

ERIK WERLAUFF

Generalforsamling og beslutning

En aktieretlig studie
i generalforsamlingsbeslutningers
indhold, tilblivelse og anfægtelse.

– Avec un résumé en français.
– Mit deutschsprachiger Zusammenfassung.

Bonusbanken A/S

1983

Generalforsamling og beslutning

© FSRs FORLAG 1983

Fotografisk, mekanisk eller anden form for
gengivelse eller mangfoldiggørelse af denne bog
eller dele heraf er ikke tilladt

ifølge gældende dansk lov om ophavsret

Omslag ved Mette Overgaard

Bogen er fotosat med Aldus og trykt hos

Nørhaven Bogtrykkeri a/s, Viborg

Printed in Denmark 1983

ISBN 87-88109-54-2

Forord

Det har med denne bog været min hensigt at forsøge på at give en ajourført samlet fremstilling af generalforsamlingen og dens beslutninger. Af hensyn til værkets omfang har jeg begrænset fremstillingen til aktieselskaber, men der er i relevant omfang draget paralleller til andre selskaber og til foreninger m.v.

Hovedsigtet med bogen er en fastlæggelse af de krav, der skal være opfyldt, for at generalforsamlingens beslutninger bliver fejlfri, både med hensyn til indhold og tilblivelse. Desuden redegøres der for, hvornår en mangel medfører ugyldighed, og hvordan denne fastslås processuelt.

Bogen er skrevet som en licentiatafhandling under Aarhus Universitet. For den inspirerende og tålmodige vejledning, jeg har modtaget fra professor Jørgen Nørgaard, bringer jeg min bedste tak.

Bonusbanken har sikret bogens udbredelse til en større læserkreds. Det vil glæde mig, om brugere af bogen vil meddele mig de erfaringer, der måtte blive indvundet ved bogens anvendelse i praksis, så at dette kan medføre forbedringer i en eventuel senere udgave.

Herning, september 1983.

Erik Werlauff.

Indholdsfortegnelse

I. Indledning

1. Emnevalg	15
2. Afgrænsning af emnet	18
3. Metode og disposition	19

II. Retsudviklingen

1. Før aktieselskabslovene	23
1.1. Træk af den ældre retsudvikling uden for Danmark	23
1.2. De første danske aktieselskaber i 1600- og 1700-tallet	26
1.2.1. Det første ostindiske kompagni	28
1.2.2. Senere udvikling i det ostindiske kompagni	29
1.2.3. Andre selskaber	31
1.3. Træk af udviklingen indtil AL 1917	32
2. Aktieselskabsloven af 1917	33
3. Aktieselskabsloven af 1930	40
4. Reformforslag 1964	47
5. Aktieselskabsloven af 1973	54
6. EF-forskrifter	59
7. Andre reformtanker	62

III. Generalforsamlingen og dens kompetence

1. Generalforsamlingen – begreb og typer	64
1.1. Aktionærernes beslutningsret	64
1.2. Øverste myndighed	66
1.3. Selskabsanliggender	69
1.4. For alle aktionærer	70
1.5. Legalt quorum?	71
1.6. Kun aktionærer	72
1.7. Obligatorisk, ikke-permanent internt organ	74
1.8. Kvalitetskrav og tidsmæssig udstrækning	75
1.9. Selskabets situation	76
1.10. Universal- og specialforsamling	77
1.11. Generalforsamlingssurrogater	79
1.12. Sammenfattende om generalforsamlingsbegrebet	81
1.13. Generalforsamlingstyper	82
1.13.1. Konstituerende generalforsamling	82

1.13.2. Ordinær generalforsamling	82
1.13.3. Ekstraordinær generalforsamling	84
1.14. Internationalt og intertemporalt	85
1.15. Afslutning	88
2. Kompetence i forhold til andre selskabsorganer	89
2.1. Generelt	89
2.2. Suspensivt eller resolutivt beskrevet kompetencedefinition	90
2.3. Eksklusiv bestyrelseskompetence	92
2.4. Ledelsesanliggender	94
2.5. Ekstraordinære dispositioner	97
2.6. Andre tilfælde	100
2.7. Særlige kompetencespørgsmål	103
2.7.1. Kapitalforhøjelse	103
2.7.2. Kapitalnedsættelse	104
2.7.3. Erhvervelse af egne aktier	104
2.7.4. Optagelse af fremmedkapital	105
2.7.4.1. Udbyttegivende gældsbreve	105
2.7.4.2. Konvertible gældsbreve m.v.	106
2.7.5. Regnskabsgodkendelse	107
2.7.6. Resultatdisponering	108
2.7.7. Gaveydelser	109
2.7.8. Vedtægtsændringer	110
2.7.9. Fusion	110
2.7.10. Likvidation	112
2.7.11. Erstatningsansvar	113
3. Særligt om kompetence ved valg	114
3.1. Generelt	114
3.2. Bestyrelse	115
3.3. Repræsentantskab	124
3.4. Direktion	125
3.5. Revisor	126
3.6. Likvidator	129
3.7. Ad hoc valg	131
3.7.1. Dirigent	131
3.7.2. Granskningsmand	133
3.7.3. Vurderingsmand	134
3.7.4. Protokolfører. Udvalg	134
4. Delegation af kompetence.	135
4.1. Generelt	135
4.2. Erhvervelse af egne aktier	137
4.3. Kapitalforhøjelse	138

4.4.	Konvertible gældsbreve	140
4.5.	Udbyttegivende gældsbreve	142
4.6.	Ansvarlig indskudskapital	142
4.7.	Kapitalnedsættelse	143
4.8.	Regnskabsgodkendelse	144
4.9.	Resultatdisponering	144
4.10.	Valg	145
4.11.	Vedtægtsændringer	145
4.12.	Særligt vidtgående dispositioner	146
4.13.	Likvidation	147
4.14.	Tilbagetagelse af kompetencen	148
5.	Kompetence i forhold til selskabsdeltagerne	148
5.1.	Indskrænkning af ret til udlodning	150
5.2.	Forøgelse af forpligtelser	156
5.3.	Omsættelighedsbegrænsning	158
5.4.	Indløsningspligt	164
5.5.	Forrykkelse	166
5.6.	Forskydning mellem aktieklasser	174
5.7.	Andre situationer	180

IV. Beslutningerne og disses indhold

1.	Generalforsamlingsbeslutninger – begreb og typer	181
2.	Beslutningsindhold i relation til forskellige indholdsnormer	188
2.1.	AL, herunder generalklausulen	189
2.1.1.	Generelt om AL	189
2.1.2.	Særligt om generalklausulen i AL § 80	198
2.2.	Vedtægterne	220
2.3.	Andre love end AL	224
2.4.	Aftaler, herunder stemmebindingsaftaler	231
2.4.1.	Aftaler med selskabet som part	231
2.4.2.	Aftaler mellem aktionærer	233
2.4.3.	Sammenfatning	245

V. Generelle tilblivelsesnormer for generalforsamlingen

1.	Tid	246
2.	Sted	251
3.	Indkaldelse	255
3.1.	Kompetence til indkaldelse	257
3.1.1.	Kompetence til at beslutte indkaldelse	257

3.1.2. Kompetence til at iværksætte indkaldelse	269
3.2. Adressater og kommunikationsmåde	272
3.3. Indkaldelsesfrister	279
3.4. Indkaldelsens indhold	283
3.4.1. Aktionærers forslag	284
3.4.2. Indhold i øvrigt	288
3.4.3. Angivelse af forslag i stedet for blot emne	292
3.4.4. Særlige oplysninger til aktionærene	294
4. Adgangsret	297
4.1. Aktionærer	297
4.2. Udelukkelse	302
4.3. Anmeldelse som adgangsbetingelse	303
4.4. Andre end aktionærer	308
4.5. Aktionærrepræsentanter	308
4.5.1. Fuldmægtig	308
4.5.2. Rådgiver	309
4.6. Bestyrelsesmedlemmer	310
4.7. Direktører	311
4.8. Revisorer	312
4.9. Arbejdstagere	313
4.10. Dirigenten	313
4.11. Pressen. Offentligheden	314
4.12. Hjelpepersonel	315
4.13. Granskningsmænd	315
4.14. Gæster	316
4.15. Kreditorer	316
5. Ytringsret	316
5.1. Personel afgrænsning	318
5.1.1. Fuldmægtig	318
5.1.2. Rådgiver	318
5.1.3. Bestyrelsesmedlemmer	319
5.1.4. Direktører	319
5.1.5. Revisorer	319
5.1.6. Dirigenten	320
5.1.7. Granskningsmænd	320
5.1.8. Obligationsejere og andre kreditorer	321
5.1.9. Arbejdstagere	321
5.1.10. Udenforstående	321
5.2. Tematisk og praktisk afgrænsning	322
5.2.1. Emner unddraget debat	322
5.2.2. Talerliste	323

5.2.3.	Talerrækkefølge	323
5.2.4.	Talerstol	324
5.2.5.	Dansk sprog	324
5.2.6.	Tematiske begrænsninger	324
5.2.7.	Særligt om personvalgsytringer	326
5.2.8.	Frit foredrag. Citater	326
5.2.9.	Ytringsfrihed	327
5.2.10.	God mødeskik	329
5.2.11.	Taletidsbegrænsning	329
5.2.12.	Svar fra ledelsen	330
5.2.13.	Debatafslutning	331
5.2.14.	Afskæring af praktiske årsager	332
5.2.15.	Ytringspligt?	332
6.	Stemmeret	333
6.1.	Almindelige regler	333
6.2.	Afvielser fra de almindelige regler	338
6.2.1.	Indledning	338
6.2.2.	Noteringsfrist	339
6.2.3.	Egne aktier	343
6.2.4.	Stemmeløse aktier	345
6.2.5.	Differentieret stemmevægt	345
6.2.6.	Stemmeretsmaksimeringer mv.	348
6.3.	Stemmeret udøvet af andre end aktieejere	352
6.3.1.	Forbigående adskillelse af stemmeret og aktieret	352
6.3.2.	Mere permanent adskillelse	368
7.	Protokollering af beslutninger	381

VI. Specielle tilblivelsesnormer for beslutningen

1.	Obligatoriske eller fakultative beslutningstemaer	395
2.	Dagsordenens bindende karakter	402
3.	Beslutningsgrundlaget	413
3.1.	Tilvejebringelse uden for generalforsamlingen	414
3.2.	På generalforsamlingen	419
3.3.	Særlige informationstemaer	436
3.4.	Situationer, hvor der er opstillet særlige informationskrav	437
4.	Afstemning	439
4.1.	Generelt	439
4.2.	Specielt om afstemning ved valg	450
4.3.	Beslutninger, der træffes ved simpel majoritet	455
4.4.	Beslutninger, der træffes ved mindre end simpel majoritet	462

4.5. Beslutninger, der træffes ved mere end simpel majoritet ...	473
4.5.1. Generelt	473
4.5.2. AL § 78	477
4.5.3. AL § 79	481
5. Særlige tilblivelseskrav i vedtægterne	482
6. Habilitet	490
7. Efterfølgende tilblivelseskrav	499
8. Omgørelse	505

VII. Ugyldighed

1. Mangler, der kan medføre ugyldighed	513
1.1. Generelt	513
1.2. Stiftelsen	517
1.3. Fusion	517
1.4. Kompetence	517
1.5. Indhold	518
1.6. Tilblivelse	528
1.6.1. Generalforsamlingstidspunkt	529
1.6.2. Sted	529
1.6.3. Indkaldelsesforskrifter	529
1.6.4. Overskridelse af dirigentens ordensbeføjelser	530
1.6.5. Anmeldelsesfrist	531
1.6.6. Afvisning af aktionærer	531
1.6.7. Ytringsret	532
1.6.8. Stemmeret, stemmevægt	532
1.6.9. Fuldmægtig, fuldmagter	533
1.6.10. Protokollering	534
1.6.11. Dirigent	534
1.6.12. Obligatorisk emne	534
1.6.13. Dagsorden	535
1.6.14. Beslutningsgrundlag	535
1.6.15. Afstemning	537
1.6.16. Vildfarelse. Aftaleloven	538
1.6.17. Valg af inhabil	541
1.6.18. Stemmeligbed	541
1.6.19. Kan udøvelse af minoritetsbeføjelser rammes af ugyldighed?	542
1.6.20. Tilsidesættelse af minoritetsbeføjelser	543
1.6.21. Ikke opnået fornøden majoritet	543
1.6.22. Stemmer afgivet af inhabile	543

1.6.23. Efterfølgende tilblivelseskrav	544
2. Generelle mangler ved generalforsamlingen contra specielle mangler ved beslutningen	544
3. Væsentlighed og kausalitet	547
4. Reparable eller irreparable mangler	560
5. Ugyldighed eller uvirksomhed	564
6. Nullitet eller anfægtelighed	566
7. Særlige betingelser for påberåbelse af ugyldighed	573

VIII. Andre retsfølger end ugyldighed ved mangelfulde beslutninger

1. Erstatning	582
2. Indløsning	590
3. Straf	593
4. Opløsning	594
5. Andre retsfølger	598
5.1. Registreringsnægtelse	598
5.2. »Naturalopfyldelse«	599
5.3. Reparation	602
5.4. Ny generalforsamling	602
5.5. Anderkendelsessøgsmål	604
5.6. Gennemtvingelse af likvidatorvalg m.v.	604
5.7. Tvangsbøde	604

IX. Beslutningsprøvelse før generalforsamlingen

1. Ledelsen	605
2. Administrative myndigheder	606
3. Domstolene	608
3.1. Fogedret	608
3.2. Ordinære domstole	610

X. Beslutningsprøvelse under generalforsamlingen

1. Dirigenten	612
2. Forsamlingen	618
3. Ledelsen	621

XI. Beslutningsprøvelse efter generalforsamlingen

1. En ny generalforsamling	623
----------------------------------	-----

2. Ledelsen	624
3. Administrative myndigheder	629
3.1. Overregistrator	629
3.2. Andre administrative myndigheder	632
4. Domstolene	634
4.1. Generelt. Tillades voldgift?	634
4.2. Fogedforbud	641

XII. Særligt om efterfølgende domstolsprøvelse

1. Værneting mv.	643
1.1. Stedlig kompetence	643
1.2. International kompetence	644
1.3. Saglig kompetence	645
1.4. Erstatningssag	645
1.5. Registreringsnægtelse	646
2. Frister	646
3. Parter	652
3.1. Sagsøger	652
3.1.1. Aktionærer	652
3.1.2. Bestyrelsesmedlemmer og direktører	654
3.1.3. Revisor	655
3.1.4. Arbejdstagere	655
3.1.5. Tredjemand	655
3.1.6. Likvidator	655
3.1.7. »Retlig interesse« – hvor længe?	656
3.1.8. Selskabet som sagsøger	656
3.2. Sagsøgte	657
3.3. Intervention og litis denuntiation	659
4. Påstande	659
5. Sagsomkostninger	662
6. Retskraft	663

SAMMENFATNING. Nogle retspolitiske overvejelser	668
Résumé en français	679
Deutschsprachige Zusammenfassung	691
LITTERATURFORTEGNELSE	703
FORKORTELSER	706
STIKORDSREGISTER	708
DOMSREGISTER	718
PARAGRAFNØGLE – AL og ApL af 1973	721

I. Indledning

1. Emnevalg

- De fleste aktieretlige fremstillinger beskæftiger sig relativt kortfattet med reglerne om generalforsamlingens beslutninger og med anfægtelse af retsstridige beslutninger.

Krenchel og *Kobbernagel* beskæftiger sig kortfattet med tilblivelsesforskrifterne. *Nials* værk fra 1934: »Om klanderbara og ogiltiga bolagsstämmobeslut« giver en samlet fremstilling af anfægtelsesmulighederne, men ser det som sin hovedopgave at trække grænsen mellem anfægtelighed og nullitet¹. I øvrigt stemmer *Nials* værk ikke længere på alle punkter med den gældende retsopfattelse².

Reglernes betydning for den selskabsretlige hverdag aflæses ikke af det antal generalforsamlinger, hvis afgørelser indbringes for domstolene. Betydningen ligger i den regulerende og præventive effekt for de tusinder af generalforsamlinger, der afvikles hvert år. Ved begyndelsen af 1981 var der i Danmark 19.917 aktieselskaber, hvoraf dog 3.909 var i likvidation eller under konkurs³. Regnes der med én ordinær generalforsamling for hvert »levende aktieselskab« samt nu og da en ekstraordinær generalforsamling, bliver der unægtelig tale om et anseligt antal generalforsamlinger hvert år.

Gomard fremhæver⁴, at den økonomiske virksomhed for en væsentlig del udøves gennem aktieselskaber, at der i hvert fald indtil videre er enighed om det ønskelige i, at disse selskaber trives, og at selskabsretten skal virke som olie og ikke som sand i maskineriet. Reglerne om generalforsamlingen skal i denne forbindelse ikke virke som en klods om benet på selskabsdeltagere og ledelse, men skal (formelt) sikre, at generalforsam-

1. Jfr. *Nial* s. 5 f.

2. Jfr. bemærkningerne herom i SOU 1971:15 s. 246.

3. Statistisk årbog 1982, tabel 241, s. 279.

4. J 1969.353.

lingen holdes i overensstemmelse med god og fair mødeskik⁵, og (materielt) betrygge aktionærminoritetens, kreditorers og andre tredjemænds stilling⁶.

AL's formelle og materielle krav til aktieselskaberne og disses ledelse er omfattende, hvilket må ses som et naturligt korrelat til de fordele, aktieselskabsformen indebærer, navnlig det begrænsede ansvar⁷.

Ved selskabsstiftelse er det nødvendigt ikke blot at holde sig fordelene ved aktieselskabsformen for øje, men også at kalkulere med de særlige pligter, der uløseligt er knyttet til selskabsformen⁸.

Det er selskabsmajoritetens opgave at fastlægge linierne for selskabets virksomhed, foretage valg, fordele overskud m.v.⁹, og over for majoritetens beslutning kan den enkelte selskabsdeltager normalt ikke trænge igennem med sit eventuelt afvigende standpunkt. I modsat fald ville selskabets handlekraft og levedygtighed blive truet¹⁰.

Majoritetsprincippet brydes imidlertid, når der til beslutninger kræves kvalificeret majoritet. Ligeså når selskabsminoriteter tillægges ret til at fremtvinge visse foranstaltninger, eller når der tillægges den enkelte selskabsdeltager en ret til helt at modsætte sig visse beslutninger. Sådanne begrænsninger i majoritetens handlefrihed kan motiveres følelsesmæssigt ud fra et ønske om »selskabsdemokrati«, men de kan også motiveres ud fra et mere erhvervsbetonet synspunkt: Hvis majoriteten kunne handle efter forgodtbefindende, ville det være risikabelt at indtræde som minoritetsaktionær, og aktieselskabet som økonomisk samarbejdsform ville få reduceret sin betydning¹¹. Ud fra denne synsvinkel bliver minoritetsbeskyttelsen ikke blot principielt ønskværdig, men tillige forretningsmæssigt nødvendig¹².

Man kunne spørge, om da ikke majoriteten har ganske samme interesse i selskabets trivsel som minoriteten. Hertil må siges, at majoritetens interesse langt fra altid er sammenfaldende med selskabets og dermed minoritetens. Et moderselskab kan være interesseret i, at fortjenesten akkumuleres dér i stedet for hos datterselskabet. En dominerende storaktionær i øvrigt kan være interesseret i at opnå økonomiske fordele på anden

5. Gomard: Grundrids s. 80.

6. Gomard: s. 21.

7. Rodhe: s. 5.

8. Græsvænge: Aktieselskabsregisterpraksis s. 71.

9. Krenchel: s. 282.

10. Bet. 1964 s. 151.

11. Rodhe: s. 11.

12. Rodhe s. 216 og bet. s. 151.

måde end gennem udbytte, eksempelvis gennem løn og »frynsegoder«¹³. Det er derfor indlysende, at majoritetens og minoritetens interesser kan divergere.

Et emne som det valgte kan næppe beskrives alene ud fra trykte domme og juridisk litteratur, men må ligeledes bygge på et vist kendskab til praksis i erhvervslivet¹⁴.

Möser¹⁵ går så vidt som til at sige: »Die Erkenntnis der Zusammenhänge bzw. Unterschiede zwischen formalem Gesetzesrecht und den Forderungen des praktischen Wirtschaftslebens ist gerade für die Frage der Bedeutung der Generalversammlung von überaus grosser Wichtigkeit«.

Jeg har derfor først turdet give mig i kast med et forsøg på beskrivelse af retsreglerne om generalforsamlingen efter at have opnået en vis (om end måske beskedene) føling med reglernes praktisering på generalforsamlinger.

Behovet for en beskrivelse af »fair play« på området bliver næppe mindre i den kommende tid. Ganske vist antager *Boye Jacobsen*¹⁶, at finansieringsbehov, der før AL blev dækket gennem udstedelse af stemmeløse aktier, fremtidigt vil blive dækket ad anden vej, f.eks. gennem udstedelse af udbyttegivende gældsbreve. Heroverfor kan anføres, at de seneste års udvikling synes at vise, at selskaber med øget kapitalbehov i stigende grad vælger tilførsel af egenkapital frem for fremmedkapital, blandt andet på grund af rentebyrden ved fremmedkapital. Formentlig vil den nyoprettede »Børs III« (Fondsbørsens aktiemarked III)¹⁸ betyde, at en række selskaber, der måske ellers ville have valgt kapitaltilførsel i form af fremmedkapital, nu i stedet vil vælge egenkapitaltilførsel med deraf følgende selskabsorganisatoriske konsekvenser. På grund af mulighederne for stemmeretsdifferentiering m.v. må det formodes, at nytillkommende aktionærer ofte vil få en i hvert fald stemmemæssig minoritetsposition. Problemerne med aktionærgrupper, der står over for hinanden i aktieselskaber, vil blandt andet af denne årsag næppe blive mindre i de kommende år.

13. Rodhe s. 216 ff.

14. Gomard J 1969 s. 350.

15. Möser s. 11.

16. Boye Jacobsen J 1974 s. 135.

18. Jfr. bekendtgørelse nr. 7 af 19/1 1982 om Københavns Fondsbørs.

2. Afgrænsning af emnet

Der søges foretaget en beskrivelse af generalforsamlingen og dennes beslutninger, ligesom beslutningernes indhold og tilblivelse søges beskrevet. Endelig søges det fastlagt, hvornår generalforsamlingsbeslutningerne lider af sådanne mangler i materiel eller formel henseende, at de er ugyldige, og hvorledes ugyldigheden fastslås. Fremstillingen vedrører aktieselskabet i Danmark i dag¹.

Der må gøres samme begrænsning som hos *Taxell*², hvis fremstilling tager sigte på selskabsdeltagerens retsbeskyttelse over for beslutninger truffet af *generalforsamlingen*, men ikke på beslutninger truffet af bestyrelsen. Dog må bestyrelsens beslutninger inddrages under fremstillingen, i det omfang de har sammenhæng med generalforsamlingens beslutninger, eksempelvis ved prøvelse af disses retmæssighed.

Trods den indledningsvis gjorte begrænsning i saglig, stedlig og tidsmæssig henseende, må hensyn i nogen grad tages til den teori og praksis, der har dannet sig omkring andre samvirkeformer, herunder foreninger og andelsselskaber. I stedlig henseende må der søges vejledning i erfaringer fra beslægtede retssystemer, og i tidsmæssig henseende forekommer det rimeligt at beskrive den udvikling i synet på majoritetsprincippet, generalforsamlingens stilling m.v., som har ført til den nugældende retstilstand. Ingen af disse »afvigelser« søger at være udtømmende.

I en fremstilling af de bånd, der lægges på generalforsamlingens autonomi, spiller reglerne om minoritets- og individualbeføjelser en betydelig rolle. Ikke desto mindre rummer fremstillingen intet særskilt afsnit om disse beføjelser, hvorimod en række af afhandlingens punkter – blandt andet om kompetencen i forhold til selskabsdeltagerne, om beslutninger, der kræver mere end simpel majoritet, og beslutninger, der kan gennemtvinges af minoriteter – beskæftiger sig med minoritets- og individualrettigheder. Jeg har fundet spørgsmålet om disse rettigheder så omfattende, at en rimeligt sammenhængende fremstilling deraf ville kræve en selvstændig afhandling. Når hertil kommer, at nærværende fremstilling er centreret omkring begivenhederne i forbindelse med generalforsamlingen og dennes beslutninger i modsætning til aktionærernes retsstilling i almindelighed i forholdet til selskabet og selskabsmajoriteten, har jeg trods alt fundet det forsvarligt at udstykke minoritetsproblemerne som sket.

1. Fremstillingens genstand, også for så vidt angår anfægtelsen, er lidt bredere end *Nials* værk fra 1934, hvis genstand alene var at klargøre betydningen af, at en beslutning i en eller anden henseende – formelt eller materielt – er behæftet med fejl. *Nial* s. 5 ff.
2. *Rättsskydd* s. 18.

3. Metode og disposition

Nials udgangspunkt var det negative: hvad kan gå galt i materiel eller formel henseende, og hvad bliver konsekvenserne? Jeg har følt det rigtigst – ligesom *Krenchels* og *Kobbernagels* kortfattede fremstillinger af tilblivelsesnormerne – at tage udgangspunkt i det positive: hvorledes er generalforsamlingens kompetence, og hvilke krav stilles der til dens beslutninger for så vidt angår indhold og tilblivelse? Først efter på denne måde at have søgt at beskrive »idealgeneralforsamlingen« og »idealbeslutningen« er vejen banet for beskrivelsen af det negative: hvad sker der, hvis idealerne ikke opfyldes?

En række enkeltregler i AL rives i fremstillingen ud af deres sammenhæng i AL og indrangeres i en ny sammenhæng: forholdet til generalforsamlingen. Hvad der derved utvivlsomt tabes i overblik i relation til AL's opbygning, skulle gerne vindes i form af overblik over reglerne om generalforsamlingen.

Om terminologien bemærkes, at *Kobbernagel*¹ anvender udtrykket generalforsamlingsafgørelser som overbegreb for valg og beslutning. Ved valg sonderer han mellem personvalg og andre valg. Ved beslutninger sonderer han mellem vedtagelse og forkastelse. Terminologien stemmer udmærket med realiteten: generalforsamlingen *afgør* sager, der forelægges den, jfr. eksempelvis AL §§ 69, stk. 2, 74 og 77. Alligevel anvendes i nærværende fremstilling fortrinsvis betegnelsen *beslutninger*. Dels er denne terminologi fast indarbejdet i praksis, dels forekommer det fuldt forsvarligt at anvende betegnelsen *beslutning* om enhver afgørelse, der træffes af generalforsamlingen, hvad enten der er tale om en beslutning i form af personvalg eller i form af vedtagelse eller forkastelse af forslag i øvrigt.

Denne terminologi er i overensstemmelse med AL, jfr. f.eks. §§ 9, stk. 1, 10, stk. 3, 29, stk. 1, 41, stk. 1, 44, stk. 1, 65, stk. 1, 78, stk. 1, 79 og 80.

Betegnelsen *ugyldighed* om generalforsamlingsbeslutninger er i fremstillingen i overensstemmelse med almindelig dansk sprogbrug anvendt som samlet betegnelse for det forhold, at beslutningen ikke opnår retsvirkninger i overensstemmelse med sit indhold, hvad enten der foreligger anfægtelighed eller nullitet.

En række udenlandske fremstillinger, blandt andet svenske, må på dette punkt læses med nogen varsomhed på grund af begreberne. Sondringen anfægtelighed/nullitet bliver således eksempelvis hos *Nial* til klanderbar/ogiltig.

1. Dirigenten s. 102 ff.

Det er klart, at jeg ved arbejdet med stoffet har hentet uvurderlig inspiration i Gomards fremstillinger. Men også en række svenske fremstillinger – blandt andet de svenske motiver SOU 1971:15 – har været af betydning. Dels nåede den svenske betænkning at »samle op« fra broderlandenes betænkninger, og dels forekommer de svenske motiver meget udførlige, blandt andet i deres eksemplifikation. De relevante EF-direktivudkast er omtalt.

Blandt andet er omtalt udkastet til statut for et europæisk selskab. Jeg har herved lagt vægt på, at dette kan blive af betydning for danske aktieselskaber, hvis forslaget gennemføres, og at udkastet afspejler mange af principperne i det for selskabsstrukturen så vigtige udkast til 5. selskabsdirektiv.

Trods overskriften til kapitel III handler i realiteten også andre dele af fremstillingen om generalforsamlingens *kompetence*. Ret beset er adskillige af indholds- og tilblivelsesnormerne udtryk for kompetencebegrænsning, men det vil ikke være hensigtsmæssigt at behandle dem alle under etiketten »kompetence«. Til de »rene« kompetencespørgsmål hører det under III.2. behandlede spørgsmål om kompetencen i konkurrence med andre selskabsorganer og dels også III.5. om kompetencen i forhold til selskabsdeltagerne.

Lighedsgrundsætningen, der i AL både behandles i § 79, stk. 3, 1. punktum, og i generalklausulens § 80, omtales i nærværende fremstilling dels under indholdsnormerne (IV.2.1.) for så vidt angår generalklausulen og det, der kort kunne kaldes usaglig forskelsbehandling, og dels under kompetencenormerne (III.5.5.) om det, der kort kunne kaldes forrykkelse i øvrigt.

Kapitel IV.2.1. om AL's *indholdsnormer* er ikke og skal ikke være udtømmende. Det har ikke været tanken at gøre afsnittet til et katalog over alt, hvad generalforsamlingen materielt kan forsynde sig imod. Derimod forsøges det i afsnittet at opregne de vigtigste materielle AL-normer og om muligt uddrage en fællesnævner deraf.

Beskrivelsen af tilblivelsesnormerne er opdelt i kapitel V om *generelle* normer for hele generalforsamlingen og kapitel VI om *specielle* normer for den konkrete beslutning. Denne sondring synes at være i overensstemmelse med Roos², der sonder mellem formelle fejl »som inverkar vid själva beslutsfattandet«, og fejl »som inträtt på ett tidigare stadium«.

Den traditionelle opdeling af minoritetsrettigheder i *positive* og *negative* rettigheder³ genfindes i kapitel VI.4.4 og 4.5. Under 4.4 omtales posi-

2. Roos s. 337.

3. Jfr. eksempelvis Blok s. 595.

tive beføjelser, der tilkommer et mindretal, medens 4.5, der omtaler beslutninger, som kræver mere end simpel majoritet, således også behandler modstykket til kravet om kvalificeret majoritet: minoritetens ret til at modsætte sig en disposition. Medens de positive *individualbeføjelser*⁴ fremgår af kapitel V om forslagsret, møderet, taleret og stemmeret, fremgår de negative individualbeføjelser af kapitel III.5, om den enkeltes ret til at modsætte sig sådanne beslutninger, som kræver énstemmighed.

Selv om der ønskes en sammenhængende fremstilling af emnet, kan det ikke undgås, at dele af fremstillingen bliver *kasuistisk præget*, hvilket eksempelvis må gælde spørgsmålet om vedtagelser, der kræver særlig majoritet.

Dagsorden omtales dels under V.3.4, dels under VI.2. Førstnævnte sted behandles dagsordenens tilblivelse og dens kommunikation til selskabsdeltagerne, medens sidstnævnte sted behandler den én gang tilblevne dagsordens iagttagelse under generalforsamlingen.

Stemmeretten er behandlet dels under V.6, der kort kan siges at vedrøre stemmerettens eksistens og omfang, dels under VI.4, der kort kan siges at vedrøre udøvelsen af stemmeretten⁵.

Stemmeretsaftaler forekommer som bekendt dels i form af stemmebindingsaftaler, dels i form af stemmeoverførselsaftaler. Førstnævnte er hovedsageligt behandlet under IV.2.4 om beslutningsindholdet i relation til aftaler, medens sidstnævnte hovedsageligt er behandlet under V. 6.3, om stemmeret udøvet af andre end aktieejereren.

Som anført af Roos⁶ kan sondringen synes at være formel, men i en fremstilling som den foreliggende forekommer det hensigtsmæssigt at fastholde sondringen. Bindingsaftalerne vedrører hovedsageligt det indhold, som en selskabsdeltager forpligter sig til at virke for, at generalforsamlingsbeslutningen får, medens overførselsaftalerne tillader en anden end selskabsdeltageren at disponere over stemmeretten. I det praktiske liv flyder de to tilfælde ofte sammen.

Fuldmagtsspørgsmål ses ofte behandlet i tilslutning til spørgsmålet om adgangsret. Da der imidlertid knytter sig størst interesse til spørgsmålet om stemmeret, og da stemmeret medfører adgangsret, har jeg fundet det mest hensigtsmæssigt at behandle fuldmagtsspørgsmålet under afsnittet om stemmeret (kapitel V.6.3).

Fremstillingen af *mangler, der kan medføre ugyldighed* (kapitel VII.1) omfatter ikke en udtømmende gennemgang, men først og fremmest et

4. Jfr. eksempelvis Blok s. 596.

5. Hémard-Terré-Mabilat s. 147.

6. Roos s. 405.

forsøg på at trække grænsen mellem fejlfri og mangelfulde beslutninger⁷. Man vil lede forgæves efter et afsnit om »ugyldighedens retsvirkninger«. Under et sådant afsnit ville efter min opfattelse blive stuvet for mange forskellige problemer sammen, som jeg i stedet har valgt at behandle under særlige afsnit, som f.eks. ledelsens prøvelse af beslutningernes lovlighed, nullitet contra anfægtelighed, registreringsmyndighedens rolle i forbindelse med prøvelsen, retskraften af en anfægtelsesdom m.v.

7. Nial s. 6.

II. Retsudviklingen

1. Før aktieselskabslovene

1.1. Træk af den ældre retsudvikling uden for Danmark

Moderne selskabsret har som bekendt ikke sit udspring i *romerretten*, hvis selskabsret var ufuldstændigt udviklet. Der var ingen mulighed for at oprette selskaber med begrænset ansvar¹. Betegnelsen »juridisk person« er af nyere dato og anvendtes ikke på det pågældende tidspunkt². Romerretten opererede dog med en selskabskontrakt (*societas*)³, men selskabet som sådant kunne ikke indgå aftaler og havde ingen selvstændig juridisk personlighed. Kontraktstypen fordrerede *consensus* hos deltagerne, ligesom selskabets fortsættelse krævede absolut enighed. Ingen af deltagerne kunne handle på deltagerens vegne, *der var ikke mulighed for ved flertalsafgørelser at binde dissenterende selskabsdeltagere*⁴. Det forekommer indlysende, at et så tungt fungerende system gør selskabet uegnet til større erhvervsvirksomhed.

Spor af selskaber med begrænset ansvar dukker først op i de *italienske middelalderbyer*⁵. Vor tids ældste aktieselskaber er således de norditalienske banker⁶. Blandt disse nævnes St. Georgs Banken i Genua som historiens første aktieselskab⁷. Banken stiftedes 1407 som en sammenslutning af statskreditorer og blev i 1419 udformet som et egentligt bankaktieselskab i forbindelse med, at banken fik overdraget forskellige statsindkom-

1. Tamm s. 102 og 147, Torp s. 178, Dübeck i bet. 937/1981 s. 123, H. O. Jensen UfR 1944 B s. 222.

2. Juul s. 36 ff.

3. Tamm s. 147.

4. Tamm s. 149 ff.

5. Dübeck i bet. 937/1981 s. 123.

6. Gomard s. 65.

7. H. O. Jensen i UfR 1944 B s. 221.

ster⁸. Nogen egentlig forbindelseslinie mellem disse første aktieselskaber og 1600- og 1700-tallets store handelskompagnier – herunder de danske – er ikke konstateret⁹.

Først med 1600-tallets *handelskompagnier* påbegyndtes den udvikling, der har ført til nutidens aktieselskaber. 1602 grundlagdes det hollandsk-ostindiske kompagni, der kom til at danne forbillede for både det engelsk- og dansk-ostindiske kompagni. Betegnelsen »aktie« findes i en hollandsk plakat fra 1610 og overførtes herfra til flere europæiske sprog. I det hollandsk-ostindiske kompagni *havde generalforsamlingen, betragtet som indbegreb af samtlige aktionærer, en overordentlig begrænset indflydelse på selskabets ledelse*¹⁰.

I det engelsk-ostindiske kompagni¹¹, der begyndte sin virksomhed i 1600¹², fordeltes efter hver rejse udbyttet blandt selskabsdeltagerne.

Allerede i det 15. århundredes engelske retsliv var det begrænsede ansvar dog blevet anerkendt¹³. Årsagen var ikke så meget hensynet til selskabsdeltagernes begrænsede ansvar for selskabets gæld som ønsket om at undgå, at selskabets aktiver medgik til selskabsdeltagernes individuelle gæld. På et tidligt tidspunkt eksperimenterede en del af de engelske handelskompagnier med en *opdeling i klasser af egen- og fremmedkapital* med visse deraf følgende forskelle i kapitalbesiddernes selskabsorganisatoriske stilling. Ved en lov af 1720 (den såkaldte Bubble Act af 27/4 1720) søgte Underhuset i forbindelse med et sammenbrud hos South Sea Company at fastlægge *kauteler til beskyttelse af investorer og selskabsdeltagere*. Den første aktieselskabslov, Joint Stock Companies Act 1844, indeholdt krav om *registrering og offentliggørelse*¹⁴.

Den første systematiske lovgivning om aktieselskaber var imidlertid den *franske Code de Commerce* 1807¹⁵, som byggede på *kravet om koncession som betingelse for selskabsdrift*. Loven spillede en betydelig rolle for andre landes kodifikationer af selskabsretten¹⁶. Ved en lov i 1867 afskaffede Frankrig dog atter koncessionsprincippet¹⁷. Lovene hvilede på det princip, at *generalforsamlingen besad den øverste myndighed* i selskabet.

8. Torp s. 178, Sindballe-Klerk s. 129.

9. SOU 1971:15.

10. H. O. Jensen i UfR 1944 s. 240.

11. Sindballe-Klerk s. 128.

12. Gower s. 24, jfr. 11. Sindballe-Klerk s. 128.

13. Gower s. 25 f.

14. Gower s. 41, Gomard s. 67.

15. Gomard s. 66.

16. Thorbek s. 96 og 178.

17. Thorbek s. 96, Gomard s. 67.

Forsamlingen valgte *administrateurs og commissaires aux comptes*, der var aktionærernes fuldmægtige med henblik på ledelse og kontrol med selskabet¹⁸.

Tysk selskabsret, der oprindeligt hyldede koncessionsprincippet, havde først sin blomstringsperiode fra begyndelsen af 1800-tallet. Kodifikation af selskabsretten skete 1861 i *Handelsgesetzbuch* og 1870 i *Aktiennovelle*, der afskaffede koncessionsprincippet. En yderligere *Aktiennovelle* 1884 indførte den *tredelev af selskabsorganerne*, som siden har været karakteristisk for tysk ret¹⁹. *Aktiennovellen* bestemmer i art. 222 om ugyldighed: »Ein Beschluss der Generalversammlung kann wegen Verletzung des Gesetzes oder des Gesellschaftsvertrages als ungültig im Wege der Klage angefochten werden«. Teorien antog, at anfægtelse kunne ske både som følge af materielle og formelle mangler²⁰.

I *Sverige* planlagdes 1607 og 1615 handelskompagnier efter hollandsk forbillede²¹, men planerne blev først realiseret nogle år senere²². Karakteristisk for selskabernes *ledelse* var, at denne *varetoges af personer udpeget af den svenske stat*, og »generalforsamlingens« indflydelse var således beskeden. Den første aktieselskabslov i Sverige – og i Norden overhovedet – var en kongelig forordning af 16/10 1848²³ angående aktieselskaber. Denne forordning, der var ganske kortfattet²⁴, skabtes under påvirkning af den franske *Code de Commerce*. Loven indeholdt ikke direkte forbud mod at danne aktieselskaber uden kongelig stadfæstelse, og også efter loven oprettedes mange ukoncessionerede selskaber²⁵. Forordningen nævner end ikke generalforsamlingen som selskabsorgan og følgelig ej heller anfægtelsesmuligheden for så vidt angår dens beslutninger. Generalforsamlingens eksistens anerkendtes imidlertid af teorien²⁶. Loven afløstes af en ny aktieselskabslov 1895. Efter denne skulle en registreringsmyndighed kontrollere, at selskabet var oprettet i overensstemmelse med lovens forskrifter, og at også vedtægterne var lovlige. Loven, hvis tilværelse blev kort, var i højere grad påvirket af tysk end af fransk ret. Et af dens formål var at give selskabsdeltagerne større sikkerhed mod, at ledelsen misbrugte sin stilling, ligesom loven indeholdt en vis minoritetsbe-

18. Thorbek s. 100.

19. Thorbek s. 30.

20. Roos s. 336 og de der anførte henvisninger.

21. SOU 1971:15 s. 81, Sindballe-Klerk s. 128.

22. Mest succes havde Tjärn-handelskompagniet 1648.

23. SOU 1971:15 s. 81.

24. Gomard s. 67.

25. SOU 1971:15 s. 81 f.

26. Roos s. 336 med henvisninger.

skyttelse²⁷. Loven indeholdt for første gang en *anfægtelsesbestemmelse*²⁸.

Sammenfattende om periodens handelskompagnier uden for Danmark kan siges, at *generalforsamlingens indflydelse på ledelsen af selskabet var overordentlig begrænset i det hollandsk-ostindiske kompagni*, hvorimod hovedindflydelsen i de engelske og franske handelskompagnier meget tidligt synes at have ligget hos generalforsamlingen²⁹. Et særligt selskabsorgan udgjordes af »hovedparticipanterne«, der oprindelig var indflydelsesrige personer udpeget af statsmagten. Senere blev begrebet en betegnelse for selskabsdeltagere med større aktiebesiddelser, og afslutningen på udviklingen blev, at *hovedparticipanterne som selskabsorgan valgtes af generalforsamlingen*.

Denne udvikling fulgtes i de fleste udenlandske handelskompagnier, hvorimod det for de *danske handelskompagniers* vedkommende gjaldt, at hovedparticipantkollegiet spillede en mere underordnet rolle, nærmest som et permanent kontrolorgan, hvorimod alle *afgørende beslutninger, herunder valg, blev truffet af generalforsamlingen*³⁰. Dog havde hovedparticipanterne i de danske handelskompagnier den beføjelse, at de på alle aktionærers vegne *meddelte selskabets direktør décharge*.

1.2. De første danske aktieselskaber i 1600- og 1700-tallet

For så vidt angår 1500-tallet, hvor den økonomiske udvikling i Danmark endnu ikke var særligt vidt fremskredet, har vi ingen sikker viden om fællesskabsforhold organiseret som aktieselskaber¹. I begyndelsen af 1600-tallet tiltrak handelen på Indien og Kina sig derimod alle de europæiske sømagters interesse, og stiftelsen af de store handelskompagnier begyndte. Disse var *behersket af embedsmænd* – ikke af selskabsdeltagerne selv eller deres valgte repræsentanter – og administreredes dyrt, men kun derigennem var det muligt at rejse de nødvendige kapitaler og skabe den tilstrækkelige tillid.

Det er næppe rigtigt, når *Krenchel*² antager, at der også herhjemme oprindelig krævedes *koncession* fra staten til stiftelse af et aktieselskab

27. SOU 1971:15 s. 82.

28. Roos s. 336.

29. H. O. Jensen UfR 1944 s. 241.

30. H. O. Jensen anf. v. side 238.

1. H. O. Jensen i UfR 1944 B s. 221.

2. Krenchel s. 33.

som betingelse for, at selskabet opnåede retsevne. Tværtimod må det antages, at aftalefriheden har eksisteret lige fra begyndelsen³. Nok var octrojerne og konfirmationerne nødvendige af hensyn til de handelsprivilegier, man ønskede, men selskaber, der ikke ønskede særlige privilegier, kunne gyldigt stiftes også uden offentlig konfirmation⁴. (Sindballe-Klerk nævner⁵, at man tidsmæssigt må sondre mellem octroj-, koncessions- og normativsystemet. Hertil må bemærkes, at sondringen ikke nødvendigvis er af tidsmæssig art, men snarere af *saglig* art. De tre selskabssystemer kan udmærket have – og har givetvis – eksisteret på samme tid. Principielt var selskaberne normativselskaber præget af aftalefrihed, men nogle af selskaberne var (tillige) octrojselskaber, nemlig selskaber, der ønskede privilegier til en vis handelsvirksomhed, og atter andre var koncessions-selskaber, nemlig selskaber, der ønskede koncession til bestemte andre arter af virksomhed, særligt bank- og forsikringsvirksomhed.)

Af interesse ved forsøget på at beskrive den aktieretlige generalforsamlings udviklingshistorie for så vidt angår 1600- og 1700-tallet er dels octrojerne, dels de konventioner (vedtægter), som selskaberne fastsatte med hjemmel i octrojerne. Bortset herfra findes der ikke retsnormer, der regulerer selskabsretten i denne periode⁶.

Generelt om magten i de danske selskaber i den nævnte periode bemærkes, at *flertallet antages at have haft afgørelsen i almindelige spørgsmål om gennemførelsen af selskabets øjemed* (administrative beslutninger). Således kunne flertallet ændre bestemmelser af administrativ karakter i vedtægterne. Derimod fordredes *enighed til ændring af selskabsformålet eller forhøjelse af selskabskapitalen* (konstitutive beslutninger)⁷. Handelskompagniernes *ledelse (direktion) havde yderst begrænsede beføjelser* til at handle, idet også spørgsmål vedrørende den daglige ledelse skulle forelægges generalforsamlingen. En undtagelse danner tilsyneladende banker og forsikringsvirksomheder, hvor ledelsens beføjelser var mere vidtgående.

Generelt om *generalforsamlingens indflydelse* i de dansk-asiatiske kompagnier kan siges, at disse indtil 1732 fulgte den hollandske linie, hvorefter generalforsamlingens indflydelse var yderst ringe. Så ændrede imidlertid kongemagten radikalt kurs og gav generalforsamlingen en så vidtstrakt kompetence, at ordningen fra da af blev betydeligt mere demo-

3. Gomard s. 67.

4. Torp s. 180 f., Thorbek s. 278.

5. Sindballe-Klerk s. 129 f.

6. H. O. Jensen UfR 1944 s. 222 note 6 a.

7. H. O. Jensen a.st. s. 242.

kratisk, end tilfældet var de fleste steder i udlandet⁸.

Den kodificerede *minoritetsbeskyttelse* var ikke udviklet på dette tidspunkt, men en beskyttelse de facto antages at have bestået deri, at generalforsamlingsflertallet ved udøvelsen af beføjelserne har haft en nærliggende mulighed for *reaktioner fra statsmagtens side i tilfælde af majoritetsmisbrug* for øje. En egentlig anfægtelsesbestemmelse ved ugyldige beslutninger dukker op i 1772.

1.2.1. Det første ostindiske kompagni¹

Som nævnt stiftedes det dansk-ostindiske kompagni 1616². Forbilledet var det hollandsk-ostindiske kompagni, hvis octrojbestemmelser i vidt omfang går igen i den danske octroj³. Selskabet er det største af de danske handelskompagnier, og det blev det, der fik den længste levetid⁴.

Selskabsdeltagernes anpart benævntes »aktion« eller »partie«⁵. Der var fri *omsættelighed* for fuldt indbetalte aktier. Ledelsen skulle føre et *register over participanterne*, Danmarkshistoriens første »aktiebog«.

Selskabets *ledelse var hos ni direktører (forvaltere)*, der var udnævnt af kongen – altså ikke af selskabsdeltagerne. Direktørerne skulle træffe beslutning om afsendelse af skibe m.v.⁶.

Art. 6 indeholder et beskeden tilløb til en *generalforsamling*, idet bestemmelsen ganske vist foreskriver, at »direktionen« (forvalterkollegiet) er selvsupplerende, men at udnævnelse af en ny forvalter skal forelægges generalforsamlingen (»det gemeene compagnies forsambling«) til afgørelse, hvis kandidatens aktiebeløb er mindre end 3000 rigsdaler⁷.

Hver gang kompagniets virksomhed havde indbragt 15% af kapitalen, var *udbytteuddeling til aktionærerne obligatorisk*⁸. Aktionærer, hvis

8. H. O. Jensen a.st. s. 240.

1. De følgende bemærkninger fremkommer hovedsageligt på basis af H. O. Jensens art. i UfR 1944 B s. 221 ff., dels som følge af min gennemgang af kopialia modtaget fra rigsarkivet (danske kancelli, sjællandske reg., 1616).

2. Hver deltager (participant) skulle indskyde 150 rigsdaler, men det gik ikke let med tegningen. Man måtte søge hjælp hos kongen og i udlandet, og først efter nogle års forløb lykkedes det at bringe kapitalen op til 190.000 rigsdaler.

3. Sindballe-Klerk s. 128.

4. H. O. Jensen a.st. s. 223.

5. Jfr. octrojens art. 11.

6. Art. 17.

7. Det er således ikke helt dækkende, når H. O. Jensen anf.v. s. 223 nævner, at generalforsamlingen havde »rådgivende myndighed ved kongens udnævnelse af nye forvaltere ved dødsfald«.

8. Art. 21.

aktiebesiddelse oversteg et vist minimumsbeløb, havde krav på tilsendelse af et regnskab efter begæring⁹.

Art. 23 indeholder tilløb til en »generalklausul« og lighedsgrundsætning, idet den om forvalterne bestemmer, at de »udi deris administration sig well og ahrthigen will forholde«, og at de ikke måtte »giøre den ehne meehre till fordeel endh denn anndenn«.

Art. 30 indeholder en værnetingsbestemmelse for *erstatningssøgsmål mod forvalterne*. Det første asiatiske kompagni ophævedes 1650, men efterfulgtes af flere, jfr. nedenfor 1.2.2.

1.2.2. Senere udvikling i det ostindiske kompagni

Et nyt kompagni, der bestyredes af seks direktører, stiftedes ved octroj i 1670¹. Der tillagdes et antal af hovedparticipanterne visse kontrolbeføjelser. Da octrojen 1732 fornyedes, blev det tilladt selskabets aktionærer selv at forfatte vedtægter (konvention) og at vælge direktører. Generalforsamlingen fik den dominerende indflydelse i selskabet. Formentlig stod det statsmagten klart, at der ikke ville melde sig tilstrækkelig mange investorer, medmindre det nye selskabs øverste organ fik en betydelig autonomi.

Vedtægternes § 2 fastsatte, at ingen aktionær var pligtig at indskyde mere end det oprindelige aktiebeløb.

Stemmeretten var i vedtægternes § 30 fastsat efter en faldende skala. § 31 gav udenbys aktionærer (samt kvinder!) ret til at møde ved fuldmægtig i henhold til skriftlig fuldmagt.

Generalforsamlingen valgte direktører og bestyrelse (hovedparticipanterne) ved simpel majoritet².

Om forholdet mellem selskabsorganernes kompetence bestemte § 36, at intet kunne iværksættes af direktørerne uden generalforsamlingens godkendelse.

Også en ny octroj 1772 tillod selskabets autonome fastsættelse af vedtægter, men bestemte, at ingen aktionær på egne vegne eller som fuldmægtig for andre måtte have mere end tre stemmer. Vedtægterne fastsatte, at forslag til beslutning på generalforsamlingen skulle passere direktørerne, og at aktionærernes forslag skulle forelægges direktørerne senest otte dage før generalforsamlingen. Direktørerne skulle på generalforsamlingen også fremlægge aktionærforslag, som de ikke kunne støtte.

9. Art. 22.

1. Octrojen fornyedes 1698.

2. § 34.

En henvendelse samme år fra et antal aktionærer kritiserede kompetencefordelingen og indeholdt forslag til en anden fordeling, hvorefter generalforsamlingen alene skulle fastsætte grundregler for selskabets organisation, medens ledelsen i øvrigt blev overladt bestyrelse og direktion.

Ordinær generalforsamling skulle holdes tre gange årligt, kap. VI § 1, og intet vigtigt måtte foretages uden generalforsamlingens samtykke³. To direktører eller 30 stemmeberettigede aktionærer kunne *forlange ekstraordinær generalforsamling*⁴. *Adgangsberettiget* på generalforsamlingerne var aktionærer med navneaktier⁵.

Som hovedregel blev beslutninger truffet ved *simpel majoritet* blandt de fremmødte aktionærer⁶. Der skulle føres *generalforsamlingsprotokol*⁷. *Afstemningsmåden* var håndsoprækning eller ballottering (stemmeafgivning med kugler)⁸.

Forslag om *vedtægtsændringer* kunne kun fremsættes gennem direktionen, kap. IX § 2. Der *krævedes ikke kvalificeret majoritet til ændring af vedtægterne*.

Vedtægterne indeholder for første gang en *anfægtelsesbestemmelse*, kap. IX § 4, hvorefter generalforsamlingsbeslutninger, der stred mod reglerne om generalforsamlingens kompetence, kunne forkastes ved dom.

En særlig *lovkyndig direktør* (der indførtes ved § 22 i en ny octroj af 1792) skulle kontrollere, at generalforsamlingens beslutninger ikke stred mod octrojen eller almindelige love og anordninger. Hvis generalforsamlingen ikke var enig i den lovkyndige direktørs afgørelse af spørgsmålet, skulle dette forelægges kongen til endelig afgørelse.

Opløsning kunne efter den nye octroj beslutes af aktionærer, der besad 2/3 af aktiekapitalen⁹. De vedtægter, der blev fastsat i tilslutning til octrojen af 1792, *ændrede kompetencefordelingen*. Generalforsamlingen skulle høres i vigtige tilfælde, men i øvrigt var ledelsen overladt direktionen¹⁰.

Trods sidstnævnte ændringer var generalforsamlingens kompetence udvidet betydeligt i forhold til udgangspunktet, og denne udvikling er i overensstemmelse med den almindelige europæiske udvikling i slutningen

3. § 2.

4. § 3.

5. § 17.

6. § 6.

7. § 7.

8. § 8.

9. § 25.

10. Kap. II § 5.

af 1600-tallet, hvor kompagnierne fik mere privatretlig karakter, og hvor aktionærindflydelsen forøgedes¹¹.

1.2.3. Andre selskaber

De øvrige handelskompagniers organisation er på mange punkter overensstemmende med det asiatiske kompagnis.

Det *vestindiske* og det *guineiske* kompagni 1671 og 1697 svarede i deres interne organisation helt til det asiatiske kompagni.

Octrojen for det *kjøbenhavnske assurancecompagnie* 1726 bestemte, at tvistigheder mellem selskabsdeltagerne angående selskabet og dets økonomi afgøres af flertallet på en generalforsamling, hvis afgørelse var endelig, § 4¹. Forhøjelse af selskabskapitalen krævede énstemmighed². Selskabets anliggender afgjordes ved flertalsbeslutning³, hvilket også gjaldt opløsning⁴. Hver anpart på 1000 rigsdaler gav én stemme. Fuldmagt kunne ikke gives.

1736 oprettedes den *kjøbenhavnske assignments-, vexe- og lånebank*, hvis selskabskapital bestod af 1000 aktier á 500 rigsdaler, og hvis vedtægter foreskrev, at alle betydningsfulde sager skulle afgøres på generalforsamlingen med simpel stemmeflerhed. Stemmeretten var fastsat efter en degressiv skala⁵. 30 interessenter kunne forlange ekstraordinær generalforsamling⁶.

Speciesbanken, oprettet 1794, afløste assignments- og vexebanken. Vedtægterne bestemte eksistensen af et repræsentantskab valgt af selskabsdeltagerne. Vedtægtsændring, kapitalforhøjelse og spørgsmål om octrojfornyelse skulle afgøres af generalforsamlingen. Hver aktie gav én stemme, og der var ingen begrænsning i adgangen til at stemme på flere aktier⁷.

11. SOU 1971:15 s. 81, og H. O. Jensen anf. v. s. 225, note 10.

1. H. O. Jensen anf. v. s. 235.

2. § 1.

3. § 8.

4. § 5.

5. § 4.

6. § 7.

7. H. O. Jensen anf. v. s. 237.

1.3. Træk af udviklingen indtil AL 1917

Tilbøjeligheden til overgang fra enkeltmandsvirksomhed til aktieselskab øgedes i løbet af 1700- og 1800-tallet¹. Udviklingen var stadig *ukodificeret*. Dog gav firmaloven af 1862 nogle regler om anonyme selskabs, derunder aktieselskabs, anmeldelsespligt². Firmaloven af 1889 udbyggede de præceptive krav til publiciteten. En lov af 1895 gav visse regler om aktieselskaber med sæde i udlandet.

Aktieselskaberne i 1800-tallet gav *direktøren eller fabrikanten en betydelig kompetence*, medens aktionærernes repræsentanter havde begrænset indflydelse, nærmest blot en tilbagetrukket kontrolfunktion. Denne periodes aktieselskaber er i deres organisationsform sammenlignet med kommanditselskaber³.

Om selskabernes retssubjektivitet fastslog f.eks. UfR 1867.879 (Københavns Overrets dom), at selskabet var konstitueret med generalforsamlingens udtrykkelige udtalelse herom, og at anmeldelsen i henhold til firmareglerne ikke var afgørende for retssubjektiviteten.

Der var aftalefrihed med hensyn til vedtægtsbestemmelser om selskabsorganernes *indbyrdes kompetence* – ja, overhovedet om deres sammensætning⁴.

Som almindeligt udgangspunkt blev det fastslået, at *majoritetsprincippet* var gældende⁵. Om et rederiselskab siger UfR 1873.581 SHD eksempelvis, at flertallet af rederne »efter forholdets natur« kunne opsig den korresponderende reder. I UfR 1898.276 HSD foreskrev vedtægterne simpel majoritet i alle anliggender, for hvilke der ikke udtrykkeligt krævedes kvalificeret majoritet, og da opløsningssituationen ikke var nævnt blandt de kvalificerede tilfælde, antoges opløsning at kunne besluttes med simpel majoritet.

En »*lighedsgrundsætning*« synes tidligt antaget i retspraksis. I HSD af 12/4 1847⁶ måtte en aktionær finde sig i en beslutning om kapitalforhøjelse, »naar dette sker paa en for alle Interessenter lige bebyrdende Maade«. I UfR 1898.276 HSD fandtes lighedsgrundsætningen eller andre uskrevne principper ikke krænket ved majoritetens beslutning om, at selskabet skulle opløses, hvorefter majoriteten påbegyndte en lignende virksomhed. I UfR 1903. 517 HSD nytegnedes en præferencekapital, der

1. Oversigter herover findes i »Det Danske Folks Historie« VII 1926-27 s. 463 f.

2. Jfr. Krenchel s. 15 og Thorbek s. 278.

3. Dübeck i bet. 937/1981 s. 124.

4. Torp s. 231.

5. Gomard s. 65.

6. Gengivet i Juridisk Ugeskrift VIII s. 736.

skulle tilbydes de ældre aktionærer, således at kun 1/3 af det nye aktiebeløb skulle betales kontant, medens resten kunne betales med almindelige aktier til pari kurs. Beslutningen fandtes at stride mod en aktionærs ret.

Dagsordenens bindende karakter var klart antaget⁷.

Ledelsens pligt til at *rette sig efter lovlige generalforsamlingsbeslutninger* var ligeledes fastslået i flere afgørelser, jfr. eksempelvis UfR 1879.925 (Københavns Overrets dom), hvor et forsikringsselskabs bestyrelse »efter almindelige Retsregler« ansås pligtig at rette sig efter en beslutning truffet af selskabets generalforsamling på lovlig måde.

Periodens aktieselskaber kendte til vedtægter med stemmeretsmaksimering og -degression (»Abstufung«) – men den kendte sandelig også til omgåelse deraf. På Landmandsbankens generalforsamling 8/12 1871 var der således eksempelvis en betydelig aktiespredning med det formål at opnå flertal for et forslag om udvidelse af bankrådet⁸.

2. Aktieselskabsloven af 1917

De regler til beskyttelse af selskabsdeltagere og kreditorer mod misbrug, som kunne udledes af almindelige retsgrundsætninger, ydede kun ringe beskyttelse¹.

Fra 1875 blev der fra privat side, særligt i købmandskredse, virket for tilvejebringelsen af en aktieselskabslov². 1899 opfordrede et handelsmøde til nedsættelse af en kommission, og det skete år 1900. Kommissionen fremlagde betænkning med lovudkast i 1901, men forslaget blev ikke fremsat i rigsdagen³. En ny kommission nedsattes 1909, og denne afgav betænkning med lovudkast i 1910. Rigsdagen fandt forslaget for vidtgående, og det blev beskåret⁴. Et yderligere beskåret forslag vedtoges som AL 1917. Forbillederne for forslagene fra 1901 og 1910 er et udkast af 1894 til den senere *norske AL 1910* tillige med den *svenske AL 1895* og den *tyske Handelsgesetzbuch 1897*⁵.

AL 1917 indeholder kun få præceptive bestemmelser, blandt andet om oprettelse af aktieselskabsregisteret. *Hovedvægten* ligger på selskabets eksterne forhold: at sikre befolkningen mod utilstrækkelig oplysning i for-

7. Torp s. 234.

8. Se i det hele herom i Landmandsbankens Jubilæumsskrift, 1921.

1. Torp s. 185.

2. Torp s. 182. »Det Danske Folks Historie« VII 1926-27 s. 463 f.

3. Torp s. 182. Gomard s. 68.

4. Bet. 1964 s. 12. Torp s. 183.

5. Gomard s. 69. Se endvidere Gomard: Grundrids s. 8.

bindelse med selskabsstiftelsen. Hvad angår den interne organisation og funktion, var der fortsat en udstrakt aftalefrihed⁶. Generelt er AL 1917 betegnet som en midlertidig løsning, hvis utilstrækkelighed snart skulle vise sig⁷.

Selskabet blev en selvstændig *retsenhed* gennem registreringen i det nyoprettede aktieselskabsregister⁸.

Selskabets karakter af et kapitalselskab, ofte med mange deltagere, medførte, at beslutninger i selskabsanliggender måtte træffes af dertil kompetente *selskabsmyndigheder*⁹. Generalforsamlingen var selskabets *øverste organ*, der besad den højeste myndighed i alle selskabets anliggender. § 6 foreskrev en *konstituerende* generalforsamling, hvortil stifterne skulle indkalde enhver, fra hvem de havde modtaget tilsagn om aktietegning i selskabet. Mødedeltagerne fastsatte vedtægter og valgte bestyrelse og revisorer.

Der var intet legalt *quorum*, og en generalforsamling var således – som nu – principielt beslutningsdygtig, hvor få der end var mødt op¹⁰.

Om organernes *indbyrdes kompetence* bemærkes, at visse selskabsanliggender efter loven var forbeholdt generalforsamlingen: således godkendelse af årsregnskab, kapitalforhøjelse, revisorvalg, frivillig opløsning og fusion.

Kompetencen til *bestyrelsesvalg* og *vedtægtsændringer* lå derimod ikke ex lege hos generalforsamlingen. En pligt til at afgive en art bestyrelsesberetning for generalforsamlingen antoges at følge af forholdets natur, medmindre vedtægterne bestemte andet¹¹. Generalforsamlingen antoges at kunne give bestyrelsen både generelle og konkrete direktiver om selskabets ledelse, ligesom vedtægterne antoges at kunne henlægge et hvilket som helst andet spørgsmål til generalforsamlingens afgørelse¹².

Kompetencen til *kapitalnedsættelse* var ikke ex lege hos generalforsamlingen og kunne derfor i vedtægterne tillægges andre selskabsorganer¹³. I øvrigt havde selskabet ret til i ubegrænset omfang at erhverve egne aktier¹⁴.

Revisorerne valgtes af generalforsamlingen, til hvilken *direktørvalget*

6. Bet. 1964 a.st. Thorbek s. 278.

7. Gomard s. 70.

8. § 12.

9. Torp s. 231.

10. Torp s. 234.

11. Torp s. 248.

12. Torp s. 238 f.

13. Torp s. 266.

14. Torp s. 266.

også kunne henlægges¹⁵. Om bestyrelsesvalg sagde AL § 28 kun, at vedtægterne skulle indeholde bestemmelse derom. Kompetencen kunne således efter vedtægterne ligge andetsteds end hos generalforsamlingen, men oftest var den hos generalforsamlingen. Betegnelsen »bestyrelse« var det ikke nødvendigt at anvende. I stedet benyttedes ofte betegnelser som repræsentantskab, kontrolkomité og lignende¹⁶. Bestyrelsens medlemmer behøvede – ganske som nu – ikke at være aktionærer. Registrering af et selskab med kun ét bestyrelsesmedlem nægtedes ikke. Kompetencen til *afsættelse af bestyrelsesmedlemmer* antoges at ligge hos den udnævnnende myndighed, altså typisk generalforsamlingen. Hvor vedtægterne ikke udtrykkeligt gjorde bestyrelsen uafsættelig i valgperioden, antoges afsættelse at kunne ske *før valgperiodens udløb*. Valg på livstid var muligt¹⁷. *Selvsupplering* kunne foreskrives, ligesom udenforstående myndigheder, personer m.v. kunne tillægges udnævnelseskompetence.

Hvis ikke andet var bestemt i vedtægterne, antoges det, at generalforsamlingen selv måtte vælge sin *dirigent*¹⁸.

Delegation af kompetence fra generalforsamlingen til bestyrelsen antoges at kunne ske i et vist omfang. For eksempel var det ikke udelukket, at generalforsamlingen kunne bemyndige bestyrelsen til at foretage sådanne ændringer i vedtægterne, som måtte blive krævet af aktieselskabsregisteret¹⁹. Ligeledes kunne bestyrelsen bemyndiges til at foretage kapitalforhøjelser. Derimod kunne bestyrelsen ikke bemyndiges til at træffe beslutning om frivillig opløsning²⁰.

UfR 1920. 10 ØLD bestemte, at en generalforsamling ikke gyldigt kunne overlade til et udvalg at træffe aftale med et andet selskab om fusion.

For så vidt angår generalforsamlingens *kompetence i forhold til selskabsdeltagerne* indeholdt AL 1917 visse bestemmelser om beslutninger, der krævede énstemmighed, jfr. § 33. Disse var beslutninger om indførelse af

- (a) indskudspligt,
- (b) indløsningspligt,
- (c) omsættelighedsindskrænkning,
- (d) påbud om at aktieretten skulle være forbrudt, hvis indbetaling på aktien ikke skete rettidigt, og

15. Torp s. 250, note 16.

16. Torp s. 243.

17. Torp s. 245.

18. Torp s. 237.

19. Torp s. 238, note 22.

20. Torp s. 277.

(e) væsentlige formålsændringer.

Opregningen antoges at være udtømmende. Andre ændringer i aktionærernes retsstilling antoges derfor som udgangspunkt at kunne gennemføres uden énstemmighed, selv når der var tale om områder, der måtte betragtes som henhørende under de fundamentale forudsætninger for selskabsdeltagelsen, herunder stemmeret, ret til udlodning og indbyrdes ligeberettigelse²¹. Er denne antagelse korrekt, må AL 1917 på dette punkt nærmest siges at betegne et tilbageskridt i forhold til den allerede inden da fastlagte retspraksis om aktionærernes ligeberettigelse.

Aktionærerne antoges ikke som en individualret at have krav på udbetaling af hele det tilstedeværende overskud som *udbytte*. Generalforsamlingen kunne frit beslutte overførsler, henlæggelser m.v. også ud over de vedtægtsmæssigt påbudte²².

AL 1917 antoges ikke i almindelighed at hjemle de ældre aktionærer *fortegningsret* ved kapitaludvidelser, men *fortegningsret* kunne være tillagt dem ved vedtægtsbestemmelse eller konkret generalforsamlingsbeslutning²³.

Væsentlige formålsændringer krævede som nævnt énstemmighed²⁴.

I UfR 1919.211 SHD krævedes énstemmighed til en fusion med et selskab, hvis formålsbestemmelse fandtes at være forskellig fra det besluttende selskab²⁵.

AL 1917 § 33's bemærkning om énstemmighed skulle tages bogstaveligt. *Samtykke fra aktionærer, hvis retsstilling forringedes*, var således ikke tilstrækkeligt²⁶.

Loven indeholdt som nævnt kun få præceptive bestemmelser om de *interne selskabsforhold*. Selv i de *eksterne forhold*, f.eks. til kreditorerne, indeholdt loven efter nutidige forhold ret få bestemmelser. Eksempelvis antoges udbydelse af aktier til underkurs at være tilladt²⁷.

Trods det foran anførte om § 33's udtømmende opregning af énstemmighedstilfældene eksisterede en vis ukodificeret *minoritetsbeskyttelse* mod majoritetens misbrug af talmæssig overvægt²⁸. Uanset at AL 1917

21. Torp s. 241.

22. Torp s. 242.

23. Torp s. 261.

24. Sindballe-Klerk s. 239. Krenchel s. 286.

25. Se ligeledes UfR 1919.881 (Københavns Overrets dom)

26. Krenchel s. 288.

27. Torp s. 186, note 5.

28. Jfr. således f.eks. UfR 1921.250 HD, hvor majoriteten ejedes af et konkurrerende dampskibsselskab, der ved hjælp af sin stemmeovervægt besluttede opløsning.

ikke indeholdt bestemmelser i så henseende måtte »efter sagens natur« beslutninger, hvorved en majoritet af aktionærer misbrugte deres tal-mæssige overvægt til at skaffe sig fordele på minoritetens bekostning, være ugyldig.

I denne retning går UfR 1924.147 ØLD, hvor majoritetens beslutning om, at selskabets aktier kunne belånes i selskabet til 225%, kendtes ugyldig som stridende mod minoritetens ret. Ligeså UfR 1931.274 HD, hvor majoriteten, der beherskedes af et konkurrerende filmselskab, vedtog at ophæve nogle forpligtelser, som konkurrenten havde påtaget sig over for det besluttende selskab. Beslutningen antoges truffet med det formål at frigøre konkurrenten fra forpligtelsen, og beslutningen var ikke truffet i det besluttende selskabs interesse²⁹.

AL 1917 foreskrev ikke nogen *frist for afholdelse af generalforsamlingen*. En fattig trøst lå i, at regnskabet efter AL 1917 § 32 skulle forelægges den ordinære generalforsamling, og at en sådan skulle afholdes en gang årligt³⁰. Enhver aktionær havde *møderet* til generalforsamlingen, hvorfor *indkaldelsen* burde rettes til samtlige aktionærer. Det ansås for at være tvivlsomt (!), om møderetten kunne fratages aktionærene ved bestemmelse i vedtægterne³¹.

Om *stemmeretten* indeholdt udkastene fra 1901 og 1910 den præceptive regel, at hver aktionær mindst skulle have én stemme. I de senere forslag blev regelen slettet, og AL 1917 bestemte i § 32 kun, at vedtægterne skulle indeholde regler om aktionærernes stemmeret³². Vedtægterne kunne fastsætte en synkende (degressiv) skala for den enkeltes stemmetal, og det antoges, at en aktionær ikke ved at fordele sine aktier på flere hænder kunne skaffe sig et større antal stemmer, end vedtægterne hjemlede³³. Uden modstående vedtægtsbestemmelser måtte enhver mødende aktionær, der behørigt legitimerede sig som sådan, have stemmeret i forhold til sin aktiebesiddelse. Dog udelukkede loven ikke, at aktionærers stemmeret kunne være knyttet til visse betingelser, f.eks. navnenotering en vis tid før generalforsamlingen. Der var ingen bestemmelser om, at egne aktier ikke gav stemmeret³⁴. Stemmeret kunne udøves ved fuldmægtig, men vedtægterne kunne fratage aktionærene denne ret³⁵.

Protokolførsel var ikke foreskrevet i loven, men fandt normalt sted.

29. Thorbek s. 339.

30. Torp s. 257.

31. Torp s. 233.

32. Bet. 1964 s. 152.

33. Torp s. 236.

34. Krenchel s. 167.

35. Torp s. 236.

Protokollens angivelser antoges efter almindelige bevisregler at stå til troende, indtil urigtigheden blev bevist³⁶.

Dagsordenen havde som udgangspunkt *bindende karakter*, men beslutning om en sag, der ikke var opført i dagsordenen, kunne tages med énstemmighed *blandt de tilstedeværende*, jfr. § 32, stk. 2. Ikke tilstedeværende aktionærer kunne dog inden otte dage fremsætte indsigelse mod beslutningen. *Torp* finder³⁷ med rette regelen højst betænkelig.

Loven indeholdt ikke med henblik på tilvejebringelse af et bedre *beslutningsgrundlag* regler om aktionærernes mulighed for at blive bekendt med regnskabet eller revisionsberetningen f.eks. en vis tid før generalforsamlingen³⁸.

Nogen *inhabilitetsregel*, der forbød aktionærer at afgive stemmer i sager, der vedrørte dem selv, gav AL 1917 ikke³⁹.

Dog blev i UfR 1925.244 HD en déchargebeslutning, der var truffet ved hjælp af bestyrelsens egne stemmer, underkendt⁴⁰.

I øvrigt antoges det uden udtrykkelig lovhjemmel, at en meddelt décharge måtte være uden betydning, hvis ikke de omstændigheder, der kunne begrunde ansvar, havde været behørigt oplyst over for generalforsamlingen⁴¹.

Hvad *majoritetskravene* angår, var opstillingen af disse, herunder majoritetskravene til vedtægtsændringer, overladt til vedtægterne. I tilfælde, hvor vedtægterne var tavse herom, og der ikke i loven var opstillet énstemmighedskrav som foran nævnt, kunne endog vedtægtsændringer besluttet med simpel majoritet⁴².

Det er et fællestræk for AL 1917 og AL 1930, at ingen af disse love indeholdt almindelige regler om vedtagelsen af vedtægtsændringer⁴³.

Nægtedes godkendelse af regnskabet med simpel majoritet, kunne det ligeledes *med simpel majoritet besluttet at undergive dette ny revision*.⁴⁴.

Udtrykkelig bestemmelse om *stemmelighed* var ikke indeholdt i loven,

36. *Torp* s. 237.

37. *Torp* s. 234.

38. *Torp* s. 253 og 257.

39. *Torp* s. 236 f. *Krenchel* s. 276. *Thorbeck* s. 339.

40. *Krenchel* s. 277.

41. *Torp* s. 251.

42. *Torp* s. 239 f.

43. *Gomard* s. 331.

44. *Torp* s. 257.

men det antoges, at forslaget i så fald måtte anses forkastet, undtagen i tilfælde af valg⁴⁵.

Af *positive minoritetsbeføjelser* indeholdt lovens § 30, stk. 1, den bestemmelse, at 1/3 af den på generalforsamlingen repræsenterede aktiekapital kunne forlange, at mindst én revisor skulle være statsautoriseret i tilfælde, hvor der skulle vælges flere revisorer. § 32, stk. 4, tillod 1/4 af kapitalen at forlange ekstraordinær generalforsamling⁴⁶.

Loven indeholdt lige så lidt som senere aktieselskabslove en almindelig regel om *omgørelse* af generalforsamlingsbeslutninger.

I UfR 1920.295 SHD ansås en generalforsamling berettiget til at annullere en tidligere beslutning om udstedelse af friaktier.

Ledelsen antoges at have en *prøvelsespligt* over for generalforsamlingens beslutninger.

I UfR 1924.147 ØLD ansås bestyrelsesflertallet, der anlagde anfægtelsessøgsmål vedrørende en generalforsamlingsbeslutning, berettiget til at afsætte bestyrelsesformanden, der traf forberedelse til beslutningens gennemførelse.

Aktieselskabsregisteret havde prøvelsespligt for så vidt angår formelle og materielle mangler⁴⁷. Om denne nyetablerede registreringsmyndighed antoges det, at registreringen ikke kunne medføre gyldighed for noget, der med urette måtte være optaget i anmeldelsen⁴⁸.

Om *ugyldighedsspørgsmålet* understregede Torp⁴⁹, at generalforsamlingen ikke var omnipotent, idet domstolene kunne efterprøve generalforsamlingsbeslutningernes gyldighed i formel og materiel henseende. Anfægtelsessøgsmål måtte anlægges inden for to måneder efter at beslutningen var truffet, jfr. § 34, stk. 1. Også dirigentens afgørelser kunne indbringes for domstolene⁵⁰.

Vedtoges *opløsning* ikke i tilfælde, hvor der var pligt dertil, kunne enhver aktionær ved dom få pligten til opløsning fastslået og forordre likvidation iværksat af skifteretten⁵¹.

Uvæsentlige formfejl antoges ikke at medføre ugyldighed. Således som

45. Torp s. 236.

46. Torp s. 252.

47. Jfr. § 49 og Torp s. 228.

48. Torp s. 230.

49. Torp s. 239.

50. Torp s. 237.

51. Torp s. 277.

væsentlighedskriteriet formuleres af Torp⁵², er der tale om et konkret *kausalitetskriterium* med bevisbyrden placeret hos selskabet, idet formfejl ikke medførte ugyldighed, hvis det bevistes, at fejlen var uden indflydelse på udfaldet.

I UfR 1920.10 ØLD opretholdtes en generalforsamlingsbeslutning, selv om der med urette var nægtet aktionærer adgang til generalforsamlingen, idet retten fandt, at afvisningen havde været uden indflydelse på resultatet. I UfR 1925.874 HD var regler om stemmeretsbegrænsning, løsning af adgangskort m.m. overtrådt, men generalforsamlingsbeslutningen opretholdtes, idet der også bortset fra de ugyldige stemmer havde været betydeligt flertal for beslutningen.

3. Aktieselskabsloven af 1930

Det erkendtes snart, at AL 1917 var utilstrækkelig, blandt andet med hensyn til kontrol med ledelsen, regnskabsaflæggelse m.v.¹. Et forslag i 1923 vedtoges ikke², men en ny AL, der skærpede de præceptive regler i 1917-loven vedtoges i 1930. Intentionerne hermed var blandt andet at *give selskabsdeltagerne bedre oplysninger samt sikre dem en ligelig behandling og en bedre minoritetsbeskyttelse*³. Set med nutidsøjne forekommer AL 1930 meget lidt indgribende⁴.

Selskabet ansås oprettet ved stiftelsesoverenskomsten, og stiftelsen kunne kun *hindres* af en majoritet på den konstituerende generalforsamling⁵.

Det fastsloges, at kompetencen også til *kapitalnedsættelse*⁶ og *fusion*⁷ var hos generalforsamlingen. Kompetence til optagelse af *udbyttebærende lån* ansås normalt at ligge hos bestyrelsen⁸.

Loven indeholdt fortsat ingen udtrykkelig bestemmelse om, hvilket selskabsorgan der *valgte bestyrelsen*, og valget kunne derfor eksempelvis

52. Torp s. 239.

1. Thorbek s. 278. Bet. 1964 s. 12.

2. Gomard s. 70.

3. Bet. 1964 a.st.

4. Gomard: Grundrids s. 8.

5. Jfr. § 13, stk. 5 og Krenchel s. 76 f.

6. § 37, stk. 1.

7. § 70, stk. 1.

8. Bet. 1969 s. 91.

henlægges til et repræsentantskab⁹. Det forekom blandt andet ved rederi-aktieselskaber, at generalforsamlingen *valgte direktionen* direkte¹⁰. For såvidt angår generalforsamlingsvalgte bestyrelsesmedlemmer fæstnede sig den opfattelse, at *afsættelse af bestyrelsesmedlemmer*, der var valgt for en bestemt periode, før periodens udløb kun kunne ske med vedtægtsændringsmajoritet¹¹.

Loven indeholdt intet om muligheden for at *delegere kompetencen til kapitaludvidelse* til bestyrelsen inden for rammer fastsat i vedtægterne, men det antoges at følge af sagens natur, at en sådan ret bestod ligesom efter AL 1917¹². Det antoges, at kompetencen til at træffe forhøjelsesbeslutning også kunne *delegeres til repræsentantskab, bankråd eller lignende* »mellemliggende« organ, hvorimod kompetencen ikke kunne overdrages til et bestyrelsen underordnet organ, for eksempel direktionen¹³.

Om generalforsamlingens *kompetence i forhold til selskabsdeltagere* antoges generelt den grænse for majoritetsprincippet, at væsentlige forudsætninger for aktionærernes indtræden i selskabet ikke måtte krænkkes, og at der ikke måtte ske nogen forskydning imellem de enkelte aktionærers eller aktionærgrupperes indbyrdes ligelige retsstilling¹⁴. Ifølge § 57 krævedes samtykke fra samtlige aktionærer (altså ikke blot énstemmighed på generalforsamlingen) til

- (a) pålæggelse af indskudspligt,
- (b) omsættelighedsindskrænkning,
- (c) indløsningspligt og
- (d) påbud om, at aktionærers aktieret trods foretagen indbetaling skulle være forbrudt ved forsinket indbetaling.

Væsentlige formålsændringer krævede tilslutning fra 9/10 af kapitalen¹⁵. Ved lov af 22/6 1962 vedtoges for at undgå uønskede udenlandske kapitalinvesteringer en § 57 a, der gjorde det lettere at indføre *omsættelighedsbegrænsninger og stemmeretsmaksimeringer*. Hertil krævedes efter den nye bestemmelse alene 4/5 af den stemmeberettigede kapital og – hvis dette ikke opnåedes, men der dog opnåedes 4/5 af de afgivne stemmer – vedta-

9. Bet. 1969 s. 100.

10. Lovens § 48, stk. 1, om direktionens ansættelse ansås ikke at være til hinder herfor. Sindballe-Klerk s. 250 og 253.

11. Jacobi UfR 1967 B s. 30.

12. Krenchel s. 95. Sindballe-Klerk s. 171.

13. Krenchel s. 97.

14. Krenchel s. 282.

15. § 57, stk. 2.

gelse på en ny generalforsamling med 4/5 af de dér afgivne stemmer¹⁶.

Opregningen i AL 1930 § 57 af *individualrettigheder* ansås ikke udtømmende¹⁷. Der ansås »efter sagens natur« at tilkomme den enkelte aktionær indsigelsesret over for indgreb, som ville *forrykke hans stilling i forhold til de øvrige aktionærer eller til selskabet selv*. De væsentlige forudsætninger, hvorunder han var indgået i selskabet, måtte ikke ændres uden hans samtykke¹⁸. Således kunne majoriteten ikke vedtage, at minoriteten skulle miste sin stemmeret eller sin ret til andel i fremtidigt udbytte eller andel i nettoformuen ved opløsning¹⁹.

Til individualrettighederne hørte ikke *fortegningsret* ved kapitaludvidelse²⁰, medmindre fortegningsretten var udformet som en særret af mere eller mindre kontraktlig art for visse aktieklasser eller personer²¹. Ikke desto mindre skulle *lighedsgroundsætningen* under alle omstændigheder respekteres ved kapitaludvidelse²².

En *generalklausul til beskyttelse mod majoritetsmisbrug* fandtes ikke, men almindelige grundsætninger om minoritetsbeskyttelse omtrent svarende til AL 1973 § 80 blev alligevel knæsat i retspraksis²³. Det var således antaget, at beslutninger, hvorved en majoritet misbruger sin talmæssige overvægt til at skaffe sig fordele på minoritetens bekostning, var ugyldige »ifølge almindelige retsgrundsætninger«²⁴ eller »ifølge sagens natur«²⁵.

Det ses også udtrykt således, at majoriteten ikke må udnytte sin talmæssige overvægt til at tilsidesætte selskabets helhedsinteresser og skaffe sig fordele på minoritetens bekostning²⁶.

Ordinær generalforsamling skulle holdes hér i riget, men ikke nødvendigvis på hjemstedet²⁷. Ekstraordinær generalforsamling kunne besluttes indkaldt af bestyrelsen, men det antoges også, at et generalforsamlingsflertal måtte have en sådan ret²⁸. Ud fra § 56 (om fremlæggelse af dagsorden og forslag otte dage før generalforsamlingen) sluttedes, at indkaldel-

16. Bet. 1964 s. 13.

17. Krenchel s. 285. Sindballe-Klerk s. 234.

18. Krenchel a.st.

19. Sindballe-Klerk a.st. Dyrbye s. 58.

20. Krenchel s. 97.

21. Krenchel s. 98 og 286.

22. Krenchel s. 99.

23. Gomard: Grundrids s. 84.

24. Sindballe-Klerk s. 238.

25. Krenchel s. 282 og den dér nævnte retspraksis.

26. Dyrbye s. 59.

27. Krenchel s. 254.

28. Krenchel s. 254.

sesvarslet ikke kunne sættes kortere end otte dage²⁹. Krævedes til en beslutnings gyldighed vedtagelse på *to generalforsamlinger*, kunne den anden generalforsamling ikke holdes umiddelbart efter den første³⁰. Loven foreskrev ikke, at der skulle sendes enhver noteret aktionær *indkaldelse* til generalforsamlingen, men mange selskaber havde frivilligt indført en sådan fremgangsmåde³¹. Indkaldelsen skulle angive dagsorden, men for den ordinære generalforsamlings vedkommende antoges en henvisning til vedtægternes obligatoriske dagsorden at være tilstrækkelig³². § 56, stk. 3, bestemte, at enhver aktionær havde ret til at *kræve et bestemt emne optaget* i dagsordenen.

Adgangs- og ytringsret tilkom ifølge § 56, stk. 3, enhver aktionær. Mulighed for at *møde med rådgiver* var ikke givet i loven, men antoges normalt at måtte tillades i praksis³³.

Om *stemmeret* indeholdt AL 1930 ingen regler, bortset fra at vedtægterne skulle fastsætte bestemmelser herom³⁴. Det antoges uforeneligt med aktieselskabets natur at berøve alle aktionærer stemmeret, men visse aktier – eksempelvis aktier under en vis størrelse – kunne udstedes uden stemmeret³⁵. Sædvanligt var at tillægge den mindste aktiestørrelse én stemme og de større aktier stemmewægt i forhold dertil. I modsætning til den ligefremme proportionalitet fandtes – som nu – et antal variationsmuligheder i form af graderet stemmeret, stemmeretsmaksimering, degression («Abstufung»), m.v.³⁶. Stemmeret kunne gøres betinget af *noteringsfrist*, der kunne være op til seks måneder³⁷. I modsætning til AL 1917 fastsloges det nu³⁸, at stemmeret *ikke kunne udøves for egne aktier*³⁹. Når aktiernes retlige værdi på denne måde suspenderedes ved overgang til selskabet, undgik man, at bestyrelsen benyttede disse aktiestemmer imod de øvrige aktionærers »sande interesse«⁴⁰.

For så vidt angår spørgsmålet om *obligatoriske contra fakultative beslutningstemaer* bemærkes, at loven ikke gav almindelige forskrifter for,

29. Krenchel s. 256.

30. Krenchel s. 256 og Handelsministeriets dér omtalte utrykte skrivelse af 25/9 1944.

31. Krenchel s. 257.

32. Krenchel s. 261.

33. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 48 f.

34. Jfr. § 8, litra k.

35. Krenchel s. 270.

36. Se en række eksempler herom hos Krenchel s. 271.

37. § 56, stk. 5.

38. § 40.

39. Som selskabet ejede, jfr. Gomard s. 171.

40. Krenchel s. 167.

hvad der *skulle* foretages på generalforsamlingerne ud over kravet i § 55, stk. 1, om årsregnskabets forelæggelse til godkendelse på den ordinære generalforsamling samt en række spredte bestemmelser om generalforsamlingens kompetence.

Dagsordenen var bindende, idet beslutning i en sag, der ikke var optaget i dagsordenen, ikke kunne tages uden énstemmig vedtagelse af samtlige aktionærer⁴¹.

Til forbedring af *aktionærernes beslutningsgrundlag* bestemtes i § 41, stk. 2, at det reviderede regnskab skulle fremlægges til eftersyn senest otte dage før generalforsamlingen. Der var ikke pligt til at udlevere eksemplarer deraf, men aktionærerne kunne tage afskrift af det fremlagte regnskab⁴². En *oplysningsregel* (interpellationsret) af beskedent omfang var optaget i § 56, stk. 4, hvorefter enhver aktionær på generalforsamlingen kunne forlange oplyst, i hvilket omfang bestyrelsesmedlemmer eller direktører var bestyrelsesmedlemmer i andre selskaber, der konkurrerede med eller stod i forretningsforbindelse med selskabet.

Som nævnt indeholdt hverken AL 1917 eller AL 1930 almindelige regler om vedtagelsen af *vedtægtsændringer*⁴³. Det var således tilstrækkeligt, hvis vedtægterne bestemte, at ethvert forslag om vedtægtsændringer og om selskabets opløsning kunne vedtages med *simpel majoritet*. Sædvanligt var dog et krav om *kvalificeret* majoritet til vedtægtsændringer, opløsning og fusion. Ofte stilledes krav om et bestemt *quorum*, alternativt hertil dog ofte vedtagelse med kvalificeret majoritet på to generalforsamlinger⁴⁴. Beslutning om vedtægtsændring på den konstituerende generalforsamling krævede samme majoritet, som senere vedtægtsændringer ville kræve ifølge vedtægtsudkastet⁴⁵.

Medens *væsentlige formålsændringer* efter AL 1917 krævede énstemmighed, krævedes efter AL 1930 som nævnt tilslutning fra 9/10 af kapitalen⁴⁶. De fleste formålsbestemmelser angaves meget vidt ved stiftelsen, og tvist om bestemmelsen opstod derfor ikke så hyppigt, som man kunne forvente⁴⁷.

Loven indeholdt en række *positive minoritetsbeføjelser*. Efter § 13, stk. 6, kunne 1/5 af den på den konstituerende generalforsamling repræsente-

41. § 56, stk. 2.

42. Krenchel s. 172.

43. Gomard s. 331.

44. Krenchel s. 266. Sindballe-Klerk s. 169. Bet. 1969 s. 167.

45. § 13, stk. 3.

46. § 57, stk. 2. Sindballe-Klerk s. 240.

47. Dyrbye s. 54. Om ledelsens erstatningsansvar ved dispositioner, der muligt ligger uden for selskabets vedtægtsmæssige formål, se Borum i UfR 1969 B s. 226 f.

rede aktiekapital kræve spørgsmålet om vedtægtsændring eller om ikke at stifte selskabet udsat til en ny generalforsamling. Den særlige minoritetsbeskyttelse under den konstituerende generalforsamling var givet for at forhindre, at konkurrenter tegnede aktier og derefter blokerede selskabsstiftelsen⁴⁸. Aktionærer, der ejede 1/3 af den på en generalforsamling repræsenterede aktiekapital, kunne kræve, at der skulle være en statsautoreret revisor⁴⁹. Aktionærer, der ejede 1/4 af aktiekapitalen, kunne på generalforsamlingen kræve en minoritetsrevisor udnævnt af det offentlige⁵⁰. Aktionærer, der ejede 1/4 af aktiekapitalen eller den mindre brøkdelen, som vedtægterne måtte bestemme, kunne kræve en ekstraordinær generalforsamling indkaldt⁵¹. Ved likvidation kunne aktionærer, der ejede 1/4 af den på generalforsamlingen repræsenterede kapital, forlange en minoritetslikvidator udnævnt af det offentlige⁵².

§ 56, stk. 6, gav den *habilitetsbestemmelse*, at en aktionær ikke selv, ved fuldmægtig, eller som fuldmægtig for andre måtte deltage i afstemning om *søgsmål* mod ham selv eller om *søgsmål* mod tredjemand, for så vidt han deri havde en betydeligere interesse, der kunne være stridende mod selskabets. Fra bestemmelsen måtte sluttes modsætningsvis til andre spørgsmål af personlig interesse for aktionærer⁵³. Dog antoges det, at aktionærer, derunder bestyrelsesmedlemmer, der *begunstigedes ved en generalforsamlingsbeslutning, som medførte tilsidesættelse af kravet om aktionærernes ligestilling*, ikke kunne deltage i afstemningen herom⁵⁴.

Ugyldighedsbestemmelsen fandtes i § 58, der – under anvendelse af samme ordlyd som AL 1917 § 34, stk. 1 – bestemte, at *søgsmål*, hvorved en aktionær ville søge en generalforsamlingsbeslutning »omstødt som retsstridig«, måtte være anlagt inden to måneder efter beslutningen. Dette gjaldt dog ikke de i § 57, litra a-d, omhandlede énstemmige beslutninger vedrørende visse individualrettigheder. Som konsekvens af generalforsamlingsbeslutningens retsstridighed angaves således alene omstødelse, hvorimod for eksempel *udløsning* af en forurettet minoritet ikke hjemledes⁵⁵. Om *retskraften* af en dom i en anfægtelsessag indeholdt AL

48. Krenchel s. 77.

49. § 52, stk. 2.

50. § 52, stk. 4.

51. § 55, stk. 3.

52. § 61, stk. 3. Se i det hele Krenchel s. 283 f.

53. Krenchel s. 276. Hverken AL 1917, 1930 eller 1973 har således givet almindelige regler, der forbyder en aktionær at deltage i afstemning om aftale mellem selskabet og ham selv.

54. Krenchel s. 278.

55. Gomard s. 343.

1930 ingen bestemmelser, men det antoges, at dommen havde retskraft i forhold til alle aktionærer⁵⁶.

§ 82 om *aktieselskabsregisterets prøvelse* og om registreringsnægtelse opregnede en række tilfælde, hvor registrering skulle nægtes. Dette skulle ske, hvis beslutningen indholdsmæssigt var i uoverensstemmelse med AL eller vedtægterne, hvis anmeldelsen indeholdt noget, »hvis indførelse i registeret ikke er lovhjemlet«, eller hvis beslutningens tilblivelse ikke var i overensstemmelse med AL eller vedtægterne. Det antoges, at den indholdsmæssige overensstemmelse med *andre love end AL* også kunne påses af registeret⁵⁷.

Allerede 1934 indbød den svenske regering de andre nordiske lande til drøftelser om selskabsretten, og en række *nordiske forslag* fremkom som følge af disse drøftelser. Det danske forslag blev færdiggjort af *overregistrator H. B. Krenchel* og fremlagt i 1942. Det skulle kun regulere forhold, som det ansås absolut påkrævet at lovfæste⁵⁸.

§ 29 gav hjemmel til udstedelse af *udbytteretsbeviser*, som gav ret til andel i overskuddet, uden at bevisernes ejere blev medejere af selskabsformuen⁵⁹.

I forhold til AL 1930 var reglerne om *generalforsamling* stort set uændrede. Det fastsloges, at regnskabet skulle ledsages af en *årsberetning*, og at revisorerne i deres egenskab af »generalforsamlingens tillidsmænd«⁶⁰ aflagde en sådan beretning til aktionærerne, at disse fik et så fyldestgørende beslutningsgrundlag som muligt. *Udbyttet* måtte ikke sættes højere end forsvarligt under hensyn til selskabets stilling og til de driftsforhold, der måtte regnes med på tidspunktet for udbyttebeslutningen. Loven indeholdt en *udsultningsregel*, idet en minoritet skulle have ret til at kræve et vist udbytte, der dog ikke måtte overstige 1/4 af nettooverskuddet og ej heller måtte overstige 5% af nettoformuen⁶¹.

Bestyrelsens *oplysningspligt* på generalforsamlingen, for så vidt oplysningerne kunne gives uden skade for selskabet, foresloges lovfæstet. Et obligatorisk beslutningstema – som først skulle blive lovfæstet 40 år senere – var generalforsamlingens stillingtagen til den situation, at *halvdelen af aktiekapitalen* var gået tabt. Opløsning var obligatorisk, hvis genoprettelse ikke skete inden en foreskreven frist.

56. Sindballe-Klerk s. 245.

57. Krenchel s. 92 og 346.

58. Krenchel i UfR 1943 B s. 323.

59. Krenchel a.st. s. 325.

60. Krenchel a.st. s. 336.

61. Krenchel a.st. s. 339.

4. Reformforslag 1964

Hverken Krenchels forslag eller et forslag 1956/57 om visse isolerede reformer, blandt andet under indtryk af den såkaldte DAMICO-sag¹ blev gennemført².

September 1957 nedsattes af Handelsministeriet en kommission med den opgave at overveje eventuelle ændringer i aktieselskabslovgivningen på grundlag af »de her og i andre lande indvundne erfaringer«. Et foreløbigt udkast fremlagdes i 1961, det endelige udkast forelå i betænkning 362/1964. Gennem forslaget ville man blandt andet *betrygge den almindelige aktionærs stilling* og derigennem styrke interessen for investering i aktier³. Udkastets regler om *generalforsamlingen* søgte at *udvide minoritetsbeskyttelsen* og sikre mod majoritetsmisbrug⁴. I øvrigt lagdes der i udkastet vægt på kun at foreslå få præceptive regler om generalforsamlingen og dens kompetence⁵. Om betænkningen, der ikke førte til fremsættelse af lovforslag, men som ikke desto mindre fik betydelig indflydelse på 1969-betænkningen, bemærkes:

I modsætning til AL 1930 skulle efter udkastet den *konstituerende generalforsamling udtrykkelig beslutte at stifte selskabet*⁶.

Væsentlige ændringer i *kompetencefordelingen mellem generalforsamling og bestyrelse* var ikke fastsat, men i § 84, stk. 2, foresloges, at *udbyttet* ikke måtte fastsættes højere, end bestyrelsen fandt det forsvarligt under hensyn til selskabets stilling.

For så vidt angår *valg* åbnedes mulighed for, at vedtægterne kunne give offentlige myndigheder eller andre ret til at udpege *revisorer*, hvilket navnlig antoges at kunne blive aktuelt, hvor selskabet modtog offentlig støtte⁷. Udkastet åbnede mulighed for valg af revisorsuppleanter⁸. I overensstemmelse med norsk ret præciseredes det, at revisor fungerer, indtil der på en generalforsamling vælges en anden revisor⁹. For så vidt angår *bestyrelsesvalg* søgte det foreløbige udkast at lovfæste hidtidig praksis, hvorefter kompetencen til dette valg var hos generalforsamlingen, men i det endelige udkast undlod kommissionen efter indvending fra erhvervsorganisationerne at optage lovregler om bestyrelsens valg¹⁰. Under indtryk af norsk og svensk ret overvejede kommissionen, om *bestyrelsesmedlemmernes funktionsperiode burde begrænses*, men fandt ikke til-

1. JD 1957.17.

2. FT 1956/57 tillæg A, spalte 221 ff. Gomard s. 72.

3. Gersted UfR 1965 B s. 49.

4. Bet. 1964 s. 9.

5. Bet. 1964 s. 150.

6. § 14, stk. 3, og bet. 1964 s. 85.

7. Bet. 1964 s. 145.

8. Bet. 1964 s. 146.

9. Bet. 1964 s. 147.

10. Bet. 1964 s. 134 f.

strækkelig anledning til at begrænse den bestående frihed på området¹¹. Udkastets § 50, stk. 3, foreslog en lovfæstning af adgangen til når som helst at *afsætte* et bestyrelsesmedlem¹². Det bemærkedes, at en tilsidesættelse af den i vedtægterne fastsatte valgperiode ikke burde finde sted med en mindre majoritet end den, der efter vedtægterne kræves til vedtægtsændringer¹³. I 1942-udkastet var tilføjet, at afsættelsesbeslutningen kun kunne fattes af en i dette øjemed indkaldt generalforsamling, men kommissionen fandt det tilstrækkeligt, at et forslag om afsættelse af bestyrelsesmedlemmer efter almindelige regler optoges i dagsordenen for den pågældende generalforsamling¹⁴.

Ligeledes overvejedes det at lovfæste den bestående mulighed for *etablering af repræsentantskab*, men også dette opgav man¹⁵. Kommissionen bemærkede, at et repræsentantskab ikke kan tillægges kompetence, der efter loven henhører under bestyrelse eller generalforsamling¹⁶.

En vigtig nyskabelse var udkastets § 50, stk. 2, om *minoritetspræsentation i bestyrelsen*. Aktionærer, der ejede mere end 1/3 af aktiekapitalen, skulle have ret til på den ordinære generalforsamling at vælge et bestyrelsesmedlem ud over det i vedtægterne fastsatte antal, »medmindre der ved vedtægtsbestemmelse eller aftale er sikret dette mindretal sæde i bestyrelsen.«

Bag forslaget lå blandt andet den betragtning, at en aktionærminoritet af en vis størrelse har et naturligt krav på at få en sådan »inside information« om selskabets forhold, som kun sæde i bestyrelsen kan give¹⁷. Et egentligt *forholdstalsvalg* forkastedes af kommissionen som uforeneligt med hensynet til en økonomisk forsvarlig ledelse af erhvervsvirksomheden¹⁸. Det var ikke meningen med forslaget, at magtbalancen i bestyrelsen skulle forrykkes, hvilken betragtning lå til grund for forslaget om, at minoritetsrepræsentanten valgtes *ud over* det i vedtægterne fastsatte antal¹⁹. Mindretallet kunne på sædvanlig måde deltage i valget af de ordinære flertalsvalgte bestyrelsesmedlemmer²⁰. Kommissionen mente, at forslaget ville kunne få væsentlig betydning i selskaber med en begrænset aktionærkreds, f.eks. i familieaktieselskaber²¹. Disse betragtninger støttes af *Gersted*, der som eksempel anfører, at en gruppe arvinger tilsammen har arvet 40-45 % af aktiekapitalen, medens de øvrige arvinger

11. Bet. 1964 s. 135.

12. Side 136.

13. Side 136.

14. Side 141.

15. Bet. 1964 s. 134.

16. Side 134. Se endvidere bet. 1969 s. 100.

17. *Gersted* i UfR 1965 B s. 51.

18. Side 137.

19. Side 137.

20. Side 138.

21. Side 138.

besidder majoriteten²². Efter Gersteds opfattelse talte meget for, at reglen suppleredes med en bestemmelse om, at bestyrelsen kan forlange valget underkendt ved dom, hvis det sandsynliggøres, at den valgte har tilknytning til konkurrerende interesser²³.

Om *delegation af kompetence fra generalforsamlingen til bestyrelsen* indeholdt udkastets § 19, stk. 2, den regel, at der ved bestemmelse i vedtægterne kunne tillægges bestyrelsen bemyndigelse til at forhøje aktiekapitalen²⁴.

Kommissionen havde overvejet en bestemmelse, der generelt gav bestyrelsen ændringsbemyndigelse for så vidt angår ændringer eller tilføjelser, som aktieselskabsregisteret måtte stille krav om som betingelse for at registrere anmeldelsen. Imidlertid fandt kommissionen det betænkeligt at give en sådan lovbestemmelse, særligt fordi grænsen mellem redaktionelle ændringer og ændringer af reel betydning ofte vil være flydende²⁵. Det var således kommissionens opfattelse, at generalforsamlingen fortsat i hvert enkelt tilfælde må træffe bestemmelse om, hvorvidt bestyrelsen skal være bemyndiget til at foretage ændringer som nævnt²⁶.

Hvad angik kompetencen i forhold til selskabsdeltagerne svarede udkastets § 70, litra a-c, stort set til AL 1930 § 57, stk. 1, litra a-c (indskudspligt, omsættelighedsbegrænsning, indløsningspligt)²⁷. Ved udeladelsen af ordet »frie« foran »omsættelighed« præciseredes det dog, at bestemmelsen også skulle gælde, hvor der i forvejen gjaldt indskrænkninger i aktierens omsættelighed²⁸.

Udkastets § 72 foreslog den i teori og praksis anerkendte grundsætning om aktionærernes ligeberettigelse lovfæstet, idet bestemmelser, der medførte forskydning i aktionærers ligeberettigelse, efter udkastet kun kunne vedtages med samtykke af de aktionærer, i hvis rettigheder der gjordes indgreb²⁹. Med ordet »samtykke« præciseredes det, at samtykket ikke nødvendigvis behøvede at foreligge i form af en stemmeafgivning på generalforsamlingen³⁰.

Udkastets § 72, stk. 2, bibeholdt for så vidt angår beslutning om forskydning af et mellem forskellige aktieklasser bestående forhold kravet om tilslutning fra 9/10 af den del af aktiekapitalen, i hvis rettigheder der

22. Gersted i UfR 1965 B s. 52.

23. Gersted a.st.

24. Bet. 1964 s. 95.

25. Side 194.

26. Side 96.

27. Bet. 1964 s. 160.

28. Side 160.

29. Bet. 1964 s. 9.

30. Side 161.

gøres indgreb, men i modsætning til AL 1930 § 57, stk. 4, foresloges det nu, at indløsningspligten påhvilede *selskabet* og ikke de øvrige aktionærer³¹.

Udkastets § 20 foreslog de ældre aktionærers *fortegningsret* ved kapitalforhøjelse lovfæstet, for så vidt ikke andet var bestemt i vedtægterne eller ved den pågældende generalforsamlingsbeslutning. Det foresloges ligeledes udtrykkeligt bestemt, at en gruppe aktionærer ikke kunne afskæres fra fortegningsretten uden deres samtykke³².

En *generalklausul*, af kommissionen betegnet: almindelig beskyttelsesregel³³, foresloges lovfæstet i udkastets § 73. Drøftelser havde på grundlag af et indlæg fra *Cederberg* fundet sted herom allerede på det 15. Nordiske Juristmøde i Stockholm³⁴, og en generalklausul blev lovfæstet i Finland 1935. Kommissionen fremhævede, at generalklausulen ville være et vigtigt supplement til de af loven hidtil anerkendte ugyldighedsgrunde, og at klausulens optagelse i loven kunne forventes at få en præventiv virkning³⁵. Ifølge forslaget kunne en generalforsamlingsbeslutning, hvorved aktionærer ved *misbrug af deres stemmeret* skaffede sig eller andre en åbenbart urimelig fordel på andre aktionærers bekostning, erklæres ugyldig ved dom under en sag anlagt af en aktionær, der *ikke havde stemt for beslutningen*. Retten kunne dog efter aktionærens påstand i stedet pålægge selskabet at *udløse* aktionæren.

Om generalforsamlingens *indkaldelse* og *afvikling* fastslog forslaget i overensstemmelse med hidtidig praksis, at *ordinær* generalforsamling skulle holdes senest seks måneder efter regnskabsårets udløb³⁶. Kommissionen foreslog en almindelig regel, hvorefter alle generalforsamlinger skulle holdes på selskabets *hjemsted*, medmindre andet bestemtes i vedtægterne eller på en generalforsamling³⁷. I overensstemmelse med fortolkningen af AL 1930 fastsattes *mindstevarslet* for indkaldelse i § 65, stk. 4, til otte dage, ved forslag om vedtægtsændringer dog 14 dage³⁸. Krævedes der til en beslutnings vedtagelse afholdelse af ny generalforsamling, kunne ifølge forslagets § 65, stk. 4, i.f., indkaldelse til anden generalfor-

31. Bet. 1964 s. 162.

32. Bet. 1964 s. 7.

33. Bet. 1964 s. 9.

34. 1931 – jfr. mødereferatets s. 60 ff. samt bilag III.

35. Bet. 1964 s. 155.

36. Forslagets § 65, bet. 1964 s. 155 f.

37. Forslagets § 65, stk. 3, bet. 1964 s. 156.

38. Bet. 1964 s. 156.

samling først ske efter afholdelse af den første generalforsamling³⁹. Brøken for den del af aktiekapitalen, der kunne *forlange ekstraordinær generalforsamling* indkaldt, foresloges nedsat fra 1/4 til 1/10 ud fra den betragtning, at tilslutning fra 1/4 af kapitalen ofte vil være umulig at fremskaffe inden for en rimelig tid, navnlig i selskaber med en større kreds af aktionærer⁴⁰.

Kommissionen fandt, at det ville være rimeligt, om indkaldelser og andre meddelelser altid skulle *tilstilles noterede aktionærer*. Da et absolut krav herom imidlertid ville påføre selskaber med en udbredt aktionærkreds besvær og omkostninger, foreskrev man blot i udkastets § 65, stk. 4, 4. punktum, og § 66, stk. 1, at indkaldelser, forslag, regnskab og årsberetning »bør« tilstilles enhver noteret aktionær, der har fremsat begæring herom⁴¹.

Hvad angår *indkaldelsens indhold* foresloges det for den ordinære generalforsamlings vedkommende at legalisere den i praksis ofte anvendte fremgangsmåde, hvorefter der i indkaldelsen blot henvises til den i vedtægterne anførte stående dagsorden⁴². Udkastets § 65, stk. 5, 3. punktum, foreslog for så vidt angår forslag om vedtægtsændringer, at forslagens *væsentligste indhold* skulle angives i indkaldelsen. Forslaget, der havde sin baggrund i den norske AL, var navnlig begrundet i hensynet til fjernere boende aktionærer⁴³.

Om *stemmeret* foreslog kommissionen, at enhver aktie, der fremtidig blev udbudt til tegning, skulle have stemmeret⁴⁴. Kommissionen fandt aktie uden stemmeret »uforenlig med nutidens opfattelse af aktionærens stilling, der forudsætter, at der til aktionærens kapitalindsats er knyttet en vis medindflydelse på selskabets anliggender«. Intertemporalt foreslog § 138, stk. 1, at bestemmelsen ikke fandt anvendelse på *aktier tegnet inden lovens ikrafttræden*. Hvad angår aktiernes stemmевægt tillod forslagens § 68, stk. 1, 2. punktum, at visse aktiers stemmевærdi forøgedes, dog ikke ud over 10 gange stemmевærdien af noget andet aktiebeløb af samme størrelse. Forslaget indeholdt ikke nogen bestemmelse om udøvelse af stemmeret ved *fuldmægtig*, men kommissionen forudsatte, at der nor-

39. Forslaget skyldtes ønsket om at undgå, at de to generalforsamlinger holdtes samme dag eller med meget kort mellemrum. Bet. 1964 s. 157.

40. Nogle af de hørte erhvervsorganisationer rettede den indvending mod lempelsesforslaget, at den lavere brøk ville kunne være til gene for selskabet og skabe unødig uro. Kommissionen mente ikke, at erfaringerne fra andre lande tydede herpå, s. 156.

41. Bet. 1964 s. 156 f.

42. Udkastets § 65, stk. 5, 2. punktum, bet. 1964 s. 157.

43. Bet. 1964 s. 157.

44. Forslagets § 68, stk. 1, 1. punktum, bet. 1964, s. 9 og 151.

malt ville kunne stemmes ved fuldmægtig⁴⁵.

Om *mødeprotokollat* ville udkastets § 69, stk. 1, udtrykkeligt fastslå selskabets pligt til at føre en generalforsamlingsprotokol, der underskrives af dirigenten. Protokollatet skulle senest 14 dage efter generalforsamlingen være tilgængeligt for aktionærerne og i øvrigt *opbevares i fem år*⁴⁶.

Som obligatorisk beslutningstema foreslog kommissionen i § 40 – blandt andet under indtryk af DAMICO-sagen og de tidligere forslag herom – stillingtagen til den situation, at *9/10 af aktiekapitalen var tabt*, og derefter mere end halvdelen af aktiekapitalen blev overdraget til nye aktionærer. Generalforsamlingen skulle da træffe beslutning om en rekonstruktion af selskabet. Med forslaget ville man forhindre, at lovens stiftelsesregler blev omgået ved køb af helt eller delvis »tomme« aktieselskaber⁴⁷.

Aktionærernes beslutningsgrundlag søgtes forbedret blandt andet derved, at det i udkastets § 80 pålagdes bestyrelsen at give en nærmere belysning af regnskabet i en *årsberetning*, der skulle fremlægges til eftersyn for aktionærerne senest otte dage før den ordinære generalforsamling⁴⁸. §§ 81-82 fastslog pligt til udarbejdelse af *koncernopgørelse*, men denne var kun til brug for koncernens ledelse og forlangtes ikke fremlagt på generalforsamlingen⁴⁹. Kommissionens foreløbige udkast indeholdt en bestemmelse om, at en af bestyrelsen udarbejdet *fortegnelse over de noterede aktionærer* skulle fremlægges på generalforsamlingen til eftersyn for aktionærerne. Denne bestemmelse blev slettet i det endelige udkast⁵⁰.

Den allerede i et vist omfang i domspraksis fastslåede *oplysningspligt* for ledelsen over for generalforsamlingen⁵¹ foresloges lovfæstet i udkastets § 67, stk. 2, hvorefter ledelsen skulle have oplysningspligt med hensyn til de spørgsmål, hvorom der skal træffes beslutning.

Om majoritetskravene bestemte udkastets § 14, stk. 3, for så vidt angår den konstituerende generalforsamling, at beslutningen om selskabets stiftelse kunne træffes ved simpel majoritet⁵². Til væsentlige formålsændringer krævede udkastet⁵³ fortsat kvalificeret majoritet, men kun 2/3⁵⁴. Kom-

45. Bet. 1964 s. 158.

46. Bet. 1964 s. 159 f.

47. Bet. 1964 s. 7 og 115. Se endvidere bet. 1969 s. 93 og Gomard s. 72. Om DAMICO-sagen se i øvrigt C. Ricard: En advokats erindringer s. 70 ff.

48. Bet. 1964 s. 42 og 157.

49. Bet. 1964 s. 10.

50. Bet. 1964 s. 158.

51. Jfr. UfR 1936.1033 HD.

52. Bet. 1969 s. 64.

53. § 71.

54. Bet. 1964 s. 161. Gersted UfR 1965 B s. 54.

missionen overvejede, om der burde optages regler om kvalificeret majoritet ved beslutning om kapitalnedsættelse, men fandt intet behov for en præceptiv bestemmelse herom⁵⁵. Ej heller ansås det for påkrævet at opstille legale majoritetskrav til beslutning om friaktieudstedelse eller andre former for kapitalforhøjelse⁵⁶. Fusion kunne vedtages med den majoritet, som vedtægterne i øvrigt foreskrev ved opløsningsbeslutning⁵⁷. I øvrigt indeholdt forslaget – i lighed med AL 1917 og AL 1930 – ingen almindelige regler om vedtagelsen af vedtægtsændringer⁵⁸.

Bestemmelsen om, at 1/4 af aktiekapitalen kunne *forlange medrevisor udnævnt*, foresloges udbygget, således at enhver aktionær kunne fremsætte anmodningen om revisorudnævnelse over for overregistrator, hvis bestyrelsen ikke efterkom kravet⁵⁹. Kommissionen overvejede i lyset af norsk, svensk og finsk ret, om en aktionærminoritet burde tillægges ret til på selskabets vegne at anlægge *erstatningssøgsmål* mod ledelsen, men afstod fra en sådan regel⁶⁰.

Kommissionen overvejede, om *inhabilitet* også burde foreligge, når der var tale om afstemning om selskabets indgåelse af *aftale*, hvori aktionæren har interesse. Man fandt imidlertid en sådan regel for vidtgående og ræsonnerede, at en aftale, der på generalforsamlingen kan opnå tilslutning fra majoriteten, må antages sjældent at være i strid med selskabets interesser, og at den foreslåede generalklausul i øvrigt ville sikre minoriteten mod misbrug fra majoriteten⁶¹.

Ligeledes overvejede man, om man efter finsk mønster burde foreskrive inhabilitet på den konstituerende generalforsamling *for den, der indskyder en bestående virksomhed eller bestemte formueværdier*, men kommissionen forkastede tanken, fordi den kunne føre til praktisk uheldige resultater, blandt andet i tilfælde hvor hele kapitalen tegnes af stiftere, der indskyder deres egen virksomhed, som de hidtil har drevet som interessentskab⁶².

Udkastets § 74 om *ugyldighed* fastslog for så vidt angår *søgsmålsfristen*, at denne ikke skulle gælde ved beslutninger, der stred mod § 70 (indskudspligt, omsættelighedsbegrænsning, indløsningspligt), eller hvor en generalforsamlingsbeslutning var i strid med lovens præceptive regler (nulli-

55. Bet. 1964 s. 120.

56. Bet. 1964 s. 97.

57. Bet. 1969 s. 167.

58. Gomard s. 331 med note 10.

59. Bet. 1964 s. 146 f.

60. Bet. 1964 s. 196.

61. Bet. 1964 s. 159.

62. Bet. 1964 s. 86.

teter)⁶³. Under indtryk blandt andet af UfR 1945.1085 HD, hvor en generalforsamlingsbeslutning blev kendt ugyldig efter en meget lang årrække, overvejede kommissionen, om der også i de tilfælde, hvor søgsmålsfristen ikke gik ud, burde fastsættes en (længere) præskriptionsfrist, men kommissionen fandt ikke behov for en regel herom⁶⁴.

Hvad angår *særlige krav til den, der ville påberåbe sig ugyldighed*, bestemte generalklausulen i § 70, at den søgsmålsberettigede ikke måtte have stemt for beslutningen, hvorimod en tilsvarende betingelse i alt fald ikke eksplicit var udtrykt i den almindelige ugyldighedsbestemmelse i § 74.

En dom, der foreskrev *udløsning i misbrugssituationen*⁶⁵, behøvede ikke udtrykkeligt tage stilling til *gyldighedsspørgsmålet* og afskar derfor ikke andre aktionærer fra at anlægge anfægtelsessøgsmål⁶⁶.

Kommissionen understregede, at *aktieselskabsregisteret* skulle forblive *registreringsmyndighed* og ikke *tilsynsmyndighed*⁶⁷. Udkastet gav overregistrator en udtrykkelig bemyndigelse til at indkræve de *oplysninger*, der var nødvendige, for at der kunne tages stilling til, om loven og selskabets vedtægter var overholdt⁶⁸. I § 126, stk. 2, foreslog kommissionen lovfæstelse af den registerpraksis, hvorefter der *sondres mellem reparable og irreparable mangler*, idet der ved reparable mangler skulle kunne fastsættes en frist til afhjælpning⁶⁹.

5. Aktieselskabsloven af 1973

Efter at bet. 1964 var afgivet, anmodede handelsministeriet samme år et snævrere udvalg blandt aktielovkommissionens medlemmer om at videreføre det nordiske samarbejde om aktieselskabslovgivningen.

Med 1964-betænkningen og de nordiske drøftelser som grundlag for sine overvejelser afgav udvalget herefter betænkning nr. 540/1969. Betænkningen udmøntedes dog ikke straks i lovforslag, dels på grund af yderligere forhandlinger med de øvrige nordiske lande, dels på grund af overvejelser i forbindelse med dansk tilslutning til EF¹. Allerede 1972/73 besluttede

63. Tilføjelsen var i overensstemmelse med allerede gældende retsopfattelse. Bet. 1964 s. 163. Sindballe-Klerk s. 243.

64. Bet. 1964 s. 163.

65. § 73, stk. 2.

66. Bet. 1964 s. 163. Gersted UfR 1965 B s. 54.

67. Bet. 1964 s. 192.

68. Bet. 1964 s. 10.

69. Bet. 1964 s. 193.

1. Se ministerens indledende bemærkninger til lovforslaget, FT 1971/72 tillæg A, spalte 7649, samt Boye Jacobsen i J 1974.121.

regeringen at fremsætte forslag til AL og ApL, idet man blandt andet på grund af den forventede betydelige forhøjelse af minimumskapitalkravene i aktieselskaber i EF ikke ønskede at afvente det videre nordiske samarbejde om en fællesnordisk aktieselskabslov². Med forslaget ønskede man at modernisere og effektivisere reglerne om *publicitet og om beskyttelse af kreditorer og den enkelte aktionær*³.

Udkastet afviger på adskillige punkter fra 1964-udkastet, men var næsten identisk med lovdokumentene i de tilsvarende norske, svenske og finske betænkninger.

Blandt andet med hensyn til præceptive regler om *generalforsamlingen* går udkastet på adskillige punkter længere end 1964-udkastet⁴. Man tilsigtede i højere grad end hidtil at sikre *minoritetens og den enkelte aktionærs interesser* og at skabe et *værn mod majoritetsmisbrug*. Granskningsregler og generalklausul kodificeredes.

Generelt fastslås om generalforsamlingen i § 65, at aktionærernes ret til at træffe beslutning i selskabet udøves på generalforsamlingen, hvor enhver aktionær har møderet og ytringsret. Mulighed for iagttagelse af en anmeldelsesfrist på op til fem dage kodificeres⁵, ligeså retten til at møde ved fuldmægtig eller med rådgiver⁶.

Sammenfattende bestemmelser om generalforsamlingens *kompetence i forhold til andre selskabsorganer* opstilles ikke, men på en række konkrete punkter fastslås det, at beslutningskompetencen henhører under generalforsamlingen.

Regeringspartiets ordfører bemærkede herom: »I det hele taget må man efter et studium af lovforslagets bestemmelser – og det er i hvert tilfælde ikke noget, man sætter sig hen og læser, ligesom man læser Anders And – om kompetencefordelingen mellem bestyrelse, direktion, revision og generalforsamling faktisk tage hatten af i beundring for det fine system af gensidigt afbalancerede kompetencer, der her opereres med«⁷.

I § 112, 2. punktum, fastslås, at generalforsamlingen ikke må beslutte uddeling af højere *udbytte* end foreslået eller tiltrådt af bestyrelsen.

Om *valg* fastslås, at flertallet af *bestyrelsens* medlemmer vælges af generalforsamlingen⁸. Dog kan valget henlægges til et *repræsentantskab*⁹. Tankerne om *minoritetsrepræsentation* i bestyrelsen opgives. Udvalget henviser i sin begrundelse herfor dels til erhvervsorganisationernes kri-

2. Gomard: Grundrids s. 12.

3. Boye Jacobsen a.st.

4. Bet. 1969 s. 108 og Boye Jacobsen J 1974.135.

5. § 65, stk. 2, 2. punktum.

6. § 66.

7. Folketingets forhandlinger 28/2 1973, sp. 4084.

8. Udkastets § 49, stk. 2, 1. og 3. punktum. Se nu AL 1973 § 49, stk. 2, 1. punktum og § 49, stk. 6.

9. § 59, stk. 3.

tik, dels til betænkeligheder under de nordiske møder¹⁰. I stedet trøster man sig med, at en udvidet minoritetsbeskyttelse opnås ved udbygning af reglerne om revision¹¹.

Om *kompetencen i forhold til selskabsdeltagerne* medtager § 79, stk. 1, de allerede fra AL 1930 § 57, stk. 1, og fra 1964-udkastets § 70 kendte énstemmighedskrav i tilfælde af indførelse af omsættelighedsbegrænsning og indløsningspligt, og énstemmighedskravet ved indførelse af indskudspligt udvides til i det hele taget at omfatte *forøgelse af aktionærernes forpligtelser* over for selskabet. Der tilføjes et énstemmighedskrav i tilfælde, hvor aktionærernes ret til udbytte eller udlodning af selskabets midler i øvrigt formindskes til fordel for andre end aktionærerne¹².

Den formelle *lighedsgrundsætning* kodificeres i § 79, stk. 3, hvorefter beslutning om vedtægtsændringer, hvorved retsforholdet mellem *aktionærer* forrykkes, kun er gyldig, såfremt beslutningen tiltrædes af de aktionærer, hvis retsstilling forringes¹³. Forskydning af *retsforholdet mellem aktieklasser* kan gennemføres med tiltrædelse af 9/10 af den på generalforsamlingen repræsenterede del af den aktieklasse, hvis retsstilling forringes, forudsat tilslutningen andrager mere end halvdelen af den pågældende aktieklasse¹⁴. I 1982 lempedes majoritetskravet til 2/3 af den på generalforsamlingen repræsenterede del af den aktieklasse, hvis retsstilling forringes. *Indløsningsmuligheden* for minoriteten i aktieklassen, der var foreslået i 1964-udkastets § 72, stk. 2, 2.-4. punktum medtoges ikke. Med forbillede i den svenske ABL tillægges generalforsamlingen i medfør af § 114 ret til at uddele *gaver* til almennyttige formål og lignende, hvis ydelsen er rimelig¹⁵. Til beslutning om mindre gaver gøres bestyrelsen kompetent.

Den så længe overvejede *generalklausul* indføres som § 80, men i ændret skikkelse i forhold til 1964-udkastet. Trods den ændrede formulering er det tanken, at de *objektive betingelser* for reglens anvendelse stort set skal være de samme som efter 1964-udkastet, hvorimod man ved udeladelse af vendingen »ved misbrug af deres stemmeret« har opgivet det *subjektive krav om tilregnelser*. Herefter kommer den fornødne begræns-

10. Bet. 1969 s. 99.

11. Bet. 1969 s. 100.

12. Ved 1982-ændringen tilføjes: »... og medarbejdere i selskabet eller dets datterselskab«.

13. Smh. 1964-udkastets § 72 om bestemmelser, der medfører en forskydning i aktionærernes ligeberettigelse.

14. Smh. 1964-udkastets § 72, stk. 2, der krævede tilslutning fra 9/10 af hele den pågældende aktieklasse.

15. Werlauff i UfR 1982 B s. 203 ff.

ning af reglens anvendelighed til at ligge i åbenbarheds- og utilbørlighedsbetingelserne. Sidstnævnte udtryk er bevidst valgt stærkere end det i 1964-udkastet anvendte »urimelig«¹⁶.

For så vidt angår *generalforsamlingstidspunktet* kodificeres seks månedersfristen¹⁷. Om stedet er foreskrevet, at generalforsamlingen skal afholdes på selskabets hjemsted, medmindre vedtægterne bestemmer, at den skal eller kan afholdes på andet angivet sted end hjemstedet¹⁸. Indkaldelse skal sendes skriftligt til alle *noterede aktionærer*, der har fremsat begæring derom¹⁹. Man tager altså fortsat ikke springet fuldt ud og kræver skriftlig indkaldelse til alle noterede aktionærer. Dagsordenens fuldstændige forslag og (for den ordinære generalforsamling) årsregnskab og revisionsberetning (samt i moderselskaber koncernregnskab) skal ligeledes tilsendes enhver noteret aktionær, der har fremsat begæring derom²⁰.

1964-forslaget om, at enhver aktionær skal have *stemmeret*, er nu kodificeret i § 67, stk. 1, 1. punktum. Som bemærket af regeringspartiets ordfører, tog man ikke skridtet fuldt ud og sagde »ens stemmeret«, idet man i stedet fulgte 1964-forslaget om *højst tidobbelt stemmevægt*²¹.

Adgangen til at møde ved en frit valgt *fuldmægtig* er lovfæstet i § 66²². Fuldmagten skal være skriftlig og dateret og kunne ifølge udvalgets udkast ikke gives for længere tid end fem år, hvilket i den endelige tekst blev ændret til ét år.

Udvalget overvejede en supplerende regel, hvorefter der i selskaber med ikke frit omsættelige aktier kun skulle være adgang til at udpege ægtefælle, nære slægtninge eller besvogrede som fuldmægtig, men opgav tanken for ikke at forringe mulighederne for en effektiv minoritetsbeskyttelse i »familieaktieselskaber«²³.

1964-forslaget om *obligatorisk rekonstruktion* ved tab af 9/10 af kapitalen gennemførtes ikke, men er som bekendt under indtryk af EF-reglerne gennemført i 1982 i ændret skikkelse, idet en reaktion nu er obligatorisk ved tab af halvdelen af kapitalen.

I overensstemmelse med 1964-udkastet er generalforsamlingens *beslutningsgrundlag* søgt forbedret, idet ledelsens oplysningspligt vedrø-

16. Bet. 1969 s. 118.

17. § 69, stk. 1, 1. punktum.

18. § 68.

19. § 73, stk. 2, 1. punktum.

20. § 73, stk. 4.

21. § 67, stk. 1, 2. punktum. Folketingets forhandlinger 28/2 1973, sp. 4083.

22. Bet. 1969 s. 111.

23. Bet. 1969 s. 112.

rende regnskabet og selskabets forhold i øvrigt samt spørgsmålsretten er lovfæstet i § 76. Yderligere er beslutningsgrundlaget forbedret ved en forskrift om *mødepligt for revisor* i tilfælde, hvor revisors nærværelse må anses for nødvendig af hensyn til de spørgsmål, der skal behandles²⁴ og gennem forskrifter om mulighed for en *ekstraordinær granskning* af selskabets stiftelse, forvaltning eller regnskaber.

Omsider er der ligeledes indført *præceptive minimumskrav* til vedtægtsændringsmajoriteten²⁵. Udvalget bemærker, at kravet om tilslutning fra 2/3 af de afgivne stemmer og af den på generalforsamlingen repræsenterede stemmeberettigede aktiekapital næppe er videregående, end hvad det under AL 1930 var sædvanligt at kræve i vedtægterne²⁶.

Også på den konstituerende generalforsamling kræves kvalificeret majoritet til ændring af vedtægtsforslaget.

Med hensyn til *formålsændringer* går loven endnu videre i liberaliserende retning end 1964-udkastet, idet sondringen mellem væsentlige og uvæsentlige formålsændringer er blevet opgivet, således at almindelig vedtægtsændringsmajoritet er tilstrækkelig. Udvalgets begrundelse herfor var, at en minoritet ikke burde kunne modsætte sig en naturlig udvikling og dermed følgende udvidelse af selskabets virksomhed²⁷.

Inhabilitetsreglen er blevet stående ved det hidtidige, således at inhabilitet alene foreligger ved beslutning om søgsmål²⁸.

AL 1930 § 56, stk. 7, om inhabilitet ved stemmeafgivning bestemt ved aktionærens deltagelse i spekulationsforretninger vedrørende selskabets aktier er ophævet. Udvalget anså bestemmelsen for at være uden betydning i praksis, ligesom man fandt, at den ikke indeholdt noget værn af betydning mod spekulantoverfald på et selskab²⁹.

Søgsmålsberettigelse ved anfægtelsessøgsmål tillagdes – i modsætning til AL 1930 § 58 og 1964-udkastets §§ 73 og 74 – også bestyrelsesmedlemmer og direktører. *Søgsmålsfristen* ved anfægtelige beslutninger udvidedes fra to til tre måneder, og de allerede kendte nullitetssituationer, hvor fristen ikke gjaldt, gentoges, dog at der som en »sikkerhedsventil« som en § 81, stk. 3, nr. 4³⁰ indførtes en billighedsbestemmelse, hvorefter søgsmålsfristen forlænges til to år uden for nullitetssituationerne, forudsat at den sagsøgende aktionær har haft rimelig grund til forsinkelsen, og at »retten

24. § 93, 2. punktum. Hørlyck s. 79.

25. § 78. Bet. 1969 s. 110.

26. Bet. 1969 s. 117.

27. Bet. 1969 s. 110 f.

28. § 67, stk. 4.

29. Bet. 1969 s. 113.

30. Litra d i 1969-forslaget.

på grund heraf og under hensyntagen til omstændighederne i øvrigt« finder, at tre måneders fristen vil føre til åbenbar ubillighed³¹.

Forslaget gennemførtes som bekendt i 1973 med ikrafttræden 1/1 1974.

Om senere ændringer i AL af betydning for generalforsamlingens beslutninger bemærkes kort:

- a. Da der hurtigt rejstes tvivl om, hvorvidt énstemmighedskravet i § 79, stk. 1, nr. 1, forhindrede *udbydelse af medarbejderaktier til favørkurs*³², præciseredes det ved lovændring i 1974, at generalforsamlingen kunne fastsætte tegningskursen for medarbejderne uden iagttagelse af énstemmighedskravet i § 79, stk. 1³³. I 1976 udvidedes muligheden for at yde favørkurs til medarbejdere til også at omfatte medarbejdere i datterselskaber.
- b. I 1975 ændredes AL i forbindelse med »konkursnovellen«.
- c. Opløsningsbestemmelserne ændredes i 1977. De særlige regler om likvidation af insolvente selskaber bortfaldt.
- d. I 1980 indførtes som § 28 a en bøde-sanktioneret pligt til at føre særlig *fortegnelse over visse større aktionærer* samt en anmeldelsespligt for de pågældende aktionærer. Fortegnelsen skal *medtages i årsberetningen*³⁴, dog først for regnskabsår der udløb 1/7 1981 eller senere, jfr. ikrafttrædelsesbestemmelserne i ændringslovens § 2, stk. 2.
- e. Endelig gennemførtes i 1982 ændringer som følge af EF's 2. og 3. selskabsdirektiv. Som følge af 4. selskabsdirektiv var reglerne om *regnskabsaflæggelse* m.v. allerede reguleret i en særskilt lov.

6. EF-forskrifter

Selve *Romtraktaten* omtaler selskabsretten ud fra tre synsvinkler:

- (1) etableringsret m.v., art. 52-58 og 59-66,
- (2) harmonisering af selskabsretten, art. 3, litra h, 54, stk. 3, litra g og 100, og
- (3) internationalprivatretnlige regler, art. 220¹.

Af særlig interesse for nærværende er *art. 54*, hvorefter de garantier, som kræves i medlemsstaterne af erhvervsdrivende selskaber til beskyttelse af såvel selskabsdeltagernes som tredjemands interesser, skal sam-

31. 1969-bet. s. 119.

32. Kjølbjerg UfR 1973 B s. 255.

33. Om ændringens forhistorie se nærmere Gomard: Grundrids s. 44 med note 1 og s. 107 med note 9.

34. § 28 a, stk. 4.

1. Thorbek s. 352.

ordnes ved udstedelse af direktiver i det nødvendige omfang og med det formål at gøre garantierne lige byrdefulde².

Direktiverne er rettet til medlemsstaterne, men hvis fristen for indkorporering i national ret overskrides, kan det ikke være udelukket at påberåbe sig dem direkte. Hvad vil for eksempel blive konsekvensen for en aktionær, hvis udkastet til 5. direktiv gennemføres, og hvis den nationale lovgivning ikke rettidigt optager bestemmelser, der giver aktionæren en videregående beskyttelse end gældende national lovgivning? Direktivet vil da sikkert kunne påberåbes direkte³.

1. *direktiv*⁴ blev bindende for Danmark ved landets indtrædelse i EF pr. 1/1 1973⁵. Medens direktivet både omfatter aktie- og anpartsselskaber, omfatter de følgende direktiver kun aktieselskaber⁶. Dog bestemmer 2. direktivs art. 13, at stiftelseskautelerne skal finde tilsvarende anvendelse ved omdannelse af andre selskabstyper (herunder anpartsselskaber) til aktieselskaber. Med 1. direktivs art. 7-9 ønskes det sikret, at gyldigheden af selskabets forpligtelser over for tredjemand består, selv om den for selskabet handlende persons *udnævnelse eksempelvis senere erklæres ugyldig*⁷. Art. 10-12 beskytter tredjemand i den ekstreme situation, at *hele selskabet senere erklæres ugyldigt*. Direktivet begrænser de *tilladte ugyldighedsgrunde*, foreskriver spørgsmålets afgørelse ved dom og bestemmer om en ugyldighedsdom, at denne ikke virker *ex tunc*, men alene *ex nunc*, således at allerede indgåede aftaler forbliver gyldige⁸.

2. *direktiv*⁹, hvis krav som nævnt gennemførtes med 1982-loven, stiller krav til stiftelsen af aktieselskaber samt opretholdelse og ændring af deres kapital¹⁰. Direktivet omfatter alle virksomheder, der optræder i aktieselskabsform, også banker og forsikringsaktieselskaber, men indeholder visse særlige regler om banker¹¹.

3. *direktiv*¹² om *fusion*, ligeledes gennemført ved 1982-loven, sikrer *minoritetsbeskyttelse* især gennem regler om information, offentlig-

2. Gomard: Grundrids s. 11. Parry-Dinnage s. 277.

3. Se om direkte anvendelighed Parry-Dinnage s. 92 ff. samt i det hele Niels Gangsted-Rasmussen: EF-rettens umiddelbare anvendelighed (1977).

4. 151/1968.

5. Gomard: Grundrids s. 70 med note 16.

6. Gomard: Grundrids s. 15. Boye Jacobsen UfR 1977 B s. 103 ff.

7. Thorbek s. 366. Parry-Dinnage s. 278.

8. Thorbek s. 366 f.

9. 91/1977.

10. Parry-Dinnage s. 279. Boye Jacobsen i UfR 1977 B s. 103 ff.

11. Brev af 9/12 1977 fra Handelsministeriets selskabsretspanel, ad det daværende lovfor-slags nr. 32.

12. 855/1978.

gørelse af fusionsplaner, afstemningsregler og bestemmelser om ledelsens ansvar¹³. International fusion og overførelse af hjemsted til udlandet er endnu ikke foreslået kodificeret¹⁴.

Medens 2. direktiv mest er præget af tyske principper, er 3. direktiv blevet til under fransk påvirkning¹⁵.

4. *direktiv*¹⁶, der ikke blot skal beskytte kreditorer, men tillige selskabsdeltagere, er som nævnt gennemført i 1981 ved loven om *regnskabsaflægelse*.

Udkastet til et 5. *direktiv om aktieselskabsstrukturen* er betegnet som det mest kontroversielle af selskabsdirektiverne¹⁷. Udkastet stiller ikke en valgfri selskabsstruktur til rådighed, men tilvejebringer en samordning af medlemsstaternes lovgivninger vedrørende selskabsstrukturen¹⁸. Udkastet foreskriver *tre organer, hvis kompetence adskilles skarpt*: ledelsesorganet, tilsynsorganet og generalforsamlingen¹⁹. I præamblen til udkastet fastslås for så vidt angår *generalforsamlingen*, at udkastet tilsigter at beskytte aktionærerne gennem *ensartede garantier vedrørende indkaldelse, adgangsret og repræsentation*, skriftlig eller mundtlig *underretning*, udøvelse af *stemmeret*, *majoritet* samt *retsmidler mod ugyldige beslutninger*.

6. *direktiv* af 17/12-1982 omhandler spaltning af aktieselskaber og omtaler herunder kompetence-, majoritets- og ugyldighedsspørgsmål i forbindelse med ét selskabs opdeling i flere.

7. *direktiv* af 13/6-1983 omhandler »konsoliderede regnskaber« for koncerner m.v. og indeholder bestemmelser, der i nærværende sammenhæng bl.a. er af interesse for så vidt angår et selskabs bestemmende indflydelse på et andet.

Der arbejdes fortsat med udkastet til et 8. *direktiv* om autorisation af personer, der skal foretage lovpligtig revision af årsregnskaber, samt et 9. *direktiv* om materiel koncernret²⁰.

Under henvisning til den noget bredt formulerede art. 235 i Romtraktaten er der endelig udarbejdet udkast til et direktiv om et *europæisk sel-*

13. Elisabeth Thuesen i AB 1982.134. Parry-Dinnage s. 279 f.

14. Elisabeth Thuesen a.st.

15. NJW 1982, hæfte 44, s. XXIV.

16. 660/1978.

17. Parry-Dinnage s. 281. Gower s. 86.

18. Bulletin suppl. 8/75 s. 16.

19. Thorbek s. 398.

20. Se i det hele 15. alm. ber. om de Europæiske Fællesskabers Virksomhed, 1981, udkommet febr. 1982, side 86, samt Thuesen s.st. s. 137.

skab²¹, der skal være supranationalt²². Det foreløbige udkast tilbyder en *valgfri selskabsstruktur med et dualistisk ledelsessystem foruden en generalforsamling*²³. Udkastet, der har mange fællestræk med udkastet til 5. direktiv, indeholder forslag om *vidtgående minoritetsbeskyttelse*, arbejdstagerrepræsentation m.v. En fortsat koordination mellem SE-udkastet og 5. direktivudkast må forventes, fordi det fakultative europæiske selskab næppe vil blive attraktivt, hvis dets regler er alt for strenge i forhold til den øvrige selskabsret²⁴.

7. Andre reformtanker

På nordisk plan har det været overvejet, om *statsdirigerede selskaber*, hvis reelle ledelses- og magtstruktur på mange punkter afviger fra privatejede selskaber med større aktionærkreds, burde underkastes en særlig lovgivning eller eventuelt reguleres særskilt inden for aktieselskabslovgivningens rammer¹. Tankerne er dog ikke blevet realiseret.

Det har været overvejet at foreslå oprettelse af en selskabstype med træk fra både aktieselskabet og interessentskabet, et såkaldt »*tredje selskab*«. Et sådant selskab skulle være en selvstændig juridisk person og som sådan have adskillige fællestræk med aktie- og anpartsselskabet, men skulle på den anden side være præget af interessentskabslignende træk, herunder vidtgående *énstemmighedskrav* som følge af selskabets nære identitet med den aktivt erhvervsudøvende ejerkreds².

Kommanditselskabets retsforhold er³ foreslået kodificeret under anvendelse af grundprincipper fra AL og ApL og med indførelse af minoritetsbeskyttelse med de nævnte love som forbillede. Hvad angår selskabets interne struktur, overlader udkastet dog en vidtgående aftalefrihed til selskabsdeltagerne⁴.

Endelig forventes der udkast til en kodifikation af *interessentskabers*

21. Societas Europæa, SE.

22. Se s. 11 i bilagshæftet til bet. over lovforslag nr. 168, 169, 196, 1979/80. Thorbek s. 352. Parry-Dinnage s. 283.

23. Bull. suppl. 8/75 s. 15.

24. Gower s. 88.

1. v. Eyben i Festskrift til Borum, 1964, s. 142 f.

2. Se nærmere redegørelse i bet. 925/1981 s. 113 ff.

3. Bet. 937/1981.

4. Bet. s. 13.

struktur. Et stadigt voksende behov herfor er opstået siden 1980, efter at det ved investeringsfondslovens § 3 A blev forbudt skattepligtige, der som kommanditister deltager i en virksomhed, at benytte henlæggelser til investeringsfonds til forlods afskrivning på aktiver, der omfattes af denne virksomhed, jfr. den tilsvarende § 7 B i lov om indskud på etableringskonto. Efter disse lovændringer opstod interessentskaber med en betydelig deltagerkreds, hvis interne forhold i henseende til »generalforsamlingsregler«, minoritetsbeskyttelse m.v. er ulovregulerede.

III. Generalforsamlingen og dens kompetence

1. Generalforsamlingen – begreb og typer

1.1. Aktionærernes beslutningsret

Det nærmeste, AL kommer en karakteristik af generalforsamlingen, er bestemmelsen i § 65, stk. 1, hvorefter aktionærernes *ret til at træffe beslutning i selskabet udøves på generalforsamlingen*. Karakteristikken stemmer med teoriens beskrivelse af aktionærernes forhold til generalforsamlingen, jfr. eksempelvis *Sindballe-Klerk*¹, der nævner, at aktionærerne udøver indflydelse på ledelsen af et aktieselskab gennem deres deltagelse i generalforsamlingen. Det er således den principielle hovedregel, at generalforsamlingen er det sted, hvor deltagerne må give møde for at kunne udøve indflydelse på de beslutninger, der skal træffes i selskabet.

I tilfælde, hvor AL's system overføres til beslægtede organisationstyper, f.eks. til kommanditselskaber, anvendes samme udgangspunkt: Det er på generalforsamlingen, deltagerne må gøre deres indflydelse gældende, jfr. eksempelvis bet. 937/1981 med udkast til en lovgivning om kommanditselskaber. Samme udgangspunkt er anvendt i loven om investeringsforeninger, hvis § 9, stk. 2, bestemmer, at medlemmernes ret til at træffe beslutning i foreningen udøves på generalforsamlingen.

Læses denne foreløbige karakteristik den modsatte vej, fremgår deraf, at der på generalforsamlingen træffes *beslutninger*. Allerede heraf følger, at de i flere større selskaber temmelig udbredte »aktionærmøder« må udsondres fra generalforsamlingsbegrebet. Karakteristisk for de pågældende møder er,

at de som nævnt anvendes ved større aktieselskaber (herunder bankaktieselskaber) med en udbredt aktionærkreds,
at der holdes et antal aktionærmøder med geografisk spredning,

1. Side 219.

at aktionærmødernes dagsorden ofte nøje følger generalforsamlingens dagsorden, og

at aktionærmøderne har orienterende, men ikke besluttende karakter.

Med den angivne bestemmelse i AL § 65, stk. 1, er aktionærernes retsmiddel til beslutningsskabelse i selskabet søgt betegnet, men ikke nærmere defineret². Det er end ikke fuldstændigt betegnet, idet en del beføjelser ikke udøves på selve generalforsamlingen.

Som eksempler kan nævnes retten til at kræve adgang til forhåndsgennemsyn og tilsendelse af forslag i henhold til § 29, stk. 2, § 33, stk. 2, og § 73, stk. 4, retten til gennemsyn af forhandlingsprotokollen i henhold til § 75, stk. 3, retten til eftersyn af likvidationsregnskabet i medfør af § 122, stk. 1, m.v., men skønt disse beføjelser ikke udøves på selve generalforsamlingen, udøves de dog i *nær tilknytning* dertil³.

Mere dækkende vil det være at fastslå, at selskabsdeltagernes bestemmelsesret i selskabets anliggender *normalt* udøves på generalforsamlingen⁴. Mest dækkende ville det formentlig have været at udtrykke forholdet således, at bestemmelsesretten udøves på generalforsamlingen, *medmindre loven bestemmer andet*, jfr. således tysk AktG § 118, stk. 1.

Bortset fra de foran antydede – i denne forbindelse ikke særlig væsentlige – undtagelser kan der fra udgangspunktet modsætningsvis sluttes, at aktionærerne ikke kan udøve deres indflydelse på selskabet *uden for generalforsamlingen*⁵. En sådan indflydelse uden om generalforsamlingen må fordrer hjemmel i lov, vedtægter eller aftale⁶. Også en *hovedaktionær* i selskabet må således udøve sin myndighed på generalforsamlingen⁷. Selv indflydelsesrige storaktionærer kan derfor hverken enkeltvis eller gruppevis meddele ledelsen instrukser andre steder end på generalforsamlingen, for eksempel ved henvendelse på selskabets kontor⁸.

Noget andet er, at en hovedaktionærs beslutning i visse tilfælde kan *træde i stedet for en bestyrelsesbeslutning*, selv om hovedaktionærens beslutning ikke er truffet på en generalforsamling, nemlig hvis bestyrelsens godkendelse måtte anses som en ren formalitet⁹.

2. Möser s. 13.

3. Möser a.st. Nial s. 60.

4. Boye Jacobsen J 1974.135.

5. Sindballe-Klerk s. 219.

6. Bet. 1969 s. 111.

7. Gomard: Grundrids s. 79.

8. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 283.

9. Gomard s. 286. Gomard: Grundrids s. 79 med note 1. UfR 1960.304 HD. UfR 1963.111 HD.

Efter ApL § 46, stk. 1, 1. punktum, 2. led, kan en beslutning truffet af samtlige anpartshavere træde i stedet for en generalforsamlingsbeslutning, og dette indebærer, at indehaverne af den samlede indskudskapital vil kunne meddele instrukser og direktiver direkte til bestyrelsen. En tilsvarende instruktionsmulighed uden om generalforsamlingen findes ikke for aktieselskaber.

Også for et *helejet datterselskab* gælder principielt det nævnte udgangspunkt, men realiteten er selvsagt, at generalforsamlingen er underordnet moderselskabet¹⁰.

Det vil altid være bestyrelsen i moderselskabet, der som repræsentant for dette træffer afgørelse i de anliggender, der skal behandles på datterselskabets generalforsamling, og det er derfor en ren formalitet at fordre generalforsamlingsbeslutning i disse tilfælde.

En anden situation, der ligeledes medfører, at selskabsdeltagernes beslutningsret i realiteten ikke udøves på generalforsamlingen, foreligger i det tilfælde, *hvor samtlige aktionærer i et selskab ejer alle aktierne i fællesskab*. Også her er beslutningsretten løftet bort fra generalforsamlingsregie¹¹.

Også i tilfælde, hvor samtlige aktier ejes af *én person, af staten* eller af en kommune, er mange AL-bestemmelser om generalforsamlingen blevet overflødige, og generalforsamlingen har fået rent formel karakter¹².

Endvidere kan der være tale om, at quorum-, majoritets- eller énstemmighedskrav opfyldes ved efterfølgende samtykkeerklæringer afgivet uden for generalforsamlingen¹³.

De nævnte situationer er dog *undtagelser*, der intet ændrer ved udgangspunktet: at selskabsdeltagernes beslutningsret udøves på generalforsamlingen, medmindre der ved lov, vedtægter eller aftale udtrykkeligt er tillagt dem beføjelser uden for denne.

1.2. Øverste myndighed

Loven betegner ikke generalforsamlingen som selskabets øverste organ eller *øverste myndighed*, men denne karakteristik anvendes normalt i teorien.

10. Gomard: Grundrids s. 31.

11. Roos s. 118 f.

12. v. Eyben i Festskrift til Borum s. 139, 142 og 144.

13. Gomard s. 328. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 313.

Torp anfører¹, at generalforsamlingen er selskabets øverste organ, der inden for de ved lovgivning og vedtægter dragne grænser har den øverste myndighed i alle selskabets anliggender. Gomard anfører² kort, at generalforsamlingen er selskabets øverste myndighed³. Sindballe-Klerk⁴ anvender samme betegnelse og tilføjer, at denne ofte anvendes i vedtægterne som betegnelse for generalforsamlingen⁵. I stedet for »øverste« myndighed ses ofte »højeste« myndighed anvendt⁶.

Hos Thorbek fremhæves det⁷, at karakteristikken af generalforsamlingen som selskabets øverste myndighed kan anvendes om det danske i modsætning til det tyske aktieselskab, idet generalforsamlingens kompetence i sidstnævnte er yderst begrænset.

Torp finder⁸ betegnelsen »øverste myndighed« i vedtægterne overflødig. Han anfører i denne forbindelse, at karakteristikken ikke er til hinder for domstolsprøvelse af generalforsamlingsbeslutninger, hvilket i dag forekommer indlysende, men næppe altid har været det.

Også den øvrige nordiske teori karakteriserer generalforsamlingen som selskabets højeste organ, jfr. eksempelvis Roos⁹, SOU 1971:15¹⁰ og Rodhe¹¹. Rodhe tilføjer, at der næppe kan tænkes nogen anden løsning end at give generalforsamlingen denne stilling, eftersom *loven skal passe til mange forskellige selskabstyper*.

Tidlig tysk doktrin fastslog generalforsamlingens stilling som det øverste selskabsorgan, jfr. Möser, der betegner generalforsamlingen som »ein Körperschaftsorgan der A.-G. ... rechtlich das oberste derselben«¹². Som anført af Thorbek¹³ er betegnelsen dog næppe dækkende for den *nutidige tyske generalforsamling*, der er karakteriseret ved et yderst snævert lovbestemt kompetenceområde.

Den *franske* generalforsamlingskompetence er beskåret, men den hierarkiske selskabsop-

1. Side 232.

2. Side 311.

3. Gomard: Grundrids s. 79.

4. Side 219.

5. Også efter AL 1973 anvendes den nævnte karakteristik, jfr. eksempelvis Gomard: Grundrids a.st. og bet. 937/1981 om en lovgivning om kommanditselskaber s. 56.

6. Jfr. således Dyrbye s. 50 og Krenchel s. 252. Se endvidere Thorbek s. 281.

7. Side 338.

8. Side 237.

9. Side 165.

10. Side 219.

11. Side 152.

12. Möser s. 13.

13. A.st. samt s. 30, 38 og 430.

bygning med generalforsamlingen som øverste myndighed er fortsat gældende¹⁴.

I *schweizisk* ret betegnes generalforsamlingen som »das oberste Organ der Gesellschaft«¹⁵.

Engelsk rets standpunkt er det samme, skønt udtrykt med andre ord. Her betragtes generalforsamlingen som »the primary and residual organ of the company«, som har »the ultimate control of the company«¹⁶.

Også ved *andre organisationsformer* finder indsættelsen af en generalforsamling som øverste selskabsorgan anvendelse. Eksempelvis har det for *kommanditselskaber* i nyere tid været almindeligt, at det i selskabsaftalen fastlægges, at den øverste myndighed skal være hos en generalforsamling¹⁷. De selskabsretlige principper om den øverste myndighed hos en generalforsamling anvendes endvidere i lovgivningen om *investeringsforeninger*¹⁸. IFL fastslår således i overensstemmelse med almindelige selskabsretlige principper, at generalforsamlingen er investeringsforeningens øverste myndighed. En tilsvarende betegnelse anvendes om ejerforeninger¹⁹.

Også i andre foreningstyper – selv i tilfælde, hvor den øverste myndighed ikke udtrykkeligt betegnes generalforsamling – vil en sådan normalt være foreningens øverste myndighed i alle anliggender²⁰.

I UfR 1980.55 HD antoges det dog, at KODA's generalforsamling ikke var foreningens højeste myndighed for så vidt angår visse beslutninger om uddeling af nettoindtægter til en stamfond, selv om generalforsamlingen ifølge vedtægterne var højeste myndighed, og selv om vedtægterne ikke udtrykkeligt afskar generalforsamlingens kompetence på det nævnte område. Kompetencen ansås i stedet at være hos et andet selskabsorgan – et råd, der var valgt efter særlige forskrifter.

Realkreditinstitutters øverste myndighed er deklaratorisk instituttets bestyrelse, men som øverste myndighed kan indsættes en generalforsamling²¹.

I *selvejende institutioner og fonde* er den øverste myndighed ikke en generalforsamling eller et lignende organ²².

14. Thorbek s. 431. Se endvidere Thorbek s. 240 om doktrinen ulovhjemlede karakteristik af den hollandske generalforsamling som selskabets øverste myndighed.

15. Jr. OR art. 698, stk. 1, og Haefliger s. 12.

16. Gower s. 527 og 556.

17. Bet. 937/1981 om lovgivning om kommanditselskaber s. 57.

18. Jfr. lovens § 9 og bet. 942/1981 s. 60.

19. Jfr. normalvedtægtens § 1, stk. 1, og Blok s. 420.

20. Meyer s. 53. Hartwig s. 122. Børge Rasmussen s. 35.

21. Jfr. realkreditlovens § 5, stk. 1, og realkreditloven med kommentarer v. A. Bonnis (1978) s. 41.

22. Gomard s. 41.

Generalforsamlingens stilling kan siges at have en parallel i *statsretten*, hvor kompetencen til at fastsætte overordnede retsnormer er hos et parlament, hvis selskabsretlige pendant således er generalforsamlingen, medens retsnormernes gennemførelse er overladt administrationen, hvis selskabsretlige modstykke er bestyrelse og direktion²³.

En tilsvarende stats- og forvaltningsretlig parallel trækkes af Gomard²⁴, mellem på den ene side bestyrelsens overordnede ledelse i forhold til direktionen og på den anden side ministerens ledelse af et ministerium i forhold til embedsmændene.

En særlig egenskab ved generalforsamlingen er, at den er det organ i selskabet, der umiddelbart udtrykker *aktionærernes samlede vilje*²⁵, den er »aktionærernes organ«²⁶. Generalforsamlingen er ikke *retssubjekt* for så vidt angår selskabets rettigheder og forpligtelser, men bestemt til at danne selskabets vilje²⁷. »Selskabsviljen« kan synes at være en udtryksmåde, der ikke ganske stemmer med moderne dansk sprogbrug, men også dansk teori har beskrevet generalforsamlingens stilling på denne måde, således *Krenchel*²⁸, der omtaler generalforsamlingen som det led i aktieselskabets organisation, der igennem de lovligt tagne beslutninger danner den *højeste selskabsvilje*. Uanset sprogbrugens måske ikke helt moderne karakter er der dog den sandhed deri, at generalforsamlingen er det *mest repræsentative* af foreningens organer²⁹ – det organ, der i forhold til selskabsdeltagerne kan siges at være forlenet med den højeste grad af »demokratisk legitimation«.

1.3. Selskabsanliggender

Generalforsamlingen træder sammen for at drøfte og afgøre *selskabsanliggender*. Ikke ethvert møde mellem aktionærerne kan opnå egenskab af generalforsamling, end ikke selv om alle selskabsdeltagere er til stede¹. Når *Kobbernagel* imidlertid i denne forbindelse fremhæver, at det er den

23. Gower s. 17.

24. Grundrids s. 62.

25. Möser s. 13.

26. Thorbek om tysk ret s. 81.

27. Hæfliger s. 9.

28. Side 252.

29. Meyer s. 53.

1. Kobbernagel: Dirigenten s. 13.

»lovlige indvarsling«, der forlener generalforsamlingen med den beslutende myndighed, kan dette næppe tiltrædes. I tilfælde, hvor alle selskabsdeltagere er til stede, er den manglende indkaldelse netop betydningsløs, hvis selskabsdeltagerne selv vælger at se bort herfra². Derimod må det afgørende være, om selskabsdeltagerne *selv vælger at anse sammenkomsten som en generalforsamling*, altså at selskabsdeltagerne har bevidstheden om at mødes med henblik på drøftelse og afgørelse af selskabsanliggender. Møder, hvor selskabsdeltagerne beskæftiger sig med problemer uden for selskabssfæren, binder i det højeste mødedeltagerne, men ikke selskabet³. Noget andet er, at møder sammenkaldt i særligt øjemed – eksempelvis protestmøder blandt selskabsdeltagere – eventuelt kan afvikles efter »spilleregler« af tilsvarende karakter som de for generalforsamlingen gældende, men mødet får ikke derved generalforsamlingens retlige egenskaber.

1.4. For alle aktionærer

Generalforsamlingen er ikke nødvendigvis en forsamling af alle aktionærer, men derimod *for* alle aktionærer¹. Der må altså principielt eksistere *mulighed* for, at alle aktionærer kan deltage. Der er tale om en forsamling, hvortil alle medlemmerne regelmæssigt har adgang². Muligheden for alle aktionærers deltagelse er særlig væsentlig, fordi generalforsamlingen netop er det eneste selskabsorgan, der tillader selskabsdeltagerne *umiddelbart* – ikke blot gennem et eksekutivorgan – at udøve deres forvaltningsmæssige selskabsrettigheder³.

Ved den seneste revision af den franske Loi søgte man at kodificere dette ved at indføje »l'assemblée générale représente l'universalité des actionnaires«⁴, men man afstod herfra, fordi man fandt det unødvendigt at lade definitionen, hvorom der i øvrigt var enighed, optræde i loven⁵.

2. Jfr. nedenfor.

3. Möser s. 14.

1. Möser s. 13.

2. Meyer s. 53.

3. Haeffliger s. 13.

4. Fremhævet af mig.

5. Hémard-Terré-Mabilat s. 325.

En forsamling, der kun er bestemt for *visse aktionærer*, kan således ikke karakteriseres som en generalforsamling, jfr. dog nedenfor punkt 1.10 om specialforsamlingen.

Anledningen til et sammentræde kan være en mellem de pågældende aktionærer indgået konsortiaftale eller lignende⁶. Eksempelvis kan en *aktionærforening* omfatte et betydeligt antal aktionærer, der træder sammen før generalforsamlingen og tager stilling til de emner, der skal behandles dér⁷. Selv om det magtmæssige tyngdepunkt i selskabet eventuelt derved forskydes fra generalforsamlingen til aktionærforeningen, har sidstnævnte ikke generalforsamlingens retlige karakter. Endog i tilfælde, hvor aktionærforeningen omfatter samtlige aktionærer, men disse alene anser deres møde for at være et møde i foreningen med henblik på drøftelse af generalforsamlingsemnerne, har mødet ikke generalforsamlingens retlige karakter⁸.

Lignende situationer kan opstå, hvor det vedtages at nedsætte *udvalg*, der eventuelt for lukkede døre behandler særlige emner i en mindre, særligt sagkyndig kreds af selskabsdeltagere. Ej heller sådanne organer kan tillægges egenskab af generalforsamling⁹.

I virksomhedsbeskatningsudvalgets overvejelser vedrørende oprettelse af en helt ny selskabsform – »*det tredje selskab*» – opereres med et *deltagermøde* bestående af alle aktive professionsudøvere i selskabet, d.v.s. de personer, der i dag i et personligt firma er partnere/indehavere¹⁰.

1.5. Legalt quorum?

Selv om generalforsamlingen principielt er for alle aktionærer, vil den i praksis normalt ikke omfatte alle – ja, fuldtallighed vil i de fleste selskaber snarere være undtagelsen end regelen. Selv om generalforsamlingen oftest består af flere aktionærer, er det dog – trods ordet »forsamling«, der naturligt leder tanken hen på en flerhed af personer – ikke utænkeligt, at den in concreto alene består af *én aktionær*, enten i tilfælde, hvor selskabet kun har *én aktionær*¹, eller i en situation, hvor kun *én aktionær*

6. Nial s. 60.

7. Roos s. 107.

8. Jfr. ligeledes SOU 1971:15 s. 245.

9. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 76.

10. Bet. 925/1981 s. 115.

1. Bet. 1969 s. 53 f.

møder. Også i en sådan situation er der tale om en generalforsamling. På den anden side må generalforsamlingen bestå af mindst én selskabsdeltager, for at der retligt kan siges at være tale om en generalforsamling². Beslutningsevnen er således *afhængig af, at aktionærer overhovedet er repræsenteret på generalforsamlingen*³. At der således retligt er tale om en generalforsamling, indebærer ikke nødvendigvis, at generalforsamlingen også er *beslutningsdygtig*. Særlige quorum-regler i selskabets vedtægter kan medføre, at generalforsamlingen ikke er beslutningsdygtig i alle eller visse anliggender, jfr. nedenfor IV.5.⁴. Ikke desto mindre er der alligevel tale om en generalforsamling.

I *engelsk* ret anføres, at selve begrebet »meeting« implicerer tilstedeværelsen af *mindst to selskabsdeltagere*, men i tilfælde, hvor en engelsk generalforsamling besluttet indkaldt af en domstol eller af Department of Trade, kan den pågældende instans foreskrive, at ét medlem er tilstrækkeligt til at udgøre en generalforsamling⁵.

1.6. Kun aktionærer

Generalforsamlingen er et selskabsorgan for aktionærer og kun for aktionærer. En sammenkomst, hvorved beslutninger fattes i fællesskab af aktionærer og udenforstående personer, for eksempel selskabskreditorer, er derfor som udgangspunkt ikke en generalforsamling¹. Denne situation er imidlertid ikke identisk med det tilfælde, hvor der fejlagtigt er givet udenforstående adgang til at afgive stemme på en generalforsamling. I sidstnævnte situation *er* der tale om en generalforsamling, men denne kan være anfægtelig².

Selskabsrettens udgangspunkt er således, at beslutninger i selskabsanliggender truffet i det højeste selskabsorgan alene træffes af selskabsdeltagerne, der ejer selskabets egenkapital.

Jfr. således UfR 1944.763 HD, hvor en garant i et aktieselskab ikke under henvisning til grundsætningen i AL 1930 § 57, stk. 1, litra c (om énstemmighed ved indløsningspligt for aktionærerne) kunne modsætte sig det af en generalforsamling godkendte forslag om ophævelse af garantikapitalen.

2. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 52.

3. Krenchel s. 267. Nial s. 58.

4. Möser s. 14.

5. Gower s. 530 og 542 f.

1. Taxell: Bolagsstämma s. 9. Nial s. 60.

2. Nial a.st.

I forslaget til statut for *europæiske aktieselskaber* opereres for så vidt angår *indehavere af gældsbreve* med gruppeenheder for hver gældsbrevs-emission, idet gruppeenhedens beslutninger er bindende for alle gælds-brevsindehavere inden for den pågældende emission³. Gruppeenhedens forsamling er kompetent til at træffe beslutning om alle forslag fra selskabet⁴, og som hovedregel finder reglerne om indkaldelse og afholdelse af generalforsamlinger tilsvarende anvendelse på gruppeenhedens forsamlinger⁵.

Bankaktieselskaber har ifølge § 22 i bank- og sparekasseloven adgang til inden for nærmere bestemte grænser at modtage *ansvarlig indskudskapital*, der i et vist omfang tæller med som egenkapital. Det er imidlertid kun ved beregningen af egenkapitaldækningen efter lovens § 21, at denne kapital ligestilles med egenkapitalen. I øvrige henseender – herunder for så vidt angår deltagelse i selskabets organisatoriske forhold – er kapitalen fremmedkapital, og kapitalens ejere er kreditorer og ikke selskabsdeltagere⁶. *Krenchel* antager⁷, at det må anses stridende mod aktieselskabets karakter af et sameje mellem aktionærerne, at andre end disse kan have stemmeret på generalforsamlingen, men dette kan ikke fuldt ud tiltrædes. Det kan ikke udelukkes, at andre end aktionærer vedtægts- eller aftalemæssigt tillægges indflydelse på selskabets generalforsamlinger. De pågældende kan imidlertid ikke betragtes som selskabsdeltagere, men som kontraktmæssige medkontrahenter. I det omfang beslutningsmyndighed således kan tillægges andre end aktionærer, må det være muligt at tillægge aktionærer og andre beslutningsmyndighed i forening⁸.

Etableres en *garantforsamling* eller en *fællesforsamling* af garantier og selskabsdeltagere, må det antages, at de fleste af generalforsamlingsreglerne i AL kan anvendes analogt, herunder anfægtelsesreglerne i § 81⁹.

Der kan intet være til hinder for, at selskabets principielle suverænitet således begrænses på forskellig måde. Eksempelvis kan det bestemmes, at garantier, partialobligationsejere eller andre skal have kompetence til valg af en ekstra revisor eller skal give samtykke til vedtægtsændringer m.v. *Sindballe-Klerk* antager imidlertid¹⁰, at kun en forsamling af aktionærer

3. Udkastets art. 56, stk. 1.

4. Art. 56, stk. 2.

5. Art. 58, stk. 6. Bull.suppl. 4/75 s. 36 f.

6. Jfr. UfR 1968.595 HD og K. Bjørn Jensen og Jørgen Nørgaard s. 104.

7. Side 270.

8. *Sindballe-Klerk* s. 227.

9. *Sindballe-Klerk* s. 245.

10. Side 226.

kan vælge likvidatorer, forhøje eller nedsætte aktiekapitalen, opløse eller fusionere selskabet og godkende årsregnskab. Det er et spørgsmål, om denne antagelse er holdbar. Det kan ikke være udelukket at give andre end aktionærer stemmeret på en generalforsamling og således tillade, at de nævnte beslutninger træffes også af andre end aktionærerne¹¹. Generalforsamlingen mister ikke derved sin retlige karakter af selskabets øverste organ. Med denne konklusion har vi fjernet os i betydelig grad fra udgangspunktet: at generalforsamlingen kun er for aktionærer. En yderligere »forplumring« følger af den nedenfor under V.4 omtalte adgangsrret for forskellige kategorier af ikke-aktionærer, for eksempel bestyrelsesmedlemmer, fuldmægtige, rådgivere, revisorer og hjælpepersonale.

1.7. Obligatorisk, ikke-permanent internt organ

Generalforsamlingen er et *obligatorisk organ*, det er »notwendiger Verwaltungsträger«¹.

Også ved det tyske GmbH er et obligatorisk organ »die Gesamtheit der Gesellschafter«, hvorved dog ikke nødvendigvis menes en generalforsamling², jfr. ApL § 46, stk. 1, 1. punktum, 2. led, der som nævnt gør det muligt for samtlige anpartshavere at træffe beslutning uden afholdelse af generalforsamling, hvis de er enige herom. Selv dette betyder imidlertid ikke, at generalforsamlingen ikke længere eksisterer som obligatorisk organ, men blot at den in concreto kan »kobles ud«.

Der kan ikke oprettes et *opmandsorgan* eller lignende, som træder i stedet for generalforsamlingen³.

Tilsvarende bestemmes om *partrederi* i sølovens § 45, stk. 1, at partredernes beslutning træffes på et møde. Bestemmelsen antages dog ikke at udelukke, at der in concreto kan træffes beslutning på anden måde, såfremt partrederne er enige derom⁴.

I modsætning til bestyrelse, direktion og revision er generalforsamlingen *ikke et permanent selskabsorgan*. Den træder kun sammen i de tilfælde, hvor loven eller vedtægterne kræver dette⁵.

11. Jfr. eksempelvis UfR 1968.595 HD.

1. Haefliger s. 9.

2. Hefermehl s. 38 f. GmbHG § 45. Sudhoff s. 269.

3. Roos s. 122 f.

4. Søloven med kommentarer v. Jørgen Bredholdt og Allan Phillip s. 97 og 106.

5. Haefliger s. 9.

Det er endvidere karakteristisk for generalforsamlingen, at den er et *internt organ*. Den optræder ikke udadtil, eksempelvis for at afslutte kontrakter. Dens opgave er som tidligere nævnt at *danne selskabsviljen*⁶, ikke at eksekvere den. Også dens myndighed ligger på det interne plan, idet denne er begrænset til relationerne til selskabets øvrige organer og selskabsdeltagerne⁷. Som nævnt af Krenchel⁸ er generalforsamlingen et »upersonligt, uansvarligt, inaktivt, indre selskabsorgan« uden midler til selv at effektuere sine beslutninger. Generalforsamlingen er ikke noget selvstændigt retssubjekt, men et middel til at *skabe og udtrykke selskabsdeltagernes beslutninger* i selskabsanliggender.

1.8. Kvalitetskrav og tidsmæssig udstrækning

Der må opstilles visse *kvalitetskrav* til forsamlingen, for at denne retligt kan karakteriseres som en generalforsamling. Eksempelvis kan mødets forløb være så tumultuarisk¹ eller indkaldelse eller andre tilblivelsesforanstaltninger behæftet med så grove mangler, at der retligt slet ikke er tale om en generalforsamling. Mest hensigtsmæssigt kan disse tilfælde dog behandles i forbindelse med omtalen af tilblivelsesmangler og sondringen mellem anfægtelighed og nullitet.

Et særegent tilfælde, der nærmest kan betegnes en »alternativ generalforsamling« er omtalt hos Nial², der forestiller sig den situation, at en utilfreds aktionærgruppe forlader generalforsamlingen og konstituerer sig som en alternativ generalforsamling. Det må sikkert antages, at den »officielle« generalforsamling fortsat bevarer den retlige egenskab af generalforsamling, og at beslutningerne på den alternative generalforsamling er nulliteter. Måtte af andre grunde hele den oprindelige generalforsamling være en nullitet, kunne det teoretisk tænkes, at den alternative generalforsamling burde anerkendes, men i praksis vil den oftest blive ramt af den oprindelige forsamlings ugyldighedsgrunde, såsom mangler ved indkaldelsen.

Generalforsamlingen *behøver ikke tidsmæssigt at være et samlet hele*. Den kan tænkes udsat i timer eller (med forsamlingens samtykke) i dage

6. Hæfliger s. 9.

7. Krenchel s. 253.

8. Side 252.

1. Hørlyck: Dansk andelsret, s. 250.

2. Side 62 f., note 91.

eller uger, men udgør dog begrebsmæssigt én generalforsamling. Forskellig fra disse suspensionstilfælde er den situation, hvor der til en beslutnings gyldighed kræves to generalforsamlinger³.

1.9. Selskabets situation

Det kan spørges, i hvilken udstrækning generalforsamlingens retlige egenskaber er afhængige af selskabets situation. I tiden *indtil registreringen* beror retsforholdet i selskabet under stiftelse på det nærmere forhold mellem deltagerne. Dette er ofte som i et interessentskab¹, men de *organisatoriske* forhold og herunder generalforsamlingens retlige stilling som øverste organ i selskabet må uanset den endnu ikke indtrådte registrering være som efter registreringen. I denne henseende kan beslutningsproceduren altså ikke være som i et interessentskab.

Også efter en beslutning om *likvidation* vedbliver generalforsamlingen at være selskabets øverste myndighed².

Før lovændringen i 1980, da insolvenslikvidation endnu kunne besluttes, ophørte generalforsamlingen at eksistere som bestemmende selskabsorgan og afløstes af et likvidationsmøde, når midlertidig likvidator var valgt³. Der skulle alene holdes en afsluttende generalforsamling til efterretning for aktionærerne – en »skyggegeneralforsamling« – og i mellemtiden havde generalforsamlingen ingen indflydelse på likvidationen⁴.

Efter 1980, hvor der med begrebet likvidation alene menes solvenslikvidation, gælder de almindelige generalforsamlingsregler som udgangspunkt også selskaber i likvidation, jfr. AL § 121, stk. 3⁵.

Aktionærerne skal således gennem årlige generalforsamlinger holdes underrettet om likvidationens forløb og godkende regnskaber, ligesom det endelige likvidationsregnskab skal forelægges generalforsamlingen til godkendelse⁶. Bortset fra at ledelsen erstattes af likvidatorer, bevarer aktionærerne, der som følge af selskabets solvens (sufficiens) er likvida-

3. Krenchel s. 259.

1. Gomard: Grundrids s. 39.

2. Torp s. 281.

3. Bet. 1969 s. 163.

4. Gomard: Grundrids s. 126. Samme: Aktieselskabers likvidation og konkurs s. 14, 57 og 65.

5. Se om de tilsvarende bestemmelser i svensk ret Rodhe s. 258. Se endvidere Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 25.

6. Bet. 1964 s. 187.

tionsboets virkelige interesser, således den afgørende indflydelse over selskabet⁷. Det følger af det anførte, at generalforsamlingsreglerne i AL kap. 10 også skal iagttages ved generalforsamlinger, der holdes under en likvidation.

Tilsvarende regler er fastslået for *investeringsforeninger* i IFL § 54 og foreslås for *kommanditselskaber* i lovudkastets § 31, stk. 2⁸.

På et eller andet tidspunkt må generalforsamlingens *stilling som bestemmende selskabsorgan ophøre som følge af likvidationen*. AL tager ikke udtrykkeligt stilling til ophørstidspunktet, men det kan formentlig slutes af § 125, at tidspunktet for udslettelsen i aktieselskabsregisteret i alt fald er det seneste tidspunkt for ophøret. Muligvis må der regnes med et endnu tidligere tidspunkt, nemlig det tidspunkt, hvor der foreligger endelig udlodning til aktionærerne i boet.

Generalforsamlingens stilling som bestemmende selskabsorgan må ophøre, når generalforsamlingen har *truffet beslutning om konkurs* i medfør af AL § 127, stk. 2.

Ved *fusion* ophører generalforsamlingens betydning på tidspunktet for fusionens ikrafttræden, jfr. AL § 134 h som ændret i 1982.

1.10. Universal- og specialforsamling

En særlig karakter får generalforsamlingen, hvis *samtlige aktionærer er til stede*. Ved énstemmighed mellem disse kan bortses fra forskrifterne om indkaldelse¹. En sådan »improviseret« generalforsamling spiller en betydelig praktisk rolle i selskaber med en begrænset aktionærkreds, blandt andet familieaktieselskaber². En sådan forsamling bestående af alle selskabsdeltagerne betegnes ofte *universalforsamling*³. Karakteristisk for denne er, at den med alles samtykke kan *bortse fra mangler, der ellers ville have medført anfægtelighed*. Etableres en *konstituerende generalforsamling* som en *universalforsamling* bestående af alle godkendte aktie-

7. Bet. 1969 s. 163.

8. Jfr. bet. 967/1981 s. 84.

1. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 28. Krenchel s. 257. Kobbernagel: Dirigenten s. 13.

2. Kobbernagel a.st.

3. Haeftiger s. 12. Nial s. 54.

tegnere, og tegnes alle aktier på generalforsamlingen (simultanstiftelse), kan indkaldelse undlades⁴.

I et *énmandsselskab*, hvor generalforsamlingen nødvendigvis må være en universalforsamling, er indkaldelse og dagsorden overflødige, men generalforsamlingsprotokollen skal føres⁵. Accepteres dansk teoris antagelse om pligt til homogen stemmeafgivning – at en aktionær altså ikke kan stemme forskelligt på sine aktier – vil der endvidere i et sådant selskab altid foreligge énstemmighed⁶.

Modsætningen til universalforsamlingen er *specialforsamlingen*, eksempelvis bestående af ejere af aktier i en bestemt klasse⁷.

Mösers beskrivelse af specialforsamlingen som en »ægte« generalforsamling hænger sammen med tysk rets stilling til beslutninger i aktieklasser. Disse kan enten træffes i en specialforsamling som den nævnte eller blot under en særlig afstemning, jfr. AktG § 138⁸. I tilfælde, hvor fortrinsrettigheder for stemmeløse præferenceaktier søges ophævet eller begrænset, er det efter AktG § 141, stk. 3, obligatorisk at indhente præferenceaktionærernes samtykke gennem afholdelse af en specialforsamling⁹.

Udkastet til 5. *selskabsdirektiv* bestemmer for så vidt angår nationale lovregler om specialforsamlinger for visse aktieklasser, at de *almindelige generalforsamlingsbestemmelser finder anvendelse på disse forsamlinger*. Tilsvarende gælder udkastet til statut for et *europæisk selskab*¹⁰.

AL har ingen bestemmelser om specialforsamlinger. Samtykke fra en aktieklasse – eksempelvis efter AL § 79, stk. 3, 2. punktum – må således som udgangspunkt indhentes på den almindelige generalforsamling eller eventuelt ved efterfølgende eller forudgående særlig samtykkeerklæring. Der er dog næppe noget til hinder for, at vedtægterne kan bestemme afholdelse af specialforsamlinger, og i mangel af modstående bestemmelse må AL kap. 10 anvendes på sådanne forsamlinger, der imidlertid ikke derved retligt får karakter af almindelige *generalforsamlinger*.

4. Se bet. 1969 s. 63.

5. Gomard: Grundrids s. 79, note 1.

6. Jfr. Gomard a.st.

7. Nial s. 60. Möser s. 40, der nævner, at også disse forsamlinger må betegnes som »echte Generalversammlungen«, fordi de principielt står åbne for alle »berettigede« aktionærer.

8. Möser s. 82. Hefermehl s. 20.

9. Jfr. om fransk ret Hémar-Terré-Mabilat s. 321. Thorbek s. 150. Jfr. om de tilsvarende bestemmelser i engelsk ret Gower s. 449 f.

10. Art. 49, stk. 5, jfr. Bull.suppl. 4/75 s. 35. 5. direktivforslags bestemmelser om bevarelse af specialforsamlinger bliver af særlig betydning for Frankrig, Holland og Italien, jfr. Thorbek s. 420.

1.11. Generalforsamlingssurrogater

Som surrogat for generalforsamlingen kan *ikke* anvendes *cirkulationsbeslutninger* eller *urafstemninger*¹. Det står selskabet frit for at indhente skriftlige meningstilkendegivelser fra aktionærerne, men disse kan ikke træde i stedet for generalforsamlingen². Sindballe-Klerk antager³ om AL 1930 § 57-situationen (nu AL § 79), at samtykke fra samtlige aktionærer eller fra de aktionærer, i hvis rettigheder der gøres indgreb, må gøre afholdelse af generalforsamling til behandling af spørgsmålet overflødig, dog at vedtægtsændringer om forskydning af retsforholdet mellem aktieklasser tillige må opfylde eventuelle særlige tilblivelseskrav i vedtægterne. Da vedtægtsændringer i henhold til AL 1973 § 79 *tillige* skal opfylde tilblivelseskravene i § 78, jfr. § 78, 3. punktum, kan opfattelsen i alt fald ikke tiltrædes i dag, og det må således gælde, at § 79-samtykke *ikke kan være surrogat for generalforsamlingen*.

I *anpartsselskaber* er beslutning på anden måde i tilfælde af enighed, for eksempel i form af *høring* (beslutning »per capsulam«) udtrykkeligt kodificeret i ApL § 46, stk. 1, men en tilsvarende bestemmelse er ikke indført for aktieselskaber. Reglen i ApL § 46 tænkes anvendt til at træffe beslutninger gennem *stemmeafgivning pr. brev, telegram eller telefon*⁴. Jfr. endvidere sølovens § 45, stk. 1, 3. punktum, om *partredernes mulighed for at træffe beslutning på anden måde end ved partredermøde*⁵.

Hørlyck vil fra ApL slutte modsætningsvis til aktieselskaberne⁶. *Gomard*⁷ nævner, at AL ikke indeholder en til ApL § 46, stk. 1, svarende bestemmelse, men tilføjer, at praktisk set samme resultat kan opnås ved at udforme eller efter omstændighederne fortolke aktionærernes samtykke som en fuldmagt til en fælles befuldmægtiget med henblik på afholdelse af generalforsamling. Herfra og til at tillade en fremgangsmåde som i anpartsselskaber synes skridtet ikke at være langt. Selv efter AL 1973 vil det derfor næppe være forkert at antage, at retstilstanden er som beskrevet af *Gomard* i J 1969.358, således at der næppe er nogen skadevirkning (anfægtelighed eller nullitet) knyttet til undladelse af at holde et lovformeligt møde, hvis alle aktionærer er enige derom og blot lader deres beslutninger føre til protokollen. Protokoltilførslerne tillægges ofte skin af, at en

1. Haefliger s. 18. Se om urafstemninger i *foreninger* Hartwig s. 167.

2. Sindballe-Klerk s. 230.

3. Side 239.

4. Græsvænge-Larsen-Thomsen ad § 46, note 2.

5. Søloven med kommentarer af Jørgen Bredholdt og Allan Phillip s. 106.

6. Aktieselskaber s. 100.

7. Grundrids s. 79.

lovformelig generalforsamling er afholdt, men en sådan camouflage er i realiteten næppe nødvendig⁸. De *svenske motiver* overvejede ret indgående spørgsmålet om *sådanne beslutninger »per capsulam«*, eventuelt truffet efter telefonsamtale, og anså det for sandsynligt, at denne fremgangsmåde ville blive godkendt i retspraksis⁹. I fåmandsselskaber kunne man ligefrem tænke sig den pågældende fremgangsmåde *vedtægtsmæssigt hjemlet*¹⁰.

Generalforsamlingen er endvidere obligatorisk og eksklusiv i den forstand, at den *ikke kan erstattes af en anden type selskabsorgan*, ej heller selv om dette bliver selskabets højeste organ¹¹. Dog kan det i et vist omfang i større selskaber bestemmes, at generalforsamlingen erstattes af en *delegeretforsamling*, jfr. om bankaktieselskaber BL § 8 a¹².

Ældre vedtægtsbestemmelser om *valgmandssystemer* eller lignende, hvorefter aktionærene mødes i geografisk inddelte kredse og dér vælger delegerede, der tilsammen udgør selskabets øverste myndighed, kan næppe anses ophævet med AL 1973¹³.

Bestemmelser om delegeretforsamlinger forekommer ofte i *foreningsretten*, for eksempel ved sammenslutninger af foreninger¹⁴. I den nye lovgivning om *investeringsforeninger* åbnes der ligeledes mulighed for en delegeretordning, der kan være rimelig, når foreningens medlemstal er af en sådan størrelsesorden, at det kan være forbundet med praktiske, fysiske vanskeligheder at afholde generalforsamling¹⁵. *Sparekassers* øverste myndighed er et repræsentantskab, jfr. § 11 i bank- og sparekasseloven¹⁶.

8. Gomard a.st. s. 357.

9. SOU 1971:15 s. 234. Rodhe s. 170. Se ligeledes Roos s. 164 f. om disse »skrivebords-generalforsamlinger«.

10. Jfr. Gower s. 550, der nævner, at det er blevet meget almindeligt at indføje en vedtægtsbestemmelse, hvorefter »a written resolution signed by all members entitled to vote shall be as valid and effective as if it had been passed at a general meeting«. Se endvidere Thorbek s. 239 om hollandsk ret, der også for aktieselskaber udtrykkeligt hjemler mulighed for anden form for drøftelse end generalforsamling, forudsat beslutningerne træffes skriftligt og énstemmigt.

11. Haeffliger s. 11.

12. Sindballe-Klerk s. 224. Haeffliger a.st. Se to tyske Bundesgerichts-hof-domme herom i NJW 1978.1325 og 1982.2558, hvoraf fremgår, at anfægtelsesreglerne i AktG § 241 finder anvendelse på sådanne delegeretforsamlinger.

13. Jfr. Adam Jacobi i UfR 1975 B s. 130 f.

14. Meyer s. 53. Hørlyck: Dansk andelsret s. 226 f.

15. Jfr. IFL § 9, stk. 3, og bet. 942/1981 s. 60.

16. K. Bjørn Jensen og Jørgen Nørgaard s. 70 ff. samt Kobbernagel: Dirigenten s. 26.

1.12. Sammenfattende om generalforsamlingsbegrebet

Sammenfattende er generalforsamlingsbegrebet søgt bestemt på forskellig måde. Blok anfører ganske kort¹, at ejerforeningens generalforsamling er et *møde mellem foreningens medlemmer*. Torp definerer generalforsamlingen som en *forsamling af aktionærer, der på lovlig måde til forud fastsat tid og sted er indvarslet for at tage beslutning om selskabsanliggender*². Krenchel beskriver generalforsamlingen³ som det led i aktieselskabets organisation, der *igennem de lovligt tagne beslutninger danner den højeste selskabsvilje*⁴. Kobbernagel⁵ definerer generalforsamlingen som et møde mellem selskabets aktionærer for at træffe beslutning i selskabets anliggender. Taxell⁶ beskriver generalforsamlingen som »en sammankomst av aktieägare sammankallat på det sätt, som bolagets författning (ABL och bolagsordningen) anger och med behörighet att fatta beslut för bolaget i dess angelägenheter«. Möser⁷ definerer generalforsamlingen som »eine für alle dazu berechtigten Aktionäre in Angelegenheiten der A.G. einberufene Versammlung«. Möser's forbehold vedrørende de *berettigede* aktionærer skyldes det foran under 1.10. angivne om tilladeligheden af specialforsamlinger. Haefliger⁸ vover ikke at definere generalforsamlingsbegrebet i en samlet sætning, men fremhæver sammenfattende alene nogle karakteristika, nemlig den korrekte indkaldelse, bevidstheden om at optræde som generalforsamling, gennemførelse af forsamlingen i form af et møde på ordnet vis og endelig den principielle udelukkelse af ikke-aktionærer og admittering af aktionærer⁹.

Skulle man – selv om der næppe kan lægges meget til allerede gjorte definitionsforsøg – kort søge at definere generalforsamlingen, måtte det formentlig blive i denne retning: Generalforsamlingen er et *obligatorisk, internt selskabsorgan af ikke-permanent karakter, med adgang for alle aktionærer og med den højeste myndighed i selskabet*.

1. Side 423.

2. Side 234.

3. Side 252.

4. Se endvidere Thorbek s. 281.

5. Dirigenten s. 12.

6. Om aktierätt vid bolagsstämma s. 9.

7. Side 14.

8. Side 10.

9. Se endvidere Thorbek s. 149 om begrebsbestemmelsen for så vidt angår den *franske* generalforsamling.

1.13. Generalforsamlingstyper

1.13.1. Konstituerende generalforsamling

Den konstituerende generalforsamling er en *forsamling af aktietegnere*. Før stiftelsesbeslutningen kan der egentlig ikke tales om aktionærer¹. Hovedformålet med den konstituerende generalforsamling er at give aktietegnere, der ikke tillige er stiftere, indflydelse på stiftelsesproceduren². Generalforsamlingen er en forsamling *sui generis* og kan hverken karakteriseres som ordinær eller ekstraordinær, idet der på en række punkter gælder særregler for den³. Et forsøg på nærmere begrebsbestemmelse ville næppe heller være af større værdi⁴.

Generalforsamlingens vigtigste opgaver er *beslutningen om selskabets stiftelse*, § 9, stk. 1, og – hvis stiftelsen beslutes – *valg af bestyrelse og revisor*, § 10, stk. 4. Vedtægtsændringer kan beslutes under visse betingelser, § 10, stk. 2, 2. punktum. Ved *fusionsstiftelse* i form af sammensmeltning af to eller flere aktieselskaber til et nyt selskab (»kombination«) er konstituerende generalforsamling i det sammensmeltede selskab uforløbet⁵.

I anpartsselskaber skal der ikke holdes konstituerende generalforsamling, idet stiftelsen sker ved underskrivelsen af stiftelsesdokumentet, hvori stifterne skal tegne hele indskudskapitalen. Holdes der ikke desto mindre konstituerende generalforsamling i et anpartsselskab, er det usikkert, hvilke af ApL's eller AL's regler der kan anvendes analogt⁶. Ej heller stiftelse af *ejerforeninger* kræver konstituerende generalforsamling, idet stiftelsen automatisk er sket, når den første lejlighed er bortsolgt⁷.

Hvor AL §§ 9 og 10 ikke indeholder regler for den konstituerende generalforsamling, reguleres dennes forhold af de almindelige regler i AL kap. 10, jfr. § 9, stk. 2, 3. punktum⁸.

1.13.2. Ordinær generalforsamling

AL § 69 omtaler tidspunkt og dagsorden for den ordinære generalforsamling. De tidligere benyttede betegnelser ordentlig og overordentlig er er-

1. Hæftiger s. 11.

2. Hørlyck s. 29.

3. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 13.

4. Kobbernagel: Dirigenten s. 39.

5. Se AL § 134 h, stk. 5, Gomard s. 443 og Græsvænge i Faglige artikler s. 71.

6. Kobbernagel: Dirigenten s. 40.

7. Blok s. 420.

8. Se Sindballe-Klerk s. 245. Hørlyck s. 30 samt bet. 1969 s. 63.

stattet af udtrykkene ordinær og ekstraordinær¹. Det vil normalt være fastsat, at ordinær generalforsamling skal holdes *én gang årligt*². Det vil imidlertid være urigtigt at sætte lighedstegn mellem »ordinær« og »årlig«. Således kan selskabets vedtægter fastsætte, at der skal holdes to eller flere ordinære generalforsamlinger hvert år³. Den årlige ordinære generalforsamling, som AL § 69 omtaler, træffer afgørelse om regnskab, anvendelse af overskud eller dækning af tab og andre spørgsmål, som efter vedtægterne er henlagt dertil. Det kan imidlertid tænkes foreskrevet i vedtægterne, at en yderligere ordinær generalforsamling skal holdes hvert år med henblik på behandling af andre stående emner⁴.

Selv om det således teoretisk er muligt at foreskrive flere ordinære generalforsamlinger årligt, anvendes denne mulighed yderst sjældent, og i almindelig sprogbrug vil man oftest ved betegnelsen »ordinær generalforsamling« forstå netop den generalforsamling, som holdes én gang årligt, og som tager stilling til regnskab m.v.⁵.

Bortset fra den omstændighed, at den ordinære generalforsamling har speciel betydning, fordi der skal tages stilling til regnskab, overskud/underskud m.v., har den tillige særlig betydning, fordi den oftest er det eneste sted, hvor bestyrelse og interesserede selskabsdeltagere *skal* mødes til behandling af selskabets forhold⁶. Heri ligger et krav om, at selskabsledelsen mindst én gang årligt over for selskabsdeltagerne står til ansvar for sine gerninger.

Gower udtrykker forholdet således⁷ – »The annual general meeting is valuable to them (i.e.: selskabsdeltagerne) because the directors must hold it whether they want to or not« – Allerede den nævnte bestemmelse i vedtægterne fra 1778 for Det andet asiatiske Kompagni viser, i hvor høj grad man nærer bekymring for, at ledelsen skulle tiltage sig myndighed ved tilsidesættelse af generalforsamlingen, og at man ville hindre, at ledelsen derigennem tiltog sig størstedelen af magten i selskabet⁸. I *ejerforeninger* skal ordinær generalforsamling

1. Bet. 1964 s. 155.

2. Jfr. om andelsselskaber Hørlyck: Dansk andelsret s. 229.

3. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 18. Krenchel s. 254. H. O. Jensen i UfR 1944 B s. 232 om Det andet asiatiske kompagnis konvention af 12/2 1778, hvorefter ordinær generalforsamling skulle holdes tre gange årligt.

4. SOU 1971:15 s. 229. Jfr. ligeledes Hémard-Terré-Mabilat s. 23, der understreger at »l'assemblée générale ordinaire est réunie au moins une fois par an« (fremhævet af mig). Cfr. Haefliger s. 11, der om den schweiziske ordinære generalforsamling omtaler, at denne finder sted én gang årligt, og at alle andre generalforsamlinger er ekstraordinære.

5. Jfr. Rodhe s. 161.

6. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 55.

7. Side 528.

8. H. O. Jensen a.st.

holdes én gang årligt⁹. Forslaget til en lovgivning om *kommanditselskaber* indeholder en regel om, at samtlige kommanditister mindst én gang om året skal indkaldes til ordinært kommanditistmøde¹⁰.

1.13.3. Ekstraordinær generalforsamling

Om ekstraordinære generalforsamlinger fastlægger AL § 70, hvem der har kompetence til at forlange disse indkaldt, men beskriver i øvrigt ikke nærmere denne generalforsamlingstype. Ganske kort kan det siges, at ekstraordinær generalforsamling er en forsamling, der holdes, *når der er behov derfor*¹. Anledningen kan være vedtægtsændringer, en hastende beslutning om likvidation (f.eks. fordi halvdelen af aktiekapitalen er tabt), aktionærers ønske om nyvalg til bestyrelsen eller andre situationer, hvor særlige omstændigheder gør det påkrævet, at generalforsamlingen holdes straks, i stedet for at man afventer den kommende ordinære generalforsamling². I tilfælde, hvor selskabets vedtægter kræver, at en vedtægtsændring behandles på to generalforsamlinger – enten fordi der på første generalforsamling ikke var repræsenteret et vedtægtsmæssigt krævet quorum, eller fordi to generalforsamlinger ubetinget foreskrives – vil den anden generalforsamling, hvis den første vedtagelse skete på en ordinær generalforsamling, være ekstraordinær³.

Bortset fra den omstændighed, at den årlige ordinære generalforsamling skal tage stilling til de i AL § 69 opregnede obligatoriske emner, og at ekstraordinær generalforsamling typisk vil blive holdt til behandling af hastende beslutningstemaer, er der i øvrigt ingen *retlig forskel* på karakteren af den ordinære og den ekstraordinære generalforsamling. Medmindre andet udtrykkeligt er bestemt i vedtægterne, er en beslutning således fuldt ud lige så gyldig, når den træffes på den ekstraordinære generalforsamling⁴. I tilslutning til henvisningen til § 69 (§ 69, stk. 2, nr. 2) må dog gøres den modifikation, at udbyttekompetencen er hos den ordinære generalforsamling, nemlig i forbindelse med dennes regnskabsgodkendelse, jfr. AL § 109⁵.

9. Blok s. 421.

10. Forslagets § 13, stk. 1, bet. 937/1981 s. 79.

1. Rodhe s. 162. Gomard s. 312.

2. Kobbernagel: Dirigenten s. 13. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 18.

3. Krenchel a.st. Se endvidere om den tilsvarende situation i *foreninger* Hartwig s. 132 f.

4. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 17 f. Hartwig s. 132.

5. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 354 og Gomard s. 379 f.

I modsætning hertil gælder om den *franske* generalforsamling, at vedtægtsændringskompetencen alene er hos den ekstraordinære generalforsamling⁶. *Tysk AktG* omtaler ikke direkte den ekstraordinære generalforsamling, men forudsætter dens afholdelse, når særlige grunde foreligger, f.eks. »Verlust in Höhe der Hälfte des Grundkapitals«, jfr. *AktG* § 92, stk. 1⁷. Også udkastet til 5. *selskabsdirektiv* kender begrebet ekstraordinær generalforsamling⁸.

1.14. Internationalt og intertemporalt

Det er i det foregående uden videre forudsat, at *dansk AL* finder anvendelse på de generalforsamlinger, der omhandles i nærværende fremstilling. Det er imidlertid ikke altid helt givet, at dansk ret skal anvendes på enhver generalforsamling, der holdes her i landet, eller på enhver generalforsamling i et dansk aktieselskab. I det følgende skal kort undersøges, hvad der er »generalforsamlingens lov«.

Ved fastlæggelsen af, om selskabet er dansk eller udenlandsk, lagde ældre teori alene vægt på, om ledelsen foregik i udlandet, altså om selskabets bestyrelse havde sit sæde der¹. At et selskab var stiftet her i landet, udelukkede derfor ikke, at det kunne anses som udenlandsk, og *AL's* stiftelsesregler tillige med andre regler i *AL* fandt da ikke anvendelse på det. Omvendt kunne et selskab betragtes som dansk, selv om stiftelsesoverenskomsten var oprettet i udlandet. I så fald måtte *AL's* forskrifter, herunder stiftelsesreglerne, iagttages².

For dansk international privatrets vedkommende må det nu antages, at dansk rets selskabsretlige regler finder anvendelse på aktieselskaber, der stiftes i overensstemmelse med *AL's* regler³. Fremmed ret finder anvendelse på selskaber, der stiftes i overensstemmelse med fremmed ret. Det grundlæggende synspunkt bliver derfor et *registreringssynspunkt*, idet *AL* finder anvendelse på selskaber, som er registreret her i landet, men ikke på udenlandske selskaber, ej heller selv om sådanne som moder- eller datterselskaber indgår i en koncern med selskaber, der er registreret

6. Thorbek s. 150 og 152. Hémarde-Terré-Mabilat s. 290.

7. Thorbek s. 81 f.

8. Jfr. art. 24, stk. 2, litra c, og Thorbek s. 420.

1. Torp s. 288.

2. Torp a.st.

3. Philip: Dansk International privat- og procesret, 3. udgave s. 357. Samme: Studier i den internationale selskabsrets teori s. 180.

her⁴. På *de interne forhold i selskabet* finder stiftelseslandets lov ligeledes som hovedregel anvendelse⁵. Også på det *selskabsretlige opgør i forbindelse med opløsning* anvendes denne lov^{5a}. Fra udgangssynspunktet må dog gøres den undtagelse, at *hovedsædet* i visse tilfælde kan anvendes som afgørende tilknytningsmoment⁶. Hvor registreringen er en ren ordensforskrift, eller hvor registrering slet ikke sker, må det undersøges, hvilket lands lov der er lagt til grund for selskabet, og hvor en sådan undersøgelse ikke medfører noget resultat, må hovedsædekriteriet finde anvendelse. Det er dog et spørgsmål, om ikke hovedsædekriteriet tillige bør anvendes i tilfælde, hvor stiftelseslandet er valgt, uden at der foreligger nogen reel tilknytning dertil, for eksempel af skattemæssige årsager⁷. Er et selskab således af de nævnte grunde oprettet i et land, hvor det alene administreres som et »postkasseselskab«, men er selskabets tilknytning reelt kun til Danmark, hvor dets aktionærer findes, og hvor selskabet har sin virksomhed og holder sine generalforsamlinger, kan meget tale for, at dansk ret bør anvendes på et selskabsretligt opgør mellem deltagerne, eksempelvis dansk rets præceptive regler om minoritetsbeskyttelse, generalklausulen m.v. Herimod kan indvendes, at de efter det fremmede retssystem fastlagte vedtægter er fundet tilfredsstillende af aktionærerne, og at de er udformet med henblik på at opfylde reglerne i stiftelseslandets aktieselskabslovgivning. Disse synspunkter kan imidlertid næppe forhindre, at man i klare omgåelsestilfælde, hvor dansk rets præceptive regler om minoritetsbeskyttelse bør slå igennem, anvender de danske regler.

Krenchel⁸ holder sig klart til hovedsædekriteriet, idet det afgørende efter hans opfattelse må være, hvor ledelsen er koncentreret, regnskabet opgøres, bestyrelsen mødes – det sted, hvor »selskabet taler til offentligheden«. Angelsaksisk ret lægger sig noget mere éntydigt på et registreringssynspunkt. Hos Gower anføres således som begrundelse herfor, at »the corporation is an artificial entity«, hvorfor dets »existence and power should be determined by the law of the country to which it claims to owe its existence, the country of its alleged incorporation«⁹. Gower gør dog netop undtagelse for så vidt angår misbrugssituationen, som han be-

4. Jfr. svaret ad spørgsmål 16 i bilagshæfte til bet. over lovforslag nr. 168, 169 og 196 1979/80 s. 5.

5. Philip a.v. s. 358.

5a. Philip anf.v. s. 359.

6. Philip: Dansk International privat- og procesret, 3. udgave s. 357.

7. Se om denne situation Philip: Dansk International privat- og procesret, 3. udgave s. 355, samt Philip: Studier i den internationale selskabsrets teori s. 160.

8. Side 44.

9. Gower s. 743.

skriver således: »Promotors will incorporate their companies in the country having the laxest corporation laws and then operate in the harsher climate of other lands, shielded by the cloak of their personal laws«¹⁰. Også interne selskabsretlige spørgsmål afgøres efter engelsk ret af registreringsstedets lov¹¹, men begrundelsen herfor er ikke så meget, at denne lov er selskabets lov, som snarere den omstændighed, at denne lov er »the proper law of the contract (between company and shareholder)«. Følges dette synspunkt konsekvent, må man ligeledes godtage en vis *partsautonomi*, hvilket da også bliver konsekvensen hos *Gower*¹². En *partsautonomi* ved lovvalget må formentlig godkendes også ved danske selskaber, forudsat selskabet har tilknytning til det valgte retssystem, og forudsat præceptive danske kauteler til minoriteters og kreditorers beskyttelse m.v. ikke derved tilsidesættes. Selve den omstændighed, at et selskab har aktionærer af en vis nationalitet, er ikke afgørende ved fastlæggelsen af, hvilket retssystem der finder anvendelse på selskabets generalforsamlinger¹³.

Under forarbejderne til AL 1973 overvejes det at indføre regler om *internordisk fusion*, hvorefter de nationale regler i det land, hvor det ophørende selskab befandt sig, skulle finde anvendelse på fusionsproceduren i dette selskab. Tanken blev imidlertid ikke gennemført, og der er således ikke hjemmel til denne fusionstype og derfor intet lovvalgsproblem at tage stilling til¹⁴.

Når Rom-traktatens art. 58, stk. 1, skal definere, hvilke selskaber inden for EF der i relation til kapitlet om etableringsretten skal ligestilles med fysiske personer i EF, omtaler artiklen selskaber, »hvis vedtægtsmæssige hjemsted, hovedkontor eller hovedvirksomhed er beliggende inden for fællesskabet«. Traktaten undgår således at anvende et bestemt kriterium, hovedsagelig fordi der blandt de oprindelige medlemslande herskede forskellig opfattelse af dette spørgsmål¹⁵.

Konventionen om, hvilken lov der skal anvendes på kontraktlige forpligtelser (1934/1980), undtager i art. 1, stk. 2, litra e, udtrykkeligt spørgsmål, der er omfattet af reglerne om selskaber, disses stiftelse og deres interne organisationer.

I forslag til statut for et *europæisk selskab* indeholder art. 264, stk. 3, den bestemmelse, at et europæisk selskab, der omdannes til et aktieselskab, bliver reguleret af den nationale lovgivning i den medlemsstat, hvori selskabets faktiske forretningsledelse befinder sig¹⁶. Skatteretligt anses et europæisk selskab ifølge forslaget for at have hjemsted på det sted, hvor den faktiske forretningsledelse befinder sig, art. 276, stk. 1.

10. *Gower a.st.*

11. *Gower s. 745.*

12. *Gower a.st.*

13. *Gower s. 750.*

14. *Bet. 1969 s. 166.*

15. *Parry-Dinnage s. 276.*

16. *Bull.suppl. 4/75 s. 107.*

Intertemporalt er det den sædvanlige opfattelse, at en ny aktieselskabslov som hovedregel kommer til anvendelse også på allerede bestående selskaber, medmindre den nye lovs særlige overgangsbestemmelser foreskriver andet¹⁷. Det er således indlysende, at selskaber stiftet under AL 1917 eller AL 1930 må holde deres generalforsamlinger efter reglerne i den på *generalforsamlingstidspunktet gældende aktieselskabslov*, både for så vidt angår indholds- og tilblivelsesforskrifter. Særlige retlige egenskaber ved aktieselskabet kan dog være »fulgt med« fra den gamle AL, eksempelvis stemmeløse aktier og aktier med mere end tidobbelt stemmevægt, jfr. henholdsvis AL 1973 § 169, stk. 1 og 2.

1.15. Afslutning

Skønt der i teorien synes at foreligge enighed om, at generalforsamlingen som besluttende selskabsorgan ikke kan undværes i aktieselskabet, er det nedslående at læse teoriens bedømmelser af generalforsamlingens praktiske betydning. *Dyrbye*¹ mener således, at generalforsamlingens praktiske betydning som besluttende selskabsorgan ikke er stor i vore dage. Generalforsamlingen indskrænker sig efter hans opfattelse ofte til at godkende ledelsens dispositioner, hvilket næppe kan være anderledes, så længe ledelsen består af personer, der besidder aktiemajoriteten. En gennemgående sontring hos *Roos*² er sontringen mellem åbne og lukkede selskaber, og det ses ofte gjort gældende³, at den traditionelle opfattelse af generalforsamlingen som et debatterende organ, der reelt lægger linierne for selskabet, endnu kun holder stik i de lukkede selskaber, men ikke i de åbne, hvor generalforsamlingen ofte vil være en temmelig tom formalitet. Herimod kan indvendes, at spændinger mellem ledergruppen og aktionærgruppen ofte kan opstå i de åbne, offentlige selskaber⁴, og at der derved kan opstå en frugtbar debat, der forbedrer generalforsamlingens beslutningsgrundlag. Endnu mere nedslående er *Gowers* beskrivelse⁵: »Although the result of any disputed resolution is in reality gene-

17. Jfr. således forudsætningerne i AL 1930 §§ 90 og 91, og i AL 1973 §§ 164 ff., jfr. ligesledes bet. 1969 s. 187.

1. Side 51.

2. Se eksempelvis side 35.

3. Thorbek s. 429.

4. Dyrbye s. 51.

5. Side 542.

rally determined in advance through the system of proxy votes⁶, the meeting still has to be held«. Roos tilslutter sig nærmest en schweizisk forfatter⁷, der karakteriserer generalforsamlingen som »eine schlecht besuchte, aber gut gespielte Komödie«⁸.

På dette sted skal disse synspunkter ikke nærmere vurderes, men der vendes under afhandlingens afsluttende retspolitiske overvejelser tilbage til spørgsmålet, hvorvidt generalforsamlingens og dermed de »menige« selskabsdeltageres rolle i selskabsforvaltningen eventuelt kan forbedres. Generelt må det siges, at generalforsamlingen som besluttende selskabsorgan har netop den betydning, som tillægges den af den til enhver tid gældende lovgivning, herunder dennes regler om minoritets- og individualbeføjelser.

2. Kompetence i forhold til andre selskabsorganer

2.1. Generelt

AL indeholder ingen almindelig definition af generalforsamlingens kompetence, men opregner et antal situationer, hvor generalforsamlingen er kompetent¹. Udgangspunktet er, at den kan træffe beslutning i ethvert anliggende. Eftersom den er selskabets højeste organ², har den det afgørende ord i alle selskabsspørgsmål. Dens beslutninger skal følges af ledelsen, så længe beslutningerne holder sig inden for rammerne i AL og vedtægterne³.

Man må således betragte de enkelte situationer, som beskrives af AL, for at konstatere i hvilket omfang generalforsamlingen er kompetent. Det viser sig herved, at den som hovedregel er enekompetent for så vidt angår vedtægtsændringer, kapitalforhøjelse og -nedsættelse, godkendelse af regnskab og anvendelse af overskud, henholdsvis dækning af tab, optagelse af visse former for fremmedkapital, ydelse af visse gaver, beslutning

6. I.e.: fuldmagter.

7. Hans Konrad-Peyer: Die Zweimann-Aktiengesellschaft, 1963 s. 5.

8. Roos s. 43.

1. Gomard s. 312. Möser s. 17.

2. Gomard s. 311. Roos s. 165.

3. Rodhe s. 152.

om fusion i visse tilfælde, erstatningssøgsmål mod bestyrelsen og opløsning⁴.

I tilfælde, hvor der ved andre selskabsformer søges oprettet regelsæt i lighed med AL's, forsøges ej heller en samlet kompetencedefinition, jfr. således udkastet til lovgivning om *kommanditselskaber*, der ikke nærmere definerer indhold eller omfang af kommanditistmødets kompetence, som i stedet vil bero på de nærmere vedtægtsbestemmelser herom⁵.

Udkastet til statut for *europæiske selskaber* indeholder en sammenfattende bestemmelse⁶, der afgrænser generalforsamlingens kompetence i forhold til andre selskabsorganer. Afgrænsningen sker imidlertid ikke i form af en samlet kompetencedefinition, men i form af en kasuistisk opregning af de situationer, hvor generalforsamlingen er kompetent.

Med respekt af de præceptive kompetencebestemmelser i AL vil der i øvrigt være frihed med hensyn til i vedtægterne nærmere at afgrænse generalforsamlingskompetencen i forhold til andre selskabsorganer. I modsætning hertil fremstår det *tyske aktieselskab* som en stivere organisationstype, der – modsat det tyske GmbH – kun giver et begrænset spillerum for individuelle regler om den interne organisation⁷.

Det *tyske aktieselskab* har tre obligatoriske organer: direktion, bestyrelse og generalforsamling, og deres kompetenceområder er stærkt afgrænset i forhold til hinanden. Også *schweizisk retspraksis* har fastslået, at selskabsorganerne må betragtes som »relative« i forhold til hinanden, d.v.s. ligestillet med hensyn til de dem tillagte kompetenceområder⁸.

2.2. Suspensivt eller resolutivt beskrevet kompetencedefinition

Spørgsmålet er, om der for det danske aktieselskab kan opstilles en suspensivt eller en resolutivt bestemt beskrivelse af generalforsamlingens kompetence. Med andre ord: Er generalforsamlingen i forholdet til andre selskabsorganer kompetent, *hvis* der udtrykkeligt er tillagt den kompetence, eller er den kompetent, *medmindre* kompetencen på det pågældende område er tillagt et andet organ? Er der præsumption for eller imod generalforsamlingskompetence? Det skal med det samme fastslås, at generalforsamlingen må anses for at besidde en resolutivt bestemt kompetence

4. Jfr. Gomard s. 313 og Thorbek s. 342.

5. Jfr. bet. 937/1981 s. 99.

6. Art. 83.

7. Hefermehl s. 16.

8. Haefliger s. 12. Se endvidere Thorbek s. 399 om aktieselskaber med klassisk organisationsform, hvor der kun findes ét ledelsesorgan og én generalforsamling, der fører tilsyn med ledelsen, hvilket system i visse henseender findes i Italien og Holland.

i forhold til andre selskabsorganer. Generalforsamlingen er kompetent i enhver sag, der ikke udtrykkeligt er henlagt under et andet organs eksklusive kompetence. Den har »restkompetencen« (residualkompetencen), – og »resten« er betydelig. Allerede *Torp*¹ fastslog, at alle spørgsmål, til hvis afgørelse ingen anden selskabsmyndighed kan anses kompetent, må henhøre under generalforsamlingens afgørelse. Også i dag er det udgangspunktet, at ethvert spørgsmål vedrørende selskabet *kan* forelægges for og afgøres af generalforsamlingen, der således kan træffe beslutning i ethvert selskabsanliggende². De danske generalforsamlingers kompetenceområde er således som altovervejende hovedregel ikke begrænset af en selvstændig kompetence hos ledelsen³.

Når en sag ikke efter AL eller vedtægterne kræver generalforsamlingsbeslutning, er kompetencen til at afgøre sagen hos bestyrelse og/eller direktion⁴, men denne kompetence er konkret begrænset af eventuelle generalforsamlingsbeslutninger⁵.

I modsætning til den danske generalforsamling må den *tyske* aktieselskabsgeneralforsamlingskompetence karakteriseres som suspensivt betinget: »Die Hauptversammlung beschliesst in den im Gesetz und in der Satzung ausdrücklich bestimmten Fällen ...«, AktG § 119, stk. 1⁶. Derimod er generalforsamlingens kompetence i det tyske GmbH resolutivt afgrænset, GmbHG § 45⁷.

I det danske forslag til et »*tredje selskab*« fastslås i motiverne, at deltagermødets kompetence er altomfattende (omnipotent). Eksempelvis tager deltagermødet stilling til anvendelse af selskabets overskud, til spørgsmål om likvidation eller til ophør af virksomhedens drift og til spørgsmål om aflønning af deltagerne⁸. Udkastet til statut for *europæiske selskaber* følger – ikke overraskende – på flere punkter det tyske system. Generalforsamlingens kompetenceområde opregnes som ovenfor nævnt, og det fastslås i art. 64, at direktionen har de mest vidtgående beføjelser til at foretage retshandler, som statuten ikke udtrykkeligt henlægger til andre selskabsorganer. Kompetencen for *foreningers* generalforsamlinger må i lighed

1. Side 238.

2. Gomard: Grundrids s. 79 f.

3. Gomard s. 311.

4. Gomard: Grundrids s. 61.

5. Gomard s. 277. Se endvidere Thorbek s. 281.

6. Hefermehl s. 19.

7. Hefermehl s. 39. Sudhoff s. 285. Se om det tyske aktieselskab Thorbek s. 82. Den belgiske generalforsamling har en »restkompetence« i lighed med den danske, jfr. Thorbek s. 208 og 431. Ligeså den hollandske, men her er »resten« normalt af begrænset omfang, Thorbek s. 240 og 432.

8. Bet. 925/1981 s. 115 ff.

med aktieselskabernes defineres resolutivt, idet foreningsgeneralforsamlingen afgør alle spørgsmål, der ikke i henhold til en individuel vedtægtsbestemmelse udtrykkeligt er underkastet endelig afgørelse i et andet organ⁹.

2.3. Eksklusiv bestyrelseskompetence

Det bliver herefter af interesse, i hvilket omfang AL tillægger bestyrelsen en eksklusiv kompetence, der begrænser generalforsamlingens¹. Den første begrænsning ligger så at sige i generalforsamlingens egenskaber – den er et internt selskabsorgan, hvis virkeområde allerede som følge heraf må undergives visse begrænsninger².

Generalforsamlingen kan ikke *repræsentere selskabet udadtil*, og den kan – selv om den kan beslutte *indkaldelse af generalforsamlingen* – dog ikke selv foretage indkaldelsen af generalforsamlingen³. Ej heller kan generalforsamlingen selv indgive *konkursbegæring* til skifteretten, men generalforsamlingen træffer konkursbeslutningen, jfr. AL § 127⁴.

Underskrivelse af *aktiebreve* og *førelse af aktiebog* kan ifølge sagens natur ikke foretages af generalforsamlingen⁵.

Til alle de nævnte eksterne iværksættelseshandlinger kræves et eksekutivorgan – bestyrelsen, eventuelt med direktionens hjælp.

Bestyrelsen bestemmer eksklusivt, hvor den øvre grænse skal gå for *udbytteuddeling*, idet generalforsamlingen ikke må beslutte uddeling af højere udbytte end foreslået eller tiltrådt af bestyrelsen, jfr. AL § 112, 2. pkt. Også på dette område er bestyrelsen således tillagt en selvstændig kompetence, der begrænser generalforsamlingens⁶.

§ 112, 2. pkt., er en nydannelse, hvorom det er anført, at den må hilses med tilfredshed, fordi det er bestyrelsen, der har det direkte ansvar, hvorfor generalforsamlingen ikke bør kunne gennemtvinge en udbyttepolitik, som bestyrelsen ikke finder forsvarlig⁷. Væsentlige begrundelser for bestemmelsen er, at bestyrelsen har de bedste muligheder for at bedømme selskabets økonomiske forhold, og at bestyrelsen varetager selskabets langsigtede interesser⁸. En tilsvarende bestemmelse er ikke optaget i APL.

9. Jfr. Meyer s. 53 og om ejerforeninger Blok s. 420.

1. Gomard: Grundrids s. 79.

2. Krenchel s. 253.

3. Möser s. 18.

4. Gomard: Aktieselskabers likvidation og konkurs s. 20.

5. AL § 21, stk. 3, og § 25, stk. 1. Hørlyck s. 101.

6. Jfr. Gomard: Grundrids s. 102. Se endvidere Hørlyck s. 91.

7. Gersted UfR 1965 B s. 56.

8. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 362.

Selv om generalforsamlingen i øvrigt kan give ledelsen konkrete direktiver, jfr. nedenfor, kan den intet rokke ved bestyrelsens eksklusive kompetence i relation til maksimaludbyttet. Forsamlingen kan afsætte de generalforsamlingsvalgte bestyrelsesmedlemmer, men kan først næste år beslutte højere udbytte, og det endda kun, hvis den nye bestyrelse accepterer det – i hvilken forbindelse Gomard erindrer om AL § 140 om bestyrelsens ansvar for ledelsen af selskabet⁹.

Også reglerne om *kapitalnedsættelse* rummer bestemmelser, der tillægger bestyrelsen en selvstændig kompetence, som begrænser generalforsamlingens myndighed. Skal nedsættelsesbeløbet således anvendes til udbetaling til aktionærene, afskrivning på aktionærernes indbetalingspligt eller henlæggelse til en særlig fond, der kun kan anvendes efter beslutning af generalforsamlingen, kan generalforsamlingens nedsættelsesbeslutning kun træffes, hvis bestyrelsen stiller eller godkender forslaget herom, jfr. AL § 44 a, stk. 2¹⁰.

Baggrunden for reglen er, at bestyrelsen har ansvar for nedskrivningens forsvarlighed og lovlighed. I lighed med det foran om § 112, 2. pkt., udviklede må gælde, at en generalforsamling, der er uenig i bestyrelsens bedømmelse, må afsætte bestyrelsen i håb om, at den nye bestyrelse på en efterfølgende generalforsamling vil tage ansvar for nedsættelsens gennemførelse.

Den nævnte begrænsning af generalforsamlingskompetencen ved kapitalnedsættelse findes ikke ved anpartsselskaber, ej heller efter 1982-ændringen¹¹.

Normalt vil både udbytte- og kapitalnedsættelsesforslag være fremsat af bestyrelsen, men i tilfælde, hvor der fremkommer selvstændige *forslag fra en aktionær*, må bestyrelsen senest på generalforsamlingen tilkende-give, hvorvidt forslaget kan godkendes af bestyrelsen¹².

Ved indbetaling af aktiekapital kan en aktietegner ikke uden bestyrelsens samtykke *bringe fordringer på selskabet i modregning mod sine forpligtelser ifølge aktietegningen*, jfr. AL § 13, stk. 2.

Med denne bestemmelse, der ligeledes tillægger bestyrelsen en eksklusiv kompetence, har man ønsket ansvaret for, at samtykket ikke bliver givet, såfremt modregningen kan skade selskabet eller dets kreditorer¹³, placeret hos et ansvarligt selskabsorgan¹⁴.

9. Gomard s. 380, note 37. Gomard: Grundrids s. 102.

10. Før 1982: § 44, stk. 3.

11. Jfr. ApL § 26 a, stk. 2, og Gomard: Grundrids s. 80.

12. Se bet. 1969 s. 95.

13. § 13, stk. 2, 2. pkt.

14. Jfr. Gomard: Grundrids s. 46 og Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 120 f.

En tilsvarende begrænsning af generalforsamlingskompetencen gælder ikke i forbindelse med reglerne om *kapitalforhøjelse ved konvertering af gæld* til aktiekapital, hvorved modregningsbeslutningen er indbygget i forhøjelsesbeslutningen¹⁵.

Noget andet er, at bestyrelsen ifølge AL § 33 a i forbindelse med en generalforsamlingsbeslutning om kapitalforhøjelse ved konvertering af gæld blandt andet skal redegøre for grunden til forslaget om konvertering, og bestyrelsen vil derfor formentlig i praksis kunne vælge forslaget, hvis den ikke finder det forsvarligt.

Prokura kan ifølge AL § 54, stk. 4, kun meddeles af bestyrelsen. I første række afgrænser dette bestyrelsens kompetence i forhold til direktionen, men bestemmelsen må ligeledes indebære, at vedtægterne ikke kan bestemmes, at generalforsamlingen skal kunne ansætte prokurister¹⁶.

Ej heller kan generalforsamlingen *ansætte eller afskedige direktører*, jfr. nedenfor under 3.

I en foreningsretlig dom i UfR 1980.55 HD om kompetenceafgrænsningen mellem en forenings generalforsamling og dens »råd« bestemte vedtægterne, at generalforsamlingen var højeste myndighed, men Højesteret bestemte, at »rådet« havde en eksklusiv kompetence for så vidt angår tildeling af midler til en stamfond. Der lagdes vægt på, at rådets sammensætning skulle sikre en i forhold til alle foreningens medlemsforeninger rimeligt afvejet fordeling af midlerne, hvilket formål ikke kunne nås, hvis fordelingsbeslutningen kunne træffes af generalforsamlingen med almindelig majoritet.

2.4. Ledelsesanligger

Generalforsamlingen er ikke velegnet til selv at forestå ledelsen af selskabet. Dels er den som nævnt et ikke-permanent organ, og dels består den af et betydeligt antal selskabsdeltagere, der ofte er uden forretningskyndighed¹.

Vedtægterne for Det andet asiatiske Kompagni af 1732 indskrænkede direktionens magt til udførelse af generalforsamlingens beslutninger, og denne stive kompetenceafgrænsning skulle senere blive skæbnesvanger for selskabets udvikling, fordi selskabet kom til at savne en tilstrækkelig handlekraftig ledelse².

15. Gomard: Grundrids s. 46.

16. Krenchel s. 221.

1. Torp s. 232.

2. H. O. Jensen i UfR 1944 B s. 227.

Selskabsdeltagerne må nødvendigvis overlade ledelsen af selskabets forretningsforhold til et eksekutivorgan bestående af en mindre gruppe personer, der er i stand til forholdsvis hurtigt og fortløbende at træffe beslutninger, jfr. AL § 54, hvorefter selskabets ledelse forestås af bestyrelsen og direktionen³.

Eftersom generalforsamlingen vælger flertallet af bestyrelsens medlemmer, vil generalforsamlingen imidlertid *indirekte have en afgørende indflydelse* på selskabets ledelse⁴. Spørgsmålet er, om generalforsamlingen også *direkte* kan have en sådan indflydelse på ledelsesanliggender. For så vidt generalforsamlingen har givet særlige instrukser om ledelsen, er bestyrelsen pligtig at rette sig efter disse, medmindre generalforsamlingen har bevæget sig ind på områder, der henhører under bestyrelsens foran omtalte eksklusive kompetence⁵. Men generalforsamlingen kan ikke alene forudgående (generelt) opstille rammer og direktiver, den kan også til enhver tid (konkret) forlange sig en sag forelagt til drøftelse og afgørelse⁶. Den har mulighed for at tage ethvert selskabsanliggende op til beslutning og meddele forskrifter herom⁷.

Atter kan en stats- og forvaltningsretlig parallel være på sin plads: Ligesom bestyrelsen i lighed med ministerens beføjelser over for ministerielembedsmændene kan give direktionen anvisninger i enhver konkret sag, således kan generalforsamlingen give bestyrelsen specifikke anvisninger i konkrete sager⁸. Ikke blot kan generalforsamlingen kræve at træffe den endelige afgørelse i en konkret, endnu uafsluttet sag, den kan endog tilsidesætte og ændre beslutninger truffet af bestyrelsen⁹.

Selv om generalforsamlingen således kan blande sig i konkrete ledelsesspørgsmål, vil det ikke være i overensstemmelse med tankegangen bag lovens magtfordelingssystem, hvis generalforsamlingen ved konkrete direktiver dirigerer selskabets ledelse i en sådan udstrækning, at bestyrelsen helt mister sin karakter af det selskabsorgan, der sammen med direktionen træffer beslutningerne om den daglige ledelse af selskabet¹⁰. Formentlig kan så udstrakte generalforsamlingsdispositioner siges at være i strid med AL § 54¹¹.

3. Bull. suppl. 8/75 om medindflydelse og selskabsstruktur s. 17. Gower s. 554.

4. Bet. 937/1981 s. 56.

5. Torp s. 349.

6. Gomard s. 313.

7. Roos s. 165.

8. Gomard: Grundrids s. 62. Thorbek s. 338 f.

9. Dyrbye s. 50.

10. SOU 1971:15 s. 220.

11. Hørlyck s. 100 f.

Om det tyske aktieselskab bestemmer AktG § 119, stk. 2, at generalforsamlingen kun kan træffe beslutning i anliggender vedrørende den daglige ledelse, når direktionen forlanger det. Har direktionen fremsat et sådant forlangende, er den bundet af generalforsamlingens beslutning¹². Er det ifølge vedtægtsbestemmelse eller bestyrelsesbeslutning i et tysk aktieselskab bestemt, at direktionen kun kan træffe visse beslutninger med bestyrelsens samtykke, og nægtes dette samtykke, kan direktionen forlange, at spørgsmålet indbringes for generalforsamlingen, jfr. AktG § 111, stk. 4, 2. pkt.¹³.

Også ved det schweiziske aktieselskab er forretningsførelsen forbeholdt selskabets ledelse¹⁴.

Ligeledes gælder som udgangspunkt ved det engelske selskab, at »the directors, and no one else, are responsible for the management of the company, except in matters specifically allotted to the company in general meeting«¹⁵. Den engelske generalforsamling kan således ikke blande sig i ledelsens dispositioner, medmindre ledelsens handlemåde er i strid med lov eller vedtægter¹⁶.

Er selskabet i likvidation, er også likvidator bundet af pålæg fra generalforsamlingen¹⁷. Det kan dog ikke antages, at generalforsamlingsflertallet har samme instruktionsbeføjelse over for likvidatorer, der er udnævnt af skifteretten i medfør af § 120, stk. 3, eller valgt af en aktionærminoritet i medfør af § 120, stk. 2. I så fald kunne formålet med, at likvidator i disse situationer ikke udpeges af generalforsamlingsmajoriteten, gøres illusorisk.

Med AL 1973 er revisor blevet et egentligt selskabsorgan¹⁸.

Rodhe nævner¹⁹

at revisorerne skal have en selvstændig stilling i forhold til bestyrelsen og majoriteten på generalforsamlingen,

at de skal have minoritetens interesser for øje og kontrollere, om ledelsen har overtrådt bestemmelser i lov eller vedtægter opstillet til beskyttelse for kreditorer eller offentlige interesser, og

at revisor er »en från styrelsen frittstående instans, som kan begränsa styrelsens maktfullkomlighet, när bolagsstämman inte vill göra detta«.

Formentlig er det dog for vidtgående således nærmest at tillægge revisor stilling som et prøvelsesorgan ved siden af domstolene.

12. Hefermehl s. 19. Se også Kallmeyer i Zeitschrift für Unternehmen- u. Gesellschaftsrecht, 1983 (1) s. 59 f.

13. Hefermehl s. 18. Se Thorbek s. 38, 83, 339 og 430. Endvidere samme s. 101, 432 og 209 om hhv. den franske, italienske og belgiske generalforsamling.

14. Haefliger s. 118.

15. Gower s. 146.

16. Gower s. 145.

17. Jfr. Gomard: Grundrids s. 126, der dog minder om prøvelsespligt, for så vidt angår retsstridige generalforsamlingsbeslutninger i medfør af AL § 63, jfr. § 121, stk. 1, 2. pkt.

18. Gomard: Grundrids s. 16. Rodhe s. 189.

19. Side 156.

Generalforsamlingen kan *give revisor nærmere forskrifter* om udførelsen af revisionen, men de krav generalforsamlingen stiller, må ikke stride mod lov (herunder selvsagt årsregnskabsloven), vedtægter eller god revisionsskik, jfr. AL § 88, stk. 3²⁰. Kort sagt kan generalforsamlingen vedtage at stille større, men ikke mindre krav til revisor, end lovgivningen og vedtægterne opstiller²¹.

2.5. Ekstraordinære dispositioner

Generalforsamlingen skal træffe de grundlæggende beslutninger vedrørende selskabets organisation¹. Til ekstraordinære handlinger, der ligger uden for den almindelige forretningsførelse, må bestyrelsen normalt indhente generalforsamlingens samtykke². Også bortset fra de i loven og eventuelt i vedtægterne opregnede tilfælde, hvor forelæggelse for generalforsamlingen er obligatorisk, kan bestyrelsen efter omstændighederne være forpligtet til at indhente generalforsamlingens sanktion³. Beslutninger, der helt vil omkalfatre selskabet og ændre dets karakter, kan bestyrelsen ikke træffe på egen hånd, ej heller selv om beslutningerne formelt kan gennemføres uden ændring af vedtægterne⁴. Sammenfattende kan de beslutninger, der på denne måde bør forelægges generalforsamlingen til afgørelse, karakteriseres som beslutninger, der har *så betydelig indflydelse på selskabets økonomiske og forretningsmæssige forhold*, at bestyrelsen efter almindelige retsgrundsætninger bør henskyde sagen til generalforsamlingen⁵.

I det omfang kompetenceafgrænsningen ikke kan læses af AL eller vedtægterne, må den afhænge blandt andet af *praksis* i det pågældende selskab⁶. Har generalforsamlingen således i flere tilfælde tolereret, at bestyrelsen handlede på egen hånd, vil den ikke senere i tilsvarende sager kunne karakterisere bestyrelsens handlemåde som uretmæssig, men den vil i overensstemmelse med det foran udviklede til enhver tid alligevel

20. Gomard s. 389. Bet. 1969 s. 124.

21. Gomard: Grundrids s. 113.

1. SOU 1971:15 s. 219.

2. Torp s. 349.

3. Gomard s. 313.

4. Gomard a.st. Hørlyck s. 119.

5. Se Sindballe-Klerk s. 253 med note 22. Thorbek s. 296. Dyrbye s. 51.

6. Gomard s. 313. Thorbek s. 296.

kunne gribe ind i den konkrete sag, hvis den ønsker det⁷.

Ofte vil det vedtægtsmæssigt være bestemt eller dog følge af praksis i selskabet, at bestyrelsen kan oprette *filialer*, og den må da normalt også på egen hånd kunne nedlægge disse⁸, medmindre filialen har fået en sådan størrelse og betydning for selskabet, at dens nedlæggelse må sidestilles med opgivelse af væsentlige dele af virksomheden. Forslag om *afhændelse af virksomheden* vil oftest have så vidtgående betydning, at det bør forelægges generalforsamlingen til afgørelse⁹. Det kan vedtægtsmæssigt være bestemt, at bestyrelsen for generalforsamlingen skal forelægge sager om *køb, salg eller pantsætning af fast ejendom* (af en vis størrelse), eller forelægge sagen, hvis en del af *selskabskapitalen må skønnes at være gået tabt*¹⁰. Er halvdelen af aktiekapitalen tabt, skal spørgsmål om rekonstruktion m.v. nu *ex lege* forelægges generalforsamlingen, jfr. AL § 69 a, hvilket gælder, hvad enten tabet konstateres ved udarbejdelsen af årsregnskabet, eller selskabet udsættes for en pludselig og voldsom økonomisk tilbagegang i løbet af regnskabsåret¹¹.

Selv om beslutninger af særlig indgribende betydning for selskabets karakter efter de nævnte retningslinier ofte bør forelægges generalforsamlingen inden gennemførelsen, kan en sag dog være af en sådan beskaffenhed, at *hurtig handlemåde* er nødvendig, hvis beslutningen skal tjene sit formål¹². Det ville da være forkert at frakende bestyrelsen en selvstændig handlebeføjelse, når dette er i selskabets interesse. Der må formentlig for en situation som denne opstilles retningslinier, der svarer til reglerne i § 54, stk. 2, 3. pkt., om kompetencefordeling mellem bestyrelse og direktion. Overføres disse regler på forholdet mellem generalforsamling og bestyrelse, betyder det, at bestyrelsen kan foretage dispositioner, der ellers på grund af deres særlige karakter vil henhøre under generalforsamlingens kompetence, for så vidt generalforsamlingens beslutning ikke kan afventes uden væsentlig ulempe for selskabets virksomhed. Måske bør man i visse situationer gå endnu videre og anvende kriteriet i den nye § 48 a, stk. 1: »nødvendigt for at afværge betydelig og truende skade for selskabet«. Generalforsamlingen må dog under alle omstændigheder underrettes om den foretagne ekstraordinære disposition. Er den ordinære generalforsamling nært forestående, må det ske på denne. I modsat fald

7. Er en indgriben i strid med en særlig vedtægtsbestemmelse, må denne bestemmelse selvsagt først ændres.

8. Sindballe-Klerk s. 253.

9. Gomard s. 313.

10. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 25. Krenchel s. 253.

11. Jfr. industriministeriets bemærkninger til lovforslaget.

12. Gomard i UfR 1971 B s. 216 f.

kan der efter omstændighederne være en naturlig pligt til at holde ekstraordinær generalforsamling, hvorunder bestyrelsen orienterer om de trufne dispositioner, jfr. princippet i AL § 54, stk. 2, i. f.

Hvad angår de uskrevne kompetencefordelingsregler må understreges, at der skal ganske meget til, før afgørelsen bør henskydes til generalforsamlingen.

Dette fremgår eksempelvis af Ufr 1955.887 VLD, hvor bestyrelsen oprindelig med generalforsamlingsgodkendelse havde *udlejet kontorlokaler uopsigeligt* i 12 år. Senere fornyede bestyrelsen på egen hånd lejekontrakten og indrømmede herved blandt andet yderligere 10 års uopsigelighed. Kontrakten blev indgået med et bestyrelsesmedlem i selskabet. Kontraktfornyelsen fandtes ikke at indeholde så ekstraordinære dispositioner, at en forelæggelse for generalforsamlingen havde været nødvendig¹³.

Erhverver selskabet fra en stifter eller fra en aktionær, der er selskabet bekendt, inden 2 år efter selskabets registrering formueværdier for et vederlag svarende til mindst 1/10 af aktiekapitalen, skal erhvervelsen godkendes af generalforsamlingen, jfr. AL § 6 c, stk. 1.

Efter 2. direktivs art. 11, stk. 1, 2. led, kunne AL være gået endnu videre, idet det kunne være foreskrevet, at bestemmelsen skulle anvendes, hvis formuegodet tilhører »enhver anden person«. Afgørelsen af, om de aktionærer, fra hvem erhvervelsen sker, er selskabet bekendt, må bero på en konkret vurdering¹⁴.

Efter lovændringen 1982 anses *erhvervelse af egne aktier* for at være et så betydningsfuldt spørgsmål, at en sådan erhvervelse som udgangspunkt kun må ske efter bemyndigelse fra generalforsamlingen, jfr. AL § 48, stk. 2. Dog kan erhvervelsen ske uden generalforsamlingens bemyndigelse, hvis det er nødvendigt for at undgå betydelig og truende skade for selskabet, jfr. § 48 a, stk. 1, men bestyrelsen skal i så fald underrette den førstkomende generalforsamling derom, jfr. § 48 a, stk. 2.

I et *partrederi* bør den bestyrende reder rådføre sig med partrederne om alle vigtige spørgsmål, jfr. sølovens § 44. Såfremt det fornødne antal stemmer til at træffe en beslutning efter § 46 ikke kan opnås, må det dog antages, at den bestyrende reder i visse tilfælde kan blive berettiget til at handle på egen hånd¹⁵.

Trods den stive kompetenceafgrænsning i det *tyske aktieselskab* synes det dog i nyere tid at være erkendt, at aktionæren som »Wirtschaftlicher Miteigentümer« er selskabets »vigtigster Risikoträger«, og at magtbeføjelserne i selskabet derfor i nogen grad bør forskydes fra ledelsen til aktionærerne¹⁶. Det er dog stadig det klare udgangspunkt i tysk ret, at gene-

13. Se Gomard s. 313 og Dyrbye s. 51.

14. Jfr. industriministeriets bemærkninger til lovforslaget.

15. Philip-Bredholdt: Søloven med kommentarer s. 107.

16. Hefermehl s. 14.

ralforsamlingens virkeområde stort set begrænser sig til de spørgsmål, der har sammenhæng med den erhvervsmæssige og retlige (langsigtede) opbygning af selskabet¹⁷.

Også om det *schweiziske* aktieselskab gælder, at dette træffer »die grundlegenden Beschlüsse über das Schicksal der AG«¹⁸.

Udkastet til statut for *europæiske selskaber* kræver generalforsamlings-tilslutning til indgåelse af aftaler, hvorved selskabet forpligter sig til at *sammenlægge sit overskud med andre virksomheder, at bortforpagte eller overdrage sin virksomhed* eller at *drive virksomhed for en andens regning*¹⁹. Disse dispositioner forekommer at være af så vidtgående betydning, at de også i dansk ret – selv uden særlige lovbestemmelser herom – oftest må antages at henhøre under generalforsamlingskompetencen.

Bestyrelsen kan naturligvis forelægge en sag for generalforsamlingen, selv om bestyrelsen efter de tidligere skitserede retningslinier ville være berettiget til selv at træffe beslutningen²⁰.

Tysk AktG § 361 kræver generalforsamlingsbeslutning, hvis der er tale om »Übertragung des ganzen Gesellschaftsvermögens«. Bestemmelsen er ved Bundesgerichtshof-dom af 25/2 1982 (nærmere omtalt af Eckard Rehbinden i Zeitschrift für Unternehmens- und Gesellschaftsrecht 1983 (1) s. 92 ff.) anvendt i et tilfælde, hvor et selskab ville udskille den mest værdifulde del af virksomheden til et 100 pct. ejet datterselskab. BGH fastslog samtidig, at senere kapitalforhøjelse i datterselskabet ikke kan beslutes af moderselskabets bestyrelse alene, men på ny skal forelægges moderselskabets generalforsamling. – Der er, sagde BGH, ikke tale om udskillelse af den mest værdifulde del af virksomheden, hvis selskabet i kraft af den tilbageværende selskabsformue fortsat er i stand til at *opfylde de vedtægtsmæssige selskabsformål, selv om dette sker i indskrænket omfang*.

2.6. Andre tilfælde

Særlige forhold kan medføre, at beslutninger, der ellers ville kunne træffes af bestyrelsen, skal forelægges generalforsamlingen. *Vedtægterne* kan have bestemt, at særlige anliggender skal forelægges generalforsamlingen¹.

Er det i *vedtægterne* bestemt, at *overgang af aktier* kun kan ske med samtykke af selskabet, træffer bestyrelsen afgørelse herom, medmindre

17. Hefermehl s. 19.

18. Haefliger s. 12.

19. Jfr. udkastets art. 83, stk. 2, 1. led.

20. Kobbernagel: Dirigenten s. 22.

1. Gomard s. 313.

afgørelsen ifølge vedtægterne er henlagt til generalforsamlingen, jfr. AL § 20, stk. 2. Ved 1982-affattelsen af denne bestemmelse er den udvidet til at omfatte ikke blot overdragelse, men enhver overgang af aktier. § 20, stk. 2, finder tilsvarende anvendelse på meddelelse af samtykke, hvor omsættelighedsbegrænsningen er vedtaget i medfør af den særligt lempelige bestemmelse i AL § 172, stk. 1, jfr. § 172, stk. 6, hvor ordet »overdragelse« dog ikke ses ændret til »overgang« i forbindelse med 1982-ændringerne i AL. Selv om et anliggende henhører under bestyrelsens kompetence, kan det *vedtægtsmæssigt være fastsat, at generalforsamlingen skal høres* (uforpligtende rådspørges)².

I Ufr 1966.739 VLD bestemte vedtægterne, at spørgsmål om *ansættelse og vederlæggelse af direktører* var et bestyrelsesanliggende. Enken efter en tidligere direktør forlangte bestyrelsens beslutning om forbedring af den anden direktørs ansættelsesvilkår indbragt for generalforsamlingen, som imidlertid godkendte bestyrelsens dispositioner. Enken protesterede mod generalforsamlingsbeslutningen, bl.a. ud fra det anbringende, at generalforsamlingen på grund af den nævnte vedtægtsbestemmelse var inkompetent. VLR afviste argumentet, idet enken ved selv at begære spørgsmålet prøvet af generalforsamlingen for så vidt havde underkastet sig dennes kompetence.

Er bestyrelsen i et bestemt anliggende ude af stand til at træffe beslutning, enten fordi alle er inhabile, eller fordi de habile ikke er beslutningsdygtige, må sagen – hvis beslutning fortsat ønskes taget – indbringes for generalforsamlingen³.

I Ufr 1978.760 ØLK (tinglysningsafgørelse) kunne en direktør tegne et aktieselskab alene. Til tinglysning indleveredes et *skøde*, hvorved selskabets faste ejendom overdroges til direktøren selv. ØLR stadfæstede tinglysningsdommerens tinglysning af skødet med frist og anførte, *at en direktør ifølge AL § 58 ikke må deltage i behandlingen af spørgsmål om aftaler mellem selskabet og ham selv, og at det ikke med fornøden klarhed fremgik af det i sagen oplyste, at skødet var godkendt af et andet habilt, kompetent selskabsorgan*⁴.

I en utrykt skrivelse af 27/4 1978 fra tilsynet med banker og sparekasser⁵ er omtalt en sag, hvor et bankaktieselskabs vedtægter gav hjemmel for at fastsætte *særligt vederlag* i tilfælde, hvor bestyrelsen måtte *overdrage enkelte bestyrelsesmedlemmer særlige opgaver*. Bestyrelsen havde i medfør af denne bestemmelse tillagt formanden et særligt kommitterethonorar på det dobbelte af hans ordinære bestyrelseshonorar. Dispositionen krævedes af handelsministeriet og tilsynet med banker og sparekasser godkendt på bankens ordinære generalforsamling, hvilket skete.

Ifølge *fransk Loi art. 103, stk. 3, og art. 145, stk. 3*, skal bl.a. *aftaler mellem selskabet og bestyrelsesmedlemmer* godkendes af generalforsamlingen⁶.

2. Krenchel s. 221.

3. Gomard s. 306.

4. Jfr. Vesterdorf i FM 1978.106 ff.

5. J.nr. 7680-B.223-A.15.

6. Thorbek s. 152.

Ifølge art. 10 i udkastet til 5. *selskabsdirektiv* skal enhver aftale, i hvilken selskabet deltag, og som direkte eller blot indirekte berører et af direktions- eller kontrolorganets medlemmers interesser, godkendes i *det mindste* af kontrolorganet (bestyrelsen). Direktions- og kontrolorganerne må ifølge art. 8 ikke fastsætte vederlagene til deres egne medlemmer. Helt så streng er dansk AL § 64, stk. 1, i.f., ikke, når den blot kræver, at *reglerne for bestyrelsestantiemens fastsættelse* skal fremgå af vedtægterne.

Ved (forbigående) *stemmelighed i bestyrelsen* bortfalder forslaget, medmindre det i vedtægterne er bestemt, at formandens stemme i så fald er afgørende, jfr. § 57, stk. 2, i.f. Ved (mere permanent) dead-lock må spørgsmålet forelægges for generalforsamlingen⁷.

Generalforsamlingens kompetence kan være indskrænket gennem vedtægtsbestemmelser, der foreskriver, at *samtykke fra tredjemand* skal indhentes til visse beslutninger⁸:

Selv om kompetencen til *kapitalforhøjelse* principielt er hos generalforsamlingen, kan der således være tillagt tredjemand *ret til at kræve* kapitalforhøjelse⁹. Ligeledes kan der være tillagt tredjemand ret til at *modsatte sig en kapitalforhøjelse*¹⁰.

Repræsentantskabet kan tillægges en vidtgående *adgang til at blive hørt*, men kan ikke tillægges beføjelser, som loven har henlagt til generalforsamlingen. Det må være en konsekvens heraf, at repræsentantskabets hørings svar ikke er bindende, men alene vejledende for generalforsamlingen. Dog må der kunne tillægges repræsentantskabet kompetence til at afgive bindende udtalelser på områder, hvor kompetencen helt kunne henskydes til repræsentantskabet, d.v.s. bestyrelsesvalg og fastsættelse af bestyrelsesmedlemmers vederlag, jfr. AL § 59, stk. 3, 3. pkt.

Beslutning om optagelse af bestyrelsesmedlemmer valgt af arbejdstagerne er, når der foreligger ret til sådan repræsentation i medfør af § 49, stk. 2, 3. pkt, *henlagt til arbejdstagerne* ifølge § 177, idet arbejdstagernes beslutning i realiteten svarer til en vedtægtsændring om det i § 4, stk. 1, nr. 6, omhandlede forhold, nemlig antallet eller mindste og højeste antal af bestyrelsesmedlemmer og eventuelle bestyrelsessuppleanter.

Udkastet til statut for *europæiske selskaber* foreskriver i art. 248, stk. 2, at der skal indhentes udtalelse fra det europæiske samarbejdsudvalg, før generalforsamlingen træffer beslutning om *opløsning*. En tilsvarende høringspligt er foreskrevet i udkastets art. 265, stk. 2, for

7. Gomard s. 284 og 312.

8. Se om ejerlejlighed Blok s. 434.

9. Krenchel s. 96. Sindballe-Klerk s. 174. Jfr. ligeledes eksemplet hos Bergendahl s. 109 f., hvor der forelå en pligt for selskabet til at udstede nye aktier under betingelser, hvorover selskabet ikke selv havde rådighed.

10. Jfr. Sindballe-Klerk s. 175, der tilføjer, at situationen dog næppe er særlig praktisk.

så vidt angår generalforsamlingens beslutning om *omdannelse* af det europæiske selskab til et aktieselskab henhørende under den nationale lovgivning i den medlemsstat, hvori selskabets faktiske forretningsledelse befinder sig. I tilfælde af vedtægtsændringer, som forringer de rettigheder, der tilkommer indehavere af *konvertible gældsbreve*, skal gruppenheden for den pågældende gældsbevisemission give sit samtykke til vedtægtsændringen, udkastets art. 60, stk. 4.

2.7. Særlige kompetencespørgsmål

Efter foranstående almindelige gennemgang af generalforsamlingens kompetence i forhold til andre selskabsorganer skal i det følgende søges foretaget en speciel gennemgang af en række særlige kompetencespørgsmål.

2.7.1. Kapitalforhøjelse

For aktionærerne er det altid et spørgsmål af væsentlig betydning, om en *kapitalforhøjelse* skal finde sted. Ofte vil en forhøjelse, alt efter tegningskursen, indebære en forringelse af de gamle aktiers handelsværdi¹, ligesom forhøjelsen kan resultere i ændrede magtforhold i selskabet. Det er derfor naturligt, at kompetencen til at beslutte kapitalforhøjelse er hos generalforsamlingen. Aktiekapitalens størrelse fremgår af vedtægterne, jfr. AL § 4, stk. 1, nr. 4, og en kapitalforhøjelse kræver derfor vedtægtsændring, jfr. AL § 29, stk. 1². Med det formål at sikre aktionærerne imod risikoen for villkårlighed fra bestyrelsens side bestemtes det ved AL 1973 § 33, at nye aktier skal indbetales i kontanter, medmindre generalforsamlingen i forhøjelsesbeslutningen udtrykkeligt angiver, at apportindskud eller gældskonvertering kan finde sted³. Kravet om, at afgørelsen af dette spørgsmål blev et generalforsamlingsanliggende, indebar en skærpelse i forhold til 1964-udkastet. AL § 33 er som bekendt ændret i 1982, hvorved betingelserne ved apportindskud både ved stiftelse og senere kapitalforhøjelse yderligere er skærpet, jfr. §§ 6, 6 a og 6 b samt tillige § 33 a om gældskonvertering.

Også fondsaktieemission kræver generalforsamlingsgodkendelse, jfr. AL § 29, stk. 1⁴. Ved fondsaktieemission er generalforsamlingen ikke bundet af bestyrelsens indstilling til spørgsmålet om kapitalforhøjelsens

1. Sindballe-Klerk s. 167.

2. Gomard: Gruncrids s. 41.

3. Bet. 1969 s. 85.

4. Gomard: Gruncrids s. 107.

størrelse, således som den er bundet af bestyrelsens indstilling for så vidt angår maksimaludbytte⁵.

2.7.2. Kapitalnedsættelse

Også *kapitalnedsættelse* hører som udgangspunkt under generalforsamlingens kompetence, AL § 44, stk. 1. Dog er bestyrelsen kompetent til nedsættelse af kapitalen efter en forud fastsat amortisationsplan, jfr. § 47.

Tidligere henviste § 44 tillige til § 16, hvorefter overregistrator kunne foranledige registret, at kapitalen nedsattes med ikke fuldt indbetalte aktiers pålydende, hvis der ikke senest 13 måneder efter registreringen af en forhøjelsesbeslutning var foretaget anmeldelse om, at de nytegnede aktier var fuldt indbetalt, og forholdet ikke var berigtiget inden for en passende frist fastsat af overregistrator. Henvisningen til denne bestemmelse er nu udgået af § 44 ud fra den betragtning, at der i § 16-situationen ikke er tale om en egentlig kapitalnedsættelse. Også en tidligere henvisning til de særlige regler om annullation af visse egne aktier i medfør af den tidligere udformning af AL § 48, stk. 3 og 4, er udgået, efter at reglerne om erhvervelse af egne aktier er blevet skærpet ved lovændringen i 1982.

En nedsættelse af aktiekapitalen kan være motiveret ved, at selskabet ikke mener at have anvendelse for hele kapitalen, eller den kan være led i en rekonstruktion af selskabet¹. I begge tilfælde er der tale om så vidtgående beslutninger, at sagen naturligt henhører under generalforsamlingen.

2.7.3. Erhvervelse af egne aktier

Efter de indtil lovændringen i 1982 gældende regler gjaldt, at *erhvervelse af egne aktier* ikke henhørte under generalforsamlingens kompetence¹. Det antoges dog bestemt, at bestyrelsen ikke kunne erhverve egne aktier med henblik på derefter at stille forslag til generalforsamlingen om kapitalnedsættelse².

Før lovændringen i 1982 kunne bestyrelsen i medfør af den dagældende udformning af AL § 48, stk. 4, jfr. stk. 3, nedsætte kapitalen, hvor egne aktier var erhvervet ved overtagelse af en erhvervsvirksomhed ved fusion, ved kapitalnedsættelse efter kap. 7, ved opfyldelse af en selskabet påhvilende indløsningspligt eller ved køb på tvangsauktion til fyldestgørelse af en selskabet tilkommende fordring. Da 2. *selskabsdirektivs* art. 37 imidlertid bestemmer, at nedsættelse af aktiekapitalen ved inddragelse af egne aktier altid skal beslutes af generalforsamlingen, måtte AL ændres i overensstemmelse hermed. Henvisningerne i AL § 44, stk. 1,

5. Græsvænge-Larsen-Thomsen ad § 39, note 4.

1. Sindballe-Klerk s. 295 f.

1. Sindballe-Klerk s. 265.

2. Krenchel s. 162. Hørlyck s. 65.

til AL § 48, stk. 4, måtte derfor udgå, således at annulation som nævnt fremtidig stedse kræver vedtagelse af generalforsamlingen. 2. selskabsdirektiv bestemte tillige i § 19, stk. 1, litra a, at *bemyndigelse til erhvervelse af egne aktier* skal gives af generalforsamlingen, men gjorde herfra i stk. 2 undtagelse, for så vidt erhvervelsen er nødvendig for at undgå betydelig og truende skade for selskabet.

Hovedreglen om, at erhvervelsen kræver generalforsamlingsbemyndigelse, indførtes i 1982 som AL § 48, stk. 2. Bemyndigelsen kan kun gives for et bestemt tidsrum, der ikke må overstige 18 måneder. Undtagelsesbestemmelsen for så vidt angår betydelig og truende skade gennemførtes som § 48, litra a, der foreskriver efterfølgende underretningspligt over for generalforsamlingen.

Selv om det kunne synes at følge af § 48 g, at *banker* undtages fra § 48, stk. 2, er det – sikkert med rette – antaget af industriministeriet³, at banker også i denne henseende må behandles som andre aktieselskaber, jfr. herved AL § 1, stk. 1.

2.7.4. Optagelse af fremmedkapital

Optagelse af almindelig fremmedkapital vil normalt henhøre under bestyrelsens kompetence, medmindre der er tale om en vidtgående og ekstraordinær låneoptagelse, der i høj grad berører selskabets fremtidige stilling.

I bankaktieselskaber – men ikke i andre selskaber, hvor vedtægterne intet bestemmer herom, og hvor dispositionen ikke kan betragtes som særligt vidtgående – træffes beslutning om modtagelse af *ansvarlig indskudskapital* af generalforsamlingen, jfr. BL § 22, stk. 1, 3. pkt.

I udkastet til statut for *europæiske selskaber* er det udtrykkeligt bestemt, at *direktionen med tilsynsrådets samtykke kan emitte gældsbreve*, som hverken er konvertible eller udbyttegivende, jfr. udkastets art. 54.

2.7.4.1. Udbyttegivende gældsbreve

Medens det efter AL 1930 som udgangspunkt måtte henhøre under bestyrelsens kompetence at optage lån, *hvis afkast stod i forhold til aktieudbyttet*, bestemtes det ved AL 1973 § 43, at beslutning herom henlægges til generalforsamlingen, der kan træffe sin beslutning i form af en bemyndigelse til bestyrelsen¹.

Bestemmelsen har sit forbillede i *tysk AktG § 122*, hvorefter »Ge-

3. Skrivelse af 29/3 1983 (j.nr. 101-2-81).

1. Bet. 1969 s. 91.

winnschuldverschreibungen« kun må udstedes på grundlag af en generalforsamlingsbeslutning².

Også i udkastet til statut for *europæiske selskaber* henhører udstedelse af udbyttegivende gældsbreve under generalforsamlingens kompetence, jfr. udkastets art. 60 a og 83.

I særlige tilfælde må udstedelse af gældsbrief med overskudsbetinget rente dog henhøre under bestyrelsens kompetence, nemlig hvis bestyrelsen (inden for sin kompetence) erhverver en virksomhed mod vederlag i form af en ydelse, der er afhængig af den overtagne virksomheds overskud, eller i form af et gældsbrief hvis rente er afhængig af overskuddet³.

2.7.4.2. *Konvertible gældsbreve m.v.*

Også beslutning om udstedelse af *konvertible gældsbreve* er henlagt til generalforsamlingen, dels for at skabe det retlige grundlag for den senere kapitaludvidelse, der finder sted i forbindelse med konverteringen, dels fordi optagelse af potentielle aktionærer må være et generalforsamlingsanliggende⁴.

Det er næppe nødvendigt, at der foreligger egentlige gældsbreve i traditionel forstand, hvorimod det centrale må være, om der i forbindelse med etableringen af en kapitaltilførsel indrømmes kreditor adgang til på et senere tidspunkt at blive aktionær⁵.

Selv om AL § 41 kunne tyde på, at generalforsamlingen skal tage stilling til et *konkret* lånetilbud, er dette ikke nødvendigvis tilfældet. Der kan ganske vist ikke opereres med en stående bemyndigelse til bestyrelsen, men en bemyndigelse bliver der dog alligevel tale om, fordi generalforsamlingen afstikker hovedlinierne, jfr. § 41, stk. 2, 1. pkt., og overlader bestyrelsen den nærmere gennemførelse deraf⁶.

Hvis et *bankaktieselskabs beslutning om modtagelse af ansvarlig indskudskapital* tillige opfylder betingelserne i AL § 41, vil indskudskapitalen kunne modtages gennem udstedelse af konvertible gældsbreve, der samtidig tjener som beviser for den ansvarlige indskudskapital⁷. Også en sådan beslutning henhører under generalforsamlingens kompetence.

2. Se Gomard: Grundrids s. 55.

3. Se Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 205.

1. Bet. 1969 s. 90. Gomard: Grundrids s. 55.

2. Jfr. Berning i UfR 1975 B s. 247.

3. Se bet. 1969 s. 90 og Berning UfR 1975 B s. 249 f., hvis standpunkter næppe er uforenelige.

4. K. Børn Jensen og Jørgen Nørgaard s. 104.

2.7.5. Regnskabsgodkendelse

Afgørelse om *godkendelse af resultatopgørelse og status* (balance) skal træffes på selskabets ordinære generalforsamling, jfr. § 69, stk. 2, nr. 1¹.

Optagelse af en række »overskudsbetingede« omkostninger (henlæg-gelser) på regnskabs udgiftsside afskærer ikke generalforsamlingen fra at forlange regnskabet ændret, for så vidt den ikke kan godkende de fore-slåede henlæggelser².

Derimod kan generalforsamlingen ikke omgøre dispositioner, som be-styrelsen faktisk har foretaget – eksempelvis personaleansættelser og køb og salg – selv om generalforsamlingen finder dispositionerne ufornuftige. Hvis regnskabs registrering af dispositionernes økonomiske konsekven-ser er en korrekt gengivelse af, hvad der faktisk er sket, må generalfor-samlingen godkende regnskabet³.

Det tyske aktieselskabs kompetencefordeling er for så vidt angår regnskabsgodkendelse noget anderledes. Kun hvis bestyrelsen ikke godkender det af direktionen opstillede årsregn-skab, eller hvis bestyrelse og direktion beslutter at overlade afgørelsen til generalforsam-lingen, er denne kompetent med hensyn til regnskabsgodkendelse, jfr. AktG §§ 148 og 173⁴. Udkastet til 5. direktiv bestemmer i art. 48, stk. 1, som udgangspunkt, at årsregnskabet skal godkendes af generalforsamlingen, men ifølge stk. 2 kan de nationale lovgivninger tillade, at årsregnskabet i stedet godkendes af direktionen eller bestyrelsen, med mindre disse to or-ganer træffer anden afgørelse eller er uenige om regnskabsgodkendelsen. 5. direktiv-udkast giver således medlemsstaterne valgfrihed mellem to systemer, idet man *enten* kan lade generalforsamlingen besidde en eksklusiv kompetence på området *eller* resolutivt kan lade kompetencen være hos direktion og bestyrelse⁵. Ifølge udkastet til statut for *europæiske aktieselskaber* er kompetencen til regnskabsgodkendelse resolutivt hos direktion og tilsyns-råd i fællesskab, dog godkendes regnskabet af generalforsamlingen, hvis direktion og tilsyns-råd er uenige, jfr. art. 213 og 214.

I udkastet til en lov om *kommanditselskaber* bestemmes, at bestyrelsen træffer afgørelse om årsregnskabs godkendelse, idet det ordinære kommanditistmøde alene skal have fore-lagt årsregnskabet til *drøftelse, men ikke til beslutning*⁶.

I koncessionerede selskaber kan spørgsmålet om den endelige godkendelse (decision) af regnskabet være henlagt til en *offentlig myndighed*, men

1. Krenchel s. 171.

2. Bet. 1969 s. 139.

3. Gomard s. 377.

4. Hefermehl s. 23 f. og Thorbek s. 83. Se endvidere Thorbek s. 241 om de *hollandske reg-*ler, hvorefter vedtægterne kan overlade bestyrelsen at vedtage årsregnskabet, men gene-ralforsamlingen skal da alligevel godkende det, hvorfor generalforsamlingen alene kan fungere som en art »kassationsdomstol«, der enten må godkende eller forkaste regn-skabet. Jfr. endvidere om hollandsk ret D.Th. Dérogée m.fl. i *Company Law in Europe* v/S.N. Frommel m.fl. 1975 s. 403.

5. Jfr. Thorbek s. 407 og 423.

6. Jfr. udkastet §§ 11, stk. 3, og 13, stk. 2, samt bet. 937/1981 s. 78 f. samt s. 99.

herved afskæres ikke den ordinære generalforsamlings kompetence til at træffe beslutning om godkendelse af regnskabet for selskabets vedkommende⁷.

2.7.6. Resultatdisponering

Også beslutning om *anvendelse af overskud eller dækning af tab* i henhold til det godkendte regnskab træffes af generalforsamlingen, jfr. AL § 69, stk. 2, nr. 2, og § 112. Bestyrelsen stiller *forslag om udbyttets størrelse*, men generalforsamlingen har beslutningsmyndigheden¹. Generalforsamlingens udbyttekompetence kan hverken ved generel vedtægtsbestemmelse eller konkret generalforsamlingsbeslutning overlades til bestyrelsen². Bestyrelsen må ikke gøre generalforsamlingens udbyttekompetence illusorisk ved at foretage udbetaling af det forventeligt godkendte udbytte for generalforsamlingens vedtagelse deraf.

I en sag omtalt i utrykt skrivelse af 10/7 1978 fra aktieselskabsregisteret (j.nr. B.4535/78) havde et bankaktieselskabs bestyrelse ved en fejlekspedition ladet *udbyttechecks afsende nogle timer før generalforsamlingens godkendelse* af det af bestyrelsen foreslåede udbytte. Registeret udtalte, at det »ikke er korrekt at udbetale udbytte før generalforsamlingens vedtagelse heraf.«

Bestemmelsen i AL § 112, 2. pkt., er ikke udtryk for overførelse af udbyttekompetencen fra generalforsamlingen til bestyrelsen, men alene for en beskæring af generalforsamlingens udbyttekompetence³.

Selv ved den *tyske* generalforsamling, hvor regnskabsgodkendelsen som nævnt normalt ligger hos ledelsen, træffer *generalforsamlingen* beslutning om uddeling af udbytte, jfr. AktG § 174, stk. 1, men beslutningen kan ikke føre til en ændring af det af ledelsen godkendte regnskab, jfr. AktG § 174, stk. 3. Dog kan *direktionen* og *bestyrelsen*, når de vedtager årsregnskabet, henlægge op til halvdelen af overskuddet til de frie reserver. Brøkdelen kan forhøjes ved vedtægtsbestemmelse, jfr. AktG § 58, stk. 2. Bestemmelsen skyldes konsolideringshensyn⁴.

Princippet genkendes i udkastet til 5. *selskabsdirektiv*, der bestemmer, at generalforsam-

7. Krenchel: Håndbog for Dirigenter s. 20.

1. Jfr. Kobbernagel: Dirigenten s. 26. Når bestyrelsen i et børsnoteret selskab har bestemt, hvilket udbytte den vil indstille til generalforsamlingen, skal den uopholdeligt give fondsbørsbestyrelsen meddelelse derom med henblik på offentliggørelse, jfr. fondsbørsbekendtgørelsens § 15. Det samme gælder beslutning om visse andre vidtgående dispositioner, såsom kapital- eller vedtægtsændringer.
2. Jfr. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 361.
3. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 362.
4. Hefermehl s. 24.

lingen træffer afgørelse om anvendelse af regnskabsårets overskud, men at vedtægterne kan fastsætte regler for anvendelse af højst 50 pct. deraf, jfr. udkastets art. 50.

Udkastet til statut for *europæiske aktieselskaber* bestemmer tilsvarende, at direktion og tilsynsråd, når disse godkender årsregnskabet, kan anvende op til halvdelen af årsoverskuddet til reserver, hvorefter generalforsamlingen træffer beslutning om anvendelse af restoverskuddet på grundlag af direktionens og tilsynsrådets fælles forslag, jfr. udkastets art. 217, litra a. Er direktion og tilsynsråd uenige om anvendelse af årsoverskuddet, træffer generalforsamlingen beslutning om anvendelse af hele årsoverskuddet, art. 217 b, hvilket ligeledes er tilfældet, hvis årsregnskabet i det hele godkendes af generalforsamlingen, art. 217, stk. 2.

I det omfang »*maskeret udbytte*» ikke er i strid med bestemmelser som eksempelvis AL § 79, stk. 3, 1. pkt., § 80, § 109 eller § 110, må det formentlig i et vist omfang accepteres i praksis, at sådan udlodning sker uden formel generalforsamlingsbeslutning⁵.

2.7.7. Gaveydelse

Reglerne om udlodning af selskabets midler leder frem til spørgsmålet om *gaver*. Oprindeligt antoges det ret restriktivt, at bestyrelsen ikke på egen hånd kunne bortgive noget selskabet tilhørende¹. Med 1969-forslaget indførtes gavebegrebet i AL, idet det tillodes generalforsamlingen at give gaver til almennyttige formål m.v., hvis ydelsen er rimelig. Ydelse af gavebeløb, der i forhold til selskabets økonomiske stilling er af ringe betydning, henlagdes under generalforsamlingens kompetence, jfr. AL § 114, i.f.². Regelen har særlig betydning ved at fastlægge en kompetenceafgrænsning mellem bestyrelse og generalforsamling³. Har gaven bortset fra det almennyttige formål tillige en forretningsmæssig nytteværdi for selskabet, må bestyrelseskompetencen formentlig udvides noget, ganske som bestyrelsen har en vidtgående kompetence til iværksættelse af reklamekampagner, forretningsmæssigt begrundet forskning m.v.⁴.

Bestemmelsen finder også anvendelse på *bankaktieselskaber*⁵.

Kursfavøren ved medarbejderaktier er ikke en gave, og spørgsmålet herom løses derfor ikke efter § 114, men efter § 79, der i 1982 er tydeliggjort i så henseende⁶.

5. Rodhe s. 92 f.

1. Torp s. 349.

2. Bet. 1969 s. 155 og 157 f.

3. Gomard: Grundrids s. 106.

4. Jfr. Werlauff i UfR 1982 B s. 203 ff.

5. Jfr. K. Bjørn Jensen og Jørgen Nørgaard s. 152.

6. Gomard: Grundrids s. 107 med note 9.

2.7.8. Vedtægtsændringer

Kompetence til at træffe beslutning om *vedtægtsændringer* er som udgangspunkt hos generalforsamlingen, jfr. AL § 78, 1. pkt.

Ifølge udkastet til 5. *selskabsdirektiv* kræver en vedtægtsændring normalt en generalforsamlingsbeslutning, jfr. udkastets art. 37, stk. 1. Dog kan de nationale lovgivninger give generalforsamlingen mulighed for at bemyndige et andet selskabsorgan til at foretage vedtægtsændringer, såfremt disse (1) tjener til gennemførelse af en tidligere generalforsamlingsbeslutning, (2) kræves af en forvaltningsmyndighed som betingelse for godkendelse af vedtægtsændringer eller (3) kun har til formål at tilpasse vedtægterne til præceptive lovbestemmelser, jfr. art. 37, stk. 2¹.

I visse tilfælde er kompetencen andetsteds: Ved manglende anmeldelse om restindbetaling i forbindelse med kapitalforhøjelse kan *overregistrator* foranledige aktiekapitalen nedsat med de ikke fuldt indbetalte aktiers pålydende og vedtægterne ændret tilsvarende, jfr. AL § 16. Er *bestyrelsen* bemyndiget til at beslutte kapitalforhøjelse, kan den foretage de ændringer af vedtægterne, som er nødvendige som følge af kapitalforhøjelsen, jfr. § 38, stk. 1. Når tiden for ombytning af konvertible gældsbreve er udløbet, kan bestyrelsen foretage de vedtægtsændringer, som er en nødvendig følge af den gennem konverteringen stedfundne kapitalforhøjelse, jfr. § 42, stk. 3. Finder aktieindløsning sted som følge af en forud vedtaget amortisationsplan, kan bestyrelsen beslutte nødvendige vedtægtsændringer, jfr. § 37, stk. 1, 3. pkt. Ved fusion kan bestyrelsen i det fortsættende selskab træffe beslutning om vedtægtsændringer, der alene indebærer optagelse af et ophørende selskabs navn eller binavn for det fortsættende selskab, jfr. § 134 e, stk. 2, medmindre en aktionærminoritet i medfør af nævnte bestemmelse eller stk. 3 kræver spørgsmålet henlagt til generalforsamlingen.

2.7.9. Fusion

Sker fusion således, at to eller flere aktieselskaber sammensmeltes til ét aktieselskab (kombination), træffes fusionsbeslutningen af begge selskabers generalforsamlinger, jfr. § 134 e, stk. 1, 1. pkt. Det samme gælder *fusionsbeslutning i det ophørende selskab* i tilfælde, hvor dette opløses ved overdragelse af selskabets aktiver og gæld som helhed til et andet aktieselskab (absorption), jfr. nævnte bestemmelse. Dog kan bestyrelsen i det ophørende selskab træffe fusionsbeslutningen, hvis der fusioneres med et moderselskab, som ejer samtlige aktier i det ophørende selskab, jfr. § 134 j, stk. 1. I disse situationer rummer kompetenceafgrænsningen for så vidt

1. Se Thorbek s. 422.

ikke store problemer.

Lidt mere problematisk har spørgsmålet været for så vidt angår *kompetencefordelingen i det fortsættende selskab*. Her har den almindelige opfattelse været, at fusion normalt ikke kræver generalforsamlingsbeslutning, medmindre beslutningen *enten* implicerer vedtægtsændringer, for eksempel for så vidt angår aktiekapitalstørrelse, navn, præferenceaktier eller regnskabsår, *eller* er af så vidtrækkende karakter, at den efter almindelige retsgrundsætninger henhører under bestyrelsen¹.

Efter de hidtil gældende regler bekymrede lovgivningen sig ikke specielt om at beskytte det fortsættende selskabs aktionærminoritet eller kreditorer. Fra dette selskabs synspunkt var fusion nærmest en forretningstransaktion som så mange andre, og selskabsdeltagere og kreditorer havde ikke i den anledning krav på særlige retsmidler².

På dette forhold har imidlertid 3. *selskabsdirektiv* ændret noget. Ganske vist bestemmer direktivet som udgangspunkt i art. 7, stk. 1, 1. led, at fusion mindst kræver samtykke fra generalforsamlingen i hvert af de fusionerende selskaber. Men ifølge art. 8 kan den nationale lovgivning undlade at kræve, at fusionen godkendes af det fortsættende selskabs generalforsamling, *hvis* en række betingelser er opfyldt. Blandt betingelserne er foruden kravet om en fusionsplan ligeledes den regel, at *aktionærer i det fortsættende selskab, hvis aktiebesiddelse udgør en mindste procentdel, der af de nationale lovgivninger ikke må sættes over 5 pct., skal have ret til at kræve, at der indkaldes en generalforsamling i det fortsættende selskab med henblik på beslutning om fusionen*, jfr. art. 8, litra c.

Bestemmelsen er gennemført ved AL § 134 e, der anvender brøkdelen 5 pct. af aktiekapitalen, jfr. § 134 e, stk. 2. Endvidere skal beslutningen i det fortsættende selskab træffes af generalforsamlingen, *hvis* aktionærer, der ifølge vedtægterne, jfr. § 70, kan forlange generalforsamlingen indkaldt, forlanger dette, det vil sige aktionærer, der ejer 1/10 af aktiekapitalen eller den mindre brøkdel, som vedtægterne måtte bestemme. Denne regel kan få selvstændig betydning ved siden af 5 pct.-grænsen i § 134 e, stk. 2, såfremt vedtægterne i medfør af § 70 fastsætter en mindre brøkdel end 5 pct., eller (som supplement til brøkdelen) fastsætter et absolut bestemt aktiebeløb, der er mindre end 5 pct.

Det må bemærkes om både § 134 e, stk. 2 og stk. 3, at disse ikke blot tillægger den pågældende minoritet en ret til at kræve generalforsamlingen indkaldt, men tillige tillægger minoriteten ret til at bestemme, at *kompetencen til at træffe fusionsbeslutningen forskydes fra bestyrelsen til gene-*

1. Gomard s. 441 f.

2. Rodhe s. 263.

ralforsamlingen. Reglerne er altså ikke blot indkaldelsesregler, men til-lige kompetenceregler.

Efter at AL således efter 1982-ændringen har gjort op med kompeten-cespørgsmålet i det fortsættende selskab, må det som udgangspunkt anta-ges, at fusionsbeslutningen i et fortsættende selskab henhører under be-styrelseskompetencen i tilfælde, der ikke udtrykkeligt i loven er henreg-net under generalforsamlingskompetencen. Dog kan fusionsbeslutningen efter omstændighederne have en så vidtrækkende og ekstraordinær ka-rakter, at den selv i denne situation må antages at falde uden for bestyrel-sens kompetence³.

2.7.10. *Likvidation*

Kompetencen til at vedtage, at selskabet træder i *likvidation*, er hos gene-ralforsamlingen, jfr. AL § 116, stk. 1¹, men ofte vil generalforsamlingens afgørelse i nogen grad være foregrebet af begivenhederne og bestyrelsens beslutninger².

Også hvor likvidation er påbudt enten af vedtægterne eller af lovgiv-ningen, er kompetencen principielt hos generalforsamlingen og ikke hos bestyrelsen, men selskabet kan i sådanne situationer på overregistrators begæring opløses af skifteretten, hvis generalforsamlingen ikke træffer beslutningen, jfr. AL § 117, stk. 1.

Efter forslaget om en lov om *kommanditselskaber* træffes opløsningsbeslutningen af besty-relsen eller, hvor en sådan ikke findes, af komplementarerne, men beslutningen skal, for-inden den sættes i værk, forelægges på et kommanditistmøde til godkendelse, jfr. udkastets § 31, stk. 1. Man har ikke fundet, at en så væsentlig afgørelse som opløsning af kommanditsel-skabet bør kunne ske uden medvirken fra såvel bestyrelsen, henholdsvis komplementarerne, som fra kommanditisterne³. Der er således i lovudkastet ikke hjemlet komplementarerne nogen ensidig opsigelsesadgang, hvorimod vedtægterne eksempelvis kan bestemme, at sel-skabet skal ophøre en vis tid efter komplementarernes opsigelse⁴.

Kompetencen til at træffe opløsningsbeslutning i et bankaktieselskab lig-ger som udgangspunkt også hos generalforsamlingen, men bliver opløs-ning ikke vedtaget i tilfælde, hvor dette er påbudt i lovgivningen eller ved-tægterne, træffes likvidationsbeslutningen af tilsynet med banker og spa-

3. Jfr. herved bet. 1969 s. 167. Se endvidere Gomard: Grundrids s. 138 f. samt Gomard s. 442.

1. Se bet. 1969 s. 159 og Gomard: Grundrids s. 121.

2. Gomard: Aktieselskabers likvidation og konkurs s. 21.

3. Jfr. bet. 937/1981 s. 107.

4. Jfr. nævnte bet. s. 108.

rekasser, jfr. § 45, stk. 2, i lov om banker og sparekasser. Tilsynet kan under likvidationen suspendere vedtægterne og derved helt eller delvis sætte generalforsamlingens kompetence ud af kraft⁵.

Også til beslutning om, at et *aktieselskabs likvidation skal hæves*, er generalforsamlingen kompetent, jfr. § 126, stk. 1.

Årsagerne til en sådan beslutning kan være,

at mangler i henhold til AL § 118 er afhjulpet,

at en virksomhed, der var opgivet, nu viser sig at kunne fortsættes, eller

at aktionærer, der ønskede deres aktiebesiddelse omsat i kontanter, har opgivet dette og afhændet deres aktier til aktionærer, der ønsker selskabet fortsat⁶.

Er likvidationen afsluttet, men ønskes den reassumeret, for eksempel på grund af opdukken af yderligere aktiver, antoges kompetencen til sådan reassumption før AL 1973 at være hos en dertil indkaldt generalforsamling, hvorimod reassumptionskompetencen nu er hos skifteretten, jfr. AL § 125⁷.

Beslutning om *indgivelse af konkursbegæring* træffes af generalforsamlingen, jfr. § 127, stk. 2, men på selskabets vegne kan konkursbegæringen kun indgives af bestyrelsen eller, hvis selskabet er under likvidation, af likvidator, jfr. § 127, stk. 1⁸.

De situationer, hvor det under den tidligere retstilstand antoges, at bestyrelsen ikke blot var legitimeret, men også bemyndiget til at indgive konkursbegæring uden generalforsamlingsbeslutning⁹, må nu anses bortfaldet.

Beslutning om *betalingsstandsning* kræver ikke forelæggelse for generalforsamlingen, men kan træffes af bestyrelsen, henholdsvis likvidator¹⁰.

2.7.11. Erstatningsansvar

Før AL 1973 antoges beslutning om at gøre *erstatningsansvar* gældende over for direktører eller tidligere bestyrelsesmedlemmer at kunne træffes ikke blot af generalforsamlingen, men også af bestyrelsen, hvorimod sagsanlæg mod de nuværende bestyrelsesmedlemmer måtte forelægges

5. Jfr. K. Bjørn Jensen og Jørgen Nørgaard s. 170.

6. Gomard s. 437.

7. Se Gomard s. 432 og Krenchel s. 320 f.

8. Jfr. Gomard s. 439, samme: Grundrids s. 121 og samme: Aktieselskabers likvidation og konkurs s. 19.

9. Jfr. Gomard: Aktieselskabers likvidation og konkurs s. 20 f.

10. Gomard: Grundrids s. 121 og samme: Aktieselskabers likvidation og konkurs s. 18 og 24.

generalforsamlingen¹.

Efter AL 1973 § 144, stk. 1, er generalforsamlingen for så vidt angår det selskabsretlige erstatningsansvar efter AL §§ 140-142 enekompetent til at beslutte erstatningssag mod stiftere, bestyrelsesmedlemmer, direktører, vurderingsmænd, revisorer, granskningsmænd og aktionærer. Bestemmelsen må omfatte ikke blot bestyrelsesmedlemmer m.v., der aktuelt beklæder deres hverv, men også afgåede. Generalforsamlingens kompetence gælder selskabets krav, men ikke erstatningskrav rejst af enkelte aktionærer, kreditorer eller tredjemand i anledning af tab, som den pågældende måtte have lidt². Bestemmelsen antages ikke at være til hinder for, at bestyrelsen under en offentlig straffesag mod en direktør fremsætter erstatningskrav som et *adhæsiionskrav* eller under et søgsmål mod selskabet fra direktøren, for eksempel om tilgodehavende løn, fremsætter erstatningskravet som *modfordring*³, også til selvstændig dom.

§ 144 rummer en beføjelse for minoriteten til anlæggelse af erstatningssag, jfr. nedenfor VI.4.4. Men selve kompetencen i anliggendet er ikke herved løftet fra generalforsamlingen⁴. Også efter udkastet til 5. *selskabsdirektiv* gælder, at beslutning om anlæg af selskabsretligt erstatningssøgsmål hører under generalforsamlingens kompetence, jfr. udkastets art. 15, stk. 1⁵.

Udøvelsen af selskabets erstatningssøgsmål må ifølge udkastets art. 17, litra a, hverken af lov, vedtægter eller aftale gøres betinget af *forudgående* vedtagelse på generalforsamlingen eller i et andet selskabsorgan. I udkastet til statut for *europæiske selskaber* er om erstatningssag *mod direktører* foreskrevet, at beslutning herom kan træffes af såvel tilsynsrådet som af generalforsamlingen, jfr. art. 72, hvorimod erstatningssag *mod tilsynsrådsmedlemmer* anlægges af generalforsamlingen, aktionærer eller kreditorer, jfr. art. 80, stk. 5.

3. Særligt om kompetence ved valg

3.1. Generelt

Generalforsamlingen er kompetent med hensyn til valg af bestyrelsesmedlemmer, medlemmer af et eventuelt repræsentantskab, revisor, likvidator, dirigent og granskningsmænd, dog med de undtagelser, der omtales i det følgende. Også *de første valg* af bestyrelse og revisor hører under generalforsamlingens kompetence, nemlig på den stiftende generalfor-

1. Gomard s. 405.

2. Bet. 1969 s. 178.

3. Bet. 1969 a.st.

4. Se Hørlyck s. 149.

5. Se Thorbek s. 422.

samling, efter at beslutningen om stiftelsen af selskabet er truffet, jfr. AL § 10, stk. 4¹.

Derimod udpeges et anpartsselskabs første revisor samt – hvor en sådan findes – bestyrelsen af stifterne for tiden indtil den første ordinære generalforsamling efter selskabets registrering, jfr. ApL § 5, stk. 1, nr. 1². Efter tysk AktG § 30, stk. 1, udpeger stifterne bestyrelse og revisor for det første regnskabsår.

Dannes der ved fusion et nyt selskab, og foretages valg af bestyrelse og revisor ikke umiddelbart efter, at generalforsamlingerne i de ophørende selskaber har vedtaget fusionen, skal der inden 14 dage derefter holdes generalforsamling i det nye selskab til valg af bestyrelse og revisor, jfr. AL § 134 h, stk. 5.

3.2. Bestyrelsesvalg

Hovedregelen ved *bestyrelsesvalg* er, at bestyrelsen vælges af generalforsamlingen, jfr. AL § 49, stk. 2, 1. pkt.¹. AL 1973 har herved lovfæstet den praksis om bestyrelsesvalg, som hidtil havde udviklet sig. Bestyrelsen kan ikke foretage selvsupplering².

Selve betegnelsen »bestyrelse« er ikke obligatorisk. Betegnelser som bestyrelsesråd og kontrolkomité ses anvendt, jfr. eksempelvis aktieselskabet Det Østasiatiske Kompagni: »bestyrelsesrådet«, hvorimod betegnelser som delegation og kommitteret næppe stemmer med moderne sprogbrug om bestyrelsen som organ betragtet³.

Der skal være mindst tre bestyrelsesmedlemmer, jfr. AL § 49, stk. 1, 1. pkt. Selskaber uden arbejdstagerrepræsentation i bestyrelsen og med en aktiekapital under kr. 400.000 kunne tidligere bestå af ét eller to medlemmer, hvis der valgtes mindst én suppleant, men denne undtagelsesregel er bortfaldet med 1982-ændringen.

Bankaktieselskabers bestyrelser skal bestå af mindst fire generalforsamlingsvalgte medlemmer foruden det af industriministeriet udnævnte og foruden eventuelle medarbejderrepræsentanter, jfr. § 9, stk. 1, i lov om banker og sparekasser⁴.

1. Gomard: Grundrids s. 36.
2. Samme, s.st.

1. Gomard: Grundrids s. 64.
2. Bet. 1969 s. 102.
3. Se om de forskellige betegnelser Sindballe-Klerk s. 247 og Krenchel s. 205.
4. K. Bjørn Jensen og Jørgen Nørgaard s. 67.

Forslaget til en lov om *kommanditselskaber* indebærer, at der skal nedsættes en bestyrelse, hvis der er 50 kommanditister eller derover⁵. I øvrigt kan vedtægterne fastsætte, at der skal være en bestyrelse. Halvdelen af bestyrelsen vælges af komplementarerne, halvdelen af kommanditisterne på kommanditistmødet, jfr. udkastet § 11, stk. 1, og § 13, stk. 3. Den paritetiske sammensætning af bestyrelsen tilsigter en rimelig afvejning af de repræsenterede synspunkter⁶.

I *anpartsselskaber* uden arbejdstagerrepræsentation og med en indskudskapital under kr. 300.000⁷ kan det i vedtægterne bestemmes, at der ikke skal være en bestyrelse, eller at bestyrelsen består af mindre end tre medlemmer, jfr. ApL § 31, stk. 2, 1. pkt.⁸.

Også en *investeringsforenings* bestyrelse skal bestå af mindst tre medlemmer, der vælges af generalforsamlingen eller af repræsentantskabet, hvor et sådant findes, jfr. IFL § 12, stk. 2.

Ifølge udkastet til 5. *selskabsdirektiv* skal generalforsamlingen som hovedregel udpege medlemmerne af kontrolorganerne, jfr. udkastets art. 4⁹. Har selskabet 500 arbejdstagere eller flere, kan der vælges mellem to alternative modeller. Ifølge den første¹⁰ udpeges kontrolorganets medlemmer af generalforsamlingen, dog udpeges mindst 1/3 af medlemmerne af arbejdstagerne, ligesom der for så vidt angår en del af de resterende medlemmer kan tillægges andre end generalforsamlingen kompetence. Ifølge det andet alternativ¹¹ er kontrolorganet selvsupplerende, men generalforsamling og arbejdstagere har »vetoet«.

Efter udkastet til statut for *europæiske selskaber* skal 1/3 af det europæiske selskabs tilsynsråd bestå af repræsentanter for aktionærerne, 1/3 af repræsentanter for arbejdstagerne og den sidste 1/3 af personer, der er valgt af repræsentanter for begge grupper, jfr. udkastets art. 74 a¹². De tilsynsrådsmedlemmer, der repræsenterer aktionærerne, vælges af generalforsamlingen, jfr. udkastets art. 75, ligesom generalforsamlingen er forslagsberettiget for så vidt angår den sidste 1/3, der vælges af repræsentanter for begge grupper, jfr. udkastets art. 75 a¹³.

7. *selskabsdirektiv* opererede i det sidste udkast med begrebet »afhængig« og »herskende« virksomhed, idet en herskende virksomhed og én eller flere af denne afhængige

5. Jfr. udkastets § 12, stk. 1, og bet. 937/1981 s. 56 og 79.

6. Jfr. bet. 937 s. 97.

7. Ændret fra kr. 400.000 ved 1982-ændringen.

8. Vil anpartsselskabet drive rederivirksomhed under dansk flag, skal det have en bestyrelse, jfr. sølovens § 1, stk. 2, litra e. Se FT 1972/73 tillæg A, sp. 4674 og UfR 1976.406 VLK.

9. Thorbek s. 422 f.

10. Art. 4, stk. 2.

11. Art. 4, stk. 3.

12. Se nærmere herom Bull. suppl. 8/75 om medindflydelse og selskabsstruktur s. 15 f.

13. Bull. suppl. 4/75 s. 164.

virksomheder udgør en koncern i direktivets forstand, jfr. art. 3. En afhængighed ansås for at bestå, hvis en anden virksomhed kan *udpege mere end halvdelen af medlemmerne i den afhængige virksomheds bestyrelse*, direktion eller tilsynsråd, jfr. udkastets art. 2, stk. 2, litra c. I den endelige vedtagelse – direktiv af 13/6-1983 om konsoliderede regnskaber – er begreberne ændret til »moder-« og »dattervirksomhed«, og det er om pligten til at aflægge konsolideret regnskab bestemt, at denne pligt bl.a. består, når modervirksomheden har ret til at udnævne eller afsætte et flertal af medlemmerne i dattervirksomhedens administrations-, ledelses- eller tilsynsorgan og samtidig er selskabsdeltager i dattervirksomheden, jfr. art. 1, stk. 1, litra b.

Valg af *suppleanter* for de generalforsamlingsvalgte bestyrelsesmedlemmer er ikke obligatorisk, og er der intet foreskrevet herom i vedtægterne, må det antages, at suppleanter ikke kan vælges¹⁴. En suppleant kan vælges enten som stedfortræder for et bestemt bestyrelsesmedlem eller for alle bestyrelsesmedlemmer¹⁵.

Der kan i vedtægterne være tillagt *offentlige myndigheder eller andre ret til at udpege* et eller flere medlemmer af bestyrelsen, jfr. AL § 49, stk. 2, 2. pkt. Denne kan eksempelvis tillægges en særlig aktieklasse eller en aktionærminoritet¹⁶. »Andre« kan imidlertid også være en privat person eller et aktieselskab, et interessentskab eller en selvejende institution, ligesom en stifter eller en overdrager af en virksomhed kan have forbeholdt sig at besætte en eller flere pladser i bestyrelsen¹⁷. Indehavere af konvertible og udbyttegivende gældsbreve, en långiver og bestyrelsen i et andet koncernselskab er yderligere eksempler på mulige udpegningsberettigede. Der er ikke nogen legal begrænsning med hensyn til, hvem der kan tillægges sådan udpegningsberettigelse¹⁸. I koncessionerede selskaber forekommer det ofte, at det offentlige forbeholder sig at udpege et bestyrelsesmedlem¹⁹.

Når *antallet af medarbejderrepræsentanter beregnes* i selskaber med medarbejderrepræsentation i bestyrelsen, medtages de bestyrelsesmedlemmer, der i henhold til vedtægtsbestemmelser herom er udpeget af andre end generalforsamlingen, jfr. AL § 49, stk. 2, 3. pkt., hvorimod industriministeriets repræsentant i en bankbestyrelse, i henhold til § 9, stk. 1, i lov om banker og sparekasser ikke medtælles²⁰.

14. Kobbernagel: Dirigenten s. 78.

15. Jfr. anf. værk s. 79.

16. Jfr. SOU 1971:15 s. 219, Sindballe-Klerk s. 249 og Krenchel s. 207.

17. Bet. 1969 s. 101. Gomard s. 280.

18. Hørlyck s. 70 og 122.

19. Kobbernagel: Dirigenten s. 27. En række eksempler herpå for så vidt angår telefonselskaber, private jernbaner m.m. er opregnet i industriministeriets svar ad spørgsmål 71, s. 45 i bilagshæftet til bet. over lovforslag nr. 168, 169 og 196 1979/80.

20. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 238.

Ifølge tysk AktG § 101, stk. 2, kan udpegningsretten for andre end generalforsamlingen (bortset fra regler om medarbejderrepræsentation) kun tillægges bestemte aktionærer eller de til enhver tid værende indehavere af bestemte aktier, og udpegningsretten kan i det højeste gælde 1/3 af bestyrelsen. Efter AL § 49, stk. 6, er kravet (kvantitativt) blot, at flertallet af bestyrelsens medlemmer skal vælges af generalforsamlingen, medmindre valget foretages af et repræsentantskab, medens kvalitative forskrifter ad modum AktG § 101, stk. 2, ikke gælder her.

I bankaktieselskaber er der som nævnt tillagt industriministeriet kompetence til at udnævne et bestyrelsesmedlem, jfr. § 9, stk. 1, i lov om banker og sparekasser.

Formålet er at medvirke til, at bankbestyrelser iagttager samfundsvigtige interesser samt de af det offentlige formulerede erhvervs- og pengepolitiske målsætninger²¹.

Findes der et repræsentantskab, kan vedtægterne bestemme, at valg af bestyrelse foretages af repræsentantskabet, jfr. AL § 59, stk. 3, 3. pkt. Bestyrelsesvalget bliver dermed et indirekte valg, men forbindelseslinierne til generalforsamlingen består alligevel, fordi repræsentantskabet selv – i alt fald for så vidt angår flertallet – er valgt af generalforsamlingen, jfr. AL § 59, stk. 1, 2. og 3. pkt.²².

I nyere tid accepteres medarbejderne ikke blot som ansættelsesretlige medkontrahenter, men tillige som besiddere af en betydningsfuld position i selve selskabsstrukturen²³. Det har derfor været naturligt at give medarbejderne adgang til at indvælge bestyrelsesrepræsentanter i større selskaber. Dette indgreb i selskabsdeltagernes – og dermed generalforsamlingens – valgkompetence er ikke af ekspropriativ karakter, men alene udtryk for en almindelig regulering af ejendomsretten. Medarbejderne udgør ikke noget flertal i bestyrelsen, og systemet gør – ud over spørgsmålet om bestyrelsens sammensætning – ikke indgreb i selskabsdeltagernes bestemmelsesret på generalforsamlingen²⁴.

I selskaber, der i de sidste tre år har beskæftiget gennemsnitligt mindst 50 arbejdstagere, havde medarbejderne tidligere ret til at indvælge to bestyrelsesmedlemmer, men siden en lovændring i 1980 ret til at vælge et antal bestyrelsesmedlemmer svarende til halvdelen af de i henhold til AL og vedtægterne valgte – populært sagt: 1/3 af den samlede bestyrelse – dog

21. Jfr. FT 1973/74 B, sp. 51 ff samt K. Bjørn Jensen og Jørgen Nørgaard s. 67. Om kommuners og amtskommuners indstillingsret over for industriministeren se anf. værk s. 69.

22. Bet. 1969 s. 101.

23. Gower s. 66.

24. Jfr. justitsministeriets responsum gengivet ad spørgsmål 77 s. 48 i bilagshæftet til bet.

mindst to medlemmer.

Tilsvarende bestemmelser gennemførtes i 1980 i lov om banker og sparekasser⁵².

Med de oprindeligt i forbindelse med 1980-ændringen foreslåede valgeregler, der byggede på flertalsprincippet, således at hver arbejdstager kunne afgive et antal stemmer svarende til antallet af kandidater, kunne det ikke med sikkerhed opnås, at *et mindretal blandt arbejdstagerne blev repræsenteret*. Til sikring af minoritetsrepræsentation blev det imidlertid i den endelige udformning bestemt, at hver arbejdstager kan afgive et antal stemmer svarende til halvdelen af antallet af medlemmer, der skal vælges, jfr. AL § 177, stk. 3, 2. pkt.²⁶. Rummer vedtægterne et spillerum for antallet af generalforsamlingsvalgte bestyrelsesmedlemmer, beregnes medarbejderrepræsentationen efter det konkrete antal bestyrelsesmedlemmer, som er valgt eller skal vælges af generalforsamlingen og udpeges af andre, jfr. ordet »vælges« i AL § 49, stk. 2, 3. pkt.²⁷. De gældende systemer for arbejdstagerrepræsentation i henhold til de nationale lovgivninger i EF giver alle en mulighed for minoritetsrepræsentation bortset fra reglerne om det tyske kul- og stålselskab²⁸.

AL's system for medarbejdervalgte bestyrelsesmedlemmer foreslås overført til en eventuel lovgivning om *kommanditselskaber*²⁹.

I *realkreditinstitutter*, der er foreninger af låntagere, skal obligationsejerne være repræsenteret i bestyrelsen, medens repræsentationsretten i andre institutter tilkommer låntagerne. Boligministeren udpeger et bestyrelsesmedlem, og medarbejderne har ret til at udpege bestyrelsesmedlemmer efter reglerne i AL, jfr. realkreditlovens § 6, stk. 1, som ændret i 1982³⁰.

Ved AL 1973 blev det foreskrevet, at *flertallet af bestyrelsens medlemmer skal vælges af generalforsamlingen* (bortset fra tilfælde, hvor bestyrelsen vælges af et repræsentantskab). Folketingets erhvervsudvalg blev imidlertid fra flere sider gjort opmærksom på, at en ubetinget gennemførelse af denne bestemmelse kunne få alvorlige konsekvenser for den fortsatte bevarelse af dansk ledelse i visse firmaer, og det bestemtes derfor ved § 168, stk. 5, at vedtægtsbestemmelser, der var i strid med grundsætningen om generalforsamlingens valg af flertallet af bestyrelsesmedlemmerne, bevarer deres gyldighed, hvis de er registreret inden den 1. juli 1973. § 168, stk. 5, ses ikke ajourført i forbindelse med ændringen af § 49 i 1980, idet § 168, stk. 5, fortsat fremtræder som en undtagelsesbestemmelse til §

over lovforslag nr. 168, 169 og 196 1979/80.

25. Om medarbejdernes valg af bestyrelsesmedlemmer se nærmere Merete Rasmussen og Jytte Heje Mikkelsen i UfR 1981 B s. 70 ff.

26. Se ministeriets svar ad spørgsmål 40, s. 13, i bilagshæftet til bet. over lovforslag 168, 169 og 196 1979/80.

27. Se ministeriets svar ad spørgsmål 20 s. 6 i bilagshæftet til nævnte bet. samt Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 238.

28. Jfr. bull. suppl. 8/75 s. 31.

29. Jfr. lovudkastets § 12, stk. 2, og bet. 937/1981 s. 18 og 79.

30. Se realkreditloven med kommentarer v/A. Bonnis 1978 s. 25.

49, stk. 2, 5. pkt., medens grundsætningen om generalforsamlingens valg af bestyrelsesflertallet nu findes i § 49, stk. 6. Det må dog antages, at overgangsbestemmelsen trods dette forhold stadig skal gælde³¹.

Vedtægtsbestemmelser om *særlige valg- eller udnævnelsesmåder* kan som udgangspunkt *ændres* efter almindelige regler om vedtægtsændringer. Dog kan der være tillagt den eller de berettigede en umistelig ret³², idet det kan være bestemt, at de pågældende vedtægtsbestemmelser kun kan ændres med samtykke fra den eller de berettigede.

I det omfang der opstilles generelle habilitetskrav i forbindelse med personvalg, begrænses generalforsamlingens valgfrihed. Almindelige *habilitetskrav for bestyrelsesmedlemmer* findes i AL § 52. Medlemmerne skal være fysiske personer og myndige³³. Mindst halvdelen af bestyrelsens medlemmer skal have bopæl her i landet, medmindre industriministeren undtager fra dette krav, jfr. § 52, stk. 2. Ministeriet har ved bekendtgørelse nr. 63 af 24/2 1977 fastsat regler herom i relation til EF-reglerne, idet der generelt gives statsborgere i andre EF-lande dispensation³⁴.

Efter *tysk* ret og udkastet til 5. *selskabsdirektiv* er der forbud mod medlemsskab af både bestyrelse og direktion, hvilket naturligt hænger sammen med bestyrelsens rolle som tilbagetrukket tilsynsorgan³⁵. AL gør beskedne skridt i denne retning, idet en *direktør ikke må vælges til formand*, jfr. AL § 56, stk. 1, 3. pkt., ligesom flertallet af bestyrelsen skal bestå af personer, der ikke er direktører i selskabet, jfr. § 51, stk. 2. Direktører og bestyrelsesmedlemmer må ikke være medlemmer af et eventuelt repræsentantskab, jfr. § 59, stk. 2, 2. pkt. Loven *kræver ikke, at medlemmer af bestyrelsen skal være aktionærer*, men teorien før AL 1973 omtaler, at vedtægterne ofte indeholder et sådant krav³⁶. Dette må sikkert fortsat være muligt.

Der er ingen legal begrænsning med hensyn til, *af hvor mange bestyrelser en person kan være medlem*. Efter *tysk* AktG § 100 kan en person højest være medlem af 10 bestyrelser³⁷. Regelen genfindes i udkastet til 5. *selskabsdirektiv*, art. 9, stk. 3.

Loven indeholder ingen *aldersgrænse*, men en sådan kan fastsættes vedtægtsmæssigt. I sparekasser findes en legal aldersgrænse på 70 år, jfr.

31. Jfr. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 522.

32. Gomard s. 281.

33. Sindballe-Klerk s. 249.

34. Gomard: Grundrids s. 67 og Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 251.

35. C. Boye Jacobsen i J 1974 s. 133.

36. Sindballe-Klerk s. 249. Krenchel s. 211.

37. Hefermehl s. 18.

BL § 13, stk. 7, 1. pkt.³⁸.

Set i relation til generalforsamlingen må det siges, at *den reelle betydning af dennes valgkompetence bliver svagere, jo længere valgperioden er*. Ganske vist kan generalforsamlingen altid afsætte et generalforsamlingsvalgt bestyrelsesmedlem, men der skal oftest en vis overvindelse til at gribe til et så drastisk skridt. Selve det, at generalforsamlingen med mellemrum automatisk skal tage stilling til besættelse af en bestyrelsespost, må antages reelt at styrke generalforsamlingens stilling i forhold til bestyrelsen.

I UfR 1921.283 HD godkendtes også materielt en vedtægtsændring, hvis tilblivelse formelt var uangribelig, og som blandt andet gik ud på at gøre bestyrelsens mandater mere langvarige.

Med AL 1973 ønskede man at fastsætte en *maksimal funktionsperiode* med det formål at sikre fornyelse af selskabets ledelse. Dog blev genvalg ikke forbudt. Den regel, der indførtes, foreskriver, at valgperioden skal ophøre ved afslutningen af en ordinær generalforsamling *senest 4 år efter valget*. Inden for denne ramme kan vedtægterne fastsætte valgperioden, jfr. AL § 49, stk. 7, 2. og 3. pkt. Der er tale om *fire kalenderår, ikke fire regnskabsår*, cfr. tysk AktG § 102, hvorefter valgperioden senest skal ophøre med den generalforsamling, der træffer déchargebeslutning for det fjerde regnskabsår efter valget.

Udkastet til 5. *selskabsdirektiv* bestemmer, at funktionsperioden for medlemmerne af kontrolorganet ikke kan overstige 6 år, men at genvalg kan finde sted, jfr. art. 7. Udkastet om *europæiske aktieselskaber* bestemmer ganske enkelt, at tilsynsrådets funktionsperiode er fire år, jfr. udkastets art. 74 c, stk. 1. Udnævnelsen af det *offentliges repræsentant i bestyrelsen for bankaktieselskaber* forudsættes foretaget af industriministeren på åremål for fire år ad gangen³⁹. *Arbejdstagermedlemmer i aktieselskabsbestyrelser* udpeges for to år ad gangen, jfr. § 49, stk. 7, 1. pkt. Funktionsperioden for bestyrelsesmedlemmer *udpeget af offentlige myndigheder eller andre i henhold til § 49, stk. 2, 2. pkt.* er som for de generalforsamlingsvalgte.

Der kan altså ganske vist i henhold til AL § 49, stk. 2, 2. pkt. tillægges en person, for eksempel stifteren, *livsvarig udpegningsret*, og denne udpegningsret kan stifteren bruge til gang på gang at udpege sig selv, men den enkelte udpegningsret kan ikke ske for længere tid end nævnt i § 49, stk. 7, 3. pkt.

38. Udkastet til statut for europæiske aktieselskaber nævner udtrykkeligt, at vedtægterne kan fastsætte en aldersgrænse, jfr. udkastets art. 75, stk. 4.

39. Jfr. FT 1973/74, sp. 151 ff., og K. Bjørn Jensen og Jørgen Nørgaard s. 68.

Et bestyrelsesmedlem kan til enhver tid afsættes af den, som har valgt eller udpeget ham, jfr. AL § 50, stk. 1, 3. pkt.⁴⁰. De generalforsamlingsvalgte medlemmers afsættelse henhører derfor under generalforsamlingskompetence.

Allerede ved SHT 1918.268 antoges det, at spørgsmålet om, hvornår den første bestyrelsesmedlemmer skulle afgå, i mangel af klare vedtægtsregler herom kunne kræves behandlet på en generalforsamling. – I UfR 1924.147 ØLD ansås den øvrige bestyrelse berettiget til at afsætte formanden, der traf forberedelse til at gennemføre en ugyldig generalforsamlingsbeslutning⁴¹.

Muligt vil det stadig i lighed med 1924-afgørelsen gælde, at et bestyrelsesmedlem, der meget groft krænker sine pligter, kan suspenderes af sine bestyrelseskolleger⁴².

Ifølge udkastet til statut for *europæiske aktieselskaber* kan retten – når en *granskingsberetning* er modtaget, og retten skal træffe de efter omstændighederne passende forholdsregler – midlertidigt suspendere tilsynsrådsmedlemmerne eller afskedige dem, jfr. udkastets art. 99, stk. 3.

Suspension kan dog sikkert kun finde sted i ganske ekstraordinære situationer, og formentlig vil der være pligt til omgående at indkalde en ekstraordinær generalforsamling til behandling af spørgsmålet.

Et *mistillidsvotum* må have den virkning, at den siddende bestyrelse bliver pligtig at udskrive nyvalg⁴³. Nægtelse af regnskabsgodkendelse kan efter omstændighederne være ment som et mistillidsvotum⁴⁴. Beslutter generalforsamlingen at indlede erstatningssag mod bestyrelsen, vil konsekvensen normalt være valg af ny bestyrelse til sagens førelse⁴⁵.

Lovordene »til enhver tid« må tages bogstaveligt. Det er således underordnet, om afsættelsen sker inden funktionsperiodens udløb, og om afsættelse sker på en ordinær eller en ekstraordinær generalforsamling.

I UfR 1976.755 ØLD bestemte vedtægterne i et familieaktieselskab, at det ældst valgte af bestyrelsens medlemmer afgik hvert år, de første fire år efter lodtrækning. Uagtet denne bestemmelse havde man i en årrække blot genvalgt bestyrelsen. Nu opstod der imidlertid divergens mellem et familiemedlem og de øvrige, og flertallet stillede forslag om, at hele be-

40. Sindballe-Klerk s. 253.

41. Jfr. Gomard s. 405.

42. Jfr. Gomard s. 283 og den dér citerede ØLD af 15/10 1923, refereret i noten til UfR 1924.147 ØLD.

43. Krenchel: Håndbog for Dirigenter 2. udg. s. 22.

44. Sindballe-Klerk s. 268.

45. Krenchel s. 218. Gomard s. 406.

styrelsen afgik. På generalforsamlingen opnåede det pågældende familiemedlem ikke genvalg, hvorimod to genvalgte og én nyvalgte.

Det afskedigede bestyrelsesmedlem gjorde under et anfægtelsessøgsmål gældende, at vedtægtsbestemmelsen indeholdt en bindende aftale om bestyrelsesvalg, men ØLR fandt ikke »med fornøden sikkerhed« at kunne anse vedtægtsbestemmelsen som en mellem stifterne indgået aftale, der kunne hindre afskedigelse.

Afsættelsen kan ske med simpel majoritet, jfr. nedenfor VI.4.2.

Tysk AktG § 103 bestemmer, at bestyrelsesmedlemmer kan afskediges før udløbet af deres valgperiode, forudsat der foreligger en majoritet på mindst 2/3 af de afgivne stemmer⁴⁶. Endvidere kan det tyske bestyrelsesmedlem »aus wichtigem Grunde« afskediges af retten, jfr. AktG § 103, stk. 3.

Udkastet til 5. selskabsdirektiv bestemmer, at medlemmerne af kontrolorganet til enhver tid kan afskediges af de organer eller personer, der har udnævnt dem, og efter samme fremgangsmåde, jfr. art. 13, stk. 2. I de tilfælde, hvor selvsuppleringsystemet i art. 4, stk. 3, er valgt, sker afsættelse, når vægtige grunde taler derfor⁴⁷, ved en retsafgørelse på begæring af kontrolorganet, af generalforsamlingen eller af repræsentanter for arbejdstagerne.

Udkastet til statut for europæiske aktieselskaber bestemmer, at tilsynsrådsmedlemmer, der er udpeget af generalforsamlingen, til enhver tid kan afsættes af denne, jfr. udkastets art. 75, stk. 3. Endvidere kan retten udelukke et medlem af tilsynsrådet, hvis medlemmet groft har tilsidesat sine pligter, jfr. art. 74 e⁴⁸.

Er bestyrelsesmedlemmet *valgt af en bestemt aktieklasse*, kan alene den pågældende aktieklasse på en generalforsamling med simpel klassemajoritet beslutte afsættelse. Bestyrelsesmedlemmer, der er *udpeget af andre*, kan kun afsættes af de pågældende⁴⁹.

Det offentliges *repræsentant i et bankaktieselskabs bestyrelse* kan til enhver tid afsættes af industriministeren i medfør af AL § 50, stk. 1, nr. 3⁵⁰.

Den *vedtægtsmæssige ret* i henhold til AL § 49, stk. 2, 2. pkt., for andre end generalforsamling og arbejdstagere til at udpege bestyrelsesmedlemmer, kan være *tidsbegrænset eller betinget*. Ophører udpegningsretten, er dette dog næppe ensbetydende med, at det pågældende bestyrelsesmedlems mandat straks ophører. Ophør sker under alle omstændigheder ved valgperiodens udløb, men spørgsmålet er, om mandatet kan bringes til ophør inden valgperiodens udløb. Tysk AktG § 103, stk. 2, 2. pkt., bestemmer herom, at generalforsamlingen med simpel majoritet kan afsætte bestyrelsesmedlemmet. Løsningen kan forekomme sympatisk, men kan

46. Hefermehl s. 18.

47. Man genkender tysk AktG § 103, stk. 3: »aus wichtigem Grunde«.

48. Se bull.suppl. 4/75 s. 163.

49. Jfr. Adam Jacobi i UfR 1967 B s. 31.

50. Jfr. K. Bjørn Jensen og Jørgen Nørgaard s. 68.

næppe antages i dansk ret uden udtrykkelig hjemmel. Afsættelsesretten vil formentlig i overensstemmelse med AL § 50, stk. 1, 3. pkt., fortsat tilkomme den tidligere udpegningsberettigede i resten af valgperioden. Men er den udpegningsberettigede ude af stand til at fungere, kan man måske antage en løsning svarende til den i tysk ret gældende.

3.3. Repræsentantskabsvalg

Vedtægterne kan bestemme, at der foruden bestyrelsen skal være et *repræsentantskab*, og dette vælges da af generalforsamlingen, jfr. AL § 59, stk. 1.

Indførelse af et repræsentantskab indebærer et forsøg på løsning af det klassiske tilsynsproblem ved indførelse af et nyt element i selskabets struktur: et organ, der adskiller sig både fra generalforsamling, direktion og bestyrelse. Den tidligste lovgivning, der optog denne løsning, antages at have været reglerne om de kommitterede (*»Commissarissen«*) i *nederlandsk* ret¹. Repræsentantskab var ikke omtalt i AL 1930, men der var ingen tvivl om, at der i henhold til vedtægtsbestemmelse kunne oprettes repræsentantskab². For et selskab med mange aktionærer med nær tilknytning til selskabet kan der være særlig grund til at have et repræsentantskab, der kan fungere som et fast aktionærudvalg³. I almindelighed vil der dog næppe være behov for repræsentantskab⁴. Også i bankaktieselskaber – ja, måske særlig ofte dér – kan der findes et repræsentantskab, jfr. BL § 9, stk. 2. I motiverne til IFL er nævnt, at det for større foreninger kan være forbundet med praktiske fordele at have et repræsentantskab, hvorigennem der skabes en bredere kontaktflade til medlemsgrupperne, og hvorigennem nye bestyrelseskandidater kan rekrutteres. Denne begrundelse er af lige så stor betydning i aktieselskaber. Der er i AL ikke foreskrevet medarbejderrepræsentation i repræsentantskabet, men det vil være nærliggende at anvende § 59, stk. 1, 3. pkt., til at etablere en sådan repræsentation⁵.

Et eller flere repræsentantskabsmedlemmer kan i henhold til vedtægtsbestemmelse *udpeges på anden måde* end gennem generalforsamlingen, men *flertallet skal vælges af denne*, jfr. § 59, stk. 1, 3. pkt. Repræsentant-

1. Bull.suppl. 8/75 s. 19.

2. Bet. 1969 s. 100.

3. Samme s. 106.

4. Se nærmere Gomard: Grundrids s. 78.

5. Jfr. bet. 1969 s. 106.

skabet skal bestå af mindst fem medlemmer. Generalforsamlingens valgfrihed er begrænset i nogen grad, idet direktører og bestyrelsesmedlemmer ikke må være repræsentantskabsmedlemmer, jfr. § 59, stk. 2. Endvidere finder habilitetsbestemmelserne i AL § 52 anvendelse på repræsentantskabsmedlemmer, jfr. § 59, stk. 4.

Vedtægterne skal indeholde nærmere bestemmelse om *repræsentantskabets sammensætning og medlemmernes funktionstid*, jfr. § 59, stk. 2, 3. pkt. *Funktionstiden* er ikke som ved bestyrelsen begrænset til fire år.

Før AL 1973 antoges det som en konsekvens af repræsentantskabets karakter som et fast generalforsamlingsudvalg, at *alle repræsentantskabsmedlemmer skulle være aktionærer*⁶. Uden udtrykkelig lovhjemmel herfor kan noget tilsvarende ikke antages efter AL 1973, men en vedtægtsbestemmelse herom må kunne træffes.

Et repræsentantskabsmedlem kan til enhver tid *afsættes* af den, som har valgt eller udpeget medlemmet, § 59, stk. 4, jfr. § 50, stk. 1, 3. pkt.

3.4. Direktøransættelse

Selskabets *direktion* – der skal bestå af 1-3 medlemmer, medmindre vedtægterne kræver en større direktion – *ansættes af bestyrelsen*, jfr. AL § 51, stk. 1. Direktøransættelsen *kan ikke henlægges til et andet selskabsorgan*¹. Det kan således ikke bestemmes, at generalforsamlingen ansætter direktionen². Derimod kan der gives generalforsamlingen indstillingsret af ikke bindende karakter ved direktøransættelse³.

Også *afskedigelsen* af direktionen henhører under bestyrelsens kompetence. Efter tysk AktG § 84, stk. 3, kan bestyrelsen afskedige en direktør, når der foreligger »ein wichtiger Grund«, der eksempelvis kan være *mis-tillidserklæring fra generalforsamlingen*. Efter dansk ret vil et sådant generalforsamlingsvotum ikke give bestyrelsen hverken mere eller mindre ret eller pligt til direktørafskedigelsen, end bestyrelsen allerede har efter almindelige kontrakts- og ansættelsesretlige regler.

6. Krenchel s. 211.

1. Jfr. bet. 1969 s. 102.

2. Gomard: Grundrids s. 66.

3. I et anpartsselskab uden bestyrelse udnævnes direktionen af generalforsamlingen, jfr. ApL § 31, stk. 3, 2. pkt.

3.5. Revisorvalg

Generalforsamlingen vælger én eller flere *revisorer* i overensstemmelse med vedtægterne, jfr. AL § 82, stk. 1, 1. pkt. I børsnoterede selskaber skal der vælges to revisorer, hvoraf den ene skal være statsautoriseret, jfr. § 84, stk. 1. I *Sverige* har man overvejet, om revisor burde udpeges af det offentlige, men et sådant system bliver formentlig hverken gennemført her eller i *Sverige*¹.

Der er intet til hinder for, at *bestyrelsen* til sin egen kontrol med den daglige ledelse *ansætter en intern revision*, men denne kan selvstændigt ikke erstatte den generalforsamlingsvalgte².

Ifølge udkastet til en lovgivning om *kommanditselskaber* vælger kommanditistmødet selskabets revisor, udkastets § 13, stk. 3. Hvis bestyrelsen – eller komplementarerne, hvis der ikke findes nogen bestyrelse – foreslår en bestemt statsautoriseret eller registreret revisor, skal dette forslag følges, medmindre kommanditister, der tilsammen har indbetalt 2/3 af den fra kommanditisterne hidrørende samlede indskudskapital, kræver en anden revisor valgt. Kommanditistmødets autonomi er således svækket noget i forhold til et aktieselskabs generalforsamling.

Revisorsuppleanter kan vælges også uden udtrykkelig vedtægtshjemmel, jfr. § 82, stk. 1, 3. pkt.³.

Som en parallel til AL § 49, stk. 2, 2. pkt. om bestyrelsesvalg bestemmes det om revisorvalg i § 82, stk. 1, 4. pkt., at vedtægterne kan *tillægge offentlige myndigheder eller andre ret til at udpege yderligere én eller flere revisorer*⁴. En særlig interesse i at udpege revisor kan være hos visse af selskabets større kreditorer eller hos tredjemand, med hvem selskabet i øvrigt har forretningsforbindelse. Denne interesse kan imødekommendes ikke blot ved vedtægtsbestemmelse i henhold til § 82, stk. 1, 4. pkt., men tillige ved aftale mellem virksomheden og den pågældende tredjemand⁵. Retten kan tillige tænkes tillagt aktionærminoriteter, en bestemt aktieklasse, selskabets pengeinstitut eller indehavere af konvertible obligationer. I statslige og kommunale aktieselskaber er der intet til hinder for, at for eksempel den særlige statsrevision eller en særlig kommu-

1. Jfr. Gomard: Revisors stilling i retlig belysning s. 82.

2. Græsvænge i Faglige Artikler, nr. 7, 1969, s. 57 f. Gomard: Revisors stilling i retlig belysning s. 90.

3. Bet. 1969 s. 121. Gomard: Revisors stilling i retlig belysning s. 50, note 3. Rodhe s. 190.

4. Allerede før AL 1973 antoges der ikke at være noget til hinder for, at tredjemand fik ret til at udnævne en revisor ved siden af selskabets egne. Gomard s. 385.

5. Jfr. Gomard: Revisors stilling i retlig belysning s. 82. Se endvidere Rodhe s. 189.

nal revision indsættes ved siden af selskabsrevisionen⁶. I intet af tilfældene svækkes generalforsamlingens autonomi, fordi valget af »hovedrevisoren« fortsat sker dér.

En yderligere revisor udnævnes af *overregistrator*, såfremt aktionærer, der ejer 1/10 af aktiekapitalen, på en generalforsamling, hvor valg af revisor er på dagsordenen, stemmer derfor, jfr. AL § 82, stk. 2. Denne minoritetsbeføjelse ophører ikke, selv om et selskab er under likvidation⁷.

For anpartsselskabet udgør den tilsvarende brøkdel af kapitalen 1/4, jfr. ApL § 63, stk. 2. – *Svensk ret* giver beføjelsen til aktionærer, der repræsenterer 1/3 af den på generalforsamlingen repræsenterede aktiekapital, jfr. ABL kap. 10, § 1, stk. 4⁸. Ifølge *svensk ret*, hvor udnævnelsen af minoritetsrevisor foretages af länsstyrelsen, skal denne høre selskabets ledelse og minoriteten, inden revisoren udpeges. Det antages, at länsstyrelsen bør udpege den af minoriteten foretrukne revisor, hvis han er egnet og særlige hensyn ikke taler imod hans udnævnelse⁹. Tilsvarende regler gælder ikke udtrykkeligt efter dansk ret. – I forslaget til en lovgivning om *kommanditselskaber* bestemmes, at kommanditister, der repræsenterer 1/3 af den fra kommanditisterne hidrørende samlede indskudskapital, kan kræve, at der vælges én yderligere revisor, der i så fald vælges af samtlige tilstedeværende kommanditister, blandt de af mindretallet foreslåede, jfr. udkastets § 13, stk. 3.

Almindelige *habilitetskrav* til revisor, hvorved generalforsamlingens valgfrihed indskrænkes¹⁰, er opstillet i AL § 83 (myndighed, dansk bopæl for mindst én af revisorerne, mindst én statsautoriseret revisor eller registreret revisor), § 84 (statsautoriseret revisor i børsselskaber, eller hvis 1/10 af kapitalen forlanger det) og § 85 (uafhængighed af selskabet i nærmere opregnede henseender). Kravet i § 84 om en statsautoriseret revisor er opfyldt, hvis der vælges et revisionsselskab, som opfylder betingelserne¹¹.

Bestemmelsen i AL § 85, stk. 3, hvorefter revisor ikke må have lån i selskabet eller i andre koncernselskaber, er en forbudsregel, men ikke en habilitetsregel, og den forhindrer derfor ikke generalforsamlingen i at vælge den pågældende.

6. v. Eyben i Festskrift til Borum s. 141.

7. Gomard s. 426.

8. Se Rodhe s. 190.

9. Rodhe a. st.

10. Gomard: Revisors stilling i retlig belysning s. 85.

11. Revisionsselskabet bør snarest efter valget underrette aktieselskabet om, hvilken revisor det har udpeget som ansvarlig for revisionen. Gomard: Revisors stilling i retlig belysning s. 51.

12. For bankaktieselskabers revisorer er forbudsregelen udbygget i BL § 36, hvorefter revisor ikke må have lån i banken eller opnå dennes garanti, ligesom han ikke må stille pant eller påtage sig kaution for forpligtelser over for banken.

Udkastet til 8. *selskabsdirektiv* indeholder i art. 11 en mere generel habilitetsregel, hvorefter der til revisor i et selskab ikke kan udpeges en person, hvis uafhængighed ikke synes tilstrækkeligt sikret.

Om revisors *valgperiode* gælder, at valget enten sker for et bestemt årsmål eller på ubestemt tid, jfr. § 82, stk. 1, 2. pkt., og § 86, stk. 1. Der er derfor ikke givet generalforsamlingen samme *reelle* indflydelse som ved bestyrelsesvalget, jfr. bemærkningerne foran under 3.2. om bestyrelsens valgperiode. Ifølge art. 56 i udkastet til 5. *selskabsdirektiv* må revisors valgperiode ikke være under 3 eller over 6 år, men genudnævnelse kan finde sted.

Revisors valgperiode er ikke selve regnskabsåret, hvilket fremgår af AL § 86, stk. 1, der fastsætter, at hvervet ophører ved afslutningen af den ordinære generalforsamling, der holdes efter udløbet af det sidste regnskabsår for hvilket revisor er valgt¹³. Den generalforsamlingsvalgte revisor fortsætter, selv om selskabet træder i likvidation¹⁴.

Kompetencen til at *afskedige revisor* tilkommer den, der har valgt ham, jfr. § 86, stk. 2¹⁵. Den generalforsamlingsvalgte revisor afskediges således af generalforsamlingen. En ekstraordinær generalforsamling kan til enhver tid afskedige revisor med øjeblikkelig virkning. Derimod kan afskedigelse med tilbagevirkende kraft ikke finde sted¹⁶. Ifølge art. 61 i udkastet til 5. *selskabsdirektiv* kan revisor ikke uden vægtige grunde afskediges af generalforsamlingen før udløbet af valgperioden. En revisor udpeget af andre i henhold til § 82, stk. 1, 4. pkt., afskediges af den udpegningsberettigede. En minoritetsrevisor udpeget af overregistrator i medfør af § 82, stk. 2, kan naturligvis ikke afskediges af en generalforsamling, og denne revisor fungerer som altovervejende hovedregel til og med næste ordinære generalforsamling, jfr. § 82, stk. 2, 1. pkt. i.f. Hvor både selskabet og den aktionærminoritet, der har forlangt minoritetsrevisor udnævnt samt revisoren selv er enige derom og revisor ikke under sin virksomhed har fundet kritisable forhold, har overregistrator imidlertid anset sig berettiget til at godkende den pågældende revisors fratræden før den næste ordinære generalforsamling.

I tilfælde af åbenbar pligtforsømmelse fra en generalforsamlingsvalgt

13. Se Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 336. Se endvidere Gomard: Revisors stilling i retlig belysning s. 50, note 3.

14. Se Gomard: Aktieselskabers likvidation og konkurs s. 55.

15. Gomard s. 385 og Gomard: Grundrids s. 117.

16. Krenchel s. 251. Græsvænge i Faglige Artikler nr. 7 1969 s. 58. Noget andet er, at revisor eventuelt kan kræve erstatning, hvis han ikke har givet generalforsamlingen rimelig anledning til afskedigelsen, jfr. Gomard s. 394.

revisors side må det antages, at *bestyrelsen kan suspendere revisor*, indtil afgørelsen om hans afsættelse (snarest) kan træffes af generalforsamlingen¹⁷.

I *bankaktieselskaber* kan industriministeren afskedige en revisor, der findes åbenbart uegnet til sit hverv, jfr. BL § 36, stk. 4.

3.6. Likvidatorvalg

Træder selskabet i likvidation, vælger generalforsamlingen én eller flere *likvidatorer*, jfr. AL § 120, stk. 1. Det er naturligt, at likvidatorvalg henhører under generalforsamlingens kompetence, fordi nettoprovenuet af likvidationen tilfalder selskabsdeltagerne, i hvis interesse likvidator derfor fungerer¹. Generalforsamlingen kan også senere vælge *flere likvidatorer*, hvilket formentlig også vil gælde, selv om skifteretten i medfør af § 120, stk. 3, efter generalforsamlingens beslutning har udnævnt likvidatorer². Ved likvidation af et *bankaktieselskab* udpeges likvidatorerne af industriministeren, jfr. BL § 47, stk. 1. Blandt bankens likvidatorer skal der være repræsentanter for såvel indskydere som aktionærer, og aktionærrepræsentanten udnævnes blandt personer valgt af generalforsamlingen, jfr. § 47, stk. 1, 3. pkt. i lov om banker og sparekasser³.

Samtidig med likvidationens anmeldelse til aktieselskabsregisteret skal der ske afmeldelse af den hidtidige ledelse.

Ifølge art. 252 i udkastet til statut for *europæiske aktieselskaber* drager de hidtidige medlemmer af direktionen omsorg for likvidationen, *medmindre generalforsamlingen vælger andre personer som likvidatorer*.

Likvidators vidtgående handlefrihed gør likvidatorvalget til et væsentligt spørgsmål for selskabsdeltagerne, og AL § 120, stk. 2, bestemmer derfor, at *aktionærer, der ejer 1/4 af aktiekapitalen*, har ret til på generalforsamlingen at vælge en likvidator til sammen med de af generalforsamlingen valgte at foretage likvidationen⁴. Aktionærminoriteten er tillagt en egentlig valgret og ikke blot – som efter AL 1930 § 61, stk. 3 – en ret til at opfordre en offentlig myndighed til at udnævne en medlikvidator.

17. Gomard s. 385.

1. Gomard: Grundrids s. 121. Gomard: Aktieselskabers likvidation og konkurs s. 42.

2. Gomard s. 425.

3. K. Bjørn Jensen og Jørgen Nørgaard s. 170.

4. Se Gomard s. 424.

Den minoritet på mindst 1/4 af kapitalen, som er tillagt valgret, kan efter bestemmelsens ordlyd alene vælge én likvidator. Men der kan tænkes *flere minoriteter*, der hver er berettiget til at vælge sin medlikvidator.

Teoretisk muligt er det således, at den eller de af majoriteten valgte likvidatorer ganske vist stemmemæssigt har en majoritet bag sig, men kapitalmæssigt har mindre end 1/4 af kapitalen med sig, og at 3/4 af kapitalen grupperer sig som tre minoriteter, der hver vælger én medlikvidator i henhold til § 120, stk. 2.

Generalforsamlingen kan henskyde kompetencen til likvidatorudnævnelsen til *skifteretten*, jfr. § 120, stk. 3.

Efter IFL § 55 kan *industriministeren udnævne en likvidator ud over de af generalforsamlingen valgte*, såfremt hensynet til investeringsforeningens medlemmer eller kreditorer taler derfor. Hensigten hermed er at muliggøre offentlig medindflydelse på foreningens afvikling. – Ifølge art. 252 i udkastet til statut for *europæiske aktieselskaber* kan én eller flere medlikvidatorer udnævnes af retten på begæring af aktionærer, der enkeltvis eller tilsammen ejer enten 5 pct. af aktiekapitalen eller aktier til et pålydende af 100.000 ERE.

Likvidator skal opfylde samme almindelige *habilitetskrav* som bestyrelsesmedlemmer, § 121, stk. 1, 2. pkt., jfr. § 52. De afgående bestyrelsesmedlemmer kan – trods ordene »træder i bestyrelsens og direktionens sted« i § 121, stk. 1 – vælges til likvidatorer⁵.

Likvidatorerne vælges i almindelighed *ikke for en bestemt periode*, men til gennemførelse af likvidationen som helhed⁶. Der er dog intet til hinder for, at generalforsamlingen styrker sin reelle indflydelse ved at fastsætte en valgperiode, blot denne – lige som ved bestyrelsesvalg – udløber ved en generalforsamlings afslutning, således at der ikke opstår et vakuum.

Likvidator kan til enhver tid *afsættes* af det organ, som har valgt eller udpeget ham, d.v.s. generalforsamlingen eller skifteretten, jfr. § 121, stk. 2⁷. Generalforsamlingens flertal kan dog naturligvis *ikke afsætte en minoritetslikvidator* valgt i henhold til § 120, stk. 2, hvorved minoritetsbeføjelsen kunne gøres illusorisk. Kompetencen til afsættelse af minoritetslikvidator må tilkomme den pågældende minoritet⁸. Likvidatorer udnævnt af skifteretten i medfør af § 120, stk. 3, afskediges som nævnt af

5. Jfr. Torp s. 280 f. og Rodhe s. 258.

6. Krenchel s. 302. Rodhe s. 258.

7. Gomard: Grundrids s. 126.

8. Se Gomard s. 424 om minoritetslikvidatorer valgt af hensyn til eller på begæring af bestemte interessegrupper efter retstilstanden før AL 1973 § 120, stk. 2.

skifteretten, og denne er ved sin beslutning ikke bundet af eventuelle henstillinger fra generalforsamlingen⁵.

3.7. Ad hoc valg

Bortset fra de permanente selskabsorganer vælger generalforsamlingen i en række konkrete situationer personer til opgave *ad hoc*.

3.7.1. Dirigentvalg

Den enkelte generalforsamling ledes af en *dirigent*, der – med mindre vedtægterne bestemmer andet – vælges af generalforsamlingen, jfr. AL § 75, stk. 1. Det forekommer naturligt at lade forsamlingen selv vælge sin dirigent, hvilket da også er den i praksis fremherskende regel for de fleste selskaber¹. Bestemmer vedtægterne, at dirigenten vælges *efter forslag fra bestyrelsen*, er kompetencen fortsat hos generalforsamlingen, idet denne ikke er bundet af bestyrelsens indstilling². Selv om den foreslåede dirigent på bestyrelsens anmodning er kommet til stede for at påtage sig hvervet, er dette ikke bindende for generalforsamlingen³.

Ved den *konstituerende generalforsamlings* valg af dirigent finder den almindelige regel i AL § 75, stk. 1, anvendelse, således at generalforsamlingen selv vælger dirigenten, medmindre vedtægterne bestemmer andet, jfr. AL § 9, stk. 2, 2. pkt. Det vil derfor i alt fald efter gældende AL ikke være tilstrækkeligt til at unddrage generalforsamlingen kompetencen til dirigentvalg, at stifterne blot i indkaldelsen har forbeholdt sig at vælge dirigenten⁴.

Som nævnt giver § 75, stk. 1, vedtægterne mulighed for at *unddrage generalforsamlingen kompetencen* til at vælge dirigent. En vedtægtsbestemmelse herom kan for eksempel have det indhold, at generalforsamlingen ledes af bestyrelsens eller repræsentantskabets formand, således at der er en »født dirigent«⁵. I denne situation er kompetencen til valget ikke

5. Gomard s. 425.

1. Krenchel: Håndbog for Dirigenter 2. udg. s. 36. Se om ejerforeninger: Blok s. 230 og 422.

2. Krenchel s. 263. Samme: Håndbog for Dirigenter 2. udg. s. 40.

3. Kobbernagel: Dirigenten s. 58.

4. Se Krenchel: Håndbog for Dirigenter 2. udg. s. 16.

5. Krenchel s. 263. Kobbernagel: Dirigenten s. 58. Krenchel: Håndbog for Dirigenter 2. udg. s. 35.

overladt til et andet selskabsorgan – det er på forhånd givet, hvem der skal være dirigent. I stedet for en sådan »fikseret« situation kan der imidlertid være tale om en egentlig *flytning af kompetencen til dirigentvalg til et andet selskabsorgan* – bestyrelse eller repræsentantskab⁶. Dagsordenen vil i så fald ofte som første punkt foreskrive »oplysning om stedfundet valg af dirigent«.

Har overregistrator indkaldt en generalforsamling i henhold til AL § 72, stk. 2, ledes forsamlingen af overregistrator eller – hvad der forekommer mere praktisk – en af overregistrator dertil befuldmægtiget.

Ifølge § 18 i forslaget til en lov om *kommanditselskaber* skal AL § 75 om dirigentvalg også finde anvendelse på kommanditistmøder. Efter art. 89 i udkastet til statut for *europæiske aktieselskaber* ledes generalforsamlingen af *tilsynsrådets formand*, subsidiært næstformanden, mere subsidiært det ældste tilsynsrådsmedlem og mest subsidiært en af generalforsamlingen selv valgt dirigent.

Har retten indkaldt en generalforsamling (en parallel til dansk AL § 72, stk. 2, om overregistratorers indkaldelse), udpeger retten generalforsamlingens dirigent, jfr. udkastets art. 85, stk. 2, i.f.

Om de almindelige *habilitetskrav* til dirigenten bestemmer AL § 75, stk. 1, i.f., blot, at denne vælges blandt aktionæerne eller uden for disses kreds. Bestyrelsesmedlemmer er ikke afskåret fra at modtage valg⁷. Ej heller bestyrelsens formand er – selv om han på den ordinære generalforsamling oftest aflægger bestyrelsens beretning, deltager i debatten med aktionæerne og således skal dele sol og vind lige mellem sig selv og selskabsdeltagerne, såfremt han tillige er dirigent – afskåret fra at modtage valg.

Speciel inhabilitet for dirigenten kan indtræde, hvis der som et dagsordenspunkt skal behandles forslag eller valg, hvori den pågældende personligt er interesseret. Dirigenten må da træde tilbage fra sit hverv og bede forsamlingen vælge en anden dirigent ad hoc⁸. Kan det på forhånd indses, at den foreslåede dirigentkandidat i en række situationer under dagsordenen vil blive ramt af speciel inhabilitet, må det anses for uheldigt, men ikke retsstridigt, at vælge den pågældende. Det vil i så fald være hensigtsmæssigt på forhånd at vælge en »vicedirigent«.

Dirigenten *vælges ikke for en bestemt fastlagt periode, men for generalforsamlingen*. Udsættes denne, fungerer den valgte dirigent⁹ videre. Er der derimod tale om en generalforsamling nr. 2 til behandling af

6. Gomard: Grundrids s. 81. Krenchel: Håndbog for Dirigenter 2. udg. s. 35.

7. Gomard: Grundrids s. 81.

8. Skriver Svendsen s. 12 f.

9. Krenchel: Håndbog for Dirigenter 2. udg. s. 41.

samme emner, er den første dirigents funktion ophørt.

Dirigenten kan til enhver tid *afsættes* og en ny dirigent vælges.

Dirigenten afsættes af det organ, der har valgt ham. En dirigent, der er udpeget af bestyrelse, repræsentantskab eller overregistrator, kan således ikke afsættes ved generalforsamlingsbeslutning, men generalforsamlingen kan – hvis den er utilfreds med dirigenten – søge at indhente samtykke fra det udpegningskompetente organ. Kan sagen ikke straks afgøres dér, må generalforsamlingen eventuelt udskydes for at afvente afgørelsen¹¹. Er udpegningskompetencen imidlertid hos bestyrelse eller repræsentantskab, og er dette organ til stede og beslutningsdygtigt i henhold til § 57, stk. 1, henholdsvis § 59, stk. 4, jfr. § 57, stk. 1, kan afgørelse om afsættelse af dirigenten og udpegning af ny dirigent straks træffes.

Om den »fødte« dirigent, måtte man umiddelbart antage, at han var uafsættelig. Det kan imidlertid næppe føles rimeligt, at der intet kan gøres i tilfælde af åbenbar uegnethed, og generalforsamlingen må derfor formentlig kunne afsætte den pågældende med vedtægtsændringsmajoritet, men – ifølge sagens natur – uden at forslaget om afsættelsen behøver at være optaget på dagsordenen eller nævnt i indkaldelsen.

Udtrykkes der *mistillid* til den generalforsamlingsvalgte dirigent, bør han straks stille sit mandat til rådighed¹².

3.7.2. Valg af granskningsmænd m/k

Beslutter generalforsamlingsmajoriteten at iværksætte ekstraordinær granskning i henhold til AL § 95, stk. 1, vælger generalforsamlingen selv én eller flere *granskningsmænd*.

Beslutter skifteretten granskning efter anmodning fra 25 pct. af aktiekapitalen i medfør af AL § 95, stk. 2, udnævner skifteretten én eller flere *granskningsmænd*¹.

Granskningsmændene (m/k) skal opfylde de almindelige habilitetskrav i § 83, stk. 1 (myndighed og bopæl) og § 85 (uafhængighed), men ikke § 83, stk. 2 (regnskabskyndighed).

En revisor kan vælges som granskningsmand, men ikke selskabets egne revisorer². Granskningsmænd vælges ikke for en bestemt *periode*, men

10. Samme: Samme værk s. 43 og 66 ff. Kobbernagel: Dirigenten s. 60 f.

11. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 306.

12. Kobbernagel: Dirigenten s. 60 f.

1. Cfr. selve lovteksten, der taler om at udnævne »granskningsmænd«, hvilket næppe skal tages bogstaveligt.

2. Jfr. Paul Persson i Revisionsorientering, april 1981, s. 7.

til en bestemt opgave, og generalforsamlingen har ikke kompetence til at afskedige granskningsmændene, inden denne opgave er udført, jfr. § 95, stk. 3, der netop ikke henviser til § 86, stk. 2, om afsættelse.

3.7.3. Udpegning af vurderingsmænd m/k

Vurderingsmænd skal udpeges, hvis der ved stiftelsen eller en senere kapitalforhøjelse foretages apportindskud, jfr. § 6 a, § 6 b og § 33, og ved fusion, jfr. § 134 c. Af § 6 b fremgår, at udpegningskompetencen i *stiftelsessituationen* er hos stifterne, medmindre der ikke ønskes udpeget enten personer, som af justitsministeren er beskikket som fagkyndige tillidsmænd ved tvangsakkordforhandlinger, eller en statsautoriseret revisor. § 33 og § 134 c om henholdsvis kapitalforhøjelse og fusion viser tilbage til § 6 b, stk. 1, og da stifternes funktion i disse situationer er overtaget af bestyrelsen, må det – selv om loven ikke siger det direkte – tilkomme bestyrelsen at udpege vurderingsmændene. Ønsker fusionerende selskaber at benytte fælles vurderingsmænd, udpeges disse dog af skifteretten, jfr. § 134 c, stk. 1, 3. pkt.

De almindelige *habilitetskrav* til vurderingsmændene svarer til de for granskningsmænd opstillede, § 6 b, jfr. § 83, stk. 1, og § 85.

Også om vurderingsmændene gælder, at de ikke udpeges for en bestemt *periode*, men for en bestemt opgave, og derfor ikke kan afskediges, før denne er fuldført, jfr. den manglende henvisning i § 6 b, stk. 2, til § 86, stk. 2.

Vurderingsmandsinstitutionen skyldes 2. *selskabsdirektiv* art. 10 og 27. Direktivets krav om uafhængighed afskærer ikke selskabets generalforsamlingsvalgte revisor fra at fungere som vurderingsmand¹.

Ifølge art. 271 a i udkastet til statut for *europæiske aktieselskaber* udpeges sagkyndige ved fusion af ledelsesorganerne i de fusionerende selskaber. Også hvor et herskende selskab i henhold til udkastets art. 228 fremsætter obligatorisk udløsningstilbud til koncernfremmede aktionærer i et afhængigt selskab, foretages undersøgelsen af tilbudene af sagkyndige personer udpeget af ledelsesorganet i det afhængige selskab, jfr. udkastets art. 232, stk. 1. Dog kan retten på begæring af mindst 5 pct. af kapitalen udpege én eller flere sagkyndige, hvis de udpegne sagkyndiges uafhængighed ikke synes tilstrækkeligt sikret, jfr. art. 232, stk. 2².

3.7.4. Andre valg ad hoc (protokolfører, udvalg)

Generalforsamlingen kan også blive stillet over for at skulle foretage enkelte *andre valg ad hoc*.

Protokolføreren udpeges ofte af dirigenten, men det kan forekomme, at vedtægterne henlægger kompetencen til at foretage dette valg til general-

1. Gomard: Revisors stilling i retlig belysning s. 53.

2. Bull.suppl. 4/75 s. 188.

forsamlingen¹.

Beslutter generalforsamlingen at nedsætte *udvalg* til nærmere undersøgelse af en sag, vælges udvalget af generalforsamlingen. Besluttet det at gøre ansvar gældende mod den siddende bestyrelse, men afsættes denne undtagelsesvis ikke samtidig, kan generalforsamlingen vælge en *repræsentant* til at gennemføre sagen, jfr. tysk AktG § 147, stk. 3, hvorefter generalforsamlingen i sådanne tilfælde kan vælge »besondere Vertreter«².

Se også norsk AL § 145, stk. 1, om sagsanlæg ved en »felles fullmektig«. Også udkastet til statut for *europæiske aktieselskaber* foreskriver i art. 72, stk. 2, at generalforsamlingen kan lade erstatningssagen anlægge gennem en af generalforsamlingen udpeget befuldmægtiget.

4. Delegation af kompetence

4.1. Generelt

Delegation er i denne sammenhæng udtryk for det forhold, at generalforsamlingen overlader sin kompetence til et andet selskabsorgan – eller eventuelt til en person eller en instans, der slet ikke indgår som organ i selskabet.

Forvaltningsrettens *sondring mellem delegation og originær kompetencefastsættelse* er næppe af betydning for fremstillingen, fordi de i det følgende omtalte beføjelser ville kunne udøves af generalforsamlingen selv. Ganske vist synes den nye AL § 48, stk. 2, om erhvervelse af egne aktier at forudsætte, at generalforsamlingens eneste opgave er (om den ønsker det) at bemyndige bestyrelsen til at erhverve sådanne. Bestemmelsen kan imidlertid ikke udelukke generalforsamlingen fra selv at træffe en erhvervelsesbeslutning, men bestemmelsen er udtryk for den praktiske omstændighed, at generalforsamlingen ikke selv kan *foretage* erhvervelsen. Hertil behøver den et eksekutivorgan.

Udgangspunktet er, at generalforsamlingen selv skal udøve den kompetence, der er tillagt den, og at den kun i begrænset udstrækning kan foretage delegation af kompetencen¹. Om generalforsamlingen i den enkelte sag kan delegerer kompetence, afhænger af sagens art. I sager, der efter AL skal afgøres af generalforsamlingen, vil delegation normalt være ude-

1. Krenchel: Håndbog for Dirigenter, 2. udg. s. 50.

2. Se endvidere Gomard s. 406.

1. Gomard: Grundrids s. 77.

lukket, medmindre særlige omstændigheder fører til, at delegation kan tillades². På de punkter, hvor generalforsamlingen besidder en eksklusiv kompetence, vil der heri oftest implicite ligge et *delegationsforbud*.

Hvor en fortolkning af AL og vedtægter fører til, at delegation kan tillades, behøver delegationen ikke nødvendigvis ske til lovhemlede selskabsorganer. Den kan eksempelvis ske til bestyrelsens kommitterede³.

Ønsker generalforsamlingen at udvide bestyrelsens kompetence i tilfælde, hvor der ikke kan antages at bestå et delegationsforbud, vil delegationen kunne blive *permanent* gennem indføjeelse af en bestemmelse herom i *vedtægterne*⁴. Meget brugt har det – i alt fald under AL 1917 og AL 1930, hvor væsentlige formålsændringer krævede særlig tilslutning – været at angive formålet meget vidt i vedtægternes formålsbestemmelse og hertil føje, at selskabet i øvrigt kunne udøve »enhver virksomhed, der efter bestyrelsens skøn er knyttet dertil«⁵.

Hvor der i henhold til vedtægtsbestemmelse derom er oprettet et *repræsentantskab*, antoges det før AL 1973, at der til repræsentantskabet kunne delegeres samme beføjelser, som generalforsamlingen var beføjet til at delegere til andre selskabsorganer, dog at meddelelse af en sådan stående bemyndigelse måtte kræve énstemmighed eller vedtægtsændring⁶. AL 1973 har brudt med denne opfattelse, idet kun kompetencen til valg af bestyrelse og fastsættelse af bestyrelsesmedlemmernes vederlag kan delegeres til repræsentantskabet, hvorimod andre beføjelser ikke kan tillægges dette, jfr. AL § 59, stk. 3, 3. og 4. pkt. Der kan ej heller tillægges repræsentantskabet en veto⁷.

Samtykke til aktieovergang i medfør af AL § 20, stk. 2, ligger ex lege hos bestyrelsen, men kompetencen kan være henlagt til generalforsamlingen, der da under ingen omstændigheder kan delegere den til repræsentantskabet – og formentlig ej heller til bestyrelsen, når vedtægterne netop har besluttet, at spørgsmålet skal forelægges selskabets højeste myndighed⁸.

Også i *bankaktieselskaber* kan der i henhold til BL § 9, stk. 2, overføres kompetence, herunder til valg af bestyrelse, til et repræsentantskab. Repræsentantskabet skal varetage »bestemte i vedtægterne angivne opgaver«, og vedtægterne er ved deres delegation af kompetence til repræsen-

2. Sindballe-Klerk s. 242.

3. Gomard s. 279.

4. Gomard a.st.

5. Gomard s. 128 f.

6. Jfr. Gomard s. 280 og SHT 1922.407.

7. Bet. 1969 s. 101.

8. Bet. 1969 s. 72.

tantskabet ikke bundet af AL § 59, som netop ikke finder anvendelse på banker, jfr. § 59, stk. 5. Der kan ikke tillægges bankrepræsentantskabet kompetence til at afgøre en mere ubestemt kreds af spørgsmål (jfr. ordvalget »bestemte ... opgaver«), og der kan ikke delegeres ledelsesopgaver eller kompetence til ansættelse af direktion eller forhøjelse af aktiekapitalen⁹.

I alle aktieselskaber kan der dog tillægges repræsentantskabet en ret til så vidt muligt at *blive hørt*, før visse foranstaltninger iværksættes, men høringssvaret kan ikke være bindende for generalforsamlingen¹⁰.

Til *aktionærudvalg* kan ikke overlades generalforsamlingens *rettigheder, pligter eller funktioner*¹¹. Nedsætter generalforsamlingen udvalg til behandling af en bestemt sag, må forsamlingen genoptages, når udvalgets indstilling foreligger, og beslutningen må træffes af forsamlingen, hvor også den nærmere drøftelse af forslagene må foretages¹².

I UfR 1920.10 ØLD fastlagdes, at en generalforsamling ikke gyldigt kunne overlade et aktionærudvalg at træffe aftale med et andet selskab om fusion.

Ej heller kan det overlades et *valgudvalg* at bestemme (men nok kontrollere) udfaldet af et valg. (Cfr. om tysk andels- og sparekasseret Bundesgerichtshofdom i NJW 1982.2558).

4.2. Erhvervelse af egne aktier

Erhvervelse af egne aktier må efter den i 1982 indførte AL § 48, stk. 2, kun ske efter bemyndigelse fra generalforsamlingen til bestyrelsen¹. Bemyndigelsen skal være begrænset tidsmæssigt, og tidsrummet må ikke overstige 18 måneder. Denne maksimalfrist muliggør, at bemyndigelsen gives fra den ene ordinære generalforsamling til den anden. Bemyndigelsen kan som nævnt foran ikke afskære generalforsamlingen fra selv at træffe konkret afgørelse om en aktieerhvervelse, hvorimod selve erhvervelsen må gennemføres af et eksekutivorgan – direktion eller bestyrelse.

9. Jfr. K. Bjørn Jensen og Jørgen Nørgaard s. 69 og den der anførte praksis hos tilsynet med banker og sparekasser.

10. Bet. 1969 s. 101.

11. Hæftiger s. 10.

12. Krenchel: Håndbog for Dirigenter s. 77. Se om *bestyrelsens* oprettelse af forretningsudvalg Gomard: Grundrids s. 68, der fastslår, at en *generel* bemyndigelse for et sådant begrænset udvalg til at træffe selvstændige beslutninger er uforenelig med bestyrelseshvervets karakter.

1. Bestemmelsen skyldes 2. selskabsdirektivs art. 19, stk. 1.

4.3. Kapitalforhøjelse

AL 1917 rummede mulighed for delegation af kompetence til *aktiekapitalforhøjelse* til bestyrelsen¹, men denne delegationsmulighed blev ikke gentaget i AL 1930. Praksis antog dog klart, at denne manglende omtale ikke var ensbetydende med et delegationsforbud². Både bet. 1964 og 1969 foreslog på ny en udtrykkelig kodifikation af delegationsmuligheden³. Det bestemtes således i AL § 37, at bestyrelsen ved bestemmelse i vedtægterne kan bemyndiges til at forhøje aktiekapitalen *ved tegning* af nye aktier. Med den nævnte formulering udelukkedes det, at kompetencen til at udstede fondsaktier kan delegeres⁴. Delegation kan i øvrigt kun ske til bestyrelse, ikke hverken til repræsentantskab eller direktion⁵.

Selv om bankaktieselskabers generalforsamlinger ved deres delegation af kompetence til et repræsentantskab ikke er bundet af begrænsningerne i AL § 59, er der ej heller i banker frihed til at tillægge repræsentantskabet en hvilken som helst kompetence. Således vil kompetencen til at beslutte aktiekapitalforhøjelse ikke kunne delegeres til repræsentantskabet⁶.

Efter art. 42 i udkastet til statut for *europæiske aktieselskaber* er det også muligt at delegere kompetencen til aktiekapitalforhøjelse til et *andet selskabsorgan*, nemlig således at direktionen med tilsynsrådets samtykke træffer beslutning om udnyttelse af bemyndigelsen. Størrelsen af den kapitalforhøjelse, hvortil bemyndigelse meddeles, kan i alt ikke udgøre mere end halvdelen af den tegnede aktiekapital, jfr. art. 42, stk. 2. I lighed med 2. *direktiv* er bemyndigelsesperioden maksimeret til fem år, jfr. art. 42, stk. 2.

Delegationen er kun gyldig, hvis delegationsbeslutningen – i.e.: vedtægtsbestemmelsen – alene delegerer kompetencen til bestyrelsen i det i AL § 37, stk. 2, nævnte omfang⁷.

Vedtægterne skal således angive det højeste beløb, hvormed bestyrelsen kan forhøje aktiekapitalen. Endvidere skal det bestemmes, til hvilken aktieklasse de nye aktier skal høre, dersom der er eller skal være forskellige aktieklasser, § 37, stk. 2, jfr. § 32, stk. 1, nr. 2. Det skal ligeledes angives, hvorvidt de nye aktier skal lyde på, at de ikke er omsætningspapirer, og hvorvidt de skal lyde på navn eller kan lyde på ihændehaven, § 37, stk. 2, jfr. § 32, stk. 1, nr. 7 og 8, ligesom det skal angives, om der skal gælde omsættelighedsindskrænkninger eller indløsningspligt for de nye aktier, § 37, stk. 2, jfr. § 32, stk. 2. Før 1982-ændringen skulle vedtægterne tillige angive den fortegningsret, der tilkommer aktionærer eller andre, samt hvorvidt der skal gælde indskrænkninger i de nye aktionærers fortegningsret ved fremtidige forhøjelser, smh. § 32, stk. 1, nr. 3.

1. AL 1917 § 20.

2. Gomard s. 138.

3. Bet. 1969 s. 87.

4. Jfr. Bet. a.st.

5. Cfr. om retstilstanden før AL 1973 Krenchel s. 97.

6. Jfr. K. Bjørn Jensen og Jørgen Nørgaard s. 69.

7. Gomard: Grundrids s. 41.

Ved UfR 1977.80 HD fandt HR's flertal⁹, at en *afvigelse* fra aktionærernes ret til *forholdsmæssig tegning* af de nye aktier må ske ved en *konkret* generalforsamlingsbeslutning, således at en generel bestemmelse herom i vedtægterne ikke er tilstrækkelig. HR fandt endvidere, at disse hensyn også gør sig gældende i tilfælde, hvor en aktiekapitalforhøjelse iværksættes af bestyrelsen i henhold til en bemyndigelse i vedtægterne. Da det imidlertid erfaringsmæssigt viste sig, at det kunne være hensigtsmæssigt for eksempel at etablere medarbejderaktieordninger på grundlag af en udvidelsesbemyndigelse, og da retstilstanden i henhold til HR-dommen ville skabe vanskeligheder i selskaber, hvor aktionærerne samarbejder som aftagere eller leverandører i relation til selskabet, og hvor aktionærkredsen kontinuerligt øges som følge af interessen i samarbejdet, udgik ved 1982-ændringen henvisningen i § 37, stk. 2, til § 32, stk. 1, nr. 3. Ændringen havde hjemmel i 2. *selskabsdirektivs* art. 29, stk. 5, hvorefter lovgivningen i en medlemsstat kan bestemme, at der kan gives bemyndigelse til at begrænse eller ophæve fortegningsretten i det af selskabets organer, der er berettiget til at træffe afgørelse om forhøjelse af den tegnede kapital.

Også om tidspunktet for aktionærrettighedernes indtræden, jfr. § 32, stk. 3, kan beslutning efter de nye regler træffes af bestyrelsen, endog uden særlig bemyndigelse, jfr. AL § 38, stk. 2⁹.

Såfremt forhøjelse helt eller delvis skal kunne ske på anden måde end ved kontant indbetaling, altså ved konvertering af gæld eller apportindskud, skal dette angives i vedtægterne, jfr. § 37, stk. 2, 2. pkt.¹⁰.

Efter 2. *selskabsdirektiv* art. 25, stk. 2, kan forhøjelseskompetencen højest delegeres i fem år. Reglen genfindes siden 1982 i AL § 37, stk. 1, 2. pkt., hvorefter bemyndigelsen kan gives for én eller flere perioder på indtil fem år ad gangen. Vedtægterne skal angive datoen for ophøret af bemyndigelsesperioden, jfr. § 37, stk. 2, 1. pkt. Fem-årsperioden regnes fra dagen for generalforsamlingens vedtagelse af bemyndigelsen, henholdsvis bemyndigelsesforlængelsen. Selv om vedtægtsbestemmelsen ved bank- og forsikringsaktieselskaber først bliver gyldig ved det offentliges stadfæstelse, må delegationsperioden dog alligevel regnes fra datoen for generalforsamlingsbeslutningen. De ved lovens ikrafttræden registrerede bemyndigelser udløber den 31/12 1987, medmindre de efter deres indhold er

8. 5-2.

9. Som udformet ved 1982-ændringen.

10. Bet. 1969 s. 87. »Gomard-panelet« fandt, jfr. brev af 9/12 1977, at det udtrykkeligt bør siges i § 37, at en bemyndigelse til bestyrelsen også kan omfatte kapitalforhøjelse ved apportindskud, men den pågældende bestemmelse blev ikke omformuleret i 1982.

tidsbegrænset med udløb en tidligere dato, jfr. ændringslovens § 5, stk. 2.

Delegation af kompetencen til kapitalforhøjelse til bestyrelsen implikerer eo ipso kompetence til at foretage de vedtægtsændringer, som er nødvendige følger af kapitalforhøjelsen, jfr. § 38, stk. 1. Således kan bestyrelsen slette eller ændre selve bemyndigelsen, når denne helt eller delvis er udnyttet, ligesom bestyrelsen kan slette en bemyndigelse, der henstår som uudnyttet ved bemyndigelsesperiodens udløb. Derimod har bestyrelsen ingen kompetence til på egen hånd at slette en bemyndigelse før periodens udløb, fordi bestyrelsen eksempelvis ikke mener, der er behov for bemyndigelsen. Det kunne jo være, at en senere bestyrelse ønskede at udnytte bemyndigelsen.

ApL indeholder ikke en til AL § 37 svarende delegationsmulighed, men det må antages, at det desuagtet ved bestemmelse i anpartsselskabets vedtægter kan foreskrives, at bestyrelsen (hhv. direktionen, hvor ingen bestyrelse findes) er bemyndiget til at udvide indskudskapitalen¹¹.

Selv om generalforsamlingen træffer selve den konkrete forhøjelsesbeslutning, kan den delegere kompetence i nærmere bestemt omfang til bestyrelsen. Besluttes det eksempelvis at forhøje kapitalen med aktier, som medarbejderne kan tegne, kan det overlades til bestyrelsen at fastsætte de nærmere regler for tegningen i overensstemmelse med ligningslovens § 7 A og de administrative bestemmelser i tilknytning hertil¹².

4.4. Konvertible gældsbreve

Beslutter generalforsamlingen i medfør af AL § 41 udstedelse af *konvertible gældsbreve*, skal det samtidig i vedtægterne bestemmes, at bestyrelsen bemyndiges til at forhøje aktiekapitalen med det beløb, som ombytningen forudsætter, jfr. § 41, stk. 3, samt § 42, stk. 3. Delegationen er altså i dette tilfælde obligatorisk. Det forudsættes, at bestyrelsen anvender sin bemyndigelse inden for konverteringsperioden. Konvertering uden for denne periode kræver generalforsamlingsbeslutning og behandles som en kapitalforhøjelse ved gældskonvertering¹.

I tilfælde, hvor konverterings- og dermed forhøjelsesmuligheden

11. Jfr. Poul Holmggaard i J 1976.22 f., men cfr. tilsyneladende Hørlyck s. 52.

12. Særligt bestemmelserne i skattedepartementets cirkulære nr. 47 af 25/2 1977 om medarbejderaktieordninger efter ligningslovens § 7 A.

1. Jfr. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 204.

imidlertid henstår helt eller delvis uudnyttet ved konverteringsperiodens udløb, vil bestyrelsen kunne foretage de i den anledning fornødne vedtægtsændringer.

§ 41 og § 42 er bevidst formuleret således, at mulighederne for delegation af kompetence til bestyrelsen er begrænset, idet det principielt ikke er muligt at delegere kompetencen til at beslutte selve udstedelsen af konvertible gældsbreve². Man er meget tilbage herfra, fordi lånets konsekvenser oftest først vil vise sig senere, og fordi det for de enkelte aktionærer kan være vanskeligt fuldt ud at overskue dets konsekvenser³. Muligt kunne man være gået samme vej, som man i 1982 er gået vedrørende kapitalforhøjelsesbemyndigelse, idet man kunne have gjort bemyndigelsen tidsbegrænset, hvorved generalforsamlingen fik bedre hånd i hanke med forholdet. Inspirationen hertil kunne hentes i 2. *selskabsdirektivs* art. 25, stk. 4, hvis regler om tidsbegrænsning af bemyndigelser også finder anvendelse på emission af konvertible gældsbreve⁴. *Berning*⁵ har påpeget, at generalforsamlingen er et mindre velegnet organ til at træffe beslutningen om udstedelse af konvertible gældsbreve, idet aktionærerne ikke kan forventes at have tilstrækkelig indsigt til at kunne foretage en saglig vurdering af de ofte særdeles komplicerede lånevilkår, der vil blive tale om. *Berning* vil fortolke § 41 således, at en generalforsamlingsbeslutning efter denne paragraf reelt bliver en bemyndigelse – blot ikke en *stående bemyndigelse*, men derimod en bemyndigelse for bestyrelsen til at udfylde de nærmere rammer i generalforsamlingsbeslutningen ud fra ønsket om at løse en konkret finansieringssituation, som allerede foreligger på tidspunktet for beslutningen. Når imidlertid bet. 1969⁶ angiver, at generalforsamlingen ikke er afskåret fra at fastsætte lånevilkårene på den generelle måde, at der angives en over- og undergrænse for rentefod, emissions- og ombytningskurs, inden for hvilke rammer bestyrelsen kan forhandle med långiverne, forekommer forskellen mellem *Berning* og motiverne reelt at være begrænset. Der er herefter ingen tvivl om, at generalforsamlingsbeslutningen kan udformes således, at bestyrelsen under forhandling med de potentielle långivere er udstyret med en rammebemyndigelse i stedet for at arbejde med et bundet mandat⁷.

Når konvertering senere forlanges, kræves ingen ny generalforsam-

2. Jfr. bet. 1969 s. 90.

3. Jfr. bet. a.st.

4. Jfr. bemærkningerne herom i brev af 9/12 1977 fra Gomard-panelet.

5. UfR 1975 B s. 249.

6. Side 90.

7. Bet. 1969 a.st.

lingsbeslutning, idet bestyrelsen kan foretage de nødvendige ændringer, jfr. de nævnte bestemmelser i § 41, stk. 3, og § 42, stk. 3⁸.

Tysk ret tillader, at kompetencen til beslutning om udstedelse af »Wandelschuldverschreibungen« delegeres til bestyrelsen, dog – i overensstemmelse med 2. selskabsdirektiv art. 25 – højst for fem år, jfr. AktG § 221, stk. 2.

I *anpartsselskaber* må der kunne gives bestyrelsen en rammebemyndigelse af samme omfang som i aktieselskaber. Skønt ApL ikke direkte gentager regler svarende til AL § 41, stk. 3, og § 42, stk. 3, kan det dog ikke være udelukket ved bestemmelse i vedtægterne at give bestyrelsen en sådan bemyndigelse til at foretage nødvendige vedtægtsændringer⁹. Uden udtrykkelig vedtægtsbestemmelse herom må bestyrelsen (direktionen) anses at være inkompetent til at foretage sådanne vedtægtsjusteringer.

4.5. Udbyttegivende gældsbreve

Om *udbyttegivende gældsbreve* fremgår det udtrykkeligt af AL § 43, at kompetencen til at beslutte udstedelse af sådanne kan delegeres til bestyrelsen. Der er trods alt tale om en skærpelse af kompetenceforholdene i forhold til retstilstanden før AL 1973, idet bestyrelsen dengang må antages i vidt omfang at have kunnet optage sådan fremmedkapital på egen hånd¹, hvilket altså nu kun kan ske efter generalforsamlingsbemyndigelse.

Henlæggelse af spørgsmålet under generalforsamlingens kompetence har forbillede i tysk AktG § 221, stk. 2, om »Gewinnschuldverschreibungen«.

4.6. Ansvarlig indskudskapital

Optagelse af såkaldt *ansvarlig indskudskapital* træffes i *bankaktieselskaber* af generalforsamlingen, men kompetencen kan delegeres til bestyrelsen, jfr. BL § 22, stk. 1. Det må fremgå af vedtægterne, inden for hvilke (rimelige) grænser bestyrelsen kan fastsætte opsigelsesfristen eller løbetiden. Kravet om generalforsamlingsbeslutning eller -bemyndigelse hænger i bankaktieselskaber sammen med den særlige stilling, den ansvarlige indskudskapital får. Principielt er den ganske vist fremmedkapital,

8. Se tillige Rodhe s. 50.

9. Jfr. Poul Holmgaard i J 1976.23.

1. Bet. 1969 s. 91.

men i visse henseender, særligt ved opgørelsen af bankens lovbealede egenkapital i forhold til de samlede gælds- og garantiforpligtelser, medtælles indskudskapitalen i nærmere bestemt omfang som egenkapital, jfr. lovens § 21.

Hvor *andre aktieselskaber* optager fremmedkapital og kreditor afgiver tilbagetrædelseserklæring i forhold til anden fremmedkapital, vil kapitalen normalt kunne optages af bestyrelsen. Dette gælder selvsagt ikke, hvis den ansvarlige indskudskapital tillægges konverteringsret i medfør af AL § 41 eller udbytteret i medfør af AL § 43, og det gælder ej heller, hvis låneoptagelsen er så omfattende eller der tilsikres kreditor så specielle vilkår, at dispositionen – efter almindelige grundsætninger om forelæggelse af ekstraordinære dispositioner for generalforsamlingen – ikke bør træffes af bestyrelsen alene.

4.7. Kapitalnedsættelse, amortisation

Kompetencen til at træffe beslutning om *nedsættelse af aktiekapitalen* kan ikke delegeres til bestyrelsen, jfr. AL § 37 og § 47, e.c.¹.

I en særlig situation kan generalforsamlingen (med vedtægtsændringsmajoritet) bemyndige en *senere generalforsamling* til (med simpel majoritet) at disponere over et nedsættelsesbeløb, nemlig i tilfælde, hvor der i henhold til AL § 44 a, stk. 1, nr. 4, er sket henlæggelse af et nedsættelsesbeløb til en særlig fond, der kun kan anvendes efter beslutning fra generalforsamlingen.

Dette kan være relevant, hvis generalforsamlingen ønsker at foregribe en usikker situation eller udvikling, for eksempel udfaldet af en retssag, der kan påføre selskabet tab, nedgangskonjunkturer eller faldende indtjeningssevne².

I vedtægterne kan optages en *amortisationsplan*, og amortisation kan da iværksættes af bestyrelsen for så vidt angår aktier, som er tegnet, efter at bestemmelserne herom er optaget i vedtægterne, ligesom bestyrelsen kan foretage de i den anledning nødvendige vedtægtsændringer, jfr. § 47, stk. 1.

Bestemmelsen er under indtryk af 2. *selskabsdirektivs* art. 36 ændret i 1982 for at tydeliggøre, at amortisationen skal ske efter detaljerede forskrifter i vedtægterne, der blandt andet klart angiver betingelserne for, hvornår amortisationen skal iværksættes³.

1. Gomard: Grundrids s. 57.

2. Bet. 1969 s. 95.

3. Se om § 47 i den tidligere udformning Gomard: Grundrids s. 58.

4.8. Regnskabsgodkendelse

Generalforsamlingen er, jfr. AL § 69, enekompetent til at behandle *årsregnskabet* til godkendelse eller forkastelse, og denne kompetence kan ikke – hverken ved vedtægtsbestemmelse eller konkret delegationsbeslutning – henlægges til noget andet selskabsorgan¹. Derimod kan det bestemmes, at regnskabet skal forelægges repræsentantskabet til udtalelse, inden det forelægges generalforsamlingen².

4.9. Resultatdisponering

Også til beslutning om *over- eller underskudsdisponering* er generalforsamlingen enekompetent, jfr. AL § 69, og det kan således ikke besluttet, at et andet selskabsorgan skal kunne disponere over overskuddet¹. AL § 69 må anses for at være en kodifikation af hidtil gældende praksis.

I det omfang *gaver* til almennyttige formål m.v. i henhold til § 114 har et sådant omfang, at de falder inden for generalforsamlingskompetencen, må delegation til ledelsen af denne kompetence – eller af en udfyldende kompetence vedrørende gavens nærmere anvendelse – kunne finde sted i rimeligt omfang².

Ved oprettelsen i 1931 af *Tuborg Fondet* hensatte aktieselskabet De Forenede Bryggerier en grundkapital på nominelt 1 million kroner aktier i selskabet og overlod det til selskabets bestyrelsesråd at regulere de nærmere regler for fondets virke gennem oprettelse af en fondats.

En permanent delegation, der helt lægger generalforsamlingens gavekompetence i hænderne på bestyrelsen, vil være i strid med AL § 114³. Gavekompetence kan ikke delegeres til repræsentantskabet, men det kan foreskrives, at dette skal høres.

1. Krenchel s. 171.
2. Krenchel a.st. og bet. 1969 s. 101.

1. Krenchel s. 190. Gomard s. 375 f.
2. Werlauff UfR 1982 B s. 204.
3. Werlauff a.st.

4.10. Valg

I det omfang kompetencen til at foretage *valg* efter det foran under punkt 3. udviklede er hos generalforsamlingen, kan denne kompetence som udgangspunkt ikke videredelegeres. Generalforsamlingen kan således ikke bemyndige bestyrelsen til at foretage selvsupplering¹. Kompetencen til valg af bestyrelsen kan dog gennem vedtægtsbestemmelse permanent delegeres til repræsentantskabet, jfr. § 59, stk. 3².

Ej heller revisorvalget kan generalforsamlingen overlade til bestyrelsen, hverken midlertidigt gennem en konkret bemyndigelse eller permanent gennem en vedtægtsbestemmelse³.

Likvidatorvalg kan generalforsamlingen henskyde til skifteretten, jfr. AL § 120, stk. 3. Skifteretten vil normalt have pligt til at efterkomme beslutningen, medmindre der hersker begrundet tvivl om dennes gyldighed eller konkursbegæring mod selskabet er indgivet⁴.

4.11. Vedtægtsændringer

Kompetencen til at *ændre selskabets vedtægter* kan ikke delegeres, bortset fra kapitalforhøjelse, jfr. § 38, stk. 1, vedtægtsændringer som følge af konvertering af konvertible gældsbreve, § 42, stk. 3, og kapitalnedsættelse i henhold til en forud vedtaget amortisationsplan, § 47, stk. 1, 2. pkt., jfr. i det hele henvisningerne til nævnte bestemmelse i AL § 78, 1. pkt. Medens delegation af kompetence til kapitalforhøjelse kan siges at betegne en ret vidtgående kompetenceoverladelser til bestyrelsen, er de to andre nævnte tilfælde af mere begrænset karakter, idet de nærmest blot rummer bemyndigelse til foretagelse af *konsekvensændringer* i vedtægterne¹.

Ifølge udkastet til 5. *selskabsdirektiv* skal vedtægtsændringer normalt besluttes af generalforsamlingen, der dog i særligt opregnede tilfælde kan delegere kompetencen til et andet organ². Ifølge art. 37, stk. 2, er delegationsmulighederne følgende:

(a) *Konsekvensbeslutninger* som følge af allerede truffet generalforsamlingsbeslutning,

1. Jfr. bet. 1969 s. 102.

2. Se om bankrepræsentantskaber K. Bjørn Jensen og Jørgen Nørgaard s. 69.

3. Jfr. bet. 1969 s. 123.

4. Gomard s. 424.

1. Jfr. Kobbernagel: Dirigenten s. 56.

2. Thorbek s. 422.

- (b) vedtægtsændringer *påbudt af en forvaltningsmyndighed*, hvis tilladelse er nødvendig for vedtægtsændringens gyldighed, og
- (c) vedtægtsændringer, der alene har til formål at *tilpasse vedtægterne til præceptive lovbestemmelser*.

Vedtager generalforsamlingen et komplekst sæt af vedtægtsændringer, vil det nu og da vise sig, at beslutningerne ikke altid opfylder lovens indholds krav, og at aktieselskabsregisteret – for bank- og forsikringsaktieselskaber henholdsvis bank- og forsikringstilsynet – stiller *krav om visse ændringer som betingelse for registrering*, henholdsvis stadfæstelse. Man har derfor stedse i praksis antaget, at generalforsamlingen kan bemyndige bestyrelsen til at foretage de ændringer i vedtægterne, der er nødvendige for at bringe disse i overensstemmelse med sådanne myndigheds krav³.

Den konstituerende generalforsamling giver ofte fuldmagt til dirigent eller bestyrelse til at foretage mindre ændringer, som aktieselskabsregisteret måtte kræve⁴.

Det har været overvejet generelt at give bestyrelsen en ændringsbemyndigelse i det angivne begrænsede omfang. Da imidlertid grænsen mellem redaktionelle ændringer og reelt betydningsfulde ændringer ofte vil være flydende, har man fundet det betænkeligt at give en lovbestemmelse derom. Ved at undlade at lovgive om spørgsmålet har man imidlertid ikke fjernet problemet, idet spørgsmålet om delegationens omfang nu må bero på en fortolkning af den enkelte generalforsamlings beslutning. Nu og da vil dirigent og bestyrelse glemme at lade en passus af den nævnte art indføje i forslaget, skønt det er indlysende, at generalforsamlingen hellere end gerne ville delegere en sådan begrænset kompetence til bestyrelsen for at sikre sig mod at skulle holde en ny generalforsamling til reparation af eventuelle mangler.

4.12. Særligt vidtgående dispositioner

I tilfælde, hvor en *disposition er af så vidtgående karakter*, at den efter almindelige grundsætninger henhører under generalforsamlingens kompetence, kan det være praktisk, at bestyrelsen forelægger sagen for generalforsamlingen, men – med henblik på at have et rimeligt frit mandat under kommende forhandlinger for at opnå det bedst mulige resultat for selskabet – anmoder om en bemyndigelse til at foretage den pågældende dis-

3. Jfr. Sindballe-Klerk s. 242, note 51, og Gomard s. 313.

4. Se Hørlyck s. 31.

position inden for rammer afstukket af generalforsamlingen. Dette kan eksempelvis være tilfældet ved et forslag om helt eller delvist bortsalg af virksomheden.

I en utrykt ØLD af 17/6 1954 (3. afd. nr. 294/53) havde en generalforsamling bemyndiget bestyrelsen til at sælge aktieselskabets iscreme-afdeling. En minoritet sagsøgte selskabet under anbringende af, at flertallet til sin egen fordel havde tilsidesat mindretallets interesser. ØLR fandt ikke grundlag for at antage dette, men lagde tværtimod til grund, at salget også i forhold til mindretallet havde været en forretningsmæssigt forsvarlig disposition. Sagsøgerne fik ej heller medhold i et anbringende om, at beslutningen indebar en væsentlig formålsændring, jfr. AL 1930 § 57, stk. 2.

4.13. Likvidation

Generalforsamlingen kan ikke til bestyrelsen eller andre organer delegere kompetencen til at beslutte *likvidation*. § 116, stk. 1, er for så vidt præceptiv. Det kan ganske vist vedtægts- eller kontraktmæssigt være bestemt, at aktionærer eller andre har en ret til under nærmere opregnede betingelser at forordre selskabet opløst¹, men selve likvidationsbeslutningen må træffes af generalforsamlingen. Noget andet er, at kompetencen subsidiært tilkommer skifteretten i medfør af AL § 117, stk. 1, såfremt generalforsamlingen ikke beslutter opløsning, hvor det er påbudt i lov eller vedtægter. Det er muligt, at generalforsamlingen i det konkrete tilfælde ved afstikkelse af yderst begrænsede rammer, inden for hvilke bestyrelsen selv kan skønne, kan bemyndige bestyrelsen til at træffe likvidationsbeslutning, eksempelvis hvis nogle forhandlinger mislykkes². Kompetencen kan givetvis ikke delegeres til et udvalg eller lignende³, ej heller selv om der gives et så bundet mandat som foran nævnt.

Beslutning i et ophørende selskab om *fusion* i medfør af § 134 e, stk. 1, 1. pkt., kan ikke overlades til bestyrelsen⁴. Derimod kan det ophørende selskab træffe fusionsbeslutningen, afstikke rammerne for fusionen og delegere kompetencen til at bestemme de nærmere detaljer i forbindelse med fusionen til bestyrelsen⁵.

De anførte bemærkninger om beslutning af fusion må gælde tilsva-

1. Jfr. eksempelvis UfR 1923.636 SHD.

2. Gomard: Aktieselskabers likvidation og konkurs s. 19.

3. Krenchel s. 299.

4. Gomard s. 441. Se UfR 1920.10 ØLD, hvor det statueredes, at generalforsamlingen ikke gyldigt kunne overlade et udvalg at træffe aftale med et andet selskab om fusion eller overdragelse af selskabets aktiver.

5. Gomard a.st.

rende i situationer, hvor kompetencen til at beslutte fusion i et *fortsættende* selskab er hos generalforsamlingen i medfør af § 134 e, stk. 2, 2. pkt. og stk. 3.

4.14. Tilbagekaldelse af delegation

Bortset fra tilfælde, hvor der vedtægts- eller kontraktsmæssigt er tillagt bestemte aktionærer eller andre særlige rettigheder i forbindelse med generalforsamlingsbeslutninger og det tillige for så vidt angår vedtægtsbestemmelser er bestemt, at disse ikke kan ændres uden de berettigedes samtykke, vil det i almindelighed gælde, at delegation frit kan *tilbagekaldes*. Er delegation sket ukvalificeret i form af en almindelig beslutning, vil en beslutning af samme rang være tilstrækkelig til tilbagekaldelsen, jfr. AL § 77. Er delegationen sket kvalificeret i form af en vedtægtsbestemmelse, må tilbagekaldelsen ske i form af beslutning med vedtægtsændringsrang, jfr. AL § 78. Er kompetence til likvidatorudnævnelse overladt skifteretten i medfør af § 120, stk. 3, kan denne kompetence ikke uden videre tages tilbage. I så fald ville generalforsamlingen jo i strid med § 121, stk. 2, blive kompetent til afsættelse af den af skifteretten udnævnte likvidator. Delegation til et repræsentantskab kan tages tilbage ved vedtægtsændring – efter omstændighederne gennem opløsning af repræsentantskabet. Bemyndigelse til kapitalforhøjelse kan tages tilbage ved vedtægtsændring, også selv om bemyndigelsesperioden endnu ikke er udløbet.

5. Kompetence i forhold til selskabsdeltagerne

Skønt generalforsamlingen er selskabets højeste organ, er den dog ikke i relation til selskabsdeltagerne fuldstændig autonom ved sin beslutningskabelse¹. Kompetenceafgrænsningen er derfor ikke blot relevant i relation til andre selskabsorganer, men tillige i relation til selskabsdeltagerne.

I betragtning af de mange, ofte modstående interesser, der kan bestå inden for et aktieselskab, er det som altovervejende hovedregel nødvendigt, at beslutninger kan tages ud fra et majoritetsprincip². Hvor majoritetsprincippet undtagelsesvis begrænses, sker det ved opstilling af krav om kvalificeret majoritet, ved tildeling af positive (aktive) beføjelser til en

1. Haeffliger s. 9.

2. Hefermehl s. 20.

minoritet eller enkeltaktionær eller ved tildeling af negative (passive) rettigheder til en minoritet eller enkeltaktionær med henblik på at modsætte sig for vidtgående beslutninger. At tale om »minoritetsmisbrug« i denne forbindelse er næppe relevant, al den stund det blot drejer sig om en ret af defensiv natur – en ret til at hindre beslutninger, der efter de i det følgende opregnede enkeltregler går for vidt i relation til de enkelte selskabsdeltagere³.

Udgangspunktet er dog stadig majoritetsprincippet, der ikke må fraviges i så vid udstrækning, at selskabets handledygtighed og organisatoriske fasthed sættes over styr. Undtagelserne fra majoritetsprincippet må derfor forblive undtagelser⁴.

I skitsen til regler for et »tredje selskab« fastsættes i overensstemmelse med den foreslåede selskabstypes fællestræk med interessentskabet, at deltagermødets beslutninger som udgangspunkt træffes ved énstemmighed, idet der dog i en intern forretningsorden kan bestemmes anderledes⁵.

Hvad er det da for aktionærrettigheder, generalforsamlingen kan gå for nær?

Aktionærernes *økonomiske beføjelser* er karakteriseret ved, at de giver selskabsdeltagerne en rettighed af formueværdi. *Forvaltningsbeføjelser* giver selskabsdeltageren mulighed for at deltage i og påvirke visse overordnede beslutninger i selskabets anliggender. *Minoritetsrettighederne* er enten aktive, offensive (indkaldelse af generalforsamling, ekstra revisor, granskning, medlikvidator) eller passive, defensive (retten til at modsætte sig beslutninger, der kræver særlig majoritet eller tilslutning). Også *individualbeføjelserne* er enten offensive (møderet, stemmeret, ytringsret, forslagsret, protokolgennemgang, anfægtelsesret m.v.) eller defensive (retten til at modsætte sig § 79, stk. 1 – eller stk. 3, 1. pkt. – beslutninger). *Dispositionsbeføjelserne* regulerer ikke forholdet mellem selskab og selskabsdeltager, men mellem selskabsdeltageren og tredje- mand. De har betydning for retten til at disponere over aktien eller over de økonomiske eller forvaltningsmæssige beføjelser, der er knyttet til aktien. *Præference- eller prioritetsrettigheder* er beføjelser, der ikke er fælles for alle selskabsdeltagere, men karakteristiske for en bestemt klasse deraf⁶.

3. Nial s. 40. Se om tilsvarende begrænsninger af foreningsgeneralforsamlingens kompetence Meyer s. 60 og om beslutningerne i partrederier sølovens § 46, stk. 2, jfr. Bredholdt-Philip s. 107.

4. Taxell: Rättsskydd s. 29.

5. Jfr. bet. 925/1981 s. 116.

6. Se i det hele Taxell: Rättsskydd s. 20 ff.

Alle de opregnede rettighedstyper kan blive genstand for konkret eller generel regulering på selskabets generalforsamling, og det skal i det følgende for nogle hovedtypers vedkommende undersøges, i hvilket omfang den enkelt selskabsdeltager må finde sig i en sådan regulering, der reducerer hans ret eller forøger andres.

De særlige værn om selskabsdeltagernes rettigheder var tidligere opregnet i AL 1930 § 57, der ved AL 1973 blev udbygget i visse henseender som nævnt foran under II.5. Fælles for de følgende bemærkninger er, at de gælder generalforsamlingens indgreb i bestående selskabsdeltagerbeføjelser, hvorimod de ikke gælder reguleringer af rettigheder, der skal tilkomme endnu ikke udgivne aktier, eksempelvis hvor omsættelighedsindskrænkning skal gælde fremtidigt udbudte aktier⁷. Fælles for bemærkningerne er endvidere, at de – trods ordene »beslutning om vedtægtsændringer« i alle tre stykker i § 79 – ikke blot gælder beslutninger af vedtægtsrang, men tillige almindelige beslutninger, der griber ind i den enkelte selskabsdeltagers ret i det i § 79 nævnte omfang⁸. En modsætningslutning fra ordet »vedtægtsændringer« i § 79 ville nærmest indebære et tilbageskridt i forhold til retstilstanden før AL 1973, og noget sådant kan ikke accepteres.

Ved omdannelse fra aktie- til anpartsselskab må § 79 iagttages, hvis omdannelsesbeslutningen indskrænker selskabsdeltagernes rettigheder i nogen af de i § 79 opregnede henseender, eksempelvis pålægger de fremtidige anparter omsættelighedsindskrænkninger i forhold til, hvad der hidtil har været gældende for aktierne⁹.

5.1. Indskrænkning af ret til udlodning

En af de væsentligste begrænsninger i generalforsamlingens kompetence i forhold til selskabsdeltagernes økonomiske rettigheder består i, at aktionærernes én gang opnåede ret til økonomiske ydelser må opretholdes uantastet af senere generalforsamlingsbeslutninger¹. AL 1930 indeholdt ikke udtrykkelige regler i så henseende. AL 1973 § 79, stk. 1, nr. 1, betegner en lovfæstelse af hidtil gældende praksis. Efter denne bestemmelse er

7. SOU 1971:15 s. 240.

8. Jfr. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 315, men cfr. tilsyneladende Boye Jacobsen J 1974.136.

9. Jfr. Boye Jacobsen i J 1973 s. 324.

1. Meyer s. 60.

beslutning om vedtægtsændringer, hvorved aktionærernes ret til udbytte eller til udlodning af selskabets midler i øvrigt formindskes til fordel for andre end aktionærer eller arbejdstagerne, kun gyldig, såfremt den tiltrædes af samtlige aktionærer². Reglen suppleres i § 79, stk. 2, hvorefter beslutning om vedtægtsændring, hvorved aktionærernes ret til udbytte eller til udlodning i øvrigt formindskes, uden at tilfældet falder ind under stk. 1, nr. 1, og uden at det sker til fordel for arbejdstagerne, kan vedtages med 3/4 af den på generalforsamlingen repræsenterede stemmeberettigede aktiekapital. I begge tilfælde må vedtægtsændringen tillige opfylde forskrifterne i § 78, jfr. § 78, 3. pkt.

Hvad angår aktionærernes ret til udbytte, må der sondres mellem den generelle ret til at opnå udbytte fra selskabet og det aktuelle krav på udbytteudbetaling. Udbytteretten konkretiseres og bliver til en fordring af obligationsretlig karakter, når regnskabsresultatet er fastslået og generalforsamlingen har truffet beslutning om anvendelse af overskuddet i medfør af AL § 69, stk. 2, nr. 2³.

I det følgende omtales alene de situationer, hvor generalforsamlingen søger at disponere over aktionærernes *generelle* ret til udbytte og udlodning i øvrigt.

Som udgangspunkt har aktionæren ikke noget krav på at få udbetalt et bestemt udbytte, men skal på den anden side ikke uden videre finde sig i, at retten til udbytte eller udlodning i øvrigt generelt formindskes⁴. De udlodninger, som § 79 har for øje, er hovedsageligt udbytte, udlodning ved kapitalnedsættelse og udlodning ved opløsning, jfr. § 109. Derimod falder udbetaling til aktionærer og andre i henhold til sædvanlige forretningsforhold uden for bestemmelsen.

Under udbytte kan i denne forbindelse ikke henregnes bonus, »aktionæroverrente« eller lignende, som et bankaktieselskab tilskriver noterede aktionærer. Disse ydelser er oftest af kontraktretlig, ikke af selskabsretlig karakter⁵.

§ 79, stk. 1, nr. 1, indebærer, at en generalforsamlingsbeslutning om, at selskabets overskud eller en del af dette fremtidig ikke skal tilfalde aktionærerne, men andre end disse – bortset fra medarbejderne – ikke kan vedtages uden énstemmighed⁶. Gomard har fremhævet^{6a}, at bestem-

2. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 315 f.

3. Taxell: Rättsskydd s. 79 og 92.

4. Hørlyck s. 113.

5. Jfr. om den skattemæssige behandling af sådan aktionærbonus skattedepartementets sag VIII 81-71/1981 omtalt i S.O. 1981/301 f.

6. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 315. Bet. 1969 s. 117.

6a. Gomard: Grundrids s. 101.

melsen fornuftigvis må læses som »tildeles tredjemand som udbytte«, idet den ikke skal ramme situationer, hvor eksempelvis aktier og dermed *retten til udbytte* gives som betaling ved køb af en virksomhed.

Hvad angår *tildeling af midler til medarbejderne* afskar § 79, stk. 1, nr. 1, heller ikke i sin tidligere udformning generalforsamlingen fra hvert år med simpel majoritet at beslutte udbetaling til medarbejderne af en del af det regnskabsmæssige overskud. Med 1982-ændringen blev der åbnet mulighed for gennemførelse af mere permanente ordninger, for hvilke énstemmighedskravet ellers i visse tilfælde kunne blokere.

En til § 79, stk. 1, nr. 1, svarende regel foreslås gennemført i den planlagte lovgivning om *kommanditselskaber*, jfr. *udkastets* § 19, stk. 1, 3. pkt., jfr. § 37.

Imidlertid kan generalforsamlingen være interesseret i at formindske aktionærernes ret til udlodning, uden at dette sker til fordel for andre end aktionærer og arbejdstagere. – Typisk er der tale om, at man af konsolideringshensyn henlægger midler til særlige formål – byggefond, dispositionsfond, kursreguleringsfond⁷. Det har i så henseende stedse været antaget, at aktionærerne ikke har krav på, at hele det disponible overskud udloddes som udbytte⁸. En beslutning om at hele overskuddet til enhver tid skal henlægges, går dog langt videre, end sådanne konsolideringshensyn kan begrunde⁹.

Som konsolideringshensyn kan ud over de opregnede tilfælde nævnes en bestemmelse om, at henlæggelse til lovpligtig reservefond skal fortsætte ud over den i § 111 nævnte grænse på 25 pct., eller at aktionærernes udbytte direkte maksimeres i konsolideringshensyn¹⁰. I disse situationer er det ikke fundet rimeligt, om en lille minoritet eller en enkeltaktionær kunne modsætte sig sådanne konsolideringsbeslutninger, og § 79, stk. 2, tillader derfor, at sådanne beslutninger træffes med 3/4 af den på generalforsamlingen repræsenterede stemmeberettigede aktiekapital, jfr. i øvrigt § 78. Bestemmelsen må formentlig forudsætte selskabets fortsatte beståen¹¹.

1969-betænkningen foreslog et majoritetskrav på 9/10, men på forslag fra folketingets erhvervsudvalg nedsatte handelsministeren forslaget til 3/4 for at lette adgangen til konsolidering¹².

7. Taxell: Rättsskydd s. 86.

8. Jfr. UfR 1886.1108. Krenchel s. 190.

9. Taxell: Rättsskydd s. 87.

10. Jfr. bet. 1969 s. 117.

11. Jfr. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 318, selv om det vanskeligt ses, at dens anvendelse forud for en likvidation kan blive til fordel for tredjemand som antaget a.st.

12. Se Kjølbeye i UfR 1973 B s. 255. Se endvidere Gomard: Grundrids s. 101.

Efter *svensk* ABL kan bestemmelser, hvorefter selskabets virksomhed helt eller delvist skal have *andet formål end at skaffe aktionærerne udbytte*, gennemføres med tiltrædelse af alle tilstedeværende aktionærer, repræsenterende mindst 9/10 af alle aktierne, hvorimod *konsolideringsbeslutninger* som de foran nævnte kræver tiltrædelse af 2/3 af de afgivne stemmer og af 9/10 af de på generalforsamlingen repræsenterede aktier¹³.

I forbindelse med spørgsmålet om udlodning af selskabets midler opstår det problem, om det kan sidestilles med udlodning, at aktionærerne ikke får *fortegningsret* ved kapitaludvidelser. 2. *selskabsdirektivs* art. 29, stk. 1, fastslår i så henseende som udgangspunkt, at aktionærerne ved konstante kapitalforhøjelser har ret til forholdsmæssig tegning af nye aktier. Det skal straks fastslås, at aktionærernes fortegningsret ved kapitalforhøjelse ikke er en *individualret*¹⁴. Aktionæren kan risikere fravigelse af fortegningsretten på en sådan måde, at hans aktieandel formindskes, hvorved hans indflydelse – eventuelt sammen med medaktionærer – bringes ned under minoritetsbeskyttelses- eller minoritetsbeføjelsesprocenterne i AL¹⁵.

§ 30, som er ændret i 1982, fastslår som udgangspunkt, at aktionæren har ret til forholdsmæssig tegning af de nye aktier ved enhver forhøjelse af aktiekapitalen, jfr. § 30, stk. 1. Dog kan der – hvis der er flere aktieklasser med forskellige rettigheder i henseende til stemmeret eller udlodning – tillægges klassevis forlodsret til nyttegning med substitutionsret for den eller de øvrige klasser, jfr. § 30, stk. 2. Andre generelle former for begrænsning, eksempelvis udelukkelse af fortegningsretten for en hel klasse, tillades ikke. Vedtægtsbestemmelser i strid med 1982-*udformningen af AL* § 30 bevarer kun deres gyldighed indtil udløbet af 1983, jfr. ændringslovens § 5, stk. 1.

Afvigelse fra de nævnte regler kan besluttet af generalforsamlingen i henhold til § 30, stk. 3, med den majoritet der kræves til vedtægtsændringer, d.v.s. § 78, efter omstændighederne § 79, jfr. nedenfor.

Ved oprettelse af nye aktieklasser vil de hidtidige aktionærer have ret til forholdsmæssig tegning af aktier i den nye klasse.

Hvornår kan generalforsamlingen da afvige fra fortegningsretten med § 78-majoritet, og hvornår kræves der tilslutning fra alle i medfør af § 79? Klart er det, at fortegningsret ikke kan findes ved apportemission, hvor de indskudte formuegenstande oftest kun kan præsteres af en bestemt aktietegner¹⁶. Afgørende bliver i øvrigt, til hvilken kurs de nye ak-

13. Rodhe s. 220 f. Se endvidere Gomard: Grundrids s. 101 med note 2.

14. Berning UfR 1975 B s. 252.

15. Berning UfR 1975 B s. 253.

16. Rodhe s. 46. FT 1972/73, tillæg A, sp. 4460. Hørlyck s. 54 f. Holmegaard J 1974. 152.

tier udbydes, set i forhold til handelsværdien¹⁷. Gives der ikke-aktionærer eller ikke-medarbejdere en favørkurs i forhold til denne værdi, kræves samtykke fra alle i medfør af § 79, stk. 1, nr. 1. Gives favørkursen til aktionærer eller medarbejdere, skal alene § 78 iagttages, medmindre der ved fordelingen mellem selskabsdeltagerne sker brud på lighedsgrundsætningen, jfr. nedenfor 5.5. Hvor aktierne udbydes til en bestemt tredjemand, »retningsbestemt emission«¹⁸, er der pligt til at søge opnået den bedst mulige kurs, der dog ikke nødvendigvis behøver at være ens for alle de nye aktier¹⁹. Netop i en favørkurs til tredjemand ville der ligge en udlodning i strid med § 79, stk. 1, nr. 1. Selskabet må altså have fuldt vederlag for de nye aktier²⁰.

Efter ikrafttrædelsen af AL 1973 herskede der en vis tvivl, hvorvidt AL § 30 om fortegningsret var præceptiv i den forstand, at vedtægterne ikke på forhånd kunne afskære fortegningsretten, således at dette alene kunne ske ved beslutning in concreto²¹. UfR 1977.80 HD fastslog, at en afvigelse fra aktionærernes ret til forholdsmæssig tegning af nye aktier må ske ved konkret beslutning af generalforsamlingen. Ligeledes foreskriver 2. selskabsdirektiv i art. 29, stk. 4, at fortegningsretten ikke kan begrænses eller ophæves i vedtægterne, hvilket derimod kan ske ved en beslutning på generalforsamlingen – med 2/3 majoritet, jfr. art. 40, stk. 1.

Derimod er ApL § 19 om fortegningsretten deklaratorisk, jfr. § 19, stk. 1, i.f.²².

Udkastet til statut for europæiske aktieselskaber bestemmer i art. 43, at der ved kontant kapitalforhøjelse principielt er fortegningsret, som dog kan udelukkes ved konkret generalforsamlingsbeslutning, jfr. art. 43, stk. 2.

Også ved udstedelse af *konvertible gældsbreve* må generalforsamlingen respektere, at aktionærerne som udgangspunkt har fortegningsret, § 41, stk. 2, jfr. § 30. Fravigelse af fortegningsretten synes imidlertid at forekomme hyppigt²³. Rodhe finder endog²⁴, at en emission med fortegningsret ofte vil være så teknisk kompliceret, at man i regelen må indstille sig på emission uden fortegningsret. Ofte vil det være lettere at få det konvertible lån afsat, hvis fortegningsretten ikke gøres gældende²⁵.

17. Sindballe-Klerk s. 172.

18. Rodhe s. 47.

19. Sindballe-Klerk a.st.

20. Gomard: Grundrids s. 43. Se endvidere Rodhe s. 430 ff.

21. Holmgaard J 1974.151 og J 1976.23.

22. Hørlyck s. 54.

23. Jfr. Berning UfR 1975 B s. 251.

24. Side 51.

25. Berning s. 252.

Som udgangspunkt forudsætter den senere ombytning, at det beløb, der er indbetalt for gældsrevet, mindst svarer til det pålydende aktiebeløb, hvormed der ombyttes, jfr. § 41, stk. 4. Dog kan emissionen ske til underkurs, hvis forskellen dækkes ved indbetaling eller – hvilket er mere interessant i denne forbindelse – såfremt forskellen dækkes af selskabets frie egenkapital. I så fald sker der altså *udlodning* af selskabets midler til kreditor. Gives denne fordel til andre end selskabsdeltagere eller medarbejdere, må énstemmighedskravet i AL § 79, stk. 1, nr. 1, være opfyldt²⁶. Også hvor der mere indirekte knyttes en fordel til gældsbreve, vil udbydelsen deraf til andre end aktionærer eller medarbejdere kræve énstemmighed, således eksempelvis hvor obligationsejerne tillægges ret til at deltage på lige fod med aktionærerne i fremtidige fondsaktieemissioner eller i andre kapitalforhøjelser til favørkurs²⁷.

Selv om udstedelse af *udbyttegivende gældsbreve* til fremmede i henhold til § 43 formelt kan siges at tillægge andre end aktionærer og arbejdstagere ret til udlodning af selskabets midler, er der dog ikke foreskrevet nogen fortegningsret til sådanne gældsbreve²⁸. Der vil derfor være frihed til at placere disse, dog med forbehold af misbrugstilfælde, der vil falde ind under generalklausulen i § 80.

Tysk AktG § 221, stk. 4, tillægger aktionærerne fortegningsret ved udstedelse af »Gewinnschuldverschreibungen«, hvilket ligeledes gælder udkastet til status for *europæiske aktieselskaber*, jfr. art. 60 a. Ifølge udkastets art. 61 er udstedelse af andre værdipapirer end de opregnede konvertible og udbyttegivende gældsbreve, ved hvilke der gives ikke-aktionærer ret til andel i overskuddet eller i selskabsformuen, ikke tilladt.

Selv om aktieselskaber er erhvervsdrivende, jfr. AL § 1, stk. 1, antydes det dog nu og da, at de har et vist socialt ansvar, der kan være af interesse, når talen er om udlodning af selskabsmidler²⁹. Der er i denne forbindelse ikke tale om ydelser, der begrundes erhvervsmæssigt, for eksempel reklamemæssigt, men derimod om bidrag til løsning af samfundsmæssige opgaver. Teori og praksis var i så henseende oprindeligt mere restriktiv med hensyn til at forlange en ret konkret nyttevirkning for selskabet³⁰, men ved bet. 1969³¹ ønskedes det kodificeret, at generalforsamlingen har

26. Se i øvrigt Kjølbye i UfR 1973 B s. 250. Se desuden art. 60 i udkast til statut for *europæiske aktieselskaber*, hvorefter aktionærernes fortegningsret kan fraviges ved konkret generalforsamlingsbeslutning.

27. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 202.

28. Bet. 1969 s. 91.

29. Gower s. 62. David i UfR 1946 B s. 4.

30. Jfr. Krenchel s. 194.

31. Side 157.

beføjelse til at træffe beslutning om gaver til almennyttige formål m.v., jfr. nu AL § 114³². § 114 må opfattes som en undtagelse fra énstemmighedskravet i § 79, stk. 1, nr. 1³³. Går gaven i henseende til formål, rimelighed, størrelse eller lignende ud over rammerne i § 114, rammes den af grundsætningen i § 79, stk. 1, nr. 1, og kræver således énstemmighed³⁴.

Holmgaard finder ikke, at der for så vidt angår politiske ydelser fuldt ud kan analogiseres fra den foreningsretlige dom i UfR 1967.46 HD om fagforeningers partistøtte, og *Holmgaard* føler sig tilsyneladende betænkelig ved et aktieselskabs bidrag til politiske, specielt partipolitiske, formål mod aktionærers protest, hvormod han vil godkende rimelige kontingenter til for eksempel en arbejds giverforening³⁵.

5.2. Forøgelse af forpligtelser

Selskabsdeltagerens aktieretlige pligt består som udgangspunkt alene i indbetaling af det tegnede aktiebeløb.

Allerede vedtægterne ved det andet Asiatiske Kompagni bestemte, at ingen interessent var pligtig at indskyde mere end oprindelig fastsat på aktien¹.

Også AL 1917 bestemte², at der ikke uden énstemmig beslutning af alle aktionærer kunne vedtages bestemmelser, som ud over det i stiftelsesoverenskomsten fastsatte gik ud på at pålægge aktionærerne nogen indskudspligt ud over den ved tegningen påtagne.

AL 1930 § 57, stk. 1, litra a, indeholdt en tilsvarende bestemmelse. Generalforsamlingen kunne således ikke pålægge aktionærerne at deltage i en besluttet kapitaludvidelse, medmindre aktionærerne havde påtaget sig en sådan pligt ved aktietegningen³.

AL 1973 § 79, stk. 1, nr. 2, omhandler ikke blot yderligere indskud, men i det hele taget forøgelse af aktionærernes forpligtelser over for selskabet. Beslutning herom kræver tiltrædelse af samtlige aktionærer. Art. 39, stk. 3, i udkastet til 5. *selskabsdirektiv* bestemmer, at generalforsamlingsbeslutninger, der indebærer en forøgelse af aktionærernes forpligtelser,

32. Se praksis opregnet hos Gomard s. 350 og Werlauff i UfR 1982 B s. 205.

33. Jfr. Werlauff a.st. s. 203.

34. Gomard: Grundrids s. 106 f. Werlauff a.st. Endvidere Taxell: Rättsskydd s. 84 og – specielt om politiske gaver – Holmgaard i UfR 1972 B s. 145.

35. Se endvidere Werlauff a.st. s. 205 om de politiske ydelser. Om nyere gavepraksis vedrørende andelsselskaber se Dyrbye i UfR 1972 B s. 38 ff.

1. Se § 2 i konventionen for det andet Asiatiske Kompagni, octroien af 1732, jfr. H. O. Jensen i UfR 1944 B s. 225.

2. § 33.

3. Jfr. Gomard s. 328 og UfR 1927.938 HD.

kræver samtykke fra alle de *berørte* aktionærer – altså ikke fra samtlige aktionærer⁴.

Princippet i AL § 79, stk. 1, nr. 2, foreslås overført til *kommanditselskaber*, jfr. lovudkastets § 19, stk. 1, 3. pkt.⁵. Ifølge udkastet er endvidere vedtægtsbestemmelser, der tilpligter kommanditisterne at påtage sig personlig hæftelse for selskabets gæld, ugyldige, jfr. udkastets § 1, stk. 4⁶. Se endelig udkastets § 38 om beslutninger om indbetalinger af indskud, der overstiger den kommanditisterne påhvilende del af indskudskapitalen. Sådanne beslutninger kan kommanditisterne modsætte sig, ligesom de kan kræve indløsning⁷.

Også i *ejerforeninger* har den enkelte deltager vetoret over for visse forringelser, såsom beslutninger om yderligere indskud, mere belastende hæftelse og væsentlige skærper af omsætningsforpligtelser med foreningen⁸.

Ud over den aktieretlige pligt til indbetaling af det tegnede aktiebeløb kan selskabsdeltagerne imidlertid udtrykkeligt have påtaget sig *andre forpligtelser* over for selskabet⁹. Sådanne forpligtelser kan være pligt til at foretage yderligere indskud, til at yde selskabet lån, til at handle med selskabet eller til at stille formuegoder til selskabets disposition¹⁰.

I UfR 1959.709 VLD skulle aktionærerne aftage alt det i deres bagerforretninger forhandlede *rugbrød fra selskabet*, ligesom de ikke måtte sælge brødet under de af selskabet fastsatte priser. Disse vedtægtsbestemmelser blev opretholdt af VLR.

Tysk AktG § 54 og § 55 sonderer mellem »*Hauptverpflichtungen*«, der består i selskabsdeltagernes ydelse af indskuddet, og »*Nebenverpflichtungen*« som er »wiederkehrende, nicht in Geld bestehende Leistungen«¹¹.

§ 79, stk. 1, nr. 2, indebærer som antydnet foran, at sådanne forpligtelser, som selskabsdeltagerne har påtaget sig, ikke kan forøges uden tiltrædelse fra samtlige aktionærer. Tiltrædelse fra aktionærer, hvis forpligtelser ikke forøges ved beslutningen, kunne synes overflødige, men fordres ikke desto mindre ifølge bestemmelsen¹².

En *formindskelse af selskabsdeltagernes rettigheder* over for selskabet er ikke nødvendigvis ensbetydende med en forøgelse af deres forpligtel-

4. Jfr. endvidere udkastets art. 40 om forøgelse af forpligtelser for aktionærerne i en klasse. Om direktivet se Thorbek s. 422.

5. Se bet. 937/1981 s. 81.

6. Bet. 937/1981 s. 16 og 90.

7. Jfr. bet. s. 113.

8. Blok s. 239 ff.

9. Krenchel s. 107.

10. Jfr. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 317. Se endvidere Sindballe-Klerk s. 186.

11. Hefermehl s. 28.

12. Cfr. den nævnte bestemmelse i 5. direktivudkast art. 39, stk. 3.

ser¹³. Ej heller er en *forøgelse af selskabets forpligtelser over for tredje-mand* omfattet af bestemmelsen. Herved forøges aktionærernes forpligtelser jo ikke i forhold til selskabet¹⁴.

5.3. Omsættelighedsbegrænsning

Til aktionærernes rettigheder i forhold til selskabet hører *dispositions-beføjelserne* – retten til at disponere over aktierne¹. Dispositions-muligheden er som retligt udgangspunkt fri, men visse omstændigheder kan gøre det ønskeligt for aktionærerne og selskabet at vedtage begrænsninger deri, og sådanne begrænsninger forekommer ret hyppigt².

Typemotivet for omsættelighedsbegrænsninger er selskabets og selskabsdeltagernes ønske om at hindre udenforstående i at blive aktionærer. Dette motiv er ganske legalt og beskyttelsesværdigt, men sådanne begrænsninger i omsætteligheden påvirker på den anden side ofte aktiernes værdi i negativ retning og medfører visse besværligheder for aktionærerne³.

Særlovgivningen kan ud fra ønsket om at bevare visse selskaber helt eller delvist hos aktionærer, der opfylder visse krav med hensyn til nationalitet, profession eller lignende, foreskrive omsættelighedsbegrænsninger, jfr. således lovgivningen om hvalfangst og tilvirkning af krigsmateriel⁴ samt den under overvejelse værende lov om advokataktieselskaber⁵. En indirekte omsættelighedsbegrænsning kan således følge af, at et selskab ændrer sit formål, hvorved det kommer ind under en sådan særlovgivning. Ved *boligaktieselskaber* antages lejelovens § 81, stk. 2, der rummer forbud mod opsigelse af beboelseslejemål m.v. uden ægtefællens samtykke, at være analogt anvendelig⁶, hvilket kan medføre en de facto-omsættelighedsbegrænsning for de ægtefællen tilhørende aktier i boligaktieselskabet.

Omsættelighedsbegrænsninger er ikke til hinder for *børsnotering*⁷.

Begrænsningerne skal som udgangspunkt fastsættes i vedtægterne, og de kan kun gælde navneaktier, jfr. AL § 18, 2. pkt. Vedtægterne skal efter

13. Hémard-Terré-Mabilat s. 304.

14. Hémard-Terré-Mabilat a.st.

1. Taxell: Rättsskydd s. 125.

2. Gomard: Grundrids s. 21. Se om betydningen deraf ved skifte af fællesbo i forbindelse med separation eller skilsmisse UfR 1975.556 HD.

3. Taxell: Rättsskydd s. 127.

4. Se Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 130.

5. Jfr. Kjølbys udkast til lov herom i bilag 11 til bet. 871/1979, se udkastets § 10.

6. Jfr. Peter Vesterdorf i Familieret, 1980, s. 436.

7. Se bet. 793/1977 s. 57.

1982-ændringen af AL kun indeholde oplysning om omsættelighedsbegrænsninger, hvis sådanne findes, jfr. AL § 4, stk. 2, nr. 2. Aktiebrevet skal angive de bestemmelser, vedtægterne måtte indeholde om omsættelighedsbegrænsninger, jfr. § 21, stk. 5, nr. 5. Hvis fysiske aktiebrev bliver afskaffet for så vidt angår selskaber, hvis aktier registreres i værdipapircentralen, må kravet om angivelse i aktiebrevet opgives, og i stedet må der formentlig registreres angivelse af den pågældende rådighedsindskrænkning i lighed med registreringen af en prohibitivpåtegning⁸.

AL's krav om, at omsættelighedsindskrænkninger fremgår af vedtægterne, er dog ikke til hinder for, at særlige rettigheder over bestemte aktier kan stiftes ved aktionæroverenskomst⁹. I konsortiaftaler er det vist nok ganske sædvanligt at tillægge medkontrahenterne forkøbsret til de konsortiebundne aktier¹⁰. De bestemmelser, der træffes i aktionæroverenskomsten, kan være videregående end de i §§ 18-20 indeholdte¹¹. Dog opnås på grundlag af omsættelighedsindskrænkninger, der alene er indeholdt i aktionæroverenskomster, ikke samme retsbeskyttelse for de berettigede som ved klausulernes optagelse i vedtægterne¹².

I UfR 1960.304 HD tillagdes en *aktionæroverenskomst om forkøbsret* retsvirkning over for en ondtroende erhverver. I overenskomsten var der givet F forkøbsret til S's aktier i A. Imidlertid solgte S og andre aktionærer alle deres aktier til K1 og K2, der ansattes som direktører. Salget var betinget af, at F's forkøbsret bortfaldt. I mellemtiden ydede K1 og K2 et lån til S mod pant i aktierne. F anlagde nu sag med krav om, at han kunne gøre sin forkøbsret gældende, idet dispositionerne måtte udløse forkøbsretten. K1 og K2 indvendte blandt andet, at forkøbsretten stred mod AL's regler, og at den stred mod en regel i vedtægterne om bestyrelsens samtykke til aktiesalg. HR afviste disse indsigelser, for sidstnævntes vedkommende allerede fordi bestyrelsen var bekendt med aftalen om forkøbsret.

En de facto-omsættelighedsbegrænsning, der ikke er omfattet af AL's regler, kan opstå, hvis fondsbørsbestyrelsen efter anmodning eller ex officio sletter et selskabs aktier af børslisten. Herigennem opstår en forringelse af aktiernes omsættelighed, der imidlertid ikke er omfattet af AL's regler. Skyldes sletningen anmodning fra et moderselskab, der har erhvervet så betydelig en post i det hidtil børsnoterede selskab, at omsætningen fremtidig må forventes at blive begrænset, bør moderselskabet tilbyde de øvrige aktionærer i datterselskabet at afkøbe dem deres aktier.

Før AL 1973 stod det et selskab frit for ved stiftelsen at vedtage enhver

8. Jfr. bet. 793/1977 s. 58.

9. Gomard s. 231.

10. Roos s. 92.

11. Jfr. Hørlyck s. 47.

12. Gomard s. 274.

ønsket omsættelighedsbegrænsning¹³. I forbindelse med AL 1973 ansås den ubegrænsede frihed til formulering af omsættelighedsbegrænsninger at rumme så store misbrugsmuligheder, at en legal begrænsning deraf var fornøden som et led i beskyttelsen af aktionærminoriteter¹⁴. Aftalefriheden blev derfor begrænset i aktieselskaber, men ikke i anpartsselskaber¹⁵. Omdannedes et anpartsselskab til aktieselskab, måtte vedtægterne forinden indrettes efter de præceptive krav i AL¹⁶.

Omsættelighedsbegrænsninger i vedtægtsbestemmelserne gældende før ikrafttrædelsen af AL 1973 bevarede fortsat deres gyldighed, jfr. AL § 166¹⁷.

Ved 1982-ændringen indførtes en liberalisering, idet §§ 18-20 nu som udgangspunkt giver selskaberne frihed til udformning af klausulerne, men blot indeholder den sikkerhedsventil, at åbenbart urimelige vilkår kan tilsidesættes. Vedtægterne skal blot indeholde »nærmere regler« om en eventuel forkøbsret, jfr. § 19, stk. 1. Hvad angår omsættelighedsbegrænsninger i form af krav om selskabets samtykke bemærkes, at § 20 i den tidligere formulering kun tillod sådanne begrænsninger ved overdragelse, medens de efter 1982-ændringen tillades ved enhver aktieovergang, herunder skifte, pantsætning og retsforfølgning.

Ved cirkulære af 13/10 1978 har forsikringsrådet tilkendegivet forsikringsselskaberne, at bestemmelser om *forkøbsret for selskabets bestyrelse* ikke fremtidigt vil kunne forventes stadfæstet, da et forsikringsselskabs bestyrelse som sådan ikke uden dispensation bør erhverve aktier i forsikringsselskabet.

Eftersom §§ 19 og 20 ikke længere indeholder en udtømmende opregning af de tilladte begrænsningssituationer, kan der næppe længere være tvivl om, at vedtægterne kan gøre *aktiepantsætning* afhængig af selskabets samtykke¹⁸.

I UfR 1963.111 HD var vedtægtsbestemmelser om omsættelighedsindskrænkning ikke til hinder for en stemmefuldmagts uigenkaldelighed¹⁹.

13. Jfr. Krenchel s. 58, der dog tilføjer, at omsættelighedsbegrænsningen ikke måtte stride mod lov eller ærbarhed. Se eksempler hos Krenchel s. 112.

14. Bet. 1969 s. 70.

15. Gomard: Grundrids s. 48.

16. Gomard: Grundrids s. 144 om fortolkning af vedtægtsbestemmelser om forkøbsret, se nærmere C. Boye Jacobsen i UfR 1981 B s. 108 ff.

17. Gomard: Grundrids s. 18.

18. Holmgaard i J 1974.151.

19. Se Spleth i UfR 1963 B s. 61 og Roos s. 201 ff.

Ønsker generalforsamlingen at vedtage begrænsninger i aktiernes omsættelighed, og sker dette ikke ved selskabsstiftelsen eller ved en senere kapitalforhøjelse, må beslutningen tiltrædes af *samtlig* aktionærer, jfr. AL § 79, stk. 1, nr. 3²⁰.

Aktionærens dispositionsbeføjelse, herunder muligheden for at lade aktien falde i arv eller overdrage den inter vivos, er af så væsentlig betydning for selskabsdeltageren, at et indgreb deri kræver énstemmighed²¹.

Svensk ABL indeholder lidt lempeligere krav, idet tilslutning fra alle på generalforsamlingen tilstedeværende aktionærer, repræsenterende 9/10 af alle aktierne, er tilstrækkelig²².

Siden 1962 har en undtagelse til énstemmighedskravet, der dengang var indeholdt i AL 1930 § 57, stk. 1, litra b, været gældende, idet der har været og stadig er en mulighed for at vedtage omsættelighedsbegrænsninger i form af krav om samtykke fra selskabet til aktieoverdragelse på en særlig lempelig måde, nemlig med vedtægtsændringsmajoritet, dog mindst 4/5 af den stemmeberettigede aktiekapital. Opnås denne majoritet ikke, men dog 4/5 af de afgivne stemmer, kan beslutningen vedtages på en ny generalforsamling med 4/5 af de afgivne stemmer²³. Bestemmelsen har gjort det muligt for selskaberne lettere at undgå uønskede forsøg på at opnå en kontrollerende indflydelse i danske selskaber, navnlig fra udenlandske kapitalinteresser²⁴. I forbindelse med bet. 1964 forudsatte lovkommissionen, at undtagelsesbestemmelsen bortfaldt senest ved ikrafttrædelsen af den nye AL²⁵. Efter ønske fra erhvervsorganisationerne videreførtes bestemmelsen imidlertid, men dens ikke-permanente karakter fremgår af bestemmelsens sidste stykke²⁶, jfr. § 172, stk. 7.

Det forudsættes, at omsættelighedsindskrænkningen indføres for samtlige aktier. Indføres den alene for én af flere aktieklasser, må vedtagelsen ske i henhold til 2/3-reglen i § 79, stk. 3, 2. pkt.²⁷. Kan selskabets aktier lyde på ihændehaveren, må denne bestemmelse samtidig ændres, så at aktierne fremtidig skal lyde på navn, jfr. AL § 21, stk. 1, 2. pkt.

§ 172 korresponderede tidligere nøje med § 20 for så vidt angår betegnelsen »overdragelse« af aktier. Efter at dette i 1982 for så vidt angår § 20 er udvidet til at omfatte enhver »aktie-

20. Se Gomard: Grundrids s. 48.

21. Gomard s. 329.

22. Rodhe s. 220.

23. Se Gomard s. 74.

24. Gomard s. 329.

25. Jfr. bet. 1964 s. 161.

26. Jfr. bet. 1969 s. 190.

27. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 528.

overgang«, er der imidlertid ikke længere fuldstændig kongruens mellem de to bestemmelser. – § 172 synes derfor kun at give mulighed for den lempelige indførelse af omsættelighedsbegrænsning i form af krav om selskabssamtykke, når talen er om aktieoverdragelse.

Ved beregningen af de i § 172 angivne 4/5 af de afgivne stemmer må bortses fra egne aktier, jfr. § 67, stk. 3.

I en utrykt skrivelse af 30/1 1978 (j.nr. 9437) har aktieselskabsregisteret endvidere antaget, at der ikke ved beregningen af majoriteten i § 172 skal bortses fra aktier, der ikke har været noteret i tre måneder, i tilfælde, hvor vedtægterne indeholder en noteringsfrist i medfør af § 67, stk. 3. Når § 172 imidlertid netop omtaler den stemmeberettigede aktiekapital, og såfremt dette begreb skal opfattes på samme måde som i § 78, 2. pkt., jfr. nedenfor VI. 4.5., kan registerets opfattelse på dette punkt næppe tiltrædes.

En regel svarende til AL § 172, stk. 1, er ikke indført for anpartsselskaber²⁸.

Enstemmighed i medfør af § 79, stk. 1, nr. 3, kræves også, hvis allerede bestående omsættelighedsindskrænkninger forøges²⁹. Allerede med forslaget i bet. 1964 ønskedes det klargjort med udeladelsen af ordet »frie«³⁰. En skærpelse af bestående omsættelighedsindskrænkninger kan eksempelvis bestå i, at kredsen af forkøbsberettigede udvides. Det kan derimod ifølge den hidtidige retsopfattelse ikke anses for en skærpelse, at vedtægternes bestemmelser om, hvilket selskabsorgan der skal meddele samtykke i medfør af § 20, ændres, eller at tidsfristen for udøvelse af forkøbsret eller eventuelle betalingsfrister forlænges. Efter at lovens præceptive begrænsning af de nævnte frister til hver to måneder er ophævet med 1982-ændringen, kan der imidlertid tænkes så drastiske fristforlængelser – eksempelvis hvor en hidtidig frist på en måned for udøvelse af forkøbsret forlænges til et halvt år – at der heri ligger en sådan skærpelse af den allerede bestående omsættelighedsbegrænsning, at § 79-reglerne må fordres opfyldt. Egentlig kan den samme indvending tænkes for så vidt angår forannævnte ændring af det organ, der i medfør af § 20, stk. 2, skal træffe beslutning om samtykke til aktieoverdragelse. Er det således i vedtægterne bestemt, at beslutningen skal træffes af bestyrelsen inden for en angiven kort frist, men bestemmes det i stedet, at samtykkebeføjelsen fremtidig skal udøves af den ordinære generalforsamling, kan der heri ligge en så væsentlig yderligere indskrænkning af omsætteligheden, at enstemmighed må kræves.

28. Kobbernagel: Dirigenten s. 55.

29. Jfr. således allerede Krenchel s. 285 samt Gomard s. 329.

30. Jfr. bet. 1964 s. 160.

I UfR 1945.1085 HD om et dagblad drevet i aktieselskabsform var det oprindelig bestemt, at overdragelse krævede bestyrelsens samtykke, og at selskabet havde forkøbsret ved en aktionærs død. Imidlertid skærpedes omsættelighedsindskrænkningen, således at overgang ikke kunne ske til personer uden for avisens læserkreds. Generalforsamlingsbeslutningen herom var ikke bindende for arvingerne³¹.

I *andelsretten* antages beslutninger om skærpelse af en bestående udtrædelsesadgang at kræve tilslutning fra alle andelshavere³².

Ophævelse eller *mildnelse* af bestående omsættelighedsbegrænsninger kan indebære ulemper for aktionærer, hvis forkøbsret derved bortfalder, og som må finde sig i, at andre selskabsdeltagere erstattes af udenforstående³³. Ikke desto mindre antages det, at sådan ophævelse eller mildnelse kan ske med almindelig vedtægtsændringsmajoritet³⁴. Fra AL § 79, stk. 1, nr. 3, skal der altså sluttes modsætningsvis.

I en utrykt VLD af 5/7 1963 (3. afd. nr. 426/1963) blev en hotelvirksomhed drevet som familieaktieselskab. Der var vedtægtsmæssig forkøbsret, bortset fra overdragelse til livsarvinger. Det var tanken, at hotelejerens to døtre skulle sikres overtagelse af hotellet efter hans død. Aktiekapitalen bestod af kr. 200.000 ordinære aktier og kr. 300.000 præferenceaktier, sidstnævnte uden stemmeret. Kort efter selskabets stiftelse gav ejeren hver af døtrene og deres ægtefæller en aktie på kr. 1.000. Tre år senere, da ejeren havde indgået ægteskab med hotellets bestyrerinde, ønskede han at overdrage hende stemmemajoriteten. På en generalforsamling ophævedes mod døtrenes protest vedtægtsbestemmelsen om forkøbsret. Under døtrenes anfægtelsessøgsmål udtalte VLR, at udgangspunktet måtte være, at beslutningen kunne træffes med almindelig vedtægtsændringsmajoritet. Retten medgav døtrene, at vedtægtsændringen forandrede aktionærernes retsstilling og blandt andet gjorde indgreb i deres på aktionærforholdet hvilende rettigheder. Ganske vist, fortsatte VLR, var AL 1930 § 57, stk. 1, ikke udtømmende, men dispositionen var ikke af en sådan karakter, at den efter forholdets natur måtte kræve énstemmighed. Så vidt kan både rettens præmisser og konklusion følges. Mindre vellykket synes det derimod, når retten yderligere lægger vægt på, at majoritetsindehaveren »i kraft af sin aktiemajoritet havde været i stand til i stedet for ophævelse af forkøbsretten at gennemføre en opløsning af selskabet«. Skulle denne betragtning ad modum »det mindre i det mere« være afgørende, måtte jo en række énstemmighedskrav og minoritetsrettigheder være betydningsløse, fordi opløsning normalt kan besluttet med almindelig vedtægtsændringsmajoritet, jfr. § 116, stk. 2, 2. pkt.

31. Se Gomard s. 237 f.

32. Hørlyck: Dansk Andelsret s. 247.

33. Taxell: Rättsskydd s. 131.

34. SOU 1971:15 s. 240.

5.4. Indløsningspligt

En selskabsdeltager, der én gang er blevet aktionær, har ret til at fortsætte sit aktionærforhold, så længe vedkommende ønsker det, medmindre der ved tegningen udtrykkeligt var fastsat bestemmelser om indløsning¹. Generalforsamlingen har i forhold til selskabsdeltagerne ikke kompetence til gennem vedtægtsændring at beslutte indløsning, hvor der ikke er særlig hjemmel dertil². Derimod har generalforsamlingen kompetence til at beslutte opløsning i medfør af AL § 116 eller kapitalnedsættelse i medfør af § 44 ff.

En kompetence til at bestemme indløsning kan være hos bestyrelsen, hvor et moderselskab ejer mere end 9/10 af aktierne i et datterselskab og har en tilsvarende del af stemmerne. Selskabernes bestyrelser kan da i medfør af AL § 20 b i fællesskab bestemme, at minoritetsaktionærerne i datterselskabet skal lade deres aktier indløse af moderselskabet. Minoriteten på under 1/10 nyder jo alligevel ikke den sædvanlige beskyttelse³.

Indløsning skal altså som udgangspunkt være vedtaget i selve den beslutning, hvorved de pågældende aktier blev tegnet, jfr. AL § 4, stk. 2, nr. 2, § 20 a samt § 32, stk. 2, 2. led. Vedtagelsen kan skyldes, at kapitalen eller en del deraf kun er nødvendig for selskabet i en vis periode⁴. Oftest gælder indløsningspligten alene en præferencekapital⁵.

I UfR 1958.90 HD havde selskabet ret til kontant at indløse præferenceaktierne pro rata når som helst. Præferenceaktierne antoges uden begrænsning at have ret til at deltage i en afstemning om indløsning⁶.

I vedtægterne kan endvidere optages bestemmelser om kapitalnedsættelse ved indløsning efter bestemte *amortisationsregler*, jfr. § 47. Amortisationen kan eksempelvis ske ved forholdsmæssig udbetaling på samtlige aktier eller udtrækning af visse aktier⁷. Amortisationsbestemmelser kan forekomme ved udstykningsselskaber, efterhånden som salg af parceller skrider frem. Planen betegner her i virkeligheden en successiv likvidation af selskabet⁸. Under indtryk af art. 36 i 2. *selskabsdirektiv* er § 47 skærpet

1. Krenchel s. 110.

2. Gomard s. 159. Taxell: Rättsskydd s. 129.

3. Bet. 1969 s. 173. Se om de praktiske fordele ved sådan indløsning Dahlgreen-Moberg: Tvångsinlösen av aktier s. 11.

4. Rodhe s. 76 f.

5. Taxell: Rättsskydd s. 133.

6. Jfr. Gomard s. 330.

7. Sindballe-Klerk s. 196. Se endvidere Krenchel s. 157.

8. Sindballe-Klerk s. 194. Krenchel a.st.

i 1982, således at amortisation uden proklama alene kan ske for så vidt angår fuldt indbetalte aktier og kun under de øvrige strenge betingelser, der er nævnt i AL § 47, stk. 3.

Amortisation i henhold til en sådan plan iværksættes af bestyrelsen. Amortisationsplanen må være indsat i vedtægterne ved aktietegningen, enten ved stiftelsen eller ved en kapitalforhøjelse⁹. Amortisationsplanen i vedtægterne kan senere ændres af generalforsamlingen, men amortisationen kan ikke fremrykkes. Det samlede beløb, der til et givet tidspunkt kan komme til udbetaling, kan således ikke forøges¹⁰.

En indløsningsret kan tilkomme selskabet, de andre aktionærer eller tredjemand, ved koncessionerede virksomheder eventuelt staten¹¹, eller den kan være af rent personlig art¹².

Bestemmelser vedrørende indløsning skal i givet fald være fastsat i vedtægterne, jfr. § 18, 2. pkt., og § 20 a. Disse skal indeholde oplysning om betingelserne for indløsningen og om, hvem der har ret til at forlange den, jfr. § 20 a. Åbenbart urimelige regler kan tilsidesættes ved dom, § 20 a, 2. pkt., jfr. § 19, stk. 1. Aktionæroverenskomster kan fastsætte indbyrdes indløsningsregler mellem konsortialparterne, men disse bestemmelser er ikke bindende for hele aktionærkredsen på samme måde som vedtægterne.

Spørgsmålet om indløsningspligt skal efter 1982-ændringen kun omtales i vedtægterne, hvis en sådan pligt består, jfr. § 4, stk. 2, nr. 1.

Eksisterer der ikke allerede en indløsningsbestemmelse indført på én af forannævnte måder, kræver generalforsamlingens beslutning om, at aktionærerne forpligtes til at lade deres aktier indløse uden for tilfælde af selskabets opløsning, tiltrædelse af samtlige aktionærer, jfr. AL § 79, stk. 1, nr. 3. Trods den bestemte form »aktionærerne« gælder kravet også, hvis indløsningsbeslutningen alene angår enkelte aktionærer¹³.

Enstemmighedskravet gælder aktiekapitalen, men ikke forskellige former for *fremmedkapital*, som for eksempel garantikapital. Vilkårene for eventuel indløsning af sådan kapital er reguleret af aftalen med den pågældende kreditor.

9. Bet. 1964 s. 121.

10. Sindballe-Klerk s. 196.

11. Sindballe-Klerk s. 194. Krenchel s. 58.

12. Krenchel s. 110.

13. Krenchel s. 285.

I UfR 1944.763 HD kunne en *garant* ikke under henvisning til grundsætningen i AL 1930 § 57, stk. 1, litra c (= AL 1973 § 79, stk. 1, nr. 3) modsætte sig generalforsamlingens beslutning om garantikapitalens ophævelse, hvilken beslutning var godkendt af en garantforsamling.

Det kan ikke betragtes som en indløsningsbeslutning, at generalforsamlingen *annullerer en tidligere beslutning* om udstedelse af fondsaktier¹⁴.

Enstemmighedskravet gælder ved indførelse, men ikke ved ophævelse af indløsningspligt. Denne, der i øvrigt kan virke stærkt værdiforringende¹⁵, kan således ophæves med almindelig vedtægtsændringsmajoritet¹⁶. Der kan dog ved aftale eller særlig vedtægtsbestemmelse være tillagt aktionærer eller tredjemand ret til at modsætte sig, at indløsningsbestemmelser til fordel for dem bliver ophævet uden deres samtykke¹⁷.

5.5. Forrykkelse

AL §§ 17, 1. pkt., og 79, stk. 3, 1. pkt., er udtryk for den grundlæggende selskabsretlige regel, at alle aktier har lige ret i selskabet¹. Princippet er ikke nyt. Allerede HSD af 12/4 1847 (JU VIII.736) fastslog således, at den enkelte selskabsdeltager kun skulle finde sig i en generalforsamlingsbeslutning om udvidelse af et aktieselskabs »Grundfond«, »naar dette sker paa en for alle Interessenter lige bebyrdende Maade«.

Forholdet var ikke nævnt i AL 1930 § 57 blandt de beslutninger, der krævede énstemmighed, men det var desuagtet klart antaget, at beslutninger, der krænkede ligeretten, ikke kunne vedtages uden samtykke fra de aktionærer, i hvis rettighed der gjordes indgreb². Både bet. 1964 og 1969 foreslog kodifikation af lighedsgrundsætningen.

Som fremhævet af *Taxell* er lighedsprincippet en almen og komplette-rende norm, som selskabsdeltagerne ofte kan påberåbe sig, hvor de mere specielle beskyttelsesnormer ikke finder anvendelse³. Det er et uomgængeligt led i minoritets- og individualbeskyttelsen, at forrykkelse af selskabsdeltageres indbyrdes stilling og vilkårlige indgreb i enkelte selskabsdeltageres retsstilling ikke kan gennemføres af generalforsamlingen,

14. Se Gomard s. 330.

15. *Taxell*: Rättsskydd s. 129.

16. *Taxell* s. 132.

17. *Sindballe-Klerk* s. 194.

1. Gomard: *Grundrids* s. 48.

2. Gomard s. 336.

3. *Taxell*: Rättsskydd s. 43.

uanset hvilken majoritet denne mønstrer⁴.

Blok fremhæver, at forbudet mod forrykkelser og lighedsgrundsætningen kan påberåbes uafhængigt af hinanden⁵. Han erkender, at der er overlapning mellem de to grundsætninger, men finder dog, at der foreligger en væsentlig forskel mellem på den ene side en regel, der helt forbyder ændringer (generalklausulen i AL § 80) og på den anden side en regel, der alene indeholder en begrænsning i adgangen til at gennemføre ændringer (AL § 79, stk. 3, 1. pkt.)⁶. Det er rigtigt, at også § 80 indeholder en lighedsgrundsætning. Man kunne måske sige, at §§ 17 og 79 fastslår en formel lighedsgrundsætning, medens en materiel lighedsgrundsætning fastslås i § 80. Størst betydning i forbindelse med lighedsprincippet har imidlertid §§ 17 og 79, fordi betingelserne for anvendelse af § 80 er så ekstraordinære. Jeg har derfor fundet det forsvarligt at beskrive den formelle lighedsgrundsætning i forbindelse med nærværende afsnit og henskyde omtalen af beslutninger, der efter deres indhold strider mod generalklausulen i § 80, til afsnittet nedenfor under IV.2.1 om beslutningsindholdet i relation til aktieselskabsloven.

Det centrale i lighedsgrundsætningens indhold er, at *enhver aktionær har samme ret som andre aktionærer*, medmindre andet gyldigt er bestemt⁷. Der må ikke træffes beslutninger, som uden særlig hjemmel fraviger denne lighedsgrundsætning⁸, medmindre indgrebet er af rimelig eller uskadelig karakter, jfr. nedenfor⁹.

Bestemmelserne i § 17, 1. pkt., og § 79, stk. 3, 1. pkt., er en kodifikation af retstilstanden før AL 1973. Det har stedse været antaget, at der tilkommer alle aktionærer samme ret, og at ingen aktionær må behandles vilkårligt af selskabsorganerne, herunder generalforsamlingen¹⁰. 2. *selskabsdirektiv* udtrykker – inden for sit saglige område – forholdet således, at de nationale lovgivninger skal sikre en lige behandling af aktionærer, der befinder sig i samme situation, jfr. art. 42. Denne grundsætning korresponderer med tysk AktG § 53 a, hvori det hedder: »Aktionäre sind unter gleichen Voraussetzungen gleich zu behandeln«.

Hvad særligt angår de europæiske etiske regler vedrørende handel med værdipapirer, fastslås det, at der skal sikres en *ensartet behandling af alle indehavere af værdipapirer af*

4. Gomard: Grundrids s. 83. Rodhe s. 227.

5. Blok s. 573.

6. Se Blok a.st. note 96.

7. Gomard s. 345.

8. Gomard: Grundrids s. 84.

9. Gomard s. 346.

10. Taxell: Rättsskydd s. 43. SOU 1971:15 s. 219.

samme art, emitteret af samme selskab. Navnlig ved overførsel af en kontrollerende aktiepost skal der tages hensyn til aktionærernes ret til at blive behandlet lige¹¹.

Lighedsprincippet indebærer, at ingen selskabsdeltager i forhold til andre må sættes i en ringere *eller bedre* stilling¹². Forbedring af enkelte aktionærers stilling rummer oftest en relativ forringelse af andres¹³.

Lighedsgrundsætningen fandt anvendelse i UfR 1924.147 ØLD, hvor en vedtagelse om, at selskabets aktier kunne belånes i selskabet til 225 % af den nominelle værdi, omstødtes under henvisning til denne grundsætning. Beslutningen havde i realiteten kun interesse for én bestemt aktionær¹⁴.

Har ingen aktier særlige rettigheder, således at selskabskapitalen ikke er opdelt i aktieklasser, vil det oftest være nemt at afgøre, om en generalforsamlingsbeslutning forrykker retsforholdet mellem aktionærerne¹⁵. Det altovervejende udgangspunkt vil da være, at den gennemførte ændring i aktiernes retsstilling indebærer en forrykkelse.

En forrykkelse af retsforholdet mellem aktionærerne kan vedrøre disses *økonomiske rettigheder* (ret til udbytte, udlodning, indløsning), de *forfatningsmæssige rettigheder* (stemmeretten og i det hele taget deltagelsen i selskabets beslutningsproces) eller *dispositionsbeføjelserne* (retten til at omsætte aktier). § 79, stk. 3, 1. pkt., opregner ikke disse situationer, men fastslår generelt, at beslutning om vedtægtsændringer, hvorved retsforholdet mellem aktionærerne forrykkes, kun er gyldig, såfremt beslutningen tiltrædes af de aktionærer, hvis retsstilling forringes.

Det må antages, at forrykkelsesreglen i § 79 i lighed med de øvrige bestemmelser i samme paragraf kan anvendes analogt på *andre generalforsamlingsbeslutninger end vedtægtsændringer*¹⁶.

Svensk ret tillader forrykkelse af retsforholdet mellem allerede udstedte aktier, for så vidt der foreligger énstemmighed på generalforsamlingen og tilslutning fra 9/10 af alle aktierne¹⁷.

Princippet i AL § 79 foreslås overført til *kommanditselskaber*. Udvalgets lovudkast bestemmer i § 19, at dersom en vedtægtsændring indebærer, at retsforholdet mellem kommanditisterne indbyrdes eller over for komplementaren forrykkes, er beslutningen kun

11. Se EF-kommissionens henstilling af 25/7 1977 om europæiske etiske regler vedrørende handel med værdipapirer, EF-Tidende 20/8 1977.

12. Taxel: Rättsskydd s. 43.

13. Gomard s. 206.

14. Krenchel s. 286 og Gomard s. 348.

15. Sindballe-Klerk s. 235.

16. Jfr. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 315.

17. Rodhe s. 220 og 223.

gyldig, såfremt den tiltrædes af samtlige kommanditister¹⁸.

I *andelsselskaber* og *-foreninger* antages det, at andelshaverne har vetoet, hvis en beslutning, der indebærer forskelsbehandling, ikke er sagligt velbegrundet, men at deres retsmiddel i øvrigt blot er udtræden¹⁹.

Allerede i *stiftelsessituationen* viser lighedsprincippet sig. Ønskes selskabet stiftet med en højere aktiekapital end angivet i stiftelsesoverenskomsten, kan beslutning herom alene vedtages med samtykke af samtlige stiftere og aktietegnere, jfr. AL § 10, stk. 2, 3. pkt. I modsat fald kunne en kapitalforhøjelse, der gennemføres allerede i forbindelse med stiftelsen, forskubbe magtbalancen i selskabet og dermed væsentligt ændre selskabsdeltagernes forudsætning for at deltage²⁰.

En af selskabsdeltagerens grundlæggende rettigheder er som nævnt den forfatningsmæssige ret til at *påvirke selskabets organisatoriske forhold* med den styrke, som relativt er tillagt den pågældende ved aktietegningen²¹. En indbyrdes forrykkelse mellem selskabsdeltagerne af disses forfatningsmæssige rettigheder vil normalt kræve tiltrædelse efter § 79, stk. 3, 1. pkt.²². Visse vedtægtsændringer, som berører aktionærernes stemmeret, kan dog gennemføres med almindelig vedtægtsændringsmajoritet, såfremt de rammer selskabsdeltagerne ligeligt og ikke væsentligt begrænser deres forfatningsmæssige rettigheder²³. Muligvis kan der af retspraksis udledes den grundsætning, at samtykke fra selskabsdeltagere, der på grund af udvidelse af andre aktionærers stemmeret – eksempelvis som følge af ophævelse af bestemmelser om maksimering af stemmeretten – får en relativt mindre indflydelse, ikke er nødvendigt i henhold til § 79, stk. 3, 1. pkt., såfremt selskabsdeltagerne ikke ved stemmeretsændringen stilles ringere, end det ville være tilfældet ved en faktisk ændring af aktiernes tilhørsforhold²⁴.

I UfR 1927.617 HD ville man ændre stemmeretten, således at hver selskabsdeltager kun skulle have én stemme uanset antallet af »andele«. Generalforsamlingsbeslutningen nægtedes registreret, idet der krævedes samtykke fra dem, hvis retsstilling forringedes, og denne registreringsnægtelse stadfæstedes af HR²⁵.

18. Jfr. bet. 937/1981 s. 81. Se dog lovudkastets § 37.

19. Hørlyck: Dansk Andelsret s. 240.

20. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 107.

21. Krenchel s. 271.

22. Krenchel a.st. Gomard s. 339.

23. Gomard s. 339.

24. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 318 f.

25. Krenchel s. 271. Gomard s. 338. Dyrbye s. 57.

Derimod er den omstændighed, at den enkelte aktionærs stemmetal var maksimeret som nævnt foran, ikke anset at være til hinder for en beslutning om, at fremtidig hver aktie skulle give én stemme, jfr. UfR 1933.271 HD.

Stemmeretten var i den pågældende sag oprindelig fastsat efter en degressiv skala, hvorefter stemmeretten gradueredes, således at den enkelte aktionær havde mindst én og højst 5 stemmer. Med almindelig majoritet vedtog generalforsamlingen nu, at enhver aktie fremtidig skulle have én stemme. HR fandt ikke AL 1930 § 57, stk. 3, om forskydning mellem aktieklasser analogt anvendelig og lagde vægt på, at en bestemmelse som den indførte måtte anses for det naturlige udgangspunkt ved fastsættelsen af stemmeretsregler²⁶.

Gomard er nærmest tilbøjelig til at betegne vedtægtsændringen i 1933-dommen som et tilfælde af fjernelse af ulighed²⁷. *Dyrbye* mener snarere, at det i domsbegrundelsen kunne have været anført, at AL 1930 § 57, stk. 1, kun forhindrede vedtagelse med almindelig majoritet af *begrænsninger* i den almindelige stemmeret, men ikke *ophævelse* af sådanne begrænsninger. Dyrbyes synspunkt kan næppe ganske tiltrædes, i alt fald ikke efter AL 1973's generelle formulering af forrykkelsesgrundsætningen, der som nævnt foran også må omfatte tilfælde, hvor en aktionærs retsstilling *relativt* forringes gennem en forbedring af andre aktionærers retsstilling. *Gomard* tilføjer som yderligere begrundelse for dommen, at den i sagen omhandlede vedtægtsændring fjernede særbestemmelser, som tiden er løbet fra, og som fraviger almindelige regler på en urimelig eller dog usædvanlig måde²⁸. Spørgsmålet er vel, om særbestemmelser som de nævnte er så urimelige og forældede, særligt efter at den i 1962 indførte AL 1930 § 57 a, nu AL 1973 § 172, har lettet adgangen til indførelse af stemmeretsmaksimeringer. § 172 kan som 1962-loven begrundes ud fra ønsket om at undgå fremmed kapitaldominans, men den kan også mere principielt begrundes ud fra et ønske om i stigende grad at tillade afvigelser fra princippet om det proportionale forhold mellem kapitalbesiddelse og stemmeret og derved foretage en forsigtig tilnærmelse til andelslignende principper.

Indførelse af oligarkiske klausuler, der forringer alle »menige« aktionærers forfatningsmæssige rettigheder, er i retspraksis ikke anset at stride mod lighedsgrundsætningen.

I UfR 1966.465 VLD ændredes således et bankaktieselskabs vedtægter for så vidt angår majoritets- og quorumkravene ved vedtægtsændringer. Efter de gældende vedtægter krævedes

26. Se Sindballe-Klerk s. 236 og Krenchel s. 271.

27. *Gomard* s. 346.

28. *Gomard* s. 339.

et quorum på 1/3 af kapitalen. Forelå dette ikke, kunne vedtagelse ske på en ny generalforsamling uden dette quorum. Efter den ændrede udformning krævedes et quorum på 1/2 af kapitalen ved forslag fremsat af andre end repræsentantskab og bestyrelse. Muligheden for ny generalforsamling forelå i så fald ikke. VLR erkendte under et anfægtelsessøgsmål anlagt i medfør af grundsætningen i AL 1930 § 57, at vedtægtsændringer på forslag af menige aktionærer praktisk taget ville blive umuliggjort.

Retten fastslog imidlertid, at dette ikke i sig selv medførte nogen forskel med hensyn til de enkelte aktionærers retsstilling²⁹.

Forskydning i de forfatningsmæssige rettigheder selskabsdeltagerne imellem kan opstå ved *apportemission*. Selv om der ved en retningsbestemt apportemission opnås fuldt vederlag fra tredjemand for de udlevere aktier, således at emissionen ikke kommer i strid med § 79, stk. 1, nr. 1, vil der næsten uundgåeligt opstå forskydninger i den indbyrdes fordeling af stemmeretten, og disse forskydninger kan efter omstændighederne blive til betydelig ulempe for en selskabsminoritet. En udvej kan i så fald være at tilbyde minoriteten at tegne aktier mod kontant betaling, således at denne kontantemission finder sted parallelt med apportemissionen³⁰. En pligt til sådan parallelemmission består dog næppe i henhold til § 79, stk. 3, 1. pkt., men åbenbare misbrugstilfælde må kunne rammes af generalklausulen i § 80.

For så vidt angår *ejerforeninger* antages det at følge af medlemmernes individualrettigheder, at der ikke kan gøres indgreb i stemmeretten. Stemmefordelingen kan således ikke ændres ved en beslutning med kvalificeret majoritet, men kun ved enighed³¹. *Blok* nævner, at den enkeltes indflydelse i øvrigt ikke må stå i misforhold til hans økonomiske forpligtelser over for ejerforeningen, dog bør lige stemmeret formentlig altid kunne accepteres³².

Det strider ikke mod lighedsgrundsætningen, at en kontrolaktionærgruppe styrker sin magtposition i selskabet ved i fællesskab at overdrage gruppens aktier til et holdingselskab³³.

Den særlige adgang i § 172 til at indføre *omsættelighedsindskrænkninger* forudsætter, at lighedsgrundsætningen respekteres ved beslutningen. Indføres indskrænkningen således kun for nogle aktionærer, kræves samtykke fra de pågældende i medfør af § 79, stk. 3, 1. pkt.³⁴.

Ophævelse af vedtægtsmæssigt bestemt forkøbsret antages ikke at stride mod lighedsgrundsætningen, og sådan ophævelse kan derfor ske

29. Se om dommen Gomard s. 339.

30. Rodhe s. 46.

31. Se UfR 1981.550 VLK og Blok s. 425 ff. samt 519.

32. Blok s. 426.

33. Gomard s. 348.

34. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 528. Hørlyck s. 115.

med almindelig vedtægtsændringsmajoritet³⁵. Tilkommer forkøbsretten en særlig aktieklasser, kan dens ophævelse indebære en forskydning mellem aktieklasserne. I så fald kræves tilslutning i henhold til § 79, stk. 3, 2. pkt., jfr. nedenfor 5.6.

Lighedsgrundsætningen er imidlertid ikke blot af betydning ved de forfatningsmæssige beføjelser og ved dispositionsbeføjelserne, men i nok så høj grad ved de *økonomiske rettigheder*. Det er indlysende, at der ikke ved *uddeling af udbytte eller udlodning i øvrigt* kan gøres ubegrundet forskel på i øvrigt ligestillede aktier. Herudover har lighedsgrundsætningen i forbindelse med de økonomiske rettigheder særlig betydning i forbindelse med *fortegningsretten* ved kapitalforhøjelse.

2. *selskabsdirektiv* bestemmer i art. 29, at de nye aktier ved enhver kontantemission skal tilbydes de gamle aktionærer forholdsmæssigt. Undtagelse gøres i art. 29, stk. 2, for så vidt angår selskaber med flere aktieklasser. Direktivet er – i overensstemmelse med flere fremmede retssystemer – mere restriktivt end hidtidig dansk ret. Dets bestemmelser gennemførtes ved 1982-ændringen af AL.

Fraviges selskabsdeltagernes fortegningsret på en måde, der ikke respekterer lighedsgrundsætningen, kræves i medfør af § 79, stk. 3, samtykke fra dem, hvis retsstilling forringes³⁶. Det kan imidlertid være rimeligt og sagligt begrundet at fravige lighedsgrundsætningen, hvor nyudstedte aktier benyttes til erhvervelse af en virksomhed. Det bringer ikke forholdet i strid med lighedsgrundsætningen, at den overtagne virksomheds sælger er aktionær i det emitterende selskab, forudsat overtagelsesvilkårene i øvrigt er rimelige for selskabet³⁷. Ved kontantemissioner er der derimod oftest langt mindre begrundelse for at fravige lighedsprincippet³⁸. Er der imidlertid gyldigt ved kontantemissionen truffet beslutning om fravigelse af den forholdsmæssige fortegningsret, har generalforsamlingen alligevel ikke fuld frihed til at placere de nyemitterede aktier efter forgodtbefindende. Også i denne forbindelse må lighedsgrundsætningen respekteres³⁹.

I UfR 1930.349 ØLD accepterede bestyrelsen med tilslutning fra generalforsamlingsmajoriteten et tilbud fra »udenforstående« om at overtage en aktiepost til overkurs med udbetaling af provision til et formidlende bestyrelsesmedlem. Nogle af de »udenforstående« var

35. Jfr. den ovenfor under 5.3 citerede VLD af 5/7 1963, hvis begrundelse dog som nævnt ikke ganske kan tiltrædes.

36. Gomard: Grundrids s. 43.

37. Gomard s. 347.

38. Gomard a.st. Poul Holmgaard i J 1974.152. Bet. 1969 s. 81.

39. Hørlyck s. 55.

aktionærer i det emitterende selskab. ØLR fandt tilbudet forsvarligt og omstændighederne fuldt oplyst for generalforsamlingen, hvorfor generalforsamlingsbeslutningen godkendtes.

Gomard er med rette betænkelig ved 1930-dommens resultat, fordi nogle af de »udenforstående« som nævnt var aktionærer⁴⁰. Klart urigtig forekommer derimod UfR 1934. 1081 VLD.

I denne sag antages det under dissens, at bestyrelsen kunne anvende en udvidelsesbemyndigelse til selv at erhverve de emitterede aktier.

I en tilsvarende sag i dag ville generalklausulen i § 80 givetvis blive anvendt, men det må erindres, at domstolene dengang havde lignende uskrevne principper til disposition⁴¹.

Det vil være i strid med lighedsgrundsætningen, hvis det ved aktiekapitalforhøjelse besluttet, at der for forskellige aktionærer skal gælde forskellig tegningsfrist, eller det om nogle aktionærer besluttet, at deres fortegningsret skal gælde et mindre aktiebeløb end det, der svarer til deres andel i den gamle kapital⁴².

Ved kapitaludvidelsen kan de nye aktier tillægges *særlige rettigheder frem for alle de gamle*, men ikke frem for nogle af de gamle aktier⁴³.

Det kan ikke i forhøjelsesbeslutningen gyldigt vedtages, at fortegningsretten skal være en *uoverdragelig rettighed* for alle eller nogle af aktionærerne⁴⁴.

Ligeledes vil det være i strid med lighedsgrundsætningen, hvis det vedtages, at kun *nogle* af de gamle aktionærer, for eksempel de, der ejer mindst to aktier, skal have fortegningsret, eller at tegningsretten kun skal kunne udnyttes, hvis aktionærerne *ejer det bestemte antal aktier*, der giver mulighed for tegning af et bestemt nyt aktiebeløb⁴⁵.

Den omstændighed, at mindstestørrelsen på de nye aktier udgør et så højt beløb, at mange småaktionærer enten må tilkøbe eller afhænde tegningsrettigheder, hvorved nogle af de pågældende aktionærer måske reelt kan afskæres fra deltagelse i kapitalforhøjelsen, kan ikke være i strid med lighedsgrundsætningen⁴⁶.

En kapitalforhøjelse i form af *fondsaktier* må tilfalde alle aktionærer ligeligt. Dette gælder, uanset om der ved vedtægtsbestemmelse måtte

40. Gomard s. 347.

41. Gomard a.st.

42. Sindballe-Klerk s. 171.

43. Sindballe-Klerk a.st.

44. Gomard s. 142 f.

45. Sindballe-Klerk s. 171. Gomard s. 142.

46. Gomard s. 143.

være tillagt forskellige aktieklasser uensartet fortegningsret⁴⁷.

Selv om en *kapitalnedsættelse* som hovedregel kan besluttet med almindelig vedtægtsændringsmajoritet, kan der alligevel i forbindelse med nedsættelsen være tale om en sådan forrykkelse, at tiltrædelseskrauet i § 79, stk. 3, 1. pkt., må opfyldes. Dette vil således være tilfældet, hvis kun visse aktionærers aktier indløses, eller der ikke foretages en proportional ligeleg nedskrivning på aktierne⁴⁸.

En *amortisationsplan* i vedtægterne kan generalforsamlingen ikke ændre på en sådan måde, at det indbyrdes retsforhold mellem aktionærerne derved forrykkes⁴⁹.

En tysk Bundesgerichtshofdom af 28/6 1982 (NJW 1983.282) beskæftiger sig med spørgsmålet om *ligebehandling af aktionærer i forbindelse med udbyttefastsættelse*. Et subsidieret almennyttigt boligaktieselskab måtte ifølge lovgivningen ikke give mere end 4 % i udbytte. De tyske regler om undgåelse af dobbeltbeskatning af aktieudbytte medførte ret for skattepligtige aktionærer til i deres personlige skatter at modregne en forholdsmæssig del af den af selskabet betalte selskabsskat. Denne modregningsfordel var beregnet til 1,44 % af aktiernes pålydende. Generalforsamlingen besluttede at differentiere udbyttet, således at der til skattepligtige aktionærer (der altså ud over udbyttet fra selskabet tillige fik den kontante skatte-reduktion, som i realiteten svarede til et merudbytte på 1,44 %) kun gaves et udbytte på 2,56 %, medens skattefrie aktionærer (blandt andet sagsøgeren, der var en almennyttig fond) fik det fulde udbytte på 4 %. Bundesgerichtshof godkendte for det første reduktionen til de skattepligtige aktionærer, hvorved selskabet undgik, at disse i alt fik over de tilladte 4 %. Dernæst godkendte retten, at der ydedes 4 % til de øvrige aktionærer, idet uligheden ikke var skabt af generalforsamlingen, men var en følge af lovgivningen.

5.6. Forskydning mellem aktieklasser

Lighedsgrundsætningen kan være fraveget gennem en vedtægtsbestemmelse om, at der skal være forskellige aktieklasser med forskellige rettigheder, jfr. AL § 17, 2. pkt.

Foreligger to aktieklasser, benævnes disse ofte henholdsvis stamaktier

47. Gomard s. 150. Bet. 1969 s. 82 og 88.

48. Jfr. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 207, der anfører følgende eksempel på, at selv en ligelig nedskrivning kan medføre forrykkelse, hvorfor samtykke fordres i henhold til § 79, stk. 3, 1. pkt.: I et aktieselskab, hvor hvert aktiebeløb på kr. 1.000 giver én stemme, nedskrives de bestående aktier på kr. 5.000 og kr. 10.000 ved en nedsættelse af aktiekapitalen med 50 pct. til henholdsvis kr. 2.500 og kr. 5.000, samtidig med, at den nævnte stemmeretsregel bibeholdes. I denne situation kræves samtykke fra samtlige indehavere af aktier, der hidtil har lydt på kr. 5.000.

49. Sindballe-Klerk s. 196.

(ordinære aktier) og præferenceaktier¹, men der kan ikke i betegnelserne indlægges andet, end hvad de konkrete vedtægtsbestemmelser medfører². Der er således ikke knyttet lovbestemte retsvirkninger til anvendelsen af den ene eller den anden betegnelse.

Lighedsgrundsætningen kan ved klasseopdeling brydes i forskellige henseender. Hyppigst er forskellige rettigheder med hensyn til økonomiske eller forfatningsmæssige beføjelser³. Økonomisk bestemte forrettigheder vil ofte være forret til dividende og/eller likvidationsprovenu og fortegningsret ved kapitaludvidelse⁴, medens de forfatningsmæssige særrettigheder ofte vil være særlig stemmewægt, ret til at forlange opløsning eller særlige rettigheder ved valg af bestyrelse eller revision⁵.

En fortrinsret ved udbyttedeling modsvares oftest af fortrinsret ved opløsning – ellers kan en majoritet bestående af ikke-fortrinsberettigede aktionærer efter omstændighederne se deres fordel ved at beslutte opløsning⁶. Fortrinsretten til udbytte vil ofte være kumulativ⁷.

Ønskes lighedsgrundsætningen således brudt ved en klasseopdeling, skal vedtægterne tage stilling til de i § 17, 3. pkt., opregnede forhold, det vil sige forskellighederne mellem klasserne (for eksempel forlods udbytte, forlods dækning ved likvidation, særlig stemmewægt, særlig indflydelse ved valg) og størrelsen af klasserne. Hvis der foreligger begrænsninger i fortegningsretten til nye aktier ved kapitalforhøjelse, skal disse begrænsninger ligeledes angives. Forretten må da angives i relation til de nye klasser, i relation til én af de bestående klasser og i relation til begge de bestående klasser.

Allerede AL 1930 tillod, at ændring af særrettigheder kunne ske ved tilslutning fra 9/10 af den del af kapitalen, i hvis rettigheder der gøres indgreb, jfr. AL 1930 § 57, stk. 3. Det erkendtes, at reglen kunne give anledning til tvivl i praksis, men den ansås for at være en nyttig undtagelse fra hovedreglen om den fuldstændige ligestilling⁸.

Ved AL 1973 videreførtes kravet om særlig tilslutning til klasseforskydninger, men majoriteten slækkedes til mere end 9/10 af den på generalforsamlingen repræsenterede del af den aktieklasse, hvis retsstilling forringes, og mere end halvdelen af denne aktieklasse.

1. Hørlyck s. 38.

2. Krenchel s. 109.

3. Hémard-Terré-Mabilat s. 172.

4. Poul Holmgaard i J 1974.151.

5. Krenchel s. 109. Taxell: Rättsskydd s. 133. Se endvidere hos Rodhe s. 115.

6. Rodhe a.st.

7. Sindballe-Klerk s. 273.

8. Krenchel s. 289.

I 1982 er majoritetskravet yderligere slækket, nemlig til mindst 2/3 af den på generalforsamlingen repræsenterede del af den aktieklasse, hvis retsstilling forringes.

§ 79, stk. 3, 2. pkt., er for så vidt en *modifikation af lighedsgrundsætningen* § 79, stk. 3, 1. pkt., hvorefter retsforholdet mellem aktionærer ikke må forrykkes uden tiltrædelse fra de aktionærer, hvis retsstilling forringes. Forskydningsreglen i 2. pkt. tillader, at aktionærers retsstilling forrykkes uden tiltrædelse fra *alle* de bebyrdede, blot der sker en *klassevis forskydning*. Derimod giver reglen ikke hjemmel til at forrykke retsforholdet mellem aktionærer i samme klasse⁹. Denne forskydningsregel er praktisk begrundet: Ved selskaber med klasseopdeling af kapitalen er der allerede accepteret nogen ulighed mellem klasserne, og særlige situationer kan medføre et behov for yderligere forskydning i den ene eller anden retning, for eksempel i rekonstruktionssituationer¹⁰.

2. *selskabsdirektiv* foreskriver ved kapitalforhøjelse en særskilt afstemning i det mindste for hver klasse af aktionærer, hvis rettigheder forringes ved dispositionen, jfr. art. 25, stk. 3. Det samme gælder ved kapitalnedsættelse, jfr. art. 31 og 38.

3. *direktiv* foreskriver om fusion særskilt klassevis afstemning i det mindste for hver klasse af aktionærer, hvis rettigheder forringes ved dispositionen, jfr. art. 7, stk. 2.

Udkastet til 5. *direktiv* bestemmer, at gyldigheden af generalforsamlingsbeslutninger i selskaber med flere aktieklasser er betinget af en særskilt afstemning i hver klasse, i det mindste når beslutningen har skadelige virkninger for aktieindehaverne i klassen, jfr. art. 40, stk. 1.

Udkastet til *statut for europæiske aktieselskaber* foreskriver ligeledes klassevis afstemning, jfr. art. 49, stk. 5¹¹.

Forskydningsreglen i § 79, stk. 3, 2. pkt., anvendes, hvor der i forvejen foreligger klasseopdeling og der ved beslutning sker (yderligere) forskydning mellem klasserne. Derimod er selve beslutningen om at opdele en samtidigt emitteret kapital i klasser, enten ved stiftelsen eller ved kapitalforhøjelse, ikke undergivet forskydningsreglen i § 79, stk. 3, 2. pkt.¹².

Indebærer en generalforsamlingsbeslutning, at retsforholdet mellem aktieklasserne i visse henseender forskydes til den ene classes, men i andre henseender til den anden classes fordel, kræves 2/3 tilslutning fra *begge aktieklasserne*¹³.

9. Sindballe-Klerk s. 237.

10. Sindballe-Klerk s. 236. Krenchel s. 288 f.

11. Se bull. suppl. 4/75 s. 154.

12. Gomard s. 337. Rodhe s. 223.

13. Sindballe-Klerk s. 237. SOU 1971:15 s. 243.

ApL har i § 60, stk. 3, gentaget forrykkelsesreglen fra AL § 79, stk. 3, 1. pkt., hvorimod forskydningsreglen i § 79, stk. 3, 2. pkt., ikke er gentaget. Der er derfor i et anpartsselskab ikke en sådan adgang til ved majoritetsbeslutning at forskyde forholdet mellem klasser af anpartshavere¹⁴.

Tysk AktG § 141, stk. 1, foreskriver om ophævelse eller begrænsning af forrettigheder for så vidt angår stemmeløse præferenceaktier, at beslutning herom tages af præferenceaktionærerne på en specialforsamling med mindst 3/4 af de afgivne stemmer – hvorved de stemmeløse aktier således bliver stemmeberettigede, jfr. § 141, stk. 3. Overgangsreglerne i forbindelse med indførelsen af AktG bestemmer, at generalforsamlingen kan beslutte ophævelse eller begrænsning af flerstemmerettigheder for aktier, der er tillagt sådanne. Beslutningen kræver et flertal på mindst 3/4 af den repræsenterede del af aktiekapitalen, men ikke nødvendigvis et flertal af de afgivne stemmer. Hverken en specialforsamling eller en særafstemning hos de privilegerede aktionærer er nødvendig. Jfr. i det hele EGAktG § 5, stk. 2.

Aktionærerne i en aktieklasse skal imidlertid ikke finde sig i enhver forskydning vedtaget med 2/3 majoritet i medfør af § 79, stk. 3, 2. pkt. Beslutningen kan være af en så indgribende karakter, at den strider mod den enkelte aktionærs individualrettigheder og derfor i medfør af § 79, stk. 3, 1. pkt., kræver tiltrædelse fra alle, hvis ret fratages dem¹⁵. Særligt hvor aktionærer fra andre klasser, der tillige er aktionærer i den aktieklasse, hvis retsstilling forringes, deltager i afstemningen, kan der være fare for misbrug¹⁶, og der kan være anledning til at anvende generalklausulen i AL § 80. En beslutning om, at en aktieklasse helt afskrives, må kræve énstemmig tilslutning fra denne klasse.

Er der i et selskab to aktieklasser, hvoraf den ene er præferenceaktier med ret til forlods udbytte, og ønskes der indført en tredje aktieklasse, kan der med iagttagelse af almindelig vedtægtsændringsmajoritet gives den tredje klasse forlodsret til udbytte forud for begge de gamle klasser. Derimod kan den tredje klasse kun få forlodsret i forhold til en enkelt af de gamle, såfremt det særlige majoritetskrav i § 79, stk. 3, 2. pkt., iagttages¹⁷.

Selv om indførelse af *omsættelighedsindskrænkning* kan ske efter de lempelige majoritetsregler i § 172, stk. 1, 2. pkt., vil forskydningsreglen i § 79, stk. 3, 2. pkt., finde anvendelse, hvis indskrænkningerne kun indføres for aktierne i én af flere bestående aktieklasser¹⁸.

Uanset at en vedtægtsbestemt *forkøbsret* som nævnt foran under 5.3 normalt kan ophæves med vedtægtsændringsmajoritet, kræver ophævelse

14. Kobbernagel: Dirigenten s. 55. Hørlyck s. 53.

15. Gomard s. 338.

16. Sindballe-Klerk s. 239.

17. Hørlyck s. 53 f.

18. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 528.

af en forkøbsret, der tilkommer en særlig aktieklasse, majoritet efter § 79, stk. 3, 2. pkt., fordi der derved sker en forskydning mellem aktieklasserne.

Tilsvarende gælder ophævelse af en vedtægtsmæssigt bestemt *indløsningspligt* i tilfælde, hvor der findes en aktieklasse, som drager fordel af aktiernes indløsning¹⁹.

Særlig interesse påkalder forskydningsproblematikken sig i tilfælde af *kapitalforhøjelse*. Indebærer en udvidelse af aktiekapitalen en forskydning af aktieklassernes indbyrdes fortegningsret, skal majoritetskravet i § 79, stk. 3, 2. pkt., være opfyldt²⁰. Udvidelsen må – hvis den skal falde uden for § 79, stk. 3, 2. pkt. – gennemføres således, at det indbyrdes forhold mellem aktieklasserne også bevares efter udvidelsen²¹. Også *fondsaktier* må udstedes på en sådan måde, at retsforholdet mellem aktieklasserne ikke derved forskydes²².

Se tysk AktG § 216, stk. 1, 1. pkt., om kapitalforhøjelse ved overførsel af reserver: »Das Verhältnis der mit den Aktien verbundenen Rechte zueinander wird durch die Kapitalerhöhung nicht berührt«.

Ønskes der foretaget en forskydning i retsforholdet mellem aktieklasserne, for eksempel ved at der ikke gennemføres en kapitaludvidelse, der er proportionalt fordelt på klasserne, skal § 79, stk. 3, 2. pkt., være opfyldt²³. Dog kan der, jfr. AL § 30, stk. 2, som udformet ved 1982-ændringen, være tillagt aktionærerne i den enkelte klasse forlodsret til at tegne aktier inden for deres egen klasse. I så fald kan aktionærerne i andre klasser kun subsidært udnytte deres fortegningsret. En forudsætning for denne klassevis fortegningsret er, at stemmeret eller ret til udbytte eller udlodning er forskellig fra klasse til klasse.

Ændres en aktieklasses fortegningsret, således at klassen får ret til aktier med større ret end de hidtidige inden for klassen, vil dette kunne medføre en forskydning mellem aktieklasserne, og § 79, stk. 3, 2. pkt., må derfor være opfyldt. Dog skal bestemmelsens særlige majoritetskrav ikke være opfyldt, hvis de udvidede rettigheder, der knyttes til de nye aktier, følger af en præceptiv lovbestemmelse. Udvides således en klasse med stemmeløse aktier, skal de nye aktier sikkert gives stemmeret. For ikke at medføre forskydning i retsforholdet mellem aktieklasserne ville det være

19. Dyrbye s. 56.

20. Bet. 1969 s. 82. Gomard s. 337.

21. Gomard s. 144.

22. Gomard s. 150, note 36.

23. Gomard s. 337. Poul Holmgaard i J 1974.152.

fristende at tillade udstedelse af nye stemmeløse aktier, men dette kan næppe tillades i strid med den klare ordlyd af § 169, stk. 1. Spørgsmålet er herefter, hvilken stemmeret der bør tillægges de nye aktier. Sikkert er, at det må være retmæssigt – uden opfyldelse af § 79, stk. 3, 2. pkt. – at give de nye aktier den mindst mulige stemmeret, altså 1/10 af den stemmeret, der er knyttet til aktier i en anden aktieklasser i selskabet. Derimod kan det næppe være tilladt uden iagttagelse af forskydningsreglen at tillægge de nytegnede aktier større stemmeret, end dette minimumskrav medfører²⁴.

Ønskes en aktieklasses fortegningsret i øvrigt udvidet eller reduceret, indebærer dette en sådan forskydning mellem aktieklasserne, at majoritetskravet i § 79, stk. 3, 2. pkt., må være opfyldt²⁵.

Fra den fortegningsret, der er angivet i AL § 30, stk. 1 og 2, kan generalforsamlingen *bestemme afvigelse* »med den stemmeflerhed, der kræves til vedtægtsændring«, jfr. § 30, stk. 3. Umiddelbart kunne dette synes at henvise til majoritetskravet i § 78, men det er givet, at majoritetskravene i § 79, stk. 3, 2. pkt., om forskydning mellem aktieklasser efter omstændighederne også må være opfyldt.

Klarere var udformningen heraf i Gomard-panelets oprindelige udformning, jfr. brev af 9/12 1977 fra selskabspanelet, hvori det ad nr. 15 foresloges at udforme § 30, stk. 3, 2. og 3. pkt., således: »Vedtagelsen kræver den i § 78 foreskrevne stemmeflerhed. Såfremt vedtagelsen fører til forrykkelse af forholdet mellem flere aktieklasser, gælder § 79, stk. 3.«

Også en *kapitalnedsættelse* må gennemføres således, at det indbyrdes forhold mellem aktieklasser ikke forrykkes²⁶.

Selv om *omdannelse* til anpartsselskab kan besluttet med almindelig vedtægtsændringsmajoritet, jfr. § 134 l, stk. 1, vil § 79, stk. 3, 2. pkt. finde anvendelse, hvis der ved omdannelsen sker en forskydning i retsforholdet mellem klasser²⁷.

24. Se eksemplifikationen hos Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 319 f.

25. Græsvænge-Larsen-Thomsen a.st. Se i øvrigt om klassevis fortegningsret Gomard s. 143 f. og Poul Madsen i UfR 1975 B s. 342 f.

26. Gomard s. 161 med note 66.

27. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 429.

5.7. Andre situationer

Opregningen i AL § 79 af situationer, hvor generalforsamlingens kompetence er begrænset i forhold til selskabsdeltagerne, er lige så lidt som AL 1930 § 57 *udtømmende*¹. Det er derfor givet, at der eksisterer individualrettigheder, som – skønt de ikke er udtrykkeligt opregnet i § 79 – ikke kan fratages selskabsdeltagerne ved majoritetsbeslutninger².

Det er svært at opstille et katalog over sådanne andre rettigheder, der også nyder beskyttelse. Som eksempler på beskyttede rettigheder kan nævnes retten til at *anfægte* generalforsamlingsbeslutninger i medfør af AL § 81³. Beskyttelsen må gælde både anfægtelsesbetingelser og -frist. Ligeledes kan nævnes *forslags-*, *møde-* og *ytringsret*. Endelig kan nævnes ret til at fordre *forhåndsgennemsyn* og *tilsendelse af forslag* m.v., *gennemsyn af forhandlingsprotokol* og *eftersyn af likvidationsregnskab*. Synderligt behov for at nævne disse rettigheder i relation til § 79 synes der imidlertid ikke at være, når de enkelte særbestemmelser herom betragtes som præceptive forskrifter, der ikke kan fraviges i vedtægterne i forringende retning til skade for selskabsdeltagerne. Af interesse bliver spørgsmålet derimod, hvor *vedtægterne* har tillagt selskabsdeltagerne rettigheder i de nævnte henseender *ud over* lovens præceptive minimumskrav. I så fald kan væsentlige forringelser, der i øvrigt ikke bringer de vedtægtsmæssige bestemmelser ned under lovens præceptive minimumskrav, blive ramt af analogien til § 79. Det klassiske eksempel på indgreb, der kræver énstemmighed, er (væsentlige) begrænsninger i den hidtidige *stemmeret*⁴.

1. Krenchel s. 284 f. Bet. 1964 s. 160. C. Boye Jacobsen i J 1974.137.

2. Gomard s. 332.

3. Taxell: Rättsskydd s. 124.

4. Krenchel s. 285. Bet. 1964 s. 160. Bet 1969 s. 118. Se i øvrigt Gower s. 558 om fratagelse af vedtægtsbestemte særrettigheder af *kontraktlig* karakter.

IV. Beslutningerne og disses indhold

1. Generalforsamlingsbeslutninger – begreb og typer

Generalforsamlingsbeslutninger kan kort beskrives som beslutninger truffet af generalforsamlingen i et selskabsanliggende¹. Endnu kortere er begrebet defineret som vedtagelse eller forkastelse af et fremsat forslag². *Haefliger* beskriver generalforsamlingsbeslutninger som »im wege der Abstimmung zustande gekommene Willensäusserungen der Generalversammlung«³. Kortest kan begrebet defineres som generalforsamlingens afgørelse i en sag, jfr. AL § 74.

Generalforsamlingsbeslutningen er en retshandel, som adskiller sig fra kontrakten derved, at den ikke er resultat af en udveksling af viljeserklæringer i form af tilbud og accept, men derimod en énsidigt fremkommet retshandel som resultat af en udtrykkelig eller stiltiende afstemningsprocedure.

Beslutningerne er af mange forskellige slags, såsom valg af bestyrelsesmedlemmer, revisorer og likvidatorer og vedtagelse eller forkastelse af forslag om godkendelse af regnskab, uddeling af udbytte, forhøjelse eller nedsættelse af aktiekapital, ændring af vedtægter, likvidation, fusion m.v.⁴.

Som synonym for beslutning er »*vedtagelse*« ikke anbefalelsesværdigt, fordi spørgsmålet, om generalforsamlingen vil vedtage eller forkaste forslaget, derved (i alt fald psykologisk) kan synes præjudiceret⁵.

Generalforsamlingen *afgør* sager, både spørgsmål om valg og om ved-

1. Nial s. 58.

2. Kobbernagel: Dirigenten s. 101.

3. *Haefliger* s. 111.

4. Nial s. 5.

5. Kobbernagel: Dirigenten s. 102.

tagelse/forkastelse af forslag. Men den kan også siges at træffe *beslutning* i disse anliggender, nemlig beslutning om, hvorvidt en post skal besættes af den ene eller den anden person, og beslutning, hvorvidt et forslag skal vedtages eller forkastes. I det følgende anvendes betegnelsen beslutning.

Generalforsamlingsbeslutning træffes *på generalforsamlingen*. Uden for begrebet falder derfor aktionærers beslutninger truffet andetsteds⁶.

Beslutningerne træffes i *selskabsanliggender*, hvorfor beslutninger om aktionærernes private anliggender ikke omfattes af begrebet⁷. Det kan diskuteres, hvor konsekvent denne grundsætning skal følges. Er en aktionær retsløs over for en generalforsamlings udtalelse for eller imod indførelse af atomkraft i Danmark? Skal aktionærens anfægtelsesret over for en sådan beslutning udelukkes, allerede fordi beslutningen frakendes karakteren af generalforsamlingsbeslutning? Efter min opfattelse må også sådanne beslutninger karakteriseres som generalforsamlingsbeslutninger, for så vidt de fremtræder som taget af generalforsamlingen som sådan og ikke blot har form af en udtalelse fra et antal ideologisk bevidste tilstedeværende aktionærer.

Generalforsamlingens beslutning er ofte længe undervejs: emnet optages i dagsordenen, det debatteres, det sættes under afstemning, stemmerne optælles, resultatet forkyndes. *Hvornår* kan der retligt tales om en generalforsamlingsbeslutning? Svaret må være, at generalforsamlingsbeslutningen retligt kommer til eksistens i det øjeblik, hvor dirigenten *konstaterer* beslutningen over for forsamlingen⁸. Forkyndelsen af stemmetal for og imod er i denne forbindelse ikke afgørende, men praktisk med henblik på anfægtelsesovervejelser. Gower udtrykker forholdet således: »... the resolution will not be deemed to have been passed until the result of the poll is declared«⁹. Uden at foregribe den senere diskussion af mangler ved generalforsamlingsbeslutninger skal det her nævnes, at der ved dirigentens konstatering af beslutningen over for forsamlingen kan ske fejl. Dirigenten forkynder A, men generalforsamlingen har reelt besluttet B. Fejlen kan enten foreligge i henseende til konstatering eller kommunikation. Konstateringsfejl foreligger, når dirigenten erklærer en bestemt beslutning for taget, skønt der er truffet en anden beslutning, eksempelvis fordi dirigenten ikke har iagttaget krav om kvalificeret majoritet. En kommunikationsmangel foreligger, hvor dirigenten fortæller sig eller optisk forveksler manuskriptets angivelse af ja- og nejstemmer. I

6. Nial s. 60. SOU 1971:15 s. 245.

7. Nial s. 59 f.

8. Hæftiger s. 93.

9. Gower s. 548.

begge tilfælde er udgangspunktet, at generalforsamlingens beslutning anses at være *identisk med det af dirigenten over for forsamlingen konstaterede*¹⁰. Både konstaterings- og kommunikationsmangler kan imidlertid ophæves, hvis dirigenten efter at være blevet opmærksom herpå redresserer fejlen og konstaterer den rigtige beslutning over for forsamlingen¹¹. Berigtiges forholdet ikke, anses beslutning truffet i *den forkyndte form*, og eventuel anfægtelse må ske af beslutningen, således som den er forkyndt for forsamlingen. Hvad *protokollen* udviser, er i denne forbindelse ikke afgørende, men protokollen kan selvsagt være et bevis-datum¹².

I tysk AktG § 130, stk. 2, genfindes sondringen mellem på den ene side »das Ergebnis der Abstimmung« og på den anden side »die Feststellung des Vorsitzenden über die Beschlussfassung«. Begge dele skal ifølge nævnte bestemmelse angives i det notarielt udfærdigede referat.

Beslutningstidspunktet er som nævnt det faktiske, dirigentens konstatering over for forsamlingen af den trufne beslutning. Suspenderes en generalforsamling til et senere klokkeslet eller en senere dato og træffes en beslutning efter genoptagelsen, anses beslutningen truffet på det senere tidspunkt¹³. Beslutningstidspunktet kan få betydning i forskellige relationer. Se eksempelvis UfR 1981.973 HD om fristen for anlæggelse af erstatningssag i medfør af AL §§ 144 og 145. Se endvidere *Gomard*¹⁴ om optagelse af en gældspost i årsregnskabet, hvilket efter omstændighederne kan være et tilsagn eller en anerkendelse og således for eksempel medføre afbrydelse af forældelse¹⁵.

Generalforsamlingsbeslutninger træffes som nævnt af generalforsamlingen. Beslutninger *truffet af en minoritet* kan normalt ikke ligestilles med generalforsamlingsbeslutninger¹⁶. Dette gælder således udøvelse af minoritetsbeføjelser med hensyn til indkaldelse (§ 70), retten til at begære offentlig udnævnelse af revisor (§ 82, stk. 2), granskning (§ 95, stk. 2) m.v. Sådanne minoritetsbeslutninger svæver dog ikke i et retligt vakuum. Almindelige formueretlige ugyldighedsregler og visse principper om generalforsamlingen må kunne tillempes¹⁷.

I særegne tilfælde kan en generalforsamlingsbeslutning træffes *stil-*

10. Hæfliger s. 94. Rodhe s. 232. Nial s. 59.

11. Hæfliger a.st.

12. Jfr. Nial s. 59 og nedenfor punkt V.7.

13. Gower s. 549.

14. Side 366.

15. Jfr. UfR 1963.87 HD.

16. Möser s. 69.

17. Nial s. 60.

tiende. Denne situation er imidlertid ikke identisk med tilfælde, hvor en beslutning træffes uden afstemning, men ved akklamation eller blot ved dirigentens konstatering af enighed. Som eksempel på stiltiende beslutning kan nævnes: I en godkendelse af et regnskab, der er baseret på visse ledelsesdispositioner, som er generalforsamlingen bekendt, vil oftest – selv uden en udtrykkelig déchargebeslutning – kunne indlægges en godkendelse af ledelsens handlemåde.

Hvor kompetencen til at meddele samtykke til aktieovergang i medfør af § 20, stk. 2, er hos generalforsamlingen, kan det i vedtægterne være bestemt, at beslutningen skal træffes snarest muligt efter anmodningens modtagelse, og at samtykke skal anses for givet, hvis underretning ikke er afgivet til den pågældende aktionær inden en vis frist efter anmodningens fremsættelse, jfr. § 20, stk. 2, som denne var udformet før ændringen i 1982. I denne situation har selskabet stiltiende gennem sin passivitet godkendt aktieovergangen. Da en generalforsamling imidlertid slet ikke har været indkaldt, kan der ikke i dette tilfælde tales om en stiltiende generalforsamlingsbeslutning.

Generalforsamlingens afgørelser behøver ikke være ledsaget af *begrundelse*¹⁸. Det kendes fra forvaltningsretten, at afgørelser truffet af kollektive organer bestående af medlemmer med forskellige interesser af praktiske årsager sjældent kan ledsages af begrundelse. Tilsvarende gælder generalforsamlingen, der består af et antal aktionærer, hvoraf mange har særstandpunkter og særinteresser, og hvis beslutninger bliver til efter en afstemning. Har generalforsamlingen afslået at meddele samtykke til aktieovergang i medfør af § 20, stk. 2, og skyldes nægtelsen rent chikanøse hensyn, vil beslutningen muligt kunne omstødes af denne grund, og under anfægtelsessøgsmålet kan en begrundelse efter omstændighederne fremtvinges¹⁹.

Ved *fortolkningen* af generalforsamlingsbeslutninger må der som udgangspunkt anlægges samme betragtninger som ved fortolkning af selskabets vedtægter, d.v.s. at der i noget højere grad end ved kontraktsfortolkning må lægges vægt på en naturlig sproglig opfattelse af beslutningens ordlyd. En nyttilkommet aktionær eller en tredjemand, der læser generalforsamlingsbeslutningen, må kunne forlade sig på dennes ordlyd og behøver ikke tage hensyn til omstændigheder, der ikke fremgår af selve beslutningen, eksempelvis de forudgående forhandlinger på generalforsamlingen, ej heller selv om læseren tilfældigt måtte være bekendt med sådanne omstændigheder²⁰.

18. Dette gælder også, hvor kompetencen til at meddele samtykke til aktieoverdragelse i medfør af § 20, stk. 2, er hos generalforsamlingen.

19. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 135. Bet. 1969 s. 72.

20. Se Haefliger s. 114.

Ofte vil generalforsamlingsbeslutningen umiddelbart medføre *retsvirkninger*: udbytteretten konkretiseres ved generalforsamlingsbeslutningen til en fordringsret, déchargebeslutningen befrier – selvsagt med forbehold af § 144, stk. 3 – umiddelbart bestyrelsen fra ansvar, vedtægterne er ændret ved en beslutning herom. I andre tilfælde medfører beslutningen ikke umiddelbart de tilsigtede retsvirkninger – der fordres noget mere. Eksempelvis skal der træffes en aftale eller iværksættes andre retshandlinger i forhold til tredjemand²¹. Ofte indebærer en generalforsamlingsbeslutning et direkte eller dog indirekte *handlingsdirektiv* til eksekutivorganet, bestyrelsen²². Der kan sondres mellem på den ene side generalforsamlingsbeslutningens *interne* retsvirkning, der betegner forholdet mellem selskabsdeltagerne, mellem disse og selskabet eller mellem selskabet og dets organer, og på den anden side dens *eksterne* virkninger, der er udtryk for det forhold, at generalforsamlingsbeslutningen medfører retsvirkninger i forhold til personer eller instanser uden for selskabet, eksempelvis ved indgåelse af en kontrakt²³. Beslutninger, der alene har intern retsvirkning, kræver normalt ikke iværksættelseshandlinger og bliver oftest virksomme ved konstateringen, hvorimod beslutninger med ekstern virkning kræver iværksættelseshandlinger, fordi den udenforstående tredjemand oftest ikke af selve beslutningen kan udlede rettigheder: Generalforsamlingen kan beslutte at iværksætte søgsmål, men kan ikke selv bringe søgsmålet til udførelse²⁴. Den kan godkende regnskabet, men kan ikke selv iværksætte de deraf følgende fornødne dispositioner i form af udbytte- og tantiemeudbetaling, henlæggelser til investeringsfond m.v.²⁵.

Nial vil frakende generalforsamlingsudtalelser, der ikke efter deres indhold medfører retsfølger, karakteren af generalforsamlingsbeslutninger²⁶. Således er det ifølge *Nial* ikke en generalforsamlingsbeslutning, hvis forsamlingen udtrykker sin misbilligelse af foranstaltninger truffet af bestyrelsen i det forløbne regnskabsår. Denne indskrænkende fortolkning af begrebet generalforsamlingsbeslutning kan ikke tiltrædes. Også afgørelser, der udtrykker generalforsamlingens mening eller ønske på en vejledende måde, må betegnes som generalforsamlingsbeslutninger. Generalforsamlingen er ude af stand til at udtrykke sig på anden måde end gennem beslutninger, og der er et beskyttelsesværdigt behov for, at gene-

21. *Nial* s. 5.

22. *Nial* s. 43.

23. *Haefliger* s. 117.

24. *Hørlyck* s. 150.

25. *Gomard* s. 365.

26. *Nial* s. 58.

ralforsamlingen udtrykker sin mening om en sag, uden at der til afgørelsen er knyttet retsvirkninger²⁷. Der kan eksempelvis være tale om et tilids- eller mistillidsvotum til bestyrelsen, uden at denne samtidig vælges, henholdsvis afskediges, for eksempel fordi emnet bestyrelsesvalg ikke er på dagsordenen. Der kan næppe være tvivl om, at også en sådan beslutning må have karakter af generalforsamlingsbeslutning²⁸. Et andet eksempel er følgende: Bestyrelsens årsberetning er en bestanddel af årsregnskabet, men kræves ikke egentlig godkendt af generalforsamlingen, smh. § 69, stk. 2. I § 69, stk. 2, nr. 3, hvorefter der på generalforsamlingen også skal træffes afgørelse om andre spørgsmål, som efter vedtægterne er henlagt til generalforsamlingen, kan næppe indlægges et krav om en egentlig godkendelse af årsberetningen, medmindre vedtægterne udtrykkeligt kræver dette. Alligevel forekommer det ofte, at generalforsamlingen efter debatten om bestyrelsesberetningen opfordres til at godkende eller forkaste denne. Sker dette, vil beslutningen alene have vejledende karakter, men den kan ikke af den grund frakendes sin egenskab af generalforsamlingsbeslutning²⁹.

En generalforsamlingsbeslutning kan have karakter af en *præjudiciel* afgørelse af et spørgsmål, således at afgørelsen må efterfølges af en endelig beslutning. Dette er således tilfældet, hvor der stemmes om ændringsforslag til et hovedforslag. Når det i dette tilfælde gennem præjudiciel afstemning er besluttet, i hvilken skikkelse forslaget skal forelægges generalforsamlingen til afstemning, tager generalforsamlingen sin endelige beslutning om vedtagelse eller forkastelse af det således udformede forslag. Ingen af de foregående afstemninger kan »stå alene«³⁰. Også sådanne præjudicielle beslutninger har karakter af generalforsamlingsbeslutninger, men et eventuelt anfægtelsessøgsmål skal rettes mod den endelige beslutning. Under søgsmålet kan det imidlertid få betydning, om den præjudicielle beslutning er behæftet med mangler.

Ytringer på generalforsamlingen, der ikke munder ud i en afgørelse af en sag, har ikke karakter af en generalforsamlingsbeslutning³¹.

Der er intet til hinder for, at en generalforsamlingsbeslutning kan være *betinget*³². Betingelsen kan være resolutivt eller suspensivt bestemt,

27. Haefliger s. 113.

28. Kobbernagel: Dirigenten s. 130 f.

29. Se Kobbernagel: Dirigenten s. 70. Se endvidere om praksis i foreninger Børge Rasmussen s. 38. Se endelig om *kommanditistmødets* vidtgående adgang til at blive hørt og dermed give udtalelser bet. 937/1981 s. 99.

30. Se Hartwig s. 154. Kobbernagel: Dirigenten s. 102.

31. Nial s. 58.

32. Haefliger s. 114.

men den må være så klart defineret, at det uden videre kan overlades bestyrelsen at afgøre, om betingelsen er opfyldt. Betingelsen kan skyldes, at visse forhold ikke er fuldt afklaret, men den vil formentlig oftere skyldes, at efterfølgende omstændigheder, hvorover generalforsamlingen ikke er herre, må opfyldes, for at beslutningen kan få retsvirkning efter sit indhold.

En beslutning om udstedelse af konvertible obligationer har karakter af en suspensivt betinget forhøjelse af aktiekapitalen³³. En aktiekapitalforhøjelse kan besluttet betinget af, at en bestemt investor tegner det udbudte beløb. En person kan indvælges i bestyrelsen betinget af, at visse habilitetskrav opfyldes³⁴. Fusion kan besluttet betinget af, at skattemyndighederne anerkender fusionen som skattefri.

Principielt må der være frihed til at gøre en beslutning betinget, men for så vidt angår obligatoriske beslutningstemaer, hvor generalforsamlingen *skal* træffe afgørelse inden en vis frist, må betingelsen være afklaret inden da.

Beslutninger kan være *positive* eller *negative*. En afstemning medfører imidlertid altid en beslutning, også selv om denne er afvisende³⁵. Hverken beslutningstemaet eller beslutningsresultatet er i så henseende afgørende for afstemningsresultatets retlige karakter af generalforsamlingsbeslutning³⁶.

Formalitetsbeslutninger tager stilling til fremgangsmåden ved den endelige realitetsbeslutnings tilblivelse, de vedrører altså forretningsgangen (Haefliger: Geschäftsordnungsbeschlüsse)³⁷. Formalitetsbeslutninger kan være positive (eksempelvis beslutning om at behandle en sag i medfør af AL § 74, 1. pkt.) eller negative (eksempelvis beslutning om at afvise en sag)³⁸. Der må sondres mellem en realitetsbeslutning om et forslags forkastelse og en formalitetsbeslutning om forslagets afvisning. Lige så lidt som en afvisningsdom i en retssag har afvisningsbeslutningen under en generalforsamling taget stilling til sagens realitet, og sagen kan således tænkes forelagt generalforsamlingen på ny. Baggrunden for afvisningsbeslutningen kan være, at sagen ikke er tilstrækkeligt gennearbejdet på generalforsamlingstidspunktet. Også beslutning om en sags udsættelse indebærer en negativ formalitetsbeslutning. Henvisning af en sag til be-

33. Kjølbjerg i UfR 1973 B s. 249.

34. Se Nial s. 70 med note 105.

35. Haefliger s. 92.

36. Haefliger s. 113. Blok s. 577.

37. Haefliger s. 113.

38. Hartwig s. 140 f.

handling i udvalg afgør ligeledes alene formaliteten. Også denne beslutning må formentlig karakteriseres som negativ, fordi den – i alt fald indtil videre – afviser at tage stilling til realiteten³⁹. Det samme gælder forslag om afslutning af debatten. En positiv formalitetsbeslutning er derimod generalforsamlingens beslutning om at genoptage et allerede færdigbehandlet emne⁴⁰.

Til beslutningsbegrebet hører også valg⁴¹. Medens de øvrige beslutninger er af saglig karakter, er valghandlingen af personel karakter⁴². Valg er således beslutninger, der er kendetegnet ved deres særlige genstand, nemlig overførelsen af et mandat. Valget er oftest et obligatorisk beslutningstema⁴³.

2. Beslutningsindhold i relation til forskellige indholdsnormer

Selv med forbehold af det under III.2 og III.5 om generalforsamlingens kompetence i forhold til andre selskabsorganer og til selskabsdeltagerne udviklede er generalforsamlingen ikke helt autonom¹. Generalforsamlingsbeslutningernes indhold må ikke være i uoverensstemmelse med ufravigelige bestemmelser i AL, vedtægter eller andre love, ligesom tredjemands rettigheder kan påvirke beslutningsindholdet.

Selv om udgangspunktet er selskabsdeltagernes frihed til at ordne deres forhold, som de ønsker, er indholdet af deres beslutninger bundet af retsnormer på forskelligt niveau. I det følgende søges beslutningsindholdets relation til fire forskellige indholdsnormtyper vurderet, hvoraf de to første – AL og vedtægter – befinder sig på det selskabsretlige plan, medens de to sidste – anden lovgivning end AL samt aftalemæssige forpligtelser – befinder sig henholdsvis på det offentligretlige og det obligationsretlige plan.

39. Hartwig s. 141 f.

40. Hartwig s. 144.

41. Nial s. 58.

42. Haefliger s. 113.

43. Kobbernagel: Dirigenten s. 102 f.

1. Bergendahl s. 80 ff. Krenchel s. 253.

2.1. AL, herunder generalklausulen

2.1.1. Generelt om AL

Selskabsdeltageren har ret til at forlange, at generalforsamlingens beslutninger materielt er i overensstemmelse med de normer, der er opstillet i AL¹. Beslutningsindholdet må således ikke være i strid med de præceptive regler i AL². Reglernes præceptivitet skyldes først og fremmest hensynet til beskyttelse af aktionærer og kreditorer.

Når AL § 81 (om anfægtelsessøgsmål) omtaler beslutninger, som er stridende mod »denne lov«, menes i snæver forstand selve AL, men i videre forstand utvivlsomt hele det aktieretlige system, omfattende også bekendtgørelser og retspraksis i tilknytning til AL³.

Ved fortolkningen af begrebet »denne lov« vil Bergendahl⁴ frasortere situationer, hvor selskab X som aktionær i selskab Y beslutter sig til at afgive stemme på Y's generalforsamling i strid med præceptive regler i AL. Beslutningen i X kommer ifølge Bergendahl ikke i strid med det normkompleks, der gælder for det besluttende selskab X⁵. Som følge deraf kan beslutningen i X ifølge Bergendahl⁶ ikke anfægtes som stridende mod »denne lov«. Sondringen forekommer næppe rimelig. Selskabsdeltagere i X må have krav på, at X ikke træffer retsstridige beslutninger om den påtænkte handle måde i Y, og hvis X træffer en sådan lovstridig beslutning, ses der intet grundlag for at nægte selskabsdeltagerne ret til anfægtelsessøgsmål.

Optages én af AL's regler i vedtægterne, kan det spørges, hvilket regelsæt – AL eller vedtægterne – generalforsamlingsbeslutningen indholdsmæssigt skal sammenholdes med. Problemet eksisterer selvsagt ikke, hvis AL-reglen ordret er optaget i vedtægterne. Er der derimod uoverensstemmelse, og går vedtægterne længere med hensyn til beskyttelse af selskabsdeltagere og/eller kreditorer, end den underliggende præceptive AL-regel gør, må vedtægternes videregående kauteler respekteres. Ved fortolkningstvivel må hensyn tages til en eventuel hævdunden fortolkning af den præceptive AL-regel. Er vedtægtsbestemmelsen mindre vidtgående end den præceptive regel i AL, burde vedtægtsbestemmelsen selvsagt ikke være registreret, men er dette ikke desto mindre sket, fordi aktieselskabsregisteret har overset uoverensstemmelsen, eller er AL's præceptive regel strammet ved en lovændring, uden at vedtægterne (end-

1. Nial s. 22.

2. Sindballe-Klerk s. 231 f.

3. Roos s. 333 f.

4. Side 24 f.

5. Roos s. 334.

6. Side 25.

nu) er ændret tilsvarende, må den præceptive regel i AL respekteres. Også hvor en vedtægtsbestemmelse søger at gengive en præceptiv AL-regel i forenklet form, må vedtægtsbestemmelsen læses i overensstemmelse med AL-bestemmelsen. Generelt kan det dog herom siges, at når en lovregel optages i vedtægterne, må gengivelsen være så fuldstændig, at vedtægterne ikke bliver vildledende for læseren⁷.

I det følgende søges opregnet nogle tilfælde, hvor en generalforsamlingsbeslutning kan tænkes vurderet i relation til AL's indholdsnormer. Opregningen er ifølge sagens natur ufuldstændig.

Beslutning om selskabsstiftelse med *tilbagevirkende kraft* er ikke i strid med AL. Ved selskabets overtagelse af en bestående virksomhed sondrede AL § 6, stk. 3, i den tidligere udformning⁸ udtrykkeligt mellem overtagelsestidspunktet og stiftelsestidspunktet. 1982-ændringen, der kræver vurderingsberetning i forbindelse med sådan apportstiftelse, har ikke ændret herved. Der siges imidlertid intet om, med hvor lang tids tilbagevirkende kraft stiftelsen kan ske⁹. De skatteretlige regler griber her ind i de selskabsretlige, idet førstnævnte regelsæt tillader stiftelse med indtil seks måneders tilbagevirkende kraft, dog ikke længere tilbage end til udgangen af det sidst forløbne normale regnskabsår for den indskudte virksomhed. Der er dog intet til hinder for, at den tilbagevirkende kraft kan være en længere periode end den her angivne – noget sådant medfører blot ubehagelige skattemæssige konsekvenser, idet indkomsten før seks månedersperioden dobbeltbeskattes¹⁰.

Generalforsamlingens beslutning om uddeling af *udbytte* er undergivet præceptive begrænsninger i AL¹¹. § 109 fastslår således den allerede før AL 1973 almindeligt anerkendte regel, at udbetaling af selskabets midler til aktionærerne kun kan finde sted som udbytte på grundlag af selskabets senest godkendte årsregnskab. Undtagelserne er udlodning i forbindelse med nedsættelse af aktiekapitalen eller den lovpligtige reservefond eller i forbindelse med selskabets opløsning¹². Udbytteuddelingen er yderligere begrænset af § 110. Efter denne bestemmelse kan der som udbytte kun uddeles årets overskud i henhold til det godkendte regnskab, overført overskud fra tidligere år og frie reserver efter fradrag dels af udækket underskud, dels af beløb, der skal henlægges til lovpligtig reservefond el-

7. Krenchel s. 65.

8. Før 1982.

9. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 93. Poul Holmgaard i J 1974.149 og J 1976.21.

10. Jfr. Henrik Landt og Hans-Jørgen Mailand: Beskatning af selskaber og foreninger, 1977, s. 52 f.

11. Gomard s. 376.

12. Bet. 1969 s. 156.

ler andre formål¹³. Ifølge art. 15, stk. 1, litra a, i 2. *selskabsdirektiv* kan uddeling til aktionærerne ikke finde sted, såfremt selskabets nettoaktiver er eller som følge af uddelingen ville blive mindre end aktiekapitalen med tillæg af bundne reserver. Det er en følge af § 110 – »det godkendte årsregnskab fra sidste regnskabsår« – at udbytteuddeling ikke kan finde sted, hvis resultatopgørelse og status ikke er blevet godkendt¹⁴. De nævnte bestemmelser er ikke til hinder for uddeling i naturalier¹⁵. Ej heller »maskeret« udlodning er i strid med reglerne, hvis den holdes inden for de beløb, som efter § 109 og § 110 kan udbetales som udbytte¹⁶.

Det overskud, hvoraf udbytte uddeles, må være reelt. En fiktiv koncernindtjening kan således ikke danne grundlag for udbytte¹⁷. Foreligger der i henhold til det godkendte regnskab for sidste regnskabsår et overskud, hvoraf udbytte kan udloddes, men er selskabets økonomiske forhold i tiden mellem regnskabsårets slutning og generalforsamlingsdatoen forringet, kan det spørges, om forringelsen kan hindre udbetaling af udbytte. Det har herom været anført¹⁸, at selskabet som udgangspunkt kan foretage overskudsfordeling på grundlag af regnskabet, men at selskabet »efter almindelige retsregler« ikke derved må gøre sig insolvent. Ifølge samme opfattelse vil det efter omstændighederne kunne være rigtigt at tage hensyn til tab, der er lidt efter regnskabsafslutningen. *Gomard* føler sig¹⁹ ikke overbevist om den utvivlsomme rigtighed heraf. *Græsvænge* har²⁰ anført, at spørgsmålet må bero på en konkret fortolkning i hvert enkelt tilfælde²¹. Det billede, som det godkendte regnskab giver af selskabets økonomiske stilling, kan være op til seks måneder gammelt, jfr. AL § 69, stk. 1 – ja, det ses endog, at selskaber overskrider seksmånedersfristen meget betydeligt, og efter omstændighederne kan regnskabet derfor være håbløst inaktuelt på generalforsamlingstidspunktet. Der må i så fald bestå en naturlig pligt til at kende selskabets aktuelle stilling og oplyse den på generalforsamlingen. Måske kan man, hvor den aktuelle stilling er stærkt forringet i forhold til det godkendte regnskab, tillempe principper ad modum § 110, stk. 2, således at uddeling af udbytte ikke må finde sted,

13. *Gomard*: Grundrids s. 88.

14. *Rodhe* s. 203.

15. *Rodhe* s. 92.

16. Der er herved ikke taget stilling til ligestillingsgrundsætningen i forbindelse med maskeret udlodning, hvilket spørgsmål behandles nedenfor, jfr. i øvrigt *Rodhe* a. st.

17. Jfr. bet. 1964 s. 173 f.

18. *Sindballe-Klerk* s. 272.

19. Side 380.

20. *Faglige Artikler* nr. 7 1969 s. 46.

21. Se endvidere *Hørlyck* s. 91.

hvis det under hensyn til selskabets stilling må anses for stridende mod god forretningssskik. Der ses ingen grund til at reservere dette begreb – der må være udtryk for almindeligt anerkendte principper – for koncern-situationen. Det vil være i strid med de præceptive bestemmelser i § 109 og § 110, hvis generalforsamlingen tilsiger aktionærerne *renter*. Jfr. det udtrykkelige forbud herimod i *tysk* AktG § 57, stk. 2. Rentebestemmelse kan ej heller træffes i forbindelse med emission af præferencekapital²². Derimod kan det bestemmes, at præferencekapitalen skal have forlods, eventuelt kumulativt, udbytte og forlods opløsningsprovenu²³. Også vedtagelse af *á conto udbytte* er ulovligt, selv om vedtagelsen sker på en generalforsamling²⁴. Tidligere kunne samme resultat – i alt fald i mindre selskaber med begrænset aktionærkreds – nås ved aktionærlån²⁵.

2. *selskabsdirektiv* tillader i art. 15, stk. 2, *á conto udbytte*, hvis den nationale lovgivning opstiller visse betingelser i forbindelse dermed. Der skal opstilles en mellembalance, som viser, at de midler, der er til rådighed for uddeling, er tilstrækkelige, og der skal i et opstillet perioderegnskab være plads til udlodning²⁶.

Efter *tysk* AktG § 59 kan direktionen med bestyrelsens tilslutning og i henhold til udtrykkelig bemyndigelse i vedtægterne betale *á conto udbytte* (»Abschlag«) efter regnskabsårets udløb. Bestemmelsens stk. 2 indeholder en række begrænsninger, der skal sikre, at udbetalingen ikke bliver for stor²⁷.

Det forekommer ubetænkeligt at overføre regler svarende til 2. direktiv og AktG § 59 til dansk ret. Den ansvarlige selskabsledelse vil givetvis ved udøvelsen af reglerne skønne konservativt og forsigtigt, men der opnås for aktionærerne den fordel, at de ikke skal vente adskillige måneder på et udbytte, der oftest i forvejen giver dem en begrænset direkte forrentning af deres investering. Med den nugældende retsstilling er sådan *á conto*-betaling imidlertid udelukket.

Forskellig fra *á conto udbyttesituationen* er den situation, hvor en generalforsamling kunne nære ønske om at udbetale et *yderligere udbytte*. Det antages, at en sådan efterbetaling er udelukket²⁸. Klart er, at generalforsamlingen ikke kan gå flere regnskabsår tilbage og bevilge yderligere udbytte på grundlag deraf. Mindre indlysende forekommer det imidlertid, at generalforsamlingen skulle være afskåret fra ved en fornyet beslutning at forhøje et allerede vedtaget udbytte, hvis der foreligger særlig anledning hertil. Tænker man sig eksempelvis, at der på tidspunktet for den

22. Gomard s. 152.

23. Gomard s. 206.

24. Krenchel s. 194.

25. Gomard: Grundrids s. 100.

26. Se Parry-Dinnage s. 279.

27. Se Hefermehl s. 27.

28. Gomard s. 379 f. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 354.

ordinære generalforsamling var tvivl om udfaldet af en retssag, og var der i regnskabet hensat et betydeligt beløb hertil, der formindskede det efter § 110 disponible beløb, kan man forestille sig, at generalforsamlingen tog forbehold om under en ekstraordinær generalforsamling at omgøre regnskabet, hvis det efter den ordinære generalforsamling viser sig, at det afsatte beløb helt eller delvist kan tages til indtægt. Den ekstraordinære generalforsamling må da være berettiget til at forhøje udbytteprocenten. Selv uden sådant udtrykkeligt forbehold ses det ikke, at en velbegrundet efterbetaling skulle være ulovlig, når den dels er begrundet i en nyvurdering af det godkendte regnskab, dels er forsvarlig ud fra selskabets økonomiske stilling på efterbetalingstidspunktet.

Selv om § 109 generelt taler om uddeling af selskabets midler til aktionærerne, kan § 109 og § 110 ikke være til hinder for, at der ydes aktionærerne rimeligt vederlag for deres *almindelige samhandel* med selskabet. Sådant vederlag er ikke uddeling af udbytte eller udlodning. *Tysk AktG* § 61 bestemmer udtrykkeligt, at betaling til aktionærerne for »wiederkehrende Leistungen«, hvortil aktionærerne er forpligtet i henhold til vedtægterne, kan finde sted uden hensyn til, om der foreligger et overskud, forudsat betalingen ikke overstiger ydelsens værdi.

Hverken § 109 eller § 110 forudsætter, at aktiekapitalen på tidspunktet for udbytteudbetalingen er *fuldt indbetalt*, jfr. AL §§ 15 og 16. Oftest vil udbytte i denne situation ikke blive effektivt udbetalt, men modregnet i aktionærforskrivningerne, men nogen legal pligt til sådan modregning kan ikke anses at foreligge.

Forslaget til en lovgivning om *kommanditselskaber* bestemmer²⁹, at kommanditister, som ikke har indbetalt deres andel af indskudskapitalen fuldt ud, kun kan få udbetalt andel af overskuddet i form af en modregning i den ikke indbetalte indskudskapital³⁰.

Ved siden af ovennævnte regler om, hvad der kan danne grundlag for udbytteudbetaling, indeholder AL præceptive regler om *maksimaludbytte*. Slutmålet for opbyggelsen af den lovpligtige reservefond er 1/4 af aktiekapitalen, jfr. AL § 111, stk. 1, 2. pkt., men vedtægterne kan foreskrive pligt til større henlæggelse, jfr. bestemmelsens 3. pkt. Så længe den lovpligtige reservefond ikke er kommet op på 1/10 af aktiekapitalen, må udbyttet højest være 6 % af den indbetalte aktiekapital, jfr. AL § 110, stk. 1, 2. pkt.³¹. Det er omtvistet, hvorvidt der ved beregningen af de 6 % af »den indbetalte aktiekapital« skal ske fradrag af de aktier, der som egne aktier

29. § 25, stk. 1.

30. Se bet. 937/1981 s. 17 og 83.

31. Se Gomard: Grundrids s. 56.

måtte befinde sig hos selskabet. *Græsvænge-Larsen-Thomsen* går ind for denne løsning, medens *Holmgaard*³² anfører, at noget sådant ikke kan uledes af § 67, stk. 3. Skønt *Holmgaards* synspunkt formelt er korrekt, er jeg dog tilbøjelig til at tilslutte mig førstnævnte synspunkt ud fra den betragtning, at en aktieposts retlige værdi suspenderes i enhver henseende, når posten bliver til egne aktier, jfr. eksempelvis § 48, stk. 4, 2. pkt., efter 1982-ændringen.

Er det forløbne regnskabsår kortere eller længere end 12 måneder, må de 6 % ned- eller opreguleres forholdsmæssigt, jfr. AL 1930 § 44, stk. 2: »6 % årlig«³³. For én aktieklasse kan udbyttet udmærket være højere end 6 %, medens det for andre aktieklasser kan være lavere, blot den samlede udbetaling ikke årligt overstiger 6 % af den indbetalte kapital³⁴. Maksimeringen omfatter enhver form for udbytte, også udbytte der maskeres som »bonus« eller »rabat«³⁵. Reglen vedrører kun beregning af udbytte, men ikke spørgsmålet fra hvilken kasse selskabet finansierer udbetalingen, i givet fald ved låneoptagelse³⁶. Har andre end aktionærer ret til andel i overskud – eksempelvis garantier, patentindskydere samt sparere i et bankaktieselskab – må AL's udbyttmaksimeringsregler formentlig anvendes analogt³⁷.

Regler svarende til § 110, stk. 1, 2. pkt., findes ikke i ApL. Udkastet til statut for *europæiske aktieselskaber*, der i så henseende er tilpasset udkastet til 5. *selskabsdirektiv*, bestemmer i art. 216 a, at 5 % af årsoverskuddet, eventuelt med fradrag af overført underskud, skal henlægges til den lovpligtige reservfond, indtil denne udgør mindst 10 % af den tegnede aktiekapital³⁸.

Nedsættes aktiekapitalen til dækning af underskud, må der i tre år regnet fra kapitalnedsættelsens registrering ikke træffes beslutning om udbetaling af et højere samlet udbytte end 6 % årligt, medmindre der enten sker kapitalforhøjelse svarende til nedsættelsesbeløbet, eller proklamarererne i § 46 iagttages, jfr. § 45. Ej heller denne begrænsning gælder for anpartsselskaber³⁹. Reglen bygger på den erfaring, at der i rekonstruktionstilfælde er risiko for, at kapitalnedsættelse gennemføres i større omfang end nødvendigt, og at der herigennem skabes frie reser-

32. J 1974.155.

33. *Græsvænge-Larsen-Thomsen* s. 357.

34. *Bet.* 1969 s. 96.

35. *Gomard* s. 380.

36. *Gomard* s. 379.

37. *Sindballe-Klerk* s. 273 f.

38. Se *bull.suppl.* 4/75 s. 90 f. og s. 184.

39. *Gomard: Grundrids* s. 57. *Hørlyck* s. 62.

ver, der kan danne grundlag for efterfølgende udlodning til aktionærerne.

For moderselskaber indeholder § 110, stk. 2, den forsigtighedsregel, at der, selv om udbytteuddeling ellers er tilladt, ikke må udbetales så stort et udbytte, at uddelingen under hensyn til koncernens stilling i øvrigt må anses for stridende mod god forretningsskik. Ifølge motiverne bestemmer regelen ikke andet, end hvad der allerede følger af god regnskabs- og forretningsskik⁴⁰. Det forekommer naturligt, at moderselskabet ved sin udbyttefastsættelse tager hensyn til koncernens samlede stilling, idet koncernen økonomisk betragtes som en enhed⁴¹.

Generalforsamlingen kan ikke beslutte, at aktier skal kunne tegnes til *underkurs*. Det beløb, som skal betales for en aktie, må ikke være lavere end aktiens pålydende, jfr. AL § 13, stk. 1⁴². Regelen er en tydeliggørelse af AL 1930 § 29, stk. 2, der blot bestemte, at aktier ikke må udstedes til underkurs. »Underkurs« er et begreb, der skal ses i relation til pari kurs, men ikke i relation til markedskursen. Favørkurs i forhold til markedskursen er derfor ikke i strid med § 13, stk. 1, forudsat tegningskursen mindst er pari⁴³.

2. *selskabsdirektiv* bestemmer i art. 8, at aktier ikke kan udstedes for et beløb, der er lavere end den pålydende værdi, eller – ved aktier uden pålydende værdi, hvor sådanne tillades af den nationale lovgivning – den bogførte pariværdi. Dog kan medlemstaterne ifølge art. 8, stk. 2, tillade, at »de, der erhvervsmæssigt påtager sig at anbringe aktier« – altså vekselrere, banker m.v. – betaler mindre end det fulde beløb for de aktier, som de tegner i forbindelse med denne forretning. Tilsvarende regel er ikke optaget i dansk AL, men et tilsvarende resultat opnås i et vist omfang indirekte gennem § 5, nr. 5, 2. pkt., og § 32, stk. 1, nr. 9, 2. pkt., hvorefter omkostninger ved stiftelse, henholdsvis kapitalforhøjelse, som udgangspunkt ikke må overstige 5 pct. af den tegnede kapital. Disse regler medfører, at det beløb, der kommer selskabet til gode, kan blive mindre end pari kurs⁴⁴.

Fondsaktieemission er hverken bundet til det godkendte årsregnskab for sidste regnskabsår eller begrænset til beløb, hvoraf der kan udbetales udbytte⁴⁵. Sådant kapitalforhøjelse kan også ske på grundlag af opskrivning af anlægsaktiver eller overførsel fra lovpligtig reservefond, AL § 39. 6 pct. grænsen i § 110, stk. 2, 2. pkt., skal ikke respekteres⁴⁶.

40. Bet. 1969 s. 155.

41. Gomard: Grundrids s. 102. Hørlyck s. 97.

42. Gomard: Grundrids s. 35.

43. Bet. 1969 s. 67.

44. Se om 2. direktiv Parry-Dinnage s. 279.

45. Gomard: Grundrids s. 108.

46. Gomard: Grundrids s. 108. Holmgaard J 1974.152 f. Jacobi i U 1975 B s. 133. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 195 f.

Om udstedelse af *konvertible gældsbreve* bestemmer AL § 41, stk. 1, 2. pkt., præceptivt, at sådant lån ikke kan optages med et større beløb end halvdelen af aktiekapitalen på beslutningstidspunktet. Bestemmelsen skal forhindre, at selskabet efter konverteringen kan få en helt anden struktur end før konverteringen. Ej heller konvertible gældsbreve må udstedes til »underkurs«, sådan at forstå, at det beløb, der er betalt for en konvertibel obligation, ikke uden overførsel fra den frie egenkapital må være mindre end den akties pålydende, som obligationen ombyttes med, jfr. AL § 41, stk. 4.

I en utrykt skrivelse af 30/10 1981 (j.nr.103-6-81) har industriministeriet afgjort en sag vedrørende et bankaktieselskabs udstedelse af konvertible obligationer. Obligationslånet blev udbudt til kurs 130, således at der for en obligation med pålydende kr. 1.000 betaltes kr. 1.300. Efter seks år kunne obligationerne konverteres til en aktie på samme pålydende (kr. 1.000). Samtidig udbetaltes et akkumuleret kurstillæg på 120 % af obligationens pålydende. Aktieselskabsregisteret fandt fremgangsmåden i strid med § 41, stk. 4, idet de indbetalte kr. 1.300 måtte reduceres med det som kursgevinst betegnede beløb på kr. 1.200. Industriministeriet resolverede imidlertid, at fremgangsmåden ikke indebar en tilsidesættelse af § 41, stk. 4. Ministeriet lagde vægt på, at obligationslånet forblev udsondret som ansvarlig indskudskapital indtil konverteringen, og at det årligt henlagte kurstillæg måtte anses som et supplement til den nominelle rente, der var på 13 % p.a., og som udbetaltes løbende, for derved at bringe det samlede afkast af lånet på niveau med markedsrenten. Det samlede afkast før skat blev ved konverteringen 19,81 % p.a.

Ved kapitalforhøjelse gælder som deklatorisk udgangspunkt i medfør af AL § 32, stk. 3, at de *nye aktiers økonomiske og forfatningsmæssige rettigheder* indtræder ved forhøjelsesregistreringen. Generalforsamlingen kan gøre afvigelse herfra ved at udskyde eller fremrykke tidspunktet, men som præceptiv ydergrænse gælder, at rettighederne senest skal indtræde et år efter registreringen, jfr. § 32, stk. 3, i.f. Dog kan generalforsamlingen beslutte, at rettigheder, som helt kunne fratages en aktieklasse, midlertidigt suspenderes ud over et-årsfristen. Dette gælder eksempelvis forfatningsmæssige rettigheder i form af udvidet stemmeret eller særlig indflydelse på bestyrelsesvalg og økonomiske rettigheder i form af forlods udbytte eller forlods udlodning ved opløsning⁴⁷.

Generalforsamlingen kan ikke beslutte *kapitalnedsættelse* til andre formål end de i § 44 a nævnte, d.v.s. dækning af underskud, udbetaling til aktionærerne, afskrivning på aktionærforskrivninger eller henlæggelse til en særlig fond. Det vil således være i strid med bestemmelsen, om nedsættelse sker med henblik på at forøge den lovpligtige reservefond, foretage udbetaling til ikke-aktionærer eller udlodde udbytte straks. Bestem-

47. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 180.

melsen angiver således udtømmende, hvilke kategorier af formål nedsættelsesbeløb vil kunne bruges til⁴⁸. Også efter nedsættelsen skal der være fuld dækning for både aktiekapital og den til aktiekapitalen svarende lovpligtige reservefond, jfr. § 44 a, stk. 2, 2. led⁴⁹.

Udkastet til statut for *europæiske aktieselskaber* bestemmer i art. 44, stk. 3, om den situation, hvor aktiekapitalen nedsættes for at tilpasse kapitalen til den ved tab formindskede selskabsformue, og hvor aktiverne som følge af kapitalnedsættelsen overstiger passiverne, at forskelsbeløbet skal henlægges til en reserve, der ikke må anvendes til uddeling af udbytte eller på anden måde til gunst for aktionærerne.

Aktieselskabet er fastlåst i sit nationale system. Det kan ikke ved generalforsamlingsbeslutning forandre sit hjemsted og *flytte fra én stat til en anden*. Ønsker selskabet at ændre nationalitet, må det opløses, og aktionærerne må eventuelt stifte et nyt selskab i den ønskede stat⁵⁰. Selskabets juridiske personlighed kan så sige ikke overleve en hjemstedsflytning uden for landets grænser, medmindre der udtrykkeligt er lovhjemmel hertil⁵¹. Så længe der ikke er givet en udtrykkelig dansk lovregel om nationalitetsskifte, vil et sådant ikke være muligt⁵². Romtraktatens art. 220, 3. led, forudsætter, at der mellem medlemsstaterne om nødvendigt indledes indbyrdes forhandlinger for til fordel for deres statsborgere at sikre opretholdelse af et selskabs status som juridisk person i tilfælde af, at dets hjemsted forlægges fra et land til et andet. Der er endnu ikke udarbejdet nogen tekst herom⁵³.

Udkastet til statut for *europæiske aktieselskaber* bestemmer i art. 227, at et europæisk selskab, der i mindst fem år har haft sin faktiske forretningsledelse i en medlemsstat, kan flytte til en anden medlemsstat med bindende skattemæssig virkning for myndighederne i den fraflyttede stat.

Selskabets fastlåsning i det nationale system forhindrer også en *international fusion*⁵⁴. Romtraktatens art. 220, 3. led, forudsætter muligheden for en sådan fusion, og allerede i 1972 er et foreløbigt udkast⁵⁵ udarbejdet

48. Bet. 1969 s. 95.

49. Gomard: Grundrids s. 57.

50. Se bull.suppl. 8/75 s. 8.

51. Hémard-Terré-Mabilat s. 299 ff.

52. Der er naturligvis ikke herved taget stilling til spørgsmålet om den eventuelle mulighed for nationalitetsskifte for selvejende institutioner, hvilket falder uden for rammen for nærværende fremstilling.

53. Se Elisabeth Thuesen i AB 1982/134.

54. Bull.suppl. 8/75 s. 8.

55. Elisabeth Thuesen a.st.

herom, men der er endnu ikke opnået enighed om et forslag. Det er i denne forbindelse endnu et uafklaret spørgsmål, om der skal tillades fusion med selskaber, hvis beslutningscenter ligger uden for EF-landene⁵⁶. Et væsentligt formål med forslaget til statut for *europæiske aktieselskaber* er muliggørelsen af international fusion⁵⁷. Ej heller tankerne om en *internordisk fusion* er blevet realiseret⁵⁸. Så længe der ikke er skabt udtrykkelig lovhjemmel for international fusion, vil en sådan derfor ikke være tilladt.

Endelig kan det nævnes, at der ikke er hjemmel for en generalforsamling til at foretage en »fission« i form af opspaltning af selskabet i to eller flere selskaber med eventuel tilsvarende opspaltning af aktierne.

Praktisk taget samme resultat kan imidlertid opnås ved stiftelse af et nyt selskab kombineret med overførsel af en del af aktiverne og passiverne og tildeling af aktier i det nye selskab til det gamle selskabs aktionærer eller nogle af disse, jfr. NRT 1978.1184 HD⁵⁹.

Ved 6. selskabsdirektiv af 17/12 1982, der skal være gennemført til ikrafttræden i national ret inden 1/1 1986, skabes der dog hjemmel til en særlig form for selskabsspaltning.

2.1.2. Særligt om generalklausulen i AL § 80

Generalklausulen i AL § 80 giver visse direktiver for indholdet af generalforsamlingsbeslutninger. Beslutningen kan ikke med hjemmel i denne bestemmelse direkte påvirkes af minoriteten eller den enkelte, men hvis de i bestemmelsen indeholdte normer ikke følges, bliver beslutningen retsstridig og kan derfor ophæves eller ændres af domstolene i medfør af § 81¹.

Skønt der ved AL 1973 er givet adskillige minoritetsbeføjelser, har den almindelige tendens hvad angår majoritetskrav været at lempe disse for at muliggøre en mere smidig selskabsdrift. Som et korrelat hertil må der nødvendigvis skabes et sikkerhedsnet for den overstemte minoritet for så vidt angår særlige situationer². Her kommer § 80 ind som en sikkerhedsventil³. Den viderefører den ukodificerede minoritetsbeskyttelse, som *Gomard* før AL 1973 opløste i tre grundsætninger:

56. Elisabeth Thuesen a.st. s. 135.

57. Parry-Dinnage s. 284.

58. Bet. 1969 s. 166.

59. Se Magnus Aarbakke i Tfr 1980 s. 187 ff: Deling af aksjeselskab (fisjon) etter norsk rett.

1. Rodhe s. 224.

2. SOU 1971:15 s. 244.

3. Blok s. 570.

1. En lighedsgrundsætning,
2. et forbud mod beslutninger, der åbenbart strider mod selskabets interesser, og
3. et forbud mod beslutninger, hvorved en majoritet misbruger sin stemmeovervægt til at skaffe sig en urimelig fordel⁴.

Generalklausulen er således et vigtigt supplement til de af loven hidtil anerkendte ugyldighedsgrunde⁵. Det er nu muligt at slå op på en bestemt paragraf og konstatere rammerne for gældende ret, men væsentlige materielle ændringer i forhold til den før AL 1973 gældende retstilstand er ikke indtrådt⁶. En vis præventiv virkning må dog givetvis være knyttet til den udtrykkelige kodifikation af retstilstanden⁷.

Generalklausulen er en *opsamlingsbestemmelse*, som skal gribe de tilfælde, der ikke med sikkerhed rammes af de foran omtalte almindelige grænser for generalforsamlingskompetencen, herunder forrykkelsesreglen i AL § 79, stk. 3, 1. pkt.⁸. Lovgiver må have stået i et dilemma ved reglens udformning – således som det altid må være tilfældet, når generalklausuler overvejes⁹. Man kan enten søge kasuistisk at opregne en række beslutningstyper, som man præceptivt forbyder generalforsamlingen at anvende, eller man kan – som sket i § 80 – mere generelt søge at beskrive de situationer, man ønsker at ramme¹⁰.

Overvejelser om en kodificeret generalklausul fandt sted allerede på det 15. nordiske juristmøde i Stockholm i 1931, hvor Lauri Cederberg (Finland) under titlen »Minoritetsskydd i aktiebolag« detaljeret redegjorde for tilsvarende bestræbelser i andre lande, blandt andet Polen og Tyskland, og gjorde sig nærmere tanker om klausulens eventuelle udformning¹¹. Finsk ret fik allerede tidligt en generalklausul, hvorefter selskabsdeltagere kan angribe en generalforsamlingsbeslutning som materielt fejlagtig, hvis den tilsidesætter lighedsprincippet i nærmere bestemt omfang¹².

Allerede i UfR 1921.250 HD havde HR generelt udtalt¹³, at »Beslutninger, hvorved en Majoritet af Aktionærer misbruger deres talmæssige Over-

4. Gomard s. 343.

5. Bet. 1964 s. 155.

6. Gomard a.st.

7. Bet. 1964 s. 155.

8. Blok s. 569.

9. SOU 1971:15 s. 244.

10. Gomard s. 74.

11. Se nærmere det trykte forhandlingsreferat s. 60 ff. samt referatets bilag 3. Se endvidere omtalen heraf hos Nial s. 28 ff.

12. Taxell: Rättsskydd s. 45. Gomard s. 342.

13. Gennem stadfæstelse in terminis af en SHD.

vægt til at skaffe sig en Fordel på Minoritetens Bekostning« ifølge sagens natur må være ugyldige¹⁴. Det blev således tidligt fastslået, at flertallet ikke ved at udnytte sin talmæssige overvægt kunne tilvende sig en uforholdsmæssig andel af selskabets værdier. Den enkelte selskabsdeltager måtte være beskyttet mod, at generalforsamlingen traf beslutninger, som hverken kunne tjene virksomhedens eller alle aktionærers interesser, og derved skaffede flertallet fordele på de øvrige aktionærers bekostning¹⁵.

§ 80 lægger ikke noget væsentligt hertil, men § 81, stk. 4, forøger beskyttelsen, idet den giver domstolene hjemmel til ikke blot at ophæve, men også at *ændre* den ugyldige beslutning¹⁶.

Efter *engelsk* ret kan domstolene tilsidesætte generalforsamlingsbeslutninger, som er »unfairly prejudicial to some part of the members«¹⁷. Også efter *fransk* ret kan en »résolution abusive« tilsidesættes, hvis den er »contrairement à l'intérêt sociale et dans l'unique dessein de favoriser les membres de la majorité au détriment des membres de la minorité«¹⁸.

Uden udtrykkelig lovhjemmel er selskabsrettens principper overført til *ejerlejligheder*, jfr. UfR 1980.552 HD, hvor ejendommens oprindelige ejer fortsat ejede 23 lejligheder, medens seks var bortsolgt. På en generalforsamling besluttedes det med den oprindelige ejers stemmer at sælge én af de 23 usolgte lejligheder til ejerforeningen til brug for en vicevært. De øvrige seks ejere søgte beslutningen anfægtet, idet de blandt andet gjorde gældende, at den oprindelige ejer havde misbrugt sin afgørende stilling. HR fandt ikke, at der i sagen var oplyst noget, der gav grund til at antage dette, men affærdigede ikke i øvrigt muligheden for princippets anvendelse i en ejerforening.

Se om nyere praksis vedrørende magtmisbrug i *andelsselskaber* de hos Dyrbye i UfR 1972 B s. 39 opregnede domme. Afgørelser fra andelsretten kan have betydelig vejledende interesse for aktieretten¹⁹.

IFL indeholder ikke en til generalklausulen svarende regel, men der er næppe tvivl om, at princippet kan anvendes tilsvarende på økonomiske foreninger. I den *svenske* lov om økonomiske foreninger er indeholdt en generalklausul, hvorefter der ikke må træffes beslutning »om sådan åtgærd, att öppenbarligen fördel beredes vissa medlemmar till nackdel för föreningen eller övriga medlemmar«²⁰.

Eftersom grundsætninger svarende til generalklausulen som nævnt også var gældende før AL 1973, har *retspraksis under de ældre aktieselskabslove* fortsat betydelig interesse²¹. To omstændigheder kan dog sikkert medføre, at der efter AL 1973 vil kunne gribes ind i lidt flere tilfælde end

14. Sindballe-Klerk s. 237 f. Krenchel s. 282. Bet. 1964 s. 155. Gomard s. 350.

15. Gomard s. 324. Dyrbye s. 59.

16. C. Boye Jacobsen J 1974.137.

17. Gower s. 630 og 1981-supplementet dertil.

18. Hémard-Terré-Mabilat s. 331.

19. Gomard s. 326.

20. Se Hørlyck: Dansk Andelsret s. 240.

21. Gomard: Grundrids s. 84.

hidtil: For det første må den generelle tilbageholdenhed, som domstolene vist nok ofte føler ved at skulle gribe ind med drastiske midler på et ulovbestemt område, selvsagt være bortvejret, når der udtrykkeligt i loven er givet domstolene et fleksibelt redskab til at gribe ind²². For det andet indeholder AL § 80 ikke et subjektivt krav til beslutningstagernes erkendelse af beslutningens konsekvenser – de objektive i loven er nok. Eftersom tidligere praksis synes at have skelet til det subjektive (udnyttelse, misbrug), må også denne omstændighed tale for at bruge ugyldighedsredskabet lidt dristigere end tidligere.

Generalklausulen foreslås overført til en lovgivning om *kommanditselskaber*, jfr. udkastet § 18²³.

Det er væsentligt, at generalklausulen for så vidt angår generalforsamlingsbeslutninger er koordineret med en tilsvarende generalklausul for bestyrelsesbeslutninger, jfr. AL § 63²⁴. Ellers kunne der for en durkdreven selskabsledelse opstå »organ shopping« med henblik på at få en majoritetsbegunstigende beslutning vedtaget i det organ, der var omgærdet med de ringeste kauteler²⁵. Desuden ville bestyrelsen efter selv at have vedtaget en retsstridig beslutning kunne få denne konfirmeret på generalforsamlingen og dermed eventuelt være ansvarsfri under henvisning til generalforsamlingsbeslutningen²⁶. Nærværende fremstilling vedrører *generalforsamlingsbeslutningen*, men berører under IV.1, V.3 og VI.2 ledelsens prøvelsespligt.

§ 80 medfører ugyldighed for beslutninger, der *åbenbart* er egnet til at skaffe visse aktionærer eller andre en utilbørlig fordel. Åbenbarhedskravet forudsætter et utvivlsomt misforhold mellem det, der opnås af de begunstigede, og det, der opnås af selskabet eller de øvrige aktionærer²⁷. Der vil ofte samtidig foreligge et brud på lighedsgrundsætningen, jfr. AL § 17, 1. pkt., og § 79, stk. 3, 1. pkt., men dette er langt fra altid tilfældet²⁸. En forskelsbehandling kan efter omstændighederne være både rimeligt og sagligt begrundet. Med åbenbarhedskravet er det understreget, at bestemmelsen kun skal anvendes i mere ekstreme tilfælde, hvilket også markeres af begrebet »utilbørlig«²⁹. Kun de mere kvalificerede begunstigel-

22. Gomard s. 325.

23. Se bet. 937/1981 s. 80.

24. Gomard s. 353.

25. Gomard: Grundrids s. 74.

26. Rodhe s. 224.

27. Gomard s. 348 og 350.

28. Blok s. 569.

29. SOU 1971:15 s. 245.

sestilfælde omfattes således at bestemmelsen³⁰.

Særligt ved beslutninger, der træffes med kvalificeret majoritet, må generalklausulen anvendes med forsigtighed³¹. I disse situationer er det jo i forvejen gennem kravet om kvalificeret majoritet betonet, at beslutningstypen er af indgribende karakter og kan indebære ubehageligheder for en minoritet. Åbenbarhedskravet medfører da, at generalklausulen kun kan anvendes, hvis de fordele, flertallet opnår, i betydelig grad ligger ud over, hvad der må anses for at være en sædvanlig og nødvendig følge af den med kvalificeret majoritet trufne beslutning³². Kun når beslutningen virkelig kan stemples som utilbørlig, kan generalklausulen anvendes³³.

Afgørende for bestemmelsens anvendelse er, om beslutningen åbenbart er *egnet* til at tilvejebringe den nævnte utilbørlige fordel. Der er altså ikke i bestemmelsen opstillet noget krav om, at beslutningen faktisk skal have haft en følgevirkning af det nævnte indhold, eller at der – hvis en utilbørlig begunstigelse som nævnt i bestemmelsen faktisk foreligger – skal være påvist nogen kausalitet mellem beslutningen og den utilbørlige begunstigelse.

En fordel eller begunstigelse, som beslutningen er egnet til at tilvejebringe, kan tilfalde aktionærer eller *andre*. Fordelen kan således tilfalde udenforstående, men ofte vil den indirekte gavne aktionærer³⁴. Det er ikke afgørende for bestemmelsens anvendelse, om de begunstigede har deltaget i afstemningen, endmindre at beslutningen er taget ved hjælp af de utilbørligt begunstigedes stemmer.

Den fordel, som beslutningen er egnet til at tilvejebringe, skal være *utilbørlig*. Lige siden *Cederbergs* forslag om en generalklausul har det været diskuteret, om bestemmelsen bør anvendes på objektivt grundlag, eller om der bør stilles subjektive krav³⁵. Oftest har der været opstillet et vist subjektivt krav, nemlig om, at majoriteten »misbruger« sin magt, der kun må benyttes »bona fide« til selskabets fordel³⁶. Også *Cederberg* opstillede krav om misbrug af aktionærstillingen, og bet. 1964 foreslog som betingelse for anvendelse af generalklausulen, at aktionærer ved misbrug af deres stemmeret skaffede sig en åbenbart urimelig fordel³⁷. Bet. 1969

30. Hørlyck s. 111.

31. SOU 1971:15 s. 245.

32. Blok s. 570.

33. SOU 1971:15 a.st.

34. Bet. 1964 s. 162.

35. Nial s. 40 ff.

36. Krenchel s. 282.

37. Udkastets § 73. Bet. 1964 s. 162 f.

forlod bevidst det subjektive krav³⁸ og undgik derved at komme ind på de stemmendes forståelse eller ikke-forståelse af beslutningens særlige egenskaber, hvorefter den fornødne begrænsning af bestemmelsens anvendelsesområde lå dels i forannævnte krav om åbenbarhed, dels i utilbørlighedskravet. Allerede *Nial* konkluderede imidlertid om diskussionen objektiv/subjektiv, at den praktiske forskel næppe ville vise sig synderlig stor³⁹, og tilsvarende kan det formentlig siges om AL § 80, at det næppe gør nogen større forskel for reglens anvendelighed, at man har kvittet kravet om tilregnelser. Åbenbarheds- og utilbørlighedsbetingelserne opstiller i forvejen så strenge krav, at et tilregnelserkrav nærmest må siges at halte bagefter.

Fordelen kan være opnået på andre aktionærers eller selskabets *bekostning*. I det omfang aktionærlån efter retstilstanden før lovændringen i 1982 kunne tillades og var forsvarligt set fra selskabets synspunkt, kunne der foreligge en krænkelse af minoritetsaktionærerne, hvis ikke alle fik lån og dermed adgang til samme fordel⁴⁰.

I UfR 1924.147 ØLD vedtog generalforsamlingen, at selskabets aktier kunne belånes i selskabet til 225 pct. Beslutningen begunstigede reelt en enkelt aktionær, og den ansås ugyldig som stridende mod andre aktionærers ret.

I UfR 1921.250 HD købte et dampskibsselskab D1 aktiemajoriteten i et andet dampskibsselskab D2. D2's generalforsamling vedtog at overdrage aktiver og passiver til D1 og at indløse D2's aktionærer til kurs 560. Generalforsamlingsbeslutningen ansås *ikke* stridende mod de øvrige aktionærers ret, da indløsningen skete til den virkelige værdi.

1964-udkastet blev stående ved beslutninger, der blev truffet på andre *aktionærers* bekostning. Imidlertid kan en beslutning være af en sådan beskaffenhed, at den ikke direkte skader andre aktionærer, men dog skader selskabet og dermed også indirekte bliver til skade for de øvrige aktionærer. Med henblik herpå er det som nævnt udtrykkeligt bestemt i AL § 80, at generalklausulen også rammer utilbørlige fordele, der opnås på *selskabets* bekostning⁴¹.

Skulle den nye udformning af AL § 79, stk. 1, nr. 1, blive anvendt til at fastsætte »skæve« eller uretfærdige *medarbejderordninger*, der eksempelvis alene begunstiger enkelte medarbejdere, kan dette efter omstændighederne indebære en utilbørlig fordel på andre aktionærers eller selskabets bekostning, således at § 80 kan finde anvendelse, jfr. industriministerens bemærkninger til 1982-lovforslaget.

38. Bet. 1969 s. 118.

39. *Nial* s. 41.

40. Gomard: Grundrids s. 104.

41. Bet. 1969 s. 118.

Generalklausulen betegner en *individualret* for den enkelte aktionær – retten til at modsætte sig utilbørligt begunstigende generalforsamlingsbeslutninger. Der skal således ikke mønstres nogen bestemt minoritet for at kunne modsætte sig beslutningen som materielt ugyldig. Generalklausulen er ingen minoritetsbeskyttelsesregel i sædvanlig forstand, men det er klart, at den fremstår som et væsentligt supplement, hvor minoritetsbeskyttelsesreglernes formelle forudsætninger ikke er opfyldt og minoriteten derfor tilsyneladende er udleveret til majoritetens nåde og barmhjertighed⁴².

Den beslutning, som generalforsamlingen måtte træffe i strid med AL § 80, vil ifølge sagens natur være truffet ved hjælp af en majoritet af stemmerne, men ikke nødvendigvis en majoritet af aktierne, idet der kan være stemmeretsdifferentiering. Bestemmelsen vil derfor oftest fremstå som en beskyttelse mod majoritetsmisbrug. Det er imidlertid ligeledes antaget, at bestemmelsen beskytter mod *minoritetsmisbrug*⁴³. Særligt i tilfælde af rekonstruktion eller fusion skulle der ifølge betænkningerne være brug for en beskyttelse mod minoritetsmisbrug. Det kunne således tænkes, at minoriteten i rekonstruktions- eller fusionssituationen gør sin tilslutning betinget af opnåelse af urimelige fordele på de andre aktionærs bekostning. Imidlertid har minoritetsaktionærerne ret til at lade deres stemmeafgivning bevæge af egoistiske motiver, og det vil sikkert ikke være utilladeligt, om de pågældende i den forbindelse betinger sig økonomiske fordele. Generalklausulen kan derfor vanskeligt tænkes anvendt i situationer, hvor minoritetens ret er af passiv, defensiv natur, altså retten til blot at modsætte sig beslutninger. Snarere kunne den tænkes anvendt i de særlige tilfælde, hvor minoriteten undtagelsesvis har adgang til at handle aktivt, offensivt. Dette kunne således være tilfældet, hvor majoriteten midlertidigt er sat ud af spillet, eksempelvis på grund af noteringsfrist, og minoriteten benytter lejligheden til at få en beslutning igennem.

I UfR 1921.283 HD skiftede majoriteten ejer, men inden for noteringsfristen holdtes en generalforsamling, hvor man vedtog visse vedtægtsændringer af konservativ natur til styrkelse af ledelsen, nemlig dels forlængelse af bestyrelsens mandat fra ét til tre år og dels indførelse af krav om kvalificeret majoritet til køb og salg af skibe, når den korresponderende reder modsatte sig dette. Beslutningen ansås ikke at udgøre misbrug af stemmeretten.

Majoriteten kan være sat ud af spillet på grund af inhabilitet, og også i sådanne situationer kan afgørelsen af en vigtig sag være spillet i hænderne

42. Taxell: Rättsskydd s. 45.

43. Bet. 1964 s. 162 og bet. 1969 s. 118.

på en minoritet. Det er i disse tilfælde ikke udelukket at anvende general-klausulen, blot fordi beslutningen er tilvejebragt med en minoritet af alle stemmer.

Derimod må det være udelukket at statuere »minoritetsmisbrug«, blot fordi minoriteten stædigt modsætter sig en foreslået beslutning, der angiveligt vil være til selskabets bedste. Der kan ikke antages at gælde en grundsætning som den, der har været overvejet i fransk ret, hvorefter domstolene skulle kunne skære igennem og tillade de fornødne beslutninger, »lorsqu'un associé ou actionnaire ou un groupe d'associés ou d'actionnaires fait abusivement obstacle á l'adoption par les assemblées ordinaires ou extraordinaires de mesures conformes á l'intérêt social«⁴⁴.

Som foran antydte har aktionærerne lov at være egoistiske ved stemmeafgivningen. De er ikke forpligtede til at fremme selskabets interesser⁴⁵. *Gower* understreger, at »votes are proprietary rights ... which the holder may exercise in his own selfish interests even if these are opposed to those of the company«⁴⁶. I det omfang der derfor ikke af det foregående eller af det følgende om inhabilitet, selskabsinteressen m.v. positivt kan fastslås en pligt for aktionæren til *ikke* at stemme egoistisk, vil han have denne ret. Som fremhævet af *Nial* giver aktionærernes »økonomiske personlighedsspaltning« anledning til nogle af selskabsrettens vanskeligste problemer⁴⁷. AL indskrænker sig til at foreskrive, at inhabilitet foreligger på generalforsamlingen ved afstemning om søgsmål mod aktionæren selv eller om aktionærens eget ansvar over for selskabet, og ved afstemning om søgsmål mod andre eller andres ansvar, hvis aktionæren deri har en betydeligere interesse, der kan være stridende mod selskabets, jfr. AL § 67, stk. 4. Som udgangspunkt er aktionæren derfor ikke afskåret fra at stemme ved beslutninger om indgåelse af *aftaler* mellem ham og selskabet, det være sig indgåelse, ændring, opsigelse eller andre beslutninger vedrørende aftaler. Som påpeget af *Blok* kan den principielle adgang til »selvkontrahering« imidlertid give anledning til misbrug, og da et værn herimod ikke findes i den specielle inhabilitetsregel i § 67, stk. 4, må værnet mod misbrug findes i den generelle bestemmelse i § 80⁴⁸. Allerede tidligt har teori og praksis erkendt, at lovens inhabilitetsregel ikke kan stå alene, men må suppleres med en grundsætning om, at også beslutninger vedrørende aftaler mellem aktionæren og selskabet kan være ugyldige,

44. Hémard-Terré-Mabilat s. 333.

45. Rodhe s. 209.

46. Gower s. 615.

47. Nial s. 33.

48. Blok s. 440 f.

hvis aftalerne er urimelige i forhold til selskabet eller andre aktionærer⁴⁹. Generalklausulen kan imidlertid i denne forbindelse ikke strækkes så vidt, at den i realiteten bliver til en inhabilitetsbestemmelse vedrørende afstemning om aftaler som supplement til § 67, stk. 4. Bestemmelsen kan således ikke anvendes, blot fordi en aktionær deltager i en afstemning om en aftale med ham selv. Ej heller kan den anvendes, blot fordi aktionæren ved en sådan beslutning på generalforsamlingen opnår en gunstig aftale med selskabet. Derimod kan klausulen anvendes, hvis aktionæren opnår væsentlige fordele set i relation til de vilkår, som tredjemand uden forbindelse med selskabet ville kunne opnå ved en tilsvarende aftale. Der må være tale om en ikke helt ubetydelig difference mellem på den ene side de aftalte vilkår og på den anden side markedsvilkårene, for så vidt disse kan udfindes⁵⁰.

Påhviler der aktionærerne pligt til at handle med selskabet for eksempel i form af naturalpræstationer til selskabet eller pligt til varekøb fra selskabet, må prisen i det væsentlige fastsættes i overensstemmelse med markedsprisen, medmindre der foreligger enighed om det modsatte⁵¹. Afkøber selskabet således en aktionær aktiver til overpris, sælger selskabet aktiver til en aktionær til underpris, eller ydes der på særligt gunstige vilkår lån af selskabsmidler til selskaber, der har forbindelse med majoriteten, og er vilkårene i de nævnte tilfælde klart afvigende fra markedsvilkårene, vil forholdet være i strid med generalklausulen⁵².

I en ØL-sag (12. afd. nr. 352/82), der på tidspunktet for udarbejdelsen af nærværende fremstilling endnu ikke er pådømt, besluttede en generalforsamling i et familieaktieselskab F at yde et leverandørselskab L usikrede lån på rente- og afdragsmæssigt gunstige vilkår og at nytegne en majoritetspost aktier i L. Den personkreds, der udgjorde majoriteten i F, dominerede også L, der af sit pengeinstitut havde fået det råd at søge kapitaltilførsel på anden måde end ved yderligere kredit dér. To minoritetsaktionærer i F søgte beslutningen anfægtet under anbringende af, at den utilbørligt begunstigede de aktionærer i L (og F), som efter minoritetens opfattelse af egen lomme burde have finansieret kapitaltilførslen. F gjorde gældende, at dispositionen var forretningsmæssig tilrådelig, blandt andet fordi L havde meget betydelige leverancer til F.

Et bestyrelsesmedlem eller en direktør kan ikke ved at drive »organ shopping« få en aftale godkendt i strid med selskabets interesser: Er den på-

49. Se RT 1928/29, till. A, sp. 3294. UfR 1931.274 HD (noten). Bet. 1964 s. 159. Gomard s. 325.

50. Blok s. 571. Se i denne forbindelse den af Blok citerede ejerforeningsretlige dom i UfR 1980.552 HD, der er omtalt foran.

51. Krenchel s. 191. Gomard s. 351.

52. Gomard s. 350.

gældende efter AL § 58 inhabil ved sagens behandling i bestyrelsen, ville det være bekvemt, om han – ved at forlange sagen henskudt til generalforsamlingens afgørelse – kunne komme uden om inhabilitetsproblemet, men dette vil § 80 oftest forhindre⁵³.

Et vigtigt område for generalklausulen er at forhindre beslutninger, der *klart strider mod selskabets interesse*⁵⁴. § 80 skal ikke bruges til at give selskabsdeltagere en vetoet mod flertallets og ledelsens skøn vedrørende spørgsmålet om den mest hensigtsmæssige måde at drive selskabet på. Majoritetsprincippet er fortsat afgørende, og der må levnes majoriteten og selskabsledelsen vide rammer for skøn – og fejlskøn. Men beslutninger, der som nævnt af *Gomard åbenbart ikke kan* være begrundet i selskabsinteressen, rammes af § 80⁵⁵.

Også efter *belgisk* retspraksis gælder, at beslutninger, der er i strid med selskabets interesser (intérêt social) kan erklæres ugyldige⁵⁶. Tilsvarende gælder efter *hollandsk* retspraksis⁵⁷.

Selv om aktieselskabet principielt er erhvervsdrivende og indrettet på at indvinde overskud, kan majoriteten savne tilskyndelse hertil, fordi majoritetens interesser er varetaget på anden måde. Beslutninger dikteret af sådanne selviske majoritetsinteresser i strid med selskabets virkelige interesse kan rammes af generalklausulen⁵⁸.

For *ejerforeningens* vedkommende nævner *Blok*, a.st. som eksempel, at majoriteten nægter at medvirke til afskedigelse af en administrator, som gør sig skyldig i misbrug eller forsømmelser, eller at majoriteten undlader at sikre en forsvarlig administration og vedligeholdelse af ejendommen.

Generelt kan man ikke automatisk forlade sig på, at de, der har magten til at træffe beslutninger i aktieselskabet, i enhver henseende har interesse i at tilgodese selskabet⁵⁹. Beslutningstagernes egne interesser kan være varetaget uafhængigt af selskabets trivsel – ja, på bekostning deraf, gennem lønninger, naturalgoder o.l. *Rodhe* nævner, anf.st., at majoriteten ikke må træffe beslutning om anvendelse af selskabets midler eller påføre dette forpligtelser ud fra hensyn, som er i strid med selskabets formål, og

53. Gomard: Grundrids s. 75.

54. Gomard: Grundrids s. 84. Gomard s. 129 og 348.

55. Gomard s. 348. Thorbek s. 339.

56. Thorbek s. 207. Meinhardt: Company Law in Europe, afsnit B-13.

57. Thorbek s. 239. Meinhardt anf.v., afsnit NL-13 (i).

58. Rodhe s. 225. Blok s. 570 ff.

59. Rodhe s. 217.

at vedtægterne i så henseende angiver en ramme for selskabets virksomhed, som ikke må overskrides af generalforsamlingen. Hertil må dog bemærkes, at generalforsamlingsbeslutningen ikke bliver i strid med generalklausulen, blot fordi den varetager hensyn, der ligger uden for den vedtægtsmæssige formålsbestemmelse. Formålsbestemmelsen kan ændres med vedtægtsændringsmajoritet⁶⁰, og ofte vil den være fleksibel. Beslutningen kan godt være truffet ud fra oprigtige hensyn til selskabets trivsel, men desuagtet være i strid med formålsbestemmelsen. Afgørende for generalklausulens anvendelse er derimod, om beslutningen åbenbart har en sådan beskaffenhed, at den slet ikke *kan* fremme selskabets trivsel, og det vil herved være et indicium, men ikke et afgørende moment, om det bag beslutningen liggende hensyn overskrider formålsrammen⁶¹.

Princippet om selskabsinteressen er ikke af nyere dato. Allerede tidlig *tysk* teori antog, at »Beschlüsse und Handlungen der Gesellschaftsorgane, die sich gegen das Interesse der Gesellschaft richten«, kunne forhindres af den enkelte aktionær⁶². Også tidlig *nordisk* doktrin antog en lignende grundsætning om beslutninger i strid med »bolagets verksamhet«⁶³. Ligeledes det foran tagne forbehold om, at kun åbenbare krænkelser af selskabsinteressen kan anfægtes, fandtes i den tidlige teori. *Nial* anfører således, at det følger af forholdets natur, at grænsen for, hvad der er foreneligt med selskabets virksomhed, er flydende, og at det naturligste er, at majoriteten i tvivlsomme tilfælde har afgørelsen⁶⁴. *Nial* konkluderer, at beslutningen kan angribes, hvis den åbenbart strider mod selskabets formål i vid forstand, nemlig det formål at indtjene størst mulig profit til selskabsdeltagerne⁶⁵. I denne forbindelse er der kun tale om selskabsdeltageres interesser i deres egenskab af aktionærer, men ikke deres eventuelle interesser i egenskab af kreditorer mod selskabet.

Generalklausulen kan ramme transaktioner, der tilføjer selskabet økonomisk skade, men ikke blot fordi selskabet faktisk kommer til at lide tab ved dispositionen. Dispositionen må være af en sådan karakter, at det er åbenbart, at den vil blive til skade for selskabet⁶⁶. I det øjeblik, beslutningen tages, kan den udmærket tænkes at være erhvervsmæssigt velmotive- ret, men omstændighederne eller et undskyldeligt fejlskøn kan medføre, at den faktisk bliver tabgivende. Noget sådant ligger uden for general-

60. SOU 1971:15 s. 244.

61. Rodhe s. 226.

62. Möser s. 12.

63. *Nial* s. 30 ff.

64. *Nial* s. 30, note 42.

65. *Nial* s. 33.

66. *Nial* s. 35.

klausulens område. Anfægtelsesmuligheden skal ikke bruges til at gøre domstolene til overdommer over majoritetens skøn vedrørende selskabspolitik⁶⁷. Med lidt god vilje kan der drages en forsigtig parallel til forvaltningsrettens traditionelle dogme om på den ene side forvaltningsmyndighedernes frie skøn, der sædvanligvis ikke kan domstolsprøves⁶⁸, og på den anden side tilfælde, hvor domstolene skærer igennem, fordi forvaltningsmyndighederne har tilsidesat rammerne for det frie skøn, har varetaget ulovlige interesser, har haft odieuse hensigter⁶⁹.

Også *engelsk* retspraksis vil tilsidesætte beslutninger i åbenbar modstrid med selskabsinteressen, nemlig »if it can be shown that the predominant motive of those voting ... was not to accomplish a proper corporate purpose«⁷⁰. Også engelsk retspraksis erkender i lighed med det foran udviklede, at »what is best for the managers, may not necessarily be best for the individual proprietors«, og at »it is the company as a whole whose interests shall be paramount«⁷¹. I en ældre engelsk sag, *Cook v. Deeks* (1916), havde ledelsen indskudt sig selv som medkontrahenter i aftaler, der burde have været indgået til fordel for selskabet. Gennem ledernes majoritetsaktieposter opnåede de generalforsamlingens godkendelse af handlemåden. Generalforsamlingsbeslutningerne omstødtes af retten, og fortjenesten på kontrakterne blev tilkendt selskabet⁷². En anden sag, *Clemens v. Clemens Bros. Ltd.* (1976), illustrerer anvendelsen af et til generalklausulen svarende princip på generalforsamlingsbeslutninger, der gør drastisk indgreb i en selskabsdeltagers forfatningsmæssige rettigheder. En minoritetsaktionær M ejede 45 % af aktierne og havde i henhold til lov og vedtægter, som følge af at aktiebesiddelsen oversteg 25 %, visse muligheder for at modsætte sig vedtægtsændringer og udøve en forkøbsret. M's tante ejede de resterende 55 % og havde sæde i bestyrelsen. M var ikke medlem af bestyrelsen. Generalforsamlingen vedtog nu kapitaludvidelser til fordel blandt andet for nogle direktører, hvilket resulterede i, at M's aktiepost faldt til under 25 %, hvorved hendes rettigheder i de nævnte henseender ophævedes. Retten kendte generalforsamlingsbeslutningerne ugyldige og anførte blandt andet: »They are specifically and carefully designed to ensure not only that the plaintiff (M) can never get control of the company, but to deprive her of what has been called her negative control«⁷³.

Også *fransk* ret tillader anfægtelse af generalforsamlingsbeslutninger, der klart er i strid med selskabsinteressen⁷⁴. I sagen *Fruehauf* (1965) havde amerikanske hovedaktionærer givet ordre til et fransk datterselskab om ikke at gennemføre en aftalt handel om leverancer til det kommunistiske Kina. Denne disposition fra hovedaktionæren blev kendt uforbindende for selskabet.

67. Taxell: Rättsskydd s. 26 og 109. Rodhe i Festskrift til Borum 1964 s. 432. Rodhe s. 225. SOU 1971:15 s. 244.

68. Jørgen Mathiasen i Forvaltningsret, almindelige emner, 1979, s. 228 ff.

69. Samme, a.v. s. 261 f.

70. Gower s. 639.

71. Samme s. 554.

72. Samme s. 617.

73. Samme s. 628.

74. Hémard-Terré-Mabilat s. 331.

Det fremdragne eksempel fra fransk retspraksis leder uvilkårligt tanken hen på en i skrivende stund aktuel situation, hvor der til europæiske datterselskaber kan flyde mere eller mindre bestemte ordrer fra amerikanske moderselskaber om ikke at udføre visse anlægsarbejder, hvori Sovjetunionen er impliceret. Eventuelt kan man forestille sig, at et amerikansk moderselskab går så vidt som til på et datterselskabs generalforsamling at stemme en beslutning igennem, hvorefter det pålægges ledelsen at droppe sådant arbejde. Har selskabet i henhold til de for dette gældende love legalt påtaget sig arbejdet, og vil det klart være i strid med selskabsinteressen at bryde kontrakten, må det sikkert antages, at en sådan generalforsamlingsbeslutning er i strid med generalklausulen.

Det skal nedenfor gennem retspraksis m.v. søges belyst, hvornår en beslutning kan være i klar modstrid med selskabets interesser.

Det vil formentlig sjældent forekomme, at et *for højt udbytte*, som i øvrigt holder sig inden for rammerne af §§ 109 og 110 og er tiltrådt af bestyrelsen i medfør af § 112, 2. pkt., skulle være i strid med generalklausulen⁷⁵.

I UfR 1924.147 ØLD, der er omtalt foran, omstødtes en generalforsamlingsbeslutning om, at aktionærerne kunne belåne deres aktier i selskabet med 225 %. Vedtagelsen var alene sket af hensyn til hovedaktionæren, der havde likviditetsvanskeligheder, og beslutningen kunne ikke tjene selskabets interesser⁷⁶.

I UfR 1931.274 HD havde filmselskabet F en kontrakt med et engelsk filmselskab H, hvorefter H ikke måtte være interesseret i talefilmmetoder, der konkurrerede med F. H erhvervede nu en bestemmende aktiepost i F. På en generalforsamling i F vedtoges det med H's stemmer at ophæve H's forpligtelse. HR statuerede, at beslutningen var truffet med det formål at frigøre H fra sin forpligtelse. Det var indlysende, at beslutningen ikke kunne være i F's interesse, og at den indebar en åbenbar begunstigelse af aktiemajoriteten, og beslutningen omstødtes derfor⁷⁷. Sagen skærpedes yderligere af den omstændighed, at H først erhvervede majoritetsposten, efter at H havde fået interesse i at frigøre sig fra sin forpligtelse over for F⁷⁸.

I UfR 1934.1081 VLD havde bestyrelsen en bemyndigelse til at udvide aktiekapitalen fra kr. 73.500 til kr. 90.000. Udvidelsen iværksattes til fordel for en funktionær i selskabet, og den sikrede bestyrelsen majoriteten og hindrede samtidig, at en anden aktionær opnåede denne. Beslutningen ansås for lovlig. Der synes blandt andet at være lagt vægt på, at den tilførte kapital skulle anvendes til driftsmæssige formål. Alligevel kan beslutningen næppe anses for at være rigtig, idet den reelt ikke var i selskabets, men i kontrolaktionærgruppens interesse⁷⁹. Blev en tilsvarende beslutning i dag gennemført af en generalforsamling, ville den næppe blive opretholdt af domstolene.

75. Nial s. 37. Sindballe-Klerk s. 238.

76. Gomard s. 130.

77. Dyrbye s. 60.

78. Gomard s. 349.

79. Krenchel s. 95. Gomard s. 347 f. Dyrbye s. 59 f.

I VLT 1942.206 godkendtes det på en generalforsamling i varehuset A, at dette som medstifter af varehuset V tegnede aktier i sidstnævnte. Det godkendtes ligeledes, at en del af det tegnede aktiebeløb blev overdraget til tredjemand. Endelig godkendtes det, at en del af det tegnede aktiebeløb blev overdraget til A's bestyrelsesformand B. En minoritetsaktionær i A protesterede på generalforsamlingen mod transaktionerne og søgte disse anfægtet under anbringende af, at de indebar en énsidig fordel for majoriteten. VLR opretholdt beslutningerne. Retten lagde vægt på, at man allerede ved stiftelsen af A var gået ud fra, at der skulle oprettes nye forretninger af tilsvarende art, og at minoritetsaktionæren måtte have været på det rene hermed. – Det kan formentlig ikke anses for at være utvivlsomt, at en tilsvarende generalforsamlingsbeslutning ville blive opretholdt i dag.

I en utrykt ØLD af 17/6 1954 (3. afd. 294/53) bemyndigede generalforsamlingen bestyrelsen til at sælge aktieselskabets iscremeafdeling. En minoritet søgte beslutningen anfægtet under anbringende af, at flertallet til sin egen fordel havde tilsidesat minoritetens interesser. ØLR fandt intet grundlag for at antage dette, men lagde tværtimod til grund, at salget også i forhold til minoriteten havde været en forretningsmæssig forsvarlig disposition.

I UfR 1955.932 ØLD havde majoriteten placeret selskabets formue i andre selskaber med nær tilknytning til majoriteten, og disse dispositioner underkendes af retten⁸⁰.

Opkøb af aktiemajoriteten i et andet selskab efterfulgt af en anvendelse af majoriteten til at gennemtvinge en beslutning om, at det andet selskab skal fusionere med det opkøbende, vil ofte indebære en overtrædelse af generalklausulen, hvis fusionsvilkårene ikke yder minoritetsaktionærerne fuldt vederlag⁸¹. Risikoen herfor er næppe stor efter de i 1982 gennemførte kauteler i fusionssituationen, jfr. AL § 134 c.

Overførsel af den af aktieselskabet drevne virksomhed til et andet selskab kan være i strid med det første selskabs interesse, men kan efter omstændighederne være sagligt begrundet.

I en utrykt ØLD af 16/11 1979 (7. afd. nr. 374/78) havde en generalforsamling i en indkøbs- og finansieringsvirksomhed D besluttet at overføre virksomheden til et nyoprettet AmbA A, at ændre D's formål til finansieringsvirksomhed og ændre dets navn. Før omdannelsen var D en indkøbsorganisation for virksomheder i industribranchen. En væsentlig årsag til ønsket om ændringer var, at store aktieposter i nogle af de selskaber, der var aktionærer i D, var blevet opkøbt af en konkurrerende virksomhed Ø. ØLR lagde vægt på, at de på D's generalforsamling trufne beslutninger efter det oplyste ikke havde medført nogen svækkelse af D's økonomi og heller ikke i øvrigt kunne anses sket på selskabets bekostning. De medlemmer af D, som oprettede den nye indkøbsforening A som et andelsselskab, kunne fortsat opnå fordelagtige indkøb hos D's leverandører, men skaffede sig ingen yderligere fordele. ØLR medgav den sagsøgende minoritet M, at M som en følge af beslutningerne blev udelukket fra som medlem af en indkøbsforening at kunne købe særligt fordelagtigt hos D's leverandører. Imidlertid fandt retten, at beslutningerne var truffet ud fra »et begrundet beskyttelseshensyn«. Retten lagde herved blandt andet vægt på oplysningerne om Ø's opkøb af aktier i de selskaber, der var aktionærer i D. ØLR konkluderede derfor, at beslutningerne ikke var

80. Gomard s. 353.

81. Sindballe-Klerk s. 238.

truffet for at skaffe flertallet af aktionærerne en utilbørlig fordel på mindretallets bekostning, og at beslutningerne heller ikke havde været åbenbart egnede dertil.

Sidstnævnte dom synes at gå meget vidt i sin anerkendelse af, at der kan træffes vidtgående foranstaltninger – endog afhændelse af selve virksomheden – for at undgå, at konkurrenter får indblik i virksomheden. Skal så vidtgående foranstaltninger, der uundgåeligt vil få betydelig skadevirkning for minoritetsaktionærerne, kunne tillades, må det formentlig være en forudsætning, at alle andre muligheder for at undgå skadevirkninger af konkurrentens aktiekøb forinden er udtømt, for eksempel gennem nægtelse af at besvare spørgsmål på generalforsamling i medfør af »skaderegelen« i § 76, stk. 1, 1. pkt., nægtelse af bestyrelsespost til minoriteten og nægtelse af indsigt i aktiebogen.

Generalforsamlingens godkendelse af *vederlag* til bestyrelse og direktion kan efter omstændighederne være i strid med generalklausulen⁸². Vederlag, der overstiger det rimelige, kan ydes, hvis alle aktionærer er enige derom⁸³. I forholdet til en minoritet, der ikke er indforstået med overgageringen, kan denne imidlertid være retsstridig, hvis der er tale om så urimelige beløb, at overskuddet derved væsentligt formindskes⁸⁴. Ofte er det imidlertid svært at dokumentere, at en løn er så høj, at den ikke kan forsvares ud fra et forretningsmæssigt synspunkt⁸⁵. Der må levnes vide rammer for aflønning, fordi en effektiv selskabsledelse nu engang ikke fås til spotpris. En vis vejledning kan hentes i de skatteretlige grænser for, hvornår rimeligt vederlag overskrides. Bindende er den skatteretlige praksis ikke, og der må sikkert i forhold til de skatteretlige grænser tillades endnu en margin, før selskabsminoritetens ret er gået for nær. *Gomard* angiver som en grov tommelfingerregel en margin på 25 % over det af skattemyndighederne godkendte⁸⁶.

I UfR 1966.739 VLD havde L og N i 1962 stiftet et aktieselskab. I en aktionæroverenskomst bestemtes om det tilfælde, hvor én af de to afgik ved døden, at længstlevende skulle have ret til straks at afkøbe førstafdødes enke en aktie, hvorved længstlevende fik stemmemajoriteten. Derefter var der ifølge overenskomsten en successiv udløsningsret for enken over en

82. Det forudsættes i det følgende, at vederlag og tantieme er i overensstemmelse med AL § 64, således at der alene bliver spørgsmål om, hvorvidt vederlagene trods deres formelle overensstemmelse med den nævnte regel materielt er i uoverensstemmelse med generalklausulen.

83. *Gomard* s. 362. Der er ikke herved taget stilling til den skattemæssige behandling af sådan overgagering.

84. *Krenchel* s. 191.

85. *Rodhe* i *Festskrift til Borum* s. 433.

86. *Gomard* i UfR 1971 B s. 134 f.

årrække. Det fremgik af vidneforklaringerne – blandt andet forklaringen fra den advokat, der havde konciperet vedtægter og aktionæroverenskomst – at L og N i sin tid havde omtalt, at længstlevende måtte beregne sig »en ordentlig direktørgage« for at kunne udløse førstafdødes enke. I 1963 døde L. N afkøbte i overensstemmelse med overenskomsten enken en aktie på kr. 500 og besad således majoriteten. De følgende par år forhandlede der om forhøjet tantieme m.v. til N, men der opnåedes ikke enighed. N forlangte 20 eller 25 % tantieme og fem års uopsigelighed. Fru L ville acceptere 15 % i tantieme og ingen uopsigelighed. På et bestyrelsesmøde vedtoges det mod fru L's protester at godkende de af N forlangte ansættelsesvilkår, for tantiemens vedkommende 20 %. Fru L forlangte spørgsmålet indbragt for en generalforsamling. Denne godkendte de mellem bestyrelsen og N aftalte ansættelsesvilkår. Under et anfægtelsessøgsmål gjorde fru L blandt andet gældende, at majoriteten havde misbrugt sin talmæssige overvægt til at skaffe sig urimelige fordele på minoritetens bekostning. VLR fastslog, at der ikke var grundlag for at statuere misbrug. Dette led i dommen er ikke nærmere begrundet, men det er troligt, at de foran nævnte vidneforklaringer om L's og N's hensigter ved aktionæroverenskomstens indgåelse har spillet en rolle for landsrettens overvejelser. Det må ligeledes bemærkes, at kursen på enkens aktier var steget støt trods udbetalingerne til N, og at fru L jo dog havde været indforstået med en tantieme på 15 %. Springet herfra og til de faktisk besluttede 20 % forekommer ikke skræmmende⁸⁷.

Som nævnt kan skatteretlige domme give et vist fingerpeg. I nogen grad anvendes der i disse afgørelser bedømmelseskriterier, der også – om end med en udvidelse af den tilladte margin – kan anvendes i sager om bedømmelse af ledelsesvederlag i relation til generalklausulen.

I UfR 1973.853 VLD havde aktieselskabet A en aktiekapital på kr. 70.000, hvoraf direktør D ejede kr. 29.000, to sønner henholdsvis kr. 16.000 og kr. 15.000, medens A selv besad kr. 10.000. Den samlede egenkapital var mellem 1 og 1,5 mill. Aktiverne bestod dels af værdipapirer, dels af to udlejningsejendomme og en plantage. D administrerede formuen og var beskæftiget hermed ca. tre dage ugentligt. Selskabets indtægter i det omhandlede skatteår var ca. kr. 228.000. Skattekursen for aktierne var 1.110. Der uddeltes 20 % udbytte. D oppebar en direktørgage på kr. 25.000 og et bestyrelsesvederlag på kr. 2.500. Desuden havde han fri bolig og bil. Skattemyndighederne ville anse kr. 15.000 som maskeret udbytte, men fik ikke medhold af VLR. Retten lagde vægt på, at D ganske vist »på afgørende måde har kunnet påvirke (A's) dispositioner«, men ud fra en samlet vurdering af A's indtjening, udbyttepolitik og betydelige henlæggelser samt »den absolutte størrelse« af gagen fandt VLR ikke grundlag for at fastslå, at der ved ydelserne »er blevet beslaglagt en større del af årets udbytte end normalt i aktieselskaber, hvor ydelserne ikke erlægges til en person, der har en dominerende indflydelse i selskabet.«

Ifølge tysk AktG § 87, stk. 1, gælder om bestyrelsens fastsættelse af det samlede vederlag til det enkelte direktionsmedlem – omfattende både løn, tantieme, godtgørelse af udlæg, pensionsbidrag, provision og »frynsegoder« – at summen af disse ydelser skal stå »in einem angemessenen Verhältnis zu den Aufgaben des Vorstandsmitglieds und zur Lage der Ge-

87. Dommen er kort omtalt hos Gomard s. 350.

sellschaft«. Tilsvarende regler gælder ifølge AktG § 113, stk. 1, om fastsættelsen af vederlag til bestyrelsesmedlemmerne⁸⁸.

En utrykt ØLD af 24/6 1980 (1. afd. nr. 215/79) omhandler et familieejendomsaktieselskab med en aktiekapital på kr. 200.000 og ti aktionærer, hvoraf fire var bestyrelsesmedlemmer og den ene tillige direktør. Bestyrelsesmedlemmerne modtog hver et årligt honorar på kr. 5.000 og direktøren et årligt vederlag på kr. 20.000. Til og med 1973 udbetaltes 50 % i udbytte. I årene 1974-1976 (incl.) udbetaltes intet udbytte, idet overskuddet i stedet henlagdes til en dispositionsfond. 1977-1979 (incl.) udbetaltes 40 % udbytte. Aktiverne udgjorde 1,7 mill. bestående af bankbeholdning, obligationer og pantebreve. Renteindtægterne var kr. 161.000 årligt, hvortil kom afdrag og kursgevinster ved udtrækning. Overskuddet var ca. kr. 98.000, hvoraf som udbytte udbetaltes kr. 80.000 i det pågældende år. Det oplystes, at direktøren på deltid udførte administrativt arbejde vedrørende administrationen af selskabets aktiver m.v. Den minoritetsaktionær, der søgte generalforsamlingens godkendelse af vederlagene anfægtet, ejede en aktiepost på kr. 15.000, som var arvet i 1975. – ØLR fandt ikke at kunne kritisere bestyrelseshonorarerne, og efter selskabets forhold ansås direktionshonoraret ikke for urimeligt. Generalklausulen i § 80 kunne derfor ikke bringes i anvendelse.

Engelske og måske også *danske* domstole kommer sandsynligvis i de næste år til at beskæftige sig med anfægtelsessøgsmål fra minoritetsaktionærer til omstødelse af ekstraordinært store *fratrædelsesgodtgørelser* til afskedigede direktører, såkaldte »gyldne håndtryk«. I flere sådanne engelske sager har der været ydet fratrædelsesgodtgørelser svarende til mellem fem og syv års løn⁸⁹. Ved det økonomiske opgør med en afskediget direktør må der levnes selskabet et rimeligt spillerum med hensyn til både menneskelighed og forretningsmæssig fleksibilitet, sidstnævnte ikke mindst med henblik på at undgå en for selskabet skadelig omtale af en offentlig retssag. Godtgørelser, der i meget væsentlig grad overstiger, hvad selskabet retligt kunne tilpligtes at yde, må imidlertid efter omstændighederne kunne anfægtes.

Urimeligt store vederlag til ledelsen falder uden for gavebegrebet i AL § 114, allerede fordi der ikke er tale om et almennyttigt formål eller lignende⁹⁰.

Foran under III.5.1 er omtalt de under AL § 79, stk. 2, henhørende situationer, hvor generalforsamlingen træffer beslutning om vedtægtsændring, hvorved aktionærernes ret til udbytte eller til udlodning af selskabets midler i øvrigt formindskes uden at falde ind under stk. 1, nr. 1,

88. Er vederlaget fastlagt i vedtægterne, kan efter *tysk* ret en vedtægtsændring, der nedsætter vederlaget, vedtages med simpel majoritet.

89. Se eksempelvis omtalen af udtagne stævninger i dagbladet »Børsen« 20/1 1982.

90. Werlauff i UfR 1982 B s. 205. Se endvidere Rodhe s. 93, der nævner, at princippet om ligebehandling af aktionærerne må respekteres også ved maskeret udlodning.

og uden at det sker til gunst for arbejdstagerne. I det følgende forudsættes, at en beslutning om *yderligere henlæggelser* i konsolideringsøjemed formelt opfylder betingelserne i § 79, stk. 2, så at der alene bliver spørgsmål om vurdering af beslutningen i relation til generalklausulen i § 80.

Udgangspunktet er, at selskabet frit kan henlægge til andre reserver end den lovmæssige reservefond, men henlæggelsen kan stride mod minoritetens krav på at undgå »udsultning«⁹¹. I *Krenchels forslag fra 1942* var optaget en udsultningsbestemmelse, hvorefter en vis minoritet skulle have ret til at kræve et vist udbytte. Dette måtte efter forslaget ikke overstige 1/4 af årets nettooverskud og ikke mere end 5 % af nettoformuen. På denne måde sikredes der aktionærerne en til konsolideringens vækst svarende jævn forrentning af deres andel i selskabets samlede formue⁹². Udkastet blev som bekendt ikke gennemført, og teorien under AL 1930 antog fortsat, at deklarering af et lavere udbytte, end årsregnskabet tillod, som altovervejende hovedregel var tilladt, og at der kun i ekstreme tilfælde af »udsultning« kunne blive tale om at statuere majoritetsmisbrug⁹³. *Gomard* tilføjede, at udsultning kun i sjældne tilfælde *alene* ville kunne bære et krav fra en minoritet⁹⁴. Oftest ville udsultningen få betydning som ét af flere momenter ved afgørelsen af, om en vis beslutning indebar majoritetsmisbrug⁹⁵. For at udbytteopsamling kunne antages at indebære majoritetsmisbrug, måtte der være tale om et ekstraordinært tilfælde, hvor opsamlingen savnede rimelig grund og virkede som en urimelig diskrimination af en minoritet, eksempelvis hvis flertallets interesse i økonomisk afkast af investeringen i selskabet blev varetaget på anden måde end ved udbytteudbetaling, for eksempel ved klækkelige honorarer⁹⁶. Endelig antog *Gomard*, at beskyttelsen mod »udsultning« formentlig måtte have et videregående indhold over for aktionærer med fortrinsret til udbytte⁹⁷.

I forbindelse med tilblivelsen af AL 1973 bemærkedes, at de øvrige nordiske udkast optog udsultningsbestemmelser⁹⁸. Det nævntes særskilt i motiverne, at der kunne tænkes at foreligge groft misbrug fra majorite-

91. *Gomard* s. 378.

92. *Krenchel UfR 1943 B s. 339*.

93. *Gomard* s. 351.

94. *Gomard* s. 353.

95. Jfr. således de af *Gomard* anførte domme i *UfR 1924.147 ØLD* og *1955.932 ØLD*, hvor selskabets udbyttepolitik sikkert har spillet ind ved rettens afgørelse af misbrugsspørgsmålet.

96. *Gomard* s. 352.

97. *Gomard* s. 381.

98. *Bet. 1969 s. 156*.

tens side med det formål at bevæge minoriteten til at sælge sine aktier til underkurs⁹⁹. Det danske udvalg fandt imidlertid, at opstilling af en specialregel om spørgsmålet var en nærmest uløselig opgave. Erhvervsorganisationerne havde énstemmigt frarådet en udsultningsbestemmelse, der efter deres opfattelse kunne vanskeliggøre konsolidering¹⁰⁰. Man udelod altså en specialregel, men motiverne bemærkede udtrykkeligt, at minoriteten alligevel ikke er uden beskyttelse mod en politik fra majoritetens side, der går ud på at gøre minoriteten ked af at være aktionær i selskabet. Holdes udbyttet således kunstigt nede under, hvad der er naturligt og rimeligt efter selskabets indtjening og kapitalforhold, vil dette kunne være i strid med generalklausulen¹⁰¹.

Svensk ret giver en minoritet på 1/10 af samtlige aktier ret til at påvirke udbytteuddeling, idet minoriteten kan forlange uddeling af højst halvdelen af nettooverskuddet efter visse fradrag, dog højst 5 % af egenkapitalen¹⁰². Det erkendes imidlertid i svensk teori, at minoritetens ret i praksis er temmelig betydningsløs på grund af muligheden for af- og nedskrivninger¹⁰³.

Tysk AktG indeholder i § 254 en anfægtelsesret over for beslutninger om overdreven dannelse af reserver¹⁰⁴. Anfægtelsesmuligheden er ikke en individualret, men en minoritetsbeføjelse, der tilkommer aktionærer, som besidder 5 % af aktiekapitalen eller 1 mill. DM. Efter bestemmelsen kan man ramme henlæggelser til reserverne, der bringer udbyttet under 4 %, og som sker, »obwohl die Einstellung bei vernünftiger kaufmännischer Beurteilung nicht notwendig ist, um die Lebens- und Widerstandsfähigkeit der Gesellschaft für einen hinsichtlich der wirtschaftlichen und finanziellen Notwendigkeiten übersehbaren Zeitraum zu sichern«. Allerede 4%-reglen gør formentlig bestemmelsen uinteressant efter danske forhold, men det kan vel ikke udelukkes, at tilsvarende principper kunne knæsesættes i dansk ret om end med en højere procentsats¹⁰⁵. En tillem্পning af den tyske regel ville lyde omtrent således: En passende minoritet bør kunne angribe en beslutning om henlæggelser, der hverken er hjemlet i lov eller vedtægter, forudsat henlæggelserne er af et sådant omfang, at de ud fra en fornuftig erhvervsmæssig betragtning ikke er nødvendige til at sikre selskabets levedygtighed og soliditet i en rimelig pe-

99. Bet. 1969 a.st.

100. Bet. 1969 s. 157.

101. Bet. 1969 s. 157. Se endvidere bet. 1964 s. 162.

102. Rodhe s. 227.

103. Rodhe i Festskrift til Borum s. 433.

104. Hefermehl s. 25. Meinhardt: *Company Law in Europe*, afsnit D-13 (i).

105. Se kritisk bet. 1969 s. 156, note 1.

riode.

Som et eksempel på et tilfælde, hvor udsultning sikkert vil være i strid med generalklausulen, kan nævnes den situation, at udbyttet bevidst sættes for lavt ud fra ønsket om væsentligt at reducere aktiekursen med henblik på majoritetens efterfølgende aktieopkøb¹⁰⁶.

Problemet behandles i ØLD af 25/2 1983, der på tidspunktet for udarbejdelse af nærværende afhandling er under påanke. (ØL 14. afd. nr. 316/81).

Revisionsaktieselskabet R besluttede på generalforsamlinger i 1981 og 1982 med betydelig majoritet at udbetale udbytte på 15 %. Aktiekapitalen var 1 mill. kr., uændret siden selskabets stiftelse i 1912. Egenkapitalen var henholdsvis på 14,7 og på 17 mill. kr., muligt reelt større på grund af skjulte reserver. Nettooverskuddet de pågældende år var ca. 2,3 mill. kr. 68 % af aktiekapitalen ejedes af »R's fond« (F), og R besad selv 10 pct. egne aktier. Overskuddet fordeltes med kr. 150.000 til udbytte og kr. 2,1 mill. til dispositionsfond og resten overført til næste år. Der var i vid udstrækning personsammenfald mellem F's og R's bestyrelser. Nogle minoritetsaktionærer M, der havde stemt mod beslutningen, argumenterede under anfægtelsessøgsmålet, at generalforsamlingsbeslutningen åbenbart var egnet til at skaffe visse aktionærer – nemlig F – en urimelig fordel, idet F til stadighed optrådte som opkøber af R's aktier til kurser, der som følge af den førte udbyttepolitik ikke stod i rimeligt forhold til aktiernes reelle værdi. Ifølge M kunne konsolideringshensyn ikke være afgørende, når der var råd til at betale betydelige og stigende bestyrelseshonorarer og -tantiemer. R gjorde blandt andet gældende, at M havde erhvervet deres aktier med fuldt kendskab til den tilbageholdende udbyttepolitik, og at R som revisionsvirksomhed havde et særligt konsolideringsbehov. ØLR gav R medhold med følgende præmisser:

»Under hensyn til at det sagsøgte selskab driver revisionsvirksomhed og efter sin beskaffenhed har særlig behov for ved betydelige årlige henlæggelser at sikre sig økonomisk uafhængighed samt under hensyn til, at sagsøgte gennem årene har ført en tilbageholdende udbyttepolitik, findes generalforsamlingsbeslutningerne i 1981 og 1982 vedrørende udbytter til aktionærerne ikke at være i strid med aktieselskabslovens § 80, idet der ikke er holdepunkt for at antage, at formålet med udbyttefastsættelsen har været andet end konsolidering af selskabet.«

Også minoriteten i et *datterselskab* er beskyttet af generalklausulen i § 80¹⁰⁷. En *permanent minoritetsposition* kan opstå i et datterselskab, hvor majoriteten ejes af stat eller kommune, og i et selskab, hvor majoriteten af andre grunde ligger ganske fast¹⁰⁸. Ved anvendelsen af generalklausulen i retspraksis må det i denne forbindelse være en væsentlig opgave at begrænse mulighederne for majoritetsmisbrug uden at lægge hindringer i vejen for en målbevidst og erhvervsmæssig styring af selskabet¹⁰⁹. I koncernsituationen er det indlysende, at forholdet ikke nødvendigvis er til én-

106. Sindballe-Klerk s. 238.

107. Gomard: Grundrids s. 32.

108. Nial s. 27.

109. Nial s. 27.

sidig fordel for moderselskabet, men også kan frembyde fordele for datterselskabet og dets øvrige aktionærer. Man skal derfor være varsom med præsumptivt at tage parti for datterselskabets minoritetsaktionærer. Afgørende må være, om der ved samhandelen mellem de to selskaber er opnået ringere vilkår for datterselskabet, end der kunne være opnået hos andre, og tabet ikke ophæves af fordele af lignende karakter knyttet til koncernforholdet¹¹⁰. Sammenfattende har det været fremhævet af *engelsk* teori, at »where they (i.e.: minoritetsaktionæerne) are locked into a subsidiary company, the controlling parent company owes a duty to act with scrupulous fairness to them«¹¹¹. Minoritetsaktionærernes ret til at kræve indløsning i et 9/10 ejet datterselskab, jfr. nu AL § 20 d, vil i øvrigt kunne virke præventivt over for eventuelle forsøg på udsultning af datterselskabets minoritetsaktionærer¹¹².

Ved *aktiekapitalforhøjelse* vil, foruden de foran nævnte regler i § 79, stk. 3, også generalklausulen i § 80 efter omstændighederne kunne finde anvendelse, hvis alene enkelte aktionærers fortegningsret fratages dem eller begrænses. Generalklausulen kan således anvendes i tilfælde, hvor en emission uden fortegningsret sker til en kurs, som ligger under aktierens virkelige værdi før emissionen¹¹³. I en rekonstruktionssituation, hvor der sker nedskrivning af den gamle aktiekapital og nytegning af kapital fra anden side ved kontantindskud eller gældskonvertering, vil en nedskrivning af den gamle kapital, som går ud over, hvad der er rimeligt og nødvendigt efter selskabets økonomiske forhold, efter omstændighederne kunne indebære overtrædelse af generalklausulen¹¹⁴.

I UfR 1915.46 HSD vedtoges det på et insolvent aktieselskabs generalforsamling at nedskrive aktierne til 1/2 % af deres pålydende. Samtidig tilbød bestyrelsesmedlemmet B, der havde opkøbt alle fordringerne på selskabet til et samlet beløb af ca. kr. 300.000, at eftergive disse krav mod udstedelse til B af kr. 40.000 nye aktier. Indehaveren af en præferenceaktie, der efter de for disse aktier gældende vedtægtsbestemmelser senere blev udtrukket til indfrielse, antoges ikke at være bundet af generalforsamlingsbeslutningen og havde derfor ret til betaling af præferenceaktiens fulde beløb.

Mindre indlysende end de foran nævnte økonomiske situationer er sådanne situationer, hvor der på en eller anden måde gøres indgreb i aktionærers *forfatningsmæssige rettigheder*. Selv stærke beskyttelsesklau-

110. Gomard i UfR 1971 B s. 136.

111. Gower s. 630.

112. Bet. 1969 s. 173. Se endvidere Nial s. 37 om henlæggelse af overskud, der er åbenbart unødvendigt.

113. Rodhe s. 47.

114. Sindballe-Klerk s. 238. Bet. 1969 s. 118.

suler (oligarkiske klausuler) til sikring af ledelseskontinuitet m.v. kan være tilladelige, men ekstraordinært vidtgående klausuler kan efter omstændighederne rammes af generalklausulen¹¹⁵. Det er i retspraksis antaget, at det ikke indebærer krænkelse af minoritetsaktionærerne, at der indføres væsentlige forskelle mellem ledelsens og »menige« aktionærers mulighed for at gennemføre forslag om vedtægtsændringer.

I den tidligere omtalte UfR 1966.465 VLD ændredes reglerne om gennemførelse af vedtægtsændringer, så at ændringer gennemført på forslag af menige aktionærer praktisk taget ville blive umuliggjort. VLR udtalte, at forskellen mellem ledelsens og de øvrige aktionærers muligheder for at gennemføre vedtægtsændringer ikke var usædvanlig eller unaturlig, og at der ikke var grundlag for at statuere, at ændringerne betød en sådan tilsidesættelse af de menige aktionærers ret, at vedtagelsen af den grund måtte være ugyldig.

Argumentationen i 1966-dommen forekommer ikke overvældende stærk. Det sagsøgte bankaktieselskab havde således om formålet med ændringen alene argumenteret, at »det er naturligt at styrke ledelsen, som skal forme bankens udvikling«. Skal denne argumentation, hvortil der henvistes i VLR's præmisser, tages for gode varer, er der næsten ingen grænser for de oligarkiske klausuler, der kan tillades¹¹⁶.

Tildeles der tredjemand aktier ved en kapitaludvidelse (som i øvrigt sker til markedsværdi, således at den er uangribelig efter det foran anførte) med den følge, at visse aktionærers aktiebesiddelse relativt formindskes, og at de mister visse minoritetsrettigheder knyttet til for eksempel 5, 10 eller 25 pct. af aktiekapitalen, kunne det spørges, om de mistede minoritetsrettigheder medfører, at beslutningen kan anfægtes i medfør af generalklausulen. Som altovervejende udgangspunkt må spørgsmålet besvares benægtende. Dog kan en kapitaludvidelse være foretaget på den nævnte måde med det åbenbare øjemed at fratage en besværlig minoritet dens rettigheder, og i så fald kan det næppe på forhånd udelukkes, at generalklausulen vil kunne anvendes på tilfældet¹¹⁷. Også ved selskabets omdannelse til anpartsselskab i medfør af AL § 134 1 vil generalklausulen kunne finde anvendelse i tilfælde, hvor anpartshavere eller klasser af sådanne opnår utilbørlige fordele og forholdet ikke omfattes af § 79. Endelig gælder § 80 ligeledes i fusions- og likvidationssituationer¹¹⁸.

115. Krenchel s. 266.

116. Man kunne måske forsigtigt rejse det spørgsmål, om ikke aktionærens forvaltningsmæssige rettigheder er en smule overset i forhold til det ret sikre værn, man giver de økonomiske rettigheder.

117. Taxell: Rättsskydd s. 76.

118. Gomard s. 426.

2.2. Vedtægterne¹.

Vedtægterne er et regelsæt, som i fællesskab med den for selskabet gældende lovgivning udgør retsgrundlaget for selskabets eksistens og virksomhed, og som regulerer det indbyrdes forhold mellem selskabsdeltagere samt i visse henseender selskabets relation til omverdenen².

Det forekommer selvfølgelig, at generalforsamlingen ikke blot skal respektere AL, men også vedtægterne³. Også en beslutning, hvorved vedtægterne ændres, må respektere disses regler, nemlig om vedtægtsændringer⁴.

Generalforsamlingen skal respektere selskabets vedtægter, hvorved forstås *vedtægterne i netop dette selskab*, men ikke nødvendigvis vedtægterne i et andet selskab, hvori det besluttende selskab er aktionær⁵.

Optages en lovbestemmelse i vedtægterne, må optagelsen som nævnt foran under IV.2.1 ske så fuldstændigt, at vedtægterne ikke virker vildledende for læseren⁶. Afviger vedtægterne fra en deklatorisk lovbestemmelse, har vedtægterne forrang.

Som tidligere nævnt kan vedtægterne ikke *fortolkes* efter almindelige regler om kontraktsfortolkning. De må i højere grad fortolkes på et objektivt grundlag, således som en udenforstående læser rimeligvis ville opfatte dem.

Haefliger anfører: »Sie müssen ... in der Weise ausgelegt werden, wie ein Unbeteiligter sie auffasst«⁷.

Der skal ikke som ved kontraktsfortolkning tages vidtgående hensyn til parter intentioner og forudsætninger, hverken stifternes eller generalforsamlingens⁸. Vedtægterne kan ikke ved fortolkning »strækkes og bøjes«, selv om det viser sig, at deres objektive indhold ikke svarer til de tanker, man gjorde sig ved deres fastsættelse.

1. Selv om AL konsekvent bruger betegnelsen vedtægter, er denne dog næppe obligatorisk, og betegnelsen statutter, love eller lignende ses anvendt, særligt i ældre sprogbrug. Udtrykket vedtægter stemmer bedst med moderne sprogbrug og indikerer tillige, at de pågældende regler er blevet til ved selskabsdeltagernes vedtagelse deraf, jfr. Kobbernagel: Dirigenten s. 48.
2. Kobbernagel a.st.
3. Gomard: Grundrids s. 79.
4. Kobbernagel: Dirigenten s. 45.
5. Roos s. 333.
6. Krenchel s. 65.
7. Haefliger s. 114.
8. Bergendahl s. 60 f. Roos a.st.

Gower anfører: »The result is to produce even greater strictness than in normal cases of contracts, for the written regulations cannot be rectified even if they are not in accordance with the parties' intention«⁹.

Vedtægterne kan efter en objektiv fortolkning indeholde et *løfte for tredjemand*, som ikke kan tilsidesættes uden den pågældendes samtykke, selv om en vedtægtsændring, der fjerner bestemmelsen, i øvrigt er behørigt vedtaget.

I utrykt ØLD af 1/6 1964 (6. afd. nr. 424/63) blev et byggeselskab, der havde opført og drev en logebygning, drevet i tilknytning til en loge under Good Templar Ordenen G. I henhold til selskabets vedtægter skulle formuen ved selskabets opløsning tilfalde G. Efter at den lokale loge med tilknytning til selskabet var blevet opløst, fordelte syv tilbageværende medlemmer af byggeselskabet provenuet ved salget af logebygningen mellem sig, idet de ændrede vedtægterne for at skabe hjemmel herfor. Vedtægtsændringen blev af ØLR tilsidesat som ugyldig, idet retten – blandt andet under hensyn til G's statutbestemmelser herom – betragtede de tidligere vedtægtsbestemmelser som indeholdende et uigenkaldeligt løfte til G.

En generalforsamlingsbeslutning kan efter sit indhold være »i strid med« de gældende vedtægter, for så vidt beslutningen netop går ud på at ændre disse. Forskellig fra denne situation, der – forudsat retmæssig tilblivelse – efterlader selskabets vedtægter i ændret skikkelse, er det tilfælde, hvor generalforsamlingen ønsker at *tilsidesætte vedtægterne* i en konkret situation, men efterlader vedtægterne uændrede. Der ønskes altså ikke en permanent ændring af, men en konkret »dispensation« fra vedtægterne.

Indeholder vedtægterne eksempelvis krav til revisionsarbejdet, der går videre end de krav, der følger af lovgivningen og af god revisionsskik, kan det tænkes, at generalforsamlingen ønsker at give revisor direktiv om ikke at følge disse vidtgående krav, men om alene at holde sig til de mindstekrav, der følger af lov og god revisionsskik, jfr. AL § 88, stk. 3. Det forudsættes, at vedtægtsbestemmelsen om den udvidede revision ikke er indsat af hensyn til en bestemt tredjemand – eksempelvis én af selskabets kreditorer eller en offentlig myndighed – som i så fald vil kunne modsætte sig dispensationen. Ønskes dispensationen besluttet med virkning for en bestemt afgrænset periode, for eksempel et bestemt regnskabsår, vil det være tilstrækkeligt, at generalforsamlingen træffer beslutningen med vedtægtsændringsmajoritet og i øvrigt med respekt af kravet i AL § 74 om sagens optagelse på dagsordenen, men uden at ændre vedtægterne. Gives dispensationen for en længere periode eller helt uden tidsbegrænsning, må der ske en egentlig vedtægtsændring. I realiteten ville det være rimeligt at kræve, at enhver dispensation fra vedtægterne sker ved en formel

9. Gower s. 21.

vedtægtsændring, selv om dispensationen er tidsbegrænset. En læser af vedtægterne bør nemlig som udgangspunkt kunne stole på, at disse er gældende i den foreliggende skikkelse, uden at brugeren skal gennemlæse flere års generalforsamlingsprotokollater.

Ønskes frie reserver, som ifølge vedtægterne er henlagt til andre formål, benyttet til udbytteudbetaling, må beslutningen herom træffes med vedtægtsændringsmajoritet. Indebærer henlæggelsen en ret for tredje-mand, vil dette end ikke være tilstrækkeligt, idet der da til ændringen må foreligge tilslutning fra den pågældende. Har beslutningen mere permanent karakter, må den gives form af en egentlig vedtægtsændring. *Gomards* bemærkninger om, at anvendelse af en reserve til andet formål end bestemt i vedtægterne kræver vedtægtsændring¹⁰, skal næppe i denne forbindelse forstås som et krav om en formel ændring af vedtægterne.

Almindelig vedtægtsændringsmajoritet må være tilstrækkelig, men emnet må være omtalt i dagsordenen, jfr. § 74, så der ikke sker overrumpling af aktionærer, der udebliver fra generalforsamlingen i tillid til, at generalforsamlingens beslutning om anvendelse af selskabets midler holder sig inden for de gældende rammer i vedtægterne. Når generalforsamlingen kan gennemføre en permanent ændring af vedtægterne, hvorved reserveanvendelsen ændres med virkning for alle fremtidige regnskabsår, må den a fortiori kunne bestemme, at beslutningen alene skal have virkning for et enkelt regnskabsår¹¹.

Foreskriver vedtægterne i henhold til AL § 111, stk. 1, 3. pkt., større henlæggelse til den lovpligtige reservefond end foreskrevet i loven, kan også dispensation fra en sådan vedtægtsbestemmelse ske konkret med vedtægtsændringsmajoritet¹².

Giver vedtægterne aktionærerne krav på et bestemt udbytte, vil det med majoritet som til vedtægtsændring kunne besluttes ikke at udbetale dette¹³.

Sammenfattende kan det om »dispensations«-problemet siges, at enkeltstående afvigelser fra vedtægtsbestemmelser kan ske i form af beslutning med vedtægtsændringsmajoritet, men uden formel ændring af vedtægterne (jfr. dog nedenfor om dispensation fra en vedtægtsbestemmelse om forbud mod erhvervelse af egne aktier), medens en mere permanent

10. Gomard s. 378.

11. Se ligeledes Gomard s. 381.

12. Se Gomard: Grundrids s. 101, der muligt skal forstås således, at vedtægterne formelt må ændres, hvilket dog næppe kan antages.

13. Sindballe-Klerk s. 272.

afvigelse må kræve formel vedtægtsændring.

Vedtægtsbestemmelser og vedtægtsændringer har normalt *virkning ex nunc*. En vedtægtsbestemmelse om tantiemberegning m.v., som ikke indebærer en kontraktmæssig ret, kan eksempelvis ændres også i nedadgående retning, men næppe med tilbagevirkende kraft¹⁴. Derimod kan ændring af vedtægtsregler om overskuddets fordeling bringes i anvendelse på det regnskab, der straks efter ændringen forelægges den samme generalforsamling, hvorved ændringen for så vidt får tilbagevirkende kraft¹⁵.

Vedtægterne behøver ikke at indeholde *udbyttebestemmelser*. I så fald er blot AL §§ 109-111 gældende. Ofte indeholder vedtægterne imidlertid bestemmelser derom, som giver direktiver om fastsættelse og udbetaling af udbytte. Disse direktiver må sædvanligvis fortolkes på en sådan måde, at der tillægges generalforsamlingen vide rammer ved skønnet over, hvilket udbytte der bør udbetales¹⁶.

Som udgangspunkt har aktionærerne ikke noget krav på at få udbytte, men vedtægterne kan give selskabsdeltagerne krav på udbytte i nærmere defineret omfang, forudsat selskabet disponerer over midlerne hertil, og forudsat udbytteudbetalingen holder sig inden for rammerne af §§ 109-112¹⁷. Den omstændighed, at udbyttekompetencen i medfør af § 112 er hos generalforsamlingen, er ikke ensbetydende med, at generalforsamlingen vilkårligt kan undlade at udbetale udbytte, som den har en vedtægtsmæssig pligt til, for eksempel til præferencekapital, når lovgivningens bestemmelser i øvrigt ikke er til hinder for den pågældende udbytteudbetaling. Som nævnt foran under IV.2.1 eksisterer ingen legal udsultningsbestemmelse, ud over hvad der ifølge motiverne kan indfortolkes i generalklausulen i AL § 80, men der er intet til hinder for at optage en *udsultningsbestemmelse i vedtægterne*, og denne kan eksempelvis udformes ad modum *svensk ABL* eller *tysk AktG § 254*¹⁸.

Ifølge AL § 48, stk. 2, må *erhvervelse af egne aktier* kun ske efter bemyndigelse fra generalforsamlingen til bestyrelsen. Bemyndigelsen har rang af *simpel* generalforsamlingsbeslutning. Der er imidlertid intet til hinder for at bestemme i *vedtægterne*, at selskabet overhovedet ikke må erhverve eller belåne egne aktier¹⁹. I så fald må en bemyndigelse i henhold til § 48, stk. 2, forudsætte vedtægtsændring. En konkret dispensation med vedtægtsændringsmajoritet, men uden formel vedtægtsændring, vil næppe være tilstrækkelig, fordi tredjemand, der læser vedtægternes bestemmel-

14. Sindballe-Klerk s. 272.

15. Jfr. UfR 1920.37 ØLD. Gomard: Grundrids s. 101.

16. Gomard s. 352.

17. Hørlyck s. 91.

18. Jfr. omtalen heraf foran IV.2.1.

19. Krenchel s. 163.

ser om forbudet mod erhvervelse af egne aktier, formentlig bør kunne stole herpå ved sin vurdering af selskabets kapitalgrundlag.

I vedtægterne kan være fastsat særlige regler om *likvidation*²⁰. Selskabet kan eksempelvis være stiftet med et bestemt formål for øje eller for et bestemt begrænset tidsrum, eller det kan være fastsat, at bestemte selskabsdeltagere eller bestemte aktieklasser under nærmere angivne forudsætninger skal kunne forlange likvidation²¹. Beslutter generalforsamlingen i så fald ikke likvidation, skønt dette er påbudt i vedtægterne, opløses selskabet på overregistrators begæring af skifteretten, jfr. AL § 117.

2.3. Andre love end aktieselskabsloven

Anfægtelsesreglen i AL § 81 taler om generalforsamlingsbeslutninger, som er stridende mod »denne lov«, men omtaler ikke beslutninger, som strider mod *anden lov*¹. Udgangspunktet er da også generalforsamlingens bundethed af det selskabsretlige regelkompleks, således som dette er nedfældet i aktieselskabsloven og de dertil knyttede vedtægter for dette selskab. Imidlertid kan det ikke dermed være ganske udelukket at tage hensyn til regler uden for AL² – ja, det forekommer endog temmelig indlysende, at også andre love end AL bør respekteres³. Generalforsamlingen bør ikke kunne træffe beslutning i strid med præceptive regler i andre love⁴. AL §§ 156 a og 157, stk. 1, benytter henholdsvis betegnelserne »loven« og »lovens forskrifter« om overregistrators prøvelsespligt og sigter dermed primært til AL, men det har ikke været meningen derved at afskære overregistrator fra at tage stilling til, om også andre love er overtrådt, blot er der ikke pålagt overregistrator nogen pligt til en sådan undersøgelse⁵.

Gower nævner, at generalforsamlingen er »bound by the ordinary legal restraints. Hence a resolution will be ineffective if illegal or contrary to public policy«⁶.

20. Samme s. 299.

21. Gomard s. 421.

1. SOU 1971:15 s. 246.

2. Taxell: Rättsskydd s. 49.

3. Kobbernagel: Dirigenten s. 45.

4. Sindballe-Klerk s. 231.

5. Bet. 1969 s. 184.

6. Gower s. 557.

En generalforsamlingsbeslutning må indholdsmæssigt ikke være i uoverensstemmelse med en regel i *straffeloven*⁷. Beslutningen må således ikke indeholde et handlingsdirektiv til bestyrelsen eller direktionen, som indebærer opfordring til en strafbar handling, for eksempel til en berigelsesforbrydelse på selskabets vegne.

Ej heller kan generalforsamlingen i strid med *bogføringsloven* udstede handlingsdirektiver til ledelsen eller indsætte vedtægtsbestemmelser, hvorefter forretningsbøgerne eksempelvis skal opbevares kortere tid end angivet i bogføringslovens § 2, stk. 2, eller hvorefter bogføringen skal foretages på en ringere måde end angivet i lovens § 2, stk. 1⁸.

Også med *lov om visse selskabers aflæggelse af årsregnskab m.v.*⁹ skal generalforsamlingens beslutninger indholdsmæssigt være i overensstemmelse.

Lige siden besættelsestiden har vi med jævne mellemrum haft *love, der begrænser selskabernes udbytte* ud over de begrænsninger, der følger af AL.

Den første udbyttebegrænsningslov fra 30/5 1940 var et led i de økonomiske foranstaltninger under krigen og blev fulgt op af midlertidige love i alle krigsårene og derefter til og med 1953¹⁰. I nyere tid har der været vedtaget begrænsningslove i 1974¹¹, 1975¹², 1976¹³, 1979¹⁴ samt 1982¹⁵. Fælles for reglerne har været en begrænsning af udbyttet foretaget ud fra et eller flere forudgående sammenligningsår, men kombineret med en mulighed for mindst at give enten 5 % af egenkapitalen eller 6 % af den indbetalte aktiekapital¹⁶. Visse af lovene har tillige indeholdt forbud mod udstedelse af fondsaktier¹⁷. Lovene fra 1975, 1976, 1979 og 1982 indeholdt ikke noget egentligt forbud herimod, men forbød forhøjelse af udbyttet som følge af en kapitalforhøjelse, der hidrørte fra udstedelse af fondsaktier.

Det forekommer ret selvfølgelig, at generalforsamlingens beslutninger indholdsmæssigt skal være i overensstemmelse med en eventuel lov om udbyttebegrænsning eller om forbud mod fondsaktier. Er ret til andel i overskud tillagt andre end aktionærer – for eksempel garanter, patentindskydere og gældsbrevsindehavere – må udbyttet til disse berettigede

7. Nial s. 48 og 72.

8. Taxell: Rättsskydd s. 147.

9. Lov nr. 284 af 10/6 1981.

10. Se Gersteds historiske oversigt i UfR 1963 B s. 128 f.

11. Lov af 15/2 1974.

12. Lov af 11/3 1975.

13. Lov af 28/8 1976.

14. Lov af 28/12 1979.

15. Lov af 16/10 1982.

16. Se Frede Christensen i RR 1976.451 ff.

17. Jfr. således § 2 i lov nr. 70 af 13/3 1963 og § 2 i lov nr. 58 af 5/2 1974.

formentlig analogt rammes af udbyttebegrænsningslove¹⁸. I modsat fald ville der blive åbnet mulighed for omgåelse.

Ligesom selskabets revisor er undergivet ikke blot AL, men også *revisorlovgivningen*, er dette tilfældet for generalforsamlingen, når den træffer beslutning i relation til revisor. Træffer generalforsamlingen således beslutning om revisionens udførelse, skal beslutningen være i overensstemmelse med disse regler, jfr. herved AL § 88, stk. 3²⁰.

Bankaktieselskabers generalforsamlingsbeslutninger skal materielt være i overensstemmelse med *lov om banker og sparekasser*²¹. Loven bestemmer eksempelvis i § 1, stk. 6, som en retlig standard, at banker skal drives i overensstemmelse med redelig forretningsskik og god bankpraksis²². Lovens § 38, 3. pkt., indeholder særlige krav om henlæggelser til den lovpligtige reservefond med henblik på at bringe bankens egenkapital op på mindst 15 % af de samlede gælds- og garantiforpligtelser. § 22, stk. 6, indeholder en bestemmelse om, at ansvarlig indskudskapital ikke må tegnes under pari kurs.

Et aktieselskabs generalforsamling kan ved virksomhedsoverdragelse ikke træffe beslutning, som er i strid med de præceptive regler i lov nr. 111 af 21/3 1979 om *lønmodtageres retsstilling ved virksomhedsoverdragelse*. Hovedprincipperne i loven er,

- at erhververen af en virksomhed indtræder i overdragerens forpligtelser over for lønmodtagerne,
- at overdragelsen i sig selv ikke kan begrunde afskedigelser,
- at lønmodtagerrepræsentanterne er beskyttet efter overdragelsen, og
- at der er informations- og forhandlingspligt i forholdet til lønmodtagerne.

Generalforsamlingen kan ikke udstede direktiver til ledelsen om at handle i modstrid med disse bestemmelser²³.

Generalforsamlingens beslutninger kan ikke sidestilles med aftaler, og der kan givetvis ikke være tale om en direkte anvendelse af *aftalelovens* regler. Derimod kan det tænkes muligt at anvende nogle af bestemmel-

18. Sindballe-Klerk s. 273 f.

19. Gomard: Revisors stilling i retlig belysning s. 11 og 97.

20. Se Gomard s. 389 og Rodhe s. 197.

21. Undtagelsesvis kan loven også binde andre aktieselskaber, f.eks. lovens § 2 om eneretten til betegnelsen »bank«.

22. Jørgen Nørgaard i J 1975 s. 74 f. Se endvidere K. Bjørn Jensen og Jørgen Nørgaard s. 62.

23. Se Povl Holm i J 1979 s. 272 f. og Elisabeth Thuesen AB 1982 s. 137.

serne analogt²⁴. Det vil formentlig ikke være udelukket at anvende analogien til bestemmelserne om tvang²⁵, svig²⁶, udnyttelse²⁷, fejlskrift²⁸ og urimelighed²⁹. Anvendelsen af de nævnte bestemmelsers analogi medfører betydelige problemer. Allerede fordi der ikke er en medkontrahent, bliver godtroshedømmelsen umulig, og skal de nævnte indholdsnormer derfor have nogen betydning, synes de deri liggende ugyldighedsgrunde i realiteten alle at måtte blive stærke. Herved fremkommer det paradoks, at det, alt andet lige, skulle være nemmere at få en generalforsamlingsbeslutning end en aftale anfægtet i medfør af de nævnte bestemmelser – hvilket absolut ikke kan være meningen. Det må derfor formentlig antages, at der end ikke kan drages en egentlig analogi fra de nævnte bestemmelser, men at der alene kan ske en tillem্পning af de bag bestemmelserne liggende generelle principper, og at disse principper kan tillem্পes, hvor AL §§ 79 og 80 ikke med sikkerhed kan anvendes. Denne tillem্পning må imidlertid ske med tilbageholdenhed. I modsat fald ville de strenge betingelser i generalklausulen i § 80 – åbenbarhedskravet, utilbørlighedskravet – blive undermineret og erstattet af et langt mildere urimelighedskrav. I så fald ville den selskabsretlige generalklausul i realiteten få et andet indhold end tilsigtet, og der ville givetvis alt for let kunne opstå usikkerhed omkring gyldigheden af generalforsamlingsbeslutninger. Megen plads – om overhovedet nogen – er der således ikke for princippet i Aftl. § 36.

I Ufr 1959.709 VLD påberåbtes *aftalelovens § 38* om konkurrenceklausuler eller denne bestemmelses grundsætninger i en sag, hvor A arvede en bagerforretning efter sin far og samtidig blev aktionær i aktieselskabet N, der drev møllervirksomhed samt virksomhed med tilvirkning og forhandling af brød. Ifølge vedtægterne skulle aktionærerne aftage alt af dem forhandlet rugbrød fra N, ligesom de ikke måtte sælge brødet under de af N fastsatte priser. Endelig bestemte vedtægterne, at aktionærerne var bundet af foran nævnte bestemmelser i tre år efter deres eventuelle aktieafhændelse. A opsagde aktionærforholdet med ét års varsel, hvilket N ikke ville anerkende. VLR fandt ikke, at tre-årsreglen pålagde A økonomiske byrder af en sådan karakter, at forholdet stred mod grundsætningen i *aftalelovens § 38*, men retten *afviste ikke på forhånd* at tillempe bestemmelsens principper på vedtægterne.

1959-dommen behandler imidlertid ikke *aftalelovsproblematikken* i dens rendyrkede form, fordi der jo netop var et kontraktsforhold mellem aktionæren og selskabet ud over aktionærforholdet. Vedtægterne funge-

24. Taxell: Rättsskydd s. 52.

25. §§ 28 og 29.

26. § 30.

27. § 31.

28. § 32.

29. §§ 33 og 36. Se Taxell: Rättsskydd s. 53.

rede i så henseende som kontrakt, og det forekommer derfor indlysende, at vedtægterne kunne undergives en aftaleretlig bedømmelse. Herved er der ikke sagt ret meget om aftalelovens betydning for andre generalforsamlingsbeslutninger i de rent selskabsretlige forhold mellem aktionærer og selskab.

Stadig for så vidt angår de civile aftalelove bemærkes, at der må sondres mellem selskabets og generalforsamlingens bundethed af de obligationsretlige forpligtelser. Den omstændighed, at en generalforsamlingsbeslutning materielt er i uoverensstemmelse med en civilretlig forpligtelse, der påhviler selskabet, hvorved generalforsamlingsbeslutningen strengt taget ligeledes materielt kommer i uoverensstemmelse med aftalelovens § 1, 1. pkt., har ikke i sig selv betydning for generalforsamlingsbeslutningen³⁰. Blok nævner i så henseende, at retsstridigheden i forholdet til tredjemands kontraktmæssige rettigheder ikke har betydning for generalforsamlingsbeslutningens gyldighed³¹. Beslutter generalforsamlingen at misligholde en aftale med tredjemand, må tredjemand ifølge dette synspunkt tviste med selskabet derom efter almindelige regler, men generalforsamlingsbeslutningen som sådan påvirkes ikke deraf. Det er et spørgsmål, om dette synspunkt, der sikkert er i overensstemmelse med herskende opfattelse, altid er ganske rimeligt. Det indebærer i sin yderste konsekvens, at selskabsdeltagere, der kun nærer ønske om, at selskabet overholder sine kontraktmæssige forpligtelser, bliver passive tilskuere til en flertalsbeslutning om at misligholde disse forpligtelser og derefter lige så passive tilskuere til et omkostningskrævende søgsmål mellem selskabet og tredjemand. Jeg ville finde det rimeligt, om beslutninger, der åbenbart er i strid med selskabets aftaleretlige forpligtelser, kunne være genstand for anfægtelsessøgsmål fra aktionærer, ud fra den betragtning, at en generalforsamlingsbeslutning ikke materielt må være i åbenbar modstrid med selskabets obligationsretlige forpligtelser. Ved anfægtelsessøgsmålet kan resultatet af et eventuelt søgsmål mellem selskabet og tredjemand dog ikke præjudiceres.

I det omfang der tillades anvendelse af principper svarende til de aftaleretlige ved den materielle bedømmelse af generalforsamlingsbeslutninger, kan det for så vidt angår *tvang* og *svig* spørges, af hvem det retsstridige forhold skal være udøvet. Der vil næppe være tvivl om, at de aftaleretlige principper vil have deres centrale anvendelsesområde, hvor det retsstridige forhold er udøvet af selskabet, det vil sige af dettes ledelse, i forhold til de stemmeafgivende aktionærer. Derimod må de aftaleretlige

30. SOU 1971:15 s. 246.

31. Blok s. 576.

principper formentlig anvendes med betydeligt større tilbageholdenhed, hvor den retsstridige påvirkning er udøvet af andre aktionærer eller af tredjemand³².

Taxell konkluderer om hele aftalelovsspørgsmålet, at en generalforsamlingsbeslutning kan erklæres ugyldig, hvis den er blevet til under sådanne omstændigheder, at en aftale eller anden retshandel under tilsvarende forhold ville kunne erklæres ugyldig³³.

Som bemærket ovenfor, er dette formentlig at gå for vidt, særligt efter den nuværende temmelig vidtgående formulering af aftalelovens § 36.

Også en tilpasning af princippet i DL 5-1-2 om aftaler *mod lov og ærbarhed* vil formentlig kunne anvendes på generalforsamlingsbeslutninger som en meget subsidiær sikkerhedsventil i lighed med foran nævnte aftaleretlige principper³⁴. Tysk AktG bestemmer i § 241, nr. 4, at en generalforsamlingsbeslutning er ugyldig, hvis den »durch seinen Inhalt gegen die guten Sitten verstösst«. Også i ældre nordisk doktrin har tilsvarende været antaget, jfr. *Nial*³⁵, der ikke er i tvivl om, at også *svenske* domstole vil operere med et begreb som »goda seder« eller »tro och heder«. Disse begreber skulle ramme generalforsamlingsbeslutninger, som har et uredeligt, men ikke strafbart forhold³⁶. *Bergendahl* går³⁷ endnu længere, idet han vil tillade anfægtelse af alle »retsstridige« beslutninger angående indre selskabsretlige forhold. En sådan antagelse er formentlig for vidtgående³⁸.

1. *selskabsdirektiv* bestemmer i art. 11, at selskabets ugyldighed kan fastslås, blandt andet hvis selskabets formål strider mod den offentlige orden (»ordre public«).

Udkastet til statut for *europæiske aktieselskaber* indeholdt tidligere i art. 96 en tilsvarende »ordre public«-bestemmelse for så vidt angår generalforsamlingsbeslutninger, men ved udkastet fra 1975 fandt man det ikke længere hensigtsmæssigt at fastsætte en særlig bestemmelse for generalforsamlingsbeslutninger, idet man alene henholdt sig til udkastets art. 1, stk. 4, og art. 7, stk. 2, der antages at indebære, at det europæiske selskab er underkastet »ordre public« i den medlemsstat, hvis retsorden selskabet er omfattet af³⁹.

32. *Taxell*: Rättsskydd s. 53 f.

33. *Taxell* s. 53.

34. *Roos* s. 308.

35. *Side* 42.

36. *Nial* s. 49.

37. *Side* 26 og f.

38. Se *Nial* s. 49, note 69. Også nyere nordiske fremstillinger antager, at en beslutning, som går ud på noget uredeligt, er ugyldig, jfr. f.eks. SOU 1971:15 s. 246.

39. *Bull.suppl.* 4/75 s. 168.

Af yderligere normer, der kan få betydning for generalforsamlingsbeslutningens indhold, kan nævnes *god regnskabs- og revisionsskik*, der er et vigtigt supplement til AL og revisorlovene⁴⁰. Til denne retsstandard henviser forannævnte AL § 88, stk. 3: »god revisionsskik«⁴¹.

I boligaktieselskaber er det klart, at det lejeretlige kontraktsforhold mellem selskabet og selskabsdeltagerne (lejerne) reguleres af *lejeloven* eller dennes analogi⁴², men lejeloven må efter omstændighederne kunne udstrækkes også til generalforsamlingsbeslutninger i boligaktieselskabet.

Også *firmaloven*, *varemærkeloven*, *konkurrenceloven* og *markedsføringsloven* kan i særegne tilfælde få betydning for den indholdsmæssige bedømmelse af en generalforsamlingsbeslutning, således eksempelvis hvor generalforsamlingen træffer beslutning om selskabets navn. I lighed med den aftaleretlige situation vil det ej heller på dette område være tilfredsstillende for overstemte aktionærer blot at afvente en eventuelt krænkert tredjemands retsforfølgning mod selskabet. Selskabsdeltagerne bør have anfægtelsesmulighed over for generalforsamlingsbeslutninger, der indebærer et lovstridigt forhold eller en opfordring til ledelsen dertil. Til disse hensyn til selskabsdeltagerne kommer de offentligretlige hensyn bag navnereglerne. Reglerne bæres ikke blot af eneretshensyn, men også af et »sandhedskrav« om, at navnet ikke må være vildledende.

I UfR 1981.605 ØLD⁴³ var der spørgsmål om mulighed for forveksling mellem to selskabsnavne. Ligheden mellem dem ansås af ØLR ikke at være så stor, at muligheden for forveksling var nærliggende, og anvendelsen af det senest antagne navn indebar derfor ikke en overtrædelse af for eksempel markedsføringslovens § 5.

Endelig kan *monopolreglerne* tænkes at få betydning for generalforsamlingsbeslutninger, eksempelvis hvor disse vedrører forholdet til andre concernselskaber eller forholdet til selskabsdeltagere med leverandør- eller aftagerforpligtelser i forhold til selskabet. I den foran nævnte UfR 1959.709 VLD ses monopolreglerne ikke påberåbt.

40. Gomard: Revisors stilling i retlig belysning s. 31.

41. Se Rodhe s. 197.

42. Kallehauge UfR 1971 B s. 96. Bet. 1965/395 s. 20. UfR 1951. 662 ØLD.

43. UfR 1979.924 ØLK.

2.4. Aftaler, herunder stemmebindingsaftaler

Generalforsamlingens som udgangspunkt suveræne myndighed kan i et vist omfang være begrænset i kontraktsbestemmelser, der tillader andre at gribe ind i generalforsamlingens beslutninger¹.

Der vil i det følgende blive sondret mellem på den ene side aftaler, hvori selskabet er part, og på den anden side aftaler, der ikke har selskabet som part, og som typisk er indgået mellem aktionærer vedrørende det indhold, generalforsamlingsbeslutningerne efter deres opfattelse bør have.

Aftaler med selskabet som part kan være begrundet i, at det pågældende retsforhold ikke er egnet til regulering i vedtægterne, for eksempel fordi det ikke vedrører alle aktionærer². Der gælder ikke i *dansk* ret en til *tysk* AktG § 26, stk. 1, svarende regel, hvorefter enhver særlig rettighed, der er tillagt aktionærer eller tredjemand, skal være fastlagt i vedtægterne under udtrykkelig betegnelse af den berettigede.

2.4.1. Aftaler med selskabet som part

Den altovervejende hovedregel vil være, at *aftaler, hvori selskabet er part*, er af *obligationsretlig* karakter og derfor alene resulterer i erstatningsansvar m.v. for selskabet i tilfælde af misligholdelse. Imidlertid kan en aftale ligge på det *selskabsretlige* plan og dermed få betydning for indholdet af generalforsamlingsbeslutningerne.

Klart er, at selskabet som sådant er bundet af sine aftaler, og at generalforsamlingen ikke kan gøre indgreb i disse til skade for tredjemand¹, men ved obligationsretlige forpligtelser er generalforsamlingen efter den herskende opfattelse desuagtet ikke bundet til at handle i overensstemmelse med tredjemands ret. Retsbruddet over for tredjemand ligger efter denne opfattelse ikke i generalforsamlingsbeslutningen, men i de senere aftalestridige handlinger over for ham. Det anførte gælder også, hvis tredjemand er arbejdstager.

Beslutningsindholdet skal således for så vidt ikke være i overensstemmelse med selskabets aftaler, eftersom den omstændighed, at et af selskabet besluttet kontraktsbrud hidrører fra generalforsamlingen, hverken

1. Krenchel s. 299.

2. Gomard s. 275.

1. Ved talen om tredjemand og dennes rettigheder i forhold til selskabet må begrebet »tredjemand« tillige omfatte aktionærer, når disse netop ikke optræder i deres egenskab af selskabsdeltagere, men blot som medkontrahenter. Taxell: Rättsskydd s. 14.

gør fra eller til i forholdet til tredjemand.

Har selskabet udstedt *obligationer*, kan obligationsejernes rettigheder ikke ændres uden ejernes samtykke². Alligevel kan det tænkes, at en generalforsamlingsbeslutnings indhold er i uoverensstemmelse med den med obligationsejerne truffene aftale. Beslutningsindholdet skal ikke rette sig efter aftalen, men obligationsejeren vil have erstatningskrav m.v. mod selskabet, hvis hans rettigheder bliver forringet. Er derimod obligations-ejernes rettigheder løftet fra det kontraktlige til det selskabsretlige plan gennem en inkorporering i vedtægterne og gennem en bestemmelse om, at disse kun kan ændres med obligationsejerens samtykke eller med tilslutning fra en obligationsejerforsamling, vil forholdet stille sig ganske anderledes, idet beslutningsindholdet nu må respektere vedtægterne.

En række aftaler er af en sådan karakter, at de overhovedet *ikke kan indgås af selskabet*. Eksempelvis må det antages, at selskabet ikke kontraktmæssigt kan forpligte sig til ikke at beslutte omdannelse til anparts-selskab³. Et andet eksempel er art. 17 i udkastet til 5. *selskabsdirektiv*, der blandt andet bestemmer, at selskabets erstatningssøgsmål mod ledelsen ikke ved aftale må gøres betinget af forudgående generalforsamlingsvedtagelse eller forudgående retsafgørelse.

Om *valg* kan selskabet udmærket have indgået en aftale. I 1964-*betænkningens* udkast til en bestemmelse om minoritetsrepræsentation i bestyrelsen var det udtrykkeligt fastsat, at der ikke skulle være adgang til en sådan repræsentation, hvor det pågældende mindretal i forvejen var sikret sæde i bestyrelsen ved vedtægtsbestemmelse *eller aftale*. Kommissionen bemærkede udtrykkeligt, at der ikke herved toges stilling til, i hvilket omfang aktionæraftaler er bindende for selskabet⁴. Trods denne bemærkning forekommer det absolut ikke utænkeligt, at en minoritetsrepræsentation sikres ved en aftale, hvori selskabet selv er part, for eksempel en aftale med en kreditor eller en enkelt aktionær, og en sådan aftale er bindende for selskabet.

I UfR 1976.755 ØLD havde tre søskende i en årrække siddet i et familieaktieselskabs bestyrelse, hvis vedtægter bestemte: »Af bestyrelsens medlemmer afgår det ældst valgte medlem hvert år, de første 4 år efter lodtrækning. Fratrædende medlemmer kan genvælges«. Trods denne bestemmelse genvalgte man indtil 1975 uden videre hele bestyrelsen hvert år. Nu opstod imidlertid divergenser mellem et af bestyrelsesmedlemmerne L og de andre, og på en generalforsamling i 1975 genvalgte L ikke. Under et anføgtelsessøgsmål mod selskabet gjorde L blandt andet gældende, at den citerede vedtægtsbestemmelse indeholdt en bindende

2. Gower s. 569.

3. C. Boye Jacobsen i J 1973.324 med note 5.

4. Bet. 1964 s. 137.

aftale om bestyrelsesvalg, hvilket selskabet bestred. ØLR fastslog, at bestemmelsen ikke med fornøden sikkerhed kunne anses som en *mellem stifterne* indgået aftale, der kunne hindre et bestyrelsesmedlems afskedigelse. Det ses ikke drøftet nærmere, om *selskabet* som sådant kunne anses som part i aftalen, og hvilke konsekvenser dette eventuelt kunne få.

Er *forkøbsret* ved aktieovergang vedtægtsmæssigt tillagt andre end aktionærer⁵, og ønskes vedtægtsbestemmelsen om forkøbsret ophævet, må samtykke hertil foreligge fra den eller de forkøbsberettigede, uanset at der i øvrigt er tilstrækkelig majoritet for ophævelse. Bestemmelsen kan nemlig i så fald ikke blot anses at ligge på det vedtægtsmæssige, men tillige på det aftalemæssige plan⁶.

Ved aftale kan der være tillagt tredjemand ret til at kræve *aktiekapitalforhøjelse*⁷. En undladelse af at foretage sådan forhøjelse vil kunne medføre erstatningsansvar for selskabet, hvorimod tredjemand ikke antages at kunne kræve »naturalopfyldelse« af sit krav.

Tilsvarende kan en ret til at kræve *likvidation* aftalemæssigt være tillagt tredjemand, men ej heller denne ret kan antages at kunne gennemtvinges ved »naturalopfyldelse«⁸. En *vedtægtsbestemt* pligt til opløsning under visse omstændigheder vil normalt kunne ophæves på samme måde som andre vedtægtsbestemmelser, men der kan eksempelvis om likvidationsprovenuets fordeling være indgået en bindende *aftale*, som forhindrer ændring af vedtægtsbestemmelsen.

2.4.2. Aftaler mellem aktionærer

Hyppigere end de foran beskrevne aftaler med selskabet som part er formentlig *aftaler mellem aktionærer* om, hvorledes disse skal stemme på generalforsamlingen, såkaldte stemmebindingsaftaler. Der er her tale om aftaler, som tillader medkontrahenten selv at afgive stemmen, men som forpligter ham til at stemme på en bestemt måde og dermed til at virke for, at generalforsamlingsbeslutningen får et bestemt indhold. Denne aftalatype er forskellig fra de stemmeretsaftaler, hvor stemmeretten udøves af en anden end aktionæren selv¹.

Stemmebindingsaftaler falder ifølge Roos hovedsagelig i to kategorier:

1. magtkoncentrationsaftalen, hvor aktionæren forpligter sig til at

5. Jfr. AL § 19, stk. 1: »eller andre«.

6. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 131 f.

7. Sindballe-Klerk s. 174. Krenchel s. 96.

8. Cfr. UfR 1923.636 SHD. Se Roos s. 341 f.

1. Sidstnævnte behandles nedenfor under V. 6.3. Se Roos s. 90, 154 og 302. Gomard s. 255.

- stemme i overensstemmelse med direktiver fra konsortialmajoriteten,
og
2. magtspredningsaftalen, hvor aktionæren med henblik på en »dekonzentration« af indflydelsen forpligter sig til at følge visse i konsortiet udstukne retningslinier for stemmeafgivning².

Stemmebindingsaftalerne er ligesom stemmeoverførelsesaftalerne ulovregulerede³. 1964-udkastets § 50, stk. 2, omtalte i forbifarten aftaler om minoritetsrepræsentation, men tog som nævnt foran ikke stilling til aftalens virkning for selskabet⁴. Art. 93 i udkastet til statut for *europæiske aktieselskaber* søger derimod at regulere forholdet. Efter udkastet kan aktionærene aftale, at det uden vederlag overlades til én af dem eller til tredjemand at træffe afgørelsen om udøvelse af stemmeretten.

Mange argumenter har været fremført imod disse aftalers tilladelighed⁵. Typisk er der argumenteret ud fra principper om stemmerettens frihed, ligesom det er anført,

at der sker magtforskydning fra generalforsamlingen,
at majoritetsprincippet ødelægges, og
at aktionærer uden for aftalen forfordes.

Uanset disse argumenter anerkendes det i dag i teori og praksis, at stemmeretsaftaler principielt er gyldige mellem parterne⁶.

Ofte har aktionæroverenskomster relation til kontrollen med og ledelsen af selskabet, og de har ofte form af stemmebindingsaftaler, hvorved aftaledeltagerne forpligter sig til at stemme for – eller i alt fald ikke at stemme imod – den eller de andre aftaleparteres kandidater til selskabets bestyrelse⁷. Der kan dog også være taget stilling til selskabets forretningspolitik i mere bred forstand, til overskudspolitik, reklameforhold, konkurrenceforhold m.v.⁸. Stemmebindingen behøver ikke at være resultat af forhandlinger mellem ligestillede parter – den kan eksempelvis fremkomme i forbindelse med *gaveoverdragelse* af en aktiepost, hvor modtageren som vilkår må forpligte sig til at stemme i overensstemmelse

2. Roos s. 154.

3. Gomard: Grundrids s. 49. Hørlyck s. 107.

4. Bet. 1964 s. 137.

5. Se opregning Gomard J 1969. 349 ff og Roos s. 290 ff.

6. Også i den *andelsretlige* teori anses andelshaveroverenskomster indeholdende stemmeretsaftaler for at være tilladelige, jfr. Hørlyck: Dansk andelsret s. 236.

7. Gower s. 568.

8. Hørlyck s. 106.

med giverens direktiver⁹. Ligeledes kan vilkåret om, at modtageren skal stemme i overensstemmelse med direktiver fra andre, være opstillet i et *testamente*.

Den nyere *skattelovgivning* kan i visse tilfælde gøre stemmebindingsaftaler mere interessante end før. Ønsker en aktionær, der besidder mindst 25 pct. af aktiekapitalen eller råder over mere end 50 pct. af stemmевærdien af aktiekapitalen, at afhænde sin aktiepost, sker beskatning efter §§ 6 og 7 i lov nr. 295 af 10/6 1981 om beskatning af fortjeneste ved afståelse af aktier m.v. Efter § 7, stk. 2, kan der i fortjenesten foretages et årligt fradrag på 9 pct. af anskaffelsessummen for aktien. Hertil kommer, at beskatning efter mindre end tre års ejertid sker som almindelig indkomst, jfr. § 2, medens der efter tre eller flere års ejertid sker beskatning som særlig indkomst, jfr. § 4, stk. 1, 1. pkt. Disse regler gør det tillokkende for en »værnsaktionær«, som i øvrigt er nået til enighed med en køber om at afhænde aktieposten, at vente med selve salget og i mellemtiden give køberen »en ejers rådighed« over aktieposten. Dette kan eksempelvis ske ved stemmebindingsaftale, hvorved aktiebesidderen forpligter sig til at stemme i overensstemmelse med køberens direktiver¹⁰.

Omdannes et *interessentskab* til aktieselskab, kan det tænkes, at der før omdannelsen bestod detaljerede regler om ledelsen af virksomheden, nedfældet i interessentskabskontrakten. Selskabsdeltagerne vil da have en betydelig interesse i at lade disse aftaler fortsætte efter omdannelsen, hvilket kan ske i form af en stemmebindingsaftale, som bestemmer, at konsortialdeltagerne forud for generalforsamlingen træffer deres beslutninger i fællesskab og derefter på generalforsamlingen stemmer i overensstemmelse med det aftalte¹¹. Også ved selskaber stiftet i forbindelse med »joint venture« vil en stemmebindingsaftale efter omstændighederne kunne være naturlig¹².

I utrykt ØLD af 13/3 1954 (6. afd. nr. 7/54) havde parterne drevet et interessentskab med forhandling af automobiler. De lod et af dem selv oprettet aktieselskab overtage virksomheden, og i aktieselskabet fik den ene part A en minoritetsaktiepost. A ønskede nu at udtræde af aktieselskabet og gjorde i denne forbindelse gældende, at der var truffet en mundtlig aftale om fremgangsmåden i denne situation, og at hans betaling for aktieposten også skulle inkludere good-will-betaling. ØLR fandt det ikke godtgjort, at der forelå en sådan mundtlig aftale, og fandt heller ikke holdepunkt for kravet om forhøjelse af købesummen for aktierne med et til good-will svarende beløb.

Dommen fra 1954 kan siges at understrege det praktiske behov for aktionæroverenskomster, når en snæver personkreds, der tidligere har drevet et interessentskab med »vetoret«, i stedet bevæger sig over på det aktieretlige plan, hvor majoritetsprincippet som udgangspunkt er gældende.

9. Roos s. 146. Gomard s. 249.

10. Roos s. 143.

11. Gomard i J 1969.355. Roos s. 50 og 88. Hørlyck s. 21 og 106.

12. Roos s. 50.

I utrykt ØLD af 19/10 1979 (14.afd. nr. 397/77) havde nogle entreprenørfirmaer m.v. stiftet et aktieselskab med det formål at bebygge et areal med parcelhuse og sælge disse. I en samtidigt indgået aktionæroverenskomst var det blandt andet bestemt, at eventuelt overskud eller underskud ved forretningens afslutning skulle deles lige mellem stifterne, som udgjorde fire aktionærgrupper. Byggeriet blev tabgivende for selskabsdeltagerne, og tabet blev – ud over den indskudte aktiekapital – opgjort til 4,5 mill. kr. omfattende blandt andet selskabsdeltagernes tilgodehavende for udførte entrepriser vedrørende byggeriet. En af entreprenørerne krævede under henvisning til aktionæroverenskomsten ligedeling af dette tab mellem de fire aktionærgrupper. De øvrige tre grupper gjorde gældende, at deltagerne havde valgt aktieselskabsformen netop for at begrænse deres hæftelse til den indskudte kapital og til værdien af eget arbejde. ØLR fastslog, at aktieselskabsformen ikke udelukkede, at deltagerne i deres indbyrdes forhold med hensyn til vinding og tab kunne have ønsket at følge regler, som er almindelige i konsortiebyggeri, og som må antages at indebære en videregående hæftelse deltagerne imellem for tab ved det samlede byggeri. Blandt andet efter den omtalte passus i aktionæroverenskomsten fandtes denne at måtte forstås således, at selskabets fire aktionærgrupper indbyrdes hæftede personligt for en ligedeling af underskuddet, heri indbefattet tab på entrepriser.

Ved *salg af en aktiepost* kan det tænkes, at købesummen erlægges i rater, og at sælgeren ønsker at bevare kontrollen, indtil han fuldt ud er fyldestgjort. Det kan da ved en stemmebindingsaftale bestemmes, at køberen skal stemme i overensstemmelse med sælgerens direktiver, indtil sælgeren er fyldestgjort. Hyppigst vil det dog formentlig i disse situationer blive bestemt, at stemmeretten simpelthen skal udøves af sælgeren, indtil denne er fyldestgjort¹³.

Ligeledes i salgssituationen forekommer det, at køberen forpligter sig til på en senere generalforsamling at *stemme for décharge* til sælger og andre medlemmer af ledelsen. En sådan klausul kan være naturlig, fordi køber i forbindelse med aktiehandelen nøje undersøger selskabets økonomiske stilling og indretter købesummen derefter. En sådan aftale kan ikke antages at være i strid med AL § 144¹⁴.

Ved *långivning* mod sikkerhed i en majoritetsaktiepost i et lukket aktieselskab kan der tænkes aftalt den vidtgående klausul, at stemmeretten i det hele er hos långiveren, eller at långiveren kan tiltage sig stemmeretten i tilfælde af lånets misligholdelse. Der kan imidlertid i stedet tænkes truffet en stemmebindingsaftale, hvorefter den pantsættende aktionær forpligter sig til at stemme (eller undlade at stemme) på visse måder, navnlig således at långivers sikkerhed ikke derved forringes¹⁵.

Visse stemmebindingsaftaler er *utilladelige*. Det kan således næppe til-lades at aftale, at et påtænkt selskab *skal* stiftes – i stiftelsessituationen må

13. Jfr. nedenfor V.6.3. Roos s. 145.

14. Roos a.st.

15. Gomard s. 270.

stemmeafgivningen antages at være fri¹⁶. Roos finder dog situationen upraktisk og anser det derfor unødvendigt at opstille en særskilt ugyldighedsregel i stiftelsessituationen¹⁷. Gomard nævner¹⁸, at hverken bet. 1964 eller 1969 har taget stilling til, om aktionæroverenskomster er bindende for selskabet, eller hvilke overenskomster der må anses tilladt¹⁹, men at bestemmelserne i AL 1973 §§ 19, 20 og 49, stk. 2, måske i hvert fald vil medføre indskrænkninger i arten af anliggender, der kan reguleres ved stemmeretsaftaler. (Bemærkningerne vedrørende §§ 19 og 20 er blevet mindre aktuelle efter den i 1982 gennemførte aftalefrihed i disse bestemmelser). Borum tilslutter sig synspunktet for så vidt angår §§ 19 og 20²⁰, men stiller sig mere tvivlende overfor, hvorvidt det samme gælder aftaler, der går ud over det antal af bestyrelsesmedlemmer, der ifølge § 49, stk. 2, ikke behøver at vælges af generalforsamlingen. For så vidt angår §§ 19 og 20 om omsættelighedsbegrænsninger bemærkes, at der – særligt efter den i 1982 skete liberalisering af disse bestemmelser – næppe kan være noget til hinder for, at der i aktionæroverenskomster fastsættes omsættelighedsbegrænsning af et andet (videregående) indhold end i de nævnte lovbestemmelser. Også hvad angår § 49, stk. 2, er jeg af den opfattelse, at bestemmelsen ikke kan være til hinder for videregående stemmebindingsaftaler, når blot personvalget formelt træffes af generalforsamlingen. Om enhver stemmebindingsaftale ville det jo kunne indvendes, at den i princippet begrænser generalforsamlingens kompetence, fordi beslutningscentret forskydes væk fra generalforsamlingen. Når det imidlertid klart antages, at aftaler om stemmeafgivningen som udgangspunkt er tilladt, blot stemmen faktisk afgives på generalforsamlingen, ser jeg intet grundlag for at undtage § 49, stk. 2-situationen fra dette udgangspunkt.

Hémard-Terré-Mabilat vil²¹ til de utilladelige aftaler også henregne den situation, hvor en aktionær, i alt fald permanent, *forpligter sig til at undlade at stemme*, hvorimod disse forfattere anser gyldigheden af en forpligtelse til blot midlertidigt at undlade at stemme for at være tvivlsom. Muligvis kan et tilsvarende synspunkt antages i dansk ret ud fra den betragtning, at en forpligtelse til permanent stemmeundladelse i betænkelig grad minder om stemmeløse aktier, jfr. AL § 67, stk. 1, 1. pkt.

Tysk AktG bestemmer i § 136, stk. 3, at en aftale, hvorved en aktionær

16. Rodhe s. 21. Nial: Aktiebolagsrättsliga studier, 1935 s. 15.

17. Roos s. 320.

18. Side 253.

19. Jfr. den tidligere nævnte udtrykkelige bemærkning i bet. 1964 s. 137.

20. Jfr. Borum i UfR 1971 B s. 216.

21. Side 198.

forpligter sig til at stemme efter anvisning fra selskabet, direktionen eller bestyrelsen eller efter anvisning fra et af selskabet afhængigt andet selskab, er ugyldig, hvilket også gælder en aftale, hvorved aktionæren forpligter sig til at stemme for de forslag, som direktionen eller bestyrelsen måtte fremsætte. Lignende bestemmelser foreslås optaget i art. 35 i 5. *selskabsdirektiv* og i art. 93 i udkastet til statut for *europæiske aktieselskaber*. I dansk ret kan en sådan regel (endnu) ikke anses for gældende, og der kan tænkes situationer, hvor aftaler af denne type kan være rimelige og beskyttelsesværdige, navnlig hvor der er givet en modydelse, og hvor aktionæren på rimelig måde kan frigøre sig fra forpligtelsen. I en række situationer vil denne aftaletype imidlertid forekomme betænkelig, og i tilfælde, hvor en sådan aftale er truffet énsidigt i ledelsens interesse, uden at den forpligtede aktionær har fået fordele til gengæld, må aftalen kunne tilsidesættes efter aftalelovens § 36.

En aftale, hvorved en aktionær forpligter sig til at stemme i overensstemmelse med *direktiver fra en anden aktionær, som er inhabil* i medfør af § 67, stk. 4, må utvivlsomt anses for at være ugyldig²².

Det vil stort set undtagelsesvis være regelen, at stemmebindingsaftaler udformes *skriftligt*, men noget retligt formkrav i så henseende kan ikke opstilles²³.

I særegne situationer kan en *mundtlig* eller endog *stiltiende* overenskomst anses indgået, men beviskravene hertil er meget betydelige, jfr. eksempelvis UfR 1955.478 HD, hvor HR ikke anså en aktionæroverenskomst om valg til selskabets bestyrelse for at være indgået i forbindelse med en omdannelse fra interessentskab til aktieselskab²⁴. Art. 93, stk. 2, i udkast til statut for *europæiske aktieselskaber* bestemmer direkte, at stemmeretsaftaler skal udformes skriftligt.

I UfR 1955.932 ØLD havde der været strid mellem to aktionærgrupper. På en generalforsamling oplæste og omdelte en repræsentant for minoritetsgruppen en redegørelse om stridens forløb og forligsmæssige afslutning. Der fremkom ikke indsigelse mod redegørelsen fra den anden gruppe. ØLR anså den anden gruppe for at være forpligtet deraf på samme måde som af enhver anden overenskomst.

I utrykt ØLD af 15/6 1981 (17. afd. nr. 170/80) gjordes det af bestyrelsen for et bankaktieselskab gældende, at der forelå en mundtlig aktionæroverenskomst med en storaktionær om stemmeafgivningen på den kommende ordinære generalforsamling ca. syv måneder senere vedrørende en af ledelsen påtænkt kapitalforhøjelse. Selv om der førtes en række vidner til støtte for aftalens eksistens, anså ØLR det ikke godtgjort, at en sådan forelå. ØLR anførte, at »sagsøgeren ikke har været i stand til at underbygge sin påstand med skriftlige bevislig-

22. Roos s. 316.

23. Roos s. 262 ff.

24. Gomard s. 273.

heder, såsom tilførsel til bestyrelsesprotokollen eller en skriftlig bekræftelse over for de sagsøgte af den påståede aftale. Retten finder, at dette ville have været så meget mere påkrævet, som en sådan aftale efter sit indhold først skulle realiseres ved den ordinære generalforsamling, der først skulle afholdes adskillige måneder senere«.

Med 1981-dommen kan formfriheden ganske vist ikke formelt anses opgivet, men det må herefter stå klart, at beviskravene er så overordentlig strenge, at skriftlighed i realiteten påkræves.

Stemmebindingsaftaler indgås sædvanligvis mellem aktionærer, men der er intet til hinder for, at de kan indgås *mellem en aktionær og en udenforstående*, eksempelvis en kreditor eller en tidligere aktionær²⁵. *Selskabet* er sædvanligvis ikke part i aftalen, jfr. bet. 1969 s. 183, men i særegne situationer kan selskabet have en sådan interesse i aftalen, at det indtræder som egentlig part, hvilket eksempelvis af selskabet gjordes gældende at være tilfældet i den foran omtalte utrykte ØLD af 15/6 1981.

Medmindre stemmebindingsaftalen er formuleret således, at den står åben for tiltrædelse fra enhver selskabsdeltager, har de aktionærer, der ikke deltager i aftalen, ingen *ret til at indtræde i denne*²⁶.

En *umyndig* aktionær må kunne indgå en aktionæroverenskomst, i det omfang aktieposten er undergivet hans frie rådighed i medfør af myndighedslovens §§ 39 og 40. Står midlerne under værgens bestyrelse, tilkommer kompetencen værgen²⁷. I øvrigt tilkommer kompetencen det forvaltningsinstitut, hvor aktierne er båndlagt, tidligere overformynderiet. Der kan næppe være tvivl om, at både værg og forvaltningsinstitut bør være yderst konservative ved indgåelse af aktionæroverenskomster.

Den klassiske *tyske* og den nuværende *svenske* selskabsret antager, at aktionæroverenskomster alene er bindende på det *obligationsretlige*, men ikke på det *selskabsretlige* plan, og at aftalerne altså ikke kan gøres gældende over for selskabet²⁸. Også herhjemme har synspunktet vundet stærk tilslutning²⁹, mens allerede *David*³⁰ og senere ligeledes *Gomard* indtog en mere liberal holdning over for spørgsmålet³¹.

25. Roos s. 307. Gomard s. 248. Hørlyck s. 107.

26. Roos s. 90.

27. Jfr. herved myndighedslovens § 47 samt § 50 om værgens pligt til i vigtige anliggender så vidt muligt at indhente erklæring fra den umyndige, hvis han er fyldt 15 år, og tillige fra den umyndiges eventuelle samlevende ægtefælle.

28. Gomard s. 253 ff.

29. Jfr. eksempelvis Borum i J 1962.255 og samme i UfR 1966 B s. 97.

30. UfR 1947 B s. 205 ff.

31. Se Gomard a.st. samt Gomard: Grundrids s. 49.

I UfR 1923.636 SHD var indgået en aktionæroverenskomst om, at likvidation skulle besluttes under visse omstændigheder. I strid med aftalen besluttedes det ikke at likvidere. Stemmebindingsaftalen var *åbenbar*, og selskabet tilpligtedes at forholde sig, som om likvidation var vedtaget³².

Nyere teori synes at have tilsluttet sig *Gomards* mere liberale synspunkt, således at det i dag formentlig må antages, at stemmeretsaftaler kan blive bindende for selskabet, når dette er bekendt med dem³³. En aktionæroverenskomst, der af deltagerne ønskes tillagt virkning i forhold til selskabets generalforsamlinger, bør derfor anmeldes over for selskabet, og der må kunne ske notering i aktiebogen derom³⁴.

Art. 93, stk. 2, i udkastet til statut for *europæiske aktieselskaber* bestemmer direkte, at stemmeretsaftaler skal anmeldes over for selskabet, hvilket også gælder aftalernes ophør.

Medens aftaledeltagerne således har *ret* til at anmelde aftalen over for selskabet med deraf følgende virkninger, har de ingen *pligt* dertil.

Engelsk ret bestemmer om børsnoterede selskaber, at disse fra enhver selskabsdeltager kan forlange oplysninger om en lang række forhold, herunder om stemmeretsaftaler, der måtte være indgået vedrørende selskabsdeltagernes aktiebesiddelse i selskabet³⁵.

I en ØL-sag (12. afd. nr. 62/82), der på tidspunktet for udarbejdelsen af nærværende fremstilling endnu ikke er pådømt, foreligger i et familieaktieselskab et spørgsmål vedrørende beregning af bestyrelsestantieme, som er reguleret dels i vedtægterne, dels i en ældre aktionæroverenskomst, der blev oprettet som et led i arveordningen efter selskabets oprindelige stifter. Vedtægterne bestemmer, at en vis brøkdel af nettooverskuddet efter generalforsamlingens nærmere bestemmelse udbetales til bestyrelse og repræsentantskab som tantieme til fordeling mellem medlemmerne efter generalforsamlingens bestemmelse. Aktionæroverenskomsten foreskriver ligelig behandling mellem bestyrelsesmedlemmerne, der hver udgør en gren af stifterens descendens. Tvisten drejer sig om, hvorvidt to oppositionelle bestyrelsesmedlemmer skal lade sig nøje med et fast tantiemebeløb, der kutymemæssigt har været udbetalt i en årrække, eller om de med hjemmel i vedtægtsbestemmelsen sammenholdt med den selskabet bekendte aktionæroverenskomst kan kræve en forholdsmæssig del af hele den i vedtægtsbestemmelsen nævnte procentdel af nettooverskuddet, der er til rådighed for tantieme.

Stemmeretsaftalens gyldighed mellem parterne er underkastet almindelige *ugyldighedsregler*³⁶. Det er således klart, at eksempelvis generalklau-

32. Gomard s. 265 og 422.

33. Hørlyck: Dansk andelsret s. 235. Også C. Boye Jacobsen i J 1974.126, note 8 a, synes forsigtigt at antage, at aktionæroverenskomster kan blive bindende i forhold til selskabet.

34. Jfr. herved Gomard s. 209 om notering af pantsætning og »andre rettigheder«, samt Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 156, note 5 ad § 25.

35. Gower s. 635.

36. Borum i UfR 1971 B s. 216.

sulen i aftalelovens § 36 finder anvendelse på sådanne aftaler³⁷. Det er vanskeligt på forhånd at beskrive de situationer, hvor § 36 kan tænkes anvendt, men der må blandt andet være tale om situationer, hvor aktionærer i overenskomsten har fraskrevet sig beføjelser, der følger af præceptive regler i AL. Sådant fraskrivelse kan dog efter min opfattelse ikke i sig selv medføre ugyldighed, men det er nærliggende at statuere ugyldighed, hvis ikke den renoncerende part har fået en rimelig modydelse for sit afkald. Gomard antager med en vis forsigtighed, at en aftaledeltager må kunne opnå en vis frigørelse, hvis overenskomsten virker som et urimeligt og snærende bånd, og hvis den fungerer som et majoritetsmisbrug³⁸. Aftalelovens § 36 må særligt kunne anvendes, hvor en aftaledeltager har påtaget sig langtidsforpligtelser og forholdene afgørende ændres³⁹. Klart er ligeledes, at aktionæroverenskomsten kan være ugyldig, hvis den efter sit indhold strider mod lov og ærbarhed eller »ordre public«, jfr. DL 5-1-2⁴⁰.

I ganske særegne tilfælde må en i øvrigt gyldig aktionæroverenskomst kunne anses bortfaldet ved *desvetudo*, men synspunktet har næppe stor praktisk betydning ved siden af aftalelovens § 36.

I utrykt ØLD af 30/9 1957 (8. afd. nr. 347/55) antoges en aktionæroverenskomst om bestyrelsesrepræsentation ikke at være ophørt på grund af passivitet. Der var i sagen indgået flere aftaler, men repræsentationsaftalen daterede sig helt tilbage til selskabets stiftelse i 1920. På tidspunktet for tvistens opståen i 1951 havde den oprindelige aftale tilsyneladende ikke været brugt. Ikke desto mindre ansås den ikke bortfaldet ud fra en passivitetsbetragtning⁴¹.

Overdrages de aftalebundne aktier til en godtroende erhverver, kan denne næppe tilpligtes at respektere aftalen⁴². Ond tro kan ikke statueres, blot fordi aftalens eksistens var noteret i aktiebogen, som erhververen jo oftest ikke vil have ret til at kende indholdet af. Roos antager om *svensk* ret, at erhververen ej heller bliver bundet, selv om han er i ond tro⁴³. Også efter dansk ret kan dette muligvis antages, men der må ifølge retspraksis gøres en undtagelse i situationer, hvor overdragelsen sker med det klare formål at omgå aktionæroverenskomsten.

37. Poul Madsen i UfR 1975 B s. 342.

38. Gomard i J 1969 s. 369.

39. Roos s. 303 f.

40. Roos s. 308.

41. Dommen er udførligt omtalt hos Gomard s. 265, Jacobi i UfR 1967 B s. 32 og Roos s. 322 ff.

42. Gomard J 1969 s. 367 og Gomard s. 268 f.

43. Roos s. 321.

I den foran omtalte utrykte ØLD af 30/9 1957 (8. afd. nr. 347/55) indeholdt en aktionæroverenskomst bestemmelser om begrænsning i udøvelse af stemmeret vedrørende aktier. Bestemmelsen fandtes vedblivende at have gyldighed mellem de oprindelige parter, og to af parterne havde endvidere indgået særaftale om, at begrænsningen ikke kunne bringes til ophør ved salg af aktierne til tredjemand. En erhverver A købte nu disse aktier af sin mor, der hensad i uskiftet bo efter én af deltagerne i særaftalen, og af sin onkel, der ligeledes var deltager i aftalen. A fandtes under de foreliggende omstændigheder – herunder navnlig, at han var bekendt med det aktierne påhvilende bånd, og at han havde foretaget købet netop med det formål at bringe båndet til ophør – pligtig at respektere begrænsningen i udøvelsen af stemmeretten.

Også i UfR 1960.304 HD tillagdes en aktionæroverenskomst om forkøbsret retsvirkning over for en ondtrøende erhverver. I aktionæroverenskomsten var der givet F forkøbsret til S's aktier i selskabet. K¹ og K² ansattes som direktører i selskabet og ydede S et lån mod pant i aktierne. Disse blev samtidig overdraget til K¹ og K² betinget af, at F frafaldt sin forkøbsret, og med overtagelse 30 dage efter påkrav fra køberne. F, der var orienteret om forhandlingerne, og som udtrykkeligt havde erklæret, at han ikke ville frafalde sin forkøbsret, anlagde sag med krav om, at han kunne gøre sin forkøbsret gældende, idet dispositionerne måtte udløse retten. HR gav F medhold i, at dispositionerne måtte sidestilles med en fuldbåret overdragelse, idet det var hensigten at overføre magten i selskabet til K¹ og K².

Gower referer – måske mest som et kuriosum – sagen Greenhalgh v. Arderne Cinemas (1951), hvor en aktionæroverenskomst gav anledning til ikke mindre end syv successive søgsmål mellem parterne.

I denne forbindelse er søgsmål nr. 2 af interesse, idet nogle konsortialbundne aktier, hvis ejere var forpligtet til at stemme i overensstemmelse med anvisninger fra en anden aftaledeltager, overdroges til trejdemand. Court of Appeal antog, at forpligtelsen var rent *personlig* og ikke fulgte med aktierne⁴⁴.

Efter ikrafttrædelsen af VCL bør det muligvis kunne antages, at eksistensen af en aktionæroverenskomst må kunne forlanges noteret hos *værdipapircentralen*, således som det hidtil har været muligt at forlange notation i aktiebogen, jfr. herved lovens § 8 og § 11 om registrering af rettigheder over registrerede fondsaktiver. Således skal en rettighed over de registrerede aktier registreres i centralen for at opnå beskyttelse mod aftaleerhververe, jfr. § 8, stk. 1. Den aftale, der skal kunne fortrænge en ikke registreret ret, skal selv være registreret og en erhverver ifølge aftalen være i god tro ved anmeldelsen til værdipapircentralen, jfr. § 8, stk. 2⁴⁵.

I en stemmebindingsaftale kan det bestemmes, at aftalen binder parternes *universalsuccessorer*⁴⁶.

En stemmebindingsaftale kan *misligholdes* ligesom andre aftaler. Medkontrahenten får herved sædvanlige misligholdelsesbeføjelser i form af

44. Gower s. 624 ff.

45. Jfr. i det hele princippet i tinglysningslovens §§ 1 og 27. Se C. Boye Jacobsen i J 1980.483.

46. Roos s. 285 og 328 ff.

hæveret og erstatningsret. Mere interessant er derimod den eventuelle mulighed for at opnå dom til »naturalopfyldelse«, hvilket ikke kan anses for udelukket, samt at opnå dom for, at stemmeafgivning, der er sket i strid med en selskabet bekendt stemmebindingsaftale, har været ugyldig⁴⁷. Spørgsmålet behandles mere indgående nedenfor under VII.1.

Det har som oftest ikke den store interesse at forsøge en *retlig kvalifikation af det konsortium*, hvori stemmebindingsaftalen indgås⁴⁸. Mulighederne herfor er mangfoldige, eksempelvis interessentskab, aktieejersforening med eller uden overførsel af aktierne til foreningen, sameje samt det mest simple og formentlig hyppigst anvendte: en samarbejdsaftale⁴⁹. Som påpeget af Roos vil det oftest være misvisende at tale om, at »konsortiet ejer aktierne«, idet aktierne som regel fortsat vil være undergivet den enkelte konsortialdeltagers ejendomsret⁵⁰.

Hvor det ikke på forhånd éntydigt er fastlagt, hvorledes aftaleparterne skal stemme, vil det som regel være aftalt, at der *forud for generalforsamlingen* træffes afgørelse herom mellem konsortialdeltagerne⁵¹. Det vil som regel være fastsat, hvorledes beslutninger skal tages, for eksempel ved majoritetsbeslutning. I mangel af udtrykkelig aftale herom kan der drages visse paralleller fra interessentskabet, således at vidtrækkende beslutninger kræver énstemmighed, medens mere »administrative« beslutninger kan træffes ved majoritetsafgørelse⁵². Det må ligeledes bero på parternes aftale, om der ved afstemning i konsortiet skal tages hensyn til størrelsen af den enkelte deltagers aktiepost og dennes stemmevægt (hvilket formentlig oftest vil være tilfældet), og ligeledes, om der ved afstemningen i konsortiet skal tages hensyn til vedtægtsmæssige stemmeretsbegrænsninger⁵³. Er konsortiet konstrueret som en forening, vil almindelige foreningsretlige regler og dermed muligheden for majoritetsafgørelse være gældende⁵⁴. Er det foreskrevet, at konsortialbeslutninger træffes med simpel majoritet, kan den situation opstå, at en beslutning, hvis senere gennemførelse på generalforsamlingen kræver kvalificeret majoritet, kan godkendes i konsortiet med simpel majoritet. I dansk ret kan der intet være til hinder herfor⁵⁵. Det må understreges, at foranstå-

47. Gomard s. 270.

48. Roos s. 284.

49. Se Gomard i J 1969.361 f.

50. Roos s. 285.

51. Hørlyck: Dansk andelsret s. 234.

52. Roos s. 285.

53. Roos a.st.

54. Roos s. 286.

55. Cfr. om svensk ret Roos s. 315. Som teksten Gomard J 1969.361.

ende betragtninger om normerne for beslutningstilblivelse i konsortiet har karakter af frihåndstegning. En konsortiaaftale, der forsømmer at tage stilling til disse centrale spørgsmål, kan efter omstændighederne forekomme så mangelfuld, at en utilfreds konsortialdeltager må kunne frigøre sig derfra under henvisning til aftalelovens § 36.

Efter dansk ret kan *stemmekøb* på et aktieselskabs generalforsamling ikke anses at være strafbart, cfr. om stemmekøb i et konkurs- eller gældsfragåelsesbo straffelovens § 304, stk. 2⁵⁶. Ifølge art. 93, stk. 1, i forslaget til statut for *europæiske aktieselskaber* kan stemmeretsaftaler kun indgås uden vederlag.

Det beror på aftalen, om den enkelte konsortialdeltager har *krav på at kunne indgå i aftalen med flere aktier* for det tilfælde, at han erhverver nye. Roos antager som deklaratorkisk udgangspunkt, at en sådan ret formentlig må bestå⁵⁷. Synspunktet kan næppe helt tiltrædes, fordi magtforholdene i konsortiet derved afgørende kan blive forskubbet i strid med aftalens forudsætninger. Hvad bliver da konsekvensen, hvis en aftalepart erhverver nye aktier, som ikke indgår under stemmebindingsaftalen? Efter min opfattelse må man – med mindre vedtægterne udtrykkeligt giver holdepunkt for en anden antagelse, hvilket formentlig ikke vil forekomme i praksis – tillade en differentieret stemmeafgivning, således at aktionæren kan stemme i én henseende på de konsortiebundne aktier (hvortil han er forpligtet i henhold til stemmebindingsaftalen) og om ønsket i en anden henseende, hvad angår de frie aktier. Som det vil blive nærmere omtalt nedenfor under VI.4.1., antages det ofte i dansk teori, at aktionæren har pligt til en homogen stemmeafgivning på alle sine aktier, men noget sådant behøver efter min mening ikke at være gældende. Rent praktiske betænkeligheder kan klares ved, at der til den pågældende aktionær udstedes flere stemmesedler. *Haefliger* nævner endog, at der eksempelvis kan tildeles aktionæren et stemmekort for hver aktie eller for hvert (rundt) aktiebeløb, »was auch eine uneinheitliche Stimmabgabe ermöglicht«⁵⁸. Det er en selvfølge, at aktionæren ikke, hvis differentieret stemmeafgivning overhovedet tillades som antaget af mig, derved kan afgive flere stemmer end tilladt efter en eventuel vedtægtsmæssig stemmeretsbegrænsning.

På stemmeretsaftaler må *stiftelseslandets lov* antages at finde anvendelse⁵⁹. Partsautonomien må dog være gældende, således at det står kon-

56. Se om *norsk og tysk ret* Roos s. 304 ff.

57. Roos s. 89.

58. *Haefliger* s. 86.

59. Philip s. 358.

sortialparterne frit for at aftale anvendelsen af et andet retssystem, hvilket eksempelvis kan være ønskeligt, hvor flere deltagere af én nationalitet besidder aktier i et selskab af en anden nationalitet. Partsvalg af et retssystem, hvortil både selskabet og parterne savner enhver tilknytning, og hvorved præceptive beskyttelseskauteler omgås til skade for aktionærer, kan utvivlsomt tilsidesættes i medfør af aftalelovens § 36⁶⁰.

2.4.3. *Sammenfatning*

Sammenfattende bemærkes om aftaler som retsnorm i relation til generalforsamlingsbeslutningernes indhold, at aftalen muligvis i højere grad end tidligere antaget bør betragtes som liggende på det selskabsretlige plan med et deraf følgende krav om, at generalforsamlingens beslutningsindhold er i overensstemmelse med aftalen. Hvad enten der er tale om aftaler, hvori selskabet er part, eller aftaler mellem aktionærer eller mellem aktionærer og andre, hvilke aftaler er anmeldt over for selskabet, kan man efter min opfattelse ikke blot henvise disse aftaler til en obligationsretlig tilværelse med deraf følgende traditionelle misligholdelsesbeføjelser inter partes.

60. Se om lovvalg ved stemmebindingsaftaler Roos s. 362 og den dér nævnte tyske teori og praksis.

V. Generelle tilblivelses- normer for generalforsamlingen

1. Tid

Generalforsamlingstidspunktet er i visse vedtægter *fikseret* på forhånd, eksempelvis hvor det om den ordinære generalforsamling er bestemt, at den holdes hvert år den 1. marts, men i øvrigt er generalforsamlingstidspunktet variabelt. Tidspunktet kan være *absolut bestemt*, nemlig hvor generalforsamlingen skal holdes inden en periode efter et forud fastsat tidspunkt, typisk regnskabsårets udløb, eller *relativt bestemt*, nemlig hvor generalforsamlingen skal holdes en vis periode efter en angivet, på forhånd ikke tidsmæssigt fikseret begivenheds indtræden, eksempelvis to måneder efter at selskabet har tabt halvdelen af sin aktiekapital, jfr. den nye AL § 69 a.

Ved *selskabsstiftelsen* skal stiftelsesoverenskomsten indeholde bestemmelse om tiden, inden hvilken den konstituerende generalforsamling skal holdes, jfr. § 5, nr. 4. Medens AL 1930 § 13, stk. 1, fastsatte en frist på fire måneder efter stiftelsesoverenskomstens dato til afholdelse af den konstituerende generalforsamling, fastsætter loven nu kun indirekte en frist herfor, idet det i AL 1973 § 11, stk. 1, bestemmes, at selskabet skal anmeldes til registrering senest seks måneder efter datoen for stiftelsesoverenskomstens oprettelse¹.

I tiden, *indtil selskabet er registreret*, kan der udmærket holdes generalforsamling, også til vedtægtsændring². En vedtægtsændring, hvorved selskabet i medfør af § 134 1 omdannes til anpartsselskab, kan dog først beslutes, når aktieselskabet er registreret³. Derimod kunne før ændringen i 1982 kapitalændringer – både i op- og nedadgående retning – ikke beslutes, før selskabet var registreret⁴. Baggrunden for forbudet var

1. Bet. 1969 s. 63.

2. Gomard: Grundrids s. 143.

3. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 429 f.

4. Gomard: Grundrids s. 41 og 56, jfr. den tidligere AL § 29, stk. 1, 2. pkt. (om forhøjelse), og den tidligere § 44, stk. 1, 2. pkt.

ønske om at forhindre mulig uklarhed om størrelsen af den effektive kapital⁵. Ønskedes kapitalforhøjelse besluttet inden registreringen, var man henvist til om muligt at anvende § 10, stk. 2, om selskabsstiftelse med en højere kapital end angivet i stiftelsesoverenskomsten. Med 1982-ændringen blev bestemmelserne, der var blevet kritiseret af Gomard⁶, og som ikke var nødvendige efter 2. selskabsdirektiv, ophævet.

Hvad angår fristen for afholdelse af *ordinær generalforsamling* indeholdt AL 1930 ingen udtrykkelig regel herom, men det antoges med baggrund i bogføringsbekendtgørelsens § 5, stk. 1, at årsregnskabet skulle være opgjort senest seks måneder efter regnskabsårets udløb⁷. Det er nu udtrykkeligt fastsat i AL 1973 § 69, stk. 1, 1. pkt., at der inden seks måneder efter udløbet af hvert regnskabsår skal holdes ordinær generalforsamling. Reglen gælder også selskaber i likvidation, jfr. § 121, stk. 3. Reglens formål er at sikre, at aktionærerne inden en rimelig frist bliver afæsket en stillingtagen til regnskabet⁸.

Ifølge selskabsskattelovens § 10, stk. 4, kan ligningsrådet i visse tilfælde, hvor personer eller selskaber har en bestemmende indflydelse på selskabet, pålægge dette selskab at omlægge sit indkomstår, så det bliver sammenfaldende med de bestemmende personers eller selskabers – en regel der typisk anvendes i koncernforhold. Sådanne omlægninger har ikke blot skattemæssig, men tillige selskabsretlig betydning, herunder virkning for fristen for generalforsamlingstidspunktet⁹.

Udkastet til 5. selskabsdirektiv fastsætter ikke nogen frist for generalforsamlingen, men bestemmer blot i art. 22, stk. 1, at denne skal indkaldes mindst én gang om året. Udkastet til statut for *europæiske aktieselskaber* bestemmer i art. 84, stk. 1, at generalforsamlingen træder sammen mindst én gang årligt, senest seks måneder efter regnskabsårets afslutning.

Også i foreningsretten antages det, at der skal holdes generalforsamling én gang årligt en passende tid efter regnskabsafslutning¹⁰. IFL bestemmer i § 7, stk. 5, at en *investeringsforenings* vedtægter blandt andet skal indeholde bestemmelse om generalforsamlingstidspunktet. Lovens § 39, stk. 1, indeholder en til BL § 37, stk. 1, svarende fristbestemmelse på fire måneder. – I *ejerforeninger* skal ordinær generalforsamling holdes én gang om året, efter normalvedtægtens § 2, stk. 1, i marts eller april måned, idet regnskabsåret efter normalvedtægten følger kalenderåret, jfr. vedtægtens § 12¹¹.

§ 13, stk. 1, i udkastet til lov om *kommanditselskaber* indeholder en til AL § 69, stk. 1, 1. pkt. svarende seks-måneders regel.

5. Jfr. bet. 1969 s. 80 og 94.

6. A.st.

7. Gomard s. 312. Kobbarnagel: Dirigenten s. 15.

8. Gomard: Grundrids s. 80.

9. Gomard: Grundrids s. 91.

10. Meyer s. 54.

11. Blok s. 421.

Det vil være i strid med AL § 69 at bestemme i vedtægterne, at der for eksempel kun *hvert andet år* skal holdes ordinær generalforsamling¹².

Vedtægterne vil ofte fastsætte et snævrere *tidsrum*, inden for hvilket generalforsamlingen skal holdes, men noget legalt krav herom består ikke i § 4, og hvor vedtægterne er tavse om spørgsmålet, gælder således blot AL § 69, stk. 1, 1. pkt.¹³. I stedet for et tidsrum kan vedtægterne som nævnt i indledningen fastsætte et *tidspunkt*¹⁴. Der er intet til hinder for, at der fastsættes to tidspunkter, således at der holdes *to ordinære* generalforsamlinger årligt¹⁵, men noget sådant er i vore dage højst usædvanligt¹⁶.

For *banker* fastsætter BL indirekte en kortere frist for afholdelse af den ordinære generalforsamling, eftersom det *godkendte* årsregnskab senest fire måneder efter regnskabsårets udløb skal indsendes til tilsynet med banker og sparekasser, jfr. lovens § 37, stk. 1¹⁷.

Der er ikke i den danske AL nogen hjemmel til, at myndighederne, hverken overregistrator eller domstolene, kan *forlænge fristen*.

Art. 84, stk. 1, i udkast til statut for *europæiske aktieselskaber* bestemmer, at fristen under særlige omstændigheder på begæring af direktionen kan forlænges ved inappellabel beslutning af retten på selskabets hjemsted. En tilsvarende mulighed for forlængelse gælder i *fransk ret*¹⁸.

Bortset fra de sjældne tilfælde, hvor vedtægterne direkte fastsætter *dato og klokkeslet* for generalforsamlingen, træffer *bestyrelsen* beslutning herom ud fra et skøn over, hvad der må anses for mest hensigtsmæssigt. Det må være naturligt, at generalforsamlingen finder sted en hverdag og på et rimeligt klokkeslet¹⁹. Det vil således være utilstedeligt, om generalforsamlingen fastsættes til en helligdag eller ved aften- eller nattetide. Dette gælder dog ikke, hvis aktionærerne er enige derom, eller hvis særlige omstændigheder gør det nødvendigt at holde generalforsamlingen på en sådan dag eller et sådant tidspunkt. *Möser* anfører sammenfattende, at »Zeit und Ort muss angemessen sein«²⁰.

12. Sindballe-Klerk s. 219.

13. Se om den tidligere retstilstand Krenchel s. 255. Se endvidere bet. 1964 s. 156.

14. Krenchel s. 256.

15. Jfr. Sindballe-Klerk s. 219. Kobbernagel: Dirigenten s. 13.

16. Rodhe s. 161.

17. Se Krenchel s. 255.

18. Jfr. Hémard-Terré-Mabilat s. 23.

19. Kobbernagel: Dirigenten s. 17.

20. Möser s. 33.

I en utrykt skrivelse af 5/2 1975²¹ har fondsbørsbestyrelsen taget stilling til et tilfælde, hvor et bankaktieselskab søgte optagelse på fondsbørsen, men hvor vedtægterne bestemte, at den ordinære generalforsamling skulle holdes hvert års 28. marts. Fondsbørsen fandt denne bestemmelse for rigoristisk, og da den 28. marts med mellemrum ville falde sammen med langfredag, forlangte fondsbørsen bestemmelsen ændret, hvilket skete²².

Er der i selskabet nylig indført en bestemmelse om *noteringsfrist* i medfør af AL § 67, stk. 2, kan tidspunktet for en efterfølgende generalforsamling ikke lægges før udløbet af et tidsrum svarende til noteringsfristen.

I UfR 1918.348 SHD indførtes på en generalforsamling i april måned en noteringsfrist, hvorefter aktier for at give stemmeret skulle noteres inden udgangen af december måned. I oktober måned samme år holdtes generalforsamling, men dennes beslutninger kendtes ugyldige.

Ofte indeholder vedtægterne en *dato for fremsættelse af forslag*, jfr. her ved AL § 71. I så fald kan generalforsamlingen ikke indkaldes, før den nævnte frist er udløbet²³.

Hvor *arbejdstagerne* har ret til at vælge medlemmer af bestyrelsen, skal valghandlingen så vidt muligt foregå umiddelbart før selskabets ordinære generalforsamling, jfr. AL § 177, stk. 2, i.f. Bestemmelsen har imidlertid ikke betydning for berømmelsen af generalforsamlingen, idet det tværtimod er valghandlingen, der så vidt muligt tidsmæssigt bør indrette sig efter generalforsamlingen.

Der er ikke i dansk ret noget krav om, at *intervallet* mellem to ordinære generalforsamlinger højst må være af en vis størrelse.

Cfr. *engelsk* CA 1948 sect. 131, hvorefter der ikke må forløbe mere end 15 måneder mellem to ordinære generalforsamlinger.

Der kan således efter dansk ret forløbe næsten 18 måneder mellem to ordinære generalforsamlinger. Er første regnskabsår 18 måneder, jfr. AL § 97, stk. 1, og er den stiftende generalforsamling holdt omtrent ved regnskabsårets begyndelse, kan der forløbe næsten 24 måneder mellem den stiftende og den første ordinære generalforsamling.

Der er ikke i dansk ret indført en regel som i de øvrige nordiske retssystemer, hvorefter en minoritet, der repræsenterer mindst 1/10 af hele

21. J.nr. 35/75.

22. Afgørelsen er kort omtalt hos Kobbernagel: Dirigenten s. 16.

23. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 28, jfr. UfR 1918.330 SHD, men cfr. UfR 1930.762, der godkendte en for tidligt holdt generalforsamling under hensyn til bestyrelsens løfte om at holde en ny generalforsamling. Dommens resultat er næppe rigtigt, jfr. Krenchel s. 256. Se i øvrigt Korsø Jensen i UfR 1974 B s. 321.

aktiekapitalen, kan *forlange den ordinære generalforsamling udsat* til et senere tidspunkt mindst én og højst to måneder derefter. Det danske udvalg frygtede, at reglen ville blive anvendt chikanøst²⁴. Der er intet til hinder for, at en bestemmelse af det nævnte indhold optages i vedtægterne.

Tidspunktet for en *ekstraordinær* generalforsamling lader sig ifølge sagens natur ikke bestemme på forhånd. En sådan generalforsamling må afholdes, hvis der fremkommer sager, som bestyrelsen ikke har beføjelse til at afgøre på egen hånd, og som ikke kan afvente den næste ordinære generalforsamling²⁵. Træder selskabet efter bestyrelsens beslutning i betalingsstandsning, bør bestyrelsen straks indkalde en generalforsamling til orientering af aktionærerne og til forelæggelse af en rekonstruktionsplan²⁶.

Udkastet til 5. *selskabsdirektiv* bestemmer i art. 22, at generalforsamlingen af direktionen kan indkaldes til enhver tid.

2. *selskabsdirektiv* bestemmer, at generalforsamlingen skal indkaldes i tilfælde af *betydelige tab på den tegnede kapital*, jfr. art. 17. I 1982 er reglen indført i dansk ret med AL § 69 a, hvorefter generalforsamlingen skal holdes inden to måneder efter at selskabet har tabt halvdelen af sin aktiekapital. Reglen gælder, hvad enten tabet konstateres ved årsregnskabet udarbejdelse, eller selskabet udsættes for et økonomisk tilbageslag i løbet af regnskabsåret. I førstnævnte tilfælde kan sagen forelægges den ordinære generalforsamling inden to måneder, i sidstnævnte tilfælde må der indkaldes en ekstraordinær generalforsamling²⁷.

Kræver en beslutning ifølge vedtægterne *vedtagelse på to generalforsamlinger*, gælder ifølge AL § 73, stk. 1, 3. pkt., at generalforsamling nr. 2 ikke kan indkaldes, før den første er holdt²⁸.

Kræver *aktieovergang selskabets samtykke*, og er afgørelsen heraf henlagt til generalforsamlingen, jfr. AL § 20, må generalforsamlingen holdes inden knapt to måneder efter samtykkeanmodningens fremsættelse, idet samtykke anses for givet, hvis ikke den samtykkeanmodende aktionær har modtaget underretning inden to måneder fra anmodningens fremsættelse, jfr. AL § 20, stk. 1, 3. pkt. Imidlertid kan afgørelsen og den derpå følgende underretning ikke *altid* udskydes i to måneder, idet afgø-

24. Bet. 1969 s. 113.

25. Sindballe-Klerk s. 219.

26. Gomard: Aktieselskabers likvidation og konkurs s. 18.

27. Se Rodhe s. 256.

28. Tilsvarende principper antages i andels- og foreningsretten, jfr. UfR 1947.431 ØLD og Hørlyck: Dansk andelsret s. 231.

relsen om spørgsmålet ifølge § 20, stk. 1, 1. pkt., skal træffes snarest muligt efter anmodningens modtagelse.

Generalforsamling til beslutning om *fusion* i det ophørende eller fortsættende selskab må ifølge § 134 e, stk. 4, tidligst holdes en måned efter, at aktieselskabsregisteret i medfør af § 134 d, stk. 2, har bekendtgjort modtagelsen af den til registeret indsendte fusionsplan og vurderingsmændenes erklæring i henhold til § 134 c, stk. 4. Sker fusionen ved to eller flere selskabers kombination til et nyt selskab, og foretages valg af bestyrelse og revisor ikke umiddelbart efter at generalforsamlingerne har vedtaget kombinationen, skal der inden 14 dage derefter holdes generalforsamling i det nye selskab til valg af bestyrelse og revisor, jfr. § 134 h, stk. 5.

Det bekendtgjorte *generalforsamlingsklokkeslet* er *bindende* i den forstand, at generalforsamlingen nok af praktiske hensyn kan udsættes til et lidt senere tidspunkt, men ikke kan påbegyndes før det annoncerede tidspunkt, hvorved der kunne indtræde retstab for præcist ankomende aktionærer²⁹.

2. Sted

Lovens hovedregel er, at generalforsamlingen skal holdes i den kommune her i landet, hvor selskabet har sit *hjemsted* (hovedkontor), jfr. AL § 68, 1. pkt., og § 4, stk. 1, nr. 2.

Også efter *fransk* ret gælder, at generalforsamlingen skal holdes »au siége social ou en tout autre lieu du même département«¹.

IFL bestemmer i § 7, nr. 5, at vedtægterne skal indeholde bestemmelse om stedet for generalforsamlingerne.

Er i en *ejerforenings* vedtægter intet andet anført, må generalforsamlingen ifølge *Blok* antages at skulle holdes i den kommune, hvor ejendommen er beliggende².

Også i *andelsretten* antages, at generalforsamlinger kun kan holdes på selskabets hjemsted, medmindre vedtægterne bestemmer andet³.

Vedtægterne kan imidlertid bestemme, at generalforsamlingen skal eller kan holdes på et *andet angivet sted*, jfr. AL § 68, 1. pkt., 2. led. Bestemmelsen kan have praktisk betydning for selskaber med en aktionærkreds,

29. Haeftiger s. 67.

1. Hémard-Terré-Mabilat s. 26.

2. Blok s. 421.

3. Hørlyck: Dansk andelsret 229.

der er koncentreret andet steds end hovedkontoret eller spredt geografisk på bestemte områder, ja, i et enkelt bankaktieselskab⁴ ses det endog, at generalforsamlingerne ifølge vedtægterne skal holdes efter tur i seks nærmere opregnede byer. Som det vil fremgå af nedenstående bemærkninger, kan det eller de angivne steder opregnes amtsvis, men en opregning, der er så vidtgående, at generalforsamlingen i realiteten vil kunne afholdes næsten hvor som helst i landet, vil være i strid med kravet i § 68 om et andet »angivet« sted og vil derfor blive nægtet registrering.

Undtagelsesbestemmelsen var i 1964-udkastet formuleret således: »... medmindre andet er bestemt i vedtægterne«⁵, men med 1969-udkastets vedtagne ordlyd »andet angivet sted« må det anses præciseret, dels at stedet ikke kan fastsættes vilkårligt af bestyrelsen, dels at det eller de alternative steder må være rimeligt afgrænsede⁶. Det alternative generalforsamlingssted må således angives med en vis bestemthed i vedtægterne⁷.

Det godtages i aktieselskabsregisterets praksis som nævnt ovenfor, at det alternative generalforsamlingssted angives amtsvis, når blot den amtsvise opregning ikke er så omfattende, at der derved indtræder en omgåelse af bestemmelsen. En angivelse som i »Storkøbenhavn« eller »på Fyn« må godtages, medens angivelser som »i provinsen« eller »på Sjælland« er for vidtgående⁸.

I en utrykt afgørelse af 19/5 1982 (j. nr. A 3847/81) har aktieselskabsregisteret nægtet registrering af »eller i Fyns amt« som alternativt generalforsamlingssted med den begrundelse, at »Fyns amt er for stort et område til at opfylde det i aktieselskabslovenes § 68 stillede krav om angivelse af et »angivet sted««. Afgørelsen er frafaldet af registeret under henvisning til forannævnte artikel af Græsvænge s. 27.

AL 1930 bestemte, at den ordinære generalforsamling skal holdes »på et her i riget beliggende sted« (min fremhævelse)⁹. Modsætningsvis antoges det at være tilladt at foreskrive, at *ekstraordinære* generalforsamlinger kunne holdes i udlandet¹⁰. Kravet om generalforsamlingens afholdelse her i landet forekommer som udgangspunkt naturligt, når henses til det besvær og de omkostninger, der for de fleste aktionærer er forbundet med en udlandsrejse¹¹. Med 1964-udkastet ønskede man at give en almin-

4. A/S-reg. nr. 31.422.

5. 1964-udkastets § 65, stk. 3, jfr. bet. 1964 s. 156.

6. Bet. 1969 s. 113 samt ministerens bemærkninger til lovforslaget.

7. Kobbernagel: Dirigenten s. 15.

8. Græsvænge i Faglige artikler nr. 7 1969 s. 27.

9. Gomard s. 311.

10. Krenchel s. 255.

11. Möser s. 33.

delig regel af forannævnte indhold, hvorefter generalforsamlingen som udgangspunkt skal holdes på hjemstedet, men med foran nævnte undtagelsesmulighed om »andet angivet sted«¹². Hverken af 1964- eller 1969-motiverne fremgår det, at man har ønsket at begrænse det bestemt angivne sted til at ligge i Danmark. Formelt må det derfor anses tilladeligt at foreskrive generalforsamlingens afholdelse på et bestemt angivet sted i udlandet, men det må formentlig kunne anses som en forudsætning herfor, at der foreligger en rimelig begrundelse for bestemmelsen, og at den ikke bliver til unødigt besvær for aktionærene og ikke direkte er vedtaget i chikanøs hensigt. Er et dansk selskab et 100 % ejet datterselskab af et udenlandsk selskab, forekommer det ikke urimeligt at tillade generalforsamlingerne holdt på det udenlandske moderselskabs hjemsted. Sagen stiller sig imidlertid anderledes, hvis det udenlandske moderselskab alene ejer 51 % af kapitalen, medens de resterende 49 % er fordelt på en lang række minoritetsaktionærer. I så fald kan en bestemmelse af det nævnte indhold næppe tillades.

Ved valget af generalforsamlingssted ligger en betydelig *skønsmulighed* for bestyrelsen, og dette skøn må udøves ud fra hensynet til, hvad der findes mest hensigtsmæssigt. Skal generalforsamlingen holdes på hjemstedet, vælger bestyrelsen lokaliteten. Er der angivet flere alternative generalforsamlingssteder, uden at der er fastsat en bestemt turnus eller andre kriterier for, hvilket sted der skal anvendes for den enkelte generalforsamling, skønner bestyrelsen dels, hvilket af de angivne steder (kommuner, amter) der skal anvendes, dels på hvilken lokalitet i kommunen eller amtet generalforsamlingen skal holdes¹³.

Det foran nævnte krav om opregning af et »angivet sted« indebærer, at det *ikke kan overlades til bestyrelsen* at bestemme et andet generalforsamlingssted end det eller de steder, der er angivet i vedtægterne. Vedtægterne kan ikke angive generalforsamlingsstedet som »Haderslev eller andet steds efter bestyrelsens bestemmelse inden for selskabets virkeområde«¹⁴. Endnu mindre kan den enkelte generalforsamling overlade det til bestyrelsen – eller til sig selv – at fastsætte næste års generalforsamlingssted, medmindre der er udtrykkelig hjemmel herfor i vedtægterne og valget træffes blandt flere i vedtægterne angivne steder.

Er *alle enige* derom, kan generalforsamlingen dog holdes hvor som helst. Enighed må bestå ikke blot blandt aktionærene, men tillige blandt

12. Bet. 1964 s. 156.

13. Smh. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 30. Som teksten Krenchel s. 250. Se ligeledes Kobbernagel: Dirigenten s. 15, Rodhe s. 162 og SOU 1971:15 s. 229.

14. Græsvænge i Faglige artikler nr. 7 1969 s. 27.

direktion og bestyrelse, og det er ikke nok, at der består énstemmighed på en foregående generalforsamling – enigheden blandt samtlige aktionærer m.v. må foreligge i forbindelse med den aktuelle generalforsamling¹⁵.

Er det under *særlige omstændigheder* nødvendigt, kan generalforsamlingen holdes andetsteds end hjemstedet og det i vedtægterne angivne sted, jfr. AL § 68, 2. pkt. Ifølge motiverne synes der herved særligt at være tænkt på ganske ekstraordinære katastrofesituationer, idet motiverne nævner situationer som krig og okkupation¹⁶. Imidlertid kan undtagelsesbestemmelsen næppe reserveres for så ekstraordinære situationer som de nævnte. I så fald burde bestemmelsen have anvendt stærkere ord end »særlige omstændigheder«. Hvis den konkrete generalforsamlings beslutningstema således har ganske særlig tilknytning til en bestemt lokalitet, for eksempel hvor emnet er køb af et fabriksanlæg, der netop ligger på den anden side af kommunegrænsen, og hvor generalforsamlingen praktisk kan holdes, må det være tilladt at gøre dette¹⁷. Ligeledes kan der måske i visse rekonstruktionssituationer opstå et praktisk behov for at samles andetsteds, og nøden må da rimeligvis bryde alle love¹⁸.

Bortset fra foran nævnte bestemmelse i BL er der ikke hjemmel til at meddele *dispensation* fra lovens og vedtægternes bestemmelser om generalforsamlingsstedet. Således kan hverken ledelse, generalforsamling eller overregistrator beslutte afvigelse derfra, hvorimod samtlige aktionærer og ledelsen i forening som nævnt kan beslutte at holde generalforsamlingen på et hvilket som helst sted.

AL's krav om generalforsamlingens afholdelse på hjemstedet eller et andet angivet sted har betydning for den enkelte selskabsdeltagers *beskyttelse mod chikane*, idet bestyrelsen ellers kunne beslutte generalforsamlingens afholdelse på et for aktionærerne fjernt og ubekvemt sted og derved i realiteten udelukke en ubehagelig opposition¹⁹. Imidlertid kan chikane også finde sted, selv om generalforsamlingen holdes på hjemstedet eller et andet i vedtægterne angivet sted, idet bestyrelsen kan have valgt en afsides lokalitet uden rimelige transportforbindelser for selv at kunne dominere generalforsamlingen. Noget sådant er vel formelt i overensstemmelse med § 68, men reelt naturligvis utilstedeligt. Der gælder her det samme som nævnt foran vedrørende generalforsamlingens dato og

15. Se SOU 1971:15 s. 229.

16. Bet. 1969 s. 133. SOU a.st. Kobbernagel: Dirigenten s. 15.

17. Möser s. 33.

18. Jfr. princippet i BL § 43, stk. 2, 2. pkt. vedrørende fristen for indkaldelse af generalforsamling i et bankaktieselskab, der har tabt mere end 25 pct. af aktiekapitalen.

19. Rodhe s. 162.

klokkeslet, at også generalforsamlingsstedet må være rimeligt begrundet²⁰.

Efter at generalforsamlingsindkaldelsen er udsendt, kan det vise sig hensigtsmæssigt at *ændre generalforsamlingsstedet*. Der kan eksempelvis være tale om at forlægge generalforsamlingen til en anden kommune (som er opregnet i vedtægterne), fordi der i den oprindeligt påtænkte kommune er strejker, mund- og klovsyge eller andet, der kan gøre generalforsamlingsstedet uhensigtsmæssigt eller uanvendeligt. Der kan endvidere være tale om inden for den allerede valgte kommune at henlægge generalforsamlingsstedet til en anden lokalitet, eksempelvis fordi den først valgte lokalitet har vist sig for lille til det tilmeldte antal aktionærer. Under alle omstændigheder må en sådan ændring af generalforsamlingsstedet være tilladt, når den kommunikeres til aktionærerne på en sådan måde og i så rimelig tid, at de uden unødigt besvær kan indfinde sig på det nyvalgte generalforsamlingssted. Efter *fransk* ret anses en sådan ændring af generalforsamlingsstedet for at være ensbetydende med en fornyet generalforsamlingsindkaldelse²¹, men noget sådant kan ikke antages i dansk ret, og der skal derfor *ikke* efter meddelelsen til aktionærerne om sted-ændringen forløbe en periode svarende til indkaldelsesfristen.

3. Indkaldelse

Generalforsamlingens sammentræden forudsætter som udgangspunkt en forudgående indkaldelse fra et dertil kompetent selskabsorgan¹, men indkaldelse er ikke en ufravigelig betingelse for generalforsamlingens gyldighed², idet alle aktionærer kan tænkes at være enige om at holde generalforsamlingen uden indkaldelse. I et énmandsselskab eller et 100 % ejet datterselskab er indkaldelse og opstilling af dagsorden af samme årsager uforuden³.

Indkaldelsen må være *ubetinget*. Det kan således ikke overlades til aktionærerne at vurdere, om en i indkaldelsen angivet resolutiv eller sus-

20. Möser: »Zeit und Ort muss angemessen sein«, jfr. Möser s. 33. Se om den tilsvarende antagelse i fransk teori Hémard-Terré-Mabilat s. 28. Se endelig Krenchel s. 255.

21. Hémard-Terré-Mabilat s. 27.

1. Torp s. 232.

2. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 28.

3. Gomard: Grundrids s. 79.

pensiv betingelse er opfyldt. Dog må det sikkert kunne nævnes i indkaldelsen, at denne muligvis vil blive tilbagekaldt af bestyrelsen senest et vist antal dage før generalforsamlingen, eksempelvis i tilfælde hvor behovet for en indkaldt ekstraordinær generalforsamling forudses senere at kunne bortfalde⁴.

Suspenderes (ajourneres) en generalforsamling til et senere klokkeslet eller (med forsamlingens samtykke) til en senere dato, er den genoptagne generalforsamling en del af den samlede generalforsamling, og en ny indkaldelse er derfor som udgangspunkt uforuden⁵. AL 1973 § 73, stk. 2, 2. pkt., bestemmer dog, at indkaldelse til den fortsatte generalforsamling skal finde sted, hvis udsættelsen sker til en dag, som falder *mere end fire uger* senere.

Det har – i alt fald før AL 1973 – været antaget, at indkaldelse til den ordinære generalforsamling er uforuden, hvis *vedtægterne har fikseret bestemt dato og klokkeslet* derfor⁶. Noget sådant kan i hvert fald ikke antages efter AL 1973 med den ubetingede ordlyd i § 73, stk. 1. Indkaldelsens funktion er ikke blot at opstille en dagsorden og fastlægge dato og klokkeslet, men ligeledes at erindre selskabsdeltagerne om generalforsamlingen.

Indkaldelsesreglerne i AL anvendes som udgangspunkt også på den *stiftende* generalforsamling, jfr. § 9, stk. 2, 3. pkt., men hvis alle aktier tegnes på generalforsamlingen og alle godkendte aktietegnere er enige derom, kan generalforsamlingen holdes uden forudgående indkaldelse, jfr. § 9, stk. 2, 1. pkt. Hertil kommer, at det i stiftelsesoverenskomsten kan være bestemt, at indkaldelsesmåden og -varslet er anderledes for den konstituerende generalforsamling end for selskabets senere generalforsamlinger, jfr. § 5, nr. 4. Ofte vil kredsen af aktietegnere være så snæver, at der kan være rimelig anledning til at fastsætte en mere lempelig indkaldelsesmåde og et kortere varsel end dem, man senere vil bringe i anvendelse for selskabet.

Generalforsamlingen i et *selskab i likvidation* indkaldes på samme måde som i andre selskaber, jfr. AL § 121, stk. 3⁷.

Vedtægterne skal indeholde regler om generalforsamlingens indkaldelse, jfr. § 4, nr. 8. Indkaldelsesbestemmelserne er et regelsæt, hvis funktion er at sikre, at der i rimelig tid kommunikeres viden til selskabsdeltagerne om en forestående generalforsamling, men regelsættet kan også anvendes til at kommunikere andre former for viden til aktionæ-

4. Möser s. 24.

5. Krenchel s. 264. Gower s. 549.

6. Sindballe-Klerk s. 223. Krenchel s. 256.

7. Gomard: Grundrids s. 126.

terne. Således kan det være bestemt i vedtægterne, at *andre meddelelser* til aktionærerne gives efter de regler, der gælder for generalforsamlingsindkaldelsen⁸.

Ifølge forslaget til en lov om *kommanditselskaber* skal reglerne om generalforsamlingsindkaldelse i aktieselskaber anvendes tilsvarende på indkaldelse til kommanditistmøder.

Også ifølge IFL § 7, stk. 5, gælder, at en *investeringsforenings* vedtægter blandt andet skal indeholde bestemmelse om indkaldelse til generalforsamlinger, herunder om tid og sted for disse.

3.1. Kompetence til indkaldelse

Selv om det i daglig tale ofte blot nævnes, hvem der »kan indkalde« generalforsamlingen, bør der rettelig sondres mellem på den ene side kompetencen til at *beslutte* indkaldelsen og på den anden side kompetencen til at *iværksætte* den. Fremstillingen i det følgende er opdelt efter disse to hovedlinier.

3.1.1. Kompetence til at beslutte indkaldelse

3.1.1.1. Indkaldelse af ordinær generalforsamling

Det hører under *bestyrelsens* eksklusive kompetence at beslutte indkaldelse af den *ordinære* generalforsamling. Dette forekommer naturligt, fordi bestyrelsen har overblik over, hvornår regnskabet foreligger færdigt, ligesom den udarbejder angivelse af dagsordenens enkelte emner, herunder personvalg. Der er ikke i AL tillagt andre nogen ret til at kræve den ordinære generalforsamling indkaldt. Det beror derfor inden for tidsrammerne i AL og vedtægterne alene på bestyrelsens skøn, hvornår indkaldelsen bør finde sted, men er de, der har det i deres magt at indkalde ekstraordinær generalforsamling, jfr. nedenfor, utilfredse med bestyrelsens udøvelse af dette skøn, står det de pågældende frit for at kræve indkaldelse af en ekstraordinær generalforsamling i medfør af § 70 med krav om drøftelse af spørgsmålet eller ligefrem afsættelse af bestyrelsen. Formentlig vil generalforsamlingen i kraft af sin principielle omnipotens endvidere kunne pålægge bestyrelsen straks eller snarest at indkalde til den ordinære generalforsamling.

8. Legalt er dette bestemt i AL § 34, stk. 2, for så vidt angår selskabets underretning til aktionærerne om tegningslistens fremlæggelse og om tegningsfristen ved aktiekapitalforhøjelse. Underretning skal dog i dette tilfælde tillige ske i Statstidende, jfr. § 34, stk. 2, 2. pkt. og 2. selskabsdirektiv art. 29, stk. 3.

3.1.1.2. Indkaldelse af ekstraordinær generalforsamling

Eftersom beslutning om indkaldelse af den ordinære generalforsamling således alene er et bestyrelsesanliggende, har de følgende bemærkninger kun relation til kompetencen til at beslutte indkaldelse af den *ekstraordinære* generalforsamling.

Fælles for bestyrelsens, revisors og repræsentantskabets legale indkaldelsesbeføjelser, der omtales nedenfor, er, at beføjelsen udøves ud fra et *hensigtsmæssighedskriterium*, jfr. ordlyden i § 70, 1. pkt. Beføjelsen består således ikke blot, hvor selskabet i forvejen ville have pligt til at holde generalforsamling – for eksempel i tilfælde af kapitaltab – men har netop sit væsentligste område uden for sådanne obligatoriske situationer.

3.1.1.2.1. Indkaldelsesbeslutning truffet af ordinær generalforsamling

Ekstraordinær generalforsamling kan ifølge AL § 74, 2. pkt., besluttes indkaldt af den *ordinære* generalforsamling¹. Fra opregningen i §§ 70 og 74 må der formentlig sluttet modsætningsvis, således at den ekstraordinære generalforsamling ikke kan beslutte at indkalde endnu en ekstraordinær generalforsamling. Problematikken forekommer dog ikke praktisk, fordi det flertal på en ekstraordinær generalforsamling, der måtte ønske indkaldt endnu en ekstraordinær generalforsamling, ofte vil overstige 1/10 af aktiekapitalen, således at et ønske om ekstraordinær generalforsamling kan gennemtvinges i medfør af § 70, 2. pkt.

Hertil kommer, at generalforsamlingen i kraft af sin almindelige beføjelse til at gribe ind i konkrete selskabsanliggender må kunne pålægge bestyrelsen at indkalde en generalforsamling, uanset om dette er udtrykkeligt hjemlet eller ej. Herefter får bemærkningen i § 74, sidste led, alene betydning for spørgsmålet om, hvorvidt emnet (indkaldelse af ny generalforsamling) behøver at være på dagsordenen, hvilket altså ikke er tilfældet, når talen er om den ordinære generalforsamlings beslutning.

3.1.1.2.2. Indkaldelsesbeslutning truffet af bestyrelsen

Desuden – og mest praktisk – er kompetencen til at beslutte generalforsamlingsindkaldelse hos selskabets *bestyrelse*, jfr. § 70, 1. pkt. Kompetencen er ikke hos de enkelte bestyrelsesmedlemmer, men derimod hos bestyrelsen som selskabsorgan. Indkaldelsesbeslutningen må altså tages mindst af et beslutningsdygtigt flertal i bestyrelsen².

1. §§ 70 og 74, 2. pkt., forekommer ikke velkoordinerede, idet opregningen i § 70 af den kreds, der kan forlange ekstraordinær generalforsamling afholdt, vel også burde have indbefattet den ordinære generalforsamling.

2. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 27.

Tysk AktG § 111, stk. 3, 2. pkt. præciserer dette, idet det om bestyrelsens indkaldelsesbeslutning hedder: »Für den Beschluss genügt die einfache Mehrheit«.

Bestyrelsесbeslutningen må i øvrigt opfylde betingelserne i AL § 57 for så vidt angår quorum, adgang til deltagelse i sagsbehandlingen og indkaldelse af suppleanter ved forfald.

3.1.1.2.3. *Forretningsudvalg kan ikke beslutte indkaldelse*

Hvor en bestyrelse i henhold til en vedtægtsbestemmelse derom har nedsat et *forretningsudvalg* til varetagelse af særlige opgaver, vil indkaldelsesbeslutningen ikke kunne træffes af et sådant udvalg³.

3.1.1.2.4. *Indkaldelsesbeslutning truffet af repræsentantskab*

Hvor et *repræsentantskab* findes, har også dette kompetence til at forlange generalforsamlingen indkaldt, jfr. § 70, 1. pkt. Beføjelsen er et naturligt korrelat til repræsentantskabets tilsynsopgaver. Holdes repræsentantskabet ikke tilstrækkeligt orienteret af bestyrelsen, eller foreligger der forhold, som efter repræsentantskabets mening er så væsentlige, at den ordinære generalforsamling ikke kan afventes, kan repræsentantskabet være interesseret i at bruge sin indkaldelsesbeføjelse⁴. Hvor en aktionærminoritet i medfør af § 70, 2. pkt., kan forlange generalforsamlingen indkaldt, jfr. herom nedenfor under 3.1.1.2.7, skal begæringen fremsættes skriftligt. Et sådant skriftlighedskrav er ikke opstillet i § 70, 1. pkt., om repræsentantskabets begæring. Ej heller er der i lovbestemmelsen formelt opstillet noget krav om, at repræsentantskabets krav skal ledsages af angivelse af et bestemt emne. Ikke desto mindre forekommer det naturligt, at indkaldeskravet tillige angiver generalforsamlingsemnet, idet en helt blank begæring ikke sætter bestyrelsen i stand til at udfærdige en indkaldelse, der opfylder kravet i § 73, stk. 3, om angivelse af, hvilke anliggender der skal behandles på generalforsamlingen. Er generalforsamlingsemnet imidlertid oplyst over for bestyrelsen, således at denne er i stand til på korrekt vis at indkalde generalforsamlingen, behøver repræsentantskabet ikke i øvrigt oplyse bestyrelsen om sine motiver til at forlange indkaldelse. Sådant oplysning vil ofte blive givet, men nogen pligt dertil består ikke⁵. Ligeledes behøver repræsentantskabet ikke oplyse, hvor hurtigt man ønsker generalforsamlingen indkaldt. Der består en naturlig, men ikke lovbestemt pligt for bestyrelsen til at indkalde snarest

3. Sindballe-Klerk s. 220.

4. Bet. 1969 s. 106 og 114.

5. SOU 1971:15 s. 231.

muligt⁶. Undlader bestyrelsen at foretage indkaldelsen inden for et rimeligt tidsrum, kan ethvert medlem af repræsentantskabet gøre brug af § 72, stk. 2, om overregistrators indkaldelse, jfr. nedenfor under 3.1.2.

3.1.1.2.5. Indkaldelsesbeslutning truffet af revisor

Også selskabets *revisor* – hvorved man forstår hver enkelt af flere generalforsamlingsvalgte revisorer og ligeledes en eventuel af overregistrator udnævnt minoritetsrevisor, jfr. § 82, stk. 2 – kan begære ekstraordinær generalforsamling indkaldt, jfr. § 70, 1. pkt.

Bestemmelsen fandtes ikke før AL 1973⁷ og var ej heller med i det første udkast til AL 1973⁸. Under de nordiske departementsforhandlinger i 1972 besluttede man imidlertid at tillægge revisor en selvstændig ret til at forlange indkaldelse, hvorved man markerede revisors stilling som egentligt selskabsorgan.

Bestemmelsen anvendes sikkert med uhyre tilbageholdenhed af revisorer og alene i tilfælde, hvor revisorerne nærer meget alvorlige betænkeligheder ved virksomhedens situation, hvor forhandlinger med bestyrelsen ikke fører til et tilfredsstillende resultat, og hvor der i øvrigt foreligger ganske særlige omstændigheder⁹. Under ganske ekstraordinære forhold kan en revisor, der undlader at bruge sin ret til generalforsamlingsindkaldelse, måske pådrage sig ansvar¹⁰.

Efter engelsk ret er retten til at forlange generalforsamlingen indkaldt kun tillagt en *afgående* revisor¹¹. Efter dansk ret må det formentlig blot kræves, at den pågældende beklæder hvervet som revisor ved begæringens fremsættelse over for bestyrelsen. Selv om generalforsamlingen i medfør af AL § 88, stk. 3, (og i begrænset omfang tillige bestyrelsen) har visse instruktionsbeføjelser over for revisor, kan disse beføjelser naturligvis ikke anvendes til at beordre revisor til at undlade at forlange generalforsamlingsindkaldelse.

3.1.1.2.6. Direktionen kan ikke beslutte indkaldelse

Selskabets *direktion* kan ikke forlange generalforsamlingen indkaldt¹². Der er formentlig intet til hinder for, at vedtægterne tillægger direktio-

6. SOU 1971:15 a. st.

7. Gomard s. 392.

8. Bet. 1969 s. 114.

9. Gomard: Grundrids s. 117.

10. Jfr. bemærkningerne herom fra Det radikale Venstres ordfører (Nordqvist) ved lovforslagets 1. behandling 28/2 1973, Folketingets Forhandlinger sp. 4105.

11. Gower s. 529.

12. Sindballe-Klerk s. 220.

nen, de enkelte direktører eller i givet fald blot den administrerende direktør en sådan indkaldelsesret¹³, men tilfældet forekommer ikke praktisk. I så fald måtte retten sikkert tillægges direktionen i vedtægterne og ikke blot i ansættelseskontrakten. I sidstnævnte tilfælde ville beføjelsen være usanktioneret, idet muligheden efter § 72, stk. 2, for at gennemføre en generalforsamling med overregistrators hjælp alene består, hvor generalforsamlingen skal holdes ifølge »loven, vedtægterne eller en generalforsamlingsbeslutning«.

3.1.1.2.7. Indkaldelse forlangt af aktionærminoritet

Til aktionærernes forvaltningsmæssige beføjelser hører retten i henhold til § 70, 2. pkt., hvorefter ekstraordinær generalforsamling kan forlanges indkaldt af *aktionærer, der ejer 1/10 af aktiekapitalen* eller den mindre brøkdelt, som vedtægterne måtte bestemme¹⁴. Det er en selvfølge, at vedtægterne ikke kan fratage aktionærerne denne ret eller skærpe betingelserne for dens udøvelse¹⁵. Det kan således ikke vedtægtsmæssigt fastsættes, at visse aktieklasser ikke skal have ret til at forlange indkaldelse, eller at de 10 pct. af kapitalen skal sammensætte sig på en bestemt måde, for eksempel af beløb fra både stam- og præferencekapital¹⁶.

Der er ikke tale om en individualbeføjelse, men om en minoritetsbeføjelse. Har en enkelt aktionær over 10 pct. af kapitalen, kan denne aktionær ganske vist udøve beføjelsen alene, men i øvrigt har man netop bevidst undgået at skabe en individualret, fordi der kunne tænkes at opstå utilsigtet uro om selskabet ved for hyppige krav om indkaldelse¹⁷.

Minoritetsbeføjelsen genfindes i andre retssystemer. Tysk AktG § 122, stk. 1, giver retten til aktionærer, der tilsammen når op på 1/20 af aktiekapitalen.

Fransk ret står som dansk ret på 1/10, men er der tale om indkaldelse af en specialforsamling, er det nok med 1/10 af kapitalen i den eller de aktieklasser, som udgør specialforsamlingen¹⁸.

Hvor der hos danske selskaber undtagelsesvis ifølge vedtægtsbestemmelse måtte blive opereret med *specialforsamlinger* af bestemte aktieklasser, må et resultat som det i fransk ret gældende sikkert antages.

13. Krenchel s. 254.

14. Gomard s. 202.

15. Sindballe-Klerk a.st.

16. Krenchel s. 258.

17. Krenchel s. 254. Samme: Håndbog for dirigenter s. 31.

18. Hémard-Terré-Mabilat s. 10.

Også *engelsk* ret, CA 1948 sect. 132, stk. 1, giver retten til 1/10 af kapitalen, men ved beregningen tages der alene hensyn til den indbetalte, stemmeberettigede aktiekapital¹⁹.

Art. 85 i udkastet til statut for *europæiske aktieselskaber* giver indkaldelsesretten til aktionærer med tilsammen (relativt bestemt) 5 pct. af aktiekapitalen eller (absolut bestemt) aktier til et pålydende beløb af mindst 100.000 ERE. Hvor SE-selskabet har udstedt gældsbreve, kan gældsbrevsgrupperhedens forsamling ifølge udkastets art. 58, stk. 1, forlanges indkaldt af indehavere af gældsbreve, der tilsammen besidder enten 10 % af de i omløb værende gældsbreve, eller gældsbreve til et samlet beløb af 250.000 ERE. Brøkdelen var her oprindelig 5 %, men blev ved et senere forslag sat op for at undgå faren for gældsbrevsindehaveres misbrug af indkaldelsesmuligheden²⁰.

Udkastet til 5. *selskabsdirektiv* bestemmer i art. 23, stk. 1, at generalforsamlingen kan forlanges indkaldt af aktionærer med enten 5 % af aktiekapitalen eller aktier med pålydende 100.000 ERE.

I *anpartsselskaber* er minoritetsbrøken 1/4 af indskudskapitalen eller den mindre brøkdæl, som vedtægterne måtte bestemme, jfr. ApL § 51.

I *andelsselskabers* vedtægter vil det ofte være bestemt, at et vist antal andelshavere kan forlange en ekstraordinær generalforsamling indkaldt²¹, men noget legalt krav herom består ikke.

Tilsvarende vil ofte gælde *foreningers* vedtægter. Er vedtægterne tavse om spørgsmålet, må det i hvert fald antages, at et antal medlemmer, der udgør majoriteten af stemmerne hos samtlige foreningens medlemmer, kan kræve generalforsamlingen indkaldt²².

Ifølge § 2, stk. 2, i normalvedtægten for *ejerforeninger* kan 1/4 af foreningens medlemmer efter antal eller fordelingstal forlange ekstraordinær generalforsamling indkaldt²³. Blok nævner²⁴, at normalvedtægts § 1, stk. 2, hvorefter de af bestyrelsen trufne afgørelser kan indbringes for generalforsamlingen af ethvert medlem, hvem afgørelsen vedrører, næppe skal forstås således, at ethvert medlem altid kan kræve afholdelse af ekstraordinær generalforsamling. Også i *ejerforeninger* er indkaldelsesretten derfor en *minoritets-* og ikke en *individualbeføjelse*. Mærkeligt nok er en sådan minoritetsbeføjelse ikke lovfæstet for så vidt angår *investeringsforeninger*.

Udkastet til en lov om *kommanditselskaber* bestemmer i § 14, at ekstraordinært kommanditistmøde skal holdes på forlangende af enten 1/3 af kommanditisterne eller af kommanditister, der tilsammen har indbetalt 1/3 af den fra kommanditisterne hidrørende samlede indskudskapital²⁵.

Som det fremgår af § 70 i.f., kan minoritetsbeskyttelsen udvides gennem vedtægternes *nedsættelse af brøkdelen* til under 1/10. Der er ingen legal grænse for, hvor lille brøkdelen kan være, men væsentlig reduktion i forhold til lovens udgangspunkt anvendes næppe meget i praksis. Vedtægterne kan ikke i stedet knytte beføjelsen til absolutte tal, hverken til et be-

19. Gower s. 529.

20. Jfr. bull.suppl. 4/75 s. 155.

21. Hørlyck: Dansk andelsret s. 229.

22. Jfr. Hartwig s. 133.

23. Blok s. 422.

24. A.st.

25. Jfr. bet. 937/1981 s. 80.

stemt antal aktionærer eller et bestemt aktiebeløb. Derimod kan vedtægterne udmærket – således som udkastet til 5. selskabsdirektiv forudsætter – fastsætte aktiebeløbet absolut, sideordnet med den relativt bestemte beføjelse. Aktionærerne kan da påberåbe sig det laveste tal, hvorved minoritetsbeskyttelsen udvides²⁶.

Ved beregningen af minoritetsbrøken medregnes selskabets *egne aktier* ikke, jfr. § 67, stk. 2, 2. pkt.

Et eksempel: Minoritetsbrøken er 1/10, aktiekapitalen er kr. 1 mill., selskabet ejer kr. 100.000 egne aktier. Der skal ikke foreligge tilslutning fra kr. 100.000, men kun fra kr. 90.000.

I den nævnte situation kan selskabet i realiteten vanskeliggøre en minoritetsaktion ved at sælge ud af sin egen aktiebeholdning. Hvad bliver da konsekvensen, hvis salget af de egne aktier sker, efter at selskabet har modtaget en § 70-begæring om ekstraordinær generalforsamling? Det må sikkert antages, at indkaldelsesbegæringen under alle omstændigheder må efterkommes, hvis den på tidspunktet for fremsættelsen opfyldte kravene i § 70, jfr. § 67, stk. 3, 2. pkt.²⁷.

Indkaldelsesbeføjelsen er ikke betinget af, at der er knyttet *stemmeret* til de pågældende aktier. Også stemmeløse aktier tegnet før 1/1 1974, jfr. § 169, stk. 1, vil således tælle med ved brøkens beregning²⁸. Det samme gælder aktier, der ganske vist principielt har stemmeret, men som på grund af en noteringsfrist i medfør af § 67, stk. 2, vil være udelukket fra at stemme på den pågældende generalforsamling²⁹.

Ved beregningen må der ske medtælling af hele den *pålydende aktiekapital*, uanset om denne er fuldt indbetalt eller ej³⁰, og også indehavere af *ikke fuldt indbetalte aktier* vil kunne udøve beføjelsen. Også en aktionær, der er i *restance* med indbetalinger, kan udøve beføjelsen indtil det tidspunkt, hvor selskabet i medfør af § 14, stk. 2, har ladet aktien afhænde for aktionærens regning.

Retten efter § 70 må formentlig tilkomme enhver, fra hvem der foreligger *bindende aktietegning*. Det kan ikke herved være afgørende, om tegningen er anmeldt til eller registreret i aktieselskabsregisteret på begæringstidspunktet³¹.

26. Krenchel s. 258.

27. Se SOU 1971:15 s. 224, der skitserer spørgsmålet, men ikke besvarer det.

28. Sindballe-Klerk s. 220.

29. Hémard-Terré-Mabilat s. 10.

30. Cfr. engelsk ret, CA 1948 sect., 132, stk. 1.

31. Sindballe-Klerk s. 221 f.

Selskabet må i fornødent omfang forlange *dokumentation for aktiebesiddelsen*³². Ved *ihændeleveraktier* må selskabet således forlange forevisning af selve aktierne eller af en depotkvittering fra et pengeinstitut³³. Depotbeviset må formentlig være ganske frisk, eller også må det ved påtegning fra depositaren være dokumenteret, at aktierne fortsat befinder sig dér, idet aktieselskabet naturligvis må gardere sig mod den situation, at § 70-begæringen fremsættes af nogen, der ikke længere er aktionær. Samme dokumentation kan det i øvrigt efter omstændighederne være naturligt at forlange, hvis en aktionær i medfør af § 72, stk. 2, henvender sig til overregistrator med anmodning om dennes indkaldelse af en generalforsamling på grund af bestyrelsens undladelse af at indkalde. Er der tale om *navneaktier*, må den pågældende aktionær for at kunne udøve beføjelsen efter § 70 enten være noteret i aktiebogen eller have anmeldt og dokumenteret sin erhvervelse, jfr. § 27, 1. pkt.

Ejes en aktiepost i *sameje eller interessentskab*, afgøres det efter almindelige formueretlige regler, hvad der inter partes kræves til en gyldig beslutning om udøvelse af § 70-beføjelsen³⁴. I forholdet til selskabet må beføjelsen imidlertid udøves gennem en fælles befuldmægtiget, jfr. AL § 28.

Består den minoritet, der ønsker at udnytte beføjelsen, af en flerhed af aktionærer, kan det spørges, om disse er forpligtet til en *fælles optræden* over for selskabet. Med andre ord: kan der indgives en serie anmodninger fra forskellige aktionærer, eller er minoritetsaktionærerne forpligtet til at forene sig i en fælles aktion? Der kan næppe bestå nogen pligt til fælles aktion, men et krav om en vis emne- og tidsmæssig koordinering af minoritetsaktionærernes krav må dog alligevel være en praktisk følge af lovbestemmelsens ordlyd. Når der skal være tale om et »bestemt angivet emne«, kan det jo ikke nytte, at et antal aktionærer hver med under 10 pct. af kapitalen indgiver selvstændige begæringer med hver sit emne. Hertil kommer, at flere begæringer om samme emne tidsmæssigt må ankomme nogenlunde sammenhængende til selskabet. Det forekommer indlysende, at selskabet ikke kan have pligt til at opbevare en henvendelse fra under 10 % af kapitalen i længere tid for det tilfælde, at der skulle komme flere henvendelser om det samme emne, der bringer den samlede tilslutning op over 10 pct. Disse praktiske omstændigheder sætter snævre grænser for, hvor spredt minoritetsaktionen kan være, men retligt må det udgangspunkt fastholdes, at der ikke er pligt til en samlet optræden, og at § 70-begæringer om samme emne kan tilgå selskabet fra flere aktionæ-

32. Samme s. 220.

33. Gomard s. 212.

34. Sindballe-Klerk s. 221.

rer³⁵.

På en *umyndig aktionærs* vegne udøves § 70-beføjelsen af værger eller forvaltningsinstituttet, alt efter under hvis bestyrelse de båndlagte aktier hører, medens den umyndige selv udøver beføjelsen for aktier, som er resultat af den umyndiges »selverhverv« efter myndighedslovens § 39 eller § 40³⁶.

I tilfælde af en aktionærs *konkurs* eller *død* går § 70-beføjelsen over til konkursboet, henholdsvis dødsboet, medens retten ikke kan udøves af den, der har gjort *udlæg* i aktien³⁷.

Beføjelsen til at forlange ekstraordinær generalforsamling indkaldt er så nært knyttet til selve aktien, at retten som udgangspunkt ikke kan antages at være *særskilt overdragelig*, ligesom aktionæren ikke kan give *bindende forhåndsafkald* på retten³⁸. Hvis det, som sket nedenfor under VI.3, antages at være den overvejende opfattelse i nyere dansk selskabsret, at *stemmeretten* særskilt kan overdrages, og at en stemmefuldmagt under visse forudsætninger kan gøres uigenkaldelig, må det imidlertid i samme omfang antages, at § 70-retten kan overdrages. *Sindballe-Klerks* synspunkt, hvorefter en bemyndigelse til at udøve § 70-beføjelsen³⁹ til enhver tid kan tilbagekaldes, kan derfor næppe opretholdes fuldt ud⁴⁰. Vedtægterne kan dog sikkert bestemme, at § 70-beføjelsen stedse skal tilkomme aktieejereren selv uanset eventuel aktiepantsætning, stemmeretsoverdragelse og stemmefuldmagt.

En begæring i medfør af § 70 skal være *skriftlig*. Der er ikke legalt opstillet krav om anbefalet brev, men et sådant vil givetvis oftest være tilrådeligt af bevismæssige grunde.

Generalforsamlingen skal begæres indkaldt til behandling af et »*bestemt angivet emne*«. Heri ligger ikke nogen pligt til at opstille en fuldstændig dagsorden for generalforsamlingen, men der må være en sådan grad af konkretisering i begæringen, at det deraf kan ses, hvilke sager generalforsamlingen skal beskæftige sig med.

Tysk AktG § 122 er mere vidtgående, idet den forlanger, at begæringen sker »unter Angabe des Zwecks und der Gründe«.

35. Se Hémard-Terré-Mabilat s. 13 om tilsvarende overvejelser i fransk ret, hvor det som her antages, at fælles begæring er fakultativ.

36. Sindballe-Klerk s. 221.

37. Samme a.st.

38. Samme s. 220.

39. AL 1930 § 55, stk. 3.

40. Sindballe-Klerk s. 220 f.

Nogen begrundelse kræves ikke efter dansk ret, alene en genstandsangivelse: hvad er det, minoritetsaktionærerne ønsker, at generalforsamlingen skal beskæftige sig med⁴¹. Ofte vil emnet være formuleret som et *beslutningsforslag* om en vedtægtsændring eller en mistillidsdagsorden, men der er intet i vejen for, at emnet er således formuleret, at det ikke lægger op til en egentlig beslutning, men kun til en diskussion, forudsat debattens genstand er tilstrækkeligt konkretiseret⁴². Et generelt formet dagsordenpunkt om for eksempel kritik af bestyrelsens og direktionens ledelse af selskabet kan næppe antages at opfylde disse krav.

I UfR 1942.403 ØLD (foreningsretlig dom) begæredes en ekstraordinær generalforsamling indkaldt med dagsorden »Henvendelse til Undervisningsministeriet«. Da begæringen på forståelig måde burde redegøre for, hvad der ønskedes forhandlet på generalforsamlingen, og da begæringen ikke fandtes at opfylde dette krav, havde foreningens bestyrelse været beføjet til at nægte at indkalde generalforsamlingen. Præmisserne henviser til AL 1930 § 55, stk. 3, og denne foreningsretlige dom kan derfor i et vist omfang overføres til selskabsretten.

Bestyrelsen kan ikke nægte at indkalde generalforsamlingen, blot fordi den skønner, at der på forsamlingen vil være flertal mod minoritetsaktionærernes forslag. Ej heller må det antages, at indkaldelse kan nægtes, fordi det forslag, som minoriteten har fremsat, til sin gyldige vedtagelse kræver bestyrelsessamtykke og bestyrelsen ikke agter at give et sådant. Bestyrelsen kunne jo konfronteret med generalforsamlingen ændre opfattelse⁴³. Derimod vil bestyrelsen kunne nægte at foretage indkaldelse på det foreliggende grundlag, såfremt et af minoriteten fremsat forslag *slet ikke lovligt vil kunne vedtages* af generalforsamlingen, eksempelvis hvis der af minoriteten foreslås en ændring af vedtægterne, der vil blive nægtet registrering, fordi den er i strid med AL. Det vil være naturligt, at en bestyrelse, der modtager en sådan uigennemførlig anmodning, straks meddeler minoriteten sit standpunkt, så at minoriteten kan tage stilling til, om den vil fremsætte forslaget i ændret, retmæssig form, eller om minoriteten eventuelt vil indbringe spørgsmålet for overregistrator.

En sådan sag forelå i aktieselskabsregisterets utrykte afgørelse af 6/7 1979 (j. nr. B 2383/79), hvor et bankaktieselskabs bestyrelse havde nægtet at efterkomme en minoritets krav om indkaldelse af en generalforsamling til ændring af vedtægternes regler om fortegningsret

41. Udkastet til statut for *europæiske aktieselskaber* er ligesom den tyske AktG mere vidtgående, idet der kræves angivelse af begrundelsen og dagsordenens punkter, jfr. udkastets art. 85, stk. 1.

42. Krenchel s. 258.

43. Som teksten Holmgaard J 1974.156, men cfr. tilsyneladende Græsvænge-Larsen-Roelsen, 1. udg., s. 152, hvis opfattelse dog synes opgivet i 2. udg., s. 297.

ved aktiekapitaludvidelse. Bestyrelsen havde anbefalet minoriteten at omformulere ændringsforslaget, så det kom i overensstemmelse med AL. Minoriteten indbragte sagen for overregistrator, der gav selskabet medhold i, at generalforsamling ikke kunne indkaldes til behandling af det af minoriteten forlangte emne.

I øvrigt har hverken bestyrelsen eller – i § 72, stk. 2-situationen, hvor bestyrelsen vægrer sig – overregistrator nogen beføjelse til at nægte indkaldelse, fordi forslaget skønnes *uhensigtsmæssigt af »selskabspolitiske« eller andre grunde*. Nægtelsen kan kun ske ud fra et legalitetskriterium⁴⁴.

Der kan næppe være tvivl om, at i alt fald *hyppige minoritetsbegæringer* i medfør af § 70 kan vække offentligt røre om selskabet og måske skade dets omdømme og kreditværdighed. Dette kan imidlertid ikke i sig selv medføre ret til nægtelse af at efterkomme en begæring. Imidlertid kan det spørges, om gentagne begæringer fra den samme minoritet, åbenbart fremsat i chikanøs hensigt, kan ignoreres. Nægtelse kan *muligvis* være berettiget i to situationer:

1. Det kan tænkes, at en begæring fremsættes kort tid efter, at en foregående generalforsamling har realitetsbehandlet netop det emne, som nu begæres behandlet. Er der åbenbart intet nyt fremkommet i mellemtiden, som kan begrunde fornyet realitetsbehandling af samme emne, må afvisning formentlig kunne ske⁴⁵.
2. Det kan endvidere tænkes, at en idérig opposition har adskillige forslag til behandling på selskabets generalforsamling, men bevidst »udstykker« disse forslag til en række ekstraordinære generalforsamlinger, der af minoriteten begæres holdt til behandling af hver sit emne, skønt en samlet behandling på én ekstraordinær generalforsamling åbenbart kunne ske.

Hvis det ved indkaldelsen af den første ekstraordinære generalforsamling står klart, at oppositionen har flere forslag, som ønskes behandlet, vil det muligvis være retmæssigt, om selskabet opfordrer oppositionen til straks at fremsætte dem alle – under trussel om, at yderligere begæringer, der kunne være fremsat fra begyndelsen, senere forbeholdes afvist.

Minoritetsbeføjelsen i AL § 70 kan udøves, uanset om selskabet endnu ikke er *registreret*⁴⁶. Endvidere kan beføjelsen anvendes, selv om selskabet er i *likvidation*⁴⁷.

44. Hémard-Terré-Mabilat s. 12.

45. Gomard s. 354.

46. Sindballe-Klerk s. 247.

47. Gomard s. 426.

Det har hele tiden været gældende, at *fusion* skal godkendes af det *ophørende* selskabs generalforsamling. For så vidt angår det *fortsættende* selskab bestemmer 3. *selskabsdirektiv* i art. 8, at en medlemsstats lovgivning kan undlade at kræve, at fusionen skal godkendes af det fortsættende selskabs generalforsamling, hvis en række betingelser er opfyldt. En af betingelserne er, at én eller flere af det fortsættende selskabs aktionærer, hvis aktiebeholdning mindst udgør en procentdel, der ikke må sættes højere end 5, skal have ret til at kræve generalforsamlingen indkaldt, således at der på generalforsamlingen træffes bestemmelse om fusionens vedtagelse. Reglen blev i 1982 indkorporeret i dansk ret, nemlig som AL § 134 e, stk. 2, hvorefter aktionærer, der ejer 5 % af aktiekapitalen, skriftligt kan forlange fusionsspørgsmålet henskudt til generalforsamlingen, hvis begæringen fremsættes inden 14 dage efter, at modtagelsen af fusionsplanen er bekendtgjort i Statstidende. Det fremgår ex tunc af § 134 e, stk. 3, at § 70 gælder ved siden af 5 %-reglen. § 70 kan få selvstændig betydning, hvis en vedtægtsbestemmelse i henhold til § 70 har fastsat en minoritetsbrøk på under 5 %, eller hvis den tillige har fastsat et absolut aktiebeløb, der ligger under 5 % af kapitalen.

Omkostningerne ved en generalforsamling indkaldt på en minoritets begæring bæres af selskabet. Det gør ingen forskel, om det forslag, som minoriteten har begæret fremlagt for generalforsamlingen, bliver nedstemt af denne. Der kan altså under ingen omstændigheder anlægges omkostningsbetragtninger svarende til procesrettens. Også ved hyppige generalforsamlingsbegæringer fra en oppositionel minoritet påhviler omkostningerne selskabet, jfr. dog foranstående bemærkninger om selskabets eventuelle mulighed for i ganske ekstreme chikanetilfælde at nægte yderligere indkaldelser.

Tysk AktG § 122, stk. 4, bestemmer udtrykkeligt, at selskabet bærer omkostningerne ved en generalforsamling indkaldt på en minoritets begæring.

Hvor minoriteten bliver nødsaget til at rette henvendelse til overregistrator i henhold til § 72, stk. 2, for at opnå sin ret og derved eventuelt påføres advokatomkostninger, er der ingen hjemmel til at tillægge aktionæren regres herfor mod selskabet⁴⁸.

48. Se Hémard-Terré-Mabilat s. 13 om den tilsvarende antagelse i fransk ret vedrørende sagsomkostninger i forbindelse med henvendelse til retten for at opnå indkaldelse af generalforsamling.

3.1.2. *Kompetence til at iværksætte indkaldelse*

Kompetencen til at foretage indkaldelse af generalforsamlingen er hos bestyrelsen, jfr. AL § 72, stk. 1, der blot lakonisk konstaterer, at »generalforsamlinger indkaldes af bestyrelsen«. Indkaldelsen underskrives i almindelighed af »bestyrelsen« eller af bestyrelsesformanden på bestyrelsens vegne (»p.b.v.«)¹.

Som ved kompetencen til at beslutte indkaldelse gælder, at kompetencen til iværksættelsen tilkommer bestyrelsen som organ, ikke dens enkelte medlemmer. Dog kan et enkelt medlem af organet, typisk formanden, bemyndiges til at foretage indkaldelsen². Er der ikke givet formanden en sådan bemyndigelse, må det retlige udgangspunkt fastholdes, således at formanden ikke har særlige beføjelser bortset fra retten til indkaldelsen af bestyrelsesmøder og til at være udslagsgivende ved stemmelighed, hvis vedtægterne bestemmer dette, jfr. § 57, stk. 2, 2. pkt.³. Trods dette retlige udgangspunkt vil der dog ofte bestå en ret – efter omstændighederne til lige en pligt – for formanden til at handle på bestyrelsens vegne i hastesager, nemlig hvor bestyrelsen udtrykkeligt eller stiltiende har givet en sådan bemyndigelse eller der består en praksis derfor i selskabet⁴. Er ingen af disse betingelser opfyldt, kan formanden strengt taget ikke antages at have nogen særlige handlingsbeføjelser.

Ikke desto mindre er det af forsikringsrådet i en utrykt skrivelse af 6/2 1974 (j.nr. S. 872 a) efter samråd med overregistrator antaget, at det i tilfælde, hvor betingelserne for at indkalde til en ekstraordinær generalforsamling er til stede, må påhvile bestyrelsen – *henholdsvis bestyrelsens formand* (fremhævet af mig) – at foretage indkaldelsen. Skrivelsen var foranlediget af, at et forsikringsaktieselskabs bestyrelse under henvisning til den til AL § 70 svarende bestemmelse i forsikringslovgivningen havde modtaget begæring om indkaldelse af en ekstraordinær generalforsamling. Flertallet i bestyrelsen havde mod formandens protest vedtaget foreløbig at bortse fra henvendelsen. Bestyrelsesformanden rettede henvendelse til forsikringsrådet med anmodning om, at dette under anvendelse af de regler i forsikringsloven, som svarer til AL § 72, stk. 2, og som tillægger rådsformanden overregistratorens beføjelse, indkaldte generalforsamlingen. Rådet tilkendegav under et møde bestyrelsesformanden, at han selv kunne indkalde generalforsamlingen, hvilket derefter skete. På generalforsamlingen fremkom en skriftlig protest fra det ikke fremmødte bestyrelsesflertal mod indkaldelsens lovlighed, og dirigenten gav flertallet medhold. Forsamlingen valgte en anden dirigent, der anså indkaldelsen for at være lovlig, hvorefter generalforsamlingen gennemførtes, og bestyrelsens flertal udskiftedes. De to afsatte bestyrelsesmedlemmer klagede til forsikringsrådet, der under sædvanligt domstolsforbehold anså generalforsamlingen for at være lovligt indkaldt, jfr. den foran citerede skrivelse. Retssag blev ikke anlagt.

1. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 27. Krenchel s. 257.

2. Hémard-Terré-Mabilat s. 3 og 6.

3. Se bet. 1969 s. 105.

4. Gomard s. 285.

Flere andre retssystemer lægger kompetencen til at foretage generalforsamlingsindkaldelse hos *direktionen*.

Således tysk AktG § 121, stk. 2, og fransk Loi § 158, stk. 1⁵.

Også art. 84, stk. 1, i udkastet til statut for *europæiske aktieselskaber* bestemmer, at generalforsamlingen indkaldes af direktionen. Undlader denne at indkalde generalforsamlingen, kan den indkaldes af tilsynsrådet, jfr. art. 84, stk. 3.

I *ejerforeninger* indkaldes generalforsamlingen af bestyrelsen eller efter dennes bemyndigelse af administrator, jfr. normalvedtægtens § 3⁶.

Ifølge § 17 i udkastet til lov om *kommanditselskaber* indkaldes kommanditistmøder af bestyrelsen, eller, hvor en sådan ikke findes, af komplementarerne.

Indkaldelsesbeføjelsen er efter dansk ret ikke hos *direktionen*⁷, og den kan sikkert ikke henskydes dertil gennem en vedtægtsbestemmelse, hvorimod bestyrelsen kan bemyndige direktionen til at udfærdige indkaldelsen og afsende den, blot dette sker på bestyrelsens vegne og i dens navn⁸.

Er selskabet i *likvidation*, overgår bestyrelsens indkaldelsesbeføjelse til likvidator, der træder i bestyrelsens sted, jfr. AL § 121, stk. 1⁹.

Før AL 1930 var det nødvendigt at indrømme aktionæerne en selvstændig indkaldelsesret i situationer, *hvor bestyrelsen forsømte at foretage indkaldelse*, jfr. eksempelvis UfR 1897.146 og SHT 1919.122, men med muligheden for at rette henvendelse til overregistrator er den enkelte aktionærs selvstændige indkaldelsesbeføjelse overflødiggjort¹⁰. En aktionær eller en gruppe aktionærer kan således ikke selv direkte iværksætte generalforsamlingsindkaldelse¹¹. Derimod kan der i vedtægterne være tillagt *bestemte aktionærer* kompetence til at iværksætte indkaldelse, hvilket formentlig først og fremmest vil ske, hvor det offentlige tillægges sådan ret i forbindelse med deltagelse i koncessionerede selskaber m.v.¹².

Efter engelsk CA 1948 sect. 132, stk. 3, kan minoritetsaktionærer, der forgæves har opfordret bestyrelsen til at indkalde generalforsamlingen, selv indkalde denne¹³.

I *andelsretten*, hvor en til AL § 72, stk. 2, svarende regel ikke gælder, og hvor der derfor kan være anledning til at anvende de ældre selskabsretlige principper, antages enhver an-

5. Hémard-Terré-Mabilat s. 3 og 5.

6. Se Blok s. 421.

7. Gomard s. 312.

8. Gomard s. 288. Kobbernagel: Dirigenten s. 14.

9. Hémard-Terré-Mabilat s. 8.

10. Krenchel s. 258.

11. Hémard-Terré-Mabilat s. 17 f.

12. Se v. Eyben i Festskrift for Borum s. 139 ff.

13. Gower s. 529.

delshaver at kunne indkalde, hvis bestyrelsen tilsidesætter sin pligt dertil¹⁴.

Art. 85, stk. 2, i udkastet til statut for *europæiske aktieselskaber* bestemmer, at retten på selskabets hjemsted bemyndiger minoriteten til at indkalde generalforsamlingen på selskabets bekostning i tilfælde, hvor bestyrelsen ikke inden en måned efterkommer minoritetsaktionærernes krav om indkaldelse af en ekstraordinær generalforsamling.

Repræsentantskabet har ikke og kan ej heller vedtægtsmæssigt tillægges nogen kompetence til selv at foretage generalforsamlingsindkaldelse, jfr. § 72, stk. 1, e.c., samt § 59, stk. 3, i.f.¹⁵. De øvrige nordiske retssystemer har udtrykkeligt givet lovhjemmel for, at der vedtægtsmæssigt kan tillægges repræsentantskabet sådan beføjelse, men en sådan lovbestemmelse er, uden at forholdet i øvrigt ses nærmere omtalt i motiverne, udeladt i den danske tekst, og herfra må der slutes modsætningsvis¹⁶.

Endelig kan kompetencen til at foretage indkaldelse af generalforsamlingen være hos *overregistrator*. Betingelsen herfor er, at selskabet enten ikke har nogen bestyrelse, eller at bestyrelsen undlader at indkalde en generalforsamling, som skal holdes efter loven, vedtægterne eller en generalforsamlingsbeslutning. Sidstnævnte situation er langt den mest praktiske, idet reaktionen ved manglende bestyrelse normalt vil være at ekspedere selskabet til opløsning i medfør af AL § 118. Begæringen kan i medfør af AL § 72, stk. 2, fremsættes over for overregistrator af et bestyrelsesmedlem, et repræsentantskabsmedlem, en direktør, revisor eller aktionær. En sådan begæring fremsættes altså ikke af bestyrelsen eller repræsentantskabet som organer, men af det enkelte medlem, ligesom retten for aktionærernes vedkommende ikke er en minoritets-, men en individualret.

Betingelsen om, at selskabet skal være uden bestyrelse, er ikke opfyldt, fordi selskabet er trådt i likvidation og bestyrelsen derfor fratrådt. I dette tilfælde er bestyrelsen jo netop afløst af likvidator, som i det hele træder i bestyrelsens sted¹⁷.

Efter *engelsk* ret kan Department of Trade i så henseende udøve beføjelser svarende til den danske overregistrators¹⁸. Ved siden af departementets beføjelse kan også domstolene beslutte indkaldelse¹⁹.

Efter *fransk* ret kan retten på begæring af enhver interesseret udpege en befuldmægtiget til at indkalde generalforsamlingen, jfr. Loi art. 158, stk. 2²⁰.

14. Hørlyck: Dansk andelsret s. 229.

15. Krenchel s. 258.

16. Se om de øvrige retssystemer SOU 1971:15 s. 231.

17. Jfr. § 121.

18. Gower s. 528.

19. Samme s. 530.

20. Hémard-Terré-Mabilat s. 9.

Udkastet til 5. *selskabsdirektiv* bestemmer i art. 23, stk. 2, at den kompetente domstol skal kunne træffe bestemmelse om indkaldelse af generalforsamlingen, hvis en minoritetsbegæring ikke imødekommes inden for en frist af en måned.

Kompetencen til at *tilbagekalde* en foretagen indkaldelse må ligge hos det organ, der har kompetencen til at iværksætte indkaldelsen, altså som alt-overvejende udgangspunkt hos bestyrelsen, jfr. § 72, stk. 1. Også hvor bestyrelsen har været forpligtet til at foretage indkaldelsen, for eksempel fordi der forelå en minoritetsbegæring i medfør af § 70, 2. pkt., må bestyrelsen anses legitimeret til at tilbagekalde indkaldelsen, men minoriteten kan da – fordi forholdet nu må sidestilles med undladelse af at indkalde generalforsamlingen – forholde sig efter § 72, stk. 2, om overregistrators indkaldelse.

3.2. Adressater og kommunikationsmåde

Det fremgår af AL § 73, stk. 1, 1. pkt., at indkaldelse skal ske i overensstemmelse med vedtægternes bestemmelser. De i praksis vigtigste alternativer er skriftlig meddelelse til aktionærerne og offentlig indkaldelse gennem aviserne og andre periodisk udkommende skrifter¹. Det vil normalt ikke være tilstrækkeligt at foreskrive i vedtægterne, at indkaldelse skal ske skriftligt, idet den nærmere indkaldelsesmåde – for eksempel indkaldelse ved almindeligt brev eller ved telegrafisk meddelelse – bør angives. I to situationer foreskriver AL præceptivt henholdsvis brevindkaldelse og offentlig indkaldelse:

1. Til alle i aktiebogen noterede aktionærer, som har fremsat begæring derom, skal indkaldelse ske skriftligt, jfr. § 73, stk. 2, 2. pkt.
2. Kan aktierne lyde på ihændehaber, skal indkaldelse ske offentligt, jfr. samme bestemmelses 3. pkt.².

Bortset fra de to nævnte præceptive krav – der in concreto ikke nødvendigvis behøver at finde anvendelse, fordi det kan tænkes, at ingen noterede aktionærer har fremsat begæring om skriftlig indkaldelse, og at ingen af selskabets aktier kan lyde på ihændehaven – kan selskabet frit bestemme indkaldelsesmåden i vedtægterne. Teoretisk set kan utraditionelle indkal-

1. SOU 1971:15 s. 232.

2. I anpartsselskaber kan der ligeledes foreskrives offentlig indkaldelse, men der skal under alle omstændigheder *ved siden af denne* ske skriftlig indkaldelse til de noterede anpartshavere, jfr. ApL § 54, stk. 2, 1. pkt.

delsesmåder som opslag i forsamlingslokaler eller på andet centralt sted finde anvendelse.

Krenchel nævner, måske mest som et kuriosum, trommeslag³, medens Gower tilsyneladende med en vis ironi nævner den mulighed »that notice should be given by affixing it to a noticeboard at the registered office«⁴.

I praksis må det dog antages, at brevindkaldelse, henholdsvis offentlig indkaldelse, er de indkaldelsesmåder, der anvendes.

Også i *foreningsretten* kan vedtægterne frit bestemme indkaldelsesmåden. I normalvedtægten for *ejerforeninger* er der ikke stillet krav om skriftlig indkaldelse, og indkaldelse kan således ske på anden måde, for eksempel ved opslag i trappegangen, når blot foreningens medlemmer har mulighed for at gøre sig bekendt med indkaldelsen⁵. *Kobbernagel* nævner som en form for offentlig indkaldelse, der vedtægtsmæssigt kan fastsættes i foreninger, opslag i forsamlingslokaler eller lignende steder, hvor det kan antages, at alle deltagere har adgang til at bemærke indkaldelsen⁶.

Hørlyck fastslår om *andelsretten*, at indkaldelse skal sendes samtidig til alle andelshavere, medmindre vedtægterne indeholder særlige regler om indkaldelsesmåden⁷.

AL kender ikke det i visse udenlandske retssystemer anvendte begreb *supplerende indkaldelse*. Systemet bygger på den omstændighed, at selskabsdeltagerne ikke kan forudse, hvornår generalforsamlingsindkaldelsen kommer, og at de skal have adgang til at supplere den af selskabet fastsatte dagsorden med yderligere punkter, der da skal kommunikeres til selskabsdeltagerne som accessorium til den første indkaldelse. Danske aktieselskaber nøjes som regel med vedtægtsmæssigt at fastsætte en frist for indgivelse af forslag til optagelse på dagsordenen, jfr. herved AL § 71, men der er ikke retligt noget til hinder for, at et selskabs vedtægter giver aktionærerne adgang til inden for en bestemt frist efter udsendelsen af indkaldelsen at indgive supplerende forslag til selskabet, hvilke forslag da kommunikeres i en supplerende indkaldelse. Allerede fordi metoden er bekostelig, vil de fleste selskaber givetvis vige tilbage for den.

Udkastet til 5. *selskabsdirektiv* bestemmer i art. 25, at selskabsdeltagerne skal have ret til at begære opførelse af ét eller flere nye emner på dagsordenen for generalforsamlingen, som allerede er indkaldt, og de emner, der på denne måde begæres opført accessorisk på dagsordenen, skal meddeles eller offentliggøres i de samme former som indkaldelsen.

3. Krenchel s. 257.

4. Gower s. 531.

5. Blok s. 421.

6. Kobbernagel: Dirigenten s. 17.

7. Hörlyck: Dansk andelsret s. 230.

En tilsvarende regel er optaget i art. 86, stk. 3, 2. led, i udkastet til statut for *europæiske aktieselskaber*.

Vedtægternes indkaldelsesmåde skal følges, også selv om selskabet er i *likvidation*, herunder i tilfælde, hvor likvidatorerne i medfør af § 126 indkalder en generalforsamling med forslag om, at likvidationen hæves.

Også i henseende til indkaldelsesmåden indtager den *konstituerende* generalforsamling en særstilling, idet de indkaldelsesbestemmelser, der skal fastsættes i stiftelsesoverenskomsten, kan afvige fra, hvad der senere i henhold til § 73, stk. 2, 1. pkt., skal være gældende for selskabet, jfr. § 5, nr. 4. Samtlige aktietegnere skal indkaldes til den konstituerende generalforsamling, medmindre alle aktier tegnes på generalforsamlingen og alle godkendte aktietegnere er enige om, at beslutningen om selskabsstiftelsen træffes uden forudgående indkaldelse, jfr. § 9, stk. 2⁸.

Som nævnt gælder ifølge § 73, stk. 2, 2. pkt., at indkaldelse skal ske *offentligt*, såfremt selskabets aktier kan lyde på ihændehaven⁹. Vedtægterne kan altså i denne situation ikke nøjes med at foreskrive brevindkaldelse. Offentlig indkaldelse er typisk bekendtgørelse i dagspressen, men selskabets aktionærkreds kan have en sådan tilknytning til for eksempel en bestemt branche eller organisation, at det vil være naturligt at foreskrive indkaldelse i et særligt periodisk skrift. Der er ikke pligt til offentliggørelse i Statstidende.

Art. 24 i udkastet til 5. *selskabsdirektiv* bestemmer om selskaber, hvis aktier ikke alle lyder på navn, at indkaldelse skal ske ved en offentliggørelse i det mindste i den for selskabet efter 1. selskabsdirektivs art. 3, stk. 4, bestemte nationale tidende.

Det vil ikke være tilstrækkeligt, at vedtægterne overlader til bestyrelsen at afgøre, i hvilket periodisk skrift offentliggørelse skal ske. Selskabsdeltagerne har et naturligt krav på at være orienteret herom på forhånd. Skal offentlig indkaldelse ske ved annoncering i dagblade, må der ifølge aktieselskabsregisterets praksis i det mindste angives navnet på ét bestemt dagblad¹⁰. Er selskabets aktier *børsnoteret*, skal indkaldelse bekendtgøres i Statstidende og i et københavnsk dagblad samt for selskaber med hjemsted uden for København tillige i mindst et lokalt dagblad, jfr. fondsbørsbekendtgørelsens § 14, nr. 4¹¹.

8. Krenchel s. 59 og 74. Hørlyck s. 30.

9. Krenchel s. 256.

10. Jfr. f.eks. registerets skrivelse af 29/9 1982 (j.nr. B 3486/82). Se også Krenchel s. 257, men cfr. tilsyneladende Kobbernagel: Dirigenten, der nævner, at vedtægterne »ofte« vil angive, hvilke blade, der skal benyttes. Kobbernagel s. 17.

11. Bekendtgørelse nr. 7 af 19/1 1982 om Københavns Fondsbørs.

I *bankaktieselskaber* skal indkaldelse til generalforsamlinger ske offentligt, jfr. BL § 8¹².

Ikke helt upraktisk er det spørgsmål, hvad selskabet skal gøre, hvis et eller flere af de blade, hvori indkaldelse ifølge vedtægterne skal ske, rammes af *strejke*. Er strejken ikke ganske kortvarig, så at dens ophør ikke kan afventes, må det antages, at selskabet bør udfolde enhver tænkelig bestræbelse på at kommunikere indkaldelsen lige så effektivt, som hvis den strejkeramte avis var anvendt. Der må søges anvendt andre blade med tilnærmelsesvis samme dækning, ligesom der sikkert må sendes skriftlig meddelelse til alle noterede aktionærer, ikke blot til sådanne, som har fremsat begæring derom i medfør af § 73, stk. 2, 2. pkt.

Hvor vedtægterne foreskriver offentlig indkaldelse, eller denne legalt er påkrævet, fordi der findes ihændehaberaktier, kan den offentlige indkaldelse ikke undlades, fordi den vil *påføre selskabet ulemper*. Selskabet kan således ikke undlade at foretage en obligatorisk offentlig indkaldelse af en generalforsamling til behandling af selskabets økonomiske vanskeligheder, selv om bekendtgørelsen om generalforsamlingsindkaldelsen risikerer at medføre et sådant pres mod selskabets likvider, at dette ligefrem kan medføre betalingsstandsning¹³.

Ved siden af den offentlige indkaldelse kan det i vedtægterne være bestemt, at der skal gives *noterede aktionærer skriftlig meddelelse*, typisk ved udsendelse af almindeligt brev¹⁴. Det sker endog stadig hyppigere, at selskaber foretager sådan brevindkaldelse, selv om de ikke er forpligtede dertil¹⁵. Uanset selskabets praksis eller vedtægtsmæssige bestemmelser gælder præceptivt den foran nævnte regel i AL § 73, stk. 2, 2. pkt., hvorefter indkaldelse skal ske skriftligt til alle i aktiebogen noterede aktionærer, som har fremsat begæring derom. Regelen fandtes ikke i AL 1930, men foresloges i en lidt anden skikkelse indført i 1964-udkastet¹⁶, hvorefter generalforsamlingsmaterialet »bør« tilstilles enhver noteret aktionær, der har fremsat begæring derom¹⁷. I 1969-udkastet rettedes »bør« til det mere klare »skal«¹⁸. Også dagsordenen og de fuldstændige forslag samt for den ordinære generalforsamlings vedkommende tillige årsregnskab og revisionsberetning og i moderselskaber desuden koncernregnskab skal tilstilles enhver noteret aktionær, som har fremsat begæring herom,

12. Se BL med kommentarer v/K. Bjørn Jensen og Jørgen Nørgaard s. 66.

13. Gomard: Aktieselskabers likvidation og konkurs s. 22.

14. Krenchel s. 257.

15. Kobbervagel: Dirigenten s. 18.

16. Udkastets § 66, stk. 1.

17. Bet. 1964 s. 156.

18. Bet. 1969 s. 109.

jfr. AL § 73, stk. 4. En § 73, stk. 2-begæring implicerer ikke nødvendigvis en § 73, stk. 4-begæring, men i praksis vil en ikke nærmere specificeret begæring fra en selskabsdeltager sikkert blive anset for at omfatte begge bestemmelser.

Art. 24 i udkastet til 5. *selskabsdirektiv* tillader medlemsstaterne at bestemme, at generalforsamlingen i et selskab, hvis aktier alle lyder på navn, kan indkaldes ved *anbefalet brev*.

I *anpartsselskaber* er det som nævnt obligatorisk at indkalde alle noterede anpartshavere skriftligt, jfr. ApL § 54, stk. 2. Regelen har naturlig sammenhæng med, at anparterne skal lyde på navn og ikke kan transporteres til ihæندهaver, jfr. ApL § 15, 2. pkt.¹⁹.

Aktionærbegæringer i medfør af AL § 73, stk. 2, eller stk. 4, skal ikke fornyes, men må antages at gælde uden tidsbegrænsning, så længe den, der har fremsat begæringen, er aktionær i selskabet²⁰. Derimod kan den ikke have virkning for erhververen af den pågældende aktiepost. Der kan ikke være tvivl om, at aktionærens ret til på begæring at få tilsendt indkaldelser og materiale i henhold til § 73, stk. 2 eller stk. 4, ikke kan udelukkes ved vedtægtsbestemmelse²¹.

Forslag om *kapitalforhøjelse* eller *-nedsættelse* skal tilsendes noterede aktionærer, der har fremsat begæring om materialetilsendelse i medfør af § 73, stk. 4, jfr. § 29, stk. 2, og § 44 a, stk. 1, 1. pkt.

Skriftlig indkaldelse skal, hvad enten den er vedtægtsmæssigt foreskrevet i forhold til alle aktionærer eller kun legalt foreskrevet i forhold til aktionærer, der har fremsat begæring derom, ske *til de i aktiebogen noterede* aktionærer, hvorved må forstås dels sådanne aktionærer, som på det pågældende tidspunkt faktisk er noteret, dels aktionærer, som har anmeldt og dokumenteret deres erhvervelse, jfr. AL § 27, 1. pkt. Har selskabet ad omveje erfaret, at nogen er blevet aktionær, men ikke modtaget meddelelse og dokumentation derfor, kan der ikke bestå nogen pligt til at brevindkalde den pågældende²². Selskabets mulighed for at foretage indkaldelse forudsætter, at selskabet er bekendt med aktionærens adresse. Selskabet kan ikke have pligt til at udfolde bestræbelser for at udfinde denne, for eksempel ved gennemgang af vejvisere eller telefonbøger eller ved henvendelse til folkeregisteret eller det centrale personregister²³. Modtager selskabet begæring om tilsendelse af indkaldelse efter § 73, stk. 2, eller af materialet efter § 73, stk. 4, må der dog være en naturlig for-

19. Se Kobbernagel: *Dirigenten* s. 18.

20. SOU 1971:15 s. 232.

21. Cfr. tilsyneladende SOU 1971:15 s. 232. Se i øvrigt Rodhe s. 164 f.

22. Sindballe-Klerk s. 211. Krenchel s. 131 f.

23. SOU 1971:15 s. 232.

pligtelse for selskabet til at påse, at selskabet samtidig får kendskab til aktionærens fuldstændige adresse. Senere adresseændringer, der ikke meddeles selskabet, vil ofte medføre, at et antal indkaldelser returneres fra postvæsenet, og selskabet vil ofte udfolde visse begrænsede anstrengelser for at anbringe forsendelserne, men nogen pligt dertil kan der som nævnt ikke være.

Aktieselskabsregisteret har i en konkret sag antaget, at indkaldelse af to aktionærer til en fælles adresse, som de ikke havde opgivet til selskabet i deres egenskab af aktionærer, ikke var lovlig indkaldelse²⁴.

Der foreligger ingen pligt til at udsende en *granskningsberetning* efter de regler, der gælder om skriftlig indkaldelse, jfr. § 95, stk. 5, e.c.

Undtagelsesvis vil der i en vedtægtsbestemmelse om skriftlig indkaldelse være foreskrevet *anbefalet* forsendelse, men hvor en sådan ikke er foreskrevet, vil almindelig forsendelse være tilstrækkelig, hvilket også gælder fremsendelse af indkaldelse efter § 73, stk. 2, og materiale efter § 73, stk. 4, til noterede aktionærer, der har fremsat begæring herom. I selskaber med en begrænset aktionærkreds og måske endog med en betydelig aktionæropposition kan selskabet have interesse i at udsende indkaldelsen anbefalet af hensyn til bevissikringen, men ved større selskaber vil fremgangsmåden være for besværlig og økonomisk belastende²⁵. *Kobbernagel* fraråder²⁶ anbefalet forsendelse, i hvert fald til private adressater, fordi de fleste ikke er hjemme, når postbudet indfinder sig.

Selv om det ikke direkte er foreskrevet i AL, må det antages, at *bestyrelsens medlemmer* skal indkaldes til generalforsamlingen. Indkaldelsen vil oftest være skriftlig, men der er ikke noget til hinder for en mundtlig underretning for eksempel på et forudgående bestyrelsesmøde, når blot dagsordenen står til disposition for medlemmerne²⁷.

I UfR 1968.766 HD var det uden betydning, at bestyrelsen, der havde nedlagt sine mandater, men ikke anmeldt dette til aktieselskabsregisteret, ikke var indkaldt til generalforsamling, der traf beslutning om selskabets likvidation²⁸.

24. Afgørelsen er omtalt af Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 302. Se i det hele J. A. Andersen i J 1983.153 ff.

25. SOU 1971:15 s. 232. Kobbernagel: Dirigenten s. 17.

26. A.st. Se J. A. Andersen J 1983.153 ff.

27. Gomard s. 315 med note 3. Se kommentaren i UfR 1969 B s. 120 til den ovenfor omtalte UfR 1968.766 HD.

28. Kommenteret af Schaumburg i UfR 1969 Bs. 116 ff., særligt s. 120.

Selskabets *arbejdstagere* skal ikke egentlig indkaldes til generalforsamlingen, men blot – såfremt de i medfør af § 177, stk. 1, 2. pkt., skriftligt har meddelt bestyrelsen, at de ønsker optagelse af bestyrelsesmedlemmer valgt af arbejdstagerne – have meddelelse om generalforsamlingsindkaldelsen, jfr. § 73, stk. 2, 4. pkt. Særlig vigtig er underretningen til medarbejderne om *generalforsamlingstidspunktet*, fordi medarbejdervalg af bestyrelsesmedlemmer ifølge § 177, stk. 2, så vidt muligt skal holdes umiddelbart inden den ordinære generalforsamling, idet man tilstræber at gøre de medarbejder- og generalforsamlingsvalgte bestyrelsesmedlemmers valgperioders begyndelser nogenlunde sammenfaldende²⁹. Trods den nævnte baggrund for regelen ses denne ikke begrænset til ordinære generalforsamlinger, og medarbejderne skal således også have meddelelse om indkaldelse af en ekstraordinær generalforsamling. Underretningen til medarbejderne kan ikke undlades, selv om meddelelsen kan forventes at ville skabe uro, for eksempel fordi indkaldelsen af den ekstraordinære generalforsamling skyldes selskabets økonomiske vanskeligheder³⁰.

Obligationsejere eller andre *kreditorer* skal ikke underrettes om generalforsamlingsindkaldelsen, medmindre der vedtægts- eller aftalemæssigt er indrømmet dem en sådan ret, hvilket formentlig sjældent vil forekomme.

Art. 57, stk. 2, i udkastet til statut for *europæiske aktieselskaber* bestemmer om tilfælde, hvor et SE-selskab har udstedt obligationslån, at selskabet skal tilsende obligationsgruppens tillidsmand alle dokumenter, med hvilke aktionærerne har ret til at gøre sig bekendt, hvorved også må forstås generalforsamlingsindkaldelser.

En *håndpanthaver*, der ikke ifølge aftale kan udøve stemmeret på de pantsatte aktier, skal naturligt nok ikke indkaldes til generalforsamlingen³¹. Derimod kan panteretten være noteret i aktiebogen med udtrykkelig begæring om, at indkaldelser m.v. tilsendes håndpanthaveren, og en sådan begæring må sikkert respekteres. Den blotte obligatoriske meddelelse til selskabet i henhold til AL § 28 a om pantsætningen af en større aktiepost med ret for panthaver til at udnytte de til aktierne knyttede stemmerettigheder kan ikke i sig selv forpligte selskabet til at indkalde håndpanthaveren til generalforsamlingen.

29. Kobbernagel: Dirigenten s. 18.

30. Gomard: Aktieselskabers likvidation og konkurs s. 22.

31. Jfr. den tidligere nævnte UfR 1968.766 HD.

3.3. Indkaldelsesfrister

Formålet med at foreskrive en indkaldelsesfrist er naturligt nok at give selskabsdeltageren meddelelse om en forestående generalforsamling i så god tid, at han har rimelig mulighed for at forberede sin deltagelse i generalforsamlingen samt for eventuelt at søge at bevæge andre aktionærer til det samme¹.

Om fristen er det anført af Möser:

»Sie soll es ermöglichen, dass auch die entfernt wohnenden Aktionäre in der Lage sind, von der Veröffentlichung Kenntnis zu nehmen, die für die Ausübung des Teilnahmerechts an der GV² geknüpften Bedingungen zu erfüllen und sich überhaupt auf ihre Stellungnahme zu den Punkten der Tagesordnung gehörig vorzubereiten. Sie ist also umso nötiger, je mehr die Aktien im grossen Publikum untergebracht und sehr zerstreut sind³«.

Til disse generelle betragtninger kan føjes, at et rimeligt varsel er nødvendigt, hvis en selskabsopposition skal have en mulighed for at organisere sig.

Sker indkaldelse med kortere varsel end fastsat i vedtægterne, vil generalforsamlingen ikke være beslutningsdygtig, jfr. nedenfor under VII.1. og 2.⁴.

Varslet ved indkaldelsen af den konstituerende generalforsamling kan være forskelligt fra det varsel, der skal gælde for senere generalforsamlinger, jfr. AL § 5, nr. 4, der bestemmer, at stiftelsesoverenskomsten skal indeholde bestemmelse blandt andet om, med hvilket varsel indkaldelse til den stiftende generalforsamling skal finde sted. AL § 9, stk. 3 (hvorefter stifterne skal drage omsorg for, at de benyttede tegningslister samt regnskaber vedrørende eventuel overtagelse af en bestående virksomhed fremlægges til eftersyn for aktionærerne på et i indkaldelsen angivet sted senest otte dage før generalforsamlingen), må medføre, at indkaldelsesfristen mindst må andrage de nævnte otte dage, altså en uge og én dag. Ifølge § 9, stk. 2, 3. pkt., finder lovens og vedtægternes forskrifter om generalforsamlinger tilsvarende anvendelse på den konstituerende generalforsamling, men der siges herved ikke noget om, hvorvidt det er reglerne om ordinære eller ekstraordinære generalforsamlinger, der skal respekteres, og disse regler kan være forskellige, eksempelvis med hensyn til varslets længde, jfr. nedenfor⁵. Det tjener dog næppe noget formål at

1. SOU 1971:15 s. 232.

2. Generalversammlung.

3. Möser s. 23.

4. Kobbernagel: Dirigenten s. 16.

5. Kobbernagel: Dirigenten s. 40.

diskutere, hvorvidt den konstituerende generalforsamling bør anses for ordinær eller ekstraordinær – rettelig er den en generalforsamling *sui generis* – og det gør da heller ingen reel forskel, eftersom indkaldelsesforskrifterne for den stiftende generalforsamling netop skal være opregnet i stiftelsesoverenskomsten.

Der er som nævnt intet til hinder for, at vedtægterne fastsætter forskelligt indkaldelsesvarsel for *ordinære* og *ekstraordinære* generalforsamlinger, men en sådan bestemmelse er ikke sædvanlig⁶.

AL fastsætter netop *præceptive ydergrænser for fristen*: mindst otte dage og højst fire uger, jfr. § 73, stk. 1. Grænserne kan indsnævres ved vedtægtsbestemmelse, men ikke udvides⁷. Angivelsen af mindstefristen til *otte dage* skal tages bogstaveligt. Selv om otte dage i daglig sprogbrug ofte forstås som en uge, skal begrebet i § 73 i overensstemmelse med sin ordlyd forstås som en uge og en dag⁸. Den præceptive overgrænse på *fire uger* skyldes en formodning om, at alt for tidlig indkaldelse er upraktisk, ikke mindst af hensyn til nytilkomne aktionærer⁹. Det er dog et spørgsmål, om det nævnte hensyn med rimelighed kan føre til fastsættelse af en så relativ kort legal maksimalfrist som fire uger. Tværtimod har andre retssystemer en omtrent tilsvarende frist som præceptiv *minimumsfrist*, jfr. eksempelvis tysk AktG § 123, stk. 1 (mindst en måned).

I en særegen situation kan indkaldelsesvarslet blive mindst *tre måneder* og *to uger*, nemlig hvor en omsættelighedsbegrænsning eller stemmeretsmaksimering gennemføres i henhold til AL § 172, jfr. bestemmelsens stk. 3, 3. pkt.¹⁰.

Ifølge art. 24, stk. 3, i udkastet til 5. *selskabsdirektiv* gælder, hvor indkaldelse sker ved anbefalet brev, at fristen skal være mindst to uger, og ved offentlig indkaldelse, at fristen skal være mindst en måned.

Art. 86, stk. 1, i udkastet til statut for *europæiske aktieselskaber* bestemmer, at indkaldelsesvarslet skal være mindst en måned¹¹.

Om *partrederi* bestemmer sølovens § 45, stk. 1, blot, at partrederne indkaldes til møde »med passende varsel, i almindelighed mindst en uge«.

Indkaldelsesvarslet i *ejerforeninger* skal mindst andrage otte dage¹².

I *øvrige foreninger* reguleres varslet alene af vedtægterne.

6. Krenchel s. 256. Kobbernagel: Dirigenten s. 16. Børge Rasmussen s. 35.

7. Bet. 1969 s. 109.

8. SOU 1971:15 s. 232.

9. SOU 1971:15 s. 231 f. og Rodhe s. 164.

10. Kobbernagel: Dirigenten s. 17.

11. Jfr. ligeledes udkastets art. 23 b og 234.

12. Blok s. 421.

Hverken ledelsen, generalforsamlingen eller overregistrator har beføjelse til at *tillade indkaldelse med kortere varsel* end bestemt i vedtægterne sammenholdt med AL § 73, stk. 1. Dog kan en universalforsamling bortse fra en indkaldelse med for kort varsel, ligesom den helt kan afstå fra indkaldelse¹³. Ej heller hvis økonomiske vanskeligheder måtte gøre forkortelse af fristen hensigtsmæssig, kan noget sådant besluttes, medmindre der foreligger en universalforsamling, der énstemmigt tilslutter sig¹⁴.

For så vidt angår bankaktieselskaber gælder den særlige bestemmelse, at tilsynet med banker og sparekasser kan tillade indkaldelse af generalforsamlingen med kortere frist end fastsat i vedtægterne i tilfælde, hvor bankens tab overstiger 25 pct. af aktiekapitalen og bestyrelsen derfor i medfør af BL § 43, stk. 2, skal indkalde generalforsamlingen og redegøre for bankens økonomiske forhold. En sådan dispensation kan være hensigtsmæssig for at undgå væsentlig forringelse af bankens stilling indtil generalforsamlingen¹⁵. Bestemmelsen synes særligt anvendelig, hvor vedtægternes minimumsvarsel er længere end otte dage, hvorimod dispensationsmuligheden synes at burde anvendes med tilbageholdenhed – om overhovedet – hvis der er tale om at afkorte varslet til under otte dage.

Ifølge *engelsk* CA art. 133 gælder, at andre generalforsamlinger end den ordinære kan indkaldes med kortere varsel end foreskrevet, såfremt der foreligger tilslutning fra flertallet af de adgangs- og stemmeberettigede aktionærer udgørende mindst 95 pct. af den adgangs- og stemmeberettigede aktiekapital¹⁶.

Er i et *partrederi* en sag af så hastende karakter, at afholdelse af møde med behørigt varsel ikke kan nås, kan partrederne træffe beslutning på anden måde, jfr. sølovens § 45, stk. 1, 3. pkt.

AL § 73, stk. 1, fastsætter minimum- og maksimumfrister for, hvornår indkaldelsen skal foretages, men definerer ikke, *hvornår indkaldelsen anses foretaget*, med den følge at fristen begynder at løbe fra det pågældende tidspunkt. Ved *offentlig* indkaldelse må gælde, at fristen regnes fra den dag, hvor det pågældende skrift udkommer¹⁷. Skal bekendtgørelse ske i flere skrifter, og udkommer disse ikke samme dag, må indkaldelsen anses foretaget, når det sidste skrift udkommer. Foreskriver vedtægterne flere på hinanden følgende indrykninger, løber fristen fra sidste indrykning. Foreskriver vedtægterne kun én indrykning, men foretager ledelsen yderligere indrykning for at minde aktionærene om generalforsamlingen, løber fristen fra den første indrykning¹⁸.

13. Krenchel s. 256.

14. Gomard: Aktieselskabers likvidation og konkurs s. 19.

15. K. Bjørn Jensen og Jørgen Nørgaard: Bank- og sparekasseloven med kommentarer s. 162.

16. Gower s. 531.

17. SOU 1971:15 s. 232.

18. Möser s. 22 f.

Hvad angår *brevindkaldelse* fremgår det ikke af de danske motiver, hvornår indkaldelsen skal anses for at være foretaget. De svenske motiver antager i tilslutning til den dagældende norske regel, at brevindkaldelse må anses foretaget den dag, hvor indkaldelsen afsendes med posten¹⁹. De øvrige nordiske aktieselskabslove taler om, at indkaldelsen »utfærdiges«, henholdsvis »utfärdas«, og der synes ikke at være tilsigtet nogen realitetsforskel i forhold til det danske »foretages«. Det kunne derfor være fristende i dansk ret at antage samme løsning, som de svenske motiver kommer til. Imidlertid forekommer løsningen ikke tilfredsstillende, når dens praktiske konsekvenser i dansk ret iagttages. Benytter selskabet minimumvarslet på otte dage, og bestemmer vedtægterne i overensstemmelse med AL § 65, stk. 2, 2. pkt., at aktionæren skal anmelde sin deltagelse hos selskabet op til fem dage før generalforsamlingen, kan det meget ofte blive overordentlig vanskeligt for aktionæren overhovedet at nå at reagere. Beskyttelsen af aktionæren synes derfor at tilsige, at fristen ikke kan begynde at løbe på afsendelsesdagen. Ingen ville jo heller drømme om at hævde, at fristen ved offentlig indkaldelse kunne begynde at løbe, når selskabet afsender annoncen til det pågældende skrift. Skal fristbestemmelsen have nogen mening, må den regnes fra det tidspunkt, hvor aktionæren har mulighed for at gøre sig bekendt med den indkaldelse, som selskabet kommunikerer til ham. En sådan mulighed har aktionæren ikke, så længe indkaldelsen er under forsendelse.

Accepteres foranstående argumentation, fremkommer imidlertid endnu en vanskelighed: Nogle breve ankommer dagen efter afsendelsen, andre er længere tid undervejs. Fra hvornår skal fristen da regnes? Engelsk ret opstiller en formodningsregel, hvorefter »service shall be deemed to be effected 24 hours after posting properly addressed and prepaid letters«²⁰. Herhjemme vil man vel ofte trække en smule på smilebåndet af en tilsyneladende så firkantet formodningsregel, men ved nærmere eftertanke må det erkendes, at sådanne formodningsregler heller ikke er dansk ret ganske fremmed, jfr. eksempelvis forsikringsaftalelovens § 11, stk. 2. Klart er det dog, at en sådan formodningsregel ikke kan opstilles uden udtrykkelig hjemmel – hvilket, da spørgsmålet er uomtalt i AL, vil sige vedtægts-hjemmel. Den omhyggelige selskabsledelse vil afsende indkaldelsen i så god tid, at spørgsmålet overhovedet ikke opstår, men skulle der blive tale om en sag, hvor indkaldelsen blev *afleveret* til postforsendelse netop på den dag, der betegner minimumfristens begyndelse, altså sædvanligvis

19. SOU 1971:15 s. 232. Se iøvrigt J.A. Andersen i J 1983.153 ff.

20. Gower s. 532.

otte dage før generalforsamlingen, er der efter min opfattelse ikke tale om rettidig indkaldelse.

Den nærmere *beregning* af fristen har voldt vanskeligheder i engelsk retspraksis, hvor den overvejende opfattelse er, at det ved beregningen af antallet af dage i alt fald er sikrest at regne med »clear days«, altså eksklusive indkaldelsesdagen og generalforsamlingsdagen²¹. I dansk ret kan der ikke være tvivl om, at der kan foretages en simpel tilbageregning fra generalforsamlingsdatoen: er mindstevarslet otte dage og skal generalforsamlingen holdes den 18. i måneden, er en indkaldelse foretaget otte dage tidligere, altså den 10. i måneden, rettidig. Med engelsk sprogbrug bliver der altså syv »clear days« mellem indkaldelsesdagen og generalforsamlingsdagen.

Det kan i medfør af AL § 65, stk. 2, 2. pkt., være bestemt i vedtægterne, at en aktionær for at kunne møde på generalforsamlingen skal have *anmeldt sin deltagelse* hos selskabet en vis tid, dog højst fem dage, før generalforsamlingen. Det må understreges, at en sådan anmeldelsesfrist ikke forlænger indkaldelsesfristen. Skal generalforsamlingen eksempelvis holdes den 18. og foretages indkaldelsen med kortest muligt varsel den 10., kan det foreskrives, at aktionærerne skal have anmeldt deres deltagelse hos selskabet senest den 13. Forestiller man sig, at aktionæren læser indkaldelsen i et brev eller en avis ved sin hjemkomst fra arbejde den 10., har aktionæren tre dage, nemlig den 11., 12. og 13., til at anmelde sin deltagelse over for selskabet og til i givet fald at organisere en opposition resulterende i ligesindede aktionærers deltagelse i generalforsamlingen efter forudgående anmeldelse. Det ville være rimeligt, om man foreskrev, at de to frister ikke kunne løbe på samme tid, men kun efter hinanden, så at indkaldelsesvarslet ikke regnes baglæns fra generalforsamlingsdagen, men fra den sidste dag for tilmelding til generalforsamlingen²².

Sådan løsning gælder eksempelvis efter tysk AktG § 123, stk. 2, 2. pkt.

3.4. Indkaldelsens indhold

Indkaldelsens indhold bestemmes af *bestyrelsen* eller af direktionen efter bestyrelsens bemyndigelse¹. Direktionen kan ikke på egen hånd bestemme indkaldelsens indhold eller stille forslag til generalforsamlingens dagsor-

21. Samme s. 531.

22. SOU 1971:15 s. 232.

1. Gomard s. 316.

den². Også bestyrelsen bestemmer, om dagsordenspunkter, hvis optagelse ikke er obligatoriske – for eksempel décharge, hvor et sådant punkt ikke er foreskrevet i vedtægterne – skal medtages³. Selv i tilfælde, hvor en del af indkaldelsens indhold fremkommer som følge af *initiativ fra en aktionær* i medfør af AL § 71, er det alligevel bestyrelsen, der fastlægger indkaldelsens indhold. Bestyrelsen må herved loyalt gengive aktionærens beskrivelse af emnet, der ønskes behandlet, men der er ikke pligt til nogen ordret gengivelse af den henvendelse, som selskabet har modtaget fra aktionæren. Det er således tilladt – og ofte ganske naturligt – at bestyrelsen forkorter den modtagne tekst ved udformningen af indkaldelsen, når blot resultatet af forkortelsen fremstår som en loyal og dækkende gengivelse af aktionærens henvendelse⁴.

Som udgangspunkt kan kun bestyrelse og aktionærer kræve et emne optaget på dagsordenen og dermed gengivet i indkaldelsen⁵, men det kan ikke udelukkes, at der gennem vedtægtsbestemmelse kan gives *andre end aktionærer ret til at kræve et emne optaget* på dagsordenen⁶. Noget sådant vil være særlig naturligt i tilfælde, hvor der er tillagt ikke-aktionærer møde- og stemmeret.

Det ligger ikke inden for generalforsamlingens kompetence at *tage stilling til indkaldelsens og dermed dagsordenens indhold*. Et dagsordenspunkt som »godkendelse af dagsordenen« er derfor overflødigt og vildledende⁷.

Er selskabet under likvidation, udformes indkaldelsen af *likvidatorerne*, der træder i bestyrelsens sted, jfr. AL § 121. Indkaldes generalforsamlingen i medfør af AL § 72, stk. 2, af *overregistrator*, udformer denne eller en af ham dertil befuldmægtiget indkaldelsen⁸.

3.4.1. Aktionærers forslag

Uanset at den endelige udformning af dagsordenen således foretages af selskabets bestyrelse, har *aktionærerne* i medfør af AL § 71 en vidtgående adgang til at påvirke dagsordenen og dermed indkaldelsens indhold.

2. Gomard s. 288. Kobbernagel: Dirigenten s. 19.

3. Gomard: Grundrids s. 148.

4. Hémard-Terré-Mabilat s. 46.

5. Gomard s. 288.

6. Sindballe-Klerk s. 224.

7. Kobbernagel: Dirigenten s. 21.

8. Jfr. Hémard-Terré-Mabilat s. 16 om generalforsamlinger indkaldt af en domstol. Art. 85, stk. 2, i udkastet til statut for europæiske aktieselskaber bestemmer udtrykkeligt om tilfælde, hvor generalforsamlingen indkaldes ved rettens hjælp, at retten fastsætter dagsordenen.

Denne aktionærret har en lang tradition i dansk selskabsret. Således bestemte allerede art. 17 i konventionen af 3/8 1772 for det andet asiatiske kompagni, at aktionærerne kunne fremsætte forslag over for direktørerne indtil otte dage før generalforsamlingen, og at disse derefter var forpligtet til at nævne forslagene for forsamlingen, også selv om direktørerne ikke støttede dem¹.

Det har næppe stor betydning, om forslagsretten karakteriseres som en individualret, således som det vel sædvanligvis er tilfældet, eller om det som hos *Krenchel* karakteriseres som en almen aktionærretlig beføjelse². Afgørende er, at retten er tillagt den enkelte aktionær præceptivt og derfor ikke kan fjernes eller reduceres ved vedtægtsbestemmelse, generalforsamlingsbeslutning eller på anden måde.

Erhververen af en *navneaktie* kan ikke udøve forslagsretten, medmindre han er noteret i aktiebogen eller har anmeldt og dokumenteret sin erhvervelse, jfr. AL § 27, 1. pkt. Ved *ihændeleveraktier* må der ved aktionærens udøvelse af forslagsretten ske forevisning af aktien eller af et frisk depotbevis, hvori aktien er optaget³.

Aktionærens krav om at få et bestemt emne behandlet på generalforsamlingen skal være fremsat over for bestyrelsen *i så god tid*, at emnet kan optages på dagsordenen for generalforsamlingen, jfr. § 71. Der må således levnes bestyrelsen rimelig tid til praktiske foranstaltninger i forbindelse med indkaldelsen, udfærdigelse, mangfoldiggørelse og udsendelse af indkaldelsen med dagsorden. På dette punkt betegner reglen en nyskabelse. AL 1930 bestemte i § 56, stk. 3, at enhver aktionær »under iagttagelse af de regler, vedtægterne måtte indeholde herom« havde ret til at kræve et bestemt emne optaget i dagsordenen. Vedtægterne forudsattes således nærmest at fastsætte en absolut tidsfrist for begæringens fremsættelse. 1964-udkastets § 67, stk. 1, videreførte henvisningen til »vedtægternes regler herom«, men det erkendtes efterhånden, at adskillige vedtægter gik for langt med hensyn til tidlig fiksering af fristudløbet, og med 1969-forslaget foresloges derfor den nuværende regel indført for at råde bod herpå og for at sikre aktionærernes adgang til effektivt at gøre brug af forslagsretten. Man fastsatte derfor en kort fristregel, der ikke kan fraviges i vedtægterne⁴.

Svensk ret, der også indførte reglen, kunne dermed opgive nogle sjældent anvendte regler om kompletterende indkaldelse og om ansvaret for omkostninger for en sådan⁵. Noget andet

1. H. O. Jensen i UfR 1944 B s. 228 f.

2. Krenchel s. 283 f.

3. Gomard s. 312.

4. Bet. 1969 s. 109 og 114.

5. SOU 1971:15 s. 231.

er, at reglerne om supplerende indkaldelse måske må antages at vinde indpas i alt fald i dansk ret via de kommende *EF-regler*, jfr. nedenfor.

En til AL § 71 svarende forslagsret er indført i IFL § 9, stk. 4.

Det ses fremført, at den fleksible forslagsfrist i § 71 må ses i sammenhæng med AL § 73, stk. 1, hvorefter indkaldelse tidligst må foretages fire uger før generalforsamlingen⁶. Klart er, at man med fire-ugers-risten undgår ekstreme situationer, hvor eksempelvis en generalforsamling indkaldes i januar til afholdelse i maj, hvorved aktionærer reelt afskæres fra at gøre brug af forslagsretten. Bortset fra sådanne ekstreme chikanesituationer ses fire-ugers-risten imidlertid ikke at hjælpe aktionæren stort. Aktionæren kan jo ikke på forhånd vide, hvilken dato bestyrelsen har i tankerne med henblik på afholdelse af generalforsamlingen. Ofte vil vedtægternes spillerum for generalforsamlingstidspunktet være overordentligt vidt, nemlig inden for de lovbefalede seks måneder efter regnskabsårets udløb, jfr. AL § 69, stk. 1, 1. pkt. I mange tilfælde skal aktionæren således nærmest være synsk for tidsmæssigt at ramme rigtigt med sin begæring. Har bestyrelsen udfærdiget indkaldelsen tidligere, end aktionæren havde regnet med, er han afhængig af, om bestyrelsen frivilligt og under iagttagelse af minimumsristen i AL og vedtægterne udfærdiger supplerende indkaldelse⁷. Til en sådan kompletterende indkaldelse har bestyrelsen ingen forpligtelse. For at råde bod på denne for aktionæren usikre situation vil det være tilrådeligt – men ikke obligatorisk – om selskabet i vedtægterne på forhånd fastsætter en dato, inden hvilken forslag kan indgives. Efter min opfattelse må den pågældende dato imidlertid ikke have karakter af en absolut frist, med den følge at forslag indkommet efter fristens udløb altid afvises, selv om de rent faktisk kunne nå at optages på dagsordenen. I så fald synes fristbestemmelsen nemlig at komme i strid med den præceptive § 71⁸. Fristen bør derimod have karakter af en oplysning til aktionærerne om, at i hvert fald forslag, som indkommer inden den nævnte dato, vil være *sikret* optagelse på dagsordenen, altså en garanti for, at selskabet i det mindste ikke foretager indkaldelse før dette tidspunkt. Da det imidlertid ikke kan udelukkes, at risten i sig selv af aktionærerne opfattes som værende absolut, må det formentlig kræves, at risten ikke sættes så tidligt, at den derved væsentligt reducerer aktionærernes mulighed for at indgive forslag⁹.

Forslagsretten efter AL § 71 gælder både *ordinære* og *ekstraordinære*

6. Bet. 1969 s. 114. Kobbernagel: Dirigenten s. 34.

7. Rodhe s. 164.

8. Cfr. tilsyneladende Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 297.

9. Jfr. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 297.

generalforsamlinger¹⁰. For ekstraordinære generalforsamlinger synes bestemmelsen kun at få ringe praktisk betydning, nemlig hvor aktionæren får kundskab om den forestående indkaldelse og når at indgive sin begæring, inden indkaldelsen mangfoldiggøres og udsendes, eller hvor bestyrelsen foretager en supplerende indkaldelse under iagttagelse af lovens og vedtægternes minimumsvarsel¹¹.

AL 1973 § 71 anvender, ligesom AL 1930 § 56, stk. 3, betegnelsen »*bestemt emne*«. Det må således kræves, at det emne, der ønskes behandlet, i begæringen fremtræder i en konkret formuleret stand¹². Konkretiseringen må være ret nøje, og generelt formede dagsordenpunkter om for eksempel »kritik af selskabets ledelse« kan ikke antages at opfylde lovens krav¹³. Selv om der ikke sprogligt er fuldstændig kongruens mellem ordvalget i § 71 og i § 70 om beføjelsen til at forlange ekstraordinær generalforsamling indkaldt, må det desuagtet antages, at også § 71 må læses som »et bestemt angivet emne«. Rummer emnet et forslag fra aktionæren om en ekstraordinær granskning i medfør af AL § 95, stk. 1, må forslaget indeholde en veldefineret beskrivelse og afgrænsning af den opgave, som granskningsmændene skal stilles overfor¹⁴.

Der er intet til hinder for, at aktionæren kan fremsætte *alternative forslag* i tilfælde, hvor aktionæren føler sig usikker, hvorvidt det principale forslag vil opnå tilstrækkelig tilslutning¹⁵.

Bestyrelsen kan formentlig ikke *nægte at optage* et aktionærforslag på dagsordenen, selv om forslaget kun vil kunne vedtages af generalforsamlingen med bestyrelsens samtykke, og bestyrelsen ikke mener at ville give dette, for eksempel hvor der stilles forslag om aktiekapitalnedsættelse til et af de i AL § 44 a, stk. 1, nr. 2-4, angivne formål, jfr. bestemmelsens stk. 2, eller om udbetaling af et højere udbytte end foreslået eller tiltrådt af bestyrelsen, jfr. AL § 112, 2. pkt. Det kan jo nemlig ikke udelukkes, at emnets optagelse på dagsordenen og den påfølgende debat derom på generalforsamlingen kan bevæge bestyrelsen til at skifte standpunkt¹⁶.

Også efter *tysk* ret er forslagsretten, der oftest fungerer *efterfølgende* i forhold til indkaldelsen, en individualret, jfr. AktG § 126, hvorimod der er tale om en minoritetsbeføjelse,

10. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 32. Bet. 1969 s. 114.

11. Krenchel s. 261. Se om tilsvarende regel i IFL bet. 942/1981 s. 60.

12. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 32. Gomard s. 312.

13. Bet. 942/1981 s. 60.

14. Jfr. Paul Persson i Revisionsorientering april 1981 s. 5.

15. Andersson s. 40.

16. Holmgaard i J 1974.156. Cfr. Græsvænge-Larsen-Roelsen s. 152, 1. udgave, udeladt i 2. udgave, s. 297.

når det drejer sig om dagsordenen i forbindelse med indkaldelse af en generalforsamling på begæring af en minoritet på 5 pct., jfr. AktG § 122, stk. 2, og § 124¹⁷.

Engelsk ret giver forslagsretten til selskabsdeltagere, der repræsenterer mindst 5 % »of the total voting rights« eller til 100 selskabsdeltagere, der besidder aktier, på hvilke der gennemsnitligt er indbetalt £ 100 pr. medlem¹⁸. Omkostningerne ved forslagens optagelse i dagsordenen skal efter engelsk ret afholdes af de pågældende selskabsdeltagere!

Art. 23 og 25 i udkastet til 5. *selskabsdirektiv* bestemmer, at fastsættelse af dagsorden og opførelse af ét eller flere nye emner på dagsordenen for en allerede indkaldt generalforsamling skal kunne begæres over for selskabet af én eller flere aktionærer, der tilsammen enten har (relativt) 5 % af kapitalen eller (absolut) aktier for nominelt 100.000 ERE.

Tilsvarende regler fastsættes i art. 86, stk. 3, i udkastet til statut for *europæiske aktieselskaber*.

Også i *foreningsretten* antages det at være udgangspunktet, at ethvert medlem har ret til at stille forslag til optagelse på dagsordenen og debat på generalforsamlingen¹⁹.

IFL har som nævnt i § 9, stk. 4, optaget en til AL § 71 svarende regel.

Udkastet til lov om *kommanditselskaber* foreslår en tilsvarende regel i lovforslagets § 15²⁰.

Der er ikke i loven eller motiverne taget stilling til, hvad der bliver følgen i en situation, hvor bestyrelsen – enten af chikane eller af ren og skær forsmættelse – *undlader at optage* et emne på dagsordenen, som er begæret behandlet af en aktionær i medfør af § 71. For det første kan det ikke udelukkes, at undladelsen påvirker gyldigheden af generalforsamlingen som sådan eller af de enkelte emner, der faktisk er optaget på dagsordenen. En bestyrelse, der opdager en forglemmelse af denne karakter, vil formentlig hurtigst muligt redressere fejlen ved udsendelse af en supplerende dagsorden, forudsat en sådan kan udsendes rettidigt, jfr. AL § 73, stk. 1, 1. pkt. En egentlig pligt for ledelsen til at redressere fejlen på denne måde kan formentlig antages at bestå. Aktionæren kan ikke på egen hånd bekendtgøre emnet med den virkning, at det anses at være sat på dagsordenen i medfør af § 74. Formentlig kan han få bestyrelsen dømt til at optage emnet på dagsordenen for en kommende generalforsamling, men denne kostbare og tidkrævende mulighed synes at være upraktisk.

3.4.2. *Indhold i øvrigt*

Selv om det ikke udtrykkeligt er nævnt i AL, forekommer det selvfølgelig, at indkaldelsen må indeholde tilstrækkelig *betegnelse af selskabet*, så at adressaterne bibringes et klart indtryk af, hvilket selskab der indkalder

17. Se om *fransk* ret Hémard-Terré-Mabilat s. 31 og 45.

18. Gower s. 533.

19. Hartwig s. 139 f.

20. Jfr. 937/1981 s. 80.

generalforsamlingen. Kravet kan få en vis praktisk betydning i større koncerner bestående af en flerhed af selskaber med selskabsnavne, der rummer fællestræk, som eventuelt alene adskilles gennem branchebetegnelser.

Art. 24, stk. 2, litra a, i udkastet til 5. *selskabsdirektiv* bestemmer, at indkaldelsen skal angive selskabets navn og hjemsted.

Også *generalforsamlingens karakter*, ordinær eller ekstraordinær, må angives i indkaldelsen¹. Det bør ligeledes angives, hvis generalforsamlingen er indkaldt på forlangende af aktionærer i medfør af AL § 70, 2. pkt.

Art. 24, stk. 2, litra c, i udkastet til 5. *selskabsdirektiv* bestemmer, at indkaldelsen skal indeholde angivelse af generalforsamlingens art, ordentlig, overordentlig eller særlig.

Helt selvfølgelig forekommer det, at *tid og sted* for generalforsamlingen nøje må angives². For så vidt angår stedet må der ske angivelse af både lokalet, adressen og bynavnet³. Tiden må angives med dato og årstal, gerne ligeledes ugedag, samt klokkeslet.

Art. 24, stk. 2, litra b, i udkastet til 5. *selskabsdirektiv* bestemmer, at indkaldelsen skal indeholde angivelse af sted og tid for generalforsamlingen.

For aktionærerne er det væsentligt at modtage meddelelse i god tid om de emner, der skal behandles på generalforsamlingen, så aktionærerne kan afgøre, om der er behov for at møde, og hvilket standpunkt de i givet fald vil tage til de enkelte emner⁴. Det er derfor naturligt, når AL § 73, stk. 3, 1. pkt., bestemmer, at det i indkaldelsen skal angives, *hvilke anliggender* der skal behandles på generalforsamlingen. Angivelsen sker i form af opstilling af en dagsorden, hvorved forstås en kronologisk ordnet oversigt over de emner, der agtes behandlet på generalforsamlingen⁵. For den ordinære generalforsamlings vedkommende vil det være tilstrækkeligt med en henvisning til vedtægternes bestemmelse om, hvilke anliggender der skal behandles på den ordinære generalforsamling⁶. Har den vedtægtsmæssige dagsorden et punkt »eventuelt«, må de forslag, der måtte være indkommet til behandling herunder, dog angives⁷.

1. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 30.

2. SOU 1971:15 s. 233.

3. Krenchel a.st.

4. Gomard s. 316.

5. Kobbernagel: Dirigenten s. 19.

6. Jfr. AL § 4, stk. 1, nr. 9, og § 74, 2. pkt.

7. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 30. Gomard s. 316.

Indkaldelsens emneangivelse må være så klar og tydelig, at enhver adressat herefter rimeligvis må forventes at være på det rene med, hvilke anliggender generalforsamlingen skal behandle⁸. En angivelse som »forslag fra bestyrelsen« eller »behandling af indkomne forslag« er ikke tilstrækkelig specifik.

I UfR 1931.332 VLD ansås betegnelsen »behandling af indkomne forslag« ikke at opfylde kravet i et aktieselskabs vedtægter om kort angivelse af forslagernes indhold⁹.

I den foreningsretlige UfR 1944.1053 ØLD ansås en beslutning under dagsordenpunktet »indkomne forslag« gyldigt truffet. Generalforsamlinger skulle ifølge foreningens vedtægter indkaldes med 14 dages varsel, og forslag fra foreningens medlemmer skulle indsendes senest otte dage før generalforsamlingsdatoen. Disse forslag kunne således behandles uden at være særskilt opført på indkaldelsen. Det i sagen omtvistede bestyrelsesforslag ansås gyldigt vedtaget ud fra den betragtning, at bestyrelsesforslag ikke burde være ringere stillet end forslag fra foreningens medlemmer. Afgørelsen forekommer betænkelig og kan i hvert fald ikke overføres til selskabsretten.

I UfR 1918.352 SHD ansås betegnelsen »forslag til lovændringer« efter omstændighederne tilstrækkelig, allerede fordi den sagfører, der mødte for den pågældende aktionær, vidste nærmere besked om de konkrete vedtægtsændringer, der agtedes behandlet. Som fremhævet af Gomard er der med denne »allerede-fordi«-dom ikke taget stilling til, om en emneangivelse som den nævnte i almindelighed er tilstrækkelig¹⁰. Det er den ikke!

Möser beskriver klarhedskravet således: »Sie (i.e.: emneangivelserne i dagsordenen) müssen, wenn auch in aller Kürze, derart klar und deutlich bezeichnet sein, dass jeder Aktionär bei normaler Einsicht aus ihnen entnehmen kann, worüber verhandelt und Beschluss gefasst werden soll«¹¹.

»Kurz zusammengefasst muss gesagt werden, dass in der Tagesordnung allen Aktionären als den finanziellen Trägern der Gesellschaft »klarer Wein« eingeschenkt werden muss ...«¹².

Det af Möser benyttede, nærmest lidt spøgefulde begreb »klarer Wein« kan måske på dansk udtrykkes således, at dagsordenen skal være »ærlig«¹³. Heri ligger for det første, at dagsordenen i det mindste ikke må være vildledende, men at dens emneangivelse tillige skal være klar, éntydig, præcis og udtømmende.

Det må ligeledes kræves, at dagsordenen kan »stå alene«. Det kan således ikke kræves, at aktionærerne for at forstå dagsordenens emneangivelse skal kende eller skaffe sig andre dokumenter – måske lige med undtagelse af selskabets vedtægter, der forudsættes bekendt, og som i alt fald

8. Krenchel s. 261.

9. Se Gomard s. 316.

10. Gomard s. 316 f.

11. Möser s. 28 f.

12. Möser s. 31.

13. Blok s. 421.

til enhver tid kan fås hos selskabet. Dog er det naturligvis helt tilladeligt – ja, efter omstændighederne kan det være nødvendigt for at bibringe aktionærerne tilstrækkeligt overblik over emnerne – at et emne uddybes i et medfølgende bilag, hvortil der henvises i dagsordenen.

I fransk ret fremgår det af Décret art. 123, stk. 2, at »les questions inscrites à l'ordre du jour sont libellées de telle sorte que leur contenu et leur portée apparaissent clairement, sans qu'il y ait lieu de se reporter à d'autres documents«¹⁴.

Den engelske retstilstand beskrives af Gower således, at indkaldelsen »must convey to ordinary minds sufficient information as to what is proposed to enable the recipients to decide whether they should attend and vote«¹⁵.

Art. 24, stk. 2, litra f, i udkastet til 5. selskabsdirektiv foreskriver blot lakonisk, at indkaldelsen skal indeholde dagsorden.

I foreningsretten har det i alt fald tidligere været antaget, at det ikke uden særlig hjemmel kan forlanges, at indkaldelsen skal indeholde dagsorden¹⁶. I nyere foreningsret må det dog muligvis antages, at de aktieretlige principper efterhånden har smittet så meget af, at der må kræves en dagsorden eller for den ordinære generalforsamling en henvisning til vedtægternes dagsordenbestemmelse¹⁷.

Generalforsamlingen »behandler anliggender« og »afgør sager«, jfr. AL §§ 73, stk. 3, og 74. Når fokus imidlertid sættes på en konkret beslutning, må det siges, at denne træffes gennem vedtagelse eller forkastelse af et konkret forslag. Der er således forskel mellem på den ene side *anliggender*, der skal behandles, såsom resultatopgørelse og status, overskudsanvendelse eller tabsdækning, valg af bestyrelse, og på den anden side *forslag* om, at resultatopgørelse og status godkendes, at overskuddet anvendes på en nærmere angiven måde til reserver, udbytte m.v., og at generalforsamlingen vælger personerne A, B og C til bestyrelsen¹⁸.

Det må i denne forbindelse fastholdes som det klare udgangspunkt, at det, der skal angives i indkaldelsen, ikke er forslaget som sådant, men det anliggende, der skal behandles. Selskabsdeltagerne adviseres gennem angivelsen af sager på dagsordenen om, hvilke anliggender generalforsamlingen skal behandle, men inden for de rammer, der sættes af denne angivelse, kan der tænkes en række forskellige forslag, som ikke fremgår – og ikke skal fremgå – af indkaldelsens emneangivelse. Der er ikke efter dansk

14. Hémard-Terré-Mabilat s. 227.

15. Gower s. 533.

16. Meyer s. 55.

17. Se UfR 1937.1162 ØLD og UfR 1942.403 ØLD.

18. Haefliger s. 78.

ret pligt til for selskabets ledelse på forhånd at tage stilling til dagsordenpunkterne, for eksempel ved at ledsage hvert dagsordenpunkt med ledelsens beslutningsforslag desangående.

Tysk AktG § 124, stk. 3, bestemmer i modsætning hertil: »Zu jedem Gegenstand der Tagesordnung, über den die Hauptversammlung beschliessen soll, haben der Vorstand und der Aufsichtsrat, zur Wahl von Aufsichtsratsmitgliedern und Prüfern nur der Aufsichtsrat, in der Bekanntmachung der Tagesordnung Vorschläge zur Beschlussfassung zu machen«¹⁹.

Art. 24, stk. 2, litra g, i udkastet til 5. *selskabsdirektiv* bestemmer, at indkaldelsen skal angive ikke blot dagsordenen, men tillige forslagene til hvert emne på dagsordenen. I det omfang der ikke fra aktionærer foreligger forslag, må det derfor efter direktivudkastet være ledelsens opgave at udarbejde konkrete beslutningsforslag i tilslutning til hvert angivet anliggende.

Et tilsvarende system foreslås indført i art. 86, stk. 2, i udkastet til statut for *europæiske selskaber*.

3.4.3. Angivelse af forslag

I visse situationer kræves der mere end blot angivelse af, hvilket *anliggende* der skal behandles. Visse anliggender har så indgribende betydning for selskabsdeltagerne, at disse har et naturligt krav på at blive adviseret om *hovedlinierne i de forslag*, der vil blive forelagt generalforsamlingen. Denne interesse gælder særligt i tilfælde af forslag om *ændring af vedtægterne*. Før AL 1930 antoges det blot, at dagsordenen skulle indeholde et særligt punkt om behandlingen af forslaget herom, men at det ikke var nødvendigt at gengive forslaget eller dets hovedindhold i dagsordenen¹. Mange selskabers vedtægter indeholdt blot den bestemmelse, at det skulle angives i indkaldelsen, såfremt der på generalforsamlingen skulle forhandles forslag, til hvis vedtagelse krævedes særlig majoritet². Allerede med 1964-udkastet foresloges det at indføre en bestemmelse om vedtægtsændringer, hvorefter forslagets væsentligste indhold skal angives i indkaldelsen³. Bestemmelsen, der havde forbillede i norsk AL og navnlig skyldtes et hensyn til fjernere boende aktionærer⁴, indførtes som AL 1973 § 73, stk. 3, 2. pkt. Det følger af betegnelsen »væsentligste indhold«, at

19. Hefermehl s. 19.

1. Gomard s. 316.

2. Hos de fleste selskaber blev det dog længe før AL 1973 praksis, at man trods den manglende pligt dertil gengav forslagenes hovedindhold i indkaldelsen og derudover tilføjede den efter vedtægterne obligatoriske bemærkning om særlig majoritet.

3. 1964-udkastets § 65, stk. 5.

4. Bet. 1964 s. 157.

indkaldelsen ikke behøver at angive den eksakte ordlyd af det forslag, der agtes fremsat, men blot (på loyal og dækkende måde) må gengive dets hovedindhold⁵.

Jfr. ligeledes Möser⁶ om den tilsvarende bestemmelse i den tidligere Handelsgesetzbuch § 274, stk. 2, hvori det hed: »In der ... Ankündigung soll die beabsichtigte Aenderung des Gesellschaftsvertrages nach ihrem *wesentlichen Inhalt* erkennbar gemacht werden«⁷. Som begrundelse for, at der blot skulle ske angivelse af »Gegenstand der Beschlussfassung ..., nicht auch die Form des Beschlusses«, angiver Möser, at det ellers ikke ville være muligt at tage stilling til ændrings- eller tillægsforslag.

Mösers begrundelse holder i alt fald ikke efter nugældende dansk ret, hvor generalforsamlingen ikke er afskåret fra at vedtage ændringsforslag. Snarere må begrundelsen søges i det rent praktiske, at en gengivelse in extenso kan blive alt for pladskrævende, kostbar og uoverskuelig. Adskillige selskaber nøjes imidlertid ikke med at gengive forslagens væsentligste indhold, men gengiver hele den foreslåede ændrede ordlyd af den pågældende vedtægtsbestemmelse, ofte sammenstillet med den gældende ordlyd. Nogen pligt hertil består ikke.

Tysk AktG § 124, stk. 2, bestemmer, at hele ordlyden af den foreslåede vedtægtsændring skal angives. Kun i tilfælde, hvor generalforsamlingen skal træffe beslutning om indgåelse af en kontrakt, kan indkaldelsen nøjes med at angive kontraktens væsentligste indhold.

Også art. 242, stk. 1, i udkastet til statut for *europæiske aktieselskaber* bestemmer, at dagsordenen skal angive (hele) den foreslåede vedtægtsændring.

I *foreningsretten* må der formentlig nu antages principper svarende til AL § 73, stk. 3, 2. pkt.⁸.

Bestemmelsen i AL § 73, stk. 3, 2. pkt., om angivelse af forslagens væsentligste indhold ved forslag om vedtægtsændringer angiver det *lovmæssige minimumkrav* til indkaldelsens indhold i disse situationer. Selskabet kan ikke fravige dette mindstekrav i indskrænkende retning, selv om det eventuelt vil være ubejlejlighedsfuldt for selskabet at få ændringsforslagets væsentligste indhold udbredt til en større kreds, for eksempel i tilfælde af forslag om vedtægtsændringer i en rekonstruktionssituation⁹. Vedtægterne kan foreskrive, at hele forslaget skal gengives.

I visse særlige situationer, hvor det ikke er anset tilstrækkeligt blot at angive anliggendet eller et forslags væsentligste indhold, skal det frem-

5. Bet. 1964 a.st.

6. Side 29.

7. Min fremhævelse.

8. Smh. Hartwig s. 130.

9. Gomard: Aktieselskabers likvidation og konkurs, s. 19.

satte forslag *gengives in extenso* i indkaldelsen. Dette gælder i tilfælde af forslag om indførelse af omsættelighedsbegrænsning eller stemmemaksimering i medfør af de særligt lempelige regler i AL § 172, jfr. bestemmelsens stk. 3, 2. pkt., hvorefter indkaldelserne skal indeholde den fulde ordlyd af forslaget til vedtægtsændringer, ligesom de skal sendes til enhver noteret aktionær. Det må formentlig antages senere at blive obligatorisk, at forslag om vedtægtsændringer skal *gengives in extenso*, jfr. art. 38 i udkastet til 5. *selskabsdirektiv*.

Ved forslag om *aktiekapitalforhøjelse* skal indkaldelse til generalforsamlingen indeholde visse oplysninger til aktionærerne, der gør det nemmere for dem at udnytte deres fortegningsret, jfr. AL § 29, stk. 3. Også ved forslag om *kapitalnedsættelse* stilles der særlige krav til indkaldelsens indhold, jfr. § 44, stk. 2.

3.4.4. Særlige oplysninger til aktionærerne

Det er den altovervejende hovedregel, at indkaldelsen ikke behøver at indeholde nærmere angivelse af *begrundelse eller baggrund* for de angivne emner, hvad enten disse blot er opregnet som anliggender, er angivet med deres væsentligste indhold eller er gengivet *in extenso*. Hvis indkaldelsen indeholder et forslag til en vedtægtsændring, der ikke »taler for sig selv«, vil det ofte være naturligt, at bestyrelsen ledsager indkaldelsen med nogle bemærkninger, der kort opridser baggrunden for den foreslåede ændring, men nogen pligt til en sådan uddybende orientering findes ikke¹. Foreslås aktiekapitalen nedsat, skal det angives, hvilket af de i § 44 a, stk. 1, nævnte formål den foreslåede nedsættelse skal tjene, men nogen egentlig begrundelsespligt kan dette ikke kaldes.

Gøres der imidlertid ved kapitalforhøjelse afvigelse fra aktionærernes fortegningsret, skal årsagen hertil samt begrundelsen for den foreslåede tegningskurs oplyses, jfr. § 29, stk. 3, 2. pkt.

Engelsk ret foreskriver, at forslag, der vil resultere i fordele for ledelsen, skal ledsages af en nærmere angivelse af de fordele, der vil blive opnået².

Det forekommer naturligt at oplyse i indkaldelsen, hvorledes selskabsdeltagerne kan forholde sig, hvis de er forhindret i selv at møde og ønsker at give andre *fuldmagt* til at møde for sig. Nogen forpligtelse til en sådan fuldmagtsvejledning består imidlertid ikke³.

1. Möser s. 30.

2. Gower s. 534.

3. Cfr. om engelsk ret Gower s. 534 og 539.

Efter art. 24, stk. 2, litra e, i udkastet til 5. *selskabsdirektiv* skal indkaldelsen i påkommende tilfælde angive de vedtægtsbestemmelser, der begrænser valget af den befuldmægtigede til bestemte kategorier af personer.

Tilsvarende bestemmelse findes i art. 88, stk. 1, i udkastet til statut for *europæiske aktieselskaber*.

Selv om det ikke udtrykkeligt er foreskrevet i AL, må det antages, at indkaldelsen skal indeholde angivelse af eventuelle *betingelser, som aktionæren må opfylde* for at kunne deltage i generalforsamlingen, nemlig anmeldelse hos selskabet en vis tid, højst fem dage før generalforsamlingen, for så vidt vedtægterne indeholder bestemmelse om en sådan anmeldelsesfrist, jfr. AL § 65, stk. 2, 2. pkt. I praksis formuleres anmeldelsesfristen oftest som en pligt til at løse adgangskort inden fristens udløb, og det må da angives, hvor og hvordan aktionæren løser adgangskort⁴. Det kunne derimod indvendes, at aktionæren principielt bør kende vedtægterne og derfor bør vide, at der består en anmeldelsesfrist, hvis udløb aktionæren selv kan beregne uden at besidde større matematiske kundskaber. Alligevel vil jeg fastholde, at der i indkaldelsen skal advares om anmeldelsesfristen. Indkaldelsen bør også i denne henseende kunne »stå alene«, og aktionærer, der erindrer, at vedtægterne indeholder en anmeldelsesregel, bør ikke sættes i tvivl, hvorvidt bestyrelsen har besluttet at bortse fra reglen ved denne konkrete generalforsamling.

Art. 24, stk. 2, litra d, i udkastet til 5. *selskabsdirektiv* bestemmer, at indkaldelsen i påkommende tilfælde skal angive de i vedtægterne for deltagelse i generalforsamlingen og for udøvelse af stemmeret foreskrevne formaliteter.

Tilsvarende bestemmelse findes i art. 87, stk. 3 og 4, i udkastet til statut for *europæiske aktieselskaber*.

Også om eksistensen af en eventuel *noteringsfrist* i medfør af AL § 67, stk. 2, vil det være naturligt at erindre i indkaldelsen⁵, men nogen pligt til en sådan angivelse består ikke.

Det vil ofte være naturligt at angive i indkaldelsen, *hvilken majoritet* eller i givet fald hvilket *quorum* der kræves til vedtagelse af et bestemt forslag. Nogen pligt til sådan angivelse består dog ikke og undladelse deraf kan med nogen rimelighed forsvares ud fra det synspunkt, at afgørelsen af majoritets- og quorumkrav tilkommer generalforsamlingens dirigent, og at denne afgørelse ikke bør præjudiceres i indkaldelsen.

4. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 33.

5. SOU 1971:15 s. 223.

Art. 243 i udkastet til statut for *europæiske aktieselskaber* bestemmer om den situation, hvor der holdes en generalforsamling nr. 2, fordi der på generalforsamling nr. 1 ikke forelå det ved ændring af vedtægterne lovbestemte quorum på mindst halvdelen af aktiekapitalen, at der i indkaldelsen til generalforsamling nr. 2 skal henvises til, at denne generalforsamling er beslutningsdygtig uanset størrelsen af den repræsenterede aktiekapital. En tilsvarende bestemmelse findes om den særlige forsamling for gældsbrevsindehavere i forslagens art. 58, stk. 2.

Visse indgribende beslutninger i *ejerforeninger* kræver i henhold til normalvedtægtens § 1, stk. 4, 1. pkt., tilslutning fra 2/3 af de stemmeberettigede. Foreligger der imidlertid blot 2/3 majoritet blandt de fremmødte, kan forslaget vedtages på en generalforsamling nr. 2 med 2/3 majoritet. *Blok* anfører herom, at der i indkaldelsen til generalforsamling nr. 2 udtrykkeligt bør gøres opmærksom på, at beslutning på denne generalforsamling kan træffes med kvalificeret majoritet af de afgivne stemmer⁶.

Muligvis kan det generelt antages, at der i tilfælde, hvor særlige majoritets- eller quorumkrav kan brydes gennem vedtagelse af forslaget på en ny generalforsamling, udtrykkeligt bør ske angivelse heraf i indkaldelsen til den nye generalforsamling, så at aktionærerne advares om, at passivitet nu ikke længere kan forhindre vedtagelsen.

Der er ikke pligt til i indkaldelsen at oplyse om de *særlige rettigheder med hensyn til aktindsigt*, der tilkommer aktionærerne, eksempelvis muligheden for mindst otte dage før generalforsamlingen at efterse dagsordenen og de fuldstændige forslag samt for den ordinære generalforsamlings vedkommende tillige årsregnskab og revisionsberetning, jfr. AL § 73, stk. 4. Ved forslag om kapitalforhøjelse skal det dog som nævnt foran angives, hvordan de tegningsberettigede skal forholde sig, hvis de vil benytte deres fortegningsret, jfr. § 29, stk. 3.

Art. 242, stk. 2, 2. pkt., i udkastet til statut for *europæiske aktieselskaber* bestemmer, at der i indkaldelsen skal henvises til aktionærens mulighed for vederlagsfrit at få udleveret den fulde ordlyd af den foreslåede vedtægtsbestemmelse samt en redegørelse udarbejdet af direktionen derom. Også om muligheden for at kræve udleveret den særskilte beretning, som ledelsen skal udarbejde i tilfælde af tab af halvdelen af selskabets aktiekapital, skal selskabsdeltagerne orienteres i indkaldelsen, jfr. udkastets art. 249, stk. 1, 2. led⁷.

I visse tilfælde vil indkaldelsen være ledsaget af *bilag*. Dette vil for det første være tilfældet for så vidt angår indkaldelsen af de aktionærer, der i medfør af AL § 73, stk. 4, har fremsat begæring om tilsendelse af dagsorden, forslag, årsregnskab og revisionsberetning. Ofte vil selskabet imidlertid af egen drift udsende hele materialet til alle noterede aktionærer

6. Blok s. 429.

7. Se endvidere art. 265, stk. 1, om ledelsens redegørelse ved SE-selskabets omdannelse til et nationalt aktieselskab.

sammen med indkaldelsen, men pligt hertil består ikke. Ej heller er der pligt til fremsendelse af andre bilag.

§ 21, stk. 3, i udkastet til lov om *kommanditselskaber* bestemmer, at samtlige kommanditister har krav på at få tilstillet et eksemplar af selskabets årsregnskab sammen med indkaldelsen til det årlige, ordinære kommanditistmøde.

4. Adgangsret

Generalforsamlingens forløb formes aktivt af de personer, der møder op. AL § 65, stk. 2, om aktionærernes adgangsret bruger betegnelsen »møde«, medens § 93 om revisors adgangsret (og i visse tilfælde -pligt) anvender betegnelsen »være til stede«. Det må i denne forbindelse bemærkes, at tilstedeværelse ikke nødvendigvis indebærer ret til deltagelse i generalforsamlingen¹. Der kan være adgangsret for personer, som ikke har ret til gennem ytringer eller stemmeafgivning at præge generalforsamlingen og dens beslutninger, eksempelvis pressefolk, gæster og hjælpepersonel. De følgende bemærkninger vedrører adgangsretten i bred forstand, altså retten til at være til stede på generalforsamlingen, medens ytrings- og stemmeret behandles nedenfor under 5 og 6.

4.1. Aktionærer

For *aktionærernes* vedkommende er udgangspunktet, at enhver aktionær har ret til at møde på generalforsamlingen, jfr. AL § 65, stk. 2. Denne adgangsret er en af aktionærens vigtigste forvaltningsbeføjelser¹.

Også efter udkastet til 5. *selskabsdirektiv* er det udgangspunktet, at enhver aktionær er berettiget til at deltage i generalforsamlingen, jfr. art. 26.

Jfr. ligeledes art. 87, stk. 2, i udkastet til statut for *europæiske aktieselskaber*.

I *foreningsretten* gælder, at ethvert medlem har ret til at møde på generalforsamlingen, hvis intet andet gyldigt er bestemt i vedtægterne².

1. Haefliger s. 19.

1. Taxell: Rättsskydd s. 119. Gomard s. 202. Blok s. 587, der tilføjer, at adgangsretten er en positiv individualbeføjelse.

2. Meyer s. 58.

Tilsvarende antages i *andelsretten*, med mindre andelshaverne er opdelt i kredse, der hver kun har adgangsret til en lokal forsamling³.

Det ses i udenlandsk teori gjort gældende, at aktionærens adgangsret er resultat af en *ydelse* fra selskabet⁴. Der er næppe brug for en sådan obligationsretlig parallel. Det selskabsretlige forhold, at aktionæren for at kunne deltage i den overordnede forvaltning af selskabet nødvendigvis må have mulighed for at være til stede på generalforsamlingen, er tilstrækkeligt til at begrunde adgangsretten som begreb.

Der er tale om en ret, men aldrig en *pligt* for aktionæren⁵. Ej heller gennem vedtægtsbestemmelse kan der pålægges aktionærer mødepligt⁶. Aktionærens anmeldelse til selskabet i medfør af AL § 65, stk. 2, 2. pkt., om den påtænkte deltagelse, forpligter på ingen måde aktionæren til faktisk at give møde⁷, og aktionæren kan således ikke drages til ansvar for omkostninger afholdt i tillid til, at aktionæren ville møde frem som bebudet ved anmeldelsen. Heller ikke andre ubehagelige konsekvenser kan drages af udeblivelsen – bortset fra naturligvis, at en aktionær, der hverken kommer til stede eller lader sig repræsentere, normalt afskærer sig fra indflydelse på generalforsamlingen (med mindre der er tale om et forslag, som til sin vedtagelse kræver særligt quorum, og som netop derfor kan saboteres gennem passivitet).

Selv om der altså ikke er eller kan vedtages mødepligt for aktionærerne, er der alligevel den faktiske tilskyndelse, som består i, at aktionæren efter dansk ret ikke kan afgive stemme pr. brev, telegram eller bud⁸. Aktionæren behøver ikke komme personligt, men eftersom nogen må give møde, for at aktionæren kan få lov at afgive stemme, må han i så fald lade sig repræsentere ved fuldmægtig⁹.

Netop dette, at stemmeafgivning forudsætter personligt fremmøde, gør det berettiget generelt at fastslå, at *stemmeret medfører adgangsret*¹⁰. Er stemmeretten adskilt fra ejendomsretten til aktierne, jfr. nedenfor under 6.3., er adgangsretten formentlig alene knyttet til stemmeretten. Der kan således muligvis ikke tillige antages at være knyttet adgangs-

3. Hørlyck: Dansk andelsret s. 231.

4. Hæfliger s. 13.

5. Bet. 1969 s. 174.

6. Hæfliger s. 19.

7. Hæfliger s. 32.

8. Roos s. 40.

9. I *partrederier* kan en partreder tilkendegive sit standpunkt skriftligt, jfr. sølovens § 45, stk. 3, 1. pkt.

10. Hémar-Terré-Mabilat s. 147. Blok s. 432.

ret til ejendomsretten¹¹. Dette resultat kan begrundes med, at en aktionær ej heller antages at kunne møde sammen med sin fuldmægtig. Det er dog et spørgsmål, om udgangspunktet altid bør opretholdes så strengt. Aktionæren kan, selv om han er afskåret fra at stemme, have en betydelig beskyttelsesværdig interesse i at overvære generalforsamlingen, herunder tage ordet og dermed forsøge at påvirke beslutningerne. Er aktionæren gode venner med den stemmeberettigede, kan resultatet – møderet for begge – ikke opnås ved, at aktionæren møder som rådgiver for den stemmeberettigede, eftersom en fuldmægtig ikke antages at kunne møde med rådgiver. Er der uoverensstemmelse mellem de to parter, synes behovet for, at aktionæren kan møde frem, at være så meget desto større.

En række *konsekvensbeføjelser* knytter sig til aktionærens adgangsret. Udover den faktiske mulighed for at stemme (med mindre stemmeret af særlige grunde er udelukket, jfr. nedenfor) medfører aktionærens adgangsret tillige ytringsret¹², ret til at stille ændringsforslag m.v. og til at forlange oplysninger¹³. Anfægtelsesretten¹⁴ er derimod ikke en konsekvensbeføjelse med tilknytning til adgangsretten¹⁵. Noget andet er, at anfægtelsesretten kan gå tabt netop på grund af den måde, hvorpå aktionæren har anvendt sin adgangsret, jfr. nedenfor under VII.7.

Adgangsret for *nye aktionærer*, der er tilkommet ved aktietegning, indtræder fra det tidspunkt, der er angivet i forhøjelsesbeslutningen, dog senest et år efter forhøjelsens registrering, jfr. AL § 32, stk. 3.

Den, der har *afhændet* sin aktie inden generalforsamlingen, har ikke adgangsret, uanset om han fortsat måtte være noteret som aktionær¹⁶. Når den tidligere aktionær fortsat er noteret i aktiebogen, er selskabets kontrolmulighed imidlertid ringe. Vil den nye aktionær være sikker på at kunne udøve sin adgangsret, må han anmelde og dokumentere sin erhvervelse i medfør af AL § 27¹⁷. Erhverves en aktie i strid med en vedtægtsbestemmelse om omsættelighedsbegrænsning, antages erhververen ikke at kunne opnå adgangsret, selv om han var i god tro ved erhvervelsen. Forvaltningsbeføjelserne er – i modsætning til de økonomiske beføjelser – netop rettigheder, der først og fremmest rammes af omsættelighedsbegrænsningen¹⁸.

11. Haefliger s. 20.

12. § 65, stk. 2, 1. pkt.

13. § 76.

14. § 81.

15. Haefliger s. 21 f.

16. SOU 1971:15 s. 220. Rodhe s. 125.

17. Rodhe s. 125.

18. Gomard s. 213. Bet 793/1977 s. 57 f.

Når aktier senere skal registreres i *værdipapircentralen*, må det formodes, at en omsættelighedsindskrænkning skal fremgå af registeret. Foransåtende materielle udgangspunkt, at erhververen ikke kan udøve de forvaltningsmæssige beføjelser, vil ikke blive berørt heraf¹⁹.

Også for så vidt angår et aktiebrev, der *ulovligt er kommet i omløb*, må det antages, at erhververen ikke kan udøve de forvaltningsmæssige beføjelser over for selskabet, herunder adgangsretten, endog selv om aktieerhvervelsen kun er behæftet med en svag ugyldighedsgrund²⁰.

Det påvirker ikke adgangsretten, at aktien ikke er *fuldt indbetalt*, ej heller at aktionæren ikke i rette tid har foretaget de ham påhvilende indbetalinger. Men er aktien ved selskabets foranstaltning afhændet i medfør af AL § 14, stk. 2, på grund af restancen, er aktionærforholdet ophørt, og adgangsretten derfor bortfaldet²¹.

Sindballe-Klerk antog, at den formelle legitimation vist nok ubetinget måtte være afgørende for så vidt angår adgang til deltagelse i en generalforsamling²². Standpunktet kan næppe opretholdes, idet det tværtimod må gælde, at aktionæren *både skal være aktionær og legitimeret som sådan*²³. I tiden indtil aktieudstedelsen tjener *interimsbeviset* som legitimation, jfr. AL § 23²⁴. Fornøden legitimation for så vidt angår *navneaktier* har den, der er noteret i aktiebogen eller har anmeldt og dokumenteret sin erhvervelse, jfr. AL § 27²⁵. I langt de fleste unoterede selskaber er alle aktier navneaktier²⁶. Ved navnenoterede aktier er forevisning af aktiebrevet ufornöden²⁷. Har selskabet begrundet mistanke om, at den noterede aktionær ikke længere er aktionær, vil det dog formentlig være berettiget at kræve aktierne eller et frisk depotbevis lydende på den noterede aktionærs navn forevist.

Den *svenske værdipapircentral* udfærdiger før en generalforsamling en udskrift af hele aktiebogen, der viser ejerforholdene ti dage før generalforsamlingen. Kun den, der er optaget i denne fortegnelse, har adgangsret, men adgangsretten består, selv om aktierne sælges i løbet af ti-dagesperioden²⁸.

Art. 89 i udkastet til statut for *europæiske aktieselskaber* bestemmer af hensyn til overskueligheden og retssikkerheden, at der skal udarbejdes deltagerliste, hvortil ifølge moti-

19. Bet. 793/1977 s. 58.

20. Se AL § 24, stk. 1, jfr. gældslovens § 14 og bet. 1964 s. 103.

21. Rodhe s. 158.

22. *Sindballe-Klerk* s. 212.

23. SOU 1971:15 s. 220.

24. Bet. 1969 s. 75.

25. SOU 1971:15 a.st.

26. Gomard: Grundrids s. 21.

27. *Sindballe-Klerk* s. 201. Rodhe s. 125.

28. Rodhe s. 158.

verne selskabets eget databehandlingsanlæg som regel vil kunne anvendes²⁹.

I UfR 1976.755 ØLD var aktierne i et familieaktieselskab alle navneaktier. Nogle transporter fire år før den i sagen omtvistede generalforsamling, ved hvilke selskabsstifteren og dennes hustru overdrog aktier til deres børn, var på generalforsamlingstidspunktet ikke blevet noteret i aktiebogen. Under et anfægtelsessøgsmål gjorde en overstemt aktionær blandt andet gældende, at de overdragne aktier ikke kunne danne grundlag for stemmeafgivningen, men disse formelle mangler fandtes af ØLR »ikke at kunne tillægges nogen afgørende betydning«.

Bortset fra, at vedtægterne som nævnt nedenfor under 4.3 kan betinge adgangsretten af forudgående anmeldelse, jfr. AL § 65, stk. 2, 2. pkt., kan aktionærernes adgangsret ikke gøres betinget³⁰. Retten kan således ikke gøres betinget af, at den pågældende har været aktionær i en bestemt periode, eller at han besidder et bestemt minimumsaktiebeløb. Er der i vedtægterne opstillet en noteringsfrist i medfør af AL § 67, stk. 2, har fristen kun betydning for stemmeretten, ikke for møderetten³¹.

Det følger af den foran nævnte bestemmelse i art. 26 i udkastet til 5. *selskabsdirektiv*, at adgangsretten opnås umiddelbart, når lovens eller vedtægternes formelle krav er opfyldt. Retten kan således ikke gøres afhængig af, at vedkommende ejer en aktiepost af en vis størrelse³².

Også hvor stemmeretten ligger hos *delegerede*, har aktionærerne adgangsret, jfr. for eksempel BL § 58 a, stk. 1, litra b, i. f.

Den bødesanktionerede pligt i AL § 28 a for *aktionærer med mindst 10 % af aktiekapitalens stemmerettigheder eller af aktiekapitalens pålydende beløb, dog mindst kr. 100.000*, til over for selskabet inden en frist af én måned efter erhvervelsen at anmelde og dokumentere erhvervelsen af aktierne eller ændringer i besiddelsesforholdet, der repræsenterer mindst 5 % af stemmerne eller aktiekapitalen, har ikke direkte betydning for adgangsretten. Er der tale om navneaktier, skal erhvervelsen af disse anmeldes og dokumenteres allerede efter § 27, hvis adgangsret ønskes, og er der tale om ihændehaberaktier, vil selskabet ved disses forevisning før generalforsamlingen blive opmærksom på anmeldelsespligtens forsømmelse. Selskabet kan da foretage § 28 a-noteringen – ja, måske endog politianmelde aktionæren i medfør af § 161, stk. 1 – men selskabet kan ikke »straffe« aktionæren ved at nægte adgangsret³³.

29. Bull.suppl. 4/75 s. 167.

30. Haefliger s. 18 og 32.

31. Bet. 1969 s. 112. SOU 1971:15 s. 223.

32. Thorbek s. 420.

33. Se svaret ad spørgsmål 6 i bilagshæftet til betænkning over lovforslag nr. 168, 169 og 196 1979/80.

Er der i særlige tilfælde tale om en *specialforsamling* for en bestemt aktieklasse, vil det bero på vedtægternes bestemmelser, om der også er adgangsret for aktionærer fra andre aktieklasser. Som deklaratisk udgangspunkt må det formentlig antages, at en sådan adgangsret ikke består³⁴.

Nægtes en aktionær uberettiget adgang, kan han ikke gennemtvinge sin deltagelse manu militari³⁵ eller ved fogedens hjælp, men må forlade sig på sin anfægtelsesret.

4.2. Udelukkelse fra adgangsret

Hverken aktionærers eller andres adgangsret indebærer vished for, at den pågældende faktisk vil være til stede under hele generalforsamlingen, idet særlige omstændigheder kan medføre udelukkelse. Pladshensyn, herunder offentligretlige forskrifter om det maksimalt tilladte antal personer i mødelokalet, kan berettige generalforsamlingens gennemførelse trods udelukkelse af enkelte fremmødte, dog aldrig af aktionærer¹. Det kan næppe i dansk ret være retmæssigt at afvise aktionærer, der ikke ankommer rettidigt².

I dagspressen for den 27/4 1982 er refereret et noget specielt forløb af en ekstraordinær generalforsamling i en særlig firmaklub under et større fagforbund. Flere medlemmer udelukkedes, fordi de kom ti minutter for sent. En generalforsamlingsdeltager skaffede sig adgang gennem et vindue, og klubbens ledelse tilkaldte politiet med anmodning om, at dette fjernede den pågældende. Politiet nægtede fjernelse, fordi vedkommende kunne dokumentere sit medlemsskab af klubben.

Både aktionærer og andre kan udvises fra mødet, hvis de ikke iagttager rimelige hensyn til opretholdelse af ro og orden³. Anvendelsen af dette ordensmiddel må dog udøves med tilbageholdenhed og ud fra *proportionalitetshensyn*. Kan ro og orden således opretholdes gennem anvendelse af reprimander, fratagelse af ordet eller med andre, mindre indgribende forholdsregler, vil det ikke være retmæssigt at udvise den pågældende. Udvisning vil ofte udelukke den pågældende fra at udøve stemmeret under

34. Gower s. 550.

35. Haeftiger s. 19.

1. Gomard d. 318.

2. Cfr. om schweizisk ret Haeftiger s. 19.

3. Gomard s. 318. Haeftiger s. 18. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 64.

en påfølgende afstemning, men såfremt det er muligt uden at tilsidesætte hensynet til ordenens opretholdelse, bør den pågældende gives anledning til at deltage i afstemningen. Det må fastholdes, at udvisning ikke er en straf, og at udvisning hverken må ske ud fra repressive, generalpræventive eller andre pønale hensyn, men alene af ordensmæssige grunde for at muliggøre en ordnet gennemførelse af generalforsamlingen. Af samme grund forudsætter udvisning ikke, at ordensforstyrrelsen kan tilregnes den pågældende som forsætlig eller uagtsom⁴.

4.3. Anmeldelse som betingelse for adgangsret

Aktionærens deltagelse i generalforsamlingen kan gøres betinget af én eneste omstændighed: at aktionæren har *anmeldt* sin deltagelse til selskabet en vis tid, dog højst fem dage, før generalforsamlingen, jfr. AL § 65, stk. 2, 2. pkt. Det forekommer naturligt, at selskabet ikke af egen drift tilsender aktionærerne adgangskort eller stemmesedler, men at udlevering af disse forudsætter et initiativ fra aktionæren¹. Rent praktisk medfører anmeldelsen hos selskabet ofte udstedelse af adgangskort, der ved indgangen til generalforsamlingen ombyttes med stemmesedler. På basis af denne indgangskontrol foretages dirigentens og det eventuelle hjælpepersonels beregning af, hvor stor en kapital der er repræsenteret på generalforsamlingen, jfr. AL § 78 og § 79, og af om eventuelle quorumkrav er opfyldt.

Løsning af adgangskort som betingelse for generalforsamlingsdeltagelse har også under de tidligere aktieselskabslove været betragtet som retmæssig². Systemet giver selskabets ledelse en rimelig frist til at træffe nødvendige foranstaltninger med henblik på den praktiske tilrettelæggelse af generalforsamlingen og dennes gennemførelse. Der bliver tid til at kontrollere aktionærernes legitimation og at efterprøve gyldigheden af fuldmagter. Noget andet er, at anmeldelsesfristen også giver selskabsledelsen en vis grad af sikkerhed mod overrumpling, fordi ledelsen kan forudse, hvor massiv en aktionærfront den vil blive stillet overfor på generalforsamlingen, hvorved en truet ledelse i tide kan søge at træffe sine forholdsregler gennem mobilisering af tilhængere, fuldmagter m.v.³. Be-

4. Haefliger s. 63 f. Se om foreningsretten Hartwig s. 139.

1. Haefliger s. 32.

2. Se eksempelvis UfR 1925.874 HD. Gomard s. 314.

3. Roos s. 161 f.

stemmelsen har således ikke blot praktisk, men tillige konservativ betydning.

Anmeldelsen er ikke ensbetydende med en *begæring om notering* i aktiebogen, men indebærer alene en meddelelse af ordensmæssig karakter⁴.

Gennem anmeldelsessystemet sker der en *tidsmæssig forskydning af prøvelsen af adgangsbetingelserne*. En del af den adgangskontrol, der ellers fuldt ud skulle foretages ved indgangen til generalforsamlingslokalet, flyttes nu både i tid (således at den kan foretages i løbet af de fem sidste dage før generalforsamlingen) og i rum (således at den kan foretages på selskabets kontor).

Haefliger beskriver forholdet således, at »dieses Vorgehen (i.e.: systemet med anmeldelse) ist nichts anderes als die zeitliche Vorwegnahme der Türkontrolle«⁵.

Den skete anmeldelse giver ret til deltagelse i *hele* den pågældende generalforsamling. Hvad enten generalforsamlingen suspenderes nogle få minutter eller timer eller (med forsamlingens samtykke) udsættes i dage eller uger, vil den én gang erhvervede adgangsret til den pågældende generalforsamling fortsat være gældende. Dette må også være tilfældet, selv om generalforsamlingen udsættes mere end fire uger, således at der skal finde fornyet indkaldelse sted til den fortsatte generalforsamling, jfr. AL § 73, stk. 1, 2. pkt.⁶.

ApL tillader ikke, at retten til fremmøde betinges af forudgående anmeldelse⁷. Selv om det under AL 1917 og 1930 uden lovhjemmel antoges at være tilladeligt vedtægtsmæssigt at gøre adgangsretten betinget af anmeldelse, kan en sådan frihåndstegning ikke tillades under *ApL*, når denne netop ikke indeholder en til AL § 65, stk. 2, 2. pkt. svarende regel⁸.

Udkastet til 5. *selskabsdirektiv* forhindrer ikke, at medlemslandene fortsat opstiller formelle betingelser i form af deponeringskrav, anmeldelseskrav m.v.⁹.

Også udkastet til statut for *europæiske aktieselskaber* tillader, at vedtægterne gør deltagelse i generalforsamlingen betinget af forudgående skriftlig eller telegrafisk anmeldelse, jfr. udkastets art. 87, stk. 4.

Udkastet til en lov om *kommanditselskaber* vil overføre AL's regelsæt, jfr. udkastets § 18¹⁰.

4. Gomard: Grundrids s. 51.

5. *Haefliger* s. 27.

6. *Krenchel* s. 264.

7. C. Boye Jacobsen J. 1974.135.

8. Jfr. C. Boye Jacobsen a.st.

9. *Thorbek* s. 420.

10. Bet. 937/1981 s. 80.

I 1969-udkastet var anmeldelsesfristen fastsat til højst tre dage¹¹. Den endeligt vedtagne frist blev som nævnt »højst fem dage«.

I utrykt skrivelse af 22/4 1976 (j.nr. B 8883/76) har aktieselskabsregisteret fortolket dette således, at fristen højst må fastsættes som *fem sammenhængende kalenderdage*.

Fristen kan derfor under ingen omstændigheder beregnes som for eksempel *fem hverdage*. Det er derfor uden betydning for fristberegningen, om der i fristen indgår helligdage. Det kan derimod ikke være uden betydning, hvilken dag den 5. dag før generalforsamlingen er. Det kan således ikke være tilladeligt, om den 5. dag før generalforsamlingen er en helligdag¹². Det vil næppe hjælpe herpå, at selskabet for eksempel holder hovedkontoret åbent den pågældende helligdag, idet anmeldelse ved postbefordring udelukkes. Det kan heller ikke antages at være retmæssigt at bestemme, at 5. dagen før generalforsamlingen er en lørdag.

Svensk ret udelukker ligeledes jule- og nytårsaftensdag, hvilket måske også kan antages i dansk ret, selv om spørgsmålet ikke kan antages at have stor praktisk betydning¹³.

Fem-dagesfristen synes at give selskabet særdeles god tid, særligt når den sammenholdes med AL § 73, stk. 1, hvorefter mindsteindkaldelsesfristen legalt er otte dage, og når det betænkes, at de to frister kan løbe samtidigt. Tysk AktG § 123 tillader maksimalt tre dages anmeldelsesfrist og bestemmer endog, at anmeldelses- og indkaldelsesfristerne ikke kan løbe samtidig – en forskrift, der forekommer særdeles sympatisk.

En vedtægtsmæssig anmeldelsesfrist gælder aktionærer, men formentlig ikke *bestyrelsesmedlemmer*¹⁴, direktører, revisorer, hjælpepersonel, dirigent eller pressefolk. Er de pågældende *tillige* aktionærer, og ønsker de i denne egenskab at udøve deres forvaltningsmæssige beføjelser, særligt stemmeretten, må de sikkert være forpligtet til at anmelde deres deltagelse på lige fod med de andre aktionærer.

Også deltagelse ved *fuldmægtig* er betinget af en eventuel anmeldelsesfrist, uanset om fuldmagtssituationen udtrykkeligt er nævnt i vedtægterne i forbindelse med anmeldelsesfristen. I modsat fald ville der blive åbnet betydelige muligheder for omgåelse af anmeldelsessystemet. Hertil kommer, at fristen netop blandt andet skal bruges til at kontrollere fuldmagters gyldighed¹⁵.

11. Bet. 1969 s. 111.

12. SOU 1971:15 s. 221.

13. Rodhe s. 167.

14. Haefliger s. 33.

15. Gower s. 538 og 540.

Selv uden vedtægtsmæssig bestemmelse derom må det antages, at fremmøde med *rådgiver* i medfør af AL § 66, stk. 1, i.f., er betinget af anmeldelse, såfremt vedtægterne indeholder en almindelig anmeldelsesregel¹⁶.

Skifter aktien ejer i løbet af fem-dagesperioden, må det antages, at den gennem anmeldelsen erhvervede adgangsret følger med aktien, således at erhververen kan udøve adgangsretten, uanset at adgangskortet lyder på overdrageren¹⁷. Anmeldelsesreglen er jo en ordensforskrift, og det afgørende må være, at selskabet er adviseret om, at ejeren af denne aktiepost vil benytte sin adgangsret, så at selskabet praktisk kan indrette sig herefter, hvorimod personspørgsmålet er mere underordnet. Dog bør deltagerlisten berigtiges ved indgangen. Det sagte må forstås med respekt af en eventuel noteringsfrist, der naturligvis vil medføre, at personspørgsmålet bliver af vital betydning i relation til stemme-, men stadig ikke i relation til adgangsretten.

Når aktier senere bliver registreret i *værdipapircentralen*, kan det spørgsmål opstå, hvilke retsvirkninger der er knyttet til undladelse af registrering. Det må i denne forbindelse antages, at en aktionær ikke ved sådan undladelse mister sine forvaltningsbeføjelser, altså heller ikke adgangsretten¹⁸.

Den ejer af ihænde-haveraktier, der anmelder sin deltagelse i medfør af § 65, stk. 2, må *legitimere* sig som aktionær ved forevisning af aktierne. Allerhyppigst vil aktionæren opgive sit navn – og selskabet udbede sig oplysning herom med henblik på udarbejdelse af deltagerliste og påførelse af navnet på et adgangskort. Formentlig må det dog antages, at en ihænde-haveraktionær ikke er pligtig at oplyse sit navn¹⁹. Dette gælder dog ikke, hvis de foreviste aktiebrev udgør en aktiepost af en sådan størrelse, at der består anmeldelsespligt i medfør af § 28 a, stk. 2. Anonymitetsproblemet forekommer dog ikke praktisk. En ihænde-haveraktionær, der ønsker at skjule sin identitet, vil sikkert lade en anden møde i eget navn.

Tysk AktG § 123, stk. 2, tillader, at vedtægterne gør adgangsretten betinget ikke blot af anmeldelse, men ligeledes af *deponering* af aktiebrevene. En sådan bestemmelse forekommer yderst praktisk med henblik på at sikre, at den pågældende fortsat er aktionær på generalforsamlingstidspunktet. Uden en deponeringsbestemmelse består der en risiko for, at der udstedes adgangskort for den samme aktiepost både til en cedent og en cessionar. Problemet kan dog undgås, hvis det ved udstedelse af adgangskort

16. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 285.

17. Haeffliger s. 29.

18. Boye Jacobsen J 1980. 479.

19. Haeffliger s. 30.

hos selskabet registreres, hvilket aktienummer der har dannet grundlag for udstedelse af adgangskortet. En deponeringsbestemmelse kan utvivlsomt indsættes i vedtægterne, men uden en sådan vedtægtsbestemmelse er der næppe hjemmel til at kræve deponering²⁰.

Også art. 87, stk. 3, i udkastet til statut for *europæiske aktieselskaber* tillader, at vedtægterne gør deltagelse på generalforsamlingen afhængig af, at aktiebrevene før generalforsamlingen deponeres i en bank indtil generalforsamlingens afslutning.

Hvor deponering fordres, kan der næppe ubetinget kræves umiddelbar deponering hos selskabet – dette vil sikkert snarere være undtagelsen end reglen – tværtimod forekommer en middelbar deponering i pengeinstitut mest praktisk og betryggende²¹.

Kan selskabet *dispensere* fra en vedtægtsbestemt anmeldelsesfrist? Roos nævner i forbindelse med sin omtale af anmeldelsesreglernes overrumplingspræventive aspekt det eksempel,

at en majoritet af de anmeldte ved anmeldelsesfristens udløb viser sig at høre til oppositionen,

at ledelsen derefter bevæger »loyale« aktionærer til at løse adgangskort eller give fuldmagt, og

at ledelsen i et sådant tilfælde bortser fra anmeldelsesfristen²².

På den ene side synes dispensationsmuligheden at kunne forsvares med det argument, at anmeldelsessystemet er af ordensmæssig karakter og så at sige eksisterer for ledelsens skyld med henblik på nødvendige praktiske foranstaltninger, hvorfor der bør kunne bortses fra fristen, hvis ledelsen i et konkret tilfælde mener at kunne klare sig uden. Heroverfor står imidlertid det efter min opfattelse meget tungtvejende hensyn, at aktionærerne vil vide, at der eksisterer en anmeldelsesfrist, og hvis en aktionær efter fristens udløb kommer i tanker om, at han ikke har fået løst adgangskort, vil han efter al sandsynlighed afstå herfra ud fra den tankegang, at fristen jo nu er udløbet. Tillades det ledelsen at dispensere fra fristen, gives der ledelsen betydelige muligheder for at give ikke-tilmeldte, følgagtige aktionærer et diskret vink om den forestående generalforsamling og derefter dispensere fra fristen, når tilhængerne anmelder deres deltagelse. *Skulle* man tillade dispensation, måtte dette i det allermindste forudsætte, at dispensationen administreres fuldstændig lige, så at alle for sent anmeldte accepteres. Selv dette åbner imidlertid misbrugsmulighed,

20. Hæftiger s. 27.

21. Hæftiger s. 31. Hémard-Terré-Mabilat s. 86.

22. Roos s. 162.

fordi de, der bevidst anmelder sig efter fristudløbet, sikkert vil være dem, der udtrykkeligt er opfordret dertil af ledelsen, medens andre holder sig væk, fordi de ikke ved, at der vil blive givet dispensation. Jeg er derfor mest tilbøjelig til at mene, at ledelsen *ikke* bør have nogen efterfølgende dispensationsret, men spørgsmålet kan ikke anses at være afklaret. Derimod er der sikkert ikke noget til hinder for en generel, *oprindelig* dispensation – således at forstå, at det allerede i indkaldelsen tilkendegives, at vedtægternes anmeldelsesregel ikke vil blive bragt i anvendelse på generalforsamlingen.

4.4. Andre end aktionærer

Udgangspunktet for generalforsamlingsdeltagelse er, at aktionærer og *kun aktionærer* deltager i generalforsamlingen¹.

Haefliger udtrykker dette udgangspunkt således: »Nichtmitglieder sollen nicht das Schicksal der Gesellschaft mitbestimmen«².

Til aktionærernes ret til at træffe generalforsamlingsbeslutninger svarer en pligt for selskabet til effektiv *adgangskontrol*. Aktionærer, der opdager uberettigedes deltagelse, må have indsigelsesret herimod³.

Det klare udgangspunkt kan imidlertid langtfra opretholdes fuldtud: aktionærer kan møde *med* andre eller *ved* andre, selskabets ledelse vil være til stede, i visse tilfælde ligeså revisionen, dirigenten kan være en udenforstående, der kan være journalister samt hjælpepersonel til brug for generalforsamlingens afvikling og for stemmeoptællingen, og der kan efter omstændighederne være granskningsmænd, gæster og obligations-ejere. Alle disse situationer skal omtales i det følgende.

4.5.1. Fuldmægtig

Aktionæren har ifølge AL § 66, stk. 1, ret til at møde på generalforsamlingen ved *fuldmægtig*, jfr. nærmere nedenfor under 6.3. Det antoges før AL 1973, at aktionæren også kunne møde sammen med fuldmægtigen¹,

1. Rodhe s. 157.

2. Haefliger s. 21.

3. Haefliger a.st., om den udtrykkelige bestemmelse i den schweiziske OR art. 691, stk. 2. Se endvidere Blok s. 421, der nævner, at ejerforeningens generalforsamling selv bestemmer, om andre end foreningens medlemmer skal have adgang til generalforsamlingen.

1. Gomard s. 319.

men dette kan ikke længere antages. Møde ved fuldmægtig er et alternativ til eget fremmøde. Samme resultat kan imidlertid opnås ved selv at udøve stemmeretten, men blot møde med rådgiver i medfør af AL § 66, stk. 1, i.f. Ejers en aktie af flere i forening, er fremmøde ved en fælles fuldmægtig obligatorisk, jfr. AL § 28. Hvad enten den mødende er medejer i samejet omkring aktien eller slet ikke er aktionær, vil det ikke være tilstrækkeligt, at den pågældende efter de aftaler, der gælder for det pågældende sameje, er internt beføjet til at udøve stemmeretten – fuldmagten må tillige opfylde de selskabsretlige krav i § 66, stk. 2, om skriftlighed, datering og gyldighedsperiode. § 28, der blev indført med AL 1973, er begrundet i indlysende praktiske hensyn².

Reglerne om fuldmægtig og rådgiver antages at måtte overføres til ejerforeninger³.

De nærmere krav til fuldmagter m.v. omtales nedenfor under 6.3.

4.5.2. Rådgiver

Allerede før AL 1973 antoges det, at aktionæren formentlig havde ret til at møde sammen med en advokat eller anden *rådgiver*⁴. Med AL 1973 blev forholdet kodificeret, idet de nordiske udvalg fandt det rimeligt, at en aktionær, der ikke mener sig i stand til at fremføre sine synspunkter på generalforsamlingen, kan møde sammen med en advokat eller anden rådgiver. Man fandt ikke, at der foreligger særlige grunde, som taler for i sådanne tilfælde at tvinge aktionæren til selv at udeblive⁵. Rådgiveren kan eksempelvis være ekspert i erhvervsøkonomi, juridiske eller tekniske spørgsmål⁶, men loven opstiller ingen krav i så henseende, og selskabet kan derfor hverken konkret eller ved generel vedtægtsbestemmelse forhindre, at reglen af en aktionær anvendes til for eksempel at medtage et familiemedlem. Aktionærens frie valg af rådgiver kan lige så lidt som det frie valg af fuldmægtig begrænses ved vedtægtsbestemmelse⁷. Aktionæren har kun ret til at møde med én rådgiver⁸. Det følger af lovteksten, at

2. Bet. 1969 s. 79.

3. Blok s. 421.

1. Jfr. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 48 f. Gomard s. 319. Roos. s. 172. Cfr. Borum J 1962.256.

2. Bet. 1969 s. 112.

3. Rodhe s. 161.

4. SOU 1971:15 s. 226.

5. SOU 1971:15 a.st. Rodhe s. 161.

det er aktionæren, der kan møde med en rådgiver, hvorimod en fuldmægtig ikke kan antages at have denne ret⁶. Den, der møder som aktionærens *legale repræsentant* – konkursboets kurator, dødsboets eksekutor, den umyndiges værge – er ikke fuldmægtig og kan derfor møde med rådgiver. Hvor den fælles fuldmægtig for aktionærer, der ejer en aktie i sam-eje, jfr. § 28, selv er aktionær, må det antages, at den pågældende kan møde med rådgiver⁷.

Også i *forenings- og andelsretten* kan der være anledning til at give deltagerne ret til at møde med rådgiver. *Hørlyck* antager ikke, at andelshaverne har en sådan ret, medmindre vedtægterne, bestyrelsen eller generalforsamlingen tillader det⁸, men det er et spørgsmål, om dette standpunkt er holdbart, særligt efter den nedenfor nævnte ØLD.

Blok anfører om ejerforeninger, at der formentlig må være ret til at møde med rådgiver⁹.

I en utrykt ØLD af 27/10 1981 (5. afd. nr. 35/1981) nægtedes medlemmer af en andels-boligforening ret til at møde med rådgiver, en advokat. Under hensyn til den væsentlige økonomiske interesse, som medlemmerne måtte antages at have i foreningens virke, fandtes der ikke uden holdepunkter derfor i vedtægterne at være grundlag for en principiel afvisning af, at andelshavere kunne møde med rådgiver.

4.6. Bestyrelsesmedlemmer

Også *bestyrelsesmedlemmerne* antages sædvanligvis at være berettiget til at give møde på generalforsamlingen. Der må endog bestå pligt til frem-møde, men pligten kan ikke påhvile det enkelte medlem som sådant, men bestyrelsen som organ¹.

Tysk AktG § 118, stk. 2, bestemmer, at både bestyrelsesmedlemmernes og direktørernes til-stedeværelse på generalforsamlingen er obligatorisk.

Det må antages, at bestyrelsen som organ skal være repræsenteret i et så-dant omfang, at generalforsamlingen kan afvikles i henhold til AL og ved-tægterne, eksempelvis med hensyn til aflæggelse af beretning, behandling af regnskab og forslag om overskudsfordeling samt tilkendegivelse af be-

6. Jfr. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 286. Cfr. Thorbek i TfR 1974.446.

7. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 161.

8. *Hørlyck*: Dansk andelsret, s. 232.

9. *Blok* s. 421.

1. *Sindballe-Klerk* s. 224.

styrelsens stilling til andre forslag² og endelig besvarelse af spørgsmål i henhold til § 76³.

Art. 87, stk. 1, i udkastet til statut for *europæiske aktieselskaber* synes at ligge på linie med de tyske regler, hvor det bestemmes, at medlemmerne af tilsynsrådet »deltager« i generalforsamlingen⁴.

Det må muligvis antages, at bestyrelsesmedlemmerne skal forlade generalforsamlingen midlertidigt, såfremt forsamlingens majoritet forlanger dette⁵. Det er vel tvivlsomt, om en sådan majoritetsbeslutning kan binde bestyrelsesmedlemmer, der tillige er aktionærer.

4.7. Direktører

Direktionens tilstedeværelse vil normalt være påkrævet af praktiske grunde, men *Sindballe-Klerk* antog før AL 1973, at direktørerne næppe havde nogen egentlig ret til at møde på generalforsamlingen¹. Det må formentlig antages, i alt fald efter AL 1973, at direktører har en egentlig ret til at deltage i generalforsamlingen, selv om de ikke er aktionærer². *Direktionens* tilstedeværelse forudsættes oftest ved behandling af udkastet til resultatopgørelse og status, hvor der kan blive stillet mange spørgsmål, ligesom loven forudsætter *direktionens* tilstedeværelse i § 76 om aktionærernes interpellationsret, hvorefter bestyrelsen og *direktionen* skal meddele visse forlangte oplysninger.

Tysk AktG § 118 gør *direktionens* deltagelse obligatorisk.

Ligeså art. 87, stk. 1, i udkastet til statut for *europæiske aktieselskaber*.

I *andelsselskaber* må *direktionen* antages at have ret til at være til stede³.

Det samme gælder administrator i *ejerforeninger*⁴.

2. Hæfliger s. 33.

3. Jfr. Gomard i Festskrift til Rodhe, 1976, s. 142 ff., samt industriministeriets afgørelse af 22/10 1976, gengivet hos Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 284.

4. Se om andelsretten Hørlyck: Dansk andelsret s. 232.

5. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 284.

1. Sindballe-Klerk s. 224.

2. Hørlyck s. 105.

3. Hørlyck: Dansk andelsret s. 232.

4. Blok s. 421.

4.8. Revisorer

Om *revisor* antoges det før AL 1973, at han ikke havde adgang til generalforsamlingen¹. Det er nu fastslået i AL 1973 § 93, 1. pkt., at revisor har ret til at være til stede. Denne bestemmelse antages i lovmotiverne at være i overensstemmelse »med nutidens opfattelse«². Herved understreges revisors stilling som aktionærernes tillidsmand³ og vel også revisors stilling som et egentligt selskabsorgan. Revisors møderet bliver til mødepligt i tilfælde, hvor hans nærværelse må anses nødvendig af hensyn til de spørgsmål, der skal behandles, jfr. § 93, 2. pkt. Finder revisor det ikke selv påkrævet at give møde, må bestyrelsen overveje spørgsmålet og herved blandt andet tage hensyn til, om der er udtrykt aktionærønske om revisors tilstedeværelse⁴. Møderet og -pligt påhviler en revisor udnævnt af overregistrator i henhold til AL § 82, stk. 2, i ganske samme omfang som en generalforsamlingsvalgt revisor⁵.

Apl § 74, 2. pkt., er mere detaljeret end AL-bestemmelsen, idet det i Apl bestemmes, at revisor skal være til stede, hvis det begæres af bestyrelsen eller en anpartshaver. I så fald skal revisor være til stede ved behandlingen af anliggender, der er omtalt i revisionsberetningen, eller i øvrigt er af en sådan art, at revisors tilstedeværelse er påkrævet. Princippet i Apl § 74, 2. pkt., synes at kunne overføres til AL § 93, 2. pkt., ved fortolkningen af sidstnævnte bestemmelse.

Revisors mødepligt kan være nærliggende, hvis en revisionsbemærkning skal uddybes, eller hvis generalforsamlingen skal tage stilling til en af revisor fremsat kritik af selskabets ledelse⁶. I fåmandsaktieselskaber, for eksempel familieselskaber, hvor generalforsamlingen kan være en rutinemæssig formalitet, er der oftest ingen anledning til, at revisor skal være til stede⁷. På den anden side kan et snævert samarbejde mellem ledelsen og revisor i disse mindre selskaber ofte medføre, at man ønsker at have revisor med på generalforsamlingen for at drøfte budgetlægning, likviditetsstyring m.v.

Revisors udeblivelse er ikke *sanktioneret* i AL⁸. I praksis vil revisor naturligvis komme, hvis det ønskes. Skulle udeblivelse finde sted, kan ge-

1. Gomard s. 392.

2. Bet. 1969 s. 125.

3. Bet. 1969 s. 121.

4. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 348.

5. Paul Persson i Revisionsorientering, april 1981, s. 5. Rodhe s. 200.

6. Gomard: Grundrids s. 117.

7. Rodhe s. 200.

8. Rodhe s. 159.

neralforsamlingen afsætte revisor, hvis revisorvalg er på dagsordenen, ligesom der i mere alvorlige tilfælde kan blive tale om disciplinære sanktioner fra revisormyndighederne og – i meget ekstraordinære situationer – måske ligefrem erstatningsansvar, hvis generalforsamlingen træffer en beslutning i blinde, fordi revisor udeblev og dermed forsømte at besvare spørgsmål.

Tysk AktG § 176, stk. 2, bestemmer, at revisorerne skal være til stede på generalforsamlingen under behandlingen af årsregnskabet.

Efter *schweizisk* ret har revisorerne slet ikke møderet⁹.

Revisor i et *andelsselskab* må antages at have møderet¹⁰.

Det samme må i almindelighed gælde revisor i en *ejerforening*¹¹.

4.9. Arbejdstagere

Selskabets *arbejdstagere* har ingen møderet. Arbejdstagere, der er indvalgt i bestyrelsen har dog møderet i deres egenskab af bestyrelsesmedlemmer¹. Møderet tilkommer naturligvis også arbejdstagere, der er aktionærer².

2. *selskabsdirektiv* forudsætter i art. 41, stk. 2, at medlemsstaterne kan bevare systemer, hvorefter der udstedes medarbejderaktier til fordel for samtlige arbejdstagere, idet disse da på generalforsamlingen repræsenteres af delegerede med stemmeret.

4.10. Dirigenten

Dirigenten har ifølge sagens natur møderet, hvad enten han er aktionær eller ej¹. Ofte vil ledelsens kandidat til dirigentposten – hvor dirigenten vælges af generalforsamlingen, jfr. AL § 75, stk. 1 – komme til stede fra generalforsamlingens begyndelse i forventning om at modtage valg. Væl-

9. Haeffliger s. 34.

10. Hørlyck: Dansk andelsret s. 232.

11. Blok s. 421.

1. Gomard i Festskrift til Rodhe, 1976, s. 142 ff.

2. Se de retspolitiske overvejelser under XIII.1 om det muligt tilrådelige i at lade generalforsamlingen præge af arbejdstagernes synspunkter i lidt højere grad.

1. Haeffliger s. 33.

ges den pågældende ikke, må vedkommende principielt være forpligtet til at forlade generalforsamlingen, medmindre han er aktionær. Ledsages en oppositionsgruppe af en dirigentkandidat, må denne gives adgang til generalforsamlingen, indtil det ved afstemning måtte blive konstateret, at den pågældende ikke vælges.

4.11. Pressen. Offentlighed

Aktionærernes krav på, at udenforstående ikke deltager, skyldes ikke blot et ønske om, at kun aktionærer påvirker selskabsbeslutningerne, men også et vist beskyttelseshensyn over for aktionærerne, der i nogen grad må have krav på, at ikke alle og enhver kan iagttage deres optræden på generalforsamlingen¹. Således har aktionærerne krav på en vis anonymitet, og en mødende aktionær har som udgangspunkt ikke krav på oplysning om, hvem de andre mødende aktionærer er². Anonymiteten brydes dog i flere tilfælde. Dels kan vedtægterne foreskrive (hvilket man efter min opfattelse udmærket kunne gøre til en præceptiv lovforskrift), at en deltagerliste skal fremlægges til eftersyn under generalforsamlingen. Dels må den, der ønsker ordet, forlade sin anonymitet og opgive sit navn, jævnfør nedenfor under 5.

I adskillige tilfælde er det bestemt, at selskabets generalforsamlinger er åbne for *pressen*. Dette kan følge af en vedtægtsbestemmelse, men det er obligatorisk, hvis selskabet er børsnoteret, jfr. fondsbørsbekendtgørelsens § 14, nr. 3, hvad enten der er tale om aktiemarked I, II eller III³, ligesom det er obligatorisk for bankaktieselskaber, jfr. BL § 8, 2. pkt.⁴.

Indeholder vedtægterne bestemmelse om, at »generalforsamlingen er offentlig«, må dette sikkert tages ret bogstaveligt, således at også tilfældige nysgerrige uden påviselig konkret interesse i deltagelse må admitteres (umiddelbar offentlighed)⁵. I de fleste tilfælde vil der dog kun være tilladt en »middelbar« offentlighed i form af admittering af journalister, hvorimod der må foreligge ret til »umiddelbar« offentlighed, når vedtægterne selv anvender den nævnte betegnelse, at »generalforsamlingerne er offentlige«, jfr. herved retsplejelovens § 29, stk. 1⁶.

1. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 18.

2. Gomard s. 209.

3. Sindballe-Klerk s. 225. Gomard s. 318. Gomard: Grundrids s. 51. Kobbernagel: Dirigenten s. 35.

4. Se K. Bjørn Jensen og Jørgen Nørgaard s. 66.

5. Gomard s. 318.

6. Se retsplejelovskommentaren (1982) ad § 29, note 2.

Følger det hverken af fondsbørsbekendtgørelsen, BL eller vedtægterne, at pressen skal gives adgang, må spørgsmålet om, hvorvidt journalister skal admitteres, afgøres konkret. Afgørelsen må i første række træffes af dirigenten eller bestyrelsen, men kan sikkert af enhver interesseret forlanges forelagt selve generalforsamlingen til afgørelse ved simpel majoritet⁷. Admitteres pressen, uden at der består legal eller vedtægtsmæssig pligt dertil, må det formentlig være retmæssigt at udstede et konkret afgrænset referatforbud, hvis overtrædelse formentlig vil kunne straffes efter straffelovens § 264 d om den, der uberettiget videregiver meddelelser vedrørende en andens private forhold⁸.

Gower nævner, at journalister kan udelukkes »though they will probably contrive to secure attendance (perhaps as members' proxies⁹) if they really wish to«¹⁰.

Har pressen ifølge lov eller vedtægter adgang til generalforsamlingen, vil det ikke være retmæssigt at omgå denne »middelbare offentlighed« ved at lade generalforsamlingen »træde i udvalg«, således at den egentlige debat og beslutning finder sted i udvalget. Udvalgsbehandling er tilladelig, men den må efterfølges af en fri debat om emnet på generalforsamlingen samt af generalforsamlingens beslutning i sagen¹¹.

4.12. Hjælpepersonel

Nødvendigt *hjælpepersonel* (stemmeoptællere, protokolfører m.v.) har ret til at være til stede, men naturligvis uden aktiv deltagelse i debat og beslutninger¹.

4.13. Granskningsmænd

Granskningsmænd har ret til at være til stede på generalforsamlingen og har pligt dertil, såfremt deres nærværelse må anses for nødvendig af hensyn til de spørgsmål, der skal behandles, § 95, stk. 3, jfr. § 93².

7. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 18 f.

8. Se Kommenteret straffelov, speciel del, v/Vagn Greve, Bent Unmack Larsen og Per Lindgaard, 2. udg., 1980, s. 297. – Se endvidere Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 19.

9. I.e: fuldmægtige.

10. Gower s. 553.

11. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 76 f.

1. Haeffliger s. 34.

2. Se Paul Persson i Revisionsorientering, april 1981, s. 7.

4.14. Gæster

Gæster har som udgangspunkt ingen adgangsret, men deres tilstedeværelse kan efter omstændighederne være praktisk, således hvor det drejer sig om særligt *sagkyndige* eller personer med nær tilknytning til selskabet eller de emner, der skal behandles. I sådanne tilfælde er det oftest ubetænkeligt at admittere de pågældende³. Derimod gælder der i aktieretten ingen regel svarende til normalvedtægtens § 4, stk. 2, og § 6, stk. 1, i ejerforeninger, hvorefter lejlighedsejernes *ægtefælle* og *nærtstående* slægtninge har adgang⁴. Er gæsternes tilstedeværelse ikke hjemlet i vedtægterne, må afgørelsen herom træffes på samme måde som nævnt foran under 4.11. om journalister.

4.15. Kreditorer

Obligationsejere eller andre kreditorer kan ved bestemmelse herom i vedtægterne være tillagt adgangsret. Er de tillagt stemmeret, følger adgangsretten allerede heraf⁵.

5. Ytringsretten

Retten til at deltage åktivt i generalforsamlingen indebærer i modsætning til den blotte ret til at overvære denne tillige en ret til at tage ordet¹. Ytringsretten er en overordentlig vigtig aktionærbeføjelse set fra to synsvinkler: For det første får den enkelte generalforsamlingsdeltager mulighed for at udtrykke sine synspunkter i stedet for blot at være passiv tilhører. For det andet udgør summen af selskabsdeltagernes ytringer en debat, som er et væsentligt led i generalforsamlingens beslutningsdannelse. Den juridiske persons øverste organ kan ifølge sagens natur ikke udvikle en selvstændig, individuel tankevirksomhed som hos en fysisk person, og dennes tankevirksomhed må derfor erstattes af en debat forud for de afstemninger, der resulterer i generalforsamlingsbeslutningerne.

3. Hæftiger s. 68.

4. Blok s. 421.

5. Sindballe-Klerk s. 224. Hémard-Terré-Mabilat s. 53. Art. 57, stk. 2, og 87, stk. 2, i udkast til statut for europæiske aktieselskaber, jfr. bull.suppl. 4/75 s. 166 f.

1. Bet. 1969 s. 111.

Haefliger udtrykker det således set fra det *individuelle* synspunkt: »Der einzelne Aktionär hat ... ein wohlverworbenes Debatterecht«, og således set fra det *kollektive* synspunkt: »Die Diskussion ist die Form der Willensbildung der juristischen Person«².

I almindelighed vil man vel betegne ytringsretten som en *individualret*, men den ses også betegnet som en almen aktionærretlig beføjelse³. Betegnelsen er ikke afgørende, når blot det står fast, at ytringsretten som altovervejende hovedregel ikke kan fratages den enkelte aktionær. Dirigenten kan ikke nægte ordet til nogen retmæssig generalforsamlingsdeltager, så længe diskussionen om et dagsordenspunkt ikke formelt er afsluttet⁴.

Art. 89, stk. 3, i udkastet til statut for *europæiske aktieselskaber* bestemmer, at enhver deltager i generalforsamlingen kan begære ordet til det punkt på dagsordenen, som af dirigenten er sat til behandling.

AL's regler om taleret foreslås overført til den kommende lov om *kommanditselskaber*, jfr. lovudkastets § 18⁵.

Ytringsretten forudsætter *adgangsret*, men ikke stemmeret⁶.

Ytringsretten består også ved behandlingen af dagsordenspunkter, hvorom generalforsamlingen *ikke skal træffe nogen beslutning*. Ofte gælder det således om bestyrelsens beretning, at denne tages til efterretning, men ikke egentlig godkendes eller forkastes af generalforsamlingen. Ikke desto mindre kan der finde debat sted også om dette punkt⁷ – ja, bestyrelsesberetningen er ofte et af de livligst debatterede punkter. Et andet eksempel: Kræver en beslutning ifølge vedtægterne særlig majoritet eller quorum, kan det være bestemt, at vedtagelse kan ske på en generalforsamling nr. 2, hvis majoritets- eller quorumbestemmelserne ikke var opfyldt på generalforsamling nr. 1. Debat kan da ikke afvises på generalforsamling nr. 1, selv om det på denne generalforsamling står klart, at forslaget ikke kan vedtages, og at der må indkaldes til en ny generalforsamling⁸.

2. *Haefliger* s. 72.

3. *Krenchel* s. 283.

4. *Krenchel*: Håndbog for dirigenter s. 57.

5. *Bet.* 937/1981 s. 80.

6. *Krenchel* s. 262 f. *Hartwig* s. 137.

7. *Børge Rasmussen* s. 38.

8. *Krenchel* s. 269.

5.1. Personel afgrænsning af ytringsretten

5.1.1. Fuldmægtig

En *fuldmægtig*, der møder for en aktionær, udøver aktionærens beføjelser, herunder ytringsretten¹.

5.1.2. Rådgiver

Det fremgår ikke af AL, om en *rådgiver*, der møder sammen med en aktionær, har ytringsret. *Hørlyck* besvarer spørgsmålet benægtende². *Rodhe* antager, at rådgiveren kan ytre sig med aktionærens stiltiende samtykke³. Rådgiveren kan i stedet indskrænke sig til at give aktionæren råd om, hvordan han bør forholde sig, hvorefter aktionæren selv fremlægger sine synspunkter. *Kobbernagel* antager, at også rådgiveren har ret til at ytre sig, men at det formentlig må være en forudsætning, at den aktionær, som rådgiveren møder sammen med, i så fald forholder sig tavs⁴. – Formålet med rådgiversystemet er at muliggøre, at aktionæren møder sammen med en mere sagkyndig eller erfaren person, der bedre end aktionæren kan overskue de problemer, der skal behandles. Der kan i høj grad være behov for, at den sagkyndige på aktionærens vegne søger at påvirke den beslutning, der skal træffes, og det forekommer mig at være unødigt omstændeligt at kræve, at rådgiveren skal forholde sig tavs og i stedet instruere aktionæren om, hvad denne skal sige. Ofte har aktionæren netop taget rådgiveren med, fordi denne er mere erfaren, sagkyndig eller »scenevant«, eventuelt fordi rådgiveren er advokat eller revisor. Det vil da efter min opfattelse være urimeligt at kræve, at aktionæren ikke må gøre brug af rådgiveren til at fremføre sine synspunkter.

Kobbernagels synspunkt, at aktionæren formentlig må forholde sig tavs, når det tillades rådgiveren at ytre sig, forekommer umiddelbart sympatisk. I modsat fald påvirker aktionæren og hans rådgiver debatten med dobbelt styrke, og hvis aktionæren føler sig skikket til at udtale sig, behøver han jo ikke bruge rådgiveren. Imidlertid forekommer standpunktet at være praktisk vanskeligt gennemførligt. Skal man nægte aktionæren ordet under resten af generalforsamlingen, fordi hans rådgiver har udtalt sig, eller kun under dette dagsordenspunkt? Når henses til, at en aktionær kan tage ordet flere gange under den samme debat, skal man

1. *Hørlyck* s. 103. *Gower* s. 539.

2. *Hørlyck* s. 103.

3. *Rodhe* s. 161.

4. *Kobbernagel*: *Dirigenten* s. 39.

da tillade aktionæren selv at fremkomme med replikken, når rådgiveren kom med hovedindlægget? – Giver man rådgivere ytringsret, må man efter min opfattelse drage den fulde konsekvens deraf og give dem en selvstændig ytringsret *ved siden af* aktionærens. Spørgsmålet kan imidlertid ikke anses at være afklaret.

5.1.3. Bestyrelsesmedlemmer

Bestyrelsesmedlemmerne har ytringsret, selv om de ikke er aktionærer⁵.

Art. 87, stk. 1, i udkastet til statut for *europæiske aktieselskaber* bestemmer, at medlemmerne af tilsynsrådet deltager i generalforsamlingen og i denne egenskab kan fremsætte udtalelser som rådgivende.

Også *repræsentantskabsmedlemmer* har ytringsret⁶.

5.1.4. Direktører

En *direktør* må, selv om han hverken er aktionær eller medlem af bestyrelsen, ligeledes have ytringsret⁷. Det kan sikkert hverken i vedtægter eller direktørkontrakt bestemmes, at direktøren *ikke* skal have denne ret.

5.1.5. Revisorer

Også *revisors* adgangsret indebærer ytringsret, jfr. herved AL § 93, 1. pkt.⁸. Revisors ytringsret er ikke begrænset til situationer, hvor han spørges. Han har ret til af egen drift at ytre sig i debatten⁹. Det må imidlertid bestemt antages, at revisors ytringsret må begrænses tematiske, idet revisor ikke må udtale sig om et hvilket som helst emne, men derimod kun om anliggender, der vedrører årsregnskabet og de forhold, der efter loven, vedtægterne eller generalforsamlingens pålæg har været genstand for hans revision¹⁰. *Gomard* anfører, at revisors svar på spørgsmål og hans egne indlæg kun må angå hans revision i selskabet, og at de skal holde

5. Hørlyck s. 105 f. *Gomard* i Festskrift til Rodhe, 1976, s. 142 ff.

6. Hartwig s. 137.

7. *Gomard* s. 288. Hørlyck s. 105. Art. 87, stk. 1, i udkastet til statut for europæiske aktieselskaber.

8. Bet. 1969 s. 125.

9. *Gomard*: Revisors stilling i retlig belysning s. 42.

10. Bet. 1969 s. 125.

sig inden for de rammer, som AL § 91 sætter for indholdet af revisionsberetningen, eventuelt suppleret med forklaringer af betydningen af de tekniske begreber og udtryk¹¹.

5.1.6. *Dirigenten*

Dirigenten vil ifølge sagens natur have både ret og pligt til at fremkomme med en lang række bemærkninger i løbet af generalforsamlingen, men dette er ikke ensbetydende med en egentlig ytringsret i sædvanlig forstand. Tværtimod må dirigenten for enhver pris afholde sig fra at ytre sig *materielt* i debatten¹². Han må således ikke fremkomme med indlæg for eller imod fremsatte realitetsforslag, og han bør endog ikke fremkomme med oplysninger af rent faktisk karakter, som kan gives af bestyrelsen¹³. Derimod både må og skal dirigenten fremkomme med faktiske og retlige oplysninger vedrørende anliggender, der ligger inden for hans kompetenceområde, d.v.s. generalforsamlingens afvikling, afstemningsreglerne, beslutningsresultaterne m.v.

En dirigent, der selv er aktionær og måske bestyrelsesmedlem, kan dog ikke være afskåret fra rent undtagelsesvist at ytre sig i debatten, hvilket eksempelvis kan være naturligt, hvis han finder, at et bestemt forhold er blevet overset i den hidtidige diskussion. Det må imidlertid fastholdes, at samme person ikke både bør kunne styre debatten og selv komme med materielle debatindlæg, og dirigenten må derfor i denne situation afgive dirigenthvervet, for eksempel til bestyrelsesformanden, medens han selv ytrer sig i debatten¹⁴. Kan det fra begyndelsen indses, at dirigenten vil blive nødt til at ytre sig materielt, vil det ofte være hensigtsmæssigt at udpege en vicedirigent.

5.1.7. *Granskningsmænd*

Granskningsmænd har ytringsret i samme omfang som revisor – og ligeledes tematisk begrænset, AL § 95, stk. 3, jfr. § 93, 1. pkt.

11. Gomard: Revisors stilling i retlig belysning s. 42. Se i samme retning Rodhe s. 200.

12. Hartwig s. 138.

13. Skriver Svendsen s. 17. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 59. Kobbernagel: Dirigenten s. 67.

14. Kobbernagel: Dirigenten s. 67.

5.1.8. Obligationsejere og andre kreditorer

Obligationsejere og andre kreditorer vil, hvis der ved særlig vedtægtsbestemmelse er tillagt dem adgangsret og/eller stemmeret, oftest ligeledes udtrykkeligt være tillagt ret til at ytre sig i debatten. Fremgår dette imidlertid ikke udtrykkeligt af vedtægtsbestemmelsen, vil de næppe have ytringsret.

Art. 57, stk. 2, i udkastet til statut for *europæiske aktieselskaber* bestemmer, at obligationsgruppeenhedens tillidsmand har ret til at ytre sig angående emner, der i henhold til dagsordenen er genstand for forhandling.

Uden udtrykkelig vedtægtshjemmel kan der imidlertid ikke tilkomme kreditorer ytringsret. Det kan tænkes, at ledelsen *ved aftale* med en kreditor har indvilget i, at kreditor fremkommer med et indlæg på generalforsamlingen. Sådan aftale kan i hvert fald ikke binde generalforsamlingsmajoriteten, der (med simpelt flertal) må kunne beslutte at afvise kreditor. Jeg anser det endog ikke for udelukket at antage, at der for den enkelte aktionær må bestå en individualret til at kræve, at kreditorer eller andre udenforstående ikke får lov til at påvirke debatten. Kreditor må da – hvilket vel også forekommer mest naturligt – meddele sine synspunkter til forsamlingen via ledelsen.

5.1.9. Arbejdstagere

Arbejdstagere, der hverken er bestyrelsesmedlemmer eller aktionærer, har efter gældende regler ingen adgangsret og derfor ej heller ytringsret på generalforsamlingen¹⁵.

5.1.10. Udenforstående

Det er indlysende, at *udenforstående* ikke har ytringsret, hvad enten der er tale om personer, der tiltvinger sig adgang til generalforsamlingen, eller personer der overværer generalforsamlingen uden at deltage i denne, for eksempel journalister, gæster og hjælpepersonel¹⁶. Er der imidlertid tale om, at en tilhører, som ikke aktivt deltager i generalforsamlingen, sidder inde med ganske bestemte faktiske oplysninger, der kan være af betydning for debatten eller måske ligefrem kan spare yderligere debat om et uafklaret punkt, vil det være rimeligt at lade den pågældende frem-

15. Se de retspolitiske overvejelser under XIII.1 om det muligt tilrådelige i at lade generalforsamlingen præge af arbejdstagersynspunkter i lidt højere grad.

16. Hartwig s. 137. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 62. Kobbernagel: Dirigenten s. 36.

komme med oplysningerne, enten direkte i form af et kort indlæg, der begrænser sig til de nævnte faktiske oplysninger, eller indirekte gennem dirigenten¹⁷. Et indlæg direkte til forsamlingen fra en udenforstående må i hvert fald forudsætte, at generalforsamlingsflertallet ikke modsætter sig dette – ja, måske må det (som sket ovenfor under 5.1.8. vedrørende kreditorers ytringsret) antages, at enhver aktionær kan modsætte sig.

5.2. Tematisk og praktisk afgrænsning af ytringsretten

Efter foranstående personelle afgrænsning af ytringsretten skal denne i det følgende søges afgrænset tematisk og praktisk.

5.2.1. Emner unddraget debat

Visse anliggender er *unddraget debat*. Det gælder således traditionelt et *positivt procedureforslag* om genoptagelse af et på samme generalforsamling færdigbehandlet emne. Nogen egentlig debat må i denne situation ikke finde sted, før der har været stemt om genoptagelsesforslaget¹. Tilsvarende gælder om et *negativt procedureforslag* om debattens afslutning². Se den tilsvarende regel i FFO § 31, hvorefter folketingets afgørelse om forhandlingernes afslutning træffes uden forhandling.

Traditionelt har det ligeledes været antaget, at et *forslag om dirigentens fratræden* er unddraget debat³. Det er dog et spørgsmål, om dette standpunkt bør opretholdes. Der kan efter omstændighederne være anledning til at give forslagsstillende aktionærer mulighed for at begrunde, på hvilke punkter man mener, dirigenten har fejlet, for eksempel i form af en fejlfortolkning af AL eller vedtægter eller måske endog i form af partiskhed. Det er tvivlsomt, om generalforsamlingen meningsfyldt kan træffe afgørelse i et så væsentligt spørgsmål, uden at der er fremført en nærmere begrundelse for forslaget.

17. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 58.

1. Hartwig s. 144. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 78.

2. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 74.

3. Krenchel: samme værk s. 66 f.

5.2.2. Talerliste

Det er fuldt berettiget, at dirigenten af praktiske grunde opstiller en *talerliste*, der tilvejebringes på den måde, at deltagere, der ønsker ordet, mundtligt eller skriftligt anmelder dette hos dirigenten⁴. Optagelse på listen må – og bør – kunne gøres betinget af, at den pågældende *opgiver sit navn*. Talerlisten må ikke slutes efter første talerrunde, fordi ledelsens efterfølgende svar og bemærkninger kan medføre behov for yderligere indlæg i form af replik fra deltagere, der allerede har ytret sig. Ligeledes vil det være uberettiget, om talerlisten opstilles og slutes allerede ved generalforsamlingens begyndelse.

5.2.3. Talerrækkefølge

Talerrækkefølgen kan give anledning til problemer. Forslagsstilleren bør først have ordet for at forelægge og begrunde sit forslag, hvad enten forslaget fremsættes af ledelsen eller en aktionær⁵. Det almindelige udgangspunkt er herefter, at talerne får ordet i den rækkefølge, de har meldt sig⁶. FFO § 28 bestemmer som udgangspunkt, at folketingets formand giver medlemmerne ordet i den orden, hvori de anmoder om det, dog kan formanden lade ordførere og forslagsstillere gå forud for andre talere.

Særlige omstændigheder kan medføre, at den registrerede talerrække bør brydes. For det første må der sondres mellem *realitets-* og *formalitetssindlæg*. Sidstnævnte har forrang for førstnævnte. Også inden for realitetsindlæggene kan der være anledning til at fravige tidsfølgen. Således kan omstændighederne gøre det praktisk at opdele indlæggene i *ytringer for og imod* de behandlede forslag⁷. Ligeledes *korte bemærkninger* af praktisk karakter til forhandlingernes realitet kan af dirigenten indskydes på tværs af talerrækken⁸. *Indlæg fra ledelsen* må ofte gives forrang, særligt hvor de rummer praktiske bemærkninger eller svar, der kan overflødig gøre yderligere debat om det pågældende punkt.

Ønsker en deltager at fremsætte *ændringsforslag* eller andre *realitetsforslag*, må også et sådant indlæg have forrang i debatten frem for andre realitetsytringer, så debatten tidligst muligt kan tage hensyn til samtlige foreliggende forslag⁹. Den deltager, der ønsker at fremsætte et sådant

4. Haefliger s. 75.

5. Kobbernagel: Dirigenten s. 70.

6. Kobbernagel: samme værk s. 66.

7. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 58. Haefliger s. 76.

8. Krenchel: samme værk s. 59.

9. Haefliger s. 75.

forslag, må tydeligt gøre dirigenten opmærksom herpå¹⁰.

Det må anses for utilladeligt at lade rækkefølgen bestemme af en *alfabetisk* ordning af talernes navne, eller af hensyn til størrelsen af den *kapital*, som talerne repræsenterer¹¹.

5.2.4. Talerstol

Fysisk må debattørerne som regel tale fra mødelokalets *talerstol*, jfr. den hidtidige formulering af FFO § 26, 1. pkt. Der kan imidlertid – særligt ved indlæg, der alene rummer korte faktiske oplysninger eller korte formalitetsforslag – være adgang til at tillade den pågældende at tale stående fra sin plads, forudsat akustikken er så god, at hele forsamlingen kan høre vedkommende, og forudsat talerens navn oplyses.

5.2.5. Dansk sprog

Ytringsretten er en ret til at fremkomme med udtalelser, som sprogligt umiddelbart forstås af de øvrige generalforsamlingsdeltagere, og som er egnet til at påvirke debatten. Det kan derfor ikke tillades, at en generalforsamlingsdeltager af udenlandsk nationalitet udtrykker sig på sit *modersmål*, hvorved deltagere afskæres fra at forstå indlægget¹².

Generalforsamlingssproget må være dansk, jfr. herved retsplejelovens § 149, stk. 1, 1. pkt. Hvor alle selskabets aktier ejes af en udenlandsk aktionær, vil det sikkert være berettiget at holde generalforsamlingen på aktionærens modersmål, men referatet deraf må være på dansk. Så snart der er minoritetsaktionærer ved siden af den udenlandske hovedaktionær, må også selve generalforsamlingssproget være dansk.

5.2.6. Tematiske begrænsninger

Ytringsretten er en ret til saglig udtalelse, og den er således *tematisk begrænset*¹³. Ytringerne skal vedrøre det bestemte emne, der behandles under det pågældende dagsordenpunkt, og må ikke inddrage uvedkommende emner, normalt heller ikke emner, der hører hjemme under andre dagsordenpunkter.

Kravet om saglig ytring indebærer, at taleren ikke må gå videre, end

10. Eric Andersson s. 37.

11. Haeffliger s. 75.

12. Samme s. 74 f.

13. Samme s. 73.

emnet tillader¹⁴. Behandles bestyrelsens beretning, må indlæggene vedrøre dette dagsordenpunkt og ikke et efterfølgende, for eksempel regnskabet¹⁵. I realiteten kan denne hovedregel næppe opretholdes fuldt ud, fordi kritik af ledelsen, der fremsættes under debatten om beretningen, ofte vil støtte sig på de regnskabsmæssige resultater, der skal behandles under næste dagsordenpunkt. Dirigenten må her udvise en vis fleksibilitet. Derimod er det utilladeligt, hvis ytringerne gælder et tidligere dagsordenpunkt, der allerede er debatteret og afgjort¹⁶.

Er et dagsordenpunkt meget omfattende og komplekst, kan det være rimeligt, at dirigenten opdeler det i flere undertemaer, der diskuteres særskilt, og det må da påses, at indlæggene sagligt respekterer denne opdeling¹⁷.

Er der fremsat ændringsforslag til et hovedforslag, vil debatten normalt vedrøre alle forslagene under et, men dirigenten kan bestemme, at hovedforslag og ændringsforslag debatteres særskilt¹⁸, og ytringerne må således gælde det af forslagene, der konkret behandles.

Indlæggene vil ofte indeholde selskabspolitiske synspunkter, men det er klart, at synspunkter om partipolitik, storpolitik m.v. under ingen omstændigheder hører hjemme på generalforsamlingen.

Haefliger udtrykker det således: »Jedenfalls dürfen in der Generalversammlung keine politischen Reden gehalten werden, denn sie ist eine geschäftliche, keine politische Veranstaltung«¹⁹.

Det kan bestemt ikke udelukkes, at politisk bevidste personer gennem erhvervelse af en mindre aktiepost vil søge at skaffe sig en talerstol for deres synspunkter. Afvejningen af, hvad der er selskabspolitisk relevant, og hvad der må afskæres som ren politisk tale, kan i så fald blive særdeles vanskelig. Ytrer taleren sig eksempelvis kritisk mod et bestemt land, er dette isoleret set en overskridelse af ytringsretten, men påtaler han, at selskabet handler med firmaer fra det pågældende land, *fordi* landets forhold efter talerens opfattelse kan kritiseres, må ytringerne sikkert admitteres.

Ytringerne skal ikke blot begrænse sig til det konkrete dagsordenpunkt, der behandles, men må tillige vedrøre netop *denne* generalforsamlings

14. Hartwig s. 138.

15. Børge Rasmussen s. 38.

16. Hartwig s. 132.

17. Haefliger s. 76.

18. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 80.

19. Haefliger s. 74.

opgaver. Debatteres således regnskabet for det forløbne regnskabsår, vil det som hovedregel ikke være tilladeligt at drøfte selskabets aktiviteter i tidligere regnskabsår²⁰. Helt kan dette udgangspunkt dog ikke opretholdes, idet en sammenligning med tidligere regnskabsresultater netop kan være yderst relevant ved vurderingen af det til behandling foreliggende regnskab. Ligeledes kan en aktionær, der på en tidligere generalforsamling har advaret mod påtænkte foranstaltninger, naturligvis ikke afskæres fra på en senere generalforsamling at reflektere over, hvorvidt han fik ret i sine spådomme.

5.2.7. Særligt om personvalg

Ved *personvalg* er det sædvane, at egentlig debat ikke finder sted, idet dirigenten normalt blot noterer sig de stillede forslag²¹. Generalforsamlingen har derfor ingen egentlig ret til debat forud for valg, og den enkelte generalforsamlingsdeltager har ikke samme vidtgående ytringsret som ved behandlingen af andre emner. En forslagsstiller, der ønsker kort at motivere sit forslag, bør dog næppe afskæres herfra, men egentlig debat i form af modindlæg fra andre sider, replik og duplik bør ikke finde sted.

På den anden side har de foreslåede kandidater ikke krav på, at deres kandidatur unddrages debat. De kan således ikke modsætte sig, at der argumenteres imod deres kandidatur, enten indirekte gennem fremhævelse af alternative kandidaters fortræffeligheder eller direkte gennem et kort indlæg, der misrekommanderer dem til posten²².

5.2.8. Frit foredrag. Citater

Som hovedregel må der benyttes *frit mundtligt foredrag*, sml. retspleje-lovens § 148, stk. 2, men det må være tilladt at tale efter *manuskript*. Ytringsretten er som udgangspunkt en ret til at fremlægge talerens egne synspunkter. Derfor er talerens ret til at anvende *citater* begrænset. Det er god skik, at citat kræver dirigentens samtykke²³, og det bør klart fremgå af talerens indlæg, hvad der er citat, og hvad der er frit foredrag²⁴. Det bør ligeledes klart fremgå, hvorfra der citeres, således at citatkontrol er mulig. Det vil være naturligt, at taleren giver dirigenten

20. Haefliger a.st.

21. Samme s. 72 f.

22. Haefliger s. 73. Eric Andersson s. 86.

23. Kobbernagel: Dirigenten s. 67.

24. Sml. FFO § 27.

mulighed for at konstatere citatets rigtighed i umiddelbar tilslutning til indlægget. Ved længere citater må det antages, at dirigenten kan foreskrive, at oplæsningen foretages af en anden, eksempelvis dirigenten selv, jfr. princippet i retsplejelovens § 148, stk. 3.

5.2.9. Ytringsfrihed

Der må formentlig levnes aktionærer en betydelig grad af *ytringsfrihed* på selskabets generalforsamling, også til sønderlemmende kritik af selskabets ledelse, når blot ytringerne vedrører selskabsanliggender og er rimeligt sagligt begrundet. Der vil normalt, medmindre der ligefrem er tale om retorsion, ikke rimeligvis kunne blive tale om ringeagtsytringer, hvorimod sigtelser efter omstændighederne må kunne forekomme.

Sigtelser, der ellers kunne straffes efter straffelovens § 267, er i visse tilfælde straffri i henhold til § 269. Dette gælder for det første, når sigtelsens sandhed bevises, ligesom der kan statueres strafbortfald i medfør af § 269, stk. 2, hvis der oplyses omstændigheder, som gav føje til at anse sigtelsen for sand.

Af særlig interesse for selskabsforhold er, at straffrihed kan foreligge, når den, der i god tro fremsætter en sigtelse, har handlet til berettiget varetagelse af egen eller andres tarv, jfr. § 269, stk. 1, i.f. Som eksempel på typetilfælde, hvor varetagelse af individuelt tarv kan begrunde anvendelse af reglen, nævner teorien, at den pågældende har haft naturlig anledning til at give de pågældende oplysninger, for eksempel i indberetninger til selskabsmyndighederne²⁵. Der er næppe tvivl om, at § 269 må hjemle en udvidet ytringsfrihed for selskabsrelevante generalforsamlingsudtalelser, forudsat disse fremsættes i god tro ud fra ønsket om en berettiget varetagelse af hensynet til selskabet og aktionærerne, og ikke blot i den hensigt at sværte en ledelse.

I UfR 1933.25 HD (HRT 1932.587) (foreningsretlig dom) blev formanden for en sygekasse straffet for ærekrænkende sigtelser, idet han på en generalforsamling havde udtalt om en læges fejlagtige regninger til sygekassen, at lægen havde forsøgt at besvindle kassen, og at forholdet næsten grænsede til kæltringeri.

HR bemærkede i præmisserne, at den tiltalte i sin egenskab af formand for sygekassen var berettiget til på dennes generalforsamling at gøre rede for forholdet til lægen, men at han havde pligt til at indskrænke sig til en rent saglig redegørelse, så meget mere som der efter det for HR oplyste var offentlig adgang til generalforsamlingslokalerne.

25. Hurwitz: Speciel del s. 348. Greve, Unmack Larsen og Lindegaard: Kommenteret straffelov, speciel del, 2. udgave, 1980, s. 327.

I VLT 1947.18 blev nogle udtalelser på en banks generalforsamling om bankrådets formand kendt uberettiget. Taleren vidste, at sigtelsernes urigtighed var blevet godtgjort gennem en undersøgelse²⁶.

Også i dommen UfR 1980.1037 HD, der nægtede forbud mod eller mortifikation af plakattekstene »Danske svin er sunde, de strutter af penicillin«, var det principielle hovedproblem konflikten mellem ytringsfrihed og erhvervsinteresser. Som fremhævet af *Torben Jensen*²⁷ mente HR's flertal (5-2) at måtte give retten til den frie meningsudveksling førsterang. Dommen har imidlertid – stadig ifølge *Torben Jensen*²⁸ – ikke anfægtet den almindelige hovedregel, at urigtige udsagn – selv om de ikke krænker ære eller andre klart anerkendte rettigheder – er retsstridige (dommen talte ikke om det strafferetlige), når de er egnede til at forstyrre eller ødelægge en andens erhverv.

Konklusionen må være en noget udvidet ytringsfrihed, som indebærer ret til at fremsætte endog skarp kritik af ledelsen og selskabet, også kritik, der rummer sigtelser – alt under forudsætning af, at ytringerne indskrænker sig til saglige bemærkninger ud fra talerens bedste overbevisning og til varetagelse af selskabets og aktionærernes tarv. Går udtalelserne ud over disse vide rammer, vil de efter omstændighederne kunne rammes af straf og/eller mortifikation. Forbud er upraktisk, idet man på generalforsamlingen i stedet har dirigentens ret og pligt til at opretholde god skik og orden gennem fratagelse af ordet, henstillinger m.v., jfr. nedenfor.

Straffelovens regler kan som nævnt efter omstændighederne anvendes, men det vil formentlig være udelukket at anvende markedsføringslovens regler, f.eks. § 2 om urigtige, vildledende eller urimeligt mangelfulde angivelser, på aktionærernes udtalelser om selskabet eller ledelsen. Derimod må det sikkert antages, at den nævnte bestemmelse kan anvendes, hvis for eksempel et bestyrelsesmedlem på generalforsamlingen fremsætter urigtige eller vildledende oplysninger om et konkurrerende selskab²⁹.

Gower nævner om den udvidede ytringsfrihed på engelske selskabers generalforsamlinger, at »since members and their directors clearly have ... a common duty to disclose information, a company meeting is a privileged occasion and statements there made will not be actionable as defamation in the absence of malice«³⁰.

26. Se i øvrigt Knud Waaben: *Strafferettens specielle del II* s. 276 f. Endvidere den foreningsretlige dom i UfR 1959.762 HD, hvor der blev straffet for nogle sigtelser fremsat på et møde i en brancheforening. Mødet var ikke offentligt, men pressen havde adgang. Trolle i TfR 1960 s. 240 og Germer: *Ytringsfrihedens væsen* 1973, s. 207 f.

27. UfR 1981 B s. 29 f.

28. A. st.

29. Se *Torben Jensen* i UfR 1981 B s. 27.

30. *Gower* s. 552.

5.2.10. God mødeskik

Dirigenten påser, at talerne overholder forskrifterne for *god mødeskik*. Taleren må i det hele anvende en sømmelig og rimelig form og en *parlamentarisk udtryksmåde*³¹. Det er dirigentens opgave at standse unødige gentagelser eller uparlamentarisk optræden fra talerens side³². Dirigenten kan give påmindelser og henstillinger og i givet fald fratage taleren ordet³³. FFO § 29, stk. 2, bestemmer, at folketingets formand kan kalde taleren til orden, hvis han finder talerens ytringer utilbørlige. Hvis taleren ikke retter sig efter formandens påtale, kan formanden fratage ham ordet, og han kan derefter nægte ham ordet på ny i samme møde. Disse forskrifter, der formentlig blot er en kodifikation af god parlamentarisk skik, må også antages at gælde en generalforsamling.

Haefliger nævner i forbindelse med »die Wortentziehung«, at dirigenten simpelthen kan slukke for højtaleranlægget³⁴. Det er dog formentlig sjældent, at det vil være nødvendigt at gå så vidt.

Når dirigenten udøver sine ordensbeføjelser i relation til ytringsretten, må det – ganske som ved adgangsretten – ske ud fra et *proportionalhensyn*. Fratagelse af ordet bør derfor ikke anvendes, hvis dirigenten kan nøjes med en henstilling eller formaning. Beføjelsen må ikke anvendes ud fra pønale, men alene ud fra ordensmæssige hensyn.

5.2.11. Taletidsbegrænsning

Generalforsamlingens tid er kostbar, mange emner skal behandles, og opfattelseevnen har sin begrænsning i løbet af et timelangt møde. Det er derfor i alle aktionærers interesse, at *taletiden begrænses* i rimeligt omfang³⁵. Haefliger nævner, at en begrænsning til mellem 10 og 15 minutter må anses for rimelig³⁶, men der vil ofte – særligt når den første talerunde vedrørende det pågældende anliggende er overstået – være anledning til at begrænse taletiden for replik og duplik til for eksempel 3 eller 5 minutter. Taletidsbegrænsning kan ske *generelt* i form af en almindelig, alle påhvilende, på forhånd bekendtgjort begrænsning, eller *individuel* i form af en formaning til en taler, der gentager sig selv eller trækker ind-

31. Hartwig s. 138. Kobbernagel: Dirigenten s. 66.

32. Krenchel s. 263.

33. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 64.

34. Haefliger s. 61.

35. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 64.

36. Haefliger s. 73.

lægget ud i urimelig grad. Bortset fra sidstnævnte, i ordenshensyn begrundede individuelle begrænsning må det nøje påses, at der ved taletidens udmåling sker ligebehandling af deltagerne³⁷. Det vil næppe være berettiget på forhånd at fastsætte en samlet tid for afvikling af generalforsamlingen, hvorunder alle indlæg derefter må indordne sig³⁸. Dog forekommer det, at det fra begyndelsen bekendtgøres, at generalforsamlingen så vidt muligt bør være afviklet inden et bestemt tidspunkt, hvor der eksempelvis skal holdes generalforsamling i et andet selskab i samme koncern, eller hvor frokost eller middag venter generalforsamlingsdeltagerne. Særligt sidstnævnte bemærkning får ofte den tilsigtede virkning.

Taletidsbegrænsninger gælder næppe *bestyrelsesmedlemmer* eller *direktører*, der ofte vil have flere emner at redegøre for end den enkelte aktionær, og som ofte ved et samlet indlæg vil besvare bemærkninger fra en række aktionærer.

Taler en deltager i længere tid, end der på forhånd er udmålt, kan dirigenten henstille, at indlægget hurtigt afsluttes, og – hvis dette ikke sker – fratage taleren ordet, jfr. FFO § 29, stk. 1.

5.2.12. Svar fra ledelsen

Aktionærens ytringer vil ofte være formet som indlæg, der kræver et svar fra ledelsen, ofte endog egentlige oplysninger i medfør af AL § 76. Melder mange talere sig, bør bestyrelsen (formanden) oftest ikke have ordet til svar, før alle aktionærernes indlæg er afviklet³⁹. Dog kan det ofte være berettiget straks at indskyde en kort bemærkning fra ledelsen, hvis bemærkningen kan spare forsamlingen for overflødig debat, jfr. herved princippet i FFO § 28, stk. 4.

Ofte vil ledelsens svar afføde reaktioner fra aktionærerne, og der er intet til hinder for, at aktionærer kan få ordet igen i »anden runde« for en replik⁴⁰. Ved afgivelsen af sit første indlæg må aktionæren dog ikke regne med, at han under alle omstændigheder får ret til en replik. Dels kan tiden være så knap, at dirigenten afskærer replik, dels kan der blive truffet beslutning om debattens afslutning.

Replikken kan afføde fornyet indlæg fra bestyrelsen, og dirigenten må sikkert have ret til at bestemme, at dette indlæg afslutter debatten, således at aktionærerne ikke får mulighed for yderligere indlæg (for »tripplik«), hvorved debatten kunne fortsætte i det uendelige med svar og gensvar.

37. Hæfliger s. 62.

38. Samme a.st.

39. Kobbarnagel: Dirigenten s. 70.

40. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 60.

5.2.13. Debatafslutning

På et tidspunkt *sluttes debatten*. Det er indlysende, at dette i alt fald må ske, når ingen yderligere talere har meldt sig, men det kan efter omstændighederne ske tidligere. Udgangspunktet er ganske vist, at enhver aktionær har ret til at fremlægge sit standpunkt mundtligt, men enhver debat kan nå et stadium, hvor fortsættelse er formålsløs, fordi alle relevante synspunkter er fremført⁴¹.

Dirigenten har myndighed til at konstatere debattens afslutning, når der ikke er flere, der ønsker ordet, men afslutning under et tidligere tidspunkt hører under *generalforsamlingens* kompetence. Finder dirigenten, at forhandlingerne trækkes urimeligt i langdrag, må han foreslå generalforsamlingen, at debatten sluttes, jfr. princippet i FFO § 31, stk. 1, 1. pkt. Også aktionærer, der finder, at yderligere debat er formålsløs, kan fremsætte et sådant forslag, der da som nævnt straks skal sættes under afstemning.

Debattens afslutning forhindres ikke af, at aktionærer, der ikke tidligere har talt, har begæret ordet⁴².

Selv om beslutningen om debattens afslutning hører under generalforsamlingens kompetence, er dette ikke ensbetydende med, at generalforsamlingen med simpel majoritet suverænt kan beslutte at afslutte debatten på et hvilket som helst tidspunkt, flertallet måtte ønske. Det er dirigentens opgave at påse, at generalforsamlingsdeltagerne har mulighed for i rimeligt omfang at få deres synspunkter fremlagt og drøftet, så ytringsretten ikke undertrykkes af majoriteten⁴³. Det er under alle omstændigheder udelukket at vedtage afslutning, så længe en reel diskussion slet ikke har fundet sted, men også på et senere tidspunkt i debatten kan afslutning være uberettiget, fordi alle relevante synspunkter endnu ikke har haft mulighed for at blive fremlagt. Selskabsdeltagerne skal ikke finde sig i at blive sammenkaldt for af et flertal at få dikteret, at debatten straks eller meget hurtigt afsluttes⁴⁴. Det er endelig en selvfølge, at debatafslutning under ingen omstændigheder må vedtages med den hensigt at bringe en opposition til tavshed⁴⁵. Skal dirigentens kontrollbeføjelse vedrørende debatafslutningen have reel betydning, må det derfor antages, at der tilkommer dirigenten en egentlig *vetoret*, overfor flertallets beslutning om debatafslutning.

41. Haefliger s. 65.

42. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 73. Hartwig s. 142. Krenchel s. 264. Kobbernagel: Dirigenten s. 67. FFO § 31.

43. Hartwig s. 142. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 71 f.

44. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 73.

45. Haefliger s. 65.

5.2.14. Afskæring af ytringsret af praktiske årsager

En generalforsamlingsdeltagers ytringsret kan blive *afskåret af praktiske årsager*. En aktionærs materielle ytringsret beskæres således som nævnt stærkt, hvis han vælges til dirigent. Det samme gælder en aktionær, der er revisor i selskabet eller udpeges som granskningsmand. Også aktionærer, der anvendes som hjælpepersonel i forbindelse med stemmeoptælling m.v., kan på grund af deres arbejdsopgaver rent praktisk blive afskåret fra at ytre sig, men det må anses for at være god skik, at forhandlingerne i videst muligt omfang suspenderes, hvis stemmeoptælling foregår ved hjælpepersonel, der er aktionærer, således at de pågældende ikke i alt for vid udstrækning afskæres fra at udøve deres ytringsret⁴⁶.

5.2.15. Ytringspligt?

Ytringsretten er en *beføjelse, ikke en pligt*. Hverken aktionærer, der har anmeldt deres deltagelse i generalforsamlingen, eller aktionærer, der er nået så langt som til optagelse på talerlisten, har nogen pligt til at ytre sig. Derimod kan ytringspligt efter omstændighederne påhvile revisor, jfr. AL § 93, 2. pkt., og ledelsen, jfr. AL § 76, jfr. i det hele nedenfor under VI.3.

Også for aktionærerne kan der imidlertid i særegne situationer opstå en betinget »ytringspligt«, nemlig hvor udøvelse af ytringsretten er en betingelse for opnåelse af visse rettigheder. I disse situationer gælder, at aktionæren bør drage omsorg for at få ført sine ytringer til generalforsamlingsprotokollen, jfr. nedenfor under punkt 7⁴⁷.

Beslutning om, hvorvidt selskabet skal anlægge *erstatningssøgsmål mod bestyrelsesmedlemmer* m.v., træffes ifølge AL § 144, stk. 1, af generalforsamlingen. Har aktionærer, der repræsenterer mindst $\frac{1}{10}$ af aktiekapitalen, modsat sig en beslutning om ansvarsfrihed, kan søgsmålet anlægges af enhver aktionær, jfr. § 144, stk. 3. Bestemmelsen indebærer ikke en *stemmeforpligtelse*, men en betinget *ytringsforpligtelse* for minoriteten⁴⁸. Ytringen må finde sted i forbindelse med generalforsamlingens behandling af ansvarsspørgsmålet⁴⁹.

Ved *fusion i form af absorption* gjaldt tidligere ifølge AL § 136, at aktionærer i det opførende selskab, der på generalforsamlingen havde modsat sig fusionen, havde krav på indløsning, såfremt kravet fremsattes skriftligt inden en måned efter generalforsamlingen. Var der før afstemningen afæsket aktionærerne en udtalelse om, hvem der ønskede at benytte retten, var indløsningsretten betinget af, at de pågældende på generalforsamlingen tilkendegav dette. Også i denne situation var der således en *ytringsforpligtelse*, ikke en *stemme-*

46. Børge Rasmussen s. 43.

47. Gomard: Grundrids s. 139.

48. Bet. 1969 s. 178 f. Gomard: Grundrids s. 147.

49. Gomard a.st.

forpligtelse⁵⁰.

Med 1982-ændringen af AL blev der indført vurderingsregler i forbindelse med fusionen, jfr. § 134 c, og under hensyn til den heraf følgende vidtgående beskyttelse af aktionærerne indskrænkedes indløsningsretten til at gælde situationer, hvor vederlaget ikke er rimeligt og sagligt begrundet, jfr. § 134 f. Også efter denne bestemmelse gælder, at erstatningsbeføjelsen forudsætter et *forbehold herom på generalforsamlingen*.

Hvor *omsættelighedsindskrænkning* indføres i medfør af den særligt lempelige bestemmelse i AL § 172, stk. 1, kan aktionærer, der på generalforsamlingen har modsat sig vedtægtsændringen, kræve, at selskabet indløser deres aktier. Er der før afstemningen afæsket aktionærerne en udtalelse om, hvem der ønsker at benytte indløsningsretten, er denne betinget af, at de pågældende på generalforsamlingen har tilkendegivet dette, jfr. AL § 172, stk. 4. Også i denne situation er der tale om en *ytringsforpligtelse*, ikke en stemmeforpligtelse.

6. Stemmeret

6.1. Almindelige regler om stemmeret

Stemmeretten er en af de vigtigste af aktionærens forvaltningsbeføjelser¹. Beføjelsen er en individualret. Stemmeretten er en beføjelse, aldrig en forpligtelse².

Før AL 1973 var der intet forbud mod udstedelse af *stemmeløse aktier*. Allerede i 1964-udkastet foresloges adgangen til udstedelse af aktier uden stemmeret ophævet, idet den ansås »uforenelig med nutidens opfattelse af aktionærens stilling, der forudsætter, at der til aktionærens kapitalindsats er knyttet en medindflydelse på selskabets anliggender³«. Denne begrundelse bygger på den hypotese, at aktier med stemmeret har størst interesse for »menigmand« som investeringsobjekt, og kritiseres af Roos⁴, der mener, at der bag de formelle argumenter snarere ligger et ideologisk synspunkt om aktionærdemokrati som en eftertragtellesværdig tilstand. Med AL 1973 gennemførtes den regel, at enhver skal gives stemmeret, jfr. § 67, stk. 1, 1. pkt. Reglen finder ikke anvendelse på aktier, der er tegnet inden lovens ikrafttræden den 1. januar 1974, og til hvilke der på dette tidspunkt ikke var knyttet stemmeret, jfr. § 169, stk. 1.

50. Bet. 1969 s. 170. Gomard: Grundrids s. 139.

1. Gomard s. 202.

2. Bet. 1969 s. 174.

3. Bet. 1964 s. 151.

4. Side 56 f.

Dyrbye finder reglen temmelig ligegyldig, når henses til, at tidobbelt stemmevægt tillades, jfr. nedenfor⁵.

Også i tysk aktieret er det hovedreglen, at hver aktie skal give stemmeret, jfr. AktG § 12, men vedtægterne kan tillade præferenceaktier uden stemmeret, hvis aktierne udstyres med kumulativ forlodsret til dividende, jfr. § 139 og ff.⁶.

Den franske lovgivning før 1966 havde intet forbud mod stemmeløse aktier, men det var antaget i domstolspraksis, at stemmeretten er en så væsentlig til aktien knyttet rettighed, at stemmeløse aktier kunne forbydes selv uden lovhjemmel herfor⁷.

I foreningsretten er det den almindelige hovedregel, at stemmeret tilkommer alle foreningens medlemmer, således at hvert medlem har én stemme⁸. IFL § 10, stk. 1, 1. pkt., bestemmer, at ethvert medlem af investeringsforeningen skal sikres stemmeret⁹.

Vedtægterne skal indeholde bestemmelser om aktionærernes stemmeret, jfr. AL § 4, stk. 1, nr. 5.

IFL § 7, nr. 7, bestemmer, at investeringsforeningens vedtægter skal indeholde bestemmelser om stemmeretten og dennes udøvelse, herunder eventuelle begrænsninger i stemmeretten.

AL § 67, stk. 1, er bygget således op, at der først fastslås et forbud mod stemmeløse aktier og derefter et forbud mod, at den *relative forskel i aktiernes stemmevægt* overstiger forholdet 10:1. Mellem disse to bestemmelser må i virkeligheden indfortolkes et uskrevet hovedprincip om *proportionalitet*, hvorefter den enkelte akties stemmeret bestemmes af forholdet mellem dens pålydende og den samlede nominelle aktiekapital¹⁰. Udgangspunktet er således, at stemmevægten følger kapitalvægten – eller med et slagord »att makt och risk bör följas åt«¹¹.

Da dansk ret ikke kender aktier uden pålydende værdi¹², volder det ingen vanskeligheder at bestemme forholdet mellem aktiens pålydende og den samlede aktiekapital.

Proportionalitetsprincippet er det almindelige udgangspunkt i de fleste retssystemer¹³.

Også efter art. 33, stk. 1, i udkastet til 5. selskabsdirektiv gælder, at aktionærernes

5. Dyrbye s. 58.

6. Hefermehl s. 25.

7. Hémard-Terré-Mabilat s. 148.

8. Hartwig s. 134. Meyer s. 58.

9. Bet. 942/1981 s. 61.

10. Boye Jacobsen i J 1974.136. SOU 1971:15 s. 227.

11. Rodhe s. 159.

12. Gomard s. 203 f.

13. Jfr. eksempelvis Hémard-Terré-Mabilat s. 163 om fransk ret, hvorefter »un principe de proportionnalité domine« og »à capital égal, droit de vote égal«.

stemmeret som udgangspunkt skal stå i forhold til den andel af den tegnede kapital, der repræsenteres af aktien¹⁴.

Tilsvarende gælder efter art. 91, stk. 1, i udkastet til statut for *europæiske aktieselskaber*.

Med lidt god vilje kan et tilsvarende proportionalitetsprincip siges at gælde i *ejerforeninger*, hvor der som udgangspunkt stemmes efter fordelingstal, jfr. normalvedtægts § 1, stk. 3¹⁵.

I § 16 i forslaget til en lov om *kommanditselskaber* bestemmes, at kommanditisternes stemmer vægtes i forhold til den af dem indbetalte indskudskapital, medmindre vedtægterne bestemmer andet¹⁶.

Rent praktisk må proportionaliteten normalt udmøntes således, at der med hver aktie af en vis størrelse følger én stemme¹⁷, og at der i øvrigt udstedes aktier i multipla af det nævnte minimumsbeløb, således at de større aktier giver tilsvarende flere stemmer¹⁸.

Proportionaliteten knytter sig til aktien, ikke til aktionæren¹⁹. Loven har intet sagt om, hvilken stemmевægt *den enkelte aktionær* skal have²⁰. Som det vil fremgå af afsnit 6.2., er der intet til hinder for, at man inden for rammerne af § 67, stk. 1, 2. pkt. lader stemmевægten i højere grad knytte til aktionæren ved at bestemme, at en aktionær kun kan udøve et vist antal stemmer eller afgive stemme for en vis brøkdels af aktiekapitalen. Det kan endog med forbillede i andelsprincippet fastsættes, at hver aktionær kun skal have én stemme uanset antallet af aktier.

I *foreningsretten* antages det som deklatorisk udgangspunkt, at hvert fremmødt medlem har én stemme²¹.

Dette er også udgangspunktet i *andelsretten*²².

Stemmeretssubjektet er aktionæren bortset fra tilfælde, hvor stemmeretten af særlige grunde er adskilt fra ejendomsretten til aktien, jfr. nedenfor 6.3.

Er en afdød aktionærs aktier indgået i et *uskiftet bo*, tilkommer stemmeretten den i udskiftet bo hensiddende ægtefælle, jfr. arvelovens § 15, stk. 1.

14. Se Hémard-Terré-Mabilat s. 164 og Thorbek s. 420 f.

15. Blok s. 424.

16. Jfr. bet. 937/1981 s. 80.

17. Rodhe s. 159.

18. Sindballe-Klerk s. 227. Krenchel s. 271. Tysk AktG § 12. Fransk Loi art. 174. Thorbek s. 82 og 150. Art. 91, stk. 2, i udkastet til statut for europæiske aktieselskaber.

19. Gomard: Grundrids s. 81 f.

20. Thorbek s. 340.

21. Meyer s. 58. Gomard s. 35.

22. Gomard s. 34. Hørlyck: Dansk andelsret s. 232.

Stemmeretten må ikke misbruges, således at *boet i væsentlig grad forringes* eller der fremkaldes nærliggende fare for en sådan forringelse, jfr. arvelovens § 20, stk. 1. Se om en tilsvarende problematik UfR 1960. 256 ØLD, hvor arveladeren A ved indgåelse af ægteskab lovede sine to sønner ikke at ændre sine testamentariske bestemmelser, hvorefter sønnerne skulle arve størstedelen af A's formue. A forpligtede sig ligeledes til »ikke ved uforholdsmæssige gavedispositioner at forringe mit bo«. Senere indskød A sin virksomhed i et aktieselskab med en kapital på kr. 1 mill., der fordeltes på en stemmeberettiget stamaktiekapital på kr. 400.000 og en stemmeløs præferencekapital på kr. 600.000. Hustruen fik kr. 180.000 af stamkapitalen og ville være sikker på senere at få stemmemajoriteten. ØLR fandt ikke, at selve oprettelsen af aktieselskabet stred mod A's løfter overfor sønnerne, men da opdelingen af kapitalen i stemmeløse og stemmeberettigede aktier skyldtes et ønske fra A om at begunstige hustruen, og da hun derved ville få bestemmelsesretten over boets væsentligste aktiv, fandtes stemmeretsordningen at måtte ligestilles med den i A's løfte til sønnerne indeholdte boforringelse. Sønnerne fik derfor medhold i påstanden om ændring af selskabets vedtægter, således at alle aktier blev ligestillet i stemmeretlig henseende.

Gomard fremhæver om dommen, at den ved arveaftalen påtagne forpligtelse ligger nær de pligter, der ifølge arvelovens §§ 20-22 påhviler den, der hendsider i uskiftet bo²³.

Ved aktionærens død går aktieretten og dermed stemmeretten over til *dødsboet*. Skiftes der offentligt, må stemmeretten udøves af skifteretten eller dennes medhjælper, henholdsvis af eksekutor. Skiftes der privat, må stemmeretten udøves af arvingerne i fællesskab, idet AL § 28 herved må finde anvendelse, således at arvingerne må optræde overfor selskabet gennem en fælles befuldmægtiget eventuelt én af arvingerne. I praksis vil stemmeretten formentlig blive udøvet af den bobehandlende advokat efter samråd med de privatskiftende arvinger. Fra det tidspunkt, hvor aktierne udlægges til en arving eller sælges til tredjemand, overgår aktieret og stemmeret selvsagt til erhververen²⁴.

Tilhører aktierne en *fallent*, går stemmeretten sammen med ejendomsretten til aktierne over til konkursboet²⁵. Foretages der *udlæg* i aktier, går hverken ejendomsret eller stemmeret over til udlægshaveren. Når de udlagte aktier senere bortsælges ved auktion, overgår aktieret og stemmeret selvfølgelig til auktionskøberen. Tager fogeden i mellemtiden aktierne i sin besiddelse, vil aktionæren for så vidt angår ihændeleveraktier være afskåret fra at udøve sin møde- og stemmeret, men har han løst adgangskort inden rådighedsfratagelsen, vil han på grundlag heraf kunne både møde og stemme. Drejer det sig om navneaktier, der jo ikke skal forevises som betingelse for løsning af adgangskort, vil aktionæren under

23. Gomard s. 237.

24. Gomard s. 236, jfr. UfR 1966.235 HD (UfR 1966 B s. 248). I 1941- og 1964-udkastene overvejedes det at optage en regel, hvorefter et dødsbo eller konkursbo bevarer stemmeretten for noterede aktier, indtil overdragelsen fra boet er sket. Bet. 1964 s. 158.

25. Sindballe-Klerk s. 189. Gomard s. 234.

alle omstændigheder kunne møde og stemme²⁶. Det må sikkert være muligt at begære et udlæg udstrakt til stemmeretten, hvis rekvirenten kan påvise en konkret retlig interesse heri, for eksempel hvis der forestår en generalforsamling, på hvilken rekvisiti stemmeafgivning kan virke stærkt værdiforringende på aktierne.

Den omstændighed, at aktierne *ikke er fuldt indbetalt*, afskærer ikke aktionærens stemmeret, ej heller selv om aktionæren er i restance. Først når aktien ved selskabets foranstaltning afhændes for aktionærens regning i medfør af AL § 14, stk. 2, ophører aktieretten og dermed stemmeretten²⁷.

Stemmeretten forudsætter, at aktionæren *deltager i generalforsamlingen*, personligt eller ved fuldmægtig. Stemmeafgivning pr. brev, telegram eller bud er udelukket²⁸.

Et egentlig *afkald på stemmeret* må anses at stride mod den præceptive bestemmelse i AL § 67, stk. 1, 1. pkt., hvorefter enhver aktie skal give stemmeret.

Art. 35, litra c, i udkastet til 5. *selskabsdirektiv* bestemmer, at en aftale, hvorved en aktionær forpligter sig til mod særlige fordele at afholde sig fra at stemme, er ugyldig.

Forskellig fra denne problematik er de foran under IV.2.4. behandlede aftaler mellem aktionærer om i visse tilfælde at afstå fra at stemme.

Hverken aktieret eller stemmeret kan *forældes* eller bortfalde ved aktiens *mortifikation*²⁹.

Se mortifikationslovens § 9, stk. 1: Når der er givet dom til mortifikation, skal den omstændighed, at domhaveren ikke kan fremlægge dokumentet, ikke være til hinder for, at han gør retten efter dokumentet gældende.

Men mortifikationsproceduren tager tid, hvad enten den sker ved dom eller uden dom i henhold til bestemmelse herom i selskabets vedtægter og aktiebreve, jfr. AL § 24, stk. 3. I venteperioden må det for *navneaktier* gælde, at stemmeret udøves uhindret af den iværksatte mortifikationsprocedure, medens bortkomsten af *ihændeleveraktier* vil medføre, at aktionæren ikke kan udøve sin stemmeret.

26. Gomard s. 234.

27. Rodhe s. 158.

28. Sindballe-Klerk s. 230.

29. Jfr. Sindballe-Klerk s. 197 og Gomard s. 226.

6.2. Afvigelser fra de almindelige regler om stemmeret

6.2.1. Indledning

Udgangspunktet vedrørende stemmeretssubjektet er, at stemmeret kun tilkommer aktionærer. Nedenfor under 6.3. behandles nogle tilfælde, hvor stemmeret er adskilt fra aktieret, men også bortset herfra kan der forekomme tilfælde, hvor *andre end aktionærer* er stemmeberettigede¹. Stemmeretten kan således være tillagt visse kreditortyper, typisk obligationsejere². *Sindballe-Klerk* antager, at ingen andre end aktionærer kan tillægges stemmeret ved revisor- og likvidatorvalg og ved beslutning om forhøjelse eller nedsættelse af aktiekapitalen, regnskabsgodkendelse, fusion og muligvis vedtægtsændring³. Dette kan næppe antages. Der er ganske vist ikke noget til hinder for, at ikke-aktionærers stemmeret begrænses i saglig henseende, men nogen pligt hertil kan der efter min opfattelse ikke være.

Stemmeretten kan helt være løftet fra aktionærerne og lagt hos *delegerede*, der da vælges af aktionærerne efter særlige regler i vedtægterne⁴. Delegeretbestemmelser vil være naturlige i visse landsomfattende selskaber.

Ved lov nr. 260 af 8. juni 1977 om ændring af BL blev det ved § 8 a bestemt, at banker *med et meget betydeligt aktionærantal* og udelukkende navnenoterede aktier i særlige tilfælde kan få banktilsynets tilladelse til at gennemføre en vedtægtsbestemmelse om, at aktionærerne udøver deres stemmeret på generalforsamlingen gennem delegerede, der udpeges af aktionærerne ved valg på lokale aktionærmøder. Alle øvrige rettigheder, som tilkommer den enkelte aktionær, skal opretholdes, herunder møderet og ytringsret.

Art. 41, stk. 2, i 2. *selskabsdirektiv* forudsætter den fortsatte eksistens af nationale ordninger med udstedelse af *medarbejderaktier* til fordel for samtlige arbejdstagere, der da på generalforsamlingen *repræsenteres af delegerede med stemmeret*. Direktivbestemmelsen kan imidlertid næppe betegnes som en afvigelse fra hovedreglen om, at stemmeretten er hos aktionæren, men stemmer tværtimod med dansk AL § 28, hvorefter flere, der ejer en aktie i forening skal udøve deres rettigheder overfor selskabet gennem en fælles befuldmægtiget.

Som det nærmere omtales nedenfor, kan det gøres til en betingelse for stemmeret, at aktionæren har været noteret i aktiebogen i en vis tid. Bortset herfra kan stemmeretten ikke i vedtægterne gøres *betinget*. Stemmeretten kan eksempelvis ikke vedtægtsmæssigt gøres betinget af, at

1. Krenchel s. 270. *Sindballe-Klerk* s. 224.

2. I et bankaktieselskab havde i en årrække bankens sparere stemmeret på bankens generalforsamling, når de igennem en vis periode havde haft et indlånsbeløb af en vis størrelse i banken.

3. *Sindballe-Klerk* s. 226.

4. Krenchel s. 275.

aktierne er fuldt indbetalt⁵. Stemmeret kan ikke gøres betinget af, at aktionæren besidder et vist minimumsbeløb⁶.

6.2.2. Noteringsfrist

Som tidligere nævnt *medfører stemmeret møderet*, medens det omvendte ikke nødvendigvis er tilfældet. En aktionær, der har møderet, kan være afskåret fra stemmeret i medfør af AL § 67, stk. 2, om *noteringsfrist*. Efter den nævnte regel kan vedtægterne bestemme, at en aktionær, der har erhvervet aktier ved overdragelse, ikke skal kunne udøve stemmeret for de pågældende aktier før udløbet af en vis tid, der dog ikke må overstige tre måneder, efter at han er noteret i aktiebogen eller har anmeldt og dokumenteret sin erhvervelse. Også AL 1930 § 56, stk. 5, tillod, at stemmeretten betingedes af aktiernes notering i selskabets aktiebog, men efter denne bestemmelse kunne noteringsfristen være op til seks måneder. I motiverne til AL 1973 anføres det imidlertid, at ønsket om at sikre bestyrelse og selskab mod overraskelse ikke med rimelighed kan begrunde en så lang noteringsfrist⁷. Af denne grund forkortedes fristen til de nævnte tre måneder. De fleste selskaber, der ønsker at gøre brug af reglen, udnytter formentlig denne fuldt ud. Ældre vedtægtsbestemmelser om en længere noteringsfrist end tre måneder kan ikke bibeholdes efter AL 1973⁸.

Det er en selvfølge, at vedtægternes noteringsbestemmelser må være *utvetydige*⁹.

Vedtægterne kan foreskrive noteringsfrist både for navneaktier og ihæندهaveraktier¹⁰. Formuleringen »at han (i.e.: ejeren af en *navneaktie*) er noteret i aktiebogen eller har anmeldt og dokumenteret sin erhvervelse« er parallel med AL § 27, 1. pkt., om udøvelsen af de til navneaktien knyttede rettigheder. Tilføjelsen om den dokumenterede erhvervelse skal afbøde virkningerne af en eventuel chikanøs afvisning fra aktiebogen¹¹. En aktionær skal således have stemmeret på generalforsamlingen, uanset at han ikke er noteret i aktiebogen, hvis han overfor dirigen-

5. SOU 1971:15 s. 226. Cfr. Sindballe-Klerk s. 197. Cfr. endvidere art. 33, stk. 3, i udkastet til 5. selskabsdirektiv, hvorefter stemmeretten i intet tilfælde kan udøves, så længe den af selskabet forlangt indbetaling ikke har fundet sted.

6. Krenchel s. 271.

7. Bet. 1969 s. 108.

8. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 524.

9. Krenchel s. 272.

10. Gomard: Grundrids s. 51.

11. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 160 og 290.

ten kan bevise, at han (i tide) har anmeldt og dokumenteret sin erhvervelse overfor selskabet med henblik på notering, men at han er blevet afvist, eller noteringen er trukket i langdrag af selskabet. Hvad angår *ihænde-haveraktier* må notering på hemmeligt navn, d.v.s. at aktionærens navn noteres i aktiebogen, men ikke på aktiebrevet, på hvilket alene anføres, at ejerens navn er noteret i aktiebogen, være tilstrækkeligt til at opfylde noteringskravene¹².

Noteringsfrist kan kun foreskrives ved *aktieoverdragelse*, d.v.s. køb, bytte eller gave, men ikke ved anden aktieovergang, d.v.s. arv eller kreditorforfølgning¹³. Hvis overdragelse kamoufleres som *overgang* ved kreditorforfølgning, vil forholdet sikkert blive anset omfattet af noteringsfristen.

Parterne i en aktiehandel kan ikke omgå en noteringsfrist gennem *sælgerens udstedelse af en (uigenkaldelig) stemmefuldmagt* til køberen. Sælgeren er jo netop ikke længere aktionær efter salget, og fuldmagten giver derfor ikke køberen nogen stemmeret¹⁴. Udformes parternes aftale imidlertid som en *køberet* på konkret aftalte vilkår og med købspligt for den potentielle køber, der samtidig modtager stemmefuldmagt fra sælger, kan forholdet næppe rammes af noteringsreglen, fordi sælger fortsat ejer aktierne¹⁵. Noget andet er, at parter, der har indgået en endelig aftale om aktiesalget, måske vil skjule dette for selskabet ved at lade sælgers ejerskab forblive registreret i aktiebogen til efter generalforsamlingen, på hvilken køberen da møder i henhold til fuldmagt fra sælgeren. Sådant stemmeafgivning er naturligvis uretmæssig.

Den nærmere *begrundelse for tilladeligheden af noteringsregler* er selskabets beskyttelsesværdige interesse i at undgå overraskende kup fra personer, der har erhvervet deres aktier kort før generalforsamlingen¹⁶.

Som påpeget af Roos¹⁷ er begrebet »kup« negativt værdiladet, idet det udtrykker kontrolgruppens indstilling. Fra et oppositionelt synspunkt kunne der lige så vel tales om »fornyelse« eller lignende.

12. Gomard s. 208. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 289 f.

13. Bet. 1969 s. 109. Græsvænge-Larsen-Thomsen a.st.

14. Jfr. Ufr 1919.175 SHD. Gomard s. 211.

15. Se nærmere Poul Madsen i Ufr 1975 B s. 343 f. om de problemer, der kan opstå på generalforsamlingen, når en aktionær medbringer en stabel ihænde-haveraktier og oplyser, at en del af disse er arvet, andre er købt og andre er modtaget ved kapitalforhøjelse.

16. SOU 1971:15 s. 222. Gomard s. 314.

17. Side 48.

Til forsvar for reglen gøres det endvidere gældende, at det af hensyn til planlægningen og forberedelsen af generalforsamlingen er praktisk ønskværdigt at kunne se magtfordelingen i rimelig tid¹⁸. Dette kan dog næppe i sig selv begrunde en noteringsregel, når henses til, at generalforsamlingsplanlægningen netop praktisk er tilgodeset ved anmeldelsesbestemmelserne i AL § 65, stk. 2, 2. pkt.

Bestemmelsen har den ulempe, at den rammer såvel »kupmagere« som »pæne« aktionærer i flæng, idet jo også sidstnævnte, der ikke har ejet deres aktier længe nok, bliver berøvet stemmeretten, særligt ved en uventet indkaldelse af en ekstraordinær generalforsamling¹⁹. Bestemmelsen betyder endvidere, at den, der erhverver en aktiemajoritet, kan blive afskåret fra stemmeret og således eventuelt må finde sig i, at generalforsamlingen træffer beslutninger, som kan få vidtrækkende betydning for selskabets fremtid og dermed for majoritetsaktionæren, og at disse beslutninger træffes ved hjælp af en minoritets stemmer²⁰.

Som AL 1930 § 56, stk. 5, var formuleret, kunne stemmeret generelt være betinget af notering, og noteringsfristen kunne derfor også gælde aktier, der var erhvervet ved *nytegning*²¹. Dette er imidlertid ikke tilfældet efter AL 1973 § 67, stk. 2.

Noteringsreglens anvendelse må forudsætte, at der *overhovedet har været mulighed* for at lade sig notere. Er selskabet så nystiftet, at ingen har haft mulighed for at opfylde noteringsreglen, kan denne ikke finde anvendelse²².

Forlænges en gældende noteringsfrist gennem vedtægtsændring, eller nyindføres en noteringsregel, kan den ændrede regel kun gøres gældende, i det omfang aktionærene har haft mulighed for i rette tid at anvende noteringsbestemmelsen²³.

I UfR 1918.352 SHD havde en generalforsamling indført en vedtægtsbestemmelse, hvorefter kun aktionærer, hvis aktier var noteret på navn mindst otte måneder før generalforsamlingen, kunne udøve stemmeret. Beslutningen fandtes ugyldig med hensyn til generalforsamlinger, der holdtes inden en sådan tid, at der kunne blive lejlighed til at erhverve stemmeret efter de nye regler.

I UfR 1918.348 SHD vedtoges det på en generalforsamling i april at gøre stemmeretten betinget af, at aktionærernes aktier var noteret på navn inden udgangen af det foregående års december måned. Beslutningen fandtes at ville have været uangribelig, i det omfang den

18. SOU 1971:15 s. 222.

19. Möser s. 81.

20. SOU 1971:15 a. st.

21. Sindballe-Klerk s. 188.

22. Sindballe-Klerk s. 203 og 235 f. Krenchel s. 273.

23. Krenchel s. 272.

havde været begrænset til generalforsamlinger, der skulle holdes på et senere tidspunkt, hvortil samtlige aktier rettidigt kunne være noteret på navn, men den fandtes ugyldig med hensyn til generalforsamlinger i samme år.

Ejes alle selskabets aktier af den samme *aktionær*, behøver bestemmelsen ikke iagttages²⁴. Det samme må formentlig antages, hvis overhovedet *ingen aktionær har ladet sig notere*²⁵. Endelig gælder det som altid ved *universalforsamlingen*, at denne kan bortse fra reglen²⁶.

Overgår *stemmeretten isoleret til en anden end aktionæren*, for eksempel i tilfælde af aktiens håndpant sætning i et pengeinstitut, hvor det i kreditaftalen bestemmes, at stemmeretten tilkommer pengeinstituttet, må noteringsfristen desuagtet regnes fra det tidspunkt, hvor aktionæren er noteret i aktiebogen eller har anmeldt og dokumenteret sin erhvervelse. Dette må også gælde, selv om pengeinstituttet overfor selskabet anmelder, at stemmeretten er hos pengeinstituttet²⁷.

I klare omgængsestilfælde, hvor en overdragelse af aktierne søges kamoufleret som en pantsætning med overgang af stemmeret, må det formodes, at noteringsfristen bør regnes fra pantsætnings tidspunktet²⁸.

Hvor en aktie *ejes af flere i forening* og en andel af aktien skifter ejer, må det formentlig antages, at samejerne må gøre fælles sag, således at en stemmeudelukkelse, der rammer én, rammer dem alle²⁹. I modsat fald ville der blive åbnet muligheder for omgåelse af noteringsfristen gennem successiv overdragelse af aktieposten.

Hvor stemmeret udøves på grundlag af en *stemmefuldmagt*, er det i relation til en noteringsfrist afgørende, hvornår den fuldmagtsgivende aktionær er noteret i aktiebogen eller har anmeldt og dokumenteret sin erhvervelse, medens det ikke er afgørende, hvornår fuldmagten er udstedt³⁰.

Også IFL § 10, stk. 2, tillader, at stemmeret er betinget af notering i investeringsforeningens protokol. Reglen ses ikke at være indskrænket til *certifikatoverdragelse*, og den må derfor kunne finde anvendelse ved enhver *certifikatovergang*. Imidlertid kan noteringsfristen ikke være længere end én måned³¹.

Også i *andelsselskaber* kan vedtægterne indeholde noteringsfrist³².

24. SOU 1971:15 s. 222. Gomard s. 276.

25. Krenchel s. 267 f.

26. Gomard s. 276.

27. Gomard s. 211.

28. Gomard s. 276.

29. Haeffliger s. 48.

30. Gomard s. 211. Poul Madsen UfR 1975 B s. 344.

31. Bet. 942/1981 s. 61.

32. Hørlyck: Dansk andelsret s. 232.

6.2.3. Egne aktier

1969-udkastet foreslog et forbud mod erhvervelse af *egne aktier*³³. Efter henvendelse fra erhvervsorganisationerne blev det i det endelige forslag tilladt selskaberne at erhverve egne aktier, i det omfang den pålydende værdi af selskabets og dets datterselskabers samlede beholdning af aktier i selskabet ikke overstiger eller som følge af erhvervelsen vil overstige 10% af aktiekapitalen, jfr. AL § 48. Bestemmelsen er i 1982 ændret således, at erhvervelse af egne aktier kun må ske efter bemyndigelse fra generalforsamlingen til bestyrelsen.

Stemmemæssigt kunne man eksempelvis tænke sig, at selskabets egne aktier betragtes som fælles ejendom og derfor forholdsmæssigt medregnes til de aktiebeløb, som den enkelte aktionær ejer, hvilket kunne få interessante konsekvenser i tilfælde af ulige stemmевægt³⁴. Imidlertid har man ligesom i AL 1930 § 40 valgt den løsning at foreskrive, at stemmeret ikke kan udøves for egne aktier samt for et datterselskabs aktier i moderselskabet, jfr. AL § 67, stk. 3, 1. pkt. Baggrunden for, at aktiernes retlige værdi helt suspenderes i det øjeblik, de overgår til selskabet, er, at bestyrelsen ellers kunne anvende disse aktiestemmer til at cementere sin egen position og imod de øvrige aktionærers og selskabets interesse³⁵.

Overskriften i kap. 8 såvel som teksten i § 48 taler om »egne aktier« som overbegreb for tilfælde, hvor et aktieselskab mod vederlag erhverver egne aktier til eje *eller pant*. Når AL § 67, stk. 3 (i kap. 10 om generalforsamlingen) også anvender betegnelsen egne aktier, kunne dette umiddelbart synes at medføre, at selskabet ej heller kan udøve stemmeret for aktier, der er *belånt* i selskabet inden for 10%-grænsen³⁶. Imidlertid må det antages, at § 67, stk. 3, 1. pkt., kun afskærer stemmeretten for egne aktier, som selskaber *ejer*³⁷. Begrebet »egne aktier« i § 67, stk. 3, 1. pkt., må således i denne henseende fortolkes indskrænkende i forhold til det tilsvarende begreb i AL kap. 8.

I en anden henseende må begrebet imidlertid fortolkes udvidende. Medens § 48 således alene regulerer erhvervelsen af egne aktier *mod vederlag*, må det antages, at § 67, stk. 3, 1. pkt., også afskærer stem-

33. Udkastets § 48.

34. Sindballe-Klerk s. 266 f.

35. Krenchel s. 167. Hørlyck s. 104. Sindballe-Klerk s. 228. Gomard: Grundrids s. 60.

36. Dette kan særligt få betydning i bankaktieselskaber, hvor en tilsvarende regel gælder, jfr. BL § 24, stk. 3, 1. pkt.

37. Gomard s. 171.

meret for egne aktier erhvervet uden vederlag, altså ved arv eller gave³⁸.

Stemmeforbudet vedrørende egne aktier er i en dom fra 1956 også antaget at gælde *bestyrelsens aktier*, og også for disses vedkommende uanset om de er erhvervet ved gave.

Jfr. UfR 1956.141 ØLD, hvor nogle beslutninger kun blev taget, fordi formanden udøvede stemmeret for aktier, der tilhørte selskabet eller dets bestyrelse. ØLR antog, at AL 1930 § 40, hvorefter stemmeret ikke kunne udøves for de af et aktieselskab erhvervede egne aktier, var til hinder for, at stemmeret udøvedes for de bestyrelsen tilhørende aktier, og den omstændighed, at aktierne var erhvervet ved gave, kunne ikke føre til andet resultat³⁹.

Det kan dog ikke generelt antages, at bestyrelsesmedlemmers private aktiebesiddelse skal ligestilles med selskabets egne aktier, og den nævnte retstilstand må derfor gælde aktier, der ejes af bestyrelsen som organ.

Også tysk AktG § 71 b bestemmer, at aktiernes retlige værdi suspenderes ved overgang til selskabet: »Aus eigenen Aktien stehen der Gesellschaft keine Rechte zu.«

Også 2. selskabsdirektiv bestemmer i art. 22, litra a, at stemmeret for egne aktier skal suspenderes.

En parallel til aktieselskabers erhvervelse af egne aktier ses i *ejerforeningsretten*, hvor det gælder, at ejerforeningen ikke kan udøve stemmeret for en foreningen tilhørende ejerlejlighed⁴⁰.

Da adgangen til erhvervelse af egne kapitalandele ikke gælder i *anpartsselskaber*, må et aktieselskab med egne aktier skille sig af med disse inden eventuel omdannelse til anpartsselskab⁴¹.

Som påpeget af *Haefliger*⁴² kan selskabet *påvirke stemmeforholdene* gennem erhvervelse eller afhændelse af egne aktier. Da det netop følger af AL § 67, stk. 2, 2. pkt., at egne aktier ikke medregnes ved beregning af majoritetskrav m.v., vil selskabet gennem erhvervelse, henholdsvis afhændelse af egne aktier kunne påvirke det absolutte aktiebeløb, der kræves til en beslutnings vedtagelse⁴³.

38. Se Gomard s. 171 m. note 21, der – sikkert med rette – antager, at en gavegiver eller arvelader må kunne bestemme, at stemmeretten udøves af den til enhver tid siddende bestyrelse i selskabet.

39. Gomard s. 319 m. note 7.

40. Blok s. 438 f.

41. Gomard: Grundrids s. 144.

42. Side 16.

43. I samme retning Sindballe-Klerk s. 197, der iøvrigt nævner, at stemmeretten genopvågner, hvis selskabet afhænder aktierne.

6.2.4. Stemmелøse aktier

Ved AL 1917 og 1930 var der intet forbud mod *stemmeløse aktier*, men et sådant indførtes ved AL 1973, jfr. § 67, stk. 1, 1. pkt. Fra 1. januar 1974 kan stemmeløse aktier ikke tegnes, men aktier tegnet inden nævnte tidspunkt bevarer deres hidtidige retsstilling, jfr. AL § 169, stk. 1⁴⁴. Gomard antager, at udstedelse af nye stemmeløse aktier må tillades, hvis der foretages forholdsmæssig udvidelse af flere aktieklasser gennem fondsaktieemission, idet forholdet mellem aktieklasserne ellers vil blive forrykket⁴⁵. Det forekommer tvivlsomt, om dette standpunkt kan opretholdes, når henses til lovens meget klare og kategoriske forbud⁴⁶. I sin yderste konsekvens ville standpunktet medføre, at man også måtte tillade stemmeløse aktier i tilfælde, hvor et anpartsselskab med en klasse af stemmeløse anparter omdannes til aktieselskab, jfr. nedenfor. Dette kan ikke antages at være tilladeligt.

Tysk AktG § 139, stk. 2, tillader udstedelse af præferenceaktier uden stemmeret for et samlet nominelt beløb svarende til det nominelle beløb af samtlige selskabets øvrige aktier⁴⁷.

Art. 49, stk. 2, i udkastet til statut for *europæiske aktieselskaber* indeholder en tilsvarende begrænsning.

I visse tilfælde bliver *stemmeløse aktier stemmeberettigede*, således ifølge AktG § 140, stk. 2, i tilfælde hvor præferenceaktierne ikke får udbetalt det (kumulative) forlodsbytte, som er en præceptiv forudsætning for udstedelsen af de stemmeløse aktier, jfr. AktG § 139, stk. 1⁴⁸.

Anpartsselskaber er frit stillet med hensyn til udstedelse af stemmeløse anparter⁴⁹. Det må antages, at det er uforeneligt med anpartsselskabets natur at berøve *alle* anpartshavere stemmeret, idet magten derved helt ville blive forskudt fra generalforsamling/anpartshavermøde⁵⁰.

Omdannes et anpartsselskab med stemmeløse anparter til et aktieselskab, må vedtægterne som nævnt ændres, så alle får stemmeret⁵¹.

6.2.5. Differentieret stemmevægt

Proportionalitetsprincippet kan fraviges gennem vedtægtsbestemmelse om, at aktierne skal have *forskellig stemmevægt*. Aftalefriheden er imidlertid begrænset, idet ingen akties stemmevægt må forøges ud over 10

44. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 523.

45. Gomard: Grundrids s. 18, note 19.

46. Adam Jacobi i UfR 1975 B s. 130. Poul Holmgaard i J 1976.20.

47. Thorbek s. 82.

48. Se ligeledes art. 235, stk. 2, i udkastet til statut for europæiske aktieselskaber om tilfælde, hvor stemmeløse aktier får stemmeret.

49. Gomard: Grundrids s. 16 og 81. Bet. 937/1981 s. 56.

50. Torp s. 235.

51. Gomard: Grundrids s. 144.

gange stemmeværdien af nogen anden aktie af samme størrelse, jfr. AL § 67, stk. 2, 2. pkt. *Rodhe* ser denne grænse som et udslag af princippet om, at magt og risiko skal følges ad⁵². Snarere kan det ses som et udslag af et ønske om at undgå overprivilegerede aktionærgrupper. Der er jo nemlig vide muligheder for at bestemme, at magt og risiko *ikke* skal følges ad – nemlig gennem stemmeretsmaksimering, stemmegraduering eller ligefrem indførelse af et »andelsprincip«, jfr. nedenfor – og de præceptive ydergrænser for stemmevægtsdifferentieringen må derfor snarere søges begrundet i en (fleksibel) selskabsretlig lighedsgrundsætning og et (lige så fleksibelt) begreb om »aktionærdemokrati«⁵³.

Generelt blev det i lovmotiverne som begrundelse for de præceptive ydergrænser for stemmeretsdifferentieringen anført, at den frie adgang til udstedelse af »flerstemmeretsaktier« havde givet anledning til misbrug⁵⁴. Man fandt, at 10-gange-reglen, der allerede kendtes i svensk ABL, ydede en passende beskyttelse mod urimelige stemmeretsprivilegier, og at en endnu mere indgribende begrænsning i aftalefriheden ville være i strid med de »ofte legitime interesser i at bevare den bestående magtfordeling i et aktieselskab, der ser sig nødsaget til at udvide aktiekapitalen«⁵⁵. Blandt de »legitime interesser« kan særligt nævnes det beskyttelsesværdige ønske om at sikre selskaberne mod *udenlandsk kapitaldominans* – et standpunkt, der i hvert fald ikke kan opretholdes i relation til investorer fra andre EF-lande⁵⁶.

Også i *rekonstruktionstilfælde* kan der være et behov for stemmeretsdifferentiering, eksempelvis hvor dette opstilles som vilkår af nye investorer, der skal redde selskabet⁵⁷.

Et dansk konsulentfirma, der blandt andet har specialiseret sig i at bistå mindre og mellemstore aktieselskaber med at opnå børsnotering på aktiemarked III, erklærer åbent i sine prospekter og foredrag om emnet, at den hidtidige kontrolgruppe ikke behøver give slip på indflydelsen i selskabet trods kapitaludvidelsen, idet der blot kan opereres med stemmeretsdifferentiering⁵⁸.

§ 67, stk. 1, 2. pkt., finder ikke anvendelse på aktier, der er tegnet før den 1. januar 1974, jfr. AL § 169, stk. 2, og fra denne periode forekommer der ret betydelige stemmeretsdifferentieringer. *Rodhe* nævner om de

52. *Rodhe* s. 159.

53. Se en komparativ gennemgang i bet. 1964 s. 152 f.

54. Jfr. ministerens bemærkninger ad lovforslagets § 67.

55. Bet. 1964 s. 155.

56. *Rodhe* s. 113.

57. *Rodhe* s. 113. *Roos* s. 56. *Gomard* s. 322.

58. Se i øvrigt *Möser* s. 58.

svenske forhold, at der forekommer så betydelige differentieringer som 1:1.000⁵⁹.

Hyppest vil stemmeretsdifferentieringen være permanent og ubetinget, men der er intet til hinder for at bestemme, at der som udgangspunkt gælder proportionalitet, og at differentieringen *kun gælder under visse betingelser*. Betingelserne kan være, at afstemningen gælder et anliggende af en bestemt karakter, eller at visse forudsætninger for en stemmeretsdifferentiering in casu er bortfaldet, for eksempel hvor præferenceaktier kun har $\frac{1}{10}$ stemmewægt, men opnår fuld stemmewægt, hvis de ikke modtager udbytte⁶⁰. Derimod vil det måske ikke være berettiget, at gøre stemmeretsdifferentieringen afhængig af, hvilken person der ejer bestemte aktier⁶¹, hvorimod det formentlig kan være bestemt, at forøget stemmewægt reserveres aktionærer af dansk eller anden EF-nationalitet, jfr. nedenfor om fransk ret.

I en afgørelse gengivet i »Sv. regeringsrättens årsbok« 1940 s. 32 antog den svenske regeringsrätt, at en vedtægtsbestemmelse, som tillagde aktier større stemmewægt, så længe aktierne ejedes af en bestemt person, ikke kunne registreres. Roos nævner i tilknytning til afgørelsen, at dansk ret ikke synes at have indvendinger mod klausuler af den nævnte art⁶².

Hvad der er anført foran under bemærkningerne om stemmeløse aktier vedrørende Gomards synspunkt i tilfælde af fondsaktieemission efter 1. januar 1974, gælder tilsvarende om udstedelsen af »overvægtige aktier«⁶³.

En vedtægtsbestemt stemmewægtsdifferentiering udjævnes i et vist omfang gennem lovbestemmelser, der præceptivt ikke blot tager hensyn til stemmewægt, men ligeledes til kapitalvægt, eksempelvis AL § 78 og § 79⁶⁴.

Den tyske AktG 1937 begrænsede adgangen til udstedelse af flerstemmeretsaktier⁶⁵. Endnu mere kategorisk er forbudet i nugældende AktG § 12, stk. 2, hvorefter »Mehrstimmrechte sind unzulässig«. Myndighederne kan dog dispensere herfra i ganske særlige tilfælde »soweit es zur Wahrung überwiegender gesamtwirtschaftlicher Belange erforderlich ist«, jfr. AktG § 12, stk. 2, 2. pkt. Ikrafttrædelsesloven til AktG indeholder i § 5, stk. 1, overgangsregler svarende til dansk AL § 169, stk. 2.

Fransk Loi tillader, jfr. art. 175, stk. 1, dobbelt stemmeret for navneaktier, der har været

59. Rodhe s. 113.

60. Rodhe s. 114.

61. Rodhe a.st.

62. Roos s. 114.

63. Gomard: Grundrids s. 18.

64. Jfr. nedenfor VI.4.5. SOU 1971:15 s. 227.

65. Thorbek s. 31.

noteret på samme navn i mindst to år⁶⁶.

Art. 175, stk. 3, tillader, at den dobbelte stemmeret reserveres aktionærer af fransk eller anden EF-nationalitet⁶⁷. Der er som nævnt ovenfor næppe noget til hinder for en tilsvarende vedtægtsbestemmelse i et dansk aktieselskab.

Art. 33, stk. 2, litra a, i udkastet til 5. *selskabsdirektiv* tillader begrænsning eller udelukkelse af stemmeretten for aktier, der tillægges særlige rettigheder⁶⁸.

Udkastet til statut for *europæiske aktieselskaber* forbyder helt aktier med flere stemmer, jfr. art. 49, stk. 1⁶⁹.

ApL har ingen præceptiv ydergrænse for stemmeretsdifferentiering⁷⁰.

Også i forslaget til en lovgivning om *kommanditselskaber* foreslås aftalefrihed i så henseende, jfr. udkastets § 16⁷¹.

I *foreningsretten* antages det, at ulige stemmeret må have udtrykkelig hjemmel i vedtægterne⁷².

Også i *ejerforeninger* kan der vedtægtsmæssigt være fastsat en anden stemmefordeling end det legale udgangspunkt, men det kan muligvis opstilles som (uskreven) regel, at den enkeltes indflydelse ikke må stå i væsentligt misforhold til hans økonomiske forpligtelser overfor ejerforeningen⁷³.

6.2.6. Stemmeretsmaksimeringer m.v.

Den nedre grænse på $\frac{1}{10}$ stemmevægt i forhold til kapitalindsatsen, som AL § 67, stk. 1, 2. pkt., fastsætter som den størst tilladelige afvigelse fra proportionalitetsprincippet, har relation til aktien, ikke til aktionæren. Bestemmelsen forhindrer derfor ikke sådanne *personelt relaterede differentieringer*, som medfører, at afvigelsen fra aktionær til aktionær bliver mere end 1:10. Sådanne differentieringer ønsker loven ikke at imødegå – ja, de anses vel endog for at være ønskværdige, fordi deres funktion typisk er at begrænse storaktionærers indflydelse gennem begrænsning af deres stemmetal⁷⁴. Også den fortsat gældende AL § 172, stk. 2, om den særligt lempelige måde at indføre stemmeretsmaksimeringer på viser, at lovgiver fortsat betragter sådanne differentieringer som ønskværdige⁷⁵. *Gersted* advarer dog⁷⁶ om, at stemmeretsmaksimering i de fleste »almindelige« selskaber ikke vil være naturlig, og at den i hvert fald må anvendes med

66. Hémard-Terré-Mabilat s. 181 f.

67. Hémard-Terré-Mabilat s. 183.

68. Thorbek s. 421.

69. Se bull.suppl. 4/75 s. 154.

70. Gomard: Grundrids s. 16.

71. Bet. 937/1981 s. 101.

72. Meyer s. 73.

73. Blok s. 425 ff.

74. Krenchel s. 282.

75. Bet. 1969 s. 540. Gomard: Grundrids s. 82. Boye Jacobsen i J 1974.136.

76. UfR 1965 B s. 59.

omtanke og forsigtighed, eftersom hovedreglen stadig må være, at de aktionærer, der har den største andel af kapitalen, også skal have den afgørende indflydelse.

Sådanne tilladte stemmeretsmaksimeringer kendes i adskillige andre retssystemer⁷⁷.

Tysk AktG § 134, stk. 1, 2. pkt., bestemmer, at stemmeretten kan begrænses til et højeste-beløb for tilfælde, hvor en aktionær ejer flere aktier⁷⁸.

Også art. 33, stk. 2, litra b, i udkastet til 5. *selskabsdirektiv* tillader vedtægtsbestemmelser om begrænsning af antallet af stemmer for aktier, der tilhører den samme aktionær, såfremt denne begrænsning i det mindste gælder for alle aktionærer i samme klasse⁷⁹.

IFL § 10, stk. 1, 3. pkt., tillader ligeledes vedtægtsbestemmelser om, at intet medlem af investeringsforeningen kan afgive stemme for mere end en vis procentdel af formuen eller for mere end et bestemt beløb, jfr. IFL § 7, nr. 7⁸⁰.

Stemmeretsmaksimering kan teknisk indrettes på forskellig måde. En mulighed er at fastsætte et *loft*, der enten bestemmes *relativt* som en vis procentdel af aktiekapitalen eller *absolut* som et vist beløb, jfr. IFL § 10, stk. 1, 3. pkt. Så længe aktiekapitalen er uændret, er det underordnet, hvilken af de to metoder, der anvendes⁸¹. Selskabets beholdning af egne aktier kan ændre resultatet, fordi det må antages, at disse, hvis retlige værdi i enhver henseende er suspenderet ved deres overgang til selskabet, ikke skal medregnes i aktiekapitalen, når procentdelen udregnes. Maksimum kan i stedet bestemmes relativt i forhold til den på generalforsamlingen repræsenterede stemmeberettigede kapital⁸². Sådanne maksimeringsregler forekommer dog formentlig sjældent.

En anden metode er, at vedtægterne gennem opstilling af en *degressiv stemmeskala* foretager en *graduering* af, hvor mange stemmer der knyttes til aktiebesiddelser af bestemte størrelser eller til aktiebesiddelser inden for nærmere angivne intervaller. Metoden kan kombineres med et loft⁸³.

Den mest vidtgående form for maksimering er at tildele hver aktionær én og kun én stemme uanset aktiebesiddelsen. Ej heller dette er i strid med AL § 67, stk. 1, 2. pkt. Herved er proportionalitetsprincippet helt tilside-

77. Thorbek s. 82, 151 og 207.

78. Se om fransk ret Hémard-Terré-Mabilat s. 187.

79. Thorbek s. 421.

80. Se bet. 942/1981 s. 61., der nævner, at sådanne bestemmelser kan hindre, at et medlem eller en gruppe af medlemmer for let kan erobre magten i en investeringsforening, men fremhæver, at bestemmelsen skal gælde for alle medlemmer efter et lighedsprincip, så der ikke gøres forskel mellem de enkelte medlemmer.

81. Rodhe s. 160.

82. Krenchel s. 271.

83. Krenchel a. st. Bet. 1969 s. 112.

sat og erstattet med et *andelslignende princip*⁸⁴. Et sådant »andelsprincip« gælder i øvrigt af praktiske årsager som udgangspunkt ved dirigentvalget, men blot én aktionær forlanger det, skal der stemmes efter vedtægternes sædvanlige stemmeregler⁸⁵.

Ofte vil der hos aktionærer eller aktionærgrupper med betydelig aktiebesiddelse opstå et ønske om at afgive flest mulige stemmer trods en vedtægtsmæssig stemmeretsmaksimering. Det er en vanskelig opgave at trække grænsen mellem på den ene side situationer, hvor der blot er tale om en velgennemtænkt, legitim aktiefordeling ab initio med henblik på at opnå det optimale stemmetal, og på den anden side egentlige *omgåelsessituationer*. Formentlig bør der sondres mellem spredningstilfælde, hvor en storaktionær fordeles sine aktier på en række stråmænd, og interessegruppetilfælde, hvor der foreligger indbyrdes tilknytninger og interessefællesskab mellem en gruppe aktionærer:

Om *spredningssituationen* antages det, at en aktionær ikke ved at fordele sine aktier på flere hænder kan omgå stemmeretsmaksimeringen og derved skaffe sig større indflydelse, end vedtægterne hjemler⁸⁶. Er storaktionæren en fysisk person, kan han være interesseret i at fordele aktierne på familie og venner. Er det en juridisk person, kan fordelingen ske på loyale arbejdstagere. Hvor det er åbenbart, at aktieoverdragelserne sker pro forma i den hensigt at omgå en vedtægtsmæssig stemmeretsmaksimering, må konsekvensen blive, at det samlede antal stemmer hos gruppen ikke kan overstige det antal stemmer, som storaktionæren ville have haft, hvis han fortsat havde besiddet aktierne⁸⁷.

Anderledes må det imidlertid være, hvis et antal aktionærer, der eventuelt har erhvervet deres aktier fra forskellige overdragere og på forskellige tidspunkter, udgør en »*interessegruppe*« med en fælles målsætning for selskabet⁸⁸. Sådanne aktier er ikke og har normalt ikke været koncentreret hos en enkelt aktionær, og der er derfor ingen anledning til ud fra et omgåelsessynspunkt at begrænse interessegruppens samlede stemmetal til det, der ville have været gældende, hvis alle aktierne var koncentreret hos én. Der er dog intet til hinder for, at stemmeretten i vedtægterne maksimeres således, at aktionærer, der i henseende til fælles optræden, målsætning eller lignende må anses at udgøre en udtrykkeligt aftalt eller

84. Gomard: Grundrids s. 82. Hørlyck: Dansk andelsret s. 233. Se UfR 1977.80 HD.

85. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 40. Krenchel s. 263.

86. Krenchel s. 275.

87. N.H. Bache i UfR 1924 B s. 46. Möser s. 44 ff. Gomard s. 340. Se endvidere Gomard s. 216 om konsekvenserne af, at en pro forma-cessionar videretransporterer aktien, jfr. aftalelovens § 34.

88. Gomard s. 340. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 528.

stiltiende interessegruppe, skal betragtes som én aktionær ved beregningen af stemmeloftet.

Med henblik på at forebygge omgåelse af stemmeretsmaksimeringer har tysk AktG § 134, stk. 1, givet en række *løsningsmodeller*, der kan indføres ved vedtægtsbestemmelse, men som ikke finder anvendelse, hvis de ikke er optaget i vedtægterne. Maksimeringen må være generelt foreskrevet i vedtægterne ud fra et lighedsprincip og kan derfor ikke foreskrives for bestemte aktionærer.

Vedtægterne kan bestemme,

1. at en aktionær ved beregningen af stemmeloftet også anses at eje aktier, som tilhører en anden for hans regning. For det tilfælde, at aktionæren er en virksomhed, kan vedtægterne endvidere bestemme,
2. at der til virksomhedens aktier henregnes
 - a. sådanne aktier, som tilhører en anden virksomhed, der er afhængig af eller koncernforbundet med den første virksomhed samt
 - b. aktier, der tilhører tredjemand for den afhængige eller koncernforbundne virksomheds regning.

En vedtægtsbestemmelse om, at ingen aktionær på egne vegne, ved fuldmagt eller som *fuldmægtig* for andre kan afgive stemmer for mere end et vist beløb, vil ofte i nogen grad blive neutraliseret gennem placeringen af *blankofuldmagter* eller af fuldmagter udstedt til bestyrelsen⁸⁹. Dette kan ikke antages at være en uretmæssig omgåelse af maksimeringsbestemmelsen. Forholdet illustreres af følgende administrative afgørelse:

I en utrykt skrivelse af 10/3 1978 (j.nr. 106-5-78) besvarede industriministeriet en forespørgsel fra et bankaktieselskab, hvis vedtægter bestemte, at *ingen på egne vegne eller ved fuldmagt kunne afgive mere end 20 stemmer*. På en generalforsamling skulle et fusionsforslag behandles, og et antal af bankens aktionærer gav bestyrelsen fuldmagt med substitutionsret. Bestyrelsen ønskede at substituere bestyrelsesmedlemmer, repræsentantskabsmedlemmer og andre på en sådan måde, at hver enkelt af de substituerede trådte direkte i den fuldmagtsgivende aktionærs sted og ikke i stedet for bestyrelsen som organ i dens egenkab af primært befuldmægtiget. Bestyrelsen forespurgte ministeriet, hvorvidt dette var muligt. Efter brevveksling med aktieselskabsregisteret og tilsynet med banker og sparekasser udtalte ministeriet, at det rejste spørgsmål efter ministeriets opfattelse måtte besvares bekræftende under forudsætning af, at substitutionsretten ikke benyttedes således, at der på nogen aktionærs aktiepost opnåedes flere stemmer, end aktionæren selv ville kunne udøve.

nej,
✓

89. Roos s. 176 f.

6.3. Stemmeret udøvet af andre end aktieejere

Det principielle udgangspunkt er, at aktionæren selv møder op på selskabets generalforsamlinger og udøver stemmeretten for sine aktier. Særlige omstændigheder kan imidlertid medføre, at den, der afgiver stemme på generalforsamlingen, ikke er identisk med den, der ejer den pågældende aktiepost.

I dag forekommer denne mulighed for repræsentation ved fuldmægtig selvfølgelig, men den har ikke altid været det. Vedtægterne for det 2. asiatiske kompagni (1700-tallet) indeholdt forbud mod stemmeafgivning ved fuldmægtig. Kun aktionærer, der var til stede på generalforsamlingen, kunne afgive stemme, hvilket således skete under indtryk af forhandlingerne dér¹.

Moderne selskabsret fastslår, at den omstændighed, at aktionæren er forhindret i at deltage i generalforsamlingen ikke skal berøve ham hans indflydelse på selskabets overordnede forvaltning².

I det følgende behandles først de traditionelle fuldmagtstilfælde, hvor stemmeretten *midlertidigt* udøves af en anden end aktieejeren. Derefter behandles de tilfælde, hvor stemmeretten mere *permanent* er adskilt fra ejendomsretten til aktien.

6.3.1. Forbigående adskillelse af stemmeret og aktieret

Forbigående adskillelse af aktieret og stemmeret finder sted, når aktionæren bemyndiger en *fuldmægtig* til at møde på generalforsamlingen og afgive stemme på aktionærens vegne.

Fuldmagtsgivelsen indebærer ikke nogen overførelse af stemmeretten som sådan, men alene en bemyndigelse for en anden til at *udøve* stemmeretten¹. Allerede af denne grund står det fast, at stemmeafgivning ved fuldmagt må tillades, selv om man eventuelt accepterer dogmet om »*aktiens udelelighed*«, forstået på den måde, at stemmeret og aktieretten ikke kan adskilles, jfr. nedenfor 6.3.2., hvor »udeleligheden« dog ikke anerkendes.

En aktionær, der *udvises* fra en generalforsamling af ordensmæssige grunde, før en afstemning skal finde sted, bør have mulighed for at afgive fuldmagt til en anden generalforsamlingsdeltager, således at den udviste

1. § 31 i conventionen for det 2. asiatiske kompagni, oktrojen af 12/4 1732. Se H.O. Jensen i UfR 1944 B s. 226. Samme standpunkt indtog ældre engelsk ret, jfr. Gower s. 538.

2. Hæfliger s. 51. Roos s. 166.

1. Hæfliger s. 51.

aktionær ikke afskæres fra at udøve sin stemmeret².

Fuldmagtsinstitutionen består af hensyn til de »menige« selskabsdeltagere, men får ofte den konsekvens, at en kontrolgruppes magtposition styrkes, fordi denne gruppe eventuelt har en særlig mulighed for *fuldmagtsindsamling*. Derved forskydes i nogen grad den reelle magt fra generalforsamlingen, der nu og da kan blive en lidt tom forestilling³. Denne omstændighed kan dog ikke være et argument mod selve fuldmagtssystemet, men den kan medføre, at der med tiden – og i alt fald senest med 5. selskabsdirektivs gennemførelse – skabes garantier for, at en kontrolgruppe ikke gennem udnyttelse af selskabsapparatet kan benytte fuldmagtsinstitutionen énsidigt til egen fordel, jfr. nedenfor.

Vedtægterne kan ikke afskære aktionærernes ret til at afgive stemme ved fuldmægtig, således som det antoges at være muligt før AL 1973⁴. Ældre vedtægtsbestemmelser, der ikke opfylder det moderne princip skal forlængst være ændret, jfr. AL § 164, stk. 1, nr. 2.

AL har ikke taget stilling til spørgsmålet om, hvorvidt et bestyrelsesmedlem (henholdsvis et repræsentantskabsmedlem) kan bemyndige andre til at møde for sig i *bestyrelsen* (repræsentantskabet). Dette spørgsmål ligger uden for nærværende fremstillings emne⁵.

Den fremherskende *foreningsretlige* opfattelse har hidtil været, at stemmeafgivning ved fuldmagt ikke kan ske, med mindre der foreligger vedtægtshjemmel herfor, hvilket oftest vil være tilfældet i brugsforeninger, andelsforeninger m.v., hvori medlemmerne har en direkte økonomisk interesse⁶. *Hørlyck* har imidlertid rejst det spørgsmål, om denne opfattelse er ganske velbegrunnet for så vidt angår andelsretten⁷.

Ved en utrykt ØLD af 27/10 1981 (5. afd. nr. 35/1981) antoges det »allerede under hensyn til den væsentlige økonomiske interesse, som medlemmerne må antages at have i den søgte forenings virke«, at der ikke uden holdpunkt derfor i vedtægterne var grundlag for en principiel afvisning af fuldmagter på en andelsboligforenings generalforsamling⁸. Afgørelsen støtter således *Hørlycks* standpunkt.

I *ejerforeninger* er det helt klart muligt at møde ved fuldmagt⁹.

En eventuel lovgivning om *kommanditselskaber* vil overføre AL's regler om møde ved fuldmægtig¹⁰.

Udkastet til 5. *selskabsdirektiv* fastslår i art. 27, stk. 1, at enhver aktionær er berettiget til at lade sig repræsentere på generalforsamlingen.

2. Haefliger s. 64.

3. Gower s. 554.

4. Gomard s. 318. Rodhe s. 160. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 286.

5. Se Gomard i UfR 1979 B s. 157 ff, særligt s. 160.

6. Hartwig s. 134. Meyer s. 58. Kobbernagel: Dirigenten s. 97. Børge Rasmussen s. 42.

7. *Hørlyck*: Dansk andelsret s. 235.

8. Se H.G. Carlsen i AB 1982 s. 101 f.

9. Blok s. 432.

10. Jfr. bet. 937/1981 s. 80, udkastets § 18.

Til de forvaltningsmæssige beføjelser, som erhververen af en *navneaktie* kun kan udøve, når han er noteret i aktiebogen eller har anmeldt og dokumenteret sin erhvervelse, hører retten til at lade sig repræsentere ved fuldmægtig¹¹.

Nogle *fuldmagtstyper*, som kendes fra aftaleretten, kan ikke finde anvendelse her. Det gælder således den i aftalelovens § 18 nævnte *opdragsfuldmagt*, der alene hviler på fuldmagtsgiverens erklæring til fuldmægtigen¹². Det må ligeledes antages at gælde en *stillingsfuldmagt* i medfør af aftalelovens § 10, stk. 2. Om begge disse fuldmagtstyper gælder, at de ikke opfylder formkravene i AL § 66, stk. 2. Se om »*generalfuldmagter*« nedenfor under 6.3.2.

I et enkelt tilfælde er fuldmagt endog *obligatorisk*, nemlig hvor en aktie ejes af flere i forening, jfr. AL § 28. I dette tilfælde kan de til aktien knyttede rettigheder overfor selskabet, herunder de forvaltningsmæssige beføjelser, kun udøves gennem en fælles fuldmægtig. Fuldmagten skal opfylde kravene i AL § 66, stk. 2, hvad enten fuldmægtigen er en af aktieejerne eller en tredjemand¹³. Kan aktionærerne ikke enes om, hvem der skal optræde som deres fælles fuldmægtig, medfører dette i øvrigt, at stemmeretten slet ikke kan udøves¹⁴.

Af blandt andet dette krav om en fælles fuldmægtig, som også kendes i udenlandske retssystemer, har fremmed teori nu og da afledt en række konsekvenser. *Haefli*ger anfører således om den tilsvarende schweiziske OR art. 690, at den er et udslag af grundsætningen om »die Unteilbarkeit der Aktie«¹⁵. *Hørlyck* indlægger i reglen en forudsætning om, at stemmeretsaftaler kan forekomme¹⁶. Sikkert er, at et resultat ad modum en stemmeretsaftale kan opnås ved aktiernes overdragelse til et sameje af aktionærer, hvilket letter stemmeretsaftalens håndhævelse¹⁷. Efter min opfattelse kan der dog ikke afledes så vidtrækkende konsekvenser af reglen som nævnt foran. Den er blot en praktisk forskrift, hvorefter samejende aktionærer er tvunget til at give én og kun én person fuldmagt til at møde på generalforsamlingen¹⁸.

11. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 159.

12. Roos s. 173.

13. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 161.

14. Taxell: Bolagsstämma s. 46. Også art. 48, stk. 3, i udkastet til statut for europæiske aktieselskaber fastsætter, at samejere skal udøve stemmeretten igennem fælles fuldmægtig.

15. Haefli ger s. 20.

16. Hörlyck s. 108.

17. Gomard s. 257. Hörlyck a.st.

18. Werlauff UfR 1976 B s. 42.

Stemmefuldmagter skal være *skriftlige*, jfr. AL § 66, stk. 1, 2. pkt. Dette formkrav er praktisk, ordensmæssigt begrundet og sikkert også procesforebyggende¹⁹. Den enige *universalforsamling* (her forstået som en forsamling, hvor alle aktionærer er *repræsenteret*) kan bortse fra skriftlighedskravet, såfremt eksistensen af den mundtlige fuldmagt godtgøres tilfredsstillende overfor dirigenten²⁰.

Efter min mening kan en *telegrafisk fuldmagt* ikke sidestilles med en skriftlig fuldmagt²¹. Den skriftlige fuldmagt udmærker sig ved at være forsynet med aktionærens egenhændige underskrift, hvilket jo ikke er tilfældet med en telegrafisk fuldmagt.

Der er intet legalt krav om, at fuldmagtsgiverens underskrift skal være bekræftet af *vitterlighedsvidner*, cfr. eksempelvis tinglysningens § 10, stk. 2. Det vil sikkert være udelukket at opstille et sådant krav i vedtægterne, der i det hele taget ikke kan skærpe (og næppe heller lempe) betingelserne for repræsentation ved fuldmægtig²².

Tysk AktG § 134, stk. 3, bestemmer, at »für die Vollmacht ist die schriftliche Form erforderlich und genügend.«

Også art. 27, stk. 3, i udkastet til 5. *selskabsdirektiv* foreskriver, at fuldmagten skal være skriftlig.

Det samme gælder art. 88, stk. 2, i udkastet til statut for *europæiske aktieselskaber*.

Fuldmagten skal være *dateret*, jfr. § 66, stk. 2, 1. pkt. Dateringskravet er en nødvendig følge af fuldmagtens begrænsede gyldighedstid, jfr. § 66, stk. 2, 2. pkt., og nedenfor²³. Man kan spørge, hvad konsekvensen bliver, hvis fuldmægtigen fremlægger en i øvrigt behørig fuldmagt, som blot ikke er dateret. Udgangspunktet er, at fuldmagten er ugyldig. Men bliver resultatet det samme, hvis det godtgøres af fuldmægtigen, at fuldmagten er yngre end ét år? Beviset kan for eksempel ligge i, at fuldmagten nævner generalforsamlingsdatoen, som først er blevet kendt for aktionærerne på indkaldelsestidspunktet. Der er eksempler på, at aktionærgrupper har indsamlet fuldmagter gennem annoncer i dagspressen, og at annoncerne har indeholdt fuldmagtsformularer, der kunne udfyldes og tilsendes den indsamlende gruppe. Også i dette tilfælde kan det tænkes, at fuldmagtsgiveren forsømmer at datere fuldmagten, men at det dokumenteres, på hvilket tidspunkt den tidligst kan være udstedt, nemlig på det

19. SOU 1971:15 s. 225.

20. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 286.

21. Cfr. Roos s. 174 og 176.

22. Roos s. 173. Rodhe s. 160.

23. Roos s. 173.

tidspunkt, dagbladet udkom. Oftest vil problemet ikke blive aktuelt, fordi fuldmægtigen egenhændigt vil datere fuldmagtsblanketten, inden denne afleveres til dirigenten, for eksempel efter telefonisk bemyndigelse fra fuldmagtsgiveren. Men opstår problemet i rendyrket form, må det efter min mening antages, at fuldmagten er gyldig trods den manglende datering, hvis det ganske klart dokumenteres, at den ikke er ældre end et år. Mens skriftlighedskravet utvivlsomt er et gyldighedskrav (bortset fra det nævnte tilfælde med universalforsamlingen, jfr. foran) vil jeg således ikke anse dateringskravet for at være en absolut gyldighedsbetingelse, hvis dateringen kan godtgøres sikkert på anden måde. Der foreligger dog mig bekendt ingen domstols- eller registerafgørelse om spørgsmålet, og dette kan derfor ikke anses for at være afklaret.

Fuldmagten forudsætter naturligvis en *fuldmægtig*, og en sådan må derfor *angives i fuldmagten*. Angivelsen kan ske ved navn, men fuldmagtsgiveren kan i stedet aflevere fuldmagten *blanko* og bemyndige modtageren til inden generalforsamlingen at udfylde den med en fuldmægtigs navn²⁴. Både *ordrefuldmagter* og *ihændehaberfuldmagter* må ligeledes accepteres²⁵.

Bortset fra de naturlige krav om angivelse af fuldmagtsgiver og fuldmægtig samt dateringskravet er der ikke i loven opstillet og kan der ikke i vedtægterne opstilles *yderligere indholdskrav*. Det vil være praktisk, om aktionærens *aktiebeløb* angives, og om der tillige af kontrollenssyn sker angivelse af aktiernes *løbenumre* og *litra*, men denne angivelse er ikke påbudt i dansk ret²⁶. Er der tale om en generel fuldmagt, der ikke blot vedrører en bestemt generalforsamling, vil det være rimeligt, om fuldmagten angiver sin *gyldighedsperiode*, der som nævnt højst kan være et år. Også uden sådan angivelse vil fuldmagten imidlertid være gyldig, idet den blot vil miste sin gyldighed ved ét-årsfristens udløb. En fuldmagt, der i strid med loven angiver at gælde i for eksempel to år, må sikkert antages at gælde i ét år fra udstedelsen.

Fuldmagten skal *forevises selskabet*, d.v.s. dirigenten, der kontrollerer dens gyldighed, eventuelt efter en forudgående (foreløbig) kontrol i forbindelse med fuldmægtigens anmeldelse af sin deltagelse, hvor sådan anmeldelse er foreskrevet i vedtægterne. Det må bestemt antages, at fuldmagten skal *opbevares* af selskabet en vis tid efter generalforsamlingen af hensyn til kontrollen i forbindelse med eventuelle anfægtelsessager. Tysk AktG § 134, stk. 3, bestemmer, at »die Vollmachtsurkunde ist der Ge-

24. Bet. 1969 s. 112.

25. SOU 1971:15 s. 226. Roos s. 176. Rodhe s. 160. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 286.

26. Cfr. art. 88, stk. 2, i udkastet til statut for europæiske aktieselskaber.

sellschaft vorzulegen und bleibt in ihrer Verwahrung«. Art. 27, stk. 3, i.f., i udkastet til 5. *selskabsdirektiv* foreskriver, at fuldmagten skal afleveres til selskabet og opbevares af dette i mindst tre år²⁷.

Dansk ret fastsætter hverken opbevaringspligt eller -tid, og fuldmagter hører ikke til materiale, der i henhold til § 2, stk. 2, i bogføringsloven skal opbevares i fem år fra udgangen af vedkommende regnskabsår. Selskaberne må i det allermindste opbevare fuldmagterne 3 måneder efter generalforsamlingstidspunktet, jfr. den ordinære søgsmålsfrist i AL § 81, stk. 2. Jeg vil endog mene, at selskabet bør opbevare blanketterne i mindst to år, svarende til den ekstraordinære søgsmålsfrist i § 81, stk. 3. For et selskab, der i forvejen i mindst fem år opbevarer betydelige mængder regnskabsmateriale i henhold til bogføringsloven, forekommer det at være en ringe ulempe at opbevare fuldmagterne, der som regel kan rummes i et ringbind, i mindst to år. Fuldmagter, der efter deres indhold også kan anvendes ved eventuelle yderligere generalforsamlinger inden for ét-årsfristen i § 66, stk. 2, 2. pkt., må af fuldmægtigen kunne kræves tilbageleveret med henblik på anvendelse under en eventuel senere generalforsamling inden for gyldighedsperioden. Af bevismæssige grunde bør selskabet dog sikre sig en fotokopi inden tilbageleveringen.

Før AL 1973 bestemte vedtægterne ofte, at fuldmagt kun kunne gives til for eksempel *en anden aktionær* i selskabet. Allerede Krenchel kritiserede dette som værende i strid med aktionærens sande interesse, »da han eller hun ofte vil kunne se sine interesser bedre varetagne ved at være repræsenteret ved en udenforstående sagkyndig mand«²⁸. Enhver bestemmelse, der indskrænker det frie valg af fuldmægtig, er for så vidt i kontrolgruppens interesse, fordi den svækker aktionærens muligheder for en effektiv repræsentation på generalforsamlingen²⁹. Under indtryk af,

at retten til at møde ved fuldmægtig kan være betydningsfuld for aktionærer, der er forhindret på grund af sygdom eller fravær, eller som ikke anser sig for at være i stand til effektivt at varetage deres interesser, og

at vedtægtsbestemmelser, der forlanger, at fuldmægtigen selv er aktionær, meget stærkt kan indskrænke en aktionærs ret til at give møde ved fuldmægtig,

foresloges det i 1969-udkastet at lovfæste aktionærens *frie ret til at vælge fuldmægtig*³⁰. Denne frie ret er forudsætningsvis lovfæstet i AL 1973 §

27. Tilsvarende fastsættes i art. 88, stk. 2, i udkastet til statut for europæiske aktieselskaber.

28. Krenchel s. 275.

29. Gower s. 538.

30. Bet. 1969 s. 109 og 112. Gomard s. 318.

66, og fuldmagtsgiveren kan derfor frit vælge sin fuldmægtig. Fuldmagten kan også gives til selskabets bestyrelse, til enkelte bestyrelsesmedlemmer eller til en direktør i selskabet, også selv om de pågældende ikke er aktionærer³¹. Bestemmelser i ældre vedtægter, hvorefter kun aktionærer kan være fuldmægtige, er uvirksomme og skal forlængst være revideret i henhold til AL § 164, stk. 1, nr. 2³². Det er klart, at vedtægtsændringer, der begrænser retten til frit valg af fuldmægtig, ikke længere kan registreres³³.

Ud fra ønsket om mulighed for frit fuldmægtigvalg anser jeg art. 27, stk. 2, i udkastet til 5. *selskabsdirektiv* for at betegne et tilbageskridt set i relation til den nugældende danske retsstilling. Udkastet tillader, at vedtægterne begrænser valget af fuldmægtig til én eller flere bestemte kategorier af personer, dog at en anden aktionær altid skal kunne udpeges som befuldmægtiget.

Art. 88, stk. 1, i udkastet til statut for *europæiske aktieselskaber* går – sikkert ud fra et ønske om at undgå ledelsens fuldmagtsindsamling til sig selv – så vidt som til at foreskrive, at medlemmer af direktion og tilsynsråd samt funktionærer i selskabet eller i selskaber, der er afhængige af dette selskab, ikke kan være fuldmægtige³⁴. Også her foreskrives det dog, at en aktionær altid skal kunne lade sig repræsentere af en anden aktionær.

Der er intet til hinder for, at aktionæren giver *fuldmagt til et pengeinstitut*, og der er ikke i AL foreskrevet særlige regler for en sådan fuldmagtsudstedelse³⁵. Det vil givetvis ikke være tilstrækkeligt, at et pengeinstitut giver møde som fuldmægtig under henvisning til, at dets almindelige forretningsbetingelser tillader det at udøve stemmeret for aktier, der beror hos det i åbent depot³⁶. Skal pengeinstituttet optræde som fuldmægtig, må det forevise en ganske almindelig fuldmagt i overensstemmelse med AL § 66³⁷.

Tysk AktG fastsætter kauteler med henblik på at forebygge misbrug af »Bankenstimmrecht« på grundlag af dårlige erfaringer hermed³⁸. De nærmere regler er indeholdt i AktG § 135,

31. Gomard s. 319.

32. SOU 1971:15 s. 217.

33. SOU 1971:15 s. 225. Rodhe s. 160.

34. Bull. suppl. 4/75 s. 167.

35. Der tænkes ikke herved på situationer, hvor aktierne er håndpantset til pengeinstituttet, eller hvor de er båndlagt i et forvaltningsinstitut.

36. Jfr. S. Berg Madsen: *Aktionær – hvorfor, hvordan* 1949, s. 32.

37. Haefliger s. 48 og 50.

38. Hefermehl s. 26.

der blandt andet bestemmer, at der skal foreligge en udtrykkelig skriftlig fuldmagt, og at denne til enhver tid kan tilbagekaldes. Er der hos en bank i åbent depot henlagt aktier, kan stemmeret kun udøves på grundlag af skriftlig fuldmagt, der udtrykkeligt indeholder direktiver om, hvorledes stemmeretten skal udøves.

Det ville sikkert være udmærket at have tilsvarende klare regler om fuldmagt til pengeinstitutter nedfældet i den danske AL, men der foreligger vistnok ikke herhjemme misbrugstilfælde – som i tysk selskabsretlig historie. Vidtgående – omend noget elastiske – krav om »fair play« er nedfældet i BL § 1, stk. 6, hvorefter banker og sparekasser skal drives i overensstemmelse med redelig forretningsskik og god bank- og sparekassesepraksis. Denne bestemmelse kan utvivlsomt finde anvendelse, hvis et pengeinstitut søger at misbruge sin mulighed for at udøve stemmeret.

At BL § 1, stk. 6, kan finde anvendelse på bankers udøvelse af stemmeret, selvom udøvelsen formelt er i overensstemmelse med AL, fremgår blandt andet af en utrykt afgørelse af 21/2 1978 fra tilsynet med banker og sparekasser (j.nr. 6420-B.86 og 6440-B.238), hvortil forbrugerombudsmanden, for hvem sagen var rejst, henholdt sig ved skrivelse af 27/2 1978 (j.nr. 1978-1511-47). Det antoges, at B-bank havde handlet i strid med BL § 1, stk. 6, i det omfang bankens formål med salg af en egenbeholdning af aktier i H-bank havde været at omgå H-banks bestemmelser om stemmeretsbegrænsning i forbindelse med H-banks beslutning om fusion med et andet pengeinstitut.

AL opstiller ikke *generelle habilitetskrav* til fuldmægtigen, der således ikke behøver være forretningskyndig eller lignende. Den personretlige teori behandler spørgsmålet, hvorvidt en *umyndig* kan anvendes som fuldmægtig, men der tænkes vistnok herved på aftaleforhold, ikke på selskabsforhold³⁹. Formentlig må hvervet som fuldmægtig på et selskabs generalforsamling kunne betragtes som en personlig arbejdsforpligtelse, som den umyndige gyldigt kan påtage sig i det i myndighedslovens § 35, stk. 1, henholdsvis § 38, stk. 1, nævnte omfang. Situationen forekommer dog upraktisk, idet det oftest vil være overordentlig uklogt at give fuldmagt til en uerfaren person, der kan have meget svært ved at overskue uventede situationer på generalforsamlingen⁴⁰.

Der er intet i vejen for, at samme person kan optræde som *fuldmægtig for flere aktionærer*⁴¹. Denne mulighed kan ikke forhindres ved vedtægtsbestemmelse. Rent praktisk vil der ofte blive udleveret én stemmeseddel til hver generalforsamlingsdeltager, hvorpå er angivet den kapital

39. Taksøe-Jensen: Personretten, 1981, s. 68. Nørgaard-Iversen: Umyndige personers formue, 1977, s. 106. Myndighedsloven med kommentarer v/Danielsen, 1978, s. 218.

40. I ejerforeninger kan fuldmagt gives til enhver myndig person. Blok s. 436.

41. Roos s. 185 f.

og det antal stemmer, som den pågældende ialt repræsenterer, dels hvad angår eventuel egen aktiebesiddelse, dels i sin egenskab af fuldmægtig for én eller flere aktionærer. Imidlertid kan det ikke være retmæssigt at forhindre en fuldmægtig, der repræsenterer flere aktionærer, i at stemme på forskellig måde for de forskellige opdragsgivere og eventuelt tillige for sin egen aktiebeholdning⁴². Sådant differentieret stemmeafgivning kan være nødvendig som følge af varierende instrukser fra fuldmagtsgiverne. Fuldmægtigen må derfor kunne insistere på at modtage stemmesedler for hver aktionær, han repræsenterer, således at sedlerne kan udfyldes forskelligt⁴³.

Imidlertid synes vedtægterne indirekte at kunne begrænse en fuldmægtigs mulighed for at repræsentere flere aktionærer. Er der således i vedtægterne lagt loft over den enkelte aktionærs stemmeret, antages det, at vedtægterne også kan bestemme, at en fuldmægtig ikke kan afgive flere stemmer end en aktionær⁴⁴. Denne antagelse er efter min opfattelse betænkelig. Det er naturligvis klart, at fuldmægtigen ikke *for den enkelte aktionær* kan afgive flere stemmer, end den vedtægtsmæssige stemmeretsmaksimering tillader pr. aktionær, men at dette skulle medføre en ret til at maksimere det antal stemmer, en *fuldmægtig ialt kan afgive for samtlige sine hverogivere*, kan efter min mening aldeles ikke antages. Herved begrænses på en meget betænkelig måde aktionærens ret til frit fuldmægtigvalg. Så snart fuldmægtigen nemlig repræsenterer én eller flere aktionærer, der tilsammen har det maksimale antal stemmer i henhold til vedtægterne, kan fuldmægtigen ikke påtage sig at repræsentere flere aktionærer. Der ses ikke at foreligge domstolsafgørelser om spørgsmålet⁴⁵.

Ej heller tager AL stilling til, om en aktionær kan lade sig repræsentere ved *flere fuldmægtige*. *Sindballe-Klerk* forkastede denne mulighed⁴⁶. *Boye Jacobsen* finder det vanskeligt at argumentere for et forbud⁴⁷. *Haefliger* antager, at aktionæren kan lade sig repræsentere af forskellige fuldmægtige, »da jede Aktie eine unabhängige Mitgliedschaft beinhaltet«⁴⁸. Et tilsvarende resultat antages af *Gower*, bortset fra »private companies«⁴⁹.

42. Roos s. 186.

43. Gower s. 548.

44. Jfr. handelsministeriets skrivelse af 3/3 1975, gengivet i cirkulære nr. 672 af 4/3 1975 fra de danske provinsbankers forening. Jfr. ligeledes Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 286.

45. Se i øvrigt Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 49.

46. Sindballe-Klerk s. 224.

47. Boye Jacobsen i J 1974.135.

48. Haefliger s. 51.

49. Gower s. 539.

Roos mener – helt i overensstemmelse med svensk rets restriktive syn på stemmedeling – ikke, at opdeling kan finde sted⁵⁰, tilsvarende Rodhe⁵¹. Problemet har betydelig sammenhæng med spørgsmålet, hvorvidt en aktionær kan stemme forskelligt på sine aktier, altså om der består pligt til homogen stemmeafgivning, eller om stemmedeling tillades. Som nævnt ovenfor er det min opfattelse, at der ikke er pligt til homogen stemmeafgivning. Aktionæren kan have en legitim interesse i at stemme differentieret, idet han kan besidde én aktiepost, der er til hans frie rådighed, og en anden der er undergivet restriktioner i kraft af stemmeretsaftale, pantsætning eller andet. Forkastes dogmet om pligten til homogen stemmeafgivning, må man også forkaste pligten til at lade sig repræsentere af én fuldmægtig. Klart er det dog, at en eventuel adgang til at lade sig repræsentere af flere fuldmægtige ikke kan misbruges til at skaffe én aktionær et større antal talerør på generalforsamlingen til påvirkning af debatten. Lige så klart er det, at en eventuel opdeling på flere fuldmægtige ikke kan give aktionæren flere stemmer, end han har i henhold til en eventuel vedtægtsmæssig stemmeretsmaksimering. Men hvis aktionæren kan påvise en rimelig begrundelse for, at han må kunne stemme forskelligt på sine aktieposter, henholdsvis må kunne lade sig repræsentere af flere fuldmægtige, ses der ingen grund til at nægte aktionæren denne ret.

Der er ikke i dansk ret noget til hinder for, at der ydes *vederlag* i forbindelse med fuldmagtsgivelsen. Det vil i flere tilfælde være naturligt, at fuldmægtigen modtager honorar for sin indsats, for eksempel hvis der er tale om en advokat. Sjældnere vil det forekomme, at fuldmagtsgiveren modtager vederlag for fuldmagtsudstedelsen – idet der herved bortses fra egentlige aktionæroverenskomster med accessoriske økonomiske aftaler, jfr. nedenfor. I den mest rendyrkede form kan man ligefrem forestille sig, at nogen tilbyder aktionærerne »præmier« eller pengebeløb for at give fuldmagt. Noget sådant forekommer ikke sympatisk, men der kan hverken civilretligt eller strafferetligt være noget til hinder derfor. Stemmekøb på en generalforsamling er ikke strafbart, cfr. straffelovens § 304, stk. 2, om konkurs- og gældsfragåelsesboer m.v.⁵². Det må være klart, at et tilbud om stemmekøb ikke kan fremsættes af et pengeinstitut, jfr. generalklausulen i BL § 1, stk. 6. Også andre private erhvervsdrivendes tilbud om »præmier« eller lignende mod fuldmagtsydelse vil sikkert efter omstændighederne kunne være uretmæssig, jfr. markedsførings-

50. Roos s. 186.

51. Rodhe s. 160 f.

52. Roos s. 304. Hverken straffelovens § 117, nr. 4, eller § 299, nr. 2, kan anvendes på »stemmekøb« af denne type.

lovens § 1, 2. pkt., om handlinger, som strider mod god markedsføringskik.

Art. 88, stk. 2, i udkastet til statut for *europæiske aktieselskaber* bestemmer, at fuldmagten skal meddeles uden vederlag. Det fremgår ikke af bestemmelsen eller motiverne dertil, hvilke konsekvenser det måtte få for fuldmagtens gyldighed, hvis det godtgøres, at der er ydet vederlag for den.

Er fuldmægtigen *pligtig at udføre hvervet*, når han har modtaget fuldmagten? Svaret herpå må bero på en fortolkning af aftalen mellem fuldmagtsgiveren og fuldmægtigen. Hvor et selskabs bestyrelse beder aktionærerne om fuldmagter og modtager en lang række sådanne, sker det vistnok nu og da, at selskabet ikke anvender dem alle, men har nogle i reserve for det tilfælde, at oppositionen skulle vise sig særlig stærk. Det kan ikke antages, at selskabet har pligt til at anvende alle fuldmagterne. Det kan dog tænkes, at en aktionær i fuldmagten eller et følgebrev har givet selskabet direktiver om, hvorledes der skal stemmes. Disse direktiver kan eventuelt gå i en anden retning end den, selskabets ledelse ønsker. Det vil da være bekvemt for selskabet kun at anvende de fuldmagter, der ikke indeholder direktiver, og lægge de »ubehagelige«, bundne fuldmagter i skuffen. Dette er formentlig ikke direkte i strid med nugældende AL, men må under alle omstændigheder anses for at være en forkastelig fremgangsmåde. Enten må selskabet loyalt sørge for, at der bliver stemt i overensstemmelse med hvervgiverens direktiver, uanset om disse er ubejleglige for selskabet, eller selskabet må returnere fuldmagten til hvervgiveren i så god tid, at denne kan nå at lade sig repræsentere af en anden⁵³.

Hvor der er tale om fuldmagt til en anden end selskabet eller dets ledelse, må det bero på aftalen mellem parterne, hvorvidt fuldmægtigen er pligtig at udøve hvervet. Er fuldmægtigen professionel, for eksempel advokat, vekselerer eller revisor, må der være en formodning for, at hvervet skal udføres. Hvor fuldmagten derimod gives til en anden »menig« aktionær, kan der næppe i mangel af udtrykkelig aftale mellem parterne antages at bestå nogen pligt for fuldmægtigen til at udføre hvervet, men blot en pligt til i det mindste ikke at anvende fuldmagten til at stemme *imod* de direktiver, han har modtaget fra hvervgiveren⁵⁴.

Fuldmagter kan meddeles med *substitutionsret*. Dette kan formuleres som en ordreklausul⁵⁵, eller der kan for eksempel direkte anvendes betegnelsen »med substitutionsret«. Uden udtrykkelig angivelse deraf kan sub-

53. Se Roos s. 65.

54. Gower s. 540 f.

55. SOU 1971:15 s. 226.

stitutionsretten imidlertid ikke antages at bestå. Fuldmagter indhentet af selskabets ledelse vil næsten altid være med substitutionsret. Hvis der overhovedet ved fuldmagtsindsamlingen knyttes bemærkninger til substitutionsretten fra ledelsens side, vil der ofte være tale om ganske vage bemærkninger om, at bestyrelsen i givet fald vil substituere en »egnet person« eller lignende⁵⁶.

I fransk ret antages substitutionsret ikke at kunne bestå, når fuldmægtigen er nævnt ved navn i fuldmagten⁵⁷.

Ifølge art. 88, stk. 3, i udkastet til statut for *europæiske aktieselskaber* gælder, at »fuldmagten meddeles med substitutionsret«. Dette kunne umiddelbart tyde på, at substitutionsretten består selv uden udtrykkelig klausul herom i fuldmagten, men motiverne synes at vise, at bestemmelsen blot udtrykkeligt gør det tilladt at meddele fuldmagter med substitutionsret⁵⁸.

Det forekommer, at selskabets bestyrelse eller en aktiv aktionærgruppe *indsamler fuldmagter* fra aktionærer, der ikke ønsker at møde selv⁵⁹. De begrundelser, ledelsen giver for, at det vil være klogt af aktionærerne at give fuldmagt til ledelsen, er oftest ret intetsigende⁶⁰. Under det nordiske samarbejde forud for AL 1973 blev det overvejet, om man ved ledelsens fuldmagtsindsamling burde kræve en fuldmagtsredegørelse svarende til amerikansk rets »proxy statement«⁶¹. Tanken blev desværre forkastet. Som påpeget af Roos⁶² indeholder de amerikanske regler betryggende forskrifter om, hvad der skal indeholdes i selskabets fuldmagtsredegørelse. Blandt andet skal en lang række oplysninger om forhold vedrørende ledelsen angives deri⁶³. Der sikres herved aktionærerne et bedre grundlag for at afgøre, om de ønsker at give ledelsen fuldmagt, eller om de snarere vil tilslutte sig en opposition eller eventuelt give møde selv⁶⁴.

Ej heller findes der i dansk ret forskrifter om, at en fuldmagtsindsamling fra ledelsen skal være universel, d.v.s. omfatte alle aktionærer. Teoretisk kan det derfor tænkes, at ledelsen alene henvender sig til formodet venligtsindede aktionærer. Engelsk ret indeholder forskrifter, der sikrer,

56. Roos s. 65.

57. Hémard-Terré-Mabilat s. 113.

58. Bull. suppl. 4/75 s. 167.

59. Kobbernagel: Dirigenten s. 97. Hørlyck s. 104. Samme: Dansk andelsret s. 235. Roos s. 65 ff.

60. Roos a.st. Rodhe s. 151.

61. SOU 1971:15 s. 225.

62. Roos s. 69 f.

63. Se »Questions at annual meetings of shareholders« udg. af Arthur Young, 1980, særligt s. 7 f, 12 og 15.

64. Rodhe s. 152.

at en fuldmagtsindsamling, der foretages på selskabets bekostning, er universel⁶⁵. Endvidere foreskriver engelsk ret, at de blanketter, der udsendes af ledelsen skal være »two-way proxies«, således at aktionæren har mulighed for at tilkendegive ønske om en stemmeafgivning for *eller imod* ledelsens forslag⁶⁶. Også art. 28. stk. 2, jfr. stk. 1, i udkastet til 5. *selskabsdirektiv* indeholder detaljerede forskrifter om fremgangsmåden ved fuldmagtsindsamling. Forskrifterne finder anvendelse, hvor nogen – ikke nødvendigvis ledelsen – offentligt søger at indhente aktionærernes fuldmagt (stk. 1), eller hvor selskabet i øvrigt anmoder aktionærerne om at give fuldmagt og udpeger den befuldmægtigede (stk. 2, jfr. stk. 1). Opfordringen skal ifølge udkastet blandt andet indeholde dagsorden og de fuldstændige forslag, en opfordring til at give instrukser for udøvelsen af stemmeretten samt en meddelelse om, efter hvilke retningslinier fuldmægtigen vil udøve stemmeretten i mangel af instrukser⁶⁷. Det ville efter min opfattelse være yderst betryggende, om regler som det i 5. direktivudkast nedfældede snarest blev gennemført i dansk ret.

Fuldmagter kan søges indsamlet af en *aktionærforening*⁶⁸. Teoretisk kan denne optræde i forskellige retsformer – aktieselskab, anpartsselskab, forening, interessentskab m.v. – men hyppigst er sikkert foreningsformen⁶⁹. Foreningen kan være en støtteforening dannet af selskabet eller dog med tilskyndelse fra selskabsledelsen, men der kan også være tale om en oppositionsforening, der på denne måde søger at skaffe slagkraft for sine synspunkter.

En oppositionel aktionærforening må nøje overveje sit *navnevalg*. I en sø- og handelsretssag (H 132/1978) antog en aktionærforening, der var i opposition til ledelsen i X-bank, navnet »X-banks venner«. Banken sagsøgte foreningen med påstand om, at den var uberettiget til at anvende navnet. Til støtte herfor gjordes blandt andet synspunkter om det i retspraksis og teori antagne materielle sandhedskrav til navne gældende⁷⁰. Efter rettens tilkendegivelse forligtes sagen, idet foreningen erkendte, at den var uberettiget til at anvende beregnelsen »X-banks venner«, således at denne betegnelse fjernedes fra alle papirer, hvorpå den måtte forefindes.

Det fremgik af retsformandens udtalelser i sagen, hvori i øvrigt medvirkede fire handelskyndige dommere, at foreningen formentlig kunne antage et navn som for eksempel »Foreningen af aktionærer i X-bank af (dato)«, hvorimod den næppe kunne antage et mere om-

65. Gower s. 539 f.

66. Gower s. 538 f.

67. Tilsvarende regler skal gælde ifølge art. 88 a i udkastet til statut for europæiske aktieselskaber. Det er i udkastets stk. 2 præciseret, at reglerne også gælder for pengeinstitutter. Bull. suppl. 4/75 s. 167.

68. Roos s. 45.

69. Haefliger s. 11. Hémard-Terré-Mabilat s. 115.

70. Se Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 485.

fattende navn som »Foreningen af X-banks aktionærer«.

Selve den omstændighed, at betegnelsen »bank«, til hvis anvendelse banker er eneberettigede i medfør af BL § 2, indgik i foreningsnavnet, gjorde ikke dette uberettiget, idet lovbestemmelsen efter sin ordlyd alene er til hinder for anvendelsen af ordet »bank« for erhvervsvirksomheder, der ikke er underkastet BL's bestemmelser om banker, jfr. utrykt skrivelse af 16/1 1979 i samme sag fra tilsynet med banker og sparekasser (j.nr. 7680 B.233).

Som ved andre fuldmagter må der for stemmefuldmagten sondres mellem *bemyndigelse* og *legitimation*. Hvad angår bemyndigelsen er det indlysende, at fuldmægtigen har pligt til at følge de direktiver, som opdragsgiveren har givet⁷¹. Den foran nævnte art. 28 i udkastet til 5. selskabsdirektiv bestemmer som nævnt, at selskabets opfordring eller andres offentlige opfordring til at give fuldmagt skal indeholde meddelelse om, efter hvilke retningslinier den befuldmægtigede vil udøve sin stemmeret i mangel af instrukser fra aktionæren, ligesom bestemmelsen indeholder en forskrift om, at stemmeretten skal udøves efter aktionærens instrukser, hvis sådanne foreligger. Fuldmægtigens eventuelle stemmeafgivning i strid med bemyndigelsen må imidlertid som udgangspunkt antages at være et anliggende inter partes, der ikke berører generalforsamlingen. Imidlertid kan det tænkes, at hvervgiverens direktiver til fuldmægtigen udtrykkeligt er nedfældet i fuldmagten, således at legitimation og bemyndigelse efter almindelige fuldmagtsregler bliver sammenfaldende. *Roos* antager om denne situation, at der på generalforsamlingen må tages hensyn til de begrænsninger, der fremgår af fuldmagten – og kun til sådanne begrænsninger⁷². *Gomard* går endnu videre, idet han antager, at der ikke blot må tages hensyn til begrænsninger, der fremgår af fuldmagten (legitimationen), men at et krav om, at fuldmagtsbegrænsningen skal være udtrykkelig, ikke ubetinget kan fastholdes, således at der – i hvert fald i lukkede selskaber, hvor alle deltagere kender de andre deltageres standpunkter – i almindelighed må lægges vægt på, hvad parterne har forstået (bemyndigelsen)⁷³. *Haeffliger* antager, at selskabet i intet tilfælde er forpligtet til at overvåge, at fuldmægtigen respekterer begrænsningerne i fuldmagten⁷⁴. Fra et administrativt synspunkt forekommer Haeffligers standpunkt tiltalende: For en dirigent kan det efter omstændighederne blive overordentligt vanskeligt at holde rede på, om skrevne og i særdeleshed uskrevne fuldmagtsbegrænsninger overholdes. Ikke blot er det administrativt vanskeligt, men det forudsætter også, at afstemningen ikke fuldt

71. Taxell: Bolagsstämma s. 54.

72. Roos s. 180 ff.

73. Gomard i J 1969.358.

74. Haeffliger s. 52.

ud er hemmelig, idet dirigenten må have mulighed for at sammenholde den af fuldmægtigen afgivne stemmeseddel med den afleverede fuldmagt. Hvis det imidlertid antages at være nyere dansk teoris standpunkt, at stemmeretsaftaler, der er selskabet bekendt, kan få virkning for generalforsamlingen⁷⁵, bør dette nødvendigvis føre til, at også begrænsninger i bemyndigelsen, der er selskabet og aktionærerne bekendt, må påses og respekteres.

Før AL 1973 var der ingen legale begrænsninger i fuldmagtens *gyldighedstid*. Mange selskaber indhentede vistnok uden tidsbegrænsning fuldmagter, som blev liggende hos ledelsen og brugt på alle generalforsamlinger, hvor aktionæren ikke selv gav møde, indtil aktionæren måske kom i tanker om at tilbagekalde fuldmagten. Svensk ABL 1944 indeholdt en 5-års-begrænsning, der i det væsentlige var begrundet med,

at aktiebogens angivelser af de aktuelle ejerforhold og dermed fuldmagterne ofte blev inaktuelle i løbet af nogen tid på grund af manglende anmeldelse fra nye aktieerhververe, og

at det var i aktionærernes egen interesse at begrænse gyldighedsperioden, blandt andet fordi der mentes at finde omfattende fuldmagtsindsamlinger sted uden garantier for, at fuldmægtigene benyttede fuldmagterne i hvergivernes interesse⁷⁶.

I forbindelse med det nordiske samarbejde før AL 1973 stod det klart, at en vis tidsbegrænsning præceptivt måtte foreskrives også i de andre nordiske lande, og oprindelig foresloges der en 5-års-regel⁷⁷, som imidlertid ved det senere nordiske samarbejde blev skærpet til den senere vedtagne ét-års-regel. Tidsbegrænsningen kan måske ses som et meget forsigtigt skridt i retning af principper svarende til amerikanske eller engelske forskrifter for, hvorledes selskabets ledelse skal bære sig ad, hvis den vil indsamle fuldmagter: Eftersom ledelsen på grund af ét-års-reglen må henvende sig til aktionærerne mindst én gang årligt for at bede om deres fuldmagt, må det formodes, at ledelsen derved bliver tvunget til at give aktionærerne bedre information end de ret sjældne, ofte intetsigende programmerklæringer, som man ellers i mange selskaber har spist aktionærerne af med⁷⁸. Det må formentlig antages, at ét-års-reglen ikke kan indskrænkes gennem vedtægtsbestemmelse, ligesom den under ingen omstændigheder kan udvides.

75. Gomard s. 267.

76. SOU 1971:15 s. 225.

77. Bet. 1969 s. 112.

78. Rodhe s. 152. Hørlyck s. 108.

Det er desværre ofte juristens lod at beskæftige sig med omgængelsesmuligheder, og man kan derfor for fuldstændigheds skyld spørge, om den ét-årige gyldighedsperiode kan tænkes udvidet gennem udstedelse af en udateret fuldmagt ledsaget af en mundtlig bemyndigelse for fuldmægtigen til at datere fuldmagten, når fuldmægtigen ønsker det. I sin yderste konsekvens kan dette eksempel udbygges, således at der overlades fuldmægtigen en hel *serie udaterede fuldmagter*. Efter min opfattelse må en sådan fremgangsmåde være i strid med AL § 66, stk. 2, 2. pkt., fordi der derved reelt bliver givet en stemmefuldmagt for længere tid end ét år. Hvis parterne ikke bliver uenige, vil det imidlertid næppe nogen sinde blive klart for selskabet, hvad der er sket. Bliver parterne derimod uenige, er omgåelsen ikke effektiv, fordi fuldmagterne altid kan tilbagekaldes, eller selskabet kan gøres bekendt med den skete omgåelse. Parter, der har behov for en mere permanent overladelse af stemmeretten, vil derfor givetvis gå frem på en anden måde, nemlig gennem en egentlig stemmeretsaftale, jfr. nedenfor 6.3.2.

Bortset fra den nævnte ét-års-begrænsning indeholder AL ingen forskrifter om fuldmagts gyldighedsperiode. Der er ingen tvivl om, at fuldmagt ikke blot kan gives til en bestemt angivet generalforsamling, men til *alle generalforsamlinger, der måtte forekomme inden for ét-års-perioden*⁷⁹.

Gives fuldmagten til en *speciel generalforsamling* og udsættes denne, eller bliver generalforsamling nr. 2 fornøden af hensyn til ikkeopfyldte majoritets- eller quorumkrav i vedtægterne for så vidt angår forsamling nr. 1, må fuldmagts gyldighed uden særskilt bestemmelse derom antages også at udstrækkes til den udsatte, henholdsvis fornyede generalforsamling⁸⁰.

Cfr. Hémard-Terré-Mabilat s. 114 om *fransk* Décret art. 132, stk. 2, hvoraf det fremgår, at »le mandat est donné pour une seule assemblée. Il peut cependant être donné pour deux assemblées, l'une ordinaire, l'autre extraordinaire, tenues le même jour ou dans un délai de sept jours.«

Art 88, stk. 3, i udkastet til statut for *europæiske aktieselskaber* bestemmer, at fuldmagten kun gælder for én generalforsamling.

Stemmefuldmagten kan *tilbagekaldes* efter almindelige fuldmagtsregler⁸¹. Det følger heraf, at den når som helst kan tilbagekaldes⁸². Er fuldmagten gjort uigenkaldelig, er dette i realiteten ensbetydende med en overdragelse af stemmeretten, og fuldmagten må i så fald behandles efter de særlige (uskrrevne) regler, der gælder om sådan overdragelse, jfr. nedenfor 6.3.2. Omvendt må det fastslås, at enhver af § 66 omhandlet fuldmagt er frit genkaldelig. Tilbagekaldelsen kan ske ved meddelelse til

79. Krenchel s. 275. Roos s. 177. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 286.

80. Krenchel s. 276. Gomard s. 319.

81. SOU 1971:15 s. 221.

82. Roos s. 183.

selskabet, jfr. princippet i aftalelovens § 12, stk. 2, og § 13, ved udstedelse af en ny fuldmagt eller ved hvervgiverens personlige tilstedeværelse på generalforsamlingen⁸³. En generel fuldmagt beregnet på alle generalforsamlinger inden for gyldighedsperioden vil ofte være formuleret således, at den gælder de generalforsamlinger, hvor hvervgiveren ikke selv er til stede eller repræsenteret gennem anden fuldmægtig⁸⁴. Selv uden sådan bestemmelse i fuldmagten må det tilsvarende imidlertid antages⁸⁵. Inter partes er tilbagekaldelsen virksom, når fuldmægtigen er underrettet om, at fuldmagten ikke længere skal gælde – herved er bemyndigelsen ophørt. Legitimationen består imidlertid stadig, så længe fuldmagten ikke er tilbageleveret eller tilintetgjort eller selskabet er underrettet om tilbagekaldelsen. Foreligger der på generalforsamlingen sikker dokumentation for en tilbagekaldelse, må der gælde tilsvarende principper som foran anført om indskrænkninger i fuldmagten (bemyndigelsen), nemlig at den formelle legitimation ikke kan anses at være afgørende, men at der må tages hensyn til den sikre dokumentation, der fremlægges for dirigenten om den skete tilbagekaldelse.

Vedtægter i *engelske* selskaber bestemmer ofte, at »a vote given by a proxy shall be effective notwithstanding revocation, by death or otherwise, of the authority, provided that the company has not received notice of the revocation«⁸⁶.

Den fri genkaldelighed fremgår af art. 88, stk. 3 i.f., i udkastet til statut for *europæiske aktieselskaber*.

6.3.2. Mere permanent adskillelse af aktieret og stemmeret

Det er ikke nogen nyere foreteelse, at opmærksomheden rettes mod spørgsmålet om, hvorvidt der mere permanent kan ske en adskillelse af aktieret og stemmeret. Med stemmeretsoverdragelse må i denne forbindelse sidestilles en ikke frit genkaldelig fuldmagt¹.

Allerede § 21 i oktrojen for det asiatiske kompagni af 1772 indeholdt nogle regler om stemmeretsbegrænsninger, der begrundedes med at stemmernes overdragelse til få personer, der mere anså sig som kommissionærer end som aktionærer, ville virke skadelig. Baggrunden for stemmebegrænsningen antages blandt andet at have været et ønske om at *undgå særskilt overdragelse af stemmeretten*, idet man ønskede at holde aktionærinteresse og stemme-

83. Roos s. 184.

84. Roos a.st.

85. Gower s. 540.

86. Gower a.st.

1. Hørlyck s. 107.

ret sammenknyttet. Herved bevaredes generalforsamlingens dominerende indflydelse på selskabet².

Også senere teori har vendt sig mod særskilt overførelse af de forvaltningsmæssige beføjelser, jfr. således *Sindballe-Klerk*, der medgiver, at loven ganske vist ikke indeholder nogen udtalelse om, at stemmeretten ikke særskilt kan overføres, men dog finder det »bedst stemmende med forholdets natur«, at en aktionær ikke ved overdragelse eller på anden måde overfører stemmeretten til en anden person. Overdragelse af stemmeretten kan kun have virkning som – genkaldelig – bemyndigelse til udøvelse heraf³.

Som påpeget af *Gomard* synes hovedkilden til vore retssætninger om aktiens enhed (udelelighed) at være svensk samt klassisk tysk doktrin⁴.

Det må antages, at nyere dansk retsopfattelse følger *Gomards* standpunkt, der i et vist omfang accepterer en (rimeligt begrundet) isoleret stemmeretsoverdragelse⁵.

Fransk ret forbyder særskilt stemmeretsoverdragelse⁶.

Også efter art. 92, stk. 1, i udkastet til statut for *europæiske aktieselskaber* gælder, at stemmeretten tilkommer den, der kan gøre de økonomiske rettigheder, der knytter sig til aktien, gældende. Herved er stemmeretten dog ikke nødvendigvis knyttet til ejendomsretten, men altså til de økonomiske rettigheder, hvilket eksempelvis kan få betydning ved pantsætning. Efter udkastets art. 92, stk. 1, 2. pkt., gælder dog, at stemmeretten altid tilkommer ejeren ved beslutninger, der ændrer selskabets vedtægter⁷.

Lovregulering af stemmeretsoverdragelse findes ikke herhjemme. I særdeleshed må det antages, at reglerne om genkaldelig fuldmagt i AL § 66 ikke finder anvendelse på sådan overdragelse⁸. Forudsætningsvis accepteres det dog enkelte steder i lovgivningen, at stemmeret kan reguleres ved aftale, jfr. eksempelvis AL § 2, stk. 2, hvorefter et moder-datterselskabsforhold blandt andet foreligger, hvis et aktieselskab på grund af aftale har en bestemmende indflydelse over et andet selskab⁹. BL § 24, stk. 2,

2. H.O. Jensen i UfR 1944 B s. 241.

3. Sindballe-Klerk s. 189 f. og 230.

4. Gomard J 1969.354 og Gomard s. 250 ff. Se endvidere Nial s. 13 og Roos s. 21, 189 og 189 ff., samt Rodhe s. 130.

5. Se eksempelvis Holmgaard UfR 1972 B s. 148 f. Samme J 1974.151. Hørlyck s. 107. Gomard: Grundrids s. 49. David UfR 1947 B s. 205 ff. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 288. Werlauff U 1976 B s. 41 f.

6. Hémard-Terré-Mabilat s. 196.

7. Smh. udkastets art. 88 b.

8. Hørlyck s. 107. Werlauff UfR 1976 B s. 41.

9. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 67.

1. pkt. forudsætter muligheden for stemmerettens adskillelse fra aktieretten i hvert fald i tilfælde af pantsætning, idet bestemmelsen regulerer tilfælde, hvor en bank eller en sparekasse »med ret til at udøve stemmeret« belåner aktier i en bank. Også 1964-udkastet til AL forudsatte stemmeretsaftaler, jfr. udkastets § 50, stk. 2, hvorefter den foreslåede minoritetsrepræsentation ikke skulle gælde blandt andet i tilfælde, hvor der ved aftale var sikret mindretallet repræsentation i bestyrelsen¹⁰. Bet. 1964 bemærkede udtrykkeligt, at der ikke herved var taget stilling til, i hvilket omfang aktionæraftaler er bindende *for selskabet*, men det ses ikke i bet. betvivlet, at aktionæraftaler om stemmeretten i det hele taget kan indgås.

Særlige omstændigheder kan medføre, at isoleret stemmeretsoverdragelse er *udelukket*. Det må således antages at kunne bestemmes i selskabets vedtægter, at sådan overdragelse ikke kan finde sted, eller at den ikke kan finde sted uden samtykke fra bestyrelsen eller fra en vedtægtsmæssigt forkøbsberettiget¹¹. Også i tilfælde, hvor en isoleret stemmeretsoverdragelse, eventuelt kombineret med en pantsætning af aktierne, konkret giver erhververen så vidtgående beføjelser, at forholdet i realiteten må sidestilles med en aktieoverdragelse, kan stemmeretsoverdragelsen være udelukket, hvis det kan statueres, at den indebærer en omgåelse af vedtægtsmæssige omsættelighedsbegrænsninger¹².

Stemmeretten vil være skilt fra aktieretten i tilfælde, hvor aktionæren repræsenteres af sin *legale repræsentant*¹³. Den umyndige repræsenteres af værger eller forvaltningsinstitutet, dødsboet repræsenteres af eksekutor, henholdsvis skifteretten eller dennes medhjælper, selskaber og selvejende institutioner repræsenteres af bestyrelsesmedlemmer, direktører eller administrator¹⁴. Den legale repræsentation adskiller sig fra den aftalte navnlig derved, at førstnævnte er eksklusiv, idet aktionæren af naturlige eller juridiske grunde ikke selv kan udøve stemmeretten¹⁵. Den legale repræsentant skal ikke opfylde fuldmagtsreglerne, men træder automatisk i aktionærens sted. Dog må repræsentanten efter omstændighederne dokumentere sin repræsentationsmagt gennem forevisning af

10. Bet. 1964 s. 137.

11. Gomard s. 276.

12. Jfr. UfR 1960.304 HD. Roos s. 311. Hørlyck s. 49.

13. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 49. Krenchel s. 273. Bet. 1969 s. 109. Haefliger s. 50. Gower s. 541. Hémard-Terré-Mabilat s. 101. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 286.

14. Privat skiftende arvinger må repræsenteres ved en fælles befuldmægtiget, jfr. AL § 28, typisk den bobehandlende advokat. Her er der imidlertid tale om en mere forbigående adskillelse af aktieret og stemmeret.

15. Haefliger s. 50.

værgebeskikkelse, eksekutorbevilling, tegningsudskrift fra aktieselskabsregisteret, udskrift af skifteprotokollen som dokumentation for kuratorbeskikkelse i konkursbo m.v.¹⁶.

Aktionæren kan opnå at blive befuldmægtiget for sig selv, idet den legale repræsentant efter omstændighederne kan bemyndige aktionæren til selv at give møde på generalforsamlingen og afgive stemme dér. I båndlæggescirkulæret nr. 58 af 3/4 1964, er det i § 6, stk. 1, 2 pkt., bestemt, at forvaltningsafdelingen kan befuldmægtige kapitalejeren til at udøve stemmeretten, medmindre der er grund til at antage, at kapitalens bevarelse eller dens fremtidige afkast derved vil blive bragt i fare.

§ 17 i bek. nr. 472 af 17/9 1981 om bestyrelse af umyndiges midler m.v. i godkendte forvaltningsafdelinger giver for så vidt angår børsnoterede aktier forvaltningsafdelingen hjemmel til at tillade, at stemmeretten udøves af værgen, medmindre der er grund til at antage, at kapitalens bevarelse eller dens fremtidige afkast derved bringes i fare. Derimod kan forvaltningsafdelingen næppe antages at have hjemmel til at bemyndige den umyndige til selv at give møde.

Imidlertid kan en sådan bemyndigelsesmulighed være forudsat i båndlæggelsesbestemmelserne for den pågældende kapital, og i tilfælde, hvor dette er gyldigt bestemt, vil der kunne opstå den situation, at kapitalejeren bliver fuldmægtig for sig selv. Fuldmagten må da sikkert opfylde lovens krav¹⁷.

Den legale repræsentation er imidlertid ikke synderlig interessant i nærværende sammenhæng, fordi den ikke rummer problemer med hensyn til det principielt tilladelige i spørgsmålet om adskillelse af stemmeret fra aktieret, ugyldighed, tilbagekaldelse eller lignende.

Stemmeret kan blive adskilt fra aktieret i *gavesituationen*. Giveren forbeholder sig eksempelvis stemmeretten i en årrække eller for livstid¹⁸. Særligt behov for en sådan klausul kan der være ved gaveoverdragelse af en bestemmende aktiepost. Der er – i alt fald efter dansk ret – intet behov for, at forbeholdet af stemmeretten konstrueres som (en serie) fuldmagter fra gavemodtageren til giveren. Stemmeretsforbeholdet er uden videre gyldigt.

Også ved *salg* af en aktiepost er der mulighed for et stemmeretsforbehold¹⁹. Netop i salgssituationen kan der være et særligt behov for en stemmeretsovergang, der tidsmæssigt afviger fra ejendomsrettens overgang:

16. Se UfR 1968.766 HD (UfR 1969 B s. 116 ff, særligt s. 120) hvor et kreditorudvalg i et konkursbo traf beslutning om, at der på de boet tilhørende aktier i et aktieselskab skulle stemmes for en beslutning om likvidation.

17. Se Borum i J 1962.255 ff. Roos s. 246.

18. Roos s. 146, 150 og 160. Gomard s. 270. Werlauff UfR 1976 B s. 42.

19. David UfR 1947 B s. 210. Roos s. 252. Gomard s. 270. Hørlyck s. 109. Werlauff a.st.

1. Stemmerettens overgang *inden* ejendomsrettens overgang kan forekomme, hvor der er enighed om salg af en bestemmende aktiepost og køberen straks skal have hånd- og halsret over selskabet, men sælgeren for eksempel af skattemæssige grunde gerne vil vente en tid med selve afståelsen²⁰.
2. Stemmeretsovergang *efter* ejendomsrettens overgang kan være aktuel, hvor betalingen for aktierne erlægges afdragsvis og stemmeretten først skal overgå til erhververen, når aktierne fuldt ud er betalt.

Stemmerettens overgang kan desuden være aktuel ved *långivning* i tilfælde, hvor der ikke skal gives pant i aktierne²¹.

Om stemmeret kan udøves af fuldmægtigen på grundlag af en *generalfuldmagt*, må afgøres ved fortolkning af denne. Den sædvanligt anvendte formular, hvorved formueforvaltningsklienter giver en advokat fuldmagt til at bestyre deres midler, rummer ofte fuldmagt til »at bestyre hele min formue, intet undtaget, og at foretage enhver disposition over den med samme retsvirkning, som om den var foretaget af mig personligt«²². Skønt fuldmægtigen ifølge den derefter indeholdte tekst i den sædvanlige generalfuldmagt eksempelvis kan pantsætte eller afhænde opdragsgiverens værdipapirer, herunder aktier, hører det vistnok til sjældenhederne, at stemmeretten udtrykkeligt omtales. Jeg vil anse det for temmelig givet, at også en generalfuldmagt, der ikke udtrykkeligt omtaler stemmeretten, giver fuldmægtigen eller den, han måtte substituere i henhold til generalfuldmagtens sædvanlige substitutionsbestemmelser, bemyndigelse til at udøve stemmeretten for opdragsgiverens aktier, også selv om generalfuldmagten er ældre end ét år. Det kunne måske indvendes, at generalfuldmagten typisk alene vedrører det økonomiske, nemlig retten til at varetage opdragsgiverens interesser i formuerelaterede anliggender, hvorimod andre interesser af mere ideel »selskabspolitisk« karakter kan spille ind ved stemmeafgivning på en generalforsamling. Hertil må dog siges, at fuldmægtigen, der ved generalfuldmagten reelt er tillagt en ejers råden over formuen, sikkert kunne have udstedt en almindelig stemmefuldmagt til tredjemand i henhold til AL § 66, og at det derfor må forekomme kunstigt, hvis det ikke tillades fuldmægtigen selv at møde op på generalforsamlingen på grundlag af fuldmagten.

Udlæg og *arrest* i aktier medfører ikke i sig selv, at stemmeretten over-

20. Roos s. 143.

21. Roos s. 149. Cfr. nedenfor om långivning mod pant i aktierne.

22. Jfr. juridisk formularbog, 11. udg. 1977, s. 405.

føres fra aktionæren til rekvirenten²³. Først når aktien realiseres og ejendomsretten dermed fratages rekviritus, ophører dennes stemmeret. Ej heller ved *beslaglæggelse* medfølger stemmeretten automatisk²⁴, jfr. dog straks nedenfor. Efter omstændighederne kan imidlertid den måde, hvorpå aktionæren udøver sine forvaltningsmæssige beføjelser, blive af overordentlig stor betydning for værdien af de til aktien knyttede økonomiske beføjelser. Hvor det står klart, at værdien af den aktiepost, der skal være genstand for udlæg, arrest eller beslaglæggelse, i væsentlig grad vil kunne blive udhulet gennem en konkret befrygtet stemmeafgivning fra rekviriti side, må det være retmæssigt at begære udlægget m.v. udstrakt også til stemmeretten. Om man kan gå så vidt, at man stedse tillader en rekvirent, der under udlægsforretningen m.v. blot husker at begære denne udstrakt til også at omfatte stemmeretten, må nok anses for tvivlsomt. Muligvis må der kunne påvises konkret begrundet interesse i at udstrække indgrebet til stemmeretten. Ved den vidtgående beslaglæggelse af hele en sigtets formue i medfør af Rpl. § 801 må det dog antages, at stemmeretten medfølger, og at denne således skal udøves af værger.

Ved en kendelse afsagt af Københavns Byret den 27/10 1982 (sag nr. 1192/1982, jfr. 1567/1982) beslaglagdes »den formue, som T måtte besidde eller erhverve i Danmark«, i medfør af Rpl. § 801. Blandt andet via et udenlandsk domicileret holdingselskab ejede T aktiekapitalen i det danske aktieselskab A. Anklagemyndigheden gav udtryk for, at kendelsen måtte omfatte også formue, som T måtte besidde »gennem ham kontrollerede selskaber«, og at stemmeretten på aktierne i A måtte tilkomme den værge, som var beskikket for T i medfør af Rpl. § 802. Værgeren tilsluttede sig synspunktet, og på grundlag af værgens stemmeafgivning blev der truffet beslutninger på A's generalforsamling, blandt andet om bestyrelsens sammensætning. Dirigenten anså ligeledes stemmeretten for at være hos værgeren. På tidspunktet for afleveringen af nærværende afhandling er de pågældende generalforsamlingsbeslutninger søgt anfægtet, men en afgørelse herom foreligger endnu ikke.

Ved aktiens *ekspropriation*, *nationalisering* eller *konfiskation* overgår ejendomsretten og dermed også stemmeretten.

Særlig interessant er spørgsmålet om adskillelse af aktieret og stemmeret i *pantsætningssituationen*. Denne kan naturligvis løses ved, at pantsætter giver panthaver en almindelig § 66-fuldmagt til at udøve stemmeretten²⁵. Hermed vil en panthaver imidlertid sjældent være tilfreds, fordi den almindelige stemmefuldmagt er tidsbegrænset og kan tilbagekaldes. Panthaver vil – i hvert fald ved bestemmende aktieposter og også ved an-

23. Krenchel s. 271. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 288. Jfr. endvidere Jens Anker Andersen: Tvangsfuldbyrdelse, 1981, s. 103.

24. Krenchel a.st. Græsvænge-Larsen-Thomsen a.st.

25. Gomard s. 245.

dre aktieposter, hvor pantsætterens stemmeafgivning kan få betydning for aktiens værdi – forlange også at opnå stemmeret. Det er ganske sædvanligt, at panthaver betinger sig stemmeretten, fordi han derved har mulighed for at sikre opretholdelsen af pantets værdi²⁶. BL § 24, stk. 2, 1. pkt., forudsætter som nævnt bankernes belåning af aktier med ret til at udøve stemmeret²⁷. For at undgå, at der påhviler banken anmeldelsespligt efter AL § 28 a, udformes dog mange nyere lånedokumenter således, *at* panteretten som udgangspunkt forbliver hos pantsætter, men *at* banken kan tiltage sig stemmeretten, hvis den ønsker det, jfr. nedenfor.

Der kan ikke være tvivl om, at en aftale om stemmerettens overgang til panthaver bør respekteres af selskabet²⁸.

Det står imidlertid fast, at stemmeretten forbliver hos pantsætter, hvis der ikke foreligger en særlig aftale om stemmeretten²⁹.

Også den nævnte bestemmelse i AL § 28 a, stk. 1, 2. pkt., forudsætter muligheden for at pantsætte aktier med ret for panthaver til at udnytte de til aktierne knyttede stemmerettigheder. Ved en sådan pantsætning skal panthaver optages i selskabets særlige fortegnelse, såfremt der er tale om aktier, der er tillagt enten mindst 10% af aktiekapitalens stemmerettigheder, eller hvis pålydende værdi udgør mindst 10% af aktiekapitalen, dog mindst 100.000 kr. Reglen trådte i kraft 1. januar 1981.

I løbet af januar 1981 fik en række banker travlt med at tilskrive låntagere, der i banken havde pantsat aktier med ret for banken til at udøve stemmeretten. Bankerne meddelte de pågældende kunder, at banken med øjeblikkelig virkning på egen hånd havde ændret pantsætningsaftalen, således at banken fremtidig var forpligtet til skriftligt at underrette kunden, *såfremt* banken ønskede at udøve stemmeretten. Indtil kunden måtte modtage en sådan meddelelse, skrev banken, udøvede kunden som ejer af de pantsatte aktier stemmeretten på disse, hvorfor en eventuel anmeldelsespligt efter AL § 28 a påhvilede kunden. Keine Hexerei, nur Behändigkeit!

En panthaver, der med ret til at udnytte stemmeretten har pant i flere aktieposter, som hver for sig er under § 28 a-grænsen, men som tilsam-

26. Gomard s. 244 og 254.

27. Bank- og sparekasseloven med kommentarer v/K. Bjørn Jensen og Jørgen Nørgaard s. 117.

28. Spleth i UfR 1963 B s. 61 i tilslutning til UfR 1963. 111 HD. Gomard: Grundrids s. 49.

29. Sindballe-Klerk s. 189. Krenchel s. 271. Grosserersocietetets responsum i UfR 1921.829, hvorefter kunder hos vekselerere ikke skulle bevare stemmeretten for deponerede aktier, der med kundens tilladelse er udlånt, antages af Krenchel at være urigtigt. Krenchel a.st. Gomard s. 244.

men overstiger denne, må formentlig have anmeldelsespligt efter bestemmelsen³⁰.

Det forhold, at stemmerettens overgang ved pantsætning kræver særskilt aftale fremgår af en række afgørelser:

I UfR 1919.695 SHD kunne stemmeret ikke nægtes fire noterede aktionærer, skønt en tredjemand havde dispositionsret over aktierne.

I UfR 1968.766 HD (UfR 1969 B s. 116 ff., særligt s. 120) var en aktiepost håndpantset til et forsikringselskab N. Aktierne ejedes af et konkursbo, hvis kreditorudvalg bestemte, at man på selskabets generalforsamling ville stemme for likvidation. Under nogle efterfølgende afkræftelsessager anlagt af selskabets likvidationsbo gjordes af sagsøgte som afvisningsgrund blandt andet gældende, at stemmeretten havde været hos N. Dette afvistes af ØLR (hvis afgørelse på dette punkt stadfæstede in terminis af HR) under henvisning til, at N ikke havde gjort gældende at have stemmeretten, hvorfor der »i alt fald under disse omstændigheder« ikke fandtes tilstrækkeligt grundlag for at forkaste, at aktionærerne, d.v.s. konkursboet, gyldigt kunne vedtage likvidationen.

I utrykt ØLD af 17/11 1981 (12. afd. 367/80 og 368/80) fremlagdes på et aktieselskabs generalforsamling en håndpantsetningserklæring, hvorefter en bank, hvortil en aktiepost var pantsat, var »berettiget til at udøve stemmeretten på pantsatte aktier ...«. Banken mødte ikke på generalforsamlingen og gjorde heller ikke på anden måde krav på at udøve stemmeretten. Aktionæren mødte derimod selv op og forlangte at udøve stemmeretten, hvilket dirigenten afviste under henvisning til håndpantsetningserklæringen. ØLR antog, at håndpantsetningserklæringen ikke i sig selv udgjorde bevis for, at aktionæren var afskåret fra at stemme, når banken ikke var mødt på generalforsamlingen og ikke havde gjort krav på stemmeretten.

Art. 92, stk. 2, i udkastet til statut for *europæiske selskaber* bestemmer, at stemmeretten for pantsatte aktier udøves af aktionæren.

Det i alt fald tidligere antagne dogme om aktiens udelelighed har ikke været til hinder for accept af, at stemmeret og aktieret adskilles for så vidt angår *båndlagt arv* og *rentenydelseskapital*, jfr. bemærkningerne foran om båndlæggelsescirkulæret og beslaglæggelsesbekendtgørelsen³¹. I rentenydelsessituationen vil aktieejeren oftest ønske konsolidering, medens rentenyderen vil ønske højt udbytte³². *David* foreslog en opdeling af stemmeretten ud fra et interesseafvejningssynspunkt, således at rentenyderen stemte i løbende »administrative« anliggender, medens kapitalejeren stemte ved kapitalforhøjelse, fusion og lignende beslutninger med langsigtede virkninger³³.

Ved gavedispositioner og ved testamentariske dispositioner over friarv har gaver (testator) frihed til at træffe forskrifter om stemmeretten, men hvorledes er situationen, hvis sådanne forskrifter ikke er truffet?

30. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 163 f.

31. Gomard s. 254.

32. David UfR 1947 B s. 221. Roos s. 237.

33. David s. 223.

I UfR 1949.637 VLD lagdes det, da intet andet fremgik af den til grund for forvaltningen liggende disposition, til grund, at det var bedst stemmende med testators/givers interesse, at stemmeretten udøvedes af vedkommende forvaltningsinstitut³⁴.

Roos beskriver³⁵ en lignende tvist, der blev forligt. Testator havde foreskrevet, at aktier i et familieaktieselskab skulle tilfalde hans arvinger, men forvaltes af en bank, så længe nogen af hans børn eller børnebørn levede. Der opstod tvist om, hvorvidt stemmeretten var hos banken. Tvisten blev forligt således, at banken fik kapitalejernes uigenkaldelige fuldmagt til at stemme, men således at banken skulle stemme i overensstemmelse med kapitalejernes majoritetsbeslutning.

Ved båndlæggelse af tvangsarv gælder bestyrelsesbekendtgørelsens § 17, hvorefter stemmeretten på børsnoterede aktier tilkommer forvaltningsafdelingen, medens spørgsmålet om udnyttelse af stemmeret på ikke børsnoterede aktier og på andre værdipapirer skal forelægges overformynderriet, der kan tillade, at stemmeretten udnyttes af forvaltningsafdelingen. I begge situationer kan forvaltningsafdelingen som tidligere nævnt tillade, at stemmeretten udøves af værger, med mindre der er grund til at antage, at kapitalens bevarelse eller dens fremtidige afkast derved bringes i fare. Tilkommer udbyttet en anden end kapitalejeren, bør forvaltningsafdelingen ved udøvelsen af stemmeretten tilstræbe en rimelig afvejning af hensynet til udbyttensyderen og kapitalejeren³⁶.

Ved friarv kan arveladeren bestemme, at stemmeretten udøves af andre end en godkendt forvaltningsafdeling, men båndlæggelsen vil ikke være effektiv, hvis det bestemmes, at stemmeretten tilkommer arvingen selv eller nogen, der må formodes at være ham følgagtig³⁷.

I aktiebogen kan der ske *notering* om pantsætning og andre rettigheder over aktierne³⁸. Det må også antages, at en isoleret overdragelse af stemmeretten kan noteres på denne måde³⁹. ApL § 15, stk. 1, 3. pkt., fastsætter efter 1982-ændringen udtrykkeligt, at underretning om pantsætning af anparter indføres i anpartshaverfortegnelsen. (Bestemmelsen er for-

34. Gomard s. 242 og 254. Roos s. 247.

35. Roos s. 248.

36. Borum-Iuul-Schlegel: Båndlæggelsesinstituttet i dansk ret, 1958, s. 106 ff. Gomard s. 241. Arveloven med kommentarer v/Svend Danielsen, 3. udg., 1982, s. 319. Se den hos sidstnævnte forfatter (2. udg. s. 277) citerede sag fra justitsministeriet (2. kontor j.nr. 1954-108-99) hvor det i et testamente var bestemt, at stemmeretten for båndlagte aktier tilkom en advokat, men hvor der fra justitsministeriet blev taget forbehold om, at den endelige afgørelse med hensyn til stemmerettens udøvelse skulle tilkomme forvaltningsinstituttet.

37. Gomard s. 242.

38. Roos s. 196. Gomard s. 209. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 156.

39. Gomard s. 275. Roos a.st.

nøden ved anpartsselskaber, fordi ApL § 16 nu i overensstemmelse med den også før 1982 udbredte opfattelse bestemmer, at sikringsakten ved pantsætning af anparter er underretning til selskabet, jfr. princippet i gældsbrevslovens § 31)⁴⁰.

Ved *overdragelse* af en aktie, der hidtil har været underlagt en stemmeretsaftale, kan der opstå en konflikt mellem den, til hvem stemmeretten isoleret har været overdraget, og den, der nu erhverver ejendomsretten til aktien uden forbehold af stemmeretten. Selv ved ikke negotiable aktier må konflikten formentlig løses således, at den godtroende aktieerhverver ikke bindes af aftalen⁴¹. Derimod må det muligvis antages, at en ondtroende aktieerhverver, både for så vidt angår negotiable og ikke-negotiable aktier bindes af en aftale, der efter sit formål kun kan få mening, hvis aftalen udstrækkes til enhver ejer af aktien. Dette resultat må i hvert fald antages, hvor aktieoverdragelsen åbenbart sker i den hensigt at omgå stemmeretsaftalen. De antagne resultater må også gælde, hvor aktien pantsættes med ret for panthaver til at udøve stemmeretten, skønt denne tidligere er overdraget isoleret.

Den omstændighed, at den tidligere isolerede stemmeretsoverdragelse har været noteret i aktiebogen, kan ikke medføre, at aktieerhververen (herunder håndpanthaveren) betragtes som værende i ond tro. Erhververen har jo netop oftest ingen mulighed for at kende aktiebogen. Ej heller kan erhververen have været advaret gennem § 28 a-fortegnelsen (hvoraf enhver interesseret kan få tilsendt en udskrift ved skriftlig henvendelse til selskabet, jfr. § 28 a, stk. 2, og som gengives i årsberetningen, jfr. § 28 a, st. 4), idet § 28 a-fortegnelsen kun angiver en stemmeretsoverdragelse, som står i forbindelse med en pantsætning, jfr. § 28 a, stk. 1, 2. pkt., e.c. Endelig kan den situation tænkes at opstå, at stemmeretten isoleret overdrages til flere. Hvis den første overdragelse efter sit indhold ikke uden videre kan tilbagekaldes, jfr. nedenfor om tilladeligheden af en sådan aftale, må tidsprioriteten sikkert være afgørende.

En mere permanent stemmeretsoverdragelse kan være *ugyldig* i henhold til de almindelige regler i aftalelovens kap. III. Når det antages, at en uigenkaldelighedsbestemmelse i en fuldmagt samt en stemmeretsoverdragelse bringer forholdet uden for ét-års-fristen i AL § 66, kunne denne tænkes omgået gennem massiv indhentning af uigenkaldelige stemmefuldmagter fra aktionærer. En sådan uigenkaldelighedsbestemmelse vil

40. Se brev af 9/12 1977 fra »Gomard-panelet« ad nr. 3 og 4 med lovforslag af indhold som det nu gennemførte.

41. Gomard s. 268 f.

utvivlsomt uden videre kunne rammes af aftalelovens § 36⁴². Også på andre tilfælde af stemmeretsoverdragelse må § 36 efter omstændighederne kunne finde anvendelse⁴³. I tilfælde, hvor aktionærer deltager i en aktionæroverenskomst, der indebærer stemmeretsoverdragelse, men hvor tiden er løbet fra overenskomsten, således at dennes håndhævelse ville virke urimelig eller måske endog uredelig, må det sikkert forventes, at domstolene efter omstændighederne vil frigøre den permanent overstemte aktionær ud fra synspunkter om bristende forudsætninger, majoritetsmisbrug og aftalelovens § 36⁴⁴.

For så vidt angår stemmeretsoverdragelsens *tidsmæssige udstrækning* bemærkes for det første, at en panthavers adgang til at udøve den stemmeret, der ved pantsætningsdokumentet måtte være overladt ham, ikke er undergivet ét-års-begrænsningen i AL § 66⁴⁵. Også for så vidt angår andre aftaler om stemmerettens isolerede overdragelse må det bestemt antages, at de tidsmæssigt ikke er bundet af AL § 66⁴⁶.

Endelig er der spørgsmålet, hvorvidt stemmeretsoverdragelse og fuldmagt kan være *uigenkaldelig*. Roos konkluderer efter en indgående analyse af svensk ret, at denne ikke tillader sådan uigenkaldelighed⁴⁷. Også i dansk ret har der været – og er der måske stadig i et vist omfang – en tilbøjelighed til at vende sig imod en uigenkaldelighed. *Sindballe-Klerk* antog – måske dog under en vis tvivl – at stemmeretsoverdragelse stedse kun kunne få virkning som en genkaldelig stemmefuldmagt⁴⁸. Det bemærkes i denne forbindelse, at uigenkaldelighedsbestemmelsen må være eksklusiv, hvis den skal have mening – aktionæren må være udelukket fra selv at udøve stemmeretten⁴⁹.

42. Roos s. 201.

43. Poul Madsen i UfR 1975 B s. 342. Werlauff i UfR 1976 B s. 42, der nævner, at det må være muligt at anvende § 36 på overenskomster indgået inden den 1/7 1975, hvor bestemmelsen trådte i kraft, jfr. Michael Lunn og Christian Trønning i J 1975.396 og dommen i UfR 1925.595 HD.

44. Gomard J 1969.369. Se endvidere Gomard s. 246, der med hensyn til ugyldighedsspørgsmålet ser en forskel mellem stemmeretsoverdragelse og den uigenkaldelige fuldmagt deri, at overdragelsen kan erklæres ugyldig i henhold til aftalelovens kap. III, mens en uigenkaldelig bemyndigelse vist nok kan tilbagekaldes, hvis fuldmagtsgiver kan påberåbe sig en særlig betydningsfuld »gyldig grund« til at frigøre sig fra dispositionen.

45. Kæstel: Bankjura, 4. udg., 1981, s. 403.

46. Jfr. Werlauff UfR 1976 B s. 41, men cfr. tilsyneladende Poul Madsen i UfR 1975 B s. 345.

47. Roos s. 207 og 255.

48. Sindballe-Klerk s. 189.

49. Ross s. 198.

I UfR 1926.1012 ØLD havde en aktionær givet en vekselerer uigenkaldelig fuldmagt til at repræsentere sig på en generalforsamling, hvor spørgsmålet om selskabets likvidation skulle behandles. Før generalforsamlingen tilbagekaldte aktionæren imidlertid fuldmagten og udstedte fuldmagt til en anden, som bemyndigedes til at stemme imod likvidationen. På grund af uigenkaldelighedsbestemmelsen blev fuldmagten til vekselereren anerkendt på generalforsamlingen, og med vekselererens stemme som udslagsgivende blev likvidationen derefter besluttet. Aktionæren fandtes at have været berettiget til at tilbagekalde fuldmagten til vekselereren, da hun ved beslutningen om stemmeafgivningen og fuldmagtsgivelsen til vekselereren kun havde forfulgt sine egne interesser, og da det endvidere drejede sig om en for hendes interesser så betydningsfuld vedtagelse som spørgsmålet om selskabets likvidation⁵⁰.

Dommen fra 1926 afgjorde uigenkaldelighedsspørgsmålet ud fra almindelige grundsætninger om tilbagekaldelse af fuldmagt, nemlig hvorvidt fuldmægtigen har haft en selvstændig interesse i bemyndigelsen til at gennemføre de handlinger, hvortil han er befuldmægtiget⁵¹ – og dommen behøvede derfor ikke komme ind på spørgsmålet, hvorvidt stemmefuldmagter i henseende til uigenkaldelighed adskiller sig fra andre fuldmagter⁵².

I UfR 1963.111 HD havde en entreprenør efter indtrådte økonomiske vanskeligheder givet håndværkere og leverandører, der fortsatte byggeriet, håndpant i entreprenørens aktiepost i dennes byggeaktieselskab og meddelt byggelångivende bank uigenkaldelig fuldmagt til at udøve stemmeretten. HR fandt ikke, at uigenkaldelighed stred mod aktieselskabsrettens grundsætninger. Det bemærkes, at fuldmagten havde tilknytning til pantsætningen af aktierne og måtte anses rimeligt begrundet i hensynet til beskyttelse af panthaverne. Da entreprenøren ejede praktisk talt hele aktiekapitalen, gjorde der sig ikke, sagde HR, noget modstående hensyn til aktionærinteresser gældende.

Selv om *Spleth*⁵³ tillægger 1963-afgørelsen begrænset rækkevidde, må den dog i det mindste tillægges den betydning, at stemmefuldmagter ikke adskiller sig væsentligt fra andre fuldmagter i henseende til uigenkaldelighedsmuligheden, der imidlertid må forudsætte tilstedeværelsen af kvalificerede omstændigheder. – *Spleth* anfører videre, at der i mangel af modstående bestemmelser i et aktieselskabs vedtægter synes at kunne anføres ret vægtige grunde for at anerkende gyldigheden af uigenkaldelighedsbestemmelser i en stemmefuldmagt i forbindelse med håndpantssætning. Disse betragtninger kritiseres af *Borum*⁵⁴, der finder, at de går langt ud over dommens ord og konklusion. *Borum* finder det væsentligt, at der, som fremhævet af HR i den konkrete sag, ikke var et hensyn til

50. Ejnar Bülow UfR 1926 B s. 279 ff. David UfR 1947 B s. 219. Borum s. 199 ff. Gomard s. 256.

51. Gomard s. 255 f.

52. Roos s. 200.

53. TfR 1963.63.

54. UfR 1966 B s. 98.

andre aktionærer, fordi der var tale om et typisk énmandsselskab⁵⁵. Han mener endvidere, at det normalt ikke er af særlig stor betydning for panthaver at få en uigenkaldelig fuldmagt⁵⁶.

Hvad angår hensynet til de øvrige aktionærer ses dette ikke at være særligt tungtvejende. De vil normalt ikke blive ringere stillet, end hvis aktionæren selv udøvede stemmeretten. I pantsætningssituationen vil jo også panthaveren være stærkt interesseret i at stemme således, at pantets værdi bevares, og heri har panthaveren fælles interesse med de øvrige aktionærer. Tværtimod kan en desperat aktionær i økonomiske vanskeligheder tænkes at bruge sin stemmeret i selskabet på en måde, der i høj grad er til skade for selskabet og derved for de øvrige aktionærer. Skulle hensynet til de øvrige aktionærer alligevel efterlade en smule betænkelighed ved uigenkaldeligheden, synes dette at kunne imødegås ved som i visse amerikanske retssystemer, jfr. nedenfor, at opstille den betingelse, at fuldmægtigen skal have samme interesse i selskabet som en aktionær.

Hvad angår panthavers interesse i at få stemmeretten overført uigenkaldeligt finder jeg, at denne interesse er meget betydelig. Man kan ikke affærdige problemet ved at gøre gældende, at lånet blot kan opsiges, hvis stemmeretten tilbagekaldes⁵⁷. Inden lånet er opsagt og beløbet inddrevet, kan pantsætter have nået at bruge sin stemmeret til stor skade for panthaver og for de øvrige aktionærer⁵⁸. Panthavers mulighed for at afhænde aktierne og derigennem søge sig fyldestgjort vil desuden ofte ved bestemmende aktieposter være illusorisk, når pantsætter kan bruge sin stemmeret til at opnå øjeblikkelige økonomiske fordele fra selskabet og dermed svække værdien af de pantsatte aktier⁵⁹. Situationen illustreres udmærket af den foran citerede UfR 1963.111 HD, hvor det hverken var økonomisk forsvarligt at sælge aktierne eller at afhænde selskabets ejendom. Det bedste alternativ for panthaverne var, at man i stedet forvaltede aktieselskabet på en fornuftig måde⁶⁰.

På grundlag af nyere teori og den nævnte HD må det kunne *konkluderes*, at uigenkaldelig stemmefuldmagt eller anden uigenkaldelig stemmeretsoverladelse principielt ikke er udelukket. Uigenkaldelighedsbestemmelserne vil særligt få betydning i forbindelse med pantsætning med henblik på beskyttelsesværdig varetagelse af panthavers interesse og i tilfælde

55. Borum a.st. s. 99.

56. Borum a.st. s. 98.

57. Borum s. 97.

58. Terkel Lund-Nielsen i UfR 1966 B s. 173 ff., særligt s. 176. Ross s. 231.

59. Roos s. 232.

60. Roos a.st. Gomard s. 254.

af et aktivt samarbejde mellem principielt ligestillede aktionærgrupper⁶¹. Derimod bør uigenkaldelighedsbestemmelser ikke kunne bruges til at opnå permanente fuldmagter fra »menige« aktionærer i strid med den præceptive AL § 66. Der må som nævnt formentlig stilles krav om tilstedeværelsen af en kvalificeret situation, for at uigenkaldelighedsbestemmelsen skal kunne godtages. De i nogle amerikanske retssystemer gældende regler herom synes at give et nyttigt fingerpeg: Uigenkaldelighed tillades blandt andet ved pantsætning, ved overenskomst om senere aktieoverdragelse og ved kreditgivning i øvrigt. Så snart den kvalificerede situation ikke længere foreligger, ophører tilladeligheden af uigenkaldelighedsbestemmelsen. For dette system synes Roos at have berettiget sympati⁶². Generelt fastslår det amerikanske system, at stemmeretten skal kunne udøves på grundlag af uigenkaldelig fuldmagt til *personer, som har samme interesse i selskabet som en aktionær*⁶³. Herved undgås det formentlig, at uigenkaldeligheden bliver til skade for selskabets øvrige aktionærer. Sådanne synspunkter synes også at kunne tillempe i dansk ret.

På uigenkaldelighedsbestemmelserne må forudsætnings- og majoritetsmisbrugssynspunkter tillige med aftalelovens § 36 finde anvendelse.

7. Protokollering af beslutninger

Det påhviler selskabet at føre en protokol over forhandlingerne på generalforsamlingen, jfr. AL § 75, stk. 2. Generalforsamlingsprotokollen er et dokument af privatretlig art, hvori generalforsamlingens beslutninger tillige med de omstændigheder, hvorunder beslutningerne er blevet til, optegnes¹.

AL 1930 indeholdt ikke nogen udtrykkelig forskrift om førelse af generalforsamlingsprotokol, men forudsatte en sådant eksistens².

En protokol kan føres mere eller mindre udførligt. Yderpunkterne er på den ene side et ordret referat af alt, hvad der er passeret på generalforsamlingen, på den anden side den blotte ordlyd af generalforsamlingsbe-

61. Gomard s. 260.

62. Roos s. 205 og 209.

63. Samme s. 204.

1. Hæfliger s. 94.

2. Blandt andet i § 55, stk. 3, 3. pkt., hvorefter bestyrelsen var pligtig at udlevere overregistrator generalforsamlingsprotokollen i tilfælde, hvor overregistrator eller dennes repræsentant ledede en generalforsamling indkaldt på forlangende af en minoritet.

slutningerne³. Den detaljerede protokol – der dog ikke nødvendigvis optegner forhandlingerne blot tilnærmelsesvis så udførligt som nævnt – benævnes sædvanligvis diskussions- eller forhandlingsprotokol, medens sidstnævnte protokoltype benævnes beslutningsprotokol⁴. AL § 75, stk. 2, taler udtrykkeligt om en protokol over *forhandlingerne* på generalforsamlingen, jfr. nærmere nedenfor.

I et énmandsselskab, hvor der foreligger énstemmighed, hvor indkaldelser og dagsordener er overflødige, og hvor egentlige forhandlinger ikke finder sted på generalforsamlingen, skal en generalforsamlingsprotokol alligevel føres⁵.

I et selskab under likvidation skal generalforsamlingsprotokollen (selvfølgelig) føres som hidtil⁶. Protokollatet af beslutningen om likvidation kan få særlig betydning, eksempelvis i henseende til indtrædelse af likvidatorernes repræsentationsmagt i stedet for bestyrelse og direktion, jfr. AL § 121, stk. 1, 1. pkt., i relation til pligten til i selskabsnavnet at tilføje betegnelsen »i likvidation«, jfr. AL § 116, stk. 4, og i relation til fastlæggelse af frisdagen, for så vidt likvidationen afløses af konkurs, jfr. konkurslovens § 1, stk. 1, nr. 3⁷.

I *partrederier* skal der, hvis en af partrederne begærer det, føres protokol over forhandlingerne og beslutningerne på mødet, jfr. sølovens § 45, stk. 2.

Ved en eventuel lov om *kommanditselskaber* foreslås det, at AL § 75 skal finde tilsvarende anvendelse, jfr. lovudkastets § 18⁸.

Også i *ejerforeninger* skal der i en af bestyrelsen autoriseret protokol optages en kort beretning om forhandlingerne på generalforsamlingen, jfr. normalvedtægtens § 5, stk. 2⁹.

Art. 41 i udkastet til 5. *selskabsdirektiv* bestemmer, at der over det på generalforsamlingen passerende skal føres en protokol. Bestemmelsen fastlægger nærmere indholdskrav til protokollen.

Hvad angår protokollens *indretning* bemærkes, at der ikke som ved for eksempel eksekutorprotokoller er krav om en egentlig autorisation fra en offentlig myndighed. Der kan anvendes protokoller med faste, paginerede blade, men der kan også – hvilket formentlig er langt det hyppigste i vore dage – anvendes løbsbladsprotokoller, hvis blade løbende pagineres, efterhånden som de anvendes¹⁰. Misbrugsmulighederne synes herved større.

3. Krenchel: Håndbog for dirigenter, s. 120.

4. Andersson s. 101.

5. Gomard: Grundrids s. 79, note 1.

6. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 391.

7. Gomard s. 423. Gomard: Aktieselskabers likvidation og konkurs s. 39, 40 og 51.

8. Bet. 937/1981 s. 80.

9. Blok s. 423.

10. Andersson s. 103.

Der er ikke i dansk ret foreskrevet notarmedvirken eller lignende ved protokollens førelse, jfr. nedenfor.

Der er intet til hinder for, at selskabet lader optage *stenografisk* referat af det passerede. Selve det stenografiske referat kan imidlertid ikke erstatte den generalforsamlingsprotokol, som i medfør af § 75, stk. 3, skal være tilgængelig for aktionæerne, og som skal opbevares på selskabets kontor. Det stenografiske referat kan derfor kun være en støtte ved selskabets (dirigentens) protokolførelse¹¹. Selskabet kan naturligvis ikke forbyde, at personer, der retmæssigt overværer generalforsamlingen, optegner dennes forløb stenografisk, hvilket eksempelvis kan blive tilfældet, hvor forholdet mellem ledelsen og en opposition er så spændt, at én af parterne finder det hensigtsmæssigt at fastholde generalforsamlingforløbet ordret.

Kan *båndoptagelse* af generalforsamlingen erstatte protokolreferatet? *Haefli*ger besvarer for schweizisk rets vedkommende spørgsmålet bekræftende, men efter dansk ret må det givetvis besvares benægtende¹². Optages generalforsamlingen på bånd, jfr. nedenfor om tilladeligheden heraf, kan dette alene være en støtte for selskabet ved dets udformning af det egentlige referat, men referatet kan ikke erstattes af båndoptagelsen, allerede fordi denne ikke kan gøres tilgængelig for aktionæerne på samme måde som forudsat i § 75, stk. 3.

Det fremgår af dagspressen for 3/11 1982, at flertallet i et amtsråd mod mindretallets protest har besluttet at undlade fremtidig renskrift af båndoptagelserne af møderne. En sådan beslutning vil afgjort ikke kunne træffes i et aktieselskab.

Der er næppe tvivl om, at selskabet kan lade generalforsamlingen optage på bånd. Dette kan være bekvemt med henblik på en senere tvivl om, hvorvidt det protokoltilførte referat er korrekt. Ved mødets begyndelse bør det imidlertid oplyses over for forsamlingen, at båndoptagelse finder sted. Rejses der indsigelse herimod, må det formentlig tilkomme generalforsamlingen at afgøre med simpel majoritet, om den ønsker båndoptagelsen foretaget.

Jfr. indenrigsministeriets udtalelser for så vidt angår kommunalbestyrelsesmøder, hvor det er antaget, at kommunalbestyrelsens flertal kan træffe beslutning om optagelse af forhand-

11. *Haefli*ger s. 95.

12. *Samme* s. 97.

lignerne på lydbånd, og at mindretallet derfor ikke kan modsætte sig, at sådan båndoptagelse finder sted¹³. Forholdet kan ikke henføres under straffelovens § 263, nr. 3¹⁴.

Derimod har den enkelte generalforsamlingsdeltager ikke ret til at optage generalforsamlingen på lydbånd, med mindre generalforsamlingen ved simpel majoritetsbeslutning giver denne ret til alle.

Jfr. UfR 1972. 601 HD (UfR 1972 B s. 248) hvor det antoges, at det måtte være overladt kommunalbestyrelsen at afgøre, om den ville tillade brug af båndoptager i sine møder, og at der ikke var grundlag for som usaglig at tilsidesætte en kommunalbestyrelses beslutning om ikke at tillade journalister at benytte båndoptagere.

Haefliger ser dette forbud, der også antages at bestå i schweizisk ret, som et udslag af et ligebehandlingsprincip: enhver aktionær ville i modsat fald være berettiget til at foretage båndoptagelse, hvilket ville medføre væsentlige forstyrrelser af generalforsamlingens forløb¹⁵. Efter min opfattelse må forholdet snarere blot begrundes i rent ordensmæssige hensyn, ligesom det er tilfældet for kommunalbestyrelsesmødernes vedkommende¹⁶. Beslutter generalforsamlingen med simpel majoritet at forbyde den enkelte generalforsamlingsdeltagers brug af båndoptager, vil dette forbud være universelt, således at der end ikke vil være ret til at optage sit eget indlæg fra talerstolen¹⁷.

Det skal i det følgende søges fastlagt, hvor omfattende *genstanden* for den korrekte generalforsamlingsprotokollering er.

Som absolut minimum må de af generalforsamlingen truffne *beslutninger* registreres¹⁸.

Se § 13, stk. 1, 1. pkt., i lov om kommunernes styrelse, hvorefter kommunalbestyrelsen fører en *beslutningsprotokol*. Styrelsesloven ændrede i 1970 betegnelsen fra *forhandlingsprotokol* til *beslutningsprotokol*. Om kommunalbestyrelsens forhandlinger i øvrigt skal refereres, må bero på kommunalbestyrelsens vedtagelse¹⁹.

13. Indenrigsministeriets skrivelse af 20/5 1976 gengivet i lov om kommunernes styrelse med kommentarer af Preben Espersen og Erik Harder, 4. udg., 1978, s. 277.

14. Den kommenterede straffelov, speciel del, v/Vagn Greve, Bent Unmack Larsen og Per Lindegård, 2. udg. s. 290.

15. *Haefliger* s. 97.

16. Jfr. indenrigsministeriets skrivelse af 18/2 1963 gengivet i lov om kommunernes styrelse med kommentarer af Preben Espersen og Erik Harder, 4. udg., 1978, s. 276.

17. *Haefliger* a.st.

18. Rodhe s. 168.

19. Jfr. lov om kommunernes styrelse med kommentarer af Preben Espersen og Erik Harder, 4. udg., 1978, s. 67 f.

Alle beslutninger protokolleres, både positive og negative beslutninger og både realitets- og formalitetsbeslutninger. Der skal også ske registrering af præjudicielle beslutninger, hvorved der eksempelvis gennem »mellemafstemninger« sker fastlæggelse af, om indholdet af et hovedforslag skal stilles under afstemning i ændret skikkelse på grund af fremsatte ændringsforslag²⁰.

Tysk AktG § 130, stk. 1, bestemmer udtrykkeligt, at enhver generalforsamlingsbeslutning skal registreres i protokollen. Det tilføjes i § 130, stk. 2, at der både skal ske registrering af afstemningsresultatet og dirigentens konstatering af, hvilken beslutning der er truffet. Der kan næppe være tvivl om, at dette princip også må være gældende i dansk ret. Både ved konstaterings- og kommunikationsfejl kan det med henblik på anfægtelsessøgsmål blive væsentligt at fastholde, hvorledes stemmetallene var.

Imidlertid er registrering af beslutningerne ikke tilstrækkeligt. AL § 75, stk. 2, taler jo om en protokol over »forhandlingerne« på generalforsamlingen²¹. Der kan næppe være tvivl om, at ikke blot indholdet af beslutningerne, men også hovedpunkterne af den forudgående debat bør gengives²².

Art. 94, stk. 1, i udkastet til statut for *europæiske aktieselskaber* bestemmer, at der i referatet indføres de punkter, der har været genstand for forhandling, de til protokol afgivne udtalelser og generalforsamlingens beslutninger.

Selv om det ikke udtrykkeligt fremgår af AL § 75, stk. 2, må der i praksis opstilles visse *minimumskrav* til protokollatets angivelse af de faktiske omstændigheder. Indledningsvis bør angives år, dato og klokkeslet samt generalforsamlingssted. Dernæst bør generalforsamlingens art (ordinær eller ekstraordinær) beskrives, ligesom det bør angives, hvis generalforsamlingen er indkaldt på initiativ af andre end bestyrelsen. Dernæst bør bestyrelsens (formandens) indledning og dirigentforslag samt selve valget af dirigent refereres, efterfulgt af dirigentens konstateringer for så vidt angår indkaldelsesmåden og -datoen, indkaldelsens overensstemmelse med AL og vedtægterne, suppleret med oplysning om, hvilke medlemmer af ledelsen der har givet møde, og hvor mange aktionærer og hvor stor en del af aktiekapitalen der er repræsenteret. Det bør sikkert ligeledes angives, hvorvidt fremlæggelsesreglerne i AL § 73, stk. 4, og fremsendelsesreglerne i § 73, stk. 2, 2. pkt. og § 73, stk. 4, i.f., har været iagttaget²³.

20. Haefliger s. 94.

21. Cfr. Rodhe s. 168.

22. Haefliger s. 95.

23. Haefliger s. 95. Hémard-Terré-Mabilat s. 237. Andersson s. 102 f. SOU 1971:15 s. 236. Hørlyck: Dansk andelsret s. 230.

Derefter bør dagsordenen angives, og i tilknytning til hvert dagsordenspunkt angives de under dette punkt stedfundne forhandlinger samt alle beslutninger i tilknytning dertil. Også forslag og ændringsforslag angives tillige med de opnåede stemmetal, gerne suppleret med angivelse af antallet af blanke og ugyldige stemmesedler. Endelig angives, hvornår generalforsamlingen blev hævet²⁴.

Der bør ske protokollering af sådanne bemærkninger fra dirigenten, som kan være af betydning under et anfægtelsessøgsmål eller ved aktionærernes og deres rådgiveres overvejelse, hvorvidt et sådant bør anlægges. Det bør i så henseende eksempelvis protokolleres, hvis dirigenten bemærker, at der efter hans opfattelse foreligger en formfejl, for eksempel ved indkaldelsen, men at han anser denne for at være så uvæsentlig, at han desuagtet er af den opfattelse, at beslutning gyldigt kan træffes. Lider regnskabet af mangler med hensyn til de nødvendige underskrifter og påtegninger, bør dirigenten gøre generalforsamlingen opmærksom herpå og drage omsorg for en udtrykkelig protokoltilførsel derom²⁵.

Art. 41, stk. 2, i udkastet til 5. *selskabsdirektiv* bestemmer, at generalforsamlingsprotokollet i det mindste skal indeholde angivelse af generalforsamlingssted og -tid, emnet for beslutningerne, afstemningsresultaterne og den enkelte aktionærs eventuelle indvendinger mod en vedtagelse.

Med hensyn til den *konstituerende* generalforsamling finder den almindelige protokolleringsbestemmelse i § 75, stk. 2, tilsvarende anvendelse, jfr. § 9, stk. 2, 3. pkt. Herudover skal der i protokollen ske registrering af tegningslisternes fremlæggelse, opgørelsen over stiftelsesomkostningerne, de afgivne oplysninger om det accepterede aktiebeløb, aktiernes fordeling på aktietegnerne samt det indbetalte beløb, jfr. § 9, stk. 4, i.f.²⁶.

Da det i flere henseender kan blive af betydning, om der er givet generalforsamlingen rigtige og fuldstændige oplysninger, inden den træffer sine beslutninger, jfr. eksempelvis AL § 144, stk. 2, må det sikkert kræves, at der i rimeligt omfang sker registrering i protokollen af generalforsamlingens *beslutningsgrundlag*, herunder særligt af oplysninger, som fremkommer fra selskabets ledelse, enten af egen drift eller som følge af spørgsmål fra generalforsamlingsdeltagerne, jfr. AL § 76. Næsten mere betydningsfuld er imidlertid en registrering af emner, hvorom oplysning *ikke* gives – nemlig fordi besvarelsen nægtes i medfør af skadereglen i § 76, stk. 1, eller utilgængelighedsreglen i § 76, stk. 2. Tysk AktG

24. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 122 ff. Krenchel s. 265. Gomard s. 317.

25. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 19.

26. Bet. 1969 s. 63 f.

§ 131, stk. 5, bestemmer udtrykkeligt, at det på en aktionærs begæring skal registreres, såfremt der nægtes ham en oplysning. Samme regel foreslås optaget i art. 90, stk. 4, i udkastet til statut for europæiske aktieselskaber.

Der er ikke i dansk AL opstillet noget udtrykkeligt krav om udarbejdelse af en *deltagerliste*. At de danske regler – i øvrigt i modsætning til de øvrige nordiske forslag²⁷ – ikke udtrykkeligt foreskriver dette, betyder imidlertid ikke, at der ikke vil være et betydeligt behov for en sådan fortegnelse. Hvor der er tale om mere end blot umiddelbart overskuelige generalforsamlinger i familieaktieselskaber, bør der utvivlsomt opstilles en sådan fortegnelse over de mødende aktionærer og fuldmægtige med angivelse af den enkeltes aktiebeløb og stemmetal²⁸. Listen skal kontrolleres af dirigenten, men et udkast dertil vil ofte være udarbejdet på forhånd af selskabet. I fortegnelsen bør det angives, hvilke bestyrelsesmedlemmer og direktører, revisorer m.v. der er til stede, ligesom også tilstedeværelsen af andre personer – for eksempel rådgivere og journalister – kan registreres i fortegnelsen²⁹.

Tysk AktG § 129 foreskriver opstillingen af »Ein Verzeichnis der erschienenen oder vertretenen Aktionäre und der Vertreter von Aktionären mit Angabe ihres Namens und Wohnorts sowie des Betrags der von jedem vertretenen Aktien unter Angabe ihrer Gattung«^{30,31}. AktG § 130, stk. 3, bestemmer, at deltagerfortegnelsen (i øvrigt tillige med dokumenterne vedrørende indkaldelsen) indgår som bilag til generalforsamlingsprotokollatet.

Også fransk ret foreskriver opstillingen af »une feuille de présence«³².

Art. 29 i udkastet til 5. *selskabsdirektiv* foreskriver, at der for hver generalforsamling udfærdiges deltagerfortegnelse, der i det mindste skal indeholde angivelse af de tilstedeværende aktionærers navn og bopæl, navn og bopæl for de repræsenterede aktionærer og deres fuldmægtige samt antal, klasse, pålydende værdi og stemmeret for de aktier, der tilhører hver tilstedeværende eller repræsenteret aktionær.

Det oprindelige forslag til statut for *europæiske aktieselskaber* foreskrev i art. 89, stk. 2, at deltagerlisten i det europæiske selskab skulle udfærdiges af notar, men dette er af praktiske grunde frafaldet i 1975-udkastet³³.

Som det vil fremgå af det foregående, skal det loyale generalforsamlingsreferat gengive de stedfundne forhandlinger. Dette vil normalt indebære, at også *aktionærstandpunkter, der er imod forslag*, som måtte blive ved-

27. SOU 1971:15 s. 235.

28. Bet. 1969 s. 116.

29. Hæftiger s. 70 f.

30. Klasse

31. Hefermehl s. 20.

32. Hémard-Terré-Mabilat s. 231 f.

33. Bull.suppl. 4/75 s. 167.

taget efter debatten, skal refereres loyalt. Spørgsmålet er imidlertid, om en aktionær har et egentligt krav på at få registreret sin dissenterende mening.

Kommunalstyrelseslovens § 13, 2. pkt., bestemmer, at ethvert kommunalbestyrelsesmedlem kan forlange sin afvigende mening »kort tilført beslutningsprotokollen«. Denne dissensret antages naturligt nok at være begrænset til sådanne særstandpunkter, som direkte vedrører det punkt på dagsordenen, der behandles³⁴.

Hvor der efter *retsplejelovens* § 218, stk. 1, 3. pkt., ikke gælder en dissenteringspligt, antages der at bestå en (anonym) dissenteringsret³⁵.

Også i generalforsamlingssituationen kan der være gode grunde til en dissenteringsret, der dog bør være navngiven. Den navngivne dissens kan have betydning for aktionærens senere mulighed for at anfægte en mangelfuld generalforsamlingsbeslutning, jfr. nedenfor VII.7. Ligeledes kan den navngivne dissens måske i ganske særlige situationer blive af betydning, hvor aktionæren gerne vil frigøre sig fra erstatningsansvaret i AL § 142. Endelig kan en aktionær have en beskyttelsesværdig interesse i at understrege sin advarsel mod en påtænkt beslutning med henblik på senere at kunne dokumentere sine indvendinger. *Tysk AktG* § 245, nr. 1, gør anfægtelsesretten betinget af, dels at der rent faktisk ikke er stemt for den anfægtede beslutning (hvilken stemmeafgivning jo kan dokumenteres på flere måder), dels at aktionæren »gegen den Beschluss Widerspruch zur Niederschrift erklärt hat«. Skønt der i dansk ret ikke opstilles et sådant formelt krav, kan en protokoltilførsel ikke desto mindre få praktisk betydning under et anfægtelsessøgsmål.

Summen af disse betragtninger er efter min opfattelse, at der må tillægges aktionæren en ret til navngiven dissens også uden for de nedenævnte situationer, hvor AL udtrykkeligt gør en beføjelse betinget af, at der er taget forbehold på generalforsamlingen.

I visse situationer er der et *særligt behov for, at aktionærens standpunkt protokolleres*. Ved fusion kan aktionæren i det ophørende selskab kræve erstatning af selskabet i medfør af AL § 134 f, hvis der er taget forbehold herom på generalforsamlingen og vederlaget for aktierne ikke er rimeligt og sagligt begrundet. Det er ikke en forudsætning for beføjelsen, at aktionæren har stemt imod generalforsamlingsbeslutningen³⁶. Han skal blot have gjort sit standpunkt klart på en måde, der efterfølgende kan

34. Lov om kommunernes styrelse med kommentarer af Preben Espersen og Erik Harder, 4. udg., 1978, s. 67.

35. Gomard: *Civilprocessen*, 1977, s. 377, med note 21. *Retsplejelovskommentaren*, 3. udg., 1982, I, ad § 216, note 11, og ad § 218, note 6.

36. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 421.

godtgøres, typisk ved en erklæring til protokollen³⁷. Et tilsvarende behov for en navngiven dissens opstår i déchargesituationen, hvis aktionærer, der repræsenterer mindst $\frac{1}{10}$ af aktiekapitalen, har modsat sig en beslutning om ansvarsfrihed eller om afkald på retssag. Disse aktionærers dissens medfører, at enhver aktionær ifølge AL § 144, stk. 3, har en individuel ret til at anlægge erstatningssag. Rent bevismæssigt vil det være af betydning, at minoriteten har forlangt sit standpunkt tilført protokollen³⁸.

I flere situationer gør udkastet til statut for europæiske aktieselskaber udøvelsen af beføjelser betinget af, at aktionæren har forlangt sit standpunkt ført til protokollen, jfr. således udkastets art. 23 b, stk. 3, og art. 25, stk. 1, (anfægtelsesret ved nationale aktieselskabers fusion til et europæisk selskab er betinget af navngiven dissens), art. 220, stk. 1, i.f. (en minoritets anfægtelse af årsregnskab eller årsberetning er betinget af navngiven dissens), art. 236, stk. 2, (anfægtelse af herskende koncernselskabs overtagelsestilbud er betinget af navngiven dissens og stemmeafgivning imod tilbudet).

Ofte udpeger dirigenten en person, der fungerer som *protokolfører*³⁹. Protokolførerens udkast til protokollatet redigeres derefter af dirigenten, eventuelt tillige af bestyrelsen. Der er ikke pligt til at benytte en notar ved udfærdigelsen af referatet⁴⁰. Som regel rekapitulerer dirigenten kort over for forsamlingen, hvad der er passeret og vedtaget, og drager omsorg for, at protokolføreren får dette noteret til brug for udfærdigelsen af udkastet til protokollatet⁴¹.

Protokollatet *underskrives* af dirigenten, jfr. AL § 75, stk. 2, i.f. ⁴². Er der udfærdiget en deltagerliste som bilag til protokollatet, bør også listen underskrives af hensyn til beviskraften, men nogen pligt hertil er der ikke⁴³. Generalforsamlingen skal ikke selv godkende protokollatet, hvilket i øvrigt normalt ikke vil være praktisk muligt, fordi det først skrives senere⁴⁴. Vedtægterne kan foreskrive – hvilket i alt fald ofte skete før AL 1973 – at også de bestyrelsesmedlemmer, der har været til stede på generalforsamlingen, skal underskrive protokollatet. Det er ikke nødvendigt,

37. Gomard: Grundrids s. 139.

38. Bet. 1969 s. 179. Gomard: Grundrids s. 147.

39. Haefliger s. 96.

40. Cfr. art. 94, stk. 1, i udkastet til statut for europæiske aktieselskaber. Se bull.suppl. 4/75 s. 168, hvoraf det fremgår, at Europaparlamentets retsudvalg har udtalt sig for denne løsning af hensyn til den større beviskraft. Se ligeledes udkastets art. 24, stk. 3, om protokolførelsen hos aktieselskaber, der stifter et europæisk selskab ved fusion.

41. Kobbernagel: Dirigenten s. 71.

42. Krenchel s. 265.

43. Haefliger s. 69.

44. Samme s. 95.

at protokolføreren underskriver protokollatet⁴⁵.

Det vil som nævnt sjældent være muligt at have generalforsamlingsreferatet færdigt i umiddelbar tidsmæssig tilknytning til generalforsamlingen. Der vil ofte gå nogle dage hermed, dog højst 14 dage, jfr. fremlægsreglen i AL § 75, stk. 3⁴⁶.

Allerede før AL 1973 anså teorien enhver aktionær for at være berettiget til at få adgang til *gennemsyn af generalforsamlingsprotokollen* eller i alt fald til at få en bekræftet udskrift deraf⁴⁷. Det er nu udtrykkeligt foreskrevet i AL § 75, stk. 3, at generalforsamlingsprotokollen eller en bekræftet udskrift deraf senest 14 dage efter generalforsamlingen skal være tilgængelig for aktionærerne på selskabets kontor. Den aktionær, der ejer en navneaktie, må være noteret i aktiebogen eller have anmeldt og dokumenteret sin erhvervelse for at kunne udøve retten i henhold til AL § 75, stk. 3, jfr. § 27, 1. pkt.⁴⁸. Den ihændehaberaktionær, der ønsker at udøve retten, må forevise aktierne eller en frisk depotkvittering, hvori de er optaget⁴⁹. Der er ret til gennemsyn enten af hele protokollen eller en bekræftet udskrift af generalforsamlingsprotokollen. Det kan være hensigtsmæssigt at nøjes med en udskrift, hvis protokollen tillige tjener som mødeprotokol for bestyrelsen⁵⁰.

Mens § 75, stk. 3, fastsætter, *fra hvilket tidspunkt protokollatet skal være tilgængeligt* for aktionærerne, er det intet steds fastsat, *hvor længe* dette skal være tilfældet. Det forekommer indlysende, at aktionæren kan udøve sin ret til indsigt i det allermindste indtil tidspunktet for den næste generalforsamling. Imidlertid udelukker lovteksten ikke, at retten også udøves, efter at den næste generalforsamling har været holdt – med andre ord, at beføjelsen indebærer en ret til at gennemse også ældre generalforsamlingsprotokollater. Dette problem har sammenhæng med spørgsmålet om, i hvilket tidsrum der kan antages at bestå en opbevaringspligt for generalforsamlingsprotokollater. 1964-udkastet foreskrev⁵¹, at protokollen eller en bekræftet udskrift af denne *for de sidste fem år* skulle være tilgængelig for aktionærerne på selskabets kontor. Fem-års-fristen var inspireret af den tilsvarende frist for opbevarelse af

45. Krenchel: Håndbog for dirigenter. s. 119. Se om foreningsretten Meyer s. 58, der angiver, at generalforsamlingsprotokollatet skal underskrives af dirigenten.

46. Hémar-Terré-Mabilat s. 238.

47. Krenchel s. 265.

48. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 159 og 306.

49. Gomard s. 212.

50. Bet. 1964 s. 160.

51. Udkastets § 69, stk. 2.

forretningsbøger m.v. i bogføringslovens § 2, stk. 2⁵². Da reglen om aktionærernes adgang til protokollatet blev gentaget i 1969-udkastets § 75, stk. 3, bemærkedes det i motiverne, at det nye udkast var i overensstemmelse med de tilsvarende regler i 1964-udkastet⁵³. Ikke desto mindre var reglen om fem års opbevaringspligt udgået. Det var blot i udkastet tilføjet, at protokollen skal opbevares på betryggende måde, hvilken tilføjelse udgik i den endelige lovtæst. Motiverne giver således ingen vejledning med hensyn til spørgsmålet om opbevaring. Det forekommer indlysende, at der i det allermindste må være pligt til at opbevare protokollatet i en periode svarende ikke blot til den ordinære anfægtelsesfrist på tre måneder i AL § 81, stk. 2, men også til den ekstraordinære anfægtelsesfrist på to år i § 81, stk. 3⁵⁴. Selv en to-årig opbevaring forekommer imidlertid at være det absolutte minimumskrav. Typisk optager protokollaterne ikke megen plads, og aktionærernes interesse i at kunne efterse protokollater for at kunne følge selskabets udvikling forekommer betydelig og beskyttelsesværdig. Aktionærerne kan ikke henvises til at gennemse kopi af de samme dokumenter i aktieselskabsregisteret, der jo netop kun modtager protokollater i det omfang, de skal danne grundlag for en registrering, for eksempel af en vedtægtsændring eller et nyvalg, og da ofte kun i ekstraktkopi.

Haefliger antager om schweizisk ret, at reglerne om opbevaring af bogføringsmateriale ikke kan anvendes analogt, og at opbevaring i det mindste må ske i en periode, der svarer til anfægtelsesfristen⁵⁵. *Fransk* ret foreskriver udtrykkeligt, at aktionæren har ret til at gøre sig bekendt med protokollatet for de sidste tre generalforsamlinger⁵⁶.

Sammenfattende må det formentlig blot forsigtigt antages, at selskabet har pligt til at opbevare generalforsamlingsprotokollaterne i en rimelig periode, der i det allermindste må andrage to år, gerne fem år og helst endnu længere. Mange selskaber opbevarer sikkert protokollaterne uden tidsbegrænsning.

En *udskrift* af forhandlingsprotokollen skal i flere tilfælde *indsendes* til aktieselskabsregisteret. Med anmeldelse om stiftelse af et aktieselskab skal der således følge bekræftet udskrift, jfr. AL § 155, stk. 3, nr. 2. Det samme gælder, hvor der sker ændringer i vedtægterne eller noget andet forhold, hvorom anmeldelse skal ske, for eksempel bestyrelsens sammen-

52. Bet. 1964 s. 160.

53. Bet. 1969 s. 116.

54. *Haefliger* s. 95.

55. *Haefliger* s. 95.

56. Hémard-Terré-Mabilat s. 247.

sætning, jfr. § 156, stk. 1, 2. pkt.⁵⁷. Også udskriftens indsendelse til andre myndigheder kan blive aktuel, for forsikringsaktieselskaber til forsikringstilsynet, for bankaktieselskaber til tilsynet med banker og sparekasser.

I foreninger og andre juridiske personer, der ikke kan præstere en tegningsudskrift fra et register til brug ved for eksempel dispositioner over fast ejendom, kan en ekstraktudskrift af et generalforsamlingsprotokollat blive påkrævet⁵⁸.

Også til brug ved aktionærernes acces til protokollaterne kan det være hensigtsmæssigt at fremstille en udskrift, jfr. § 75, stk. 3. Udskriften kan derimod ikke kræves udleveret af aktionæren⁵⁹.

Ifølge art. 94, stk. 3, i udkastet til statut for *europæiske aktieselskaber* er selskabet pligtig umiddelbart efter generalforsamlingen at fremsende to bekræftede genparter af generalforsamlingsreferatet med bilag til det europæiske handelsregister. I tilfælde af vedtægtsændringer skal disse anmeldes til de europæiske fællesskabers domstol under vedlæggelse af generalforsamlingsreferatet, jfr. udkastets art. 244, stk. 2.

Hvor der anvendes udskrifter, skal disses overensstemmelse med det originale protokollat normalt *bekræftes*. AL foreskriver ikke, ved hvem dette skal ske. Det må antages, at dirigentens eller en advokats underskrift er tilstrækkelig. Foretages kopieringen af funktionærer i selskabet, bør bekræftelsen formentlig foretages af to personer⁶⁰.

Om den *beviskraft*, der kan tillægges generalforsamlingsprotokollatet, nævnte allerede Torp, at protokollatet kun kan skabe en vis formodning, men ikke afgive fuldt bevis for det registrerede⁶¹. Nial nævner, at protokollatets indhold ikke i sig selv har materiel betydning⁶². Også Krenchel tager det forbehold, at protokollatet kun kan udgøre en formodning, men ikke fuldt bevis, ej heller selv om vedtægterne måtte bestemme noget sådant⁶³. Krenchel tilføjer, at protokollatets rigtighed i almindelighed anta-

57. Se endvidere ApL § 85 a, stk. 1, 4. pkt., om pligten til indsendelse til registeret af en udskrift af forhandlingsprotokollen for den generalforsamling, der skal holdes inden en måned efter, at selskabet har tabt halvdelen af sin indskudskapital.

58. Andersson s. 105.

59. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 306. Haefliger s. 96.

60. Fransk ret foreskriver udtrykkeligt, hvem der kan bekræfte kopier, ekstraktudskrifter m.v., jfr. Décret art. 151. Se Hémard-Terré-Mabilat s. 240. Se endvidere Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 499.

61. Torp s. 237., der dog tilføjer: »Anderledes, hvor vedtægterne udtrykkeligt hjemler dette.«

62. Nial s. 59.

63. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 119 f.

ges som ethvert andet skriftligt vidnesbyrd, indtil dets urigtighed godtgøres⁶⁴. *Haefli*ger nævner, at vedtægtsbestemmelser, hvorefter protokollatet ved underskriften bliver »retskraftigt« eller lignende, ikke udelukker »die nachträgliche Überprüfung und Richtigstellung«⁶⁵. Også i moderne dansk selskabsret er det klart, at der for så vidt angår generalforsamlingsprotokollens beviskraft må gælde almindelige processuelle grundsætninger om den frie bevisbedømmelse, jfr. retsplejelovens § 344, stk. 1⁶⁶. Det faktisk passerede kan undergives bevisførelse, eksempelvis under en anfægtelsessag. Noget andet er, at et generalforsamlingsprotokollat, der er underskrevet af dirigenten og eventuelt tillige af bestyrelsesmedlemmer, vil få en meget betydelig bevisværdi, således at den, der gør gældende, at det faktiske forløb var anderledes end det protokollerede, kan få en tung bevisbyrde at løfte. Udelukket er det imidlertid ikke at føre dirigent, bestyrelsesmedlemmer eller aktionærer som vidner om det faktisk passerede.

De praktiske muligheder for på grundlag af vidneudsagn at få en domstol til at antage, at generalforsamlingens faktiske forløb var anderledes end protokolleret – for eksempel med hensyn til oplysninger meddelt forsamlingen inden en afstemning – kan efter omstændighederne være ganske ringe. Selv om den eller de anfægtende aktionærer således forklarer anderledes end det protokollerede, må det formodes, at dirigenten, der har underskrevet referatet, og bestyrelsen, der ofte vil have tiltrådt det, vil forklare i overensstemmelse med referatet. Resultatet vil oftest blive, at den eller de anfægtende ikke har dokumenteret, at sagsforløbet var anderledes end det protokollerede. – Disse vanskeligheder synes at kunne undgås ved at åbne mulighed for optagelse af et helt objektivt referat. Det vil sikkert føre for vidt at foreskrive noget sådant i alle selskaber, og det vil sikkert ikke være af interesse kun at foreskrive det for større, åbne selskaber – tværtimod kan tvisterne ofte opstå netop i mindre, lukkede selskaber. Derimod kan man foreskrive, at referatet skal optages af en notar, hvis dette inden fem dage før generalforsamlingen forlanges af aktionærer, der repræsenterer mindst 5% af aktiekapitalen. Det er klart, at en sådan bestemmelse allerede nu kan optages i vedtægterne.

I enkelte tilfælde må et protokollats beviskraft forøges. Hvor et »skrivebordsprotokollat« (protokollat per capsulam) rundsendes til under-

64. A. v. s. 120. Krenchel s. 265.

65. *Haefli*ger s. 96.

66. Retten afgør på grundlag af det, der er passeret under forhandlingerne, og bevisførelsen, hvilke faktiske omstændigheder der skal lægges til grund ved sagens pådømmelse. Gomard: *Civilprocessen*, 1977, s. 304 ff.

skrift i et fåmandsselskab, må det efter omstændighederne antages, at selskabsdeltagernes underskrift derpå rummer forpligtende vedtagelse af indholdet⁶⁷. Hvor generalforsamlingsprotokollatet benyttes som tegningsliste, jfr. AL § 34, stk. 3⁶⁸, får det status som et egentligt dokument med kontraktretlig betydning. Der kan utvivlsomt tillægges det underskrevne protokollat en tilsvarende kontraktmæssig betydning, hvis det gengiver en aftale, der træffes med en aktionær, et bestyrelsesmedlem eller en direktør, og som derefter tiltrædes af denne ved underskrift af protokollen.

I den foreningsretlige UfR 1905.671 (Viborg Overrets dom) havde foreningens kasserer underskrevet en afskrift af en generalforsamlingsbeslutning. Kassererens underskrift antoges ikke blot at indebære en erklæring om, at han var bekendt med det vedtagne, men tillige hans accept af de i generalforsamlingsbeslutningen angivne vilkår for ordningen af kassererens egne forhold til foreningen.

67. Jfr. herved Gomard i J 1969 s. 357. SOU 1971: 15 s. 234. Roos s. 165.

68. Bet. 1969 s. 85. Korsø Jensen U 1974 B s. 319.

VI. Specielle tilblivelsesnormer for beslutningen

1. Obligatoriske eller fakultative beslutningstemaer

De følgende bemærkninger beskæftiger sig med spørgsmålet om, hvilke emner generalforsamlingen *kan* behandle, og hvilke den *skal* behandle.

Som det vil være fremgået af III.2., er generalforsamlingen på få undtagelser nær omnipotent – den kan beskæftige sig med og træffe afgørelse i alle spørgsmål. I visse situationer kan generalforsamlingen imidlertid ikke frit vælge, om den vil gribe ind – den er tvunget dertil af lov- eller vedtægtsbestemmelser. De obligatoriske emner i henhold til loven er særligt: valg af bestyrelsesflertallet (AL § 49, stk. 2), vedtægtsændringer, for så vidt sådanne overhovedet skal foretages (§ 78), revisorvalg (§ 82) samt godkendelse af resultatopgørelse og status tillige med disponering af årsresultatet (§ 69, stk. 2).

Allerede foranstående opregning viser, at ikke alle de nævnte emner er *ubetinget* obligatoriske. Valghandlingen er kun relevant, når en funktionsperiode udløber eller nogen ønskes afsat i utide. Også vedtægtsændringer er kun betinget nødvendige – nemlig betinget af, at der findes at være et behov derfor, eller at en ny lovgivning eller lignende nødvendiggør ajourføring. Valghandlingernes og regnskabsgodkendelsens obligatoriske karakter gælder kun den ordinære generalforsamling¹.

Foran under IV.1. er det nævnt, at *generalforsamlingsbeslutninger kan være betingede*. Hvor imidlertid generalforsamlingen skal tage beslutning om et emne inden for en bestemt frist, må den betingede generalforsamlingsbeslutning indrettes således, at betingelsen opfyldes inden fristens udløb. I modsat fald vil man ved fristudløbet stå i den situation, at beslutning ikke er truffet.

For så vidt angår valghandlinger og regnskabsgodkendelse er det ikke blot selve emnets *behandling*, der er obligatorisk. Det er også obligatorisk, at der træffes en *afgørelse*: en kandidat må vælges, et regnskab må

1. Gomard: Grundrids s. 80. Gower s. 528.

godkendes, eventuelt i ændret form. Derimod kan et forslag om vedtægtsændring forkastes, medmindre der da er tale om en vedtægtsændring, der er obligatorisk, for eksempel på grund af en lovændring.

I visse tilfælde trækker et tema, som generalforsamlingen fakultativt beskæftiger sig med, et obligatorisk betinget tema med sig, et »*konsekvenstema*«. Eksempelvis behøver generalforsamlingen ikke træffe nogen beslutning om udstedelse af konvertible gældsbreve, men gør den det, skal den samtidig træffe beslutning om en række nærmere opregnede forhold, jfr. AL § 41, stk. 2 og 3². Ej heller behøver generalforsamlingen træffe beslutning om aktiekapitalnedsættelse, men gør den det, skal der tillige træffes beslutning om en række nærmere opregnede forhold, jfr. § 44 a³. Og endnu et eksempel: Generalforsamlingen i et selskab under likvidation skal, hvis det under likvidationen viser sig, at de forhold, der har ført dertil, ikke længere foreligger, behandle *emnet*, hvorvidt likvidationen skal hæves. Generalforsamlingen behøver ikke træffe den positive *beslutning*, at likvidationen skal hæves, men gør den det, skal den træffe beslutning om valg af bestyrelse og revisor samt i givet fald kapitalnedsættelse til det i behold værende beløb, jfr. i det hele AL § 126.

AL § 69, stk. 2, opregner, hvilke emner der skal behandles, og hvorom afgørelse skal træffes på den *ordinære* generalforsamling. Det drejer sig om godkendelse af årsregnskabet og disponering af årsresultatet⁴. Da bestyrelsesflertallet skal vælges af generalforsamlingen, jfr. § 49, stk. 2, betyder dette i realiteten, at den ordinære generalforsamling i henhold til loven må beskæftige sig med dette spørgsmål. Dette skal særligt være nævnt i selskabets vedtægter, jfr. § 69, stk. 2, nr. 3.

Den *konstituerende* generalforsamling skal foruden valg af dirigent, jfr. § 75, stk. 1, træffe beslutning om selskabsstiftelsen og – hvis stiftelsen besluttet – vælge bestyrelse og revisor, jfr. § 9, stk. 1, og § 10, stk. 4⁵.

Længe før AL 1973, der for første gang nævner fremlæggelse af en *årsberetning*, jfr. § 69, stk. 1, 2. pkt., var det sædvanlig praksis i selskaberne at aflægge beretning om det forløbne år på den ordinære generalforsamling⁶. AL 1973 har fortsat ikke foreskrevet en egentlig beretningsaflæggelse, men alene en *frelæggelse*. Dette blev under lovforslagets behandling i folketetinget af én af ordførerne⁷ karakteriseret som en mangel

2. Gomard: Grundrids s. 54. Om ApL § 25 se Græsvænge m.fl. s. 66.

3. Gomard: Grundrids s. 57.

4. Bet. 1969 s. 113.

5. Hørlyck s. 30 f.

6. Gomard s. 320.

7. Per Federspiel.

ved lovforslaget⁸. Det er sikkert praksis i så godt som alle selskaber, at beretningen ikke blot fremlægges, men aflægges mundtligt af en repræsentant for bestyrelsen, typisk bestyrelsesformanden, og pligten til egentlig beretningsaflæggelse vil normalt være fastslået i vedtægterne. Selv om emnet således er obligatorisk, er det ikke ifølge AL obligatorisk, at generalforsamlingen skal træffe *beslutning* om beretningen i form af godkendelse eller forkastelse⁹. Alligevel sker det ofte, at beretningen aflægges til *godkendelse*. En forkastelse vil ikke i sig selv få retlige konsekvenser, men vil ofte blive opfattet som et reelt mistillidsvotum til bestyrelsen.

Når den ordinære generalforsamling i medfør af § 69, stk. 2, nr. 3, vedtægtsmæssigt skal behandle spørgsmål om *personvalg*, må det nævnes, at dette ikke nødvendigvis kommer til at ske på hver ordinære generalforsamling. Ofte vil mandattiden strække sig over flere år, jfr. § 49, stk. 7, 2. og 3. pkt.¹⁰. Hvad angår revisorvalg kan der endog gå meget længe imellem emnets behandling, idet revisor kan være valgt for ubestemt tid, jfr. § 86, stk. 1¹¹. Udløber revisors valgperiode imidlertid, således at emnet er obligatorisk, men glemmes det desuagtet, vil det være nødvendigt omgående at holde en ekstraordinær generalforsamling for at redressere forglemmelsen¹².

Også i *foreningsretten* antages det, at ledelsen, selv om den ikke ifølge vedtægterne er pligtig at opføre bestemte punkter på dagsordenen for den ordinære generalforsamling, må være pligtig at aflægge en *beretning* og fremlægge regnskab til godkendelse¹³.

Se *Harlyck*: Dansk andelsret, s. 229, om de obligatoriske emner for *andelsselskabets* eller *-forenings* ordinære generalforsamling.

Se *Blok*, s. 421, om de emner, der er obligatoriske for *ejerforeningers* generalforsamling.

Selskabets *vedtægter* kan *henlægge andre spørgsmål* til den ordinære generalforsamling, § 69, stk. 2, nr. 3, jfr. § 4, stk. 1, nr. 9¹⁴. Vedtægtsbestemmelsen om den ordinære generalforsamling må for det første opregne de emner, der er obligatoriske efter AL – d.v.s. dirigentvalg, forudsat dirigenten vælges af forsamlingen (§ 75, stk. 1), fremlæggelse af årsberetning, om hvilken det som nævnt ofte foreskrives, at den ikke blot fremlægges, men aflægges (§ 69, stk. 1, 2. pkt.), regnskabsgodkendelse (§

8. Folketingets forhandlinger 1972/73 sp. 4096 f.

9. Gomard: Grundrids s. 90 Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 293. Kobbervagel: Dirigenten s. 70.

10. Rodhe s. 164. Bet. 1969 s. 101.

11. Bet. 1969 s. 121.

12. Gomard s. 386. Se iøvrigt Rodhe s. 163.

13. Meyer s. 60.

14. Bet. 1969 s. 60.

69, stk. 2, nr. 1), resultatdisponering (§ 69, stk. 2, nr. 2), bestyrelsesvalg (§ 49, stk. 2, 1. pkt.) og revisorvalg (§ 82, stk. 1, 1. pkt.). Vil man gøre andre emner obligatoriske på den ordinære generalforsamling, må også disse emner opregnes i vedtægterne. Det er imidlertid ret sjældent, at sådanne yderligere emner opregnes¹⁵, bortset måske fra et emne som: beslutning om décharge, jfr. nedenfor, samt det vagt formulerede emne: »eventuelt«. Efter 1982-ændringen af AL må det endvidere formodes, at adskillige selskaber ofte som fast punkt på dagsordenen vil søge nyetablering eller fornyelse af generalforsamlingens stående, tidsbegrænsede bemyndigelse til erhvervelse af egne aktier, jfr. § 48, stk. 2, og muligvis ligeledes stående, tidsbegrænset bemyndigelse til kapitalforhøjelse, jfr. § 37, stk. 1, 2. pkt.

Korsø Jensen antager¹⁶, at det for langt de fleste selskabers vedkommende vil være utilstrækkeligt at nøjes med minimumskravene i AL § 69¹⁷.

Også IFL § 7, nr. 6, bestemmer, at *investeringsforeningens* vedtægter skal indeholde bestemmelse om, hvilke anliggender der skal behandles på den ordinære generalforsamling.

Udkastet til en lovgivning om *kommanditselskaber* bestemmer i § 13, stk. 2, at årsregnskab og revisionsberetning skal fremlægges til drøftelse på det ordinære kommanditistmøde, ligesom der skal forelægges sådanne andre spørgsmål, som efter vedtægterne er henlagt til kommanditistmødet.

Ikke sjældent ses det i foreningers vedtægter, at der er optaget et punkt, som tidsmæssigt er fremadrettet, idet det foreskriver en drøftelse på den ordinære generalforsamling af hovedlinierne for foreningens *virksomhed i det kommende år*¹⁸. Det er ikke udelukket vedtægtsmæssigt at foreskrive et tilsvarende »fremadrettet« dagsordenspunkt i aktieselskaber, men det ses formentlig sjældent eller aldrig.

Ofte ses det derimod, at selskabets vedtægter for den ordinære generalforsamlings vedkommende foreskriver beslutning om meddelelse af *ansvarsfrihed (décharge)* for bestyrelsesmedlemmer og direktører. I sjældne tilfælde kan der være tale om at udvide déchargebeslutningen til andre inden for den personkreds, der er opregnet i AL § 144, stk. 1. Der er efter AL ingen pligt til behandling af et sådant emne, modsat *svensk* ret,

15. Rodhe s. 163.

16. UfR 1974 B s. 320.

17. Jfr. om foreningsretten Børge Rasmussen s. 36.

18. Børge Rasmussen s. 38. I ejerforeninger vil det ofte være foreskrevet, at den ordinære generalforsamling godkender et af bestyrelsen (administrator) udarbejdet budget for det løbende regnskabsår, jfr. Blok s. 422. Se endvidere om regnskabslovens § 56.

der foreskriver behandlingen, medmindre vedtægterne bestemmer andet¹⁹.

Tysk AktG § 120, stk. 1, 1. pkt., gør décharge til et obligatorisk beslutningstema.

Se endvidere om foreningsretten Børge Rasmussen s. 38, der ganske vist anerkender son-
dringen mellem regnskabsgodkendelse og déchargemeddelelse, men nævner, at den sjældent
benyttes i foreninger, hvor man i de fleste tilfælde behandler de to begreber i flæng.

Krenchel nævner²⁰, at déchargemeddelelsen i koncessionerede selskaber
oftest vil være henlagt til den pågældende offentlige myndighed²¹. Rodhe
påpeger, at den til dansk AL § 144, stk. 2, svarende svenske regel (hvor-
efter déchargebeslutning ikke afskærer sagsanlæg, såfremt der ikke blev
givet generalforsamling i alt væsentligt *rigtige og fuldstændige oplysning-
er*) i realiteten indebærer, at déchargebeslutningen er en handling uden
reelt juridisk indhold²². For så vidt er synspunktet rigtigt: Har general-
forsamlingen *ikke* rigtige og fuldstændige oplysninger om de forhold, der
kan begrunde erstatningsansvar, kan søgsmål anlægges uanset décharge-
beslutningen. Har generalforsamlingen haft rigtige og fuldstændige op-
lysninger om et belastende forhold, er det mest sandsynligt, at den ikke vil
meddele décharge. Ikke desto mindre medtages punktet stadig i en lang
række selskaber, og det tillægges vistnok også nogen betydning fra både
aktionærernes og ledelsens side. Endelig kan det jo tænkes, at en general-
forsamling trods tilstedeværelsen af oplysninger om en vis uagtsomhed
fra ledelsens side finder ledelsen så kyndig, at man ønsker dens fortsæt-
telse og derfor meddeler décharge.

Déchargebeslutningen behøver ikke udtrykkeligt anvende betegnel-
serne »ansvarsfrihed« eller »décharge«²³.

Déchargeemnets optagelse på dagsordenen betyder lige så lidt som for
andre emners vedkommende, at behandling nødvendigvis skal ende med
en afstemning. Er der ikke fremført kritik af ledelsen, kan dirigenten
nøjes med at konstatere, at der synes at foreligge enighed om regnskabs-
godkendelse og déchargemeddelelse²⁴.

I et særegent tilfælde kan det blive obligatorisk for generalforsam-
lingen at træffe beslutning om *selskabsnavnet*, nemlig hvis dette angiver
en bestemt virksomhed og dennes art væsentligt forandres. Selskabsnav-

19. Sindballe-Klerk s. 257. Krenchel s. 254. Gomard s. 404. Gomard: Grundrids s. 148.

20. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 20.

21. Bet. 1969 s. 175 og 178. SOU 1971:15 s. 229. Rodhe s. 202 f.

22. Rodhe s. 205.

23. Jfr. Haeffliger s. 107.

24. Kobbernagel: Dirigenten s. 70.

net må da ikke bibeholdes uforandret, jfr. AL § 153, stk. 3, 3. pkt.

Også når en *granskningsberetning* foreligger, vil det være obligatorisk for generalforsamlingen at beskæftige sig hermed. Ganske vist foreskriver AL § 95, stk. 5, blot, at granskningsmændenes beretning skal fremlægges til eftersyn for aktionærerne senest otte dage før generalforsamlingen, men dette må antages at indebære, at bestyrelsen har pligt til at indkalde til generalforsamling, når beretningen foreligger, med henblik på generalforsamlingens stillingtagen til, hvilke konsekvenser der bør drages af beretningen. Undlader bestyrelsen at indkalde denne generalforsamling, må den kunne indkaldes af overregistrator i medfør af § 72, stk. 2²⁵.

Også i tilfælde af betydeligt *kapitaltab* er det efter lovændringen i 1982 blevet obligatorisk, at selskabets generalforsamling beskæftiger sig med emnet. Generelt ligger der bag den nyere lovgivning herom en erkendelse af,

at en selskabsledelse ofte gerne længst muligt vil trække sammenbruddet ud, og

at det må være samfundsmæssigt ønskværdigt, at en virksomhed, der er på vej mod fallit, standser i tide²⁶.

Mere specielt har der bag bestræbelserne for en lovgivning om spørgsmålet – rent bortset fra EF-forskrifterne, jfr. nedenfor – ligget dårlige erfaringer med misbrug af »tomme aktieselskaber«. Foranlediget af en konkret sag blev der i 1966 fremsat et regeringsforslag om, at et selskab, der ifølge årsregnskabet havde tabt mindst $\frac{2}{3}$ af sin aktiekapital, på generalforsamlingen skulle behandle spørgsmålet, idet bestyrelsen dér skulle redegøre for selskabets økonomiske stilling²⁷.

I 1964-udkastet blev forslaget fremsat i lempet form, idet det foresloges, at bestyrelsen i et selskab, der havde tabt $\frac{1}{10}$ af aktiekapitalen, skulle indkalde generalforsamlingen til beslutning om en rekonstruktion af selskabet, når bestyrelsen blev bekendt med, at aktiemajoriteten havde skiftet ejere²⁸.

Som det ses, var udkastet specielt møntet på »tomme aktieselskaber«.

EF's 2. *selskabsdirektiv* bestemmer i art. 17, at den nationale lovgivning skal foreskrive indkaldelse af generalforsamlingen inden for en frist, som fastsættes af medlemsstaterne, med henblik på undersøgelse af, om selskabet skal opløses, eller om andre foranstaltninger skal træffes, i tilfælde af betydelige tab på den tegnede kapital, hvilket tab ikke af den nationale lovgivning kan fastsættes til mere end halvdelen af den tegnede kapital. Udkast til en lovændring indeholdtes allerede i brev af 9/12 1977²⁹ fra Gomard-panelet.

25. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 352.

26. Rodhe s. 64.

27. Bet. 1964 s. 116.

28. Bet. 1964 s. 7, 115 ff. og 122. Udkastets § 40, stk. 1.

29. Punkt 39.

I 1982 blev der ved indføjel­se af en AL § 69 a foreskrevet generalforsamlingsafholdelse inden to måneder, efter at selskabet har tabt halvdelen af sin aktiekapital. På generalforsamlingen skal bestyrelsen redegøre for selskabets økonomiske stilling og om fornødent stille forslag om foranstaltninger, der bør træffes, herunder selskabets opløsning. Situationen kan opstå i forbindelse med udarbejdelse af årsregnskabet, men kan lige så vel opstå i årets løb³⁰.

For bankaktieselskaber er der en endnu strengere regel i BL § 43, stk. 2, der også fandtes før AL § 69 a. Efter denne bestemmelse skal bestyrelsen indkalde generalforsamlingen og redegøre for bankens økonomiske forhold, hvis bankens tab efter bankens eller banktilsynets opgørelse overstiger en fjerdedel af aktiekapitalen. Indkaldelsen er obligatorisk, selv om det kun er bankens egen og ikke banktilsynets opgørelse, der udviser et kapitaltab af den nævnte størrelse³¹.

Svensk ret har en lempeligere regel end den danske, idet emnet først bliver obligatorisk, når egenkapitalen går under en trediedel af aktiekapitalen, jfr. ABL 13 kap. 2 §³². Ved rekonstruktion skal kapitalen løftes op til mindst halvdelen af den registrerede aktiekapital³³.

Tysk AktG § 92, stk. 1, der jo i henhold til 2. selskabsdirektiv i lighed med dansk AL ikke kan fastsætte nogen mildere grænse end halvdelen, bestemmer, at direktionen i tilfælde af sådanne kapitaltab har pligt til »unverzüglich die Hauptversammlung einzuberufen und ihr dies anzuzeigen.«

Engelsk CA 1980 har, ligeledes under indflydelse af 2. selskabsdirektiv, fastsat, at ledelsen, hvis egenkapitalen falder til halvdelen eller mindre af aktiekapitalen, skal indkalde generalforsamlingen inden for en periode af 28 dage fra det tidspunkt, hvor ledelsen bliver klar over tabet³⁴.

Se ligeledes art. 249 i udkastet til statut for europæiske aktieselskaber.

Pligt for generalforsamlingen til både at behandle og træffe beslutning om *aktiekapitalnedsættelse* kan bestå, hvor aktier tegnet ved en kapitalforhøjelse ikke er fuldt indbetalt inden for fristerne i AL § 16, og hvor indrivelse af manglende beløb ikke finder sted efter § 14. Selskabet må da selv beslutte kapitalnedsættelse for at komme overregistrators ex officio registrering af nedsættelsen i medfør af § 16, 3. og 4. pkt., i forkøbet. Også i tilfælde, hvor egne aktier ikke afhændes inden for fristerne i § 48 d og e, må der træffes beslutning om kapitalnedsættelse, jfr. § 48 f.

I en særegen situation kan kapitalnedsættelse blive nødvendig af andre grunde, nemlig hvor det samlede pålydende af de udstedte aktiebreve må anerkendes med et større beløb end

30. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 294.

31. Bank- og sparekasseloven med kommentarer ved K. Bjørn Jensen og Jørgen Nørgård s. 162.

32. Rodhe s. 65.

33. Rodhe s. 256.

34. Gower s. 529 med tillæg 1980.

aktiekapitalens pålydende, jfr. om denne særlige situations opståen *Sindballe-Klerk* s. 208 f. En forholdsmæssig kapitalnedsættelse vil da være nødvendig³⁵.

Endelig kan det være obligatorisk for generalforsamlingen at beslutte *likvidation*, hvor dette er påbudt i lovgivningen eller vedtægterne eller af overregistrator, § 116, stk. 2, jfr. § 117 stk. 1³⁶. Viser det sig under likvidationen, at de forhold, der har ført til selskabets likvidation, ikke længere foreligger, skal generalforsamlingen beskæftige sig med spørgsmålet, hvorvidt likvidationen bør ophæves, jfr. § 126, men generalforsamlingen skal ikke nødvendigvis positivt beslutte ophævelse.

2. Dagsordenens bindende karakter

Som det er nævnt foran under IV.3.4., skal generalforsamlingsindkaldelsen angive, hvilke anliggender der skal behandles på generalforsamlingen, jfr. AL § 73, stk. 3, 1. pkt. Den dagsorden, der herved opstilles, er som udgangspunkt bindende, således at forstå, at generalforsamlingen kun kan afgøre de sager, der er sat på dagsordenen, jfr. hovedreglen i § 74, 1. pkt. Andre emner kan berøres og diskuteres, men ikke *afgøres*¹. Bag § 74 ligger et princip, der vel kan beskrives som et krav om »dagsordenens ærlighed«². Selskabsdeltagerne må ikke blive vildledt af indkaldelsen, idet generalforsamlingen kun må afgøre de sager, som aktionærerne er forberedt på. Dette indebærer hensyn både til selskabsdeltagere, der på grundlag af dagsordenen vælger at blive væk, og til dem, der møder op, forberedt på at behandle netop de konkret angivne emner.

Spørgsmålet om dagsordenens bindende karakter vedrører, hvad der kan karakteriseres som en afgrænsning af den enkelte generalforsamlings saglige *kompetence* gennem dagsordenens angivelser³. Gennem den konkrete kompetenceafgrænsning vil der i almindelighed blive skabt sikkerhed mod, at en tilfældig »praktisk« majoritet, der behersker en enkelt generalforsamling, foretager vidtgående omkalfatringer, som ikke ville være blevet gennemført, hvis selskabsdeltagerne havde været loyalt ad-

35. *Sindballe-Klerk* s. 210.

36. Gomard: Aktieselskabers likvidation og konkurs s. 79.

1. Kobbernagel: *Dirigenten* s. 19.

2. Meyer s. 55. Kobbernagel: *Dirigenten* s. 22 f.

3. *Sindballe-Klerk* s. 239. Hémard-Terré-Mabilat s. 225.

varet om, hvad der skulle behandles⁴.

En sags optagelse på dagsordenen vil normalt ske *explicite*, således at enhver læser af den i indkaldelsen angivne dagsorden kan se sagen nævnt ved navn og blive erindret derom. Emnet kan imidlertid også *implicit* være indeholdt i angivelsen, nemlig hvor der er tale om et »stående« emne, som aktionærerne altid må være forberedt på at behandle på en bestemt type generalforsamlinger, eller hvor der er tale om et emne, som er en adækvat følge af et *explicite* angivet emne, jfr. nærmere herom nedenfor.

AL § 74 foreslås overført til en eventuel lovgivning om *kommanditselskaber*, jfr. lovudkastets § 18⁵.

Foreningsretligt antages det, at det ikke uden særlig hjemmel kan forlanges, at indkaldelsen indeholder dagsorden. Når en sådan ikke er udsendt, er generalforsamlingens kompetence derfor ikke konkret begrænset. Er der imidlertid faktisk udsendt en dagsorden, er generalforsamlingens kompetence begrænset til sager, der er angivet i denne⁶.

Tilsvarende antages i *andelsretten*⁷.

Generalforsamlingsindkaldelsen i en *ejerforening* skal angive dagsorden. Emner, der ikke tilstrækkeligt klart er optaget på denne, kan ikke bindende afgøres⁸.

Også art. 32, stk. 1, i udkastet til 5. *selskabsdirektiv* bestemmer, at generalforsamlingen ikke kan træffe beslutning om emner, som ikke er opført på dagsordenen.

I *foreningsretten* ses det antaget, at et emne, der særligt vedrører en bestemt generalforsamlingsdeltager, retmæssigt kan tages under behandling, selv om det ikke er optaget i dagsordenen, når blot den berørte forud er underrettet på anden måde, jfr. eksempelvis UfR 1937.1162 ØLD, hvor en foreningsformand blev afsat gennem et mistillidsvotum, uanset at emnet ikke var optaget på dagsordenen, men hvor formanden et par dage forud var sat i kundskab derom. Afgørelsen kan imidlertid under ingen omstændigheder smitte af på selskabsretten, idet den udtrykkeligt angiver, at grundsætningen i AL 1930 § 56, stk. 2, (svarende til AL 1973 § 74, 1. pkt.) ikke fandt anvendelse.

Derimod kunne den selskabsretlige dom i UfR 1976.755 ØLD tyde på, at selskabsretten måske anerkendte et princip som det refererede foreningsretlige. Sagens omstændigheder var således: I et familieaktieselskab plejede man hvert år at genvælge hele bestyrelsen. Dagsordenen for den omtvistede generalforsamling indeholdt blot punktet »valg af medlemmer til bestyrelsen (bestyrelsens flertal indstiller, at alle medlemmer afgår)«. L, der var i mod-sætning til majoriteten, var gennem sin advokat blevet underrettet om, hvad dagsordenen ville indeholde, men dette var, skrev selskabet, ikke ensbetydende med, at L ikke kunne genvælges, man ville blot afvente udviklingen. På generalforsamlingen afgik alle som bebudet. De øvrige genvalgtes, men ikke L. Under et anfægtelsessøgsmål gjorde L blandt andet gældende, at dagsordenen ikke i fornødent omfang havde indeholdt forslag om hans afsættelse. ØLR udtalte herom, at L gennem brevvekslingen var blevet forberedt på, at afskedigelse

4. Gomard s. 282.

5. Bet. 937/1981 s. 80.

6. Meyer s. 55 f.

7. Hørlyck: Dansk andelsret s. 230.

8. Blok s. 421.

kunne blive resultatet. Denne dom kan imidlertid efter min opfattelse ikke tages til indtægt for, at underretning på anden måde end gennem en officiel dagsorden er tilstrækkelig. Dagsordenen var jo fyldestgørende. Hvorfor sagde ØLR ikke blot, at dagsordenen indeholdt tilstrækkelig angivelse af punktet? En sådan begrundelse ville have været fuldt tilstrækkelig.

Udsættes (ajourneres) en generalforsamling til et senere tidspunkt, vil den fortsatte generalforsamlings kompetence stadig være begrænset af den samme dagsorden⁹. Finder der indkaldelse sted til den fortsatte generalforsamling, enten fordi den udsættes til en dag, som falder mere end fire uger senere, jfr. AL § 73, stk. 1, 2. pkt., eller fordi ledelsen i øvrigt finder en sådan indkaldelse hensigtsmæssig, må det formentlig antages, at der i indkaldelsen kan optages emner, som ikke var medtaget i den første indkaldelse, hvorved generalforsamlingens saglige kompetence udvides.

Det fremgår af AL § 74, 1. pkt., at sager, der ikke er sat på dagsordenen, kan afgøres af generalforsamlingen, hvis *alle aktionærer samtykker*. Vi møder her på ny den situation, at en enig universalforsamling kan sætte sig ud over tilblivelsesforskrifter¹⁰. Énstemmigheden skal, som det fremgår af bestemmelsen, ikke blot bestå hos alle mødte – disse må tillige udgøre alle selskabets aktionærer. Dog kan ikke-mødte eller -repræsenterede aktionærer på forhånd acceptere, at sagen behandles uden at være sat på dagsordenen, ligesom der efterfølgende kan indhentes sådan tiltrædelse til beslutningen. I sidstnævnte tilfælde opnår beslutningen gyldighed ved den efterfølgende tiltrædelse¹¹. På en ikke-mødt aktionærs vegne kan samtykket meddeles af en fremmødt *fuldmægtig*. Er fuldmagten imidlertid udstedt efter selskabets udsendelse af indkaldelsen med dagsorden, og fremgår det af fuldmagten, at den alene gælder denne bestemte generalforsamling, må det formentlig antages, at fuldmægtigen ikke er legitimeret til at afgive samtykke til afgørelser af andre emner¹², medmindre en beføjelse dertil udtrykkeligt fremgår af fuldmagten.

Selv om ApL § 55, 1. pkt., ikke indeholder en tilføjelse om *universalforsamlingens* kompetence svarende til AL § 74, 1. pkt., er der ingen tvivl om, at universalforsamlingen i et anpartsselskab har den samme kompetence, nemlig i medfør af den generelle bestemmelse i ApL § 46, stk. 1, 1. pkt., 2. led¹³.

Også art. 86, stk. 4, i udkastet til statut for *europæiske aktieselskaber* bestemmer, at generalforsamlingen kan træffe beslutning om sager, der ikke er anført i dagsordenen, såfremt der foreligger énstemmig afgørelse fra aktionærer, der repræsenterer hele aktiekapitalen.

9. Gower s. 549.

10. Kobbervagel: Dirigenten s. 19.

11. Gomard s. 316. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 304. Haefliger s. 82. Rodhe s. 165.

12. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 287.

13. Græsvænge-Larsen-Thomsen: ApL s. 125.

Det samme gælder ifølge udkastet til 5. *selskabsdirektiv*, når alle aktionærer er til stede eller repræsenteret og ingen aktionær til protokollen fremsætter nogen indvending mod beslutningen.

AL § 74, 1. pkt., gør universalforsamlingens udvidede kompetence afhængig af *alles samtykke*. Nægtes et sådant, må det antages, at det punkt, der ikke er sat på dagsordenen, ikke kan behandles, uanset om nægtelsen synes at være chikanøs, og uanset om det for en umiddelbar betragtning synes irrelevant, at emnet ikke har været angivet, når dog alle er mødt¹⁴. Den ikke-samtykkende aktionær vil jo med styrke kunne anføre, at han ikke kan deltage i behandlingen af emnet, fordi han på grund af manglende advisering herom ikke har haft lejlighed til at forberede sig derpå.

Dagsordenen er imidlertid ikke blot bindende i den negative forstand, at den *begrænser* den konkrete generalforsamlings saglige kompetence – den giver også som udgangspunkt en *positiv* garanti for, at de angivne emner faktisk vil blive behandlet. Det er dirigentens pligt at følge dagsordenen og påse, at den bliver udtømmende behandlet¹⁵. Hverken dirigenten eller ledelsen kan udskyde punkter fra dagsordenen, men dette kan ske med forsamlingens (med simpel majoritet afgivne) samtykke¹⁶ efter forslag fra enhver aktionær¹⁷. Dirigenten skal dog som nævnt foran under V.5. påse, at sagen ikke ved flertalsbeslutning afvises fra dagsordenen, før en realitetsdebat har fundet sted i rimeligt omfang. Et forslag om udsættelse af emnets behandling på ubestemt tid må ligestilles med et forslag om dets afvisning fra dagsordenen¹⁸.

Et dagsordenspunkt kan udgå, fordi forslagsstilleren – ledelsen eller en aktionær – *trækker forslaget tilbage*. Sådant tilbagekaldelse kan ske, så længe afstemning derom endnu ikke har fundet sted¹⁹. Punktet kan dog ikke udgå, før dirigenten har forespurgt forsamlingen, om andre ønsker at optage forslaget²⁰.

Dagsordenen er også bindende i den forstand, at *rækkefølgen* for emnernes behandling som udgangspunkt vil være bestemt af den rækkefølge, hvori de står opført i indkaldelsen²¹. Det kan imidlertid være hensigtsmæssigt at foretage mindre ombytninger, og hertil må dirigenten være beføjet på egen hånd, medmindre nogen protesterer og forlanger

14. Kobbernagel: Dirigenten s. 19 f.

15. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 46. Kobbernagel: Dirigenten s. 63.

16. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 53.

17. Krenchel: anførte værk s. 69 ff.

18. Samme: anførte værk s. 70 f. Haeffliger s. 71 og 108.

19. Haeffliger s. 79.

20. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 68.

21. Samme: anførte værk s. 52.

spørgsmålet forelagt forsamlingen²². Visse ændringer må dirigenten imidlertid eksklusivt have kompetence til at foretage, navnlig ændringer, som er nødvendige, fordi der er en sådan indbyrdes forbindelse mellem punkter, at det er hensigtsmæssigt eller påkrævet at afgøre ét emne før et andet²³. Visse spørgsmål forholder sig præjudicielt i forhold til andre, og førstnævnte må da tages under behandling først. Hvis der eksempelvis på den stiftende generalforsamling opstår spørgsmål om vedtægtsændring, må beslutning om selskabsstiftelsen ikke træffes, før spørgsmålet om vedtægtsændring er afgjort, jfr. AL § 10, stk. 2, 1. pkt. Har stifterne derfor i indkaldelsen angivet en anden rækkefølge, må det være dirigentens ret og pligt på egen hånd at ændre rækkefølgen, således at spørgsmålet om vedtægtsændring behandles først²⁴. Endnu et eksempel: Forudsætter udkastet til årsregnskab på den ordinære generalforsamling en ændret overskudsfordeling, og er der til samme generalforsamling stillet forslag om en vedtægtsændring desangående, må vedtægtsændringen behandles først. Vedtages den, vil det være muligt at bringe de ændrede vedtægter i anvendelse ved den efterfølgende behandling af regnskabet, jfr. UfR 1920.37 ØLD²⁵.

Hvis dirigenten finder det hensigtsmæssigt, kan flere dagsordenpunkter debatteres under ét, eller et punkt, der naturligt bør opdeles i flere, kan debatteres særskilt²⁶.

Bortset fra tilfælde, hvor rækkefølgen ændres, vil rækkefølgen være, at der, hvor dirigenten vælges af generalforsamlingen, jfr. § 75, stk. 1, indledes med dirigentvalg²⁷. Herefter behandles normalt bestyrelsens beretning, så regnskabsaflæggelse og resultatdisponering, dernæst bestyrelsesvalg, revisorvalg, eventuelle forslag, eksempelvis om vedtægtsændringer, og endelig »eventuelt«.

Som nævnt i indledningen må visse sager anses at *optræde implicite på dagsordenen*. Det gælder således for den ordinære generalforsamlings vedkommende sådanne sager, som efter vedtægterne (jfr. § 4, stk. 1, nr. 9) skal behandles på denne generalforsamling, jfr. § 74, 2. pkt., altså typisk de spørgsmål, der er obligatoriske ifølge AL § 69, stk. 2, men også sådanne sager, som er medtaget i vedtægterne, fordi de obligatorisk hører under generalforsamlingen i henhold til andre bestemmelser i AL,

22. Kobbernagel: Dirigenten s. 63 f.

23. Samme: anførte værk a.st. Hæftiger s. 72.

24. Bet. 1969 s. 64.

25. Gomard s. 376.

26. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 52 f.

27. Kobbernagel: Dirigenten s. 57 f.

nemlig bestyrelsesvalg og revisorvalg²⁸.

Ligeledes kan den ordinære generalforsamling beslutte *indkaldelse af ekstraordinær generalforsamling* til behandling af et bestemt emne, uden at dette punkt er sat på dagsordenen, jfr. AL § 74, 2. pkt. i.f.

Krav om, at bestyrelsen skal opfordre overregistrator til at udnævne en *minoritetsrevisor*, kan i medfør af § 82, stk. 2, fremsættes på en generalforsamling, hvor valg af revisor er på dagsordenen, normalt den ordinære, men efter omstændighederne en ekstraordinær generalforsamling, hvor emnet er optaget på dagsordenen²⁹.

Forslag om en ekstraordinær *granskning* i medfør af § 95 må enten fremsættes på en ekstraordinær generalforsamling, hvor emnet er sat på dagsordenen, eller på den ordinære generalforsamling, hvor dette emne altså henregnes til de implicite dagsordenpunkter, jfr. § 95, stk. 1, 1. pkt.³⁰. Der er intet krav om, at granskningen begrænser sig til emner, der er opført på dagsordenen³¹.

Den forenings- og andelsretlige skik, hvorefter der tillades et bredt dagsordenpunkt under betegnelsen »*forslag fra medlemmerne*«, henholdsvis »*forslag fra andelshaverne*«, kan ikke overføres til selskabsretten³².

Der ses ofte et punkt »eventuelt«, og under dette kan stort set ethvert spørgsmål *debatteres*, men der kan ikke træffes beslutning vedrørende sager, der ikke udtrykkeligt er nævnt³³.

Det fremgår af AL § 50, stk. 1, 3. pkt., at et *bestyrelsesmedlem til enhver tid kan afsættes* af den, som har valgt eller udpeget ham. Generalforsamlingsvalgte bestyrelsesmedlemmer kan altså »til enhver tid« afsættes af generalforsamlingen. Er dette nu ensbetydende med, at emnet »afsættelse af bestyrelsen« må anses for implicite at henhøre under dagsordenen for enhver generalforsamling? Spørgsmålet må besvares benægtende. Lovbestemmelsen har gjort op med den tidligere teoretiske tvivl, hvorvidt et bestyrelsesmedlem havde krav på at fungere funktionsperioden ud. Derimod har bestemmelsen ikke gjort punktet »afsættelse af be-

28. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 304. Kobbernagel: Dirigenten s. 19. Hémard-Terré-Mabilat s. 226 f. Gomard: Revisors stilling i retlig belysning s. 50.

29. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 329.

30. Bet. 1969 s. 126.

31. Gomard: Grundrids, s. 118, note 14.

32. Hørlyck: Dansk andelsret s. 231. Se endvidere den foreningsretlige dom i UfR 1944.1053 ØLD.

33. Sindballe-Klerk s. 239. Meyer s. 56. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 54. Kobbernagel: Dirigenten s. 20. Rodhe s. 165. Haeffliger s. 74 om punktet »*varia*«. Jfr. tysk AktG § 124, stk. 4, i.f.

styrelsesmedlemmer« til et implicite dagsordenpunkt for enhver generalforsamling. Der må altså, for at afsættelsesbeslutning kan træffes, på dagsordenen være optaget et punkt om afsættelse af bestyrelsen, eller også må det eller de pågældende bestyrelsesmedlemmer være på valg på generalforsamlingen³⁴.

Fransk ret bestemmer (Loi art. 160, stk. 3), at generalforsamlingen kan afsætte bestyrelsesmedlemmer trods manglende optagelse af emnet på dagsordenen³⁵.

Art. 32 i udkastet til 5. *selskabsdirektiv* har i stk. 1 det udgangspunkt, at generalforsamlingen ikke kan træffe beslutning om emner, som ikke er opført på dagsordenen, men tillader i stk. 3, litra a, at medlemsstaterne undlader at anvende hovedreglen på beslutninger om afskedigelse af bestyrelsesmedlemmer, direktører og revisorer, såfremt der træffes beslutning om posternes nybesættelse på den samme generalforsamling.

Se i øvrigt den *foreningsretlige* dom i UfR 1942.178 ØLD, hvor en ekstraordinær generalforsamling blev indkaldt med en dagsorden om afsættelse af nogle bestyrelsesmedlemmer samt nyvalg, men hvor generalforsamlingen faktisk afsatte andre bestyrelsesmedlemmer, nemlig dem, der havde været initiativtagere til indkaldelsen. Denne beslutning fandtes af ØLR ikke at ligge udenfor, hvad der efter dagsordenen kunne ventes foretaget.

Den generalforsamlingsvalgte *dirigent kan til enhver tid afsættes* af forsamlingen, uanset at et sådant punkt ikke på forhånd kan være sat på dagsordenen³⁶.

Også et *tillids- eller mistillidsvotum* til ledelsen kan når som helst vedtages, men det er i sig selv uden retsvirkning og forpligter eksempelvis ikke bestyrelsen til at gå af³⁷.

Aktionærernes udøvelse af deres *spørgsmålsret* i henhold til AL § 76, jfr. nedenfor VI.3., forudsætter ikke emnets optagelse på dagsordenen³⁸.

Ej heller beslutning om, at et *udvalg skal nedsættes* til nærmere behandling af en sag, forudsætter forslagens optagelse på dagsordenen, hvilket i øvrigt ofte ikke vil være praktisk muligt på forhånd³⁹.

Bortset fra de sager, der som nævnt i det foregående implicite er på dagsordenen med den virkning, at enhver aktionær må være forberedt på, at der træffes beslutning derom, er der en stor gruppe emner, som ikke figurerer på dagsordenen, men hvorom der alligevel kan træffes be-

34. Haefliger s. 82. Bet. 1964 s. 141. Bet. 1969 s. 102. Cfr. tilsyneladende Gomard: Grundrids, s. 80, der omtaler det tilfælde, at bestyrelsen ikke vil gå med til så højt et udbytte, som forlanges af generalforsamlingen, jfr. AL § 112, 2. pkt. Gomard antager, at bestyrelsen straks kan fjernes af generalforsamlingen.

35. Hémard-Terré-Mabilat s. 229.

36. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 66.

37. Kobbernagel: Dirigenten s. 130 f.

38. Smh. om retsstillingen under AL 1930 Sindballe-Klerk s. 225.

39. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 74 f.

slutning – nemlig emner, der optræder *accessorisk til explicite dagsordenpunkter*, idet de må anses for at være nødvendige eller naturlige følger af sidstnævnte, så at der i realiteten er tale om én sag⁴⁰.

I denne forbindelse kan spørges, om den omstændighed, at der skal træffes beslutning om regnskabsgodkendelse, *accessorisk* medfører, at der ligeledes kan træffes beslutning om ansvarsfrihed for ledelsen, når et sådant punkt hverken er foreskrevet i vedtægterne eller dagsordenen. Efter min opfattelse må spørgsmålet besvares benægtende⁴¹. Der kan være aktionærer, som bliver væk (eller møder op uden nærmere forberedelse) i tillid til, at generalforsamlingen blot skal godkende det regnskab, der måske uomtvisteligt afspejler det faktiske forløb, men hvor aktionærerne ville være mødt (henholdsvis mødt velforberedt) hvis det tillige havde været bebudet, at der skulle træffes beslutning om *décharge*. Snarere kunne man overveje at antage det modsatte: generalforsamlingen burde – selv uden et *déchargepunkt* i vedtægterne og på dagsordenen – altid kunne beslutte, at erstatningssag skal anlægges, jfr. i denne retning art. 32, stk. 3, litra b, i udkastet til 5. *selskabsdirektiv*. I nugældende dansk ret kan dette imidlertid næppe antages at gælde.

Hvad angår den vigtigste gruppe *accessoriske* emner, *ændringsforslagene*, bemærkes indledningsvis, at enhver indkaldelsesadressat ikke blot må være forberedt på, at et forslag forkastes, men ligeledes inden for visse rammer må regne med, at det kan blive vedtaget i ændret form⁴².

Det må herved forudsættes, at der også reelt er tale om et ændringsforslag til et hovedforslag, og at der ikke indsmugles hovedforslag, som ikke fremgår af dagsordenen⁴³. Også her må der skelnes mellem emne (sag) og forslag: Emnet angives ofte bredt i dagsordenen, og inden for disse vide rammer konkretiseres sagen i form af forslag, der bliver til beslutninger. Det brede emnes optagelse i dagsordenen giver sædvanligvis generalforsamlingen et noget videre spillerum end optagelsen af det konkrete forslag. Men fører princippet så vidt i den anden retning, at optagelsen af et *forslag* i dagsordenen ligefrem binder generalforsamlingen til at vedtage eller forkaste dette uden ændring? *Rodhe* synes at besvare dette spørgsmål bekræftende⁴⁴. Han synes at være af den opfattelse, at et *forslags* optagelse i dagsordenen har den konsekvens, at generalforsamlingen ikke uden alle aktionærers samtykke kan træffe en beslutning, der indebærer

40. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 304.

41. Cfr. tilsyneladende Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 20.

42. Kobbernagel: Dirigenten s. 23.

43. Kobbernagel: Dirigenten s. 22.

44. Rodhe s. 165.

en reel afvigelse fra forslaget. Generalforsamlingen må altså ifølge Rodhe vælge mellem at godkende forslaget – eventuelt med mindre, rent formelle og redaktionelle justeringer – eller afvise det. Dette problem er aktuelt i tilfælde, hvor det foreskrives, at forslaget og ikke blot emnet skal angives i indkaldelsen. I en lang række tilfælde, særligt ved forslag om vedtægtsændringer, skal man angive forslagets væsentligste indhold, og man vil da oftest i praksis gengive forslaget in extenso. Aktionærerne er herved dels advaret om, hvilket emne der skal behandles, dels har de set et konkret beslutningsforslag, som de imidlertid ikke kan regne med ganske uændret vedtagelse af.

Det er i denne forbindelse nærliggende at citere *Hémard-Terré-Mabilat*⁴⁵: »Il faut ... remarquer qu'une assemblée d'actionnaires n'est pas une assemblée de muets, appelés à se prononcer par oui ou par non, sans pouvoir modifier les résolutions présentées.«

Tysk AktG § 124, stk. 4, 2. pkt., bestemmer udtrykkeligt, at »zu Anträgen, die zu Gegenständen der Tagesordnung gestellt werden, ... bedarf es keiner Bekanntmachung.«

Engelsk ret synes mere restriktiv, men opnår i realiteten helt det samme resultat ved at tillade behandling af ændringsforslag, blot det i indkaldelsesteksten er anført, at generalforsamlingen sammenkaldes »for the purpose of considering and if thought fit passing (with or without modifications) the subjoined resolutions ...« Gower nævner ⁴⁶, at »these words are advisable as they draw attention to the possibility of alteration and therefore, perhaps, give greater scope for valid amendments.«

Art. 89, stk. 3, 2. pkt., i udkastet til statut for *europæiske aktieselskaber* bestemmer udtrykkeligt, at enhver aktionær kan fremkomme med modforslag til ethvert punkt på dagsordenen. Sådant modforslag kan, men skal ikke være optaget i en supplerende indkaldelse i medfør af art. 86, stk. 3, for at kunne behandles.

Sammenfattende bemærkes foreløbig, at gengivelsen af et forslag in extenso i dagsordenen efter dansk ret ikke kan antages at udelukke, at forslaget undergives ikke blot formalitets-, men også realitetsændringer på generalforsamlingen, når blot ændringsforslaget holder sig inden for rammerne af det emne, om hvis behandling aktionærerne er adviseret gennem dagsordenen.

Mere problematisk bliver spørgsmålet, hvis et i dagsordenen optaget forslag rummer *talmæssige angivelser*, der så at sige sætter en grænse for, »hvor galt det kan gå.« Forslaget lyder eksempelvis på

at aktiekapitalen forhøjes med 10 mill. kr.,

at selskabet yder en gave på 1 mill. kr. til humanitære formål, eller

at det hidtidige vederlag til bestyrelsesmedlemmer forhøjes med 10.000 kr.

45. Side 226.

46. Side 534 med note 56.

Det må antages, at adskillige af de aktionærer, der udebliver fra generalforsamlingen, gør det ud fra det ræsonnement, at de kan acceptere beslutninger af den nævnte rækkevidde, hvorimod de muligvis ville være mødt op og have protesteret, hvis større beløb havde været på tale. Medens der intet er til hinder for, at der stilles ændringsforslag om lavere beløb, vil der således næppe kunne stilles forslag om større beløb^{46a}. Det kan dog ikke antages, at enhver forhøjelse af tal er udelukket. Eksempelvis må enhver aktionær vide om de i regnskabsudkastet af bestyrelsen fremsatte forslag til udbytteprocent, henlæggelser m.v., at disse kan blive ændret i begge retninger. For så vidt angår udbytteprocenten må den udeblevne aktionærs garanti ligge i AL § 112, 2. pkt., hvorefter der ikke kan uddeles højere udbytte end foreslået eller tiltrådt af bestyrelsen. Også ved angivelse af åremål må det antages, at de i hovedforslaget angivne tal kan forhøjes. Er der for eksempel foreslået en vedtægtsbestemmelse, der bemyndiger bestyrelsen til at forhøje aktiekapitalen ved tegning af nye aktier inden for en periode på to år, vil der næppe være noget til hinder for gennemførelse af ændringsforslag om, at perioden forlænges til fem år, jfr. herved AL § 37, stk. 1, 2. pkt. Generalforsamlingen har jo i øvrigt ikke herved gjort noget irreversibelt, idet næste års generalforsamling kan tilbagekalde bemyndigelsen. Tilsvarende betragtninger må gælde vedrørende andre bemyndigelsesperioder, eksempelvis det tidsrum på højst 18 måneder, inden for hvilket bestyrelsen kan være bemyndiget af generalforsamlingen til at erhverve egne aktier, jfr. § 48, stk. 2.

Også i andre henseender end beløbsangivelser må der som hovedregel antages at gælde et princip om, at dagsordenens forslagsangivelse betegner det *maksimale indgreb*, som retmæssigt kan besluttet under den pågældende sag. Er der eksempelvis stillet forslag om, at generalforsamlingen uddeler »næser« til bestyrelse eller revision, kan det ikke som et ændringsforslag hertil besluttet at afsætte de pågældende, hvis ikke noget sådant udtrykkeligt står i dagsordenen⁴⁷.

Et udslag af forannævnte hovedprincip om det maksimale indgreb som overgrænse for tilladelige ændringsforslag indeholdes i AL § 30, stk. 3, 3. pkt., hvorefter generalforsamlingen ved forslag om forhøjelse af aktiekapitalen ikke uden samtykke af de aktionærer, hvis fortegningsret formindskes, kan beslutte større afvigelser fra aktionærernes fortegningsret

46a. Möser s. 31. Gower s. 546, specielt om forhøjelse af ledelsens vederlag.

47. Cfr. UfR 1908.846, der opretholdt generalforsamlingens afskedigelse af en direktør i selskabet, skønt der på dagsordenen kun var opført et spørgsmål om direktørens suspension.

end angivet i indkaldelsen⁴⁸.

Som afsluttende sammenfatning bemærkes, at ændringsforslag også til realiteten må kunne vedtages, selv om dagsordenen har angivet selve forslaget eller dets væsentligste indhold, forudsat ændringsforslaget vedrører det pågældende dagsordensemne og ikke overskrider grænserne for, hvad der ud fra dagsordenens indhold må fremstå som det maksimale indgreb.

Så længe debatten stadig foregår og der ikke er skredet til afstemning, er muligheden for fremsættelse af ændringsforslag fortsat til stede⁴⁹. Det kan ikke i vedtægterne eller indkaldelsen foreskrives, at ændringsforslag må indgives til bestyrelsen før generalforsamlingen⁵⁰.

I enkelte tilfælde er *ændringsforslag helt udelukket*, nemlig hvor et kompleks af forslag udgør en sådan sammenhængende helhed, at ændring af enkelte komponenter afgørende vil forrykke forudsætningerne for vedtagelsen af de øvrige. Det gælder således, hvor generalforsamlingen behandler et forslag om fusion. Vedtages fusionen ikke i overensstemmelse med den bekendtgjorte fusionsplan, anses forslaget som helt bortfaldet, jfr. § 134 e, stk. 4. Ønskes der gennemført ændringer i forhold til fusionsplanen, må en helt ny plan udarbejdes og offentliggøres⁵¹. Herved beskyttes blandt andet aktionærernes mulighed for at disponere i tillid til det bekendtgjorte udkast til fusionsplanen⁵².

Endvidere kan ændringsforslag være udelukket af praktiske årsager, for eksempel fordi forslaget rummer stillingtagen til en aftale med tredjemand og aftalen ikke kan ændres, men blot må godkendes eller forkastes. Til et forslag om dirigentens fratræden kan ændringsforslag ikke stilles⁵³. Det er ligeledes udelukket at fremsætte ændringsforslag, der i realiteten blot betyder en afvisning af hovedforslaget⁵⁴.

48. Afvigelsen kan ske i henseende til kredsen af tegningsberettigede eller til størrelsen af den kapital, for hvilken fortegningsretten udelukkes. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 174.

49. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 80.

50. Samme: anførte værk s. 79, note 1.

51. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 420.

52. Jfr. ministerens bemærkninger ad den nævnte bestemmelse i lovforslaget samt Græsvænge-Larsen-Thomsen a. st.

53. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 67.

54. Samme: anførte værk, s. 79.

3. Beslutningsgrundlaget

Det er et generelt – omend uskrevet – princip for generalforsamlingens beslutninger, at disse ikke må træffes, før sagen er behørigt belyst¹. Beslutningsgrundlaget må være så rigtigt og fuldstændigt, at generalforsamlingen ikke træffer sine beslutninger under urigtige forudsætninger².

I en række situationer, hvor det ellers kunne være tvivlsomt, om en beslutning er ugyldig i henhold til generalklausulen i AL § 80, kan det afgørende blive, om de nærmere omstændigheder omkring forslaget loyalt er fremlagt for generalforsamlingen³.

I UfR 1930.349 ØLD, hvis resultat dog måske kan betvivles⁴, fordi dommen godkendte en »retningsbestemt« emission til fordel for et konsortium, hvori også nogle gamle aktionærer deltog, lagde ØLR vægt på, at intet var fortiet for generalforsamlingen.

Det område, hvor der har været størst anledning til at opdyrke et princip om rigtig og fuldstændig information, er déchargeinstituttet. AL 1973 kodificerede, hvad der allerede antoges at være gældende ret, nemlig at déchargebeslutning kun udelukker en senere erstatningssag, såfremt der i forbindelse med beslutningen er givet »i alt væsentligt rigtige og fuldstændige oplysninger til generalforsamlingen«, jfr. § 144, stk. 2⁵. Det vil næppe være helt forkert at anvende et omtrent tilsvarende princip også på andre generalforsamlingsbeslutninger. Dog må der, alt andet lige, stilles strengere krav til beslutningsgrundlaget for déchargesbeslutningen, fordi denne rummer en énsidig begunstigelse af selskabets ledelse: frigørelse fra et ansvar. Princippet kan derfor ikke overføres med helt samme styrke til alle andre beslutningstyper.

Ikke ethvert beslutningsgrundlag tilvejebringes automatisk (»ex officio«) af selskabet, således som det eksempelvis er tilfældet med oplysninger i indkaldelsen, dokumenter, der fremlægges før generalforsamlingen, årsberetning og regnskab. En del af beslutningsgrundlaget er aktionærerne tværtimod selv med til at skabe. Dette gælder spørgsmålsretten i § 76, men det gælder ligeledes selve debatten før beslutningerne, idet denne tjener til at belyse forslagene og dermed forbedre beslutningsgrundlaget.

Art. 42, litra d, i udkastet til 5. *selskabsdirektiv* bestemmer, at en gene-

1. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 72 med note 2.

2. Krenchel s. 268. Meyer s. 61.

3. Gomard s. 141.

4. Samme s. 347.

5. Bet. 1969 s. 175 ff.

ralforsamlingsbeslutning er ugyldig blandt andet i tilfælde, hvor en aktionær ikke har kunnet få kendskab til visse dokumenter eller uretmæssigt er blevet nægtet visse oplysninger.

Også EF-kommissionens henstilling af 25/7 1977 om europæiske etiske regler vedrørende handel med værdipapirer fastslår blandt andet det princip, at aktionærerne skal informeres fuldstændigt og korrekt⁶.

Selv om det kan forekomme selvfølgelig, må det nævnes, at der før enhver afstemning på en generalforsamling må tilvejebringes fuldstændig klarhed over, hvad der stemmes om. Det er således dirigentens opgave nøje at præcisere for forsamlingen, hvad det eksakte indhold af det til afstemning fremlagte forslag er⁷.

Der vil i det følgende blive redegjort for det beslutningsgrundlag, der tilvejebringes uden for generalforsamlingen, det grundlag, der tilvejebringes under generalforsamlingen, og endelig for et antal særlige informationstemaer.

3.1. Tilvejebringelse uden for generalforsamlingen

Det er klart, at selve *indkaldelsen* udgør en del af beslutningsgrundlaget. Ofte vil der imidlertid med indkaldelsen følge en nærmere *redegørelse* fra bestyrelsen om selskabets stilling og om forslag, der fremlægges. En sådan orientering vil og bør sædvanligvis udvise en rimelig grad af objektivitet, men det kan ikke undgås, at den til syvende og sidst udtrykker ledelsens synspunkter. En begrænset subjektivitet er næppe uretmæssig, allerede fordi den aldrig helt kan undgås, men den må under ingen omstændigheder strække sig så vidt, at den gengiver faktiske omstændigheder forkert¹.

Engelsk ret tillader for visse selskabstypers vedkommende, at aktionærer forlanger udsendelse af redegørelser på op til 1.000 ord vedrørende emner, der skal behandles på generalforsamlingen. Omkostningen bæres af aktionæren, medmindre selskabet beslutter andet – hvilket det næppe gør, hvis der er tale om en opposition. *Gower* anser ikke reglen for at være af væsentlig praktisk betydning².

Også de *amerikanske* regler, fastsat af Security and Exchange Commission (SEC), kræver nærmere redegørelse i et cirkulære i tilfælde, hvor selskabet foretager fuldmagtindsamling.

6. Jfr. blandt andet henstillingens kap. III, nr. 11, litra b. Se endvidere nr. 13.

7. Kobbernagel: Dirigenten s. 65.

1. *Gower* s. 536 og 555 om »proxy statement« (fuldmagtsredegørelse).

2. Samme s. 537.

Roos påpeger i denne forbindelse det paradoksale i, at aktionærer i et selskab, der ikke foretager fuldmagtindsamling, derfor ofte vil være dårligere informeret³.

Bortset fra indkaldelsen og eventuelle supplerende cirkulærer har loven opstillet en række forskrifter om *fremlæggelse af visse dokumenter* ud fra den erkendelse, at generalforsamlingsdeltagerne bør have en passende tid til at gøre sig bekendt med de nærmere forslag m.v., hvorom der skal tages beslutning⁴. Fremlæggelsesreglerne begrænser generalforsamlingens saglige kompetence, ganske som det er tilfældet med dagsordenreglerne, idet generalforsamlingen kun kan træffe beslutning om de på dagsordenen optagne forslag, når den obligatoriske fremlæggelse har fundet sted i de tilfælde, hvor denne er foreskrevet⁵.

Det har fra erhvervsside tidligere været anført, at en forlods fremlæggelse (og obligatorisk udsendelse efter anmodning) af regnskab m.v. vil medføre en svækkelse af generalforsamlingens betydning. I modsætning hertil har lovmotiverne – sikkert med rette – anset fremlæggelsessystemet for at være egnet til at stimulere aktionærernes interesse for og tilknytning til selskabet⁶.

De fremlagte dokumenter gør det ikke blot muligt for aktionæren at forberede sig på deltagelse i generalforsamlingen, men muliggør tillige overvejelser, hvorvidt aktionæren overhovedet ønsker at møde op⁷.

I en række af de nedenfor nævnte specialbestemmelser er det foreskrevet, at aktionæren kan forlange materialet tilsendt. Hvor dette ikke er tilfældet, må aktionæren selv eller ved en fuldmægtig begive sig til fremlægelsesstedet og efterse dokumenterne⁸.

Fremlæggelsespligten omfatter i medfør af AL § 73, stk. 4, dagsorden og de fuldstændige forslag samt for den ordinære generalforsamlings vedkommende tillige årsregnskab – i moderselskaber tillige koncernregnskab – med revisionspåtegning og årsberetning. Fremlæggelse skal ske senest otte dage før generalforsamlingen på selskabets kontor. Har selskabet endnu intet kontor, vil fremlæggelse kunne ske på et i generalforsamlingsindkaldelsen angivet sted⁹.

Art. 30 i udkastet til 5. *selskabsdirektiv* bestemmer, at dokumenterne vedrørende årsregnskabet tillige med beretningen skal stå til rådighed for

3. Roos s. 70.

4. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 35.

5. Sindballe-Klerk s. 239.

6. Bet. 1964 s. 157.

7. Möser s. 34.

8. Hémard-Terré-Mabilat s. 251.

9. Sindballe-Klerk s. 246.

enhver aktionær senest fra indkaldelsestidspunktet.

Før den konstituerende generalforsamling skal de benyttede tegningslister fremlægges, jfr. AL § 9, stk. 3. Det er her udtrykkeligt angivet, at fremlæggelsen sker »på et i indkaldelsen angivet sted« – i erkendelse af, at selskabet på dette tidspunkt oftest endnu ikke har noget kontor¹⁰.

Forslag om kapitalforhøjelse skal i medfør af § 29, stk. 2, fremlægges på tilsvarende måde. Skal årsregnskab ikke behandles på samme generalforsamling, skal også en række andre dokumenter angivet i lovbestemmelsen fremlægges. Tilsvarende regler finder anvendelse ved kapitalnedsættelse, § 44 a, stk. 1, jfr. § 29, stk. 2. Har granskning fundet sted, skal granskningsmændenes beretning fremlægges på samme måde, jfr. § 95, stk. 5. I overensstemmelse med art. 11 i 3. *selskabsdirektiv* bestemmer AL § 134 e, stk. 5, efter ændringen i 1982, at fusionsplanen og en række andre dokumenter skal fremlægges senest en måned før den generalforsamling, der skal træffe beslutning om fusion.

Aktionærens beslutningsgrundlag uden for generalforsamlingen skabes imidlertid ikke blot ved informationer umiddelbart fra selskabet, men i visse tilfælde tillige middelbart via massemedierne. Børsnoterede selskaber skal således i henhold til § 15 i fondsbørsbekendtgørelsen¹¹ opfylde en række informationskrav. Bestyrelsens beslutning om indstilling af udbytte, om kapitalændringer, vedtægtsændringer, afhændelse af væsentlige faste anlægsværdier eller overtagelse af andre virksomheder skal uopholdeligt *viderebringes til fondsbørsbestyrelsen med henblik på offentliggørelse*. Bortset fra udbyttesituationen er informationspligten dog betinget af, at offentliggørelse kan ske uden skade for selskabets interesse. Også en eventuel halvårsberetning skal indsendes til fondsbørsbestyrelsen, jfr. straks nedenfor. Der er selvsagt intet til hinder for endnu hyppigere regnskabsrapporter. Engelske og amerikanske selskaber offentliggør kvartals- eller tertialrapporter, medens i 1981 kun 9 danske selskaber tilsendte fondsbørsbestyrelsen kvartalsrapporter¹². Fondsbørsens etiske regler bestemmer i § 12, at ethvert børsnoteret selskab med regelmæssige mellemrum – og mindst hvert halve år – bør offentliggøre en rapport, der indeholder oplysninger om dets virksomhed. Med virkning fra 1. juli 1986 ændres »bør« til »skal«. Om halvårsrapporten må det understreges, at det i fondsbørsbekendtgørelsens § 15, i.f., alene hedder, at »halvårsberetninger til aktionærerne« skal indsendes til fondsbørsbe-

10. Bet. 1969 s. 63.

11. Bek. nr. 7 af 19/1 1982.

12. C. Jespersen: Analyse af børsnoterede selskabers halvårsrapporter 1981, februar 1982, s. 2 ff.

styrelsen. Dette indebærer, at der ikke før 1. juli 1986 er noget ubetinget krav om udarbejdelse af halvårsberetning. I 1981 offentliggjorde 86% af de børsnoterede selskaber en halvårsberetning. I 1980 var tallet 75%¹³. Den danske finansanalytikerforening har november 1979 udsendt en vejledning (vejledning nr. 3) om de børsnoterede selskabers information til offentligheden, hvori der opstilles en række krav til informationerne. Delårsrapporten bør – hvad enten den er halv- eller kvartårlig – indeholde oplysning om resultatudvikling på koncernbasis, koncernens omsætning, koncernens investeringer, finansierings- og likviditetsforhold, udvikling i ordreindgangen, ændring i medarbejderantallet, køb og salg af selskaber eller dele deraf, andre betydningsfulde begivenheder og ledelsens bedømmelse af koncernens fremtidsudsigter. I delårsrapporten bør anvendes samme regnskabsprincipper og terminologi som i årsregnskabet.

Punkt 2 i EF-kommissionens henstilling af 25/7 1977 om *europæiske etiske regler vedrørende handel med værdipapirer* bestemmer, at offentligheden skal have redelig, korrekt, klar, tilstrækkelig og rettidig information.

Se om fransk ret Hémard-Terré-Mabilat s. 283, hvorefter de børsnoterede selskaber i deres beretning skal redegøre »de manière claire et précise« for deres aktiviteter, eventuelle datterselskaber (filiales), de opnåede resultater, eventuelt opnåede fremskridt eller opståede vanskeligheder samt fremtidsperspektiverne. Der skal vedføjes en oversigt over de sidste fem års regnskabsresultater!

En *sammenligningspligt* som den franske forekommer praktisk med henblik på at bibringe offentligheden og aktionærerne et klart overblik over virksomhedens langsigtede forløb.

Der er næppe tvivl om, at aktionærernes beslutningsgrundlag forbedres gennem en *viden om, hvem der udgør selskabets aktionærkreds* eller i hvert fald kredsen af større aktionærer. Det er nyttigt for aktionæren at vide, om én eller flere storaktionærer kan tænkes at påvirke selskabet, eventuelt ud fra særlige egoistiske motiver¹⁴. I erkendelse heraf fastsætter punkt 17 i bilaget til EF-kommissionens henstilling af 25/7 1977 om europæiske etiske regler vedrørende handel med værdipapirer, at transaktioner, der medfører overførsel af visse bestemmende aktieposter, ikke må ske hemmeligt uden underretning af de øvrige aktionærer og markedets tilsynsførende myndigheder. Svensk ret har taget skridtet fuldt ud og gjort aktiebogen tilgængelig for enhver¹⁵. Så vidt er det aldrig kommet i dansk ret trods mange forslag herom. I 1964-udkastet blev ak-

13. Samme: anførte værk s. 1.

14. Hefermehl s. 27.

15. Rodhe s. 123 og 135.

tielovkommissionens foreløbige udkast om aktiebogens fremlæggelse til eftersyn for aktionæerne på generalforsamlingen slettet¹⁶.

En utrykt ØLK af 5/7 1971 (13. afd. nr. 293/70) afslog en begæring fra en aktionær om fremlæggelse af aktieprotokollerne.

Ved indføjelser i 1980 af AL § 28 a blev der imidlertid givet aktionæerne mulighed for at holde sig ajour med, hvem der besidder aktier, som er tillagt mindst 10% af aktiekapitalens stemmerettigheder, eller som udgør mindst 10% af aktiekapitalen, dog mindst 100.000 kr., og hvem der har pant i sådanne aktier med ret til at udøve den dertil knyttede stemmeret. Enhver, der måtte være interesseret, kan ved skriftlig henvendelse til selskabet få en udskrift af fortegnelsen over disse storaktionærer, jfr. AL § 28 a, stk. 2, 4. pkt., ligesom de i fortegnelsen optagne aktionærer og panthavere skal opføres i årsberetningen med angivelse af navn, stilling og bopæl, jfr. stk. 4.

Industriministeriet har i skrivelse af 9/12 1981 efter høring af aktieselskabsregisteret udtalt, at den nominelle værdi af selskabets *egne aktier* skal medtages i § 28 a-fortegnelsen, og at selskabets nominelle beholdning af egne aktier skal medregnes til størrelsen af den aktiekapital, hvoraf de 10% skal udregnes¹⁷.

Efter min opfattelse udgør AL § 28 a et bedre beslutningsgrundlag for aktionæerne, end en fuldstændig indsigt i aktiebogen ville gøre. En indsigt i aktiebogen vil i større selskaber være næsten værdiløs for »menige« aktionærer, fordi aktiebogen som oftest er uoverskuelig. Dette erkendes også i svensk ret¹⁸, hvor der som her ikke er pligt til at føre en personfortegnelse, men alene en aktiefortegnelse. Hr. Hansen med en aktie på 500 kr. har næppe nogen beskyttelsesværdig interesse i at vide, at hr. Petersen er aktionær med et lige så beskedent aktiebeløb. Derimod vil det have betydning for dem begge at vide, at en bestemmende aktiepost ejes af en navngiven storaktionær. Med henblik på opnåelse af en sådan viden er den danske § 28 a et langt bedre instrument, end en fuldstændig indsigt i aktiebogen, der tilmed vil muliggøre urimelige spekulatangreb, ville være.

Det gælder således fortsat, at aktionæren ikke har en egentlig indsigt i aktiebogen, hvilket ligeledes må gælde generalforsamlingens deltagerliste, medmindre vedtægterne – hvilket formentlig meget sjældent forekommer – måtte bestemme, at deltagerlisten fremlægges til eftersyn. Ligeledes kan vedtægterne gøre aktiebogen tilgængelig for aktionæerne.

16. Bet. 1964 s. 158.

17. AB 1982.56.

18. Rodhe s. 123 og 135.

Tysk AktG § 129, stk. 4, bestemmer, at deltagerfortegnelsen fremlægges til eftersyn for alle generalforsamlingsdeltagere før generalforsamlingens første afstemning. Om aktiebogen bestemmer AktG, jfr. § 67, stk. 5, at denne på forlangende forevises enhver aktionær. Derimod består underretningspligt for storaktionærer kun i tilfælde, hvor et foretagende opnår mere end $\frac{1}{4}$ af aktierne i et selskab, jfr. AktG § 20, stk. 1.

Også fransk ret indeholder, jfr. Loi art. 169, regler, der giver den enkelte aktionær indsigt i aktiebogen¹⁹.

Engelsk ret foreskriver underretningspligt for storaktionærer med mere end 5% af kapitalen²⁰. For børsnoterede aktieselskaber er der endda en overordentlig vidtgående oplysningspligt, idet selskabet kan forlange oplyst fra selskabsdeltagerne, hvor mange aktier den enkelte har, og om disse er pantsat eller på anden måde bundet af en aktionæroverenskomst. Oplysningerne registreres og bliver offentligt tilgængelige²¹.

Også § 24, stk. 2, i udkastet til lov om *kommanditselskaber* foreskriver, at kommanditistfortegnelsen på selskabets kontor skal være tilgængelig for enhver selskabsdeltager og for offentlige myndigheder. Derimod er AL § 28 a om registrering af og indsigt i »storaktionærs« aktiebesiddelse ikke overført til forslaget om en lovgivning om kommanditselskaber²².

Ej heller til *revisionsprotokollen* har selskabets aktionærer adgang²³.

3.2. På generalforsamlingen

På den ordinære generalforsamling fremlægges *årsregnskab*, nemlig balance (status), resultatopgørelse, noter, årsberetning og i moderselskaber koncernregnskabet, jfr. AL § 69, stk. 1, og årsregnskabslovens § 2, stk. 1.

Større betydning har imidlertid, hvad der *oplyses* på generalforsamlingen i forbindelse med det enkelte dagsordenpunkt, jfr. nedenfor.

Sædvanligvis *motiveres* de fremsatte forslag, og motiveringen er en ikke uvæsentlig del af beslutningsgrundlaget. Spredt forskellige steder i loven findes specielle påbud om motivering, jfr. eksempelvis AL § 29, stk. 3, 2. pkt., om fravigelse af fortegningsret ved kapitalforhøjelse, og § 134 b, stk. 1, 1. pkt., om forklaring og begrundelse af fusionsplanen – men disse specielle forskrifter må sikkert antages blot at være konkrete udslag af et generelt princip om, at fremlagte forslag kræver en motivering.

19. Hémard-Terré-Mabilat s. 263.

20. Gower s. 634.

21. Gower s. 635.

22. Bet. 937/1981 s. 82 og 104.

23. Gomard s. 392 f. Gomard: Grundrids s. 116.

Art. 241, stk. 2. i udkastet til statut for *europæiske aktieselskaber* bestemmer udtrykkeligt, at ledelsens forslag til en vedtægtsændring skal begrundes i en redegørelse til generalforsamlingen¹.

Ikke blot motivering, men tillige hele den *debat*, der finder sted i forbindelse med et forslag, har betydning som led i generalforsamlingens meningsdannelse². Som fremhævet foran under V.5. vil det derfor ikke være retmæssigt at standse diskussionen, før der har fundet en reel debat sted om forslaget³. Dette princip opstilles ikke blot af hensyn til aktionærens individuelle ønske om at fremkomme med udtalelser, men mindst lige så meget på grund af det kollektive behov for, at sagen er tilstrækkeligt belyst, inden der skrides til afstemning. I sin yderste konsekvens måtte princippet teoretisk set indebære, at kun aktionærer, der overværer den forudgående debat, kan afgive stemme, og at aktionærer ikke på forhånd kan binde sig til at stemme på en bestemt måde, men så vidt fører princippet klart ikke i dag⁴.

Overordentlig væsentlig for dannelsen af beslutningsgrundlaget er *bestyrelsens årsberetning*. Som nævnt skal denne i henhold til AL § 69, stk. 1, 2. pkt., i det mindste *fremlægges* på den ordinære generalforsamling, oftest skal den i henhold til vedtægtsbestemmelsen herom *aflægges*, typisk af bestyrelsesformanden. Årsregnskabslovens § 56 opstiller nærmere krav til indholdet af beretningen.

Der skal deri gives oplysninger om forhold, som ikke fremgår af balance, resultatopgørelse og noter, men som er af betydning for bedømmelsen af selskabets aktiver og passiver, dets økonomiske stilling samt resultatet i det forløbne år, alt under forudsætning af, at oplysningen ikke på grund af særlige omstændigheder kan skade selskabet. Årsberetningen skal endvidere indeholde omtale af betydningsfulde hændelser indtrådt efter årsregnskabs afslutning, af selskabets forventede udvikling samt af dets forsknings- og udviklingsaktiviteter. Endelig skal bestyrelsen i beretningen eller i tilknytning til resultatopgørelse eller balance stille forslag vedrørende resultatdisponeringen, jfr. § 56, stk. 3. Årsberetningen for et moderselskab skal indeholde oplysninger om koncernen som helhed i overensstemmelse med forannævnte principper, jfr. stk. 4.

Før AL 1973 var årsberetning kun påbudt for banker, men også i andre selskaber blev der sædvanligvis afgivet en sådan⁵.

1. Tilsvarende er foreskrevet i art. 265, stk. 1, om det europæiske selskabs omdannelse til et nationalt aktieselskab.
2. Hæftiger s. 72.
3. Meyer s. 58.
4. Sindballe-Klerk s. 230.
5. Bet. 1964 s. 171. Hørlyck s. 93. Gomard: Grundrids s. 96 f. Elisabeth Thuesen i AB 1982.136. Kobbernagel: Dirigenten s. 23.

Forhåndsudsendelse af beretningen kan ikke medføre, at punktet udgår af dagsordenen, blandt andet fordi generalforsamlingsdeltagernes ytringsret derom ikke må afskæres⁶.

Årsberetningen i et *bankaktieselskab* skal i henhold til BL § 35 indeholde oplysning om det gennemsnitlige antal beskæftigede i regnskabsåret, det samlede beløb til lønninger og vederlag til bestyrelse, direktion og repræsentantskab og til lønninger og vederlag til andre i banken ansatte samt tantieme til bestyrelsen.

Forbeholdet om, at der i beretningen ikke skal gives oplysninger, som kan skade selskabet, er kun en fremhævelse af en naturlig grænse, der allerede måtte antages at følge af god og forsigtig regnskabsskik⁷. Betegnelsen »særlige omstændigheder« indicerer, at skademuligheden må være konkret begrundet, ikke blot abstrakt formodet⁸.

Selve *regnskabet* er ikke blot et emne, om hvis godkendelse beslutning skal træffes i medfør af § 69, stk. 2, nr. 1. Det er tillige en afgørende forudsætning for, at generalforsamlingen kan træffe sine beslutninger på et korrekt og fuldstændigt grundlag, ikke blot for så vidt angår selve regnskabsgodkendelsen, men tillige for så vidt angår resultatdisponering, personvalg m.v.⁹. Det fremgår nu af årsregnskabslovens § 4, stk. 2, at regnskabet skal give et retvisende billede af selskabets aktiver og passiver, af dets økonomiske stilling og af resultatet¹⁰. Lider regnskabet af mangler, kan det efter omstændighederne være så uegnet som beslutningsgrundlag og som genstand for selve beslutningen om regnskabsgodkendelse, at generalforsamlingen må udsættes med henblik på reparation. Ved mindre væsentlige mangler, der ikke af dirigenten og forsamlingens flertal antages at være til hinder for generalforsamlingens fortsættelse, bør der tilføres protokollen bemærkning om manglerne¹¹. Der er ikke i dansk ret nogen egentlig minoritetsret til at kræve udskydelse af regnskabsbeslutningen¹².

Også *oplysninger til selskabsdeltagerne fra selskabets revisor* er en væsentlig del af beslutningsgrundlaget. Disse oplysninger kan frem-

6. Kobbernagel a.st. Cfr. om foreningsretten tilsyneladende Børge Rasmussen s. 37.

7. Bet. 1969 s. 142.

8. Gomard: Grundrids s. 97. Se art. 195, 214, stk. 2, 216 og 217 i udkastet til statut for europæiske aktieselskaber. – Se endvidere IFL § 36 om årsberetningen i investeringsforeninger.

9. Gomard s. 364, 376 og 384. Gomard: Grundrids s. 86. Gomard: Revisors stilling i retlig belysning s. 10.

10. Elisabeth Thuesen i AB 1982.136.

11. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 19.

12. SOU 1971:15 s. 230.

komme gennem revisors skriftlige meddelelser i forbindelse med regnskabet eller mundtligt fra revisor under generalforsamlingen. En af revisors fornemste opgaver er at betrygge nuværende og kommende aktionærs information¹³. Revisionspåtegningen på regnskabet, hvori revisor bekræfter, at han har revideret årsregnskabet og det eventuelle koncernregnskab, og hvori han udtaler sig om, hvorvidt disse opfylder lovgivningens og vedtægternes krav, er et væsentligt meddelelsesmiddel i forholdet revisor/aktionær. Revisor skal gøre anmærkning i revisionspåtegningen og give nødvendige supplerende oplysninger i visse situationer, der nærmere er beskrevet i AL § 91. Årsregnskab og det eventuelle koncernregnskab tillige med revisionspåtegningen skal være bestyrelsen i hænde senest to uger før den ordinære generalforsamling, jfr. § 90, stk. 2.

En oplysende bemærkning fra revisor kan være hensigtsmæssig eller direkte nødvendig for at undgå, at regnskabet fremkalder misforståelser hos læseren¹⁴. Som fremhævet af *Gomard* er revisors påtegning ikke et procedureindlæg, men en erklæring, som bekræfter, at regnskabet giver de oplysninger, det skal, eller som meddeler regnskabsmæssige oplysninger¹⁵. Der må ikke henvises til revisionsprotokollen, som ikke er tilgængelig for aktionærerne¹⁶.

I en situation, hvor revisor kun mente at kunne frigøre sig fra sit ansvar med hensyn til regnskabets sandhed ved en henvisning til revisionspåtegningen i revisionsprotokollen, var aktieselskabsregisteret af den opfattelse, at aktionærerne måtte have ret til på generalforsamlingen at blive gjort bekendt med den foretagne tilførsel i revisionsprotokollen, forinden regnskabet godkendtes og décharge meddeltes¹⁷.

Udgangspunktet er, at revisors opgave er udtømt, når han skriftligt har meddelt sig til aktionærerne. På generalforsamlingen skal han, hvis han overhovedet er til stede, således som udgangspunkt iagttage sin tavshedspligt¹⁸. Ofte vil revisor slet ikke være til stede på generalforsamlingen, jfr. forudsætningen i AL § 93, 1. pkt. Er han imidlertid til stede – for eksempel fordi det er blevet skønnet, at hans nærværelse må anses for nødvendig, jfr. § 93, 2. pkt. – kan aktionærerne stille spørgsmål til revisor, lige som revisor på eget initiativ kan fremkomme med oplysninger¹⁹. Hvad enten revisors indlæg fremkommer af egen drift eller som svar på

13. *Gomard*: Grundrids s. 111. *Rodhe* s. 194.

14. *Gomard*: Revisors stilling i retlig belysning s. 98.

15. *Gomard*: Revisors stilling i retlig belysning s. 15.

16. Græsvænge i faglige artikler nr. 7, 1969, s. 60. *Gomard a.v.* s. 35.

17. Græsvænge a.st.

18. *Gomard*: Grundrids s. 117.

19. *Gomard*: Revisors stilling i retlig belysning s. 42.

spørgsmål, må de imidlertid kun vedrøre hans revisionsmæssige opgaver, og de skal holde sig inden for rammerne af §§ 90 og 91²⁰. Det antages i motiverne til AL 1973²¹, at § 76 om aktionærernes interpellationsret over for bestyrelse og direktion, der omtales nærmere nedenfor, sætter en tilsvarende grænse for revisors ret og pligt til på generalforsamlingen at besvare enkelte aktionærers spørgsmål rettet til ham. Det kan efter min opfattelse ikke antages, at rammerne for revisors besvarelse er så vide. Grænsen i interpellationsbestemmelsen i § 76 går, hvor en oplysning ikke kan meddeles uden væsentlig skade for selskabet. Det kan slet ikke være meningen, at revisors indlæg nærmer sig dette yderpunkt. Skal der gives så vidtgående oplysninger, må det ske ved bestyrelse og direktion, eventuelt efter disses konferering med revisor. Men skal der gives oplysning fra revisor, må denne holde sig inden for de endnu snævrere rammer i §§ 90 og 91. Såfremt ledelsen tillader det, vil der dog næppe være noget til hinder for, at revisor går videre, men dette må bero på ledelsens skøn. Inden for rammerne af §§ 90 og 91 må revisor selv skønne, hvilke oplysninger han vil give, men uden for disse rammer må skønnet definitivt være ledelsens, også selv om der er tale om en minoritetsrevisor²².

Norsk AL § 10 ff. giver generalforsamlingen beføjelse til med simpel majoritet at pålægge revisor at give enhver af generalforsamlingen ønsket oplysning om selskabet²³.

Revisors oplysningspligt gælder over for aktionærkredsen som helhed, henholdsvis generalforsamlingen, hvorimod hans tavshedspligt sammenholdt med et princip om ligebehandling af aktionærerne medfører, at revisor ikke må give oplysninger om selskabets forhold til enkelte aktionærer, jfr. AL § 94, 1. pkt. Dette gælder også, selv om den videbegærlige aktionær har stemmemajoritet på generalforsamlingen²⁴. Reglen gælder også en minoritetsrevisor, der således ikke kan give særlige oplysninger til den aktionærminoritet, som har forlangt at få ham udpeget²⁵. Ej heller gennem spørgsmål til revisor på generalforsamlingen kan den pågældende minoritet skaffe sig separat orientering²⁶. Kun gennem en særudtalelse i revisionspåtegningen og bemærkningerne kan medrevisor efter

20. Samme, a. st.

21. Bet. 1969 s. 125 f.

22. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 348. Gomard: Grundrids s. 117. Se endvidere Poul Persson i Revisionsorientering april 1981 s. 6.

23. Gomard: Revisors stilling i retlig belysning s. 41 f.

24. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 349. Bet. 1969 s. 125.

25. Bet. 1969 s. 125. Gomard: Revisors stilling i retlig belysning s. 40. Rodhe s. 190. Persson anf. værk s. 5.

26. Persson anf. værk s. 6.

omstændighederne gøre opmærksom på specielle forhold, men disse meddelelser tilgår jo hele aktionærkredsen²⁷. Ganske undtagelsesvis kan det være rimeligt – ja, måske ligefrem nødvendigt – at revisor direkte underretter indflydelsesrige aktionærer med henblik på, at disse foretager nødvendige skridt, nemlig hvis bestyrelsesmedlemmer uretmæssigt tilegner sig selskabets midler²⁸.

Tysk AktG § 176, stk. 2, bestemmer om revisorerne, at »sie sind nicht verpflichtet, einem Aktionär Auskunft zu erteilen.«

Særdeles væsentlig er den udbygning af beslutningsgrundlaget, der finder sted gennem aktionærernes udnyttelse af deres *interpellationsret* efter AL § 76. Denne hører til aktionærernes forvaltningsmæssige individualbeføjelser²⁹. Adskillige aktionærytringer på generalforsamlingen indeholder spørgsmål til ledelsen, og disse spørgsmål tillige med ledelsens svar derpå bidrager i væsentlig grad til dannelsen af beslutningsgrundlaget³⁰. Det er i denne forbindelse ikke afgørende, om spørgsmålene stilles af videbegærlighed eller af rent taktiske grunde³¹.

AL 1917 og 1930 havde – bortset fra en speciel regel i AL 1930 § 56, stk. 4, om visse interessekonflikter hos ledelsen – ikke nogen regel om interpellationsret, men det antoges i praksis, at en sådan bestod i et vist omfang³².

I UfR 1936.1033 HD figurerede blandt andet på regnskabets statusside nogle væsentlige beløb, der hverken fremgik af driftssiden for dette eller tidligere regnskaber. Det lykkedes ikke aktionærerne gennem udnyttelse af deres interpellationsret at opnå tilfredsstillende forklaring herpå, og søgsmål anlagdes mod selskabet. HR fastslog, at bestyrelsen var pligtig at give nærmere oplysning om, hvordan så relativt betydelige aktiver pludselig kunne indgå i regnskabet³³.

Med AL 1973 forsøgte man at fastlægge en legal afgrænsning af den allerede i praksis antagne oplysningspligt. De oplysninger, der kan kræves, blev herefter defineret som oplysninger om alle forhold, som er af betydning for bedømmelsen af årsregnskabet, årsberetningen samt et eventuelt koncernregnskab og selskabets stilling i øvrigt eller for spørgsmål, hvorom beslutning skal træffes på generalforsamlingen³⁴. Reglen vedrører

27. Samme: a.st. Gomard, anf. værk s. 43.

28. NRT 1957.607. Gomard, anf. værk s. 64 og 98 f.

29. Gomard s. 202.

30. Haeffliger s. 76.

31. Gower s. 542.

32. Bet. 1964 s. 153.

33. Gomard s. 321.

34. Möser s. 74.

alle generalforsamlinger³⁵.

Der må sondres mellem ledelsens *pligt* og *ret* til at give nærmere oplysninger. § 76 trækker en vid grænse for ledelsens pligt dertil, og inden for denne grænse har ledelsen selv sagt også ret til at give oplysningerne. Ofte vil ledelsen imidlertid have ret til at give oplysninger i endnu videre omfang, og grænsen for, hvor oplysningsretten hører op og tavshedspligten begynder, kan bero på et vanskeligt konkret skøn.

I skrivelse af 7/2 1974 fra tilsynet med banker og sparekasser (j.nr. A.32) er dette forhold illustreret. En aktionær havde på generalforsamlingen stillet nærmere spørgsmål om størrelsen af bestyrelsens honorarer, og spørgsmålet om bestyrelsens *ret* og *pligt* til at meddele sådanne oplysninger blev nu indbragt for tilsynet. Dette udtalte, »at der ikke i lovgivningen ses at være bestemmelser, der er til hinder for«, at de pågældende oplysninger retmæssigt kunne gives. Om bestyrelsen imidlertid også havde pligt til at give oplysningerne, måtte afhænge af, om disse var af betydning for bedømmelsen af årsregnskabet³⁶.

Også på dette punkt er *norsk* AL videregående end den danske, idet generalforsamlingen med simpel majoritet kan pålægge bestyrelsen at besvare ethvert spørgsmål. *Gomard* nævner i denne forbindelse med forståelig undren, at selv et knebent flertal på en dårligt besøgt generalforsamling efter de norske regler synes at kunne kræve en hvilken som helst oplysning om selskabet meddelt af revisor og bestyrelse³⁷.

Tysk AktG § 131, stk. 1, pålægger direktionen at give oplysninger om selskabsanliggender på generalforsamlingen efter forlangende fra aktionærer »soweit sie (i.e. oplysningen) zur sachgemässen Beurteilung des Gegenstands der Tagesordnung erforderlich ist.« Er der givet en aktionær oplysninger uden for generalforsamlingen, kan enhver aktionær forlange, at de samme oplysninger gives på generalforsamlingen, også selv om oplysningerne ikke er nødvendige som led i beslutningsgrundlaget for dagsordenpunkterne på den pågældende generalforsamling, jfr. § 131, stk. 4. Under alle omstændigheder skal ledelsens oplysninger på generalforsamlingen opfylde følgende krav i § 131, stk. 2: »Die Auskunft hat den Grundsätzen einer gewissenhaften und getreuen Rechenschaft zu entsprechen.«

Samme krav opstilles i art. 90, stk. 2, i udkastet til statut for *europæiske aktieselskaber*, hvorefter oplysningerne skal opfylde de krav, der må stilles til en samvittighedsfuld og hæderlig redegørelse.

Fransk teori fastslår, at der skal gives »l'information aussi complète que possible«³⁸.

Art. 31, stk. 1, i udkastet til 5. *selskabsdirektiv* bestemmer, at enhver aktionær, som fremsætter anmodning derom på generalforsamlingen, har ret til at få pålidelige oplysninger om selskabets anliggender, såfremt disse er nødvendige med henblik på en saglig vurdering af emner, der er opført på dagsordenen. Inspirationen fra tysk AktG § 131 er umiskendelig.

35. Bet. 1964 s. 158.

36. Bank- og sparekasseloven med kommentarer ved K. Bjørn Jensen og Jørgen Nørgaard s. 144.

37. Gomard: Revisors stilling i retlig belysning s. 41 f. med note 11. Jan Skåre: Lov om Aksjeselskaber, 1977, s. 178 og 205.

38. Hémard-Terré-Mabilat s. 241.

Tilsvarende fastslås i art. 90, stk. 1, i udkastet til statut for *europæiske aktieselskaber*.
AL § 76 foreslås overført til en lov om *kommanditselskaber*³⁹.

I alle tilfælde, hvor aktionærerne har krav på oplysninger efter § 76, omfatter kravet kun en ret til at få *mundtlige oplysninger* fra ledelsen under generalforsamlingen, men ikke en ret til at modtage eller studere selve det materiale, der ligger til grund for oplysningerne⁴⁰.

Interpellationsretten omfatter oplysninger, som er *tilgængelige på generalforsamlingen*. Kræver besvarelsen oplysninger, som ikke er tilgængelige, skal oplysningerne (stadig ikke selve materialet) inden 14 dage skriftligt fremlægges hos selskabet for aktionærerne, ligesom oplysningerne skal tilstilles aktionærer, der har fremsat begæring derom, jfr. § 76, stk. 2. Generalforsamlingen kan dog efter omstændighederne tænkes at betragte de ikke tilgængelige oplysninger som så væsentlige, at generalforsamlingens flertal vælger at udskyde beslutningen, indtil de foreligger⁴¹. Formentlig skal selve formuleringen »tilgængelige på generalforsamlingen« tages cum grano salis. Kan selskabet tilvejebringe oplysningerne ved foretagelse af mindre undersøgelser, som straks kan iværksættes, for eksempel ved opringning til selskabets hovedkontor eller revisor, eventuelt efter en kortere suspension af generalforsamlingen, må selskabet være pligtig at gøre dette⁴². Også reglen i § 76, stk. 2, må forudsætte en rimelig grad af umiddelbar tilgængelighed efter generalforsamlingen. Selskabet kan således ikke have pligt til at iværksætte meget omfattende undersøgelser, for eksempel af statistisk og sammenlignende karakter, som kan være bekostelige eller meget besværlige for selskabet. Sådanne undersøgelser kan det ikke efter *individualbeføjelsen* i § 76 påhvile selskabet at foretage⁴³, men generalforsamlingsflertallet må kunne pålægge bestyrelsen noget sådant.

Medens retten til senere at modtage § 76, stk. 2-oplysningerne er en individualret, er retten til at kræve den pågældende generalforsamlingsbeslutning udskudt hverken en individualret eller en minoritetsbeføjelse, men derimod en beføjelse, der tilkommer generalforsamlingsflertallet. § 76, stk. 2-beføjelsens betydning for beslutningsgrundlaget kan derfor efter omstændighederne blive noget illusorisk, hvis flertallet insisterer på at træffe beslutningen straks trods de manglende oplysninger. Dog kan det tænkes, at de oplysninger, der fremkommer inden for 14-dages-fri-

39. Bet. 937/1981 s. 57 og 80.

40. Gomard s. 322.

41. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 308.

42. Gomard s. 320 f. Se i øvrigt bet. 1969 s. 109 f.

43. Kobbarnagel: Dirigenten s. 38.

sten, er så betydningsfulde, at de danner grundlag for en minoritetsbegæring om ekstraordinær generalforsamling i medfør af AL § 70 med forslag om, at den nye generalforsamling omgør den tidligere beslutning ud fra den betragtning, at forholdet ikke var tilstrækkeligt oplyst, da beslutningen blev truffet.

Aktionærernes interpellationsret må som nævnt udøves *på generalforsamlingen*, ikke uden for denne⁴⁴. Hverken arbejdstagere, myndigheder eller andre, som måtte have udpeget bestyrelsesmedlemmer ud over de generalforsamlingsvalgte, har af denne grund noget krav på besvarelse af spørgsmål ud over § 76⁴⁵.

Som det fremgår af § 76, stk. 1, 2. pkt., gælder oplysningspligten også selskabets forhold til *andre selskaber i samme koncern*⁴⁶, men ikke uden videre selskabets forretningsforbindelse med eller kapitalanbringelse i andre selskaber uden for koncernen.

Interpellationsretten udelukkes ikke, blot fordi den af en eller anden grund vil være til *ulempe for selskabet*⁴⁷. Udelukkelse sker kun, når oplysningerne ikke kan meddeles uden *væsentlig skade* for selskabet. Det vil være fristende for en umiddelbar bestyrelse at dække sig ind under dette legale forbehold, og nogen skepsis over for bestyrelsens anbringende om skadevirkningen vil derfor være rimelig⁴⁸. Bedømmelsen af skadevirkningen må have en vis sammenhæng med størrelsen af aktionærkredsen, således at der i selskaber med en begrænset aktionærkreds, for eksempel familieaktieselskaber, hvor de fleste aktionærer måske endog er aktive i selskabet, vil være en videregående ret til at kræve oplysninger⁴⁹. Selv i et familieaktieselskab kan der dog efter omstændighederne være minoriteter, der ikke kan eller vil holde på hemmelighederne, og her må skadereglen kunne påberåbes med fuld styrke⁵⁰.

Som det fremgår af § 76, er det bestyrelsen, der udøver skønnet vedrørende skadevirkningen. Skønnet tilkommer således ikke dirigenten⁵¹ og ej heller direktionen i tilfælde, hvor spørgsmålet fra aktionæren er rettet til denne⁵².

44. Sindballe-Klerk s. 219. Kobbernagel: Dirigenten s. 38.

45. Gomard: Revisors stilling i retlig belysning s. 45.

46. Jfr. AktG § 131, stk. 1, 2. pkt. Se de tilsvarende bestemmelser i art. 90, stk. 1, 2. pkt., i udkastet til statut for europæiske aktieselskaber.

47. Bet. 1969 s. 109.

48. Gomard s. 322.

49. Sindballe-Klerk s. 225 m. note 14.

50. Samme s. 321.

51. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 55.

52. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 307.

Skadevirkningen kan skyldes, at der er tale om forretningshemmeligheder, der kan udnyttes af konkurrenter⁵³. Det vil ofte være berettiget at tilbageholde oplysninger om påbegyndte, men endnu ikke afsluttede forhandlinger om fusion⁵⁴. Skadehensynet kan tale med særlig styrke, hvor der blandt aktionærerne findes personer, der eksempelvis i kraft af forbindelse med en konkurrerende virksomhed kan tænkes at ville udnytte afgivne oplysninger til skade for selskabet⁵⁵.

I yderste konsekvens kan en lang række oplysninger måske indirekte blive til skade for selskabet, men en sådan abstrakt formodet skademulighed er ikke nok efter § 76. Der må – ganske som efter reglen om bestyrelsens beretning i årsregnskabslovens § 56 – være tale om, at særlige omstændigheder indicerer tilstedeværelsen af en konkret skademulighed⁵⁶.

Tysk AktG § 131, stk. 3, nr. 1, bestemmer, at direktionen (til hvem interpellation rettes efter AktG) kan nægte oplysningen, »soweit die Erteilung der Auskunft nach vernünftiger kaufmännischer Beurteilung geeignet ist, der Gesellschaft oder einem verbundenen Unternehmen einen nicht unerheblichen Nachteil zuzufügen.«

Selv om man måske umiddelbart kan trække lidt på smilebåndet af det »købmandsmæssige« kriterium, rammer bestemmelsen måske alligevel temmelig præcist den betragtningsmåde, der i praksis bør anlægges.

Efter § 131, stk. 3, nr. 2-4, kan oplysning endvidere nægtes om skattemæssige værdiansættelser, størrelsen af enkelte skattebeløb (nr. 2), forskellen mellem aktivers værdiansættelse i status og en højere faktisk værdi (nr. 3) samt (ret selvfølgeligt) i tilfælde, hvor direktionen ville overtræde et straffebud ved at meddele oplysningen (nr. 5)⁵⁷.

Det må antages, at princippet i nr. 2 og 5, men næppe i nr. 3, kan overføres til dansk ret.^{57a}

Strafbarhedsreglen ses gentaget i art. 90, stk. 3, litra b, i udkastet til statut for europæiske aktieselskaber.

Også art. 31, stk. 3, i udkastet til 5. selskabsdirektiv indeholder en skaderegulering og en strafbarhedsregel, hvorefter meddelelse af en oplysning kun må nægtes, hvis oplysningen indebærer risiko for at påføre selskabet en ikke ubetydelig skade, eller hvis meddelelsen er uforenelig med en lovmæssig tavshedspligt.

Det tyske princip om den »købmandsmæssige« vurderingsmåde genfindes i art. 21 i udkastet til 7. selskabsdirektiv, der – i tilslutning til en opregning i udkastets art. 20 af, i hvilket omfang regnskabsnoterne skal indeholde oplysning om koncernvirksomheder, associerede

53. Bet. 1964 s. 153. Gomard s. 320 f.

54. Bank- og sparekasseloven med kommentarer ved K. Bjørn Jensen og Jørgen Nørgaard s. 143.

55. Sindballe-Klerk s. 225.

56. Kobbernagel: Dirigenten s. 37.

57. Nr. 4 er i denne forbindelse ikke af interesse, idet den kun gælder situationer, hvor regnskabsgodkendelsen ikke henhører under generalforsamlingens kompetence.

57a. En Bundesgerichtshof-dom af 29/11 1982, gengivet i NJW 1983.878 ff, fastslår, at skadereglen ikke kan påberåbes i tilfælde, hvor oplysninger klart indikerer pligtforhold hos ledelsen. Tilsvarende må sikkert antages at gælde i dansk ret.

virksomheder og visse andre mere eller mindre afhængige virksomheder – skulle give medlemsstaterne mulighed for at tillade, at oplysninger kan udelades, »såfremt de ud fra en sund og rimelig forretningsmæssig vurdering er af en sådan art, at de vil kunne være til alvorlig skade for én af de berørte virksomheder.« I den endelige udformning af direktivet (13/6-1983) er skadereglen (art. 35, stk. 1, litra b) udformet således, at oplysningerne kan udelades, »hvis de kan volde betydelig skade for én af de virksomheder, der berøres af disse bestemmelser«.

IFL § 9, stk. 5, indeholder en skaderegel svarende til AL § 76. Det understreges i IFL's motiver, at bestyrelsens skøn er afgørende for oplysningspligtens omfang. Som eksempler på oplysninger, der kan have skadevirkning, nævnes i motiverne, at ledelsen anmodes om at fremkomme med vurderinger af et konkret selskabs stilling og fremtidsmuligheder, eller at ledelsen i en investeringsforening, der på grund af sin størrelse kan påvirke markedet, anmodes om at fremkomme med generelle, evaluerende udtalelser⁵⁸.

I *andelsretten* antages oplysningspligten, først og fremmest som følge af den afgørende økonomiske betydning, selskabets virksomhed ofte har for den enkelte andelshaver, at være mere vidtgående end AL § 76, måske så vidtgående, at der kan forlanges oplysninger om alle selskabsforhold, blot ledelsen ikke derved krænker en tavshedspligt, som selskabet har påtaget sig i forhold til tredjemand⁵⁹.

Hvilke *sanktioner* har generalforsamlingen, henholdsvis den enkelte aktionær, hvis man finder, at ledelsen uretmæssigt nægter en oplysning? Generalforsamlingsflertallet kan ikke pålægge bestyrelsen at give oplysningen i strid med bestyrelsens skøn, men flertallet kan drage den konsekvens at nægte regnskabsgodkendelse, forkaste det forslag, hvorom debatten drejer sig, eller efter omstændighederne afsætte bestyrelsen⁶⁰. Universalforsamlingens flertal kan sikkert pålægge bestyrelsen at fremkomme med oplysninger, medmindre bestyrelsen netop kan sandsynliggøre, at den frygtede skadevirkning skyldes konkurrenter blandt aktionærerne. Der kan endog tænkes den situation, at der ved majoritetsbeslutning, som skyldes særlig stemmewægt hos en *kapitalmæssig* minoritet, åbenbart skaffes visse aktionærer eller andre en utilbørlig fordel på selskabets bekostning, således at generalklausulen i AL § 80 medfører, at selv denne majoritetsbeslutning i en universalforsamling ikke forpligter bestyrelsen til at meddele de pågældende oplysninger⁶¹. Selv om generalforsamlingsflertallet er stemt for at kræve de pågældende oplysninger, vil flertallet jo kun kunne afskedige den genstridige bestyrelse, hvis der er dækning herfor i dagsordenen.

Under et anfægtelsessøgsmål efter AL § 81 vil der præjudicielt kunne tages stilling til, om ledelsen uretmæssigt har nægtet at meddele krævede oplysninger. Derimod er det antaget i lovmotiverne, at oplysningerne

58. Bet. 942/1981 s. 60 f.

59. Hørlyck: Dansk andelsret s. 228.

60. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 307.

61. Sindballe-Klerk s. 238.

ikke kan fremtvinges ved *isoleret søgsmål herom*⁶². Det forekommer at være en overordentlig fattig trøst, at oplysningsspørgsmålet kan afgøres præjudicielt under et anfægtelsessøgsmål. Selve aktionærens lyst til at anlægge anfægtelsessøgsmålet kan jo netop i høj grad afhænge af, hvad de ønskede oplysninger indeholder. Måske er anfægtelsessøgsmålet overflødigt, hvis oplysningerne gives, eller måske skal påstande og anbringender under anfægtelsessøgsmålet være helt anderledes. Man kunne fristes til at tro, at det var de magiske ord i § 76 »efter bestyrelsens skøn«, der – måske inspireret af klassiske forvaltningsretlige principper om »forvaltningens frie skøn« – førte til slutningen om manglende mulighed for et særskilt søgsmål om spørgsmålsretten. Dette kan imidlertid ikke være tilfældet, eftersom kommissionen bag 1964-udkastet, der netop *ikke*⁶³ indeholdt den nævnte passus om bestyrelsens skøn, antog samme løsning som 1969-motiverne. *Gomard* antog – ganske vist før AL 1973, men med kendskab til både bet. 1964 og 1969 – at oplysningskravet efter omstændighederne kan fremtvinges ved søgsmål⁶⁴. Også *Gomards* nyere fremstilling af problemet antager, at bestyrelsens afgørelse kan tilsidesættes af domstolene, hvis den er åbenbart ubegrundet⁶⁵. Også *Kobbernagel* antager, at oplysningskravet efter omstændighederne kan gennemtvinges ved søgsmål⁶⁶. *Kobbernagel* fremhæver, at en aktionær, der vil søge en oplysning fremtvunget, nødsages til at anlægge en kostbar og kompliceret (og, kunne det tilføjes, for selskabet langt mere indgribende) anfægtelsessag, og at det vil være vanskeligt for aktionærens juridiske rådgiver at vurdere udfaldet af anfægtelsessagen, før rådgiveren kender den oplysning, som selskabet netop vægrer sig ved at meddele.

I en konkret sag (ganske vist fra før AL 1973)⁶⁷ har aktieselskabsregisteret henvist en aktionær, der ikke hos bestyrelsen kunne få nærmere oplysninger om statusposten »diverse kreditorer«, til at rejse spørgsmålet på den ordinære generalforsamling eller *eventuelt gå til domstolene*, idet registeret savnede hjemmel til at afkræve selskabet et mere detaljeret regnskab. Det fremgår ikke, om registeret herved har antaget en isoleret søgsmålsret om oplysningen, eller om der blot har været tænkt på muligheden for at få et mangelfuldt regnskab omstødt.

Svensk ret har valgt den løsning at foreskrive, at de pågældende oplysninger inden to uger

62. Bet. 1964 s. 153. Bet. 1969 s. 116. I samme retning Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 307 og Hørlyck s. 105.

63. § 67.

64. Gomard s. 321. Se den foran nævnte UfR 1936.1033 HD.

65. Gomard: Revisors stilling i retlig belysning s. 42.

66. Kobbernagel: Dirigenten s. 37 f. med note 16.

67. Refereret af Græsvænge i Faglige artikler nr. 7, 1969, s. 56.

skal gives til revisor⁶⁸. Dette synes ikke at løse problemet. Ofte vil revisor i forvejen kende oplysningerne, og disse kommer stadig ikke til aktionærernes kundskab på grund af revisors tavshedspligt.

Tysk AktG § 132 tillader udtrykkeligt »gerichtliche Entscheidung über das Auskunftsrecht«⁶⁹.

Art. 31, stk. 4, i udkastet til 5. *selskabsdirektiv* bestemmer, at tvister vedrørende det berettigede i at nægte en oplysning henhører under domstolene.

Ligeså art. 90, stk. 5, i udkastet til statut for *europæiske aktieselskaber*. Får aktionæren i det europæiske selskab medhold, skal hele oplysningen inden fire uger bekendtgøres i SE-bladene, jfr. udkastets art. 90, stk. 6. Den mundtlige domsforhandling finder sted for lukkede døre, jfr. udkastets art. 90, stk. 5, i.f.⁷⁰.

Der vil sikkert ikke være noget til hinder for at bestemme i aktieselskabets vedtægter, at en tvist om udstrækningen af bestyrelsens oplysningspligt efter § 76 er et domstolsanliggende, eller at tvisten henskydes til en voldgiftsret, forudsat forskrifterne for dennes konstitution og funktion er betryggende⁷¹.

På en fredelig, uproblematisk generalforsamling sidder sikkert hverken ledelse eller aktionærer med AL § 76 i tankerne. Derimod får bestemmelsen betydning, hvis fronterne er trukket op mellem ledelse og opposition. I denne situation må det desværre indrømmes, at § 76 ikke yder aktionæren noget synderligt godt værn overfor en umeddelsom, beslutsom bestyrelse, hvis generalforsamlingsbeslutningen kan træffes trods de ikke meddelte oplysninger, og hvis ledelsens afslag ikke isoleret kan prøves. Forholdet ses – lidt polemisk – karakteriseret således, at aktionæren har ret til at spørge, men ikke til at få svar⁷².

Den ansvarsbevidste selskabsledelse vil sikkert forud for en generalforsamling, hvor væsentlige beslutninger skal træffes, forberede sig på de spørgsmål, der kan forventes stillet, så at eventuelle nødvendige undersøgelser med henblik på besvarelsen er foretaget inden generalforsamlingen. Heri ligger ikke nødvendigvis et ønske fra ledelsen om, at aktionærerne kun skal have oplysninger om de pågældende problemer, hvis de spørger, men snarere en erkendelse af, at en altomfattende redegørelse »ex officio« fra ledelsen ville blive endeløs. Således nævner Hjejle⁷³, at han

68. SOU 1971:15 s. 236 f. Rodhe s. 231.

69. Hefermehl s. 26, der tilføjer: »Ob der Vorstand die Auskunft zu geben hat, entscheidet nicht wie bisher er selbst in eigener Machtvollkommenheit, sondern auf Antrag ausschließlich das Gericht.«

70. Bull.suppl. 4/75 s. 167.

71. Formentlig må det tillige forudsættes, at de generelle voldgiftsomkostninger afholdes af selskabet.

72. Rodhe s. 231.

73. Bernt Hjejle: Hof eller Tuborg? Konkurrence og fusion 1895-1970, et kapitel af dansk industrihistorie, 1982, s. 154.

forud for en ekstraordinær generalforsamling, der i 1970 skulle godkende den store bryggerifusion, i sin egenskab af bestyrelsesformand udbad sig en liste over de spørgsmål, som aktionærene kunne tænkes at stille. Listen kom til at omfatte 70 spørgsmål med svar, men ingen stillede faktisk spørgsmål på generalforsamlingen (!).

I USA ses der udarbejdet hele værker med lister over spørgsmål, som aktionærer ofte stiller⁷⁴. Et par eksempler er følgende (min nummerring):

1. Hvor mange af bestyrelsesmedlemmerne er helt uafhængige af selskabets direktører?
2. Opbevarer selskabet udaterede, underskrevne tilbagetrædelseserklæringer fra bestyrelsesmedlemmer?
3. Har selskabet overvejet at indføre kumulativ stemmeafgivning ved bestyrelsesvalg og at forkorte valgperioden til ét år?
4. Er stemmeoptællerne uafhængige?
5. Hvordan forholder selskabet sig med fuldmagter, der returneres underskrevet af aktionærer uden direktiver for stemmeafgivningen?
6. Hvorfor er der ingen kvinder i bestyrelsen?
7. Hvilket vederlag får bestyrelsesmedlemmerne?
8. Får de også vederlag, hvis de udebliver fra et bestyrelsesmøde?
9. Hvorfor er (bestemte bestyrelsesmedlemmer) ikke til stede på generalforsamlingen?
10. Hvem repræsenterer bestyrelsesmedlemmerne – alle aktionærene eller bestemte interessegrupper?
11. Hvorfor er det tilladt vore bestyrelsesmedlemmer også at være medlem af adskillige andre bestyrelser? Svækker det ikke deres indsats hos os?

Spørgsmål 1 og 2 vil sikkert umiddelbart kunne kræves besvaret på en dansk generalforsamling. Spørgsmål 3 er af »selskabspolitisk«, ikke af faktisk art. Spørgsmål 4 må ubetinget besvares, eventuelt med dirigentens hjælp. Også spørgsmål 5 må bestyrelsen have pligt til at besvare, såfremt det ikke umiddelbart fremgår af selskabets cirkulære i forbindelse med fuldmagtsindsamlingen, hvorledes bestyrelsen vil stemme på fuldmagter, når der ikke gives direktiver derom. Også spørgsmål 6 er selskabspolitisk. Det kan returneres til generalforsamlingen, under hvis kompetence valget jo hører, men det bør nok alligevel realitetsbesvares, fordi selskabet som regel foretager indstilling om kandidater. (Det er i øvrigt et godt

74. Jfr. således Arthur Young and Co.: Questions at annual meetings of shareholders, 1980.

spørgsmål!) Spørgsmål 7 må kunne kræves besvaret, ligesom selskabets praksis ad spørgsmål 8 bør oplyses. Spørgsmål 9 vil det være naturligt at besvare, men pligt dertil består næppe, medmindre der er tale om et mas-sivt eller tilbagevendende fravær. Spørgsmål 10 kan næppe kræves be-svaret; der kan foreligge aktionæroverenskomster, som aktionærerne ikke har ret til at kende. Er der i henhold til en vedtægtsbestemmelse givet minoritetsrepræsentation til en storaktionær, der overskrider § 28 a-grænsen, kan dette sikkert kræves oplyst. Spørgsmål 11, der også i nogen grad er af selskabspolitisk art, kan næppe kræves besvaret særlig konkret, smh. i øvrigt tysk AktG § 100, stk. 2, nr. 1, hvorefter en person højst kan være medlem af 10 bestyrelser, og i samme retning (om fysiske personer) art. 9, stk. 3, i udkastet til 5. selskabsdirektiv.

En mere radikal måde at forbedre aktionærernes beslutningsgrundlag på er *granskningsinstituttet* i AL § 95. Med norske, tyske, østrigske og til dels engelske forbilleder blev begrebet indføjet i AL 1973⁷⁵. Granskning kan besluttes af generalforsamlingsflertallet i medfør af § 95, stk. 1, eller under visse betingelser forlanges af en minoritet på 25% af aktiekapitalen, forudsat skifteretten finder anmodningen tilstrækkeligt begrundet, jfr. stk. 2. Der har næppe endnu været mange granskningssager, men insti-tuttet har sikkert betydning ved sin præventive virkning. I særlige situa-tioner kan granskningsinstituttet tillige med generalklausulerne i AL §§ 63 og 80 yde beskyttelse mod misbrug⁷⁶, idet granskningsinstituttet giver minoriteten et instrument til opnåelse af information og forbedring af be-slutningsgrundlaget, medens generalklausulerne udgør et instrument til anfægtelse af utilbørlige beslutninger. Anfægtelsen forudsætter ofte viden, og en sådan kan eventuelt skaffes gennem granskningen. Den om-stændighed, at granskningsmændene sætter fokus på bestemte forhold, der interesserer minoriteten, og at granskningen afsluttes med en beret-ning, gør granskningsinstituttet særligt anvendeligt til at forbedre aktio-nærernes beslutningsgrundlag⁷⁷.

Granskningstemaet må være

1. selskabets stiftelse,
2. nærmere angivne forhold vedrørende selskabets forvaltning eller
3. visse regnskaber, jfr. § 95, stk. 1, 1. pkt.

75. Bet. 1969 s. 126. § 30 i udkastet til lov om kommanditselskaber foreskriver, at AL § 95 om ekstraordinær granskning finder tilsvarende anvendelse.

76. Gomard: Grundrids s. 119.

77. Poul Persson i Revisionsorientering april 1981 s. 8.

Der må altså være tale om et konkret defineret granskningstema, ikke om en generel undersøgelse af hele selskabsforvaltningen⁷⁸. Temaet vil ofte være forhold, der kan medføre erstatnings- eller strafansvar for stiftere eller ledelse, men granskningen kan også være motiveret af et ønske om at skaffe klarhed over årsagerne til, at selskabets økonomiske stilling er blevet forringet⁷⁹.

Der er ikke i dansk ret noget krav om, at de, der stemmer for granskning, eller den minoritet, der forlanger den ved henvendelse til skifteretten, skal have *besiddet deres aktier i en vis periode*. Ved at opstille et sådant krav kunne det undgås, at granskningsinstituttet misbruges til at skade selskabets omdømme. Misbrugsfaren er dog næppe stor. Den, der har erobret majoriteten og således ubetinget kan gennemtvinge granskning efter § 95, stk. 1, vil sikkert ikke være interesseret i at skade selskabets omdømme. Det samme synspunkt kan anføres om den, der har så betydelig en minoritet som 25% af kapitalen, men skulle en minoritet af denne størrelse endelig være interesseret i at skade selskabet – for eksempel for at hidføre kursfald på selskabets aktier med henblik på opkøb af disse – vil sikkerhedsventilen ligge i, at skifteretten i medfør af § 95, stk. 2, skal frasortere den ubegrundede granskningsanmodning.

Granskningsmændenes *vederlag* udredes af selskabet, jfr. § 95, stk. 4. Kræver granskningsmændene sikkerhedsstillelse, må også denne præsteres af selskabet.

I en utrykt ØLK af 7/3 1979 (6. afd. kæresag nr. 9/79) var der i et anpartsselskab udnævnt en granskningsmand i medfør af ApL § 76, stk. 2 (svarende til AL § 95, stk. 2). Granskningsmanden anmodede om sikkerhedsstillelse for sit honorar. Selskabet nægtede at stille sikkerheden, idet det gjorde gældende, at sikkerheden måtte stilles af den anpartshaver, der havde begæret granskningen. Da det påhvilede selskabet at betale granskningsmandens vederlag, fandtes selskabet ikke at have føje til at nægte at efterkomme anmodningen om sikkerhedsstillelse. Skifteretten, der efter de nævnte lovbestemmelser skal fastsætte granskningsmandens vederlag, ansås kompetent til at påkende tvisten.

I en utrykt VLK af 29/6 1981 (VL nr. B 1409/1981) blev granskning vedrørende et bankaktieselskabs gaveydelse afslået af skifteretten og VLR. Retten fandt, at der forelå fuld klarhed med hensyn til forholdet mellem selskabet og modtageren, og da minoritetens interesser måtte anses betryggende sikret blandt andet ved det offentlige indsigt i bankens forhold og ved en sket udnævnelse af minoritetsrevisor i medfør af AL § 82, stk. 2, fandtes granskningskravet ikke tilstrækkeligt begrundet⁸⁰.

Tysk AktG § 142, stk. 2, begrænser granskningstemaet til forhold vedrørende selskabets forvaltning inden for de foregående fem år. AL § 95

78. Möser s. 72.

79. Jfr. ministerens bemærkninger til lovforslaget. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 350.

80. Afgørelsen er nærmere omtalt af Werlauff i UfR 1982 B s. 204 f.

indeholder ingen tilsvarende begrænsning, men *forholdenes alder* vil sikkert blive taget i betragtning af skifteretten, hvor denne i § 95, stk. 2-situationen skal tage stilling til, om granskningsanmodningen er begrundet.

Granskning og anfægtelsessøgsmål kan ikke antages at have *litis pendens-virkning* for hinanden. En iværksat granskning vil således ikke være til hinder for et anfægtelsessøgsmål om beslutninger, der er omfattet af granskningen, ligesom en anlagt anfægtelsessag ikke vil være til hinder for, at det beslutes at granske omstændighederne omkring den omstridte beslutning. Mest aktuelt vil dette sikkert være i forbindelse med granskning efter begæring af en minoriet. Skifteretten må dog, når den i medfør af § 95, stk. 2, 3. pkt. afgør, hvorvidt granskningsanmodningen er tilstrækkeligt begrundet, tage i betragtning, at der verserer en anfægtelsessag om de samme spørgsmål, ligesom en domstol, der under anfægtelsessøgsmålet præsenteres for en granskningsberetning om det omtvistede emne tilvejebragt på minoritetens begæring, medens retssagen verserer, må afgøre efter den almindelige regel i retsplejelovens § 344, stk. 1 – om den frie bevisbedømmelse – hvilke faktiske omstændigheder, der skal lægges til grund ved sagens pådømmelse.

Om granskningsberetningen bestemmer tysk AktG § 145, stk. 4, udtrykkeligt, at også omstændigheder, hvis offentliggørelse er egnet til at tilføje selskabet eller andre selskaber i samme koncern en ikke uvæsentlig *skade*, skal medtages i beretningen, hvis kendskabet dertil er nødvendigt til bedømmelse af de undersøgte forhold. Tilsvarende må sikkert antages i dansk ret.

AL § 95, stk. 5, foreskriver, at granskningsberetningen skal *fremlægges til eftersyn* for aktionærerne senest otte dage før generalforsamlingen – nemlig den generalforsamling, som bestyrelsen forudsættes at have pligt til at indkalde, så snart beretningen foreligger⁸¹. Der består ikke efter dansk ret nogen pligt til udsendelse af granskningsberetningen til noterede aktionærer, til aktionærer, der var mødt på den generalforsamling, hvor granskningskravet blev fremsat, eller til de eventuelle minoritetsaktionærer, der har foranlediget granskningen, cfr. tysk AktG § 145, stk. 4, 3. pkt., hvorefter selskabet efter begæring skal tilsende aktionærerne kopi af beretningen. I generalforsamlingsindkaldelsen må det nævnes, at beretningen er fremlagt, ligesom det vil være naturligt, men ikke obligatorisk, at gengive beretningens væsentligste indhold.

Granskningsmændenes beretning er *kun bestemt for generalforsamlingen*. Den skal ikke indsendes til aktieselskabsregisteret eller andre of-

81. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 352.

fentlige myndigheder. Indicerer den strafbare forhold hos ledelsen, kan der dog efter omstændighederne blive tale om at indsende den til den kompetente myndighed⁸².

3.3. Særlige informationstemaer

Om en række emner er det særligt foreskrevet, at generalforsamlingen skal orienteres.

Det gælder således, hvis bestyrelsen for at undgå betydelig og truende skade for selskabet har *erhvervet egne aktier uden generalforsamlingens bemyndigelse*, jfr. AL § 48 a, stk. 2¹. Det gælder ligeledes i tilfælde af *tab af halvdelen af aktiekapitalen*. Bestyrelsen skal da på generalforsamlingen redegøre for selskabets økonomiske stilling, jfr. AL § 69 a².

Dansk ret foreskriver ikke, at aktionærerne skal informeres om *stemmeaftaler*, bortset fra sådan pantsætning af større aktieposter, som medfører overgang af stemmeretten, jfr. AL § 28 a, stk. 1, 2. pkt. Art. 93, stk. 2, i udkast til statut for europæiske aktieselskaber foreskriver, at stemmetsaftaler – der i øvrigt ifølge udkastets stk. 2 alle skal anmeldes til selskabet – medfører pligt til i selskabets årsberetning at angive navnene på aftalens parter og det samlede pålydende beløb af deres aktier. Omtale i beretningen skal finde sted, når selskabet har modtaget meddelelse om aftalens ophør.

Det kan være af særlig interesse for aktionærerne til brug ved blandt andet deres beslutning om personvalg at vide, om der foreligger *interessekonflikt* i forbindelse med bestyrelsesmedlemmers eller direktørers deltagelse i dette og andre selskaber. AL 1930 § 56, stk. 4, bestemte, at enhver aktionær havde ret til på generalforsamlingen at få oplysning om direktørers eller bestyrelsesmedlemmers eventuelle medlemsskab af bestyrelser i andre selskaber, der enten konkurrerede med eller stod i nærmere forretningsforbindelse med selskabet³. I 1964-udkastet gentoges bestemmelsen⁴. I 1969-udkastet udgik den imidlertid. Der var under de nordiske forhandlinger enighed om, »at denne specielle oplysning ikke er

82. Poul Persson i Revisionsorientering april 1981 s. 7.

1. Tysk AktG § 71, stk. 2. 2. selskabsdirektiv art. 19, stk. 2, og art. 22, stk. 2.

2. Se den endnu strengere BL § 43, stk. 2. Bank- og sparekasselovent med kommentarer ved K. Bjørn Jensen og Jørgen Nørgaard s. 162. Se endvidere art. 249, stk. 1, i udkastet til statut for europæiske aktieselskaber.

3. Gomard s. 321.

4. Udkastets § 67, stk. 3.

af særlig interesse for aktionærerne», og at der ikke var tilstrækkelig grund til at optage en særlig regel ved siden af den almindelige interpellationsregel i § 76⁵. Ministerens bemærkninger til lovforslaget afviger fra det citerede sted i bet. 1969, idet ministeren alene medtog det sidste led i begrundelsen. Efter min opfattelse må det herefter antages, at ophævelsen af AL 1930 § 56, stk. 4, på ingen måde medfører, at aktionærerne er afskåret fra at få en oplysning af den nævnte art, idet en sådan ret må antages at følge af § 76.

Art. 9, stk. 2, i udkastet til 5. *selskabsdirektiv* bestemmer, at generalforsamlingen hvert år skal underrettes om de dispensationer, som bestyrelsen har givet direktører til at deltage i et andet foretagende. Ligeledes skal generalforsamlingen hvert år i medfør af art. 10, stk. 3, underrettes om enhver aftale, i hvilken selskabet deltager, og som direkte eller blot indirekte berører et af direktions- eller kontrolorganets medlemmers interesser.

Tilsvarende bestemmelser er nedfældet i art. 69, stk. 4, i udkastet til statut for *europæiske aktieselskaber*.

3.4. Situationer, hvor der er opstillet særlige informationskrav

Om den *stiftende generalforsamling* opregner § 9, stk. 4, en række forhold, hvormed aktionærerne skal gøres bekendt, for at grundlaget for generalforsamlingens beslutning om, hvorvidt selskabet skal stiftes, kan blive så fuldstændigt som muligt. Foruden fremlæggelse af tegningslister og opgørelse over stiftelsesomkostninger skal der gives oplysning om det accepterede aktiebeløb, aktiernes fordeling og det indbetalte beløb. Der skal kort sagt fra stifternes side gives en udførlig beretning om hele aktietegningens forløb¹. Blandt andet af hensyn til yderligere forbedring af beslutningsgrundlaget er der i § 6, stk. 1, opstillet en række indholdskrav til stiftelsesoverenskomsten, hvoriblandt kan nævnes § 6, stk. 1, nr. 4, der foreskriver, at der deri skal ske optagelse af de bestemmelser, som måtte være truffet om, at der med stiftere eller andre skal indgås aftale, hvorved der påføres selskabet en væsentlig økonomisk forpligtelse.

Allerede før AL 1973 var det om *déchargebeslutninger* antaget, at der måtte tilvejebringes et tilstrækkelig godt informationsgrundlag for disse, hvis de skulle have nogen retsvirkning². Gomard beskrev før AL 1973 forholdet således, at *déchargen* kun fritog bestyrelsen for ansvar,

5. Bet. 1969 s. 113.

1. Bet. 1969 s. 62.

2. Sindballe-Klerk s. 257.

dersom beretning og regnskab indeholdt sådanne oplysninger, at generalforsamlingen kunne danne sig en mening om, hvorvidt og i hvilket omfang ansvar kunne være gjort gældende³. Denne beskrivelse af retsstillingen har sikkert fortsat gyldighed⁴. Har generalforsamlingen fået alle relevante oplysninger og derefter meddelt décharge, vil beslutningen være bindende, cfr. dog herved muligheden for minoritetssøgsmål efter AL § 144, stk. 3. Det er således formentlig kun en kodifikation af denne allerede gældende retsstilling, når § 144, stk. 2, gør déchargebeslutningens bindende karakter afhængig af, at der er givet i alt væsentligt rigtige og fuldstændige oplysninger til generalforsamlingen, inden beslutningen blev truffet. Som nævnt foran er der her tale om en generel beskrivelsesmåde, der formentlig vil kunne overføres også til flere andre beslutningstyper.

Før aktionæerne kan tage stilling til forslag om *kapitalforhøjelse*, må der tilvejebringes indgående oplysninger om selskabets økonomiske stilling tillige med oplysninger om forhøjelsesforslagets konsekvenser⁵. Med henblik herpå foreskriver AL § 29, stk. 2, at der, hvis ikke generalforsamlingen skal behandle årsregnskabet, skal ske fremlæggelse af det seneste årsregnskab m.v., en beretning fra bestyrelsen og en udtalelse fra revisor. Også en række andre oplysninger skal i medfør af § 29, stk. 3, gives aktionærerne. Endelig tvinger § 32 generalforsamlingen til at tage stilling til en række spørgsmål og dermed gøre sig beslutningens rækkevidde klar.

Tilsvarende regler finder anvendelse i tilfælde af *kapitalnedsættelse*, jfr. § 44 a, således at aktionærerne skaffes indgående kendskab til selskabets økonomiske stilling, inden de træffer beslutningen⁶.

Skal generalforsamlingen træffe beslutning om ydelse af *gave* til almennyttige eller dermed ligestillede formål, jfr. § 114, må der tilvejebringes sådanne oplysninger om hensigten med gaven, selskabets økonomiske stilling samt omstændighederne i øvrigt, som gør det muligt for aktionærerne at skønne, hvorvidt den foreslåede gaveydelse er rimelig⁷.

Endelig er der i *fusionssituationen* opstillet en række garantier, der – med 3. direktivs ord – skal »sikre, at aktionærerne i de selskaber, der fusionerer, informeres på hensigtsmæssig måde og så objektivt som muligt om fusionens virkninger ...«⁸. En af hovedhjørnestenene i dette be-

3. Gomard s. 404.

4. Rodhe s. 205.

5. Gomard: Grundrids s. 42.

6. Samme: anførte værk s. 57.

7. Werlauff UfR 1982 B s. 205.

8. Præambelen til 3. selskabsdirektiv.

slutningsgrundlag er fusionsplanen, jfr. § 134 a, samt bestyrelsens skriftlige redegørelse, hvori fusionsplanen forklares og begrundes, jfr. § 134 b, samt endelig de uvildige, sagkyndige vurderingsmænds skriftlige udtalelse om fusionsplanen, jfr. § 134 c. Tilsvarende informationsgarantier opstilles i *spaltningssituationen*, jfr. præamblen til 6. *direktiv*. Dette indeholder i art. 3 og 4 detaljerede regler om en spaltningsplan.

4. Afstemningen

I det følgende søges afstemningssubjekt, -objekt og -procedure beskrevet – med andre ord spørgsmålene: hvem stemmer, hvad stemmes der om, og hvordan stemmes der?

4.1. Generelt om afstemningen

Set fra et *individuel* aktionærsynspunkt er afgivelsen af stemme på generalforsamlingen en retshandel – en viljeserklæring, som afgives overfor selskabet med det formål at fremkalde en retsfølge, nemlig en generalforsamlingsbeslutning¹. Set fra et *kollektivt* generalforsamlingssynspunkt er afstemningen et led i beslutningsprocessen hos en forsamling, hvis vilje kun kan udtrykkes i beslutninger, der bliver til gennem afstemninger².

Foran under V.6. er det generelt søgt fastlagt, hvem der har stemmeret. Under den konkrete afstemning om et bestemt forslag er *stemmeretssubjektet* den stemmeberettigede person, som er til stede på generalforsamlingen i det øjeblik, hvor afstemningen foregår, hvad enten den pågældende har overværet de forudgående forhandlinger eller ej³.

Det er ligeledes drøftet foran, hvorvidt der efter dansk ret kan antages at være pligt til en *homogen stemmeafgivning*, eller om det må være tilladt at foretage differentieret stemmeafgivning (stemmedeling). Spørgsmålet kan ikke antages at være endeligt afklaret. Som påpeget af Gomard⁴ kan en aktionær både eje aktier, som er bundet af en stemmebindingsaftale, og andre, der ikke er – »frie aktier«. Der ses intet rimeligt grundlag for at nægte aktionæren retten til en differentieret stemmeafgivning i

1. Haefliger s. 110.

2. Kobbernagel: Dirigenten s. 89.

3. Sindballe-Klerk s. 230.

4. J 1969.358 f.

denne situation. Det samme kan være tilfældet, hvor kun en del af aktionærens aktiepost er pantsat med ret for panthaver til at udøve stemmeretten.

Svensk ret er ikke i tvivl om resultatet: her foreligger pligt til homogen stemmeafgivning⁵.

Efter *engelsk* ret er der intet til hinder for stemmedeling⁶.

Hvad enten stemmedeling antages at være tilladt eller ej i dansk ret, må det om aktier, der *ejes af det offentlige*, antages, at der består pligt til en homogen stemmeafgivning. Det offentliges stemmeafgivning kan ikke eksempelvis afspejle de minoritetssynspunkter, der gør sig gældende i et kollektivt organ, som træffer beslutning om stemmeretten⁷.

Sædvanligvis vil der ved afstemningen ikke ske *klassemæssig opdeling af aktionærerne*, idet aktiernes klassesdeling typisk viser sig ved, at nogle aktier har større stemmewægt end andre, medens der i øvrigt stemmes på én gang. Dog kan det være foreskrevet, at der om visse spørgsmål skal ske klassevis afstemning⁸.

I tilfælde, hvor en beslutning indebærer, at aktionærers retsstilling forringes, er der intet foreskrevet i AL om *særskilt afstemning blandt de aktionærer, i hvis rettigheder der gøres indgreb*, cfr. tysk AktG § 179, stk. 3, § 182, stk. 2, og § 222, stk. 2. Sådan særskilt afstemning kan dog sikkert foreskrives i vedtægterne⁹.

Har et forslag, der på generalforsamlingen skal opnå en vis majoritet for at være vedtaget, ikke opnået denne tilslutning, er forslaget bortfaldet, og der kan ikke rådes bod herpå ved *efterfølgende indhentelse af samtykke*¹⁰. Derimod antages efterfølgende indhentelse af samtykke fra aktionærer, hvorfra tiltrædelse kræves i henhold til AL § 79, at være tilstrækkelig, jfr. nedenfor 4.5.

I foreningsretten ses begrebet *urafstemning* nu og da foreskrevet¹¹. Noget sådant ses formentlig ikke i selskabsretten. En *bindende urafstemning*, hvorved aktionærerne *umiddelbart* stemmer om forslag, kan ikke træde i stedet for en generalforsamlingsbeslutning. Derimod må følgende muligheder være til stede:

5. Nial s. 14 med note 17. Roos s. 186. Rodhe s. 160 f.

6. Gower s. 548.

7. von Eyben: Statslige og kommunale aktieselskaber, festskrift til Borum, 1964, s. 138.

8. Se eksempelvis UfR 1958.90 HD. Se endvidere om klassevis afstemning 2. *selskabsdirektiv* art. 25 og 31, 3. *direktiv* art. 7, stk. 2, og 5. *direktivudkast* art. 40, stk. 1.

9. Thorbek s. 82 om tysk AktG.

10. Blok s. 432.

11. Om den foreningsretlige urafstemning se Hartwig s. 167 f. Se endvidere Skrifter Svendsen s. 67.

1. Med eller uden vedtægtshjemmel må der kunne etableres en *vejledende* urafstemning.
2. Vedtægterne kan sikkert foreskrive urafstemning som *yderligere* tilblivelseskrav, for eksempel ved særligt vidtgående vedtægtsændringer, ud over den almindelige generalforsamlingsvedtagelse.
3. En *middelbar* quasi-urafstemning kan etableres gennem bestyrelsens udsendelse af et cirkulære til aktionærerne med opfordring til at give fuldmagt, således at der ved fuldmagtsudstedelsen gives bestyrelsen direktiv om at stemme henholdsvis for eller imod forslaget.

Afstemningens genstand er under alle omstændigheder forslag affattet i beslutningsform¹², således at forslaget, hvis det vedtages, får egenskab af generalforsamlingsbeslutning.

Man plejer at nævne forskellige forslagstyper. *Ekskluderende* er sådanne forslag, som ikke blot ifølge deres formelle formulering, men ifølge deres reelle indhold udelukker hinanden. *Suppositivt* er et forslag, der kun har mening under hensyn til et andet forslag, som det supplerer eller forbedrer. *Ændringsforslag* er sådanne forslag, som lægger sig accessorisk til et hovedforslag og ikke selv har karakter af et selvstændigt hovedforslag. Et ændringsforslag kan være involverende, idet det (som det mest vidtgående) »overhaler« (indbefatter) et eller flere andre ændringsforslag¹³.

Aktionærens ret i henhold til AL § 71 til at *få et bestemt emne behandlet* på generalforsamlingen medfører ikke nødvendigvis ret til også at se dette emne sat under isoleret afstemning. Emner munder ikke nødvendigvis ud i forslag, men selv om de gør det, kan forslaget forkastes stiltiende, fordi der tydeligvis er større tilslutning til andre forslag¹⁴.

Hvis en beslutnings gyldighed ifølge vedtægterne er betinget af *vedtagelse på to generalforsamlinger*, skal afstemning ske på begge generalforsamlinger. Anderledes forholder det sig, hvis vedtægtsbestemmelsen er formuleret således, at den første generalforsamling slet ikke er beslutningsdygtig, for eksempel på grund af manglende opfyldelse af et quorum-krav¹⁵.

Det ses nævnt, at afstemning må ske *særskilt for hvert enkelt punkt* på dagsordenen¹⁶. Rigtigere vil det formentlig være at udtrykke forholdet således, at afstemning må ske særskilt for hvert forslag eller hver gruppe af forslag, som hører under et bestemt emne. Afstemning om regnskabs-

12. Jfr. FFO § 17, stk. 1, 1. pkt.

13. Kobbernagel: Dirigenten s. 114 ff.

14. Haefliger s. 84.

15. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 65. Krenchel s. 269.

16. Krenchel, anførte værk s. 53.

godkendelse og resultatdisponering – der jo også er to særskilte punkter – bør ske hver for sig. Også hvor déchargebeslutning skal træffes, må dette ske ved en særskilt afstemning, ikke sammen med regnskabsgodkendelsen¹⁷. Oftest vil déchargeafstemningen gælde hele bestyrelsen. Nogle bestyrelsesmedlemmer kan imidlertid være mere »belastede« end andre, hvorfor en særskilt afstemning kan være på sin plads. Det må dog anses for utilstedeligt kun at tage enkelte medlemmer ud af den kollektive déchargeafstemning – sker særskilt afstemning, må alle medlemmer ligestilles i så henseende¹⁸.

Tysk AktG § 120, stk. 1, bestemmer, at der skal stemmes særskilt om décharge til en enkelt direktør eller et enkelt bestyrelsesmedlem, hvis generalforsamlingen beslutter det, eller hvis det forlanges af aktionærer, der repræsenterer $\frac{1}{10}$ af aktiekapitalen eller et aktiebeløb på 2 mill. DM.

Afstemning kan *undlades*, hvis det fremgår af forhandlingerne, at der er enighed om beslutningen. I så fald kan dirigenten efter at have forvisset sig om generalforsamlingens tilslutning dertil konstatere, at forslaget énstemmigt er vedtaget ved stiltiende beslutning¹⁹.

En énstemmig beslutning uden afstemning kan understreges ved *akklation*, d.v.s. håndklap eller anden bifaldsytring²⁰. Akklamation fritager naturligvis ikke dirigenten fra at konstatere, om der virkelig foreligger énstemmig tilslutning i forsamlingen til en stiltiende vedtagelse.

Afstemning kan ske ved *håndsoprækning*. Metoden anvendes formentlig sjældent i selskabsretten, men vil være relevant i små familieaktieselskaber, hvor dirigenten kender aktionærernes identitet og stemmevægt, og hvor der ikke lægges vægt på afstemningens hemmelighed, eller i generalforsamlinger, hvor vedtægterne foreskriver en andelslignende stemmeret med én stemme pr. aktionær²¹.

En metode, der formentlig ikke anvendes meget herhjemme, er aktionærernes *forevisning af skilte*, hvorpå deres stemmetal er angivet²².

Afstemning ved *navneopråb* forekommer sjældent. Den vil være særlig relevant i en delegeretforsamling, hvor de delegerede eksempelvis må

17. Sindballe-Klerk s. 257. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 20. Krenchel s. 254. Haefliger s. 105 f.

18. Haefliger s. 106 f.

19. Samme s. 85. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 90. Hartwig s. 156. FFO § 35, stk. 1, 1. pkt.

20. Børge Rasmussen s. 42. Andersson s. 46.

21. Haefliger s. 85. Gower s. 546.

22. Haefliger s. 86.

stå deres »vælgere« til ansvar for deres stemmeafgivning²³.

Afstemning gennem dørene, hvor aktionærene passerer indgangsdøren i to grupper – først dem, der er for, derefter dem, der er imod forslaget – anvendes næppe meget i aktieselskaber²⁴.

Derimod anvendes metoden sikkert oftere i foreninger, repræsentantskaber og andre organer, hvor alle har lige stemmewægt og hemmelighedsprincippet ikke gælder²⁵.

En afstemningsmetode, som måske kan vinde frem i lokaler, der hyppigt anvendes til generalforsamlinger, og som teknisk er indrettet dertil, er afstemning foretaget ved hjælp af elektronisk materiel²⁶.

Allervigtigst er imidlertid den traditionelle *skriftlige afstemning*. Denne er – bortset fra forannævnte endnu ikke udbredte elektroniske fremgangsmåde – uundværlig, hvis aktionærene har forskellig stemmewægt, og hvis der ønskes hemmelig afstemning²⁷.

Afstemningsmåden kan være foreskrevet i vedtægterne, men er det sjældent. Det ses ofte anført, at afstemningsmåden *bestemmes af dirigenten*, der dog skal imødekomme et krav om skriftlig afstemning, hvis dette er rimeligt begrundet eller støttes af en passende del af de tilstedeværende aktionærer²⁸, ligesom det er klart, at et simpelt flertal på generalforsamlingen kan forlange skriftlig afstemning²⁹. Efter min opfattelse må man gå endnu videre og antage, at undladelse af skriftlig afstemning forudsætter, at ingen aktionær forlanger den skriftlige afstemning. Denne er en så væsentlig forudsætning for hemmelighed, korrekt stemmeopgørelse og efterfølgende kontrol af resultatet, at retten til at forlange en sådan afstemning bør være en individualret³⁰.

Art. 89, stk. 4, i udkastet til statut for *europæiske aktieselskaber* foreskriver, at afstemninger kan ske mundtligt, såfremt ingen stemmeberettiget aktionær gør indsigelse derimod.

Under behandlingen af et anliggende vil der ofte være flere afstemninger at foretage, og det bliver da af interesse, i hvilken *rækkefølge* disse skal foretages. Hvor der foreligger ændringsforslag, vil det normalt være

23. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 91. Hæfliger s. 86.

24. Krenchel, anførte værk s. 91.

25. Se et eksempel i DJØF-bladet nr. 1/1983 s. 6.

26. Hæfliger s. 88.

27. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 92. Krenchel s. 264.

28. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 93. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 309.

29. Hørlyck: Dansk andelsret s. 230. Se endvidere Hartwig s. 159.

30. Gower s. 547.

urigtigt at afgøre hovedforslaget først³¹. Aktionærerne har et rimeligt krav på at kende forslagets præcise udformning før de tager stilling for og imod³².

Se den utrykte foreningsretlige ØLD 27/10 1981 (5. afd. nr. 35/1981), hvor der i en andelsboligforening var stillet forslag om vedtægtsændringer, og hvor der på generalforsamlingen desuden stilledes ændringsforslag. Afstemningen foretoges således, at der først stemtes om, hvorvidt vedtægterne overhovedet skulle ændres! Spørgsmålet om de retlige konsekvenser af denne fremgangsmåde blev ikke af betydning, fordi ØLR omstødte beslutningerne, allerede fordi muligheden for at møde ved fuldmægtig og med rådgiver uretmæssigt var blevet afvist.

Det vil ikke være korrekt uden videre at stille ledelsens forslag under afstemning før aktionærernes³³. Fremgår det af debatten og omstændighederne i øvrigt, hvilket af en række ligeartede forslag der synes at have størst stemning for sig, vil det være hensigtsmæssigt først at stemme om dette³⁴.

Rækkefølgen mellem ændringsforslag bestemmes således, at der sædvanligvis først stemmes om det videstgående ændringsforslag. Når et ændringsforslag har opnået simpel majoritet, anses hovedforslaget for at være ændret i overensstemmelse hermed, og først da sættes hovedforslaget i den således ændrede skikkelse under afstemning, hvorunder aktionærerne ikke er bundet af deres tidligere stemmeafgivning³⁵.

Om suppositive forslag kan der først stemmes, når det forudsatte forslag er vedtaget³⁶.

På den stiftende generalforsamling må beslutning om selskabets stiftelse ikke træffes, før eventuelle spørgsmål om ændring af vedtægter eller stiftelsesoverenskomst i øvrigt er afgjort, jfr. § 10, stk. 2, 1. pkt.

Om formalitetsforslag stemmes der før realitetsforslag³⁷. Mellem negative formalitetsforslag er rangfølgen således:

1. afsættelse af dirigent.
2. afvisning af sagen.
3. udsættelse af sagen.

31. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 83 f.

32. Cfr. om foreningsretten tilsyneladende Hartwig s. 153.

33. Haefliger s. 83.

34. Haefliger s. 83.

35. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 84 ff.

36. Haefliger s. 83.

37. Samme a. st.

4. henvisning af sagen til udvalg.
5. debatafslutning³⁸.

Forslag om udvalgsbehandling bør normalt ikke sættes under afstemning, før forslaget til udvalgssammensætningen er kendt³⁹.

AL indeholder ingen regler om *stemmesedlens* indretning eller udfyldning. I et vist omfang må man formentlig kunne anvende principperne i valglovgivningens regler⁴⁰. Hovedprincipperne for bedømmelsen af de offentligtretlige stemmesedler er,

- at det med sikkerhed skal fremgå, for hvilket resultat der stemmes,
- at der skal skabes sikkerhed for, at den udfyldte stemmeseddel er udleveret af de tilforordnede, og
- at der ikke på stemmesedlen må være anført noget, der giver stemmesedlen et særpræg, således at vælgeren kan identificeres.

Under- eller overstregning af stemmesedlens trykte tekst anses dog ikke for et sådant særpræg⁴¹. De to første principper kan sikkert overføres til stemmesedlerne i et aktieselskab, hvorimod det tredje princip ikke har samme vægt som ved offentligtretlige valghandlinger. Er aktionæren selv indstillet på at lade anonymiteten fare, kan dette næppe medføre ugyldighed. Afgørende må først og fremmest være, om det klart fremgår, hvorledes aktionæren ønsker at stemme, jfr. nærmere herom nedenfor.

Der vil ofte være behov for flere afstemninger og dermed flere stemmesedler under samme generalforsamling, og hver stemmeseddel må derfor indrettes på en sådan måde, at det fremgår, hvilken afstemning den gælder. Typisk individualiseres sedlerne gennem farve og/eller nummer⁴². I sjældne situationer ses anvendelse af hulkort, der letter stemmeoptællingen i større forsamlinger⁴³. Repræsenterer en generalforsamlingsdeltager flere aktionærer, må der – i alt fald hvis han forlanger det – ske udlevering af flere stemmesedler, således at der gives ham mulighed for at stemme differentieret for de forskellige opdragsgivere. Antages en aktionær for at være berettiget til at stemme differentieret på sine egne aktier (stemmedeling), må der efter begæring ligeledes udleveres flere

38. Hartwig s. 143.

39. Samme s. 141.

40. Se Folketingsvalglovens § 35, stk. 5, og § 73, stk. 2. Se endvidere Kurt Nielsen i U 1973 B s. 29 ff.: Nogle refleksioner efter folkeafstemningen over tvivlsomme og ugyldige stemmer. Se endvidere Andersson s. 97.

41. Se i det hele § 73, stk. 2, i folketingsvalgloven.

42. Haefliger s. 86.

43. Samme s. 88.

stemmesedler med henblik herpå⁴⁴. Differentieret stemmeafgivning ville blive muliggjort og stemmeoptællingen lettet, såfremt der ikke kun udleveredes en stemmeseddel pr. deltager, men derimod en stemmeseddel for hvert aktiebeløb af en vis størrelse⁴⁵ – men en sådan fremgangsmåde anvendes formentlig sjældent eller aldrig herhjemme.

AL foreskriver intet om, hvor længe selskabet har pligt til at *opbevare stemmesedlerne*. Det må antages, at selskabet i hvert fald har pligt til at opbevare dem i tre måneder, jfr. anfægtelsesfristen i AL § 81, stk. 2. Meget kunne tale for at forlange en to-årig opbevaring, jfr. § 81, stk. 2. Givet er, at bogføringslovens femårs-frist ikke kan finde anvendelse. Det vil i øvrigt normalt ikke være naturligt for et selskab at opbevare stemmesedlerne lige så længe som generalforsamlingsprotokollatet, jfr. ovenfor V.7.⁴⁶.

Ved *udfyldelsen af stemmesedlen* bør generalforsamlingsdeltageren for så vidt angår afstemning om forslag skrive ja eller nej, for så vidt angår personvalg navnet eller navnene på den eller de foretrukne kandidater⁴⁷. Stemmesedlen vil være ugyldig, hvis den ikke opfylder de tidligere nævnte klarhedskriterier.

Det ses jævnlgt antaget, at den også er ugyldig, hvis man på grundlag deraf kan identificere den stemmende⁴⁸. Jeg er som nævnt ovenfor ikke enig deri. Mange stemmesedler vil være af en sådan beskaffenhed, at det for dirigenten og de eventuelt medvirkende stemmetællere står klart, hvem vælgeren er. Dette vil eksempelvis være tilfældet ved storaktionærer med et stemmetal, som fremgår af deltagerfortegnelsen og måske umiddelbart huskes af stemmetællerne eller dirigenten. Sådanne omstændigheder kan afgjort ikke medføre, at stemmesedlen er ugyldig. Afgørende må i det hele blot være, om det af stemmesedlen klart fremgår, hvorledes den pågældende har stemt⁴⁹.

Ikke blot stemmesedlen, men også *selve stemmeafgivningen* kan være ugyldig. Som indledningsvis nævnt er stemmeafgivningen en retshandel, og det må antages, at formueretlige ugyldighedsgrunde – eksempelvis svig og vildfarelser – kan finde anvendelse herpå⁵⁰. Det er ligeledes klart, at de formueretlige ugyldighedsgrunde tvang og falsk må finde anvendelse⁵¹.

44. Haefliger s. 87.

45. Haefliger s. 86.

46. Haefliger s. 88.

47. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 86.

48. Hartwig s. 160.

49. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 94.

50. Haefliger s. 110.

51. Se 1. selskabsdirektiv art. 8. Se endvidere Thorbek s. 349, 382 og 396 f.

Afstemningsmetoderne kan opdeles i to grupper:

1. de mere traditionelle, der desværre ikke altid yder fuld garanti for, at afstemningsresultatet stemmer med generalforsamlingsviljen, og
2. »tvekampmetoden« eller »præferencemetoden«, der utvivlsomt fører til det mest dækkende resultat, men som aldrig rigtigt er slået igennem i danske aktieselskaber.

Kortfattet kan de traditionelle afstemningsmetoder opdeles således:

SITUATION:	METODE:
1. Afstemning over ét forslag.	Der stemmes for/imod.
2. Afstemning over flere forslag.	
2.1. To forslag fremsat.	<i>Eliminationsmetoden</i> (først findes det ved afstemning, hvilket af de to forslag forsamlingen foretrækker. Derefter stemmes der for/imod det foretrukne).
2.2. Flere end to forslag fremsat.	<i>Bundet omvalg</i> (først stemmes om alle forslag under ét. Forslaget med mindst tilslutning udgår. Således fortsættes, indtil én mulighed fremstår. Om denne stemmes der for/imod). <i>Eliminationsmetoden</i> (de fremsatte forslag sættes parvis under afstemning. Vedrørende det slutteligt sejrende stemmes der for/imod).
2.3. Ændringsforslag.	
2.3.1. Involverende forslag.	Først stemmes om det videstgående.
2.3.2. Ikke-involverende forslag.	Eliminationsmetoden (som beskrevet ovenfor).
3. Afstemning over et regelsæt.	
3.1. Hvis uproblematisk, samlet »pakkelse».	Samlet afstemning over hele forslaget.
3.2. Hvis særlig anledning dertil, nemlig:	} §-vis afstemning ⁵² .
3.2.1. Vedtægterne foreskriver det, eller	
3.2.2. Flertallet i forsamlingen kræver det, eller	
3.2.3. dirigenten bestemmer det.	

Som alternativ til alle de af ovennævnte situationer, hvor der skal træffes et valg mellem flere end to forslag, findes der imidlertid en alternativ afstemningsmåde: »tvekampmetoden«, »kvalitetsmetoden«⁵³ eller »præferencemetoden«⁵⁴. Stærkest har *Skriver Svendsen* gjort sig til talsmand

52. Se i det hele Kobbernagel: Dirigenten s. 119 ff.

53. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 107 f.

54. Kobbernagel a.st. Skriver Svendsen s. 53, 61 og 129.

herfor⁵⁵. Efter hans opfattelse bør det blive sædvane uanset forslagernes form at behandle dem som sideordnede forslag, der indgår i én samlet afstemningsprocedure. For så vidt angår underændringsforslag bør man ifølge Skriver Svendsen ikke lade sig binde af den traditionelle opfattelse, at sådanne først afstemmes mod ændringsforslag⁵⁶. Stemmeafgivningen foregår efter dette system i alle tilfælde ved, at navnene på forslagene opføres på stemmesedlen i den orden, hvori de foretrækkes af aktionæren. Det er vigtigt, at »status quo« eller »O« er blandt forslagene⁵⁷. Ved stemmeoptællingen konstateres det først, hvor mange første-stemmer hvert forslag har fået. Får et forslag herved absolut flertal, er optællingen endt. I modsat fald afgøres det ved lodtrækning, i hvilken rækkefølge forslagene parvis skal prøves mod hinanden. Under denne afprøvning (»tvekamp«) udgår til stadighed det tabende af de to forslag. Til sidst fremstår ét forslag, der er det hyppigst foretrukne. Dette sættes under afstemning for/imod til opnåelse af den efter AL og vedtægterne fornødne majoritet⁵⁸.

Foreskriver vedtægterne intet om afstemningsmetoden, må dirigenten bestemme denne ud fra et skøn over, hvad der findes mest hensigtsmæssigt. Det kan ikke anses forkert at anvende de traditionelle metoder, selv om de ikke skaber samme grad af sikkerhed for korrekt tolkning af forsamlingsviljen, som det er tilfældet ved »tvekampmetoden«⁵⁹.

Ved afstemning mellem to forslag er det ofte fristende at anvende en subtraktionsprocedure, hvorved stemmerne for det forslag, der åbenbart har ringest tilslutning, optælles, medens tilslutningen til det andet forslag fastslås modsætningsvis efter frasortering af blanke og ugyldige stemmesedler⁶⁰. Subtraktionsmetoden forekommer noget betænkelig og kan i alt fald kun praktiseres, hvor der foreligger en omhyggeligt ført deltagerliste.

Den skriftlige afstemning har den særlige egenskab, at den normalt er *hemmelig*⁶¹. I dansk selskabsret kan der næppe være tvivl om, at enhver aktionær som en individualret bør kunne kræve hemmelig afstemning⁶². Anderledes i visse andre retssystemer⁶³.

55. Skriver Svendsen s. 61 f.

56. Samme s. 129. Se samme i TfR 1934.171 f. Endvidere Andersson s. 55 og 83. Se endelig Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 108.

57. Krenchel a.st.

58. Skriver Svendsen s. 125 ff.

59. Kobbernagel: Dirigenten s. 66 og 89 f.

60. Hæfliger s. 89.

61. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 93.

62. Gomard s. 314.

63. Jfr. eksempelvis Hæfliger s. 86 ff.

Hemmeligheden er dog relativ: Den bør respekteres i relation til medaktionærerne, medens den ikke fuldt ud kan respekteres i forhold til dirigenten og de eventuelle stemmeoptællere. Disse kan ofte ikke undgå at vide, hvem der har udfyldt en stemmeseddel, for eksempel på grund af et karakteristisk aktiebeløb. Det må imidlertid anses for at være utilstede- ligt, om dirigent og stemmetællere konfererer stemmesedlerne med del- tagerlisten for at finde ud af, hvem der har stemt hvordan. Det må for- mentlig ligeledes anses for uberettiget, om der gives selskabets ledelse ind- sigt i stemmeoptællingen, således at hemmeligheden i forhold til ledelsen går fløjten. Hemmelighedskravet har jo sin særligt stærke begrundelse i relationen aktionær/ledelse, idet en oppositionel aktionær ikke bør kunne mødes med repressalier og chikane fra en ledelse, der ved, hvordan aktionæren har stemt. På grund af hemmelighedskravet må det klart anses for uretmæssigt at forlange, at stemmesedlerne nedlægges i stem- meurner, der er mærket med henholdsvis ja og nej⁶⁴.

I UfR 1944.172 ØLD var stemmesedlerne – hvad der i øvrigt vist nok ikke helt sjældent er sket i praksis – mærket med samme nummer som det tilsvarende adgangskort. En aktionær anlagde anfægtelsessøgsmål under anbringende af, at afstemningen af denne grund var sat under kontrol af ledelsen. ØLR fandt, at denne fremgangsmåde i sig selv måtte skønnes min- dre heldig af hensyn til den frie stemmeafgivning, men fordi aktionæren burde have påbe- råbt dette under generalforsamlingen, ansås forholdet ikke at kunne medføre beslutninger- nes ugyldighed⁶⁵.

Art. 89, stk. 4, i udkastet til statut for *europæiske aktieselskaber* fastsætter, at vedtæg- terne *kan* indeholde bestemmelse om hemmelig afstemning ved valg eller afsættelse af til- synsrådsmedlemmer, men at generalforsamlingen altid med simpel majoritet kan træffe an- den beslutning.

Det må efter min opfattelse i dansk ret antages, at et generalforsamlings- flertal ikke kan beslutte at bryde hemmelighedsprincippet. Dette princip må som nævnt kunne påberåbes af den enkelte aktionær som en indivi- dualret.

Afstemningen *ledes af dirigenten*, der skal påse, at afstemningstemaet er klart formuleret, og instruere aktionærerne om, på hvilken måde deres stemme afgives⁶⁶. Dirigenten har, dog med respekt af vedtægternes even- tuelle bestemmelse om afstemningsmåden, eksklusiv kompetence til at træffe nærmere bestemmelser om afstemningens gennemførelse⁶⁷, men en urigtig afstemningsmetode, der ikke frembringer et resultat i overens-

64. Haefliger s. 87.

65. Krenchel s. 268. Gomard s. 323.

66. Kobbernagel: Dirigenten s. 64 og 70 f.

67. Krenchel s. 264.

stemmelse med »generalforsamlingsviljen«, kan medføre ugyldighed, jfr. nedenfor under VII.1.

Fremsættes der ændringsforslag, som ikke umiddelbart er egnede til at sætte under afstemning, må dirigenten i samarbejde med forslagsstilleren omredigere forslaget⁶⁸. Dirigenten kan foretage stemmeoptællingen selv eller – hvilket sikkert hyppigst vil forekomme – udpege stemmeoptællere, der bistår dermed under hans kontrol⁶⁹. Dirigenten bør normalt ikke lade sig nøje med at modtage optællingsresultatet fra stemmeoptællerne, men bør selv overvære optællingen eller i det mindste kontrollere dennes resultat⁷⁰.

4.2. Særligt om afstemning ved valg

De foran under 4.1. anførte generelle afstemningsprincipper finder også anvendelse i valgsituationen. I det følgende beskrives alene spørgsmål, der er særegne for personvalget.

Det fremgår af AL § 77, 1. pkt., at alle anliggender, hvorved også må forstås valg, afgøres ved *simpelt stemmeflertal*, hvis ikke AL eller vedtægterne bestemmer andet¹. I valgsituationen vil det formentlig uhyre sjældent være foreskrevet i vedtægterne, at der kræves kvalificeret majoritet, men en sådan forskrift er næppe udelukket. Derimod er den uhensigtsmæssig, fordi den kan medføre, at ingen vælges. Hvor der kræves kvalificeret majoritet til at hidføre selve valgsituationen, for eksempel ved beslutning i medfør af § 126 om ophævelse af en likvidation, sker de efterfølgende valg alligevel med simpel majoritet².

Af interesse er, om begrebet »simpelt stemmeflertal« skal forstås som *absolut* majoritet, d.v.s. tilslutning fra mere end halvdelen af alle de afgivne stemmer, eller om *relativt* simpelt stemmeflertal er tilstrækkeligt, d.v.s. tilslutning fra flere stemmer end noget andet forslag. Det forekommer – ud fra ønsket om, at afstemningsresultatet i så høj grad som muligt stemmer med »forsamlingsviljen« – mest betryggende at kræve

68. Kobbernagel: Dirigenten s. 65.

69. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 50.

70. Kobbernagel s. 66.

1. Jfr. allerede § 34 i konventionen for det 2. asiatiske kompagni – oktrojen af 12/4 1732. H.O. Jensen i UfR 1944 B s. 226.

2. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 401. Se iøvrigt art. 91, stk. 2, i udkastet til statut for europæiske selskaber, jfr. bull.suppl. 4/75; s. 163 ad art. 75.

absolut majoritet³, og noget sådant kan foreskrives i vedtægterne⁴. Imidlertid må det i praksis antages, at relativ majoritet er tilstrækkelig⁵. Ved besættelsen af dirigentposten er det klart antaget, at relativ majoritet altid er tilstrækkelig⁶.

§ 6, stk. 3, i *lov om kommunernes styrelse* foreskriver om valget af formanden for kommunalbestyrelsen, at der skal tilvejebringes *absolut stemmeflertal af kommunalbestyrelsens tilstedeværende medlemmer*.

Tysk AktG § 133, stk. 1, opstiller ved alle beslutninger et krav om absolut flertal af de afgivne stemmer, men tillader i stk. 2, at vedtægterne bestemmer andet for så vidt angår valg⁷.

Sølovens § 46, stk. 1, 2. pkt., kræver til valg af den bestyrende reder tilslutning fra den eller de partredere, som ejer halvparten i skibet.

Art. 36, stk. 1, i 5. *selskabsdirektiv* foreskriver som hovedregel absolut flertal af de afgivne stemmer, men tilføjer i stk. 2, at hovedreglen ikke finder anvendelse ved valg af direktører, bestyrelsesmedlemmer og revisorer⁸.

Hvor intet andet er bestemt i vedtægterne, vil alle stemmeberettigede have ret til at *deltage i valghandlingen*. Det kan dog være foreskrevet, at en bestemt aktieklasse har ret til at vælge ét eller flere bestyrelsesmedlemmer⁹. Ved indretningen af vedtægterne for et selskab, der domineres af et antal aktionærgrupper, imellem hvilke ligevægt ønskes sikret, kan det være bestemt, at hver af grupperne udgør en aktieklasse, og at hver aktieklasse vælger ét bestyrelsesmedlem¹⁰.

Hemmelighedsprincippet er særligt væsentligt ved valg, hvor personbindinger må antages at kunne indvirke stærkere på aktionæren end ved andre beslutningstyper¹¹.

Skal der kun vælges én, og foreslås kun én kandidat, må den pågældende anses *valgt uden afstemning*. Nu og da nævnes det, at afstemning *kan* undlades. Rigtigst må det være, at afstemning i dette tilfælde *skal* undlades. I modsat fald risikerer man, at ingen vælges¹². Foretages afstem-

3. Skriver Svendsen s. 19.

4. Boye Jacobsen i J 1974.136.

5. Rodhe s. 168. Hørlyck: Dansk andelsret s. 237. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 309, der nævner, at det er registerets praksis at registrere beslutninger truffet ved simpelt relativt stemmeflertal. Cfr. derimod måske Kobbernagel: Dirigenten s. 105.

6. Hartwig s. 135. Kobbernagel: Dirigenten s. 59.

7. Også *schweizisk* selskabsret antager denne løsning. Haefliger s. 103.

8. Se Thorbek s. 422.

9. Sindballe-Klerk s. 249.

10. Roos s. 115.

11. Haefliger s. 88.

12. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 38. Krenchel s. 268. Gomard: Grundrids s. 69 med note 15. Adam Jacobi i UfR 1975 B s. 132. Kobbernagel: Dirigenten s. 58 med note 1, s. 70, 103 f. Cfr. UfR 1917.899 HSD.

ning alligevel, må udfaldet dog respekteres¹³.

Er der flere end ét emne til *én post*, kan afstemning for og imod de enkelte kandidater ske *successivt*¹⁴.

Tysk AktG § 137 bestemmer, at valgforslag fra aktionærer skal sættes under afstemning før bestyrelsens forslag, hvis dette begæres af en minoritet på 10% af den repræsenterede kapital.

Der kan stemmes *simultant*, og det må efter praksis antages som nævnt foran, at den, der derved opnår relativ majoritet, er valgt. I stedet kan anvendes *omvalg* mellem de to kandidater, der har opnået flest stemmer i første runde¹⁵. *Skriver Svendsen* kritiserer med rette denne fremgangsmåde som usikker¹⁶.

§ 6, stk. 3, i lov om *kommunernes styrelse* foreskriver bundet omvalg ved formandsvalget, hvis ingen forinden opnår absolut majoritet.

Skal *to eller flere vælges*, kan valget ske *successivt* om hver af de poster, der skal besættes¹⁷. Metoden er tidkrævende, men kan med fordel anvendes, hvis der kun skal besættes få pladser¹⁸.

I stedet kan anvendes *simultanvalg*, hvorved der stemmes om alle posterne på én gang. Dette er sikkert i praksis den hyppigst anvendte fremgangsmåde. Det opgøres, hvor mange stemmer hver kandidat har fået, og de ledige poster besættes så efter stemmetal.

En mere differentieret metode er den såkaldte *karaktermetode*, hvor vælgerne opfører kandidaterne i ønsket rangfølge, og hvor der ved stemmeoptællingen tillægges den øverste kandidat stemmevægten 1 og de følgende visse brøkdeler¹⁹.

Sikrest – men også vanskeligst at administrere – er den af *Skriver Svendsen* anbefalede »*tvekampmetode*« (præferencemetode, kvalitets-

13. Kobbernagel: Dirigenten s. 59, note 1. Se endvidere Krenchel s. 15. Børge Rasmussen s. 36 og 43. FFO § 36, stk. 2, bestemmer om de tilfælde, hvor kun én skal vælges, at afstemning kan udelades, hvis kun én er bragt i forslag og *ingen gør indsigelse*.

14. Se om rækkefølgen ved dirigentvalg Harwig s. 135. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 39.

15. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 103 ff. Krenchel s. 267. FFO § 36, stk. 2, 5. og 6. pkt.

16. Side 29.

17. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 95.

18. Skriver Svendsen s. 107 og 130.

19. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 106. Jfr. kritisk Skriver Svendsen s. 117 ff.

metode) svarende til den foran under 4.1. beskrevne²⁰. Metodens kendetegn er, at hver kandidat prøves overfor hver enkelt af de øvrige²¹. Vælgerne opfører kandidaterne i den foretrukne orden. Ved lodtrækning afgøres det, i hvilken rækkefølge »tvekampene« mellem kandidaterne skal foretages. Skal der kun vælges én kandidat, er vinderen den, der fremstår som ubesejret efter samtlige styrkeprøver. Skal der vælges flere kandidater, stryges den først valgte af stemmesedlerne, hvorefter »tvekampene« foretages mellem de øvrige, indtil vinder nr. 2 er kåret, og så fremdeles.

Det må antages, at »tvekampmetoden« kan anvendes uden særlig vedtægtshjemmel, men det kan ikke anses forkert at anvende de traditionelle, mindre komplicerede, men også mindre sikre afstemningsmetoder.

Derimod kan der ikke uden vedtægtshjemmel anvendes *kumulativ* stemmeafgivning, hvor hver aktionær typisk har så mange stemmer, som fås ved at multiplicere hans aktietal med antallet af ledige poster, der skal besættes. En minoritet, der koncentrerer sine stemmer, kan herved få en betydelig repræsentation²².

Art. 75, stk. 2, i udkastet til statut for *europæiske aktieselskaber* åbner mulighed for vedtægtsmæssig fastsættelse af kumulativ stemmeafgivning²³.

Den aktionærgruppe, der behersker et simpelt flertal af stemmerne på generalforsamlingen, kan besætte samtlige ledige pladser. Dette er på ingen måde i strid med generalklausulen i AL 80²⁴. 1964-udkastet foreslog en *minoritetsrepræsentation*, der antoges at kunne få særlig betydning i selskaber med en begrænset aktionærkreds²⁵. Minoritetsrepræsentanten skulle vælges ud over det i vedtægterne fastsatte antal generalforsamlingsvalgte bestyrelsesmedlemmer²⁶. Forslaget blev som bekendt ikke gennemført, men vedtægterne kan foreskrive, at eksempelvis aktionærer, der råder over 20% af stemmerne eller kapitalen, har ret til at besætte en bestyrelsesplads. Hyppigst vil noget sådant dog formentlig blive aftalt ved aktionæroverenskomst²⁷. Tillader vedtægterne en aktionærminoritet at vælge ét eller flere bestyrelsesmedlemmer, må disse medlemmer normalt

20. Skriver Svendsen s. 25, 27, 30, 49, 116 f. og 125 ff. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 107 f.

21. Hørlyck: Dansk andelsret s. 237.

22. Roos s. 111. Kobbernagel: Dirigenten s. 113.

23. Bull. suppl. 4/75 s. 164.

24. Gomard s. 324.

25. Bet. 1964 s. 138.

26. Roos s. 112. Gersted UfR 1965 B s. 52.

27. Gomard: Grundrids s. 65, note 6.

anses for at være generalforsamlingsvalgte, jfr. herved AL § 49, stk. 6²⁸. »Minoritetsrepræsentation« foreskrives i AL § 82, stk. 2, for så vidt angår revisorvalg²⁹ og i § 120, stk. 2, for så vidt angår likvidatorvalg. Efter som det i § 177, stk. 3, 2. pkt., om medarbejdervalg af bestyrelsesmedlemmer er foreskrevet, at hver arbejdstager afgiver stemmer svarende til halvdelen af det antal medlemmer, der skal vælges, er der herved sikret repræsentation for en tilstrækkeligt stor minoritet³⁰. I visse koncessionerede selskaber foreskriver vedtægterne, at staten udpeger et antal bestyrelsesmedlemmer i forhold til den del af kapitalen, som staten til enhver tid ejer.

Forholdstalsvalg efter et system, der sikrer aktionærene proportional repræsentation i bestyrelsen, kan foreskrives i vedtægterne, men kan ikke anvendes uden sådan hjemmel³¹. Systemet anvendes ikke meget herhjemme, men *Rodhe* fremhæver under henvisning til metodens betydelige udbredelse i USA, at den traditionelle valgmetode ikke uden videre kan antages at være proportionalvalget overlegen³². Hvor vedtægterne måtte foreskrive forholdstalsvalg, men ikke angiver metoden, må dirigenten træffe beslutning om den mest hensigtsmæssige valgmetode³³. Typisk vil man anvende den d'Hondtske metode eller den Andræ'ske metode, hvoraf sidstnævnte vistnok anses for mest velegnet i selskabsretten³⁴.

I utrykt VLD af 18/6 1924³⁵ foreskrev vedtægterne forholdstalsvalg, og VLR antog, at en begæring om anvendelse af forholdstalsvalg på en generalforsamling fra blot en enkelt stemmeberettiget aktionær måtte være tilstrækkelig til, at der var pligt til at bringe forholdstalsreglerne i anvendelse.

Også anvendelse af *listevalg* forudsætter vedtægtshjemmel³⁶.

Står *stemmerne lige* mellem to eller flere kandidater, skal valget afgøres ved lodtrækning, medmindre vedtægterne bestemmer andet, jfr. AL § 77, 2. pkt.³⁷. Reglen er en følge af, at valget indebærer en tvangssituation,

28. Se ministerens bemærkninger til 1973-lovforslagets § 49.

29. Gomard: Grundrids s. 110.

30. Se art. 75, stk. 2, i udkastet til statut for europæiske selskaber. Bull. suppl. 4/75 s. 163.

31. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 108 f. Krenchel s. 283. Hørlyck: Dansk andelsret s. 237. Bet. 1969 s. 114. SOU 1971:15 s. 237. Roos s. 111 og 118.

32. Rodhe s. 218.

33. Krenchel s. 264.

34. Skrifer Svendsen s. 113. Krenchel s. 264.

35. Refereret af Krenchel s. 264.

36. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 95 f. Hørlyck: Dansk andelsret s. 237. Tysk Bundesgerichtshof-dom i NJW 1982.2558.

37. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 96. Gomard s. 82.

hvor en beslutning skal træffes³⁸. En vedtægtsbestemmelse kan eksempelvis gå ud på,
at dirigenten afgør sagen, for så vidt han i forvejen er stemmeberettiget, eller
at et fratrædende bestyrelsesmedlem er genvalgt fremfor en nyopstillet kandidat³⁹.

Alt for oligarkiske klausuler må dog antages at kunne være i strid med generalklausulen i § 80⁴⁰.

AL 1930 afgjorde ikke spørgsmålet om *afsættelse af bestyrelsesmedlemmer*. Det antoges, at disse trods vedtægtsbestemmelse om funktions-tidens længde kunne afsættes med vedtægtsændringsmajoritet, i visse tilfælde med simpel majoritet⁴¹. Efter at det nu af AL 1973 § 50, stk. 1, 3. pkt., fremgår, at et bestyrelsesmedlem til enhver tid kan afsættes af den, som har valgt eller udpeget medlemmet, er det utvivlsomt, at simpel majoritet er tilstrækkelig til afsættelsen⁴².

Også valghandlinger *ledes af dirigenten*, eventuelt med hjælp fra stemmetællere til selve optællingen. Dirigentvalg ledes dog af bestyrelsesformanden eller en anden repræsentant for bestyrelsen⁴³.

4.3. Beslutninger, der træffes ved simpel majoritet

Medens der i det romerretlige selskab *communio* ikke var mulighed for at binde den enkelte selskabsdeltager ved majoritetsafgørelser¹, er et af kendetæmkerne ved det moderne selskab netop *majoritetsprincippet*². Udgangspunktet er, at flertallet kan træffe de beslutninger, som det finder hensigtsmæssige³. Det ses endda anført, at krav om kvalificeret flertal strider mod demokratiets princip og er udviklingshæmmende, fordi et mindretal derved bliver bestemmende⁴.

38. Kobbernagel: Dirigenten s. 103.

39. Poul Madsen i UfR 1973 B s. 362.

40. Rodhe s. 169. Kobbernagel: Dirigenten s. 60. Sølovens § 46 om valg af bestyrende reder i et partrederi. § 16 i udkastet til en lov om kommanditselskaber.

41. Gomard s. 282.

42. Tysk AktG § 103, stk. 1, kræver $\frac{3}{4}$ majoritet. Se også Hefermehl s. 18.

43. Kobbernagel: Dirigenten s. 58.

1. Tamm s. 150.

2. Gomard s. 324. Kobbernagel: Dirigenten s. 89. Taxell: Rättsskydd s. 27.

3. Gomard a.st.

4. Kobbernagel: Dirigenten s. 98.

Efter AL § 77 er udgangspunktet, at alle anliggender på generalforsamlingen afgøres ved simpelt stemmeflertal, hvis ikke andet er foreskrevet i AL eller vedtægterne⁵. At der ikke opnås simpelt stemmeflertal for et forslag, der til sin vedtagelse kræver sådant flertal, betyder ikke, at generalforsamlingen ingen beslutning har truffet. Beslutningen er truffet – den er *negativ*⁶.

Også *foreningsretten* antager den simple stemmeflerhed som udgangspunkt, hvor intet andet bestemmes i vedtægterne⁷.

Det samme gælder *ejerforeninger*⁸ samt *andelsselskaber* og *-foreninger*⁹.

Sameje og *interessentskab* medfører derimod ofte énstemmighedskrav bortset fra visse mindre vidtrækkende »administrative« dispositioner¹⁰.

Forslaget til en lov om *kommanditselskaber* foreskriver som udgangspunkt, at beslutninger på kommanditistmøder træffes ved simpelt stemmeflertal, hvis ikke loven eller vedtægterne bestemmer andet, jfr. udkastets § 16.

Det simple majoritetsprincip gælder også som udgangspunkt i henhold til *tyisk* AktG § 133, stk. 1¹¹.

Det samme er udgangspunktet efter *engelsk* ret om »ordinary resolutions«¹².

Ligeså *fransk* ret, dog ikke for så vidt angår den ekstraordinære generalforsamling, hvor der fordres $\frac{2}{3}$ flertal, jfr. Loi art. 153, stk. 3¹³.

Art. 36, stk. 1, i udkastet til 5. *selskabsdirektiv* bestemmer, at generalforsamlingens beslutninger som udgangspunkt vedtages med simpelt flertal¹⁴.

Udkastet til statut for *europæiske selskaber* bestemmer i art. 58, stk. 3, om gældsrebrevsgruppeenhedens forsamling – men ikke om aktionærernes generalforsamling – at der til denne forsamlings beslutninger altid kræves et flertal på $\frac{3}{4}$ af de gyldigt afgivne stemmer.

Simpelt absolut flertal betegner en majoritet på *over halvdelen af de afgivne stemmer*. I modsætning hertil står det *simple relative flertal*, der betegner en tilslutning fra flere stemmer end opnået af noget andet forslag.

Nedenfor under 4.5. omtales *kvalificeret absolut flertal* – et flertal af større rækkevidde end det simple absolutte flertal, oftest $\frac{2}{3}$, $\frac{3}{4}$ eller $\frac{9}{10}$ af de afgivne stemmer. Derimod behandles i nærværende sammenhæng ikke den såkaldte »*praktiske majoritet*«, der betegner det forhold, at en aktionær eller gruppe af aktionærer besidder så mange stemmer, at de

5. Gomard s. 82. Kobbernagel: Dirigenten a.st.

6. Haefliger s. 92.

7. Meyer s. 58.

8. Blok s. 428 og 527.

9. Hørlyck: Dansk andelsret s. 237.

10. Gomard s. 22. Illum: Dansk tingsret, 3. udg., ved Vagn Carstensen (1976) s. 148 ff.

11. Thorbek s. 82.

12. Gower s. 544.

13. Thorbek s. 151.

14. Thorbek s. 421.

sædvanligvis på grund af aktionærers fravær på generalforsamlingen udgør et simpelt eller kvalificeret flertal på denne.

Det fremgår ikke af AL § 77, om denne kræver simpelt *absolut* flertal eller lader sig nøje med *relativt* flertal i situationer, hvor der er mere end to valgmuligheder. *Boye Jacobsen* finder¹⁵, at vedtægterne bør indeholde regler herom, men dette vil formentlig høre til sjældenhederne. *Græs-vænge-Larsen-Thomsen* nævner¹⁶, at det er aktieselskabsregisterets praksis at registrere beslutninger truffet ved relativt stemmeflertal. *Ricard* er af den opfattelse¹⁷, at relativt flertal vil være tilstrækkeligt både ved beslutninger og ved personvalg. Jeg er for så vidt enig i Ricards konklusion, at relativt flertal må anses at være tilstrækkeligt, men i begrundelsen er jeg uenig. Ricard anfører således de øvrige nordiske forslag, specielt SOU 1971:15 s. 237 til støtte for sit synspunkt, skønt betænkningen ikke egentlig siger noget sikkert om spørgsmålet relativt contra absolut majoritet. Det siges blot deri, at affattelsen af det svenske forslag (»mere end halvdelen af de afgivne stemmer«) er bedre egnet end det tilsvarende udtryk i den dagældende ABL (»flest stemmer«) til at klargøre, hvilken majoritet der kræves. Jeg er imidlertid ganske enig, når Ricard¹⁸ tilføjer, at de fleste forsamlinger nok vil anse absolut flertal for det rigtigste ved *beslutninger*, og at en dirigent bør stræbe efter at tilrettelægge afstemningen således, at absolut flertal søges opnået i disse situationer (modsat valg).

I valgsituationen er der en tvangssituation, hvor beslutning skal træffes, og hvor der ofte er en lang række kandidater. Det må her være mere rimeligt at slække lidt på de strengt logiske krav, medmindre dirigenten og forsamlingen mestrer den af *Skriver Svendsen* beskrevne avancerede afstemningsmetode. Disse hensyn gør sig normalt ikke gældende med samme styrke ved andre beslutninger end valg.

Tysk AktG § 133, stk. 1, fastslår udtrykkeligt, at der til beslutningerne kræves »Mehrheit der abgegebenen Stimmen (einfache Stimmenmehrheit)«.

Art. 91, stk. 2, i udkastet til statut for *europæiske aktieselskaber* bestemmer, at generalforsamlingens beslutninger som hovedregel træffes med simpelt flertal af de gyldigt afgivne stemmer.

Som det fremgår af AL § 77, kan *vedtægterne bestemme andet* end det simple stemmeflertal. Det er nok mest sædvanligt, at der i vedtægterne

15. J 1974.136.

16. Side 309.

17. UfR 1977 B s. 155.

18. A. st.

opstilles særlige majoritetskrav i tilfælde af vedtægtsændringer, jfr. § 78, 3. pkt., og nedenfor under punkt 5., hvorimod det næppe er sædvanligt at opstille særlige majoritetskrav ved beslutninger, der efter AL kun kræver simpel stemmeflerhed. Ved beslutninger som regnskabsgodkendelse og resultatdisponering, hvor en beslutning skal træffes, vil det formentlig være meget upraktisk at foreskrive mere end simpel majoritet, men situationen kan tænkes at forekomme, hvor en lille gruppe interessenter danner et selskab og ønsker at tillægge én eller flere af gruppen »vetoret« over for nærmere opregnede typer flertalsbeslutninger.

Det vil i øvrigt være bekvemt for ledelsen af et selskab at søge foreskrevet i vedtægterne, at selskabets anlæg af erstatningssøgsmål kræver mere end simpel majoritet¹⁹. I så henseende foreskriver art. 15, stk. 2, i udkastet til 5. selskabsdirektiv, at der ikke hverken i national lov eller vedtægter kan kræves mere end simpel majoritet til anlæggelse af erstatningssøgsmål²⁰.

I visse henseender kunne det være bekvemt for ledelsen at kunne fravige majoritetskravet i § 77 i nedadgående retning, således at tilslutning fra *mindre end en absolut majoritet* var tilstrækkelig, for eksempel til regnskabsgodkendelse og godkendelse af bestyrelsens forslag om resultatdisponering. Selv om § 77 ikke udtrykkeligt vender sig herimod, må noget sådant som udgangspunkt bestemt anses at være udelukket²¹. Det kan dog ikke i alle henseender være udelukket at foreskrive mindre en simpel majoritet. Har sådanne forskrifter karakter af en rimelig minoritetsbeskyttelse – eksempelvis en forskrift om, at anlæg af erstatningssøgsmål mod ledelse m.v. eller beslutning om ekstraordinær granskning kræver en bestemt angivet tilslutning, der er mindre end simpel absolut majoritet – må en sådan bestemmelse være tilladelig, jfr. nedenfor under 4.4.

Det fremgår ikke af § 77, *hvoraf* det simple stemmeflertal skal beregnes. Det antages bestemt, at der skal være tale om et flertal af de gyldigt afgivne stemmer, således at man fraregner dem, der ikke har stemt eller har stemt blankt, samt stemmesedler, der kendes ugyldige²².

I de *præliminære afstemninger*, der hyppigst foretages blandt ændringsforslag for at finde den endelige udformning af hovedforslaget, er

19. Der vil sikkert være en vis træghed hos mindretallet med hensyn til at anvende minoritetsreglen i § 144, stk. 3.

20. Ligeså art. 72, stk. 1, i udkastet til statut for europæiske aktieselskaber.

21. Haefliger s. 91.

22. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 81. Kobbernagel: Dirigenten s. 95. SOU 1971:15 s. 237. Cfr. Sølovens § 46 om partrederiets afstemninger, hvor flertallet beregnes af samtlige mulige stemmer, ikke af de i afstemningen deltagende, jfr. Søloven med kommentarer ved Jørgen Bredholt og Allan Philip s. 107.

simpel majoritet altid tilstrækkelig, uanset om hovedforslagets senere vedtagelse kræver kvalificeret majoritet²³.

Til *beslutning om selskabsstiftelsen* på den konstituerende generalforsamling er det ganske vist tilstrækkeligt med et flertal af de afgivne stemmer, men der kræves ligeledes tilslutning fra mindst $\frac{2}{3}$ af den på generalforsamlingen repræsenterede aktiekapital, jfr. AL § 10, stk. 3²⁴.

Medens der i 1969-udkastet var foreskrevet en vis kvalificeret majoritet ved generalforsamlingens *beslutning om udstedelse af udbyttegivende gældsbreve* i medfør af § 43, blev i forslaget endelige udformning simpel majoritet fundet tilstrækkelig²⁵.

Medens *kapitalnedsættelse*, der jo indebærer vedtægtsændring, kræver kvalificeret majoritet, jfr. § 44, stk. 1, i.f., kan nedsættelsesbeløbet anvendes til henlæggelse til en særlig fond, der kun kan *anvendes efter beslutning* af generalforsamlingen, jfr. § 44 a, stk. 1, nr. 4. Denne senere beslutning vil, medmindre andet er foreskrevet i selskabets vedtægter, kunne træffes med simpel majoritet²⁶.

Generalforsamlingens tidsbegrænsede bemyndigelse for bestyrelsen til erhvervelse af *egne aktier* i medfør af § 48, stk. 2, gives med simpel majoritet²⁷.

Også *décharge* meddeles ved simpel majoritet, medmindre større majoritet er foreskrevet i vedtægterne²⁸.

Beslutning om *ekstraordinær granskning* i medfør af § 95, stk. 1, træffes med simpel majoritet, medmindre vedtægterne kræver mindre. Flertalsbeslutning om ekstraordinær granskning i medfør af stk. 1 vil formentlig sjældent forekomme, men det kan ikke udelukkes, at systemet vil blive brugt til en almindelig kritisk gennemgang af en truet virksomhed²⁹.

Gaver til almennyttige formål m.v., der i henseende til gaveformålet og ydelsens rimelighed ligger inden for rammerne af AL § 114, 1. pkt., gives med simpel majoritet³⁰.

Også *standsning af den virksomhed*, selskabet driver, kan besluttet med

23. Hartwig s. 154. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 88. Andersson s. 83. Kobbernagel: Dirigenten s. 99.

24. Kobbernagel: Dirigenten s. 49.

25. Bet. 1969 s. 91. Ministerens bemærkninger ad lovforslagets § 43. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 205. Cfr. ApL § 25, hvorefter beslutningen fordrer samme stemmeflerhed, som kræves til forhøjelse af indskudskapitalen. Gomard: Grundrids s. 55.

26. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 210. Bet. 1969 s. 95.

27. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 219.

28. Gomard: Grundrids s. 148.

29. Gomard: Grundrids s. 118.

30. Bet. 1969 s. 157. Werlauff UfR 1982 B s. 204.

simpel majoritet³¹. Det kunne spørges, om standsning eller afhændelse af virksomheden burde sidestilles med en opløsning, der jo som hovedregel kræver kvalificeret majoritet efter § 116, stk. 2, 2. pkt. Gomard antager³², at simpel majoritet er tilstrækkelig³³. Græsvænge-Larsen-Thomsen mener³⁴, at spørgsmålet må afgøres konkret. I de to domme, der foreligger om spørgsmålet, nemlig UfR 1936.35 HD og UfR 1943.448 ØLD, var der i begge tilfælde tale om afhændelse af selskabets eneste store aktiv, henholdsvis et mejeriaktieselskabs mejeri og et ejendomsaktieselskabs ejendom. I begge tilfælde godkendtes det, at beslutningen blev truffet ved simpel majoritet. Da der næppe kan tænkes nogen mere vidtgående afhændelsessituation end i disse afgørelser, ses der ikke at være megen plads for en konkret afgørelse af problemet, og det må derfor sikkert antages med Gomard, at simpel majoritet vil være tilstrækkelig. Mod ganske urimelige beslutninger må generalklausulen i § 80 yde beskyttelse.

Hvor beslutning om *fusion* i et *fortsættende* selskab træffes af generalforsamlingen i medfør af § 134 e, stk. 2, 2. pkt., eller stk. 3, skal der foreligge kvalificeret majoritet, jfr. § 134 e, stk. 2, 3. pkt. Før 1982-ændringen måtte simpel majoritet antages at være tilstrækkelig, hvor det fortsættende selskabs bestyrelse henskød sagen til generalforsamlingen, fordi den var af særlig vidtrækkende karakter, men uden at der i øvrigt var behov for vedtægtsændring³⁵.

Hvor selskabets *opløsning* er påbudt i loven, for eksempel § 118 eller de overgangsregler i forbindelse med ændring af aktieselskabslovgivningen, hvorved opløsning sædvanligvis foreskrives i tilfælde af manglende ajourføring af vedtægterne, træffes beslutningen med simpel majoritet, jfr. § 116, stk. 2, 1. pkt.³⁶.

Før AL 1973 fandtes ingen legal forskrift i tilfælde af *stemmelighed*.

Torp fastslog³⁷, at forslag da måtte anses forkastet. I tvangssituationer, hvor vedtægterne ikke afgjorde spørgsmålet, måtte generalforsamlingen selv afgøre, om der skulle finde ny afstemning sted, om spørgsmålet skulle henskydes til en ny generalforsamling, eller om der skulle ske lodtrækning³⁸. Krenche³⁹ fastslog ligeledes, at »almindelige« forslag måtte anses forkastet i tilfælde af stemmelighed. Han tilføjede, at afgørelsen kun kunne bero på forman-

31. Gomard s. 421.

32. Side 421.

33. Se ligeledes Gomard: Grundrids s. 121. Dyrbye s. 55.

34. Side 376.

35. Græsvænge-Larsen-Roelsen, 1. udg., s. 318.

36. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 375. Hørlyck s. 159.

37. Side 236.

38. Meyer s. 58.

39. Håndbog for dirigenter s. 81.

dens eller dirigentens stemme, hvis vedtægterne gav udtrykkelig hjemmel dertil, og at dette med hensyn til egentlige forslag var urigtigt, men dog kunne forsvares ved valg, fordi der foreligger en tvangssituation⁴⁰.

AL § 77, 2. pkt., bestemmer nu udtrykkeligt om stemmelighed, at valg afgøres ved lodtrækning, medmindre vedtægterne bestemmer andet. Ved andre beslutninger gælder modsætningsvis, at loven ikke foreskriver lodtrækning, hvorfor forslaget må anses for bortfaldet ved stemmelighed⁴¹. Vedtægterne kan som nævnt bestemme andet. Ved stemmelighed i *bestyrelsen* kan det i medfør af § 57, stk. 2, 2. pkt., foreskrives i vedtægterne, at formandens stemme er afgørende. Noget tilsvarende må kunne foreskrives om generalforsamlingen, for så vidt formanden i forvejen er stemmeberettiget, men en sådan bestemmelse ses sikkert sjældent⁴². En bestemmelse, hvorefter dirigentens stemme er udslaggivende, forekommer uheldig, fordi den i nogen grad tvinger dirigenten til at opgive sin upartiskhed. I enkelte tilfælde forekommer det dog rimeligt, nemlig hvor selskabets aktionærer er opdelt i to modstående, lige stærke grupper, der på generalforsamlingen anmoder en objektiv dirigent om at fungere som opmand⁴³.

De øvrige nordiske love gør *ex lege* dirigentens afgørelse udslaggivende ved stemmelighed ved andre beslutninger end valg⁴⁴.

Det kan foreskrives i vedtægterne, at der ved stemmelighed skal foretages lodtrækning ligesom ved valg⁴⁵. Ved permanent stemmelighed, »dead-lock«, kan det være hensigtsmæssigt at foreskrive *voldgift*⁴⁶.

40. Kobbernagel: Dirigenten s. 97.

41. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 99. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 310.

42. Krenchel s. 267. Meyer s. 58. Gomard s. 315. Kobbernagel: Dirigenten s. 96. Se Sølovens § 12 om afstemning i partrederiet, hvor den bestyrende reders stemme er udslaggivende ved stemmelighed, selv om rederen ikke er parthaver i skibet. Kobbernagel: Dirigenten s. 95 med note 5.

43. Bet. 1969 s. 116.

44. Bet. 1969 a.st. SOU 1971:15 s. 536 f. Roos s. 164. Rodhe s. 168.

45. Haefliger s. 92.

46. Roos s. 121. Gomard s. 315.

4.4. Beslutninger, der træffes ved mindre end simpel majoritet

Som påpeget foran under 4.3. er det hovedreglen efter AL § 77, at generalforsamlingens beslutninger træffes med simpel majoritet, hvorimod det som udgangspunkt ikke kan foreskrives i vedtægterne, at beslutninger træffes med mindre end simpel majoritet¹. Det kan eksempelvis ikke bestemmes, at regnskabet skal anses godkendt, bestyrelsens forslag til resultatdisponering tiltrådt eller décharge meddelt, hvis et mindretal stemmer derfor.

Noget ganske andet er, at de, der udgør et flertal på generalforsamlingen, ofte på grund af begrænset aktionærfremmøde udgør et mindretal af alle aktionærerne og stemmerne, men en sådan »praktisk majoritet« er ikke relevant i nærværende sammenhæng².

Når det er udgangspunktet, at generalforsamlingens beslutninger træffes ved majoritetsafgørelse, må bestemmelser, der giver minoriteter ret til at gennemtvinge visse foranstaltninger, fremstå som *undtagelser fra majoritetsprincippet*³. Undtagelserne fra majoritetsprincippet er særligt følgende:

1. Generalforsamlingsflertallet kan beslutte *indkaldelse af en generalforsamling*, jfr. § 72, stk. 2, 1. pkt., og § 74, 2. pkt., men sådan indkaldelse kan også gennemtvinges af en aktionærminoritet på $\frac{1}{10}$ af aktiekapitalen eller den mindre brøkdelt, vedtægterne måtte bestemme, jfr. § 70, 2. pkt.
2. Generalforsamlingsflertallet vælger *revisor*, men en minoritet på $\frac{1}{10}$ af aktiekapitalen kan forlange udnævnt en medrevisor i medfør af § 82, stk. 2.
3. I ikke-børsnoterede selskaber bestemmer flertallet, hvilke generelle *kvalifikationskrav* man vil stille til selskabets *revisor*, men en minoritet på $\frac{1}{10}$ af aktiekapitalen kan forlange, at der vælges en statsautoriseret revisor, jfr. § 84, stk. 2.
4. Flertallet kan i medfør af § 95, stk. 1, beslutte at iværksætte ekstraordinær *granskning*, men en sådan kan også, hvis skifteretten finder en anmodning derom tilstrækkeligt begrundet, kræves iværksat under forudsætning af tilslutning fra en minoritet på $\frac{1}{4}$ af aktiekapitalen, jfr. § 95, stk. 2.

1. Haefliger s. 91.

2. Bet. 1969 s. 56. Roos s. 42 f. og 97. Se svaret ad spørgsmål 84 i bilagshæfte til bet. over lovforslag 168, 169 og 196 1979/80.

3. Möser s. 65. Bet. 1964 s. 154 f.

5. Flertallet beslutter, om der skal gøres *erstatningsansvar* gældende mod ledelse m.v., jfr. § 144, stk. 1, men en minoritet på $\frac{1}{10}$ af aktiekapitalen kan i medfør af § 144, stk. 3, modsætte sig *déchargen* med den følge, at enhver aktionær kan anlægge erstatningssøgsmål.
6. Flertallet, eventuelt et kvalificeret flertal i medfør af § 116, stk. 2, bestemmer, om selskabet skal træde i *likvidation*, men i visse særligt kvalificerede situationer kan en minoritet på $\frac{1}{10}$ af aktiekapitalen nedlægge påstand om, at selskabet skal opløses, jfr. § 119⁴.

I de nævnte situationer kunne man i stedet have valgt at gøre retten til en *individualbeføjelse* for den enkelte aktionær. Når der i stedet er tale om minoritetsrettigheder, skyldes det, at udøvelsen af beføjelserne typisk medfører besvær og omkostninger for selskabet, og at der bør være en vis tilslutning bag kravene for at sikre, at disse ikke fremsættes uden rimelig begrundelse⁵. Beføjelserne er i dansk ret knyttet til brøkdeler af *kapitalen*, hverken til absolutte aktiebeløb, eller stemme- eller aktionærtal. På grund af beføjelsernes tilknytning til kapitalbeløb sker der for så vidt begunstiggelse af kapitalstærke enkeltaktionærer, og på grund af beføjelsernes relative karakter svækkes deres praktiske betydning for småaktionærer desto mere, jo større selskabet er. Den generelle minoritetsbrøk, der – bortset fra granskningssituationen, jfr. nedenfor – er 10%, må formentlig forventes reduceret ved fremtidige lovrevisioner⁶.

For *anpartsselskaber* er den generelle minoritetsbrøk 25%. Kredsen af selskabsdeltagere er her normalt snævrere, men vé den permanent overstemte anpartshaver, der kun har 24% af kapitalen⁷. Omdannes aktieselskabet til et anpartsselskab – hvilket sikkert vil ske i en række tilfælde i årene 1983 og 1984 på grund af de med virkning fra 1/1 1985 skærpede kapitalkrav for bestående aktieselskaber – bliver den generelle minoritetsbrøk i samme selskab forhøjet fra 10 til 25%, hvorved en minoritet af størrelse mellem disse to satser mister sine lovbestemte minoritetsrettigheder⁸.

En minoritet, hvis aktiebesiddelse overstiger den generelle minoritetsbrøk, vil i reglen bevare beføjelserne trods *kapitalændringer*, fordi minoritetens aktiebesiddelse ændres tilsvarende, og fordi retten jo netop er bestemt relativt i forhold til kapitalen. Dog kan aktiebesiddelsen bringes under 10%-grænsen i tilfælde af en kapitalforhøjelse, hvor minoriteten ikke

4. Boye Jacobsen J 1974.137. Se Blok s. 586 om de positive minoritetsbeføjelser i ejerfor-
eninger.

5. Gomard s. 342.

6. Gomard: Grundrids s. 119. Ministerens bemærkninger til lovforslagets § 82, stk. 2.

7. Hørlyck s. 115.

8. Gomard: Grundrids s. 143. Rodhe s. 236.

følger med – enten fordi minoriteten ikke kan eller vil udnytte sin fortegningsret, eller fordi denne kobles ud gennem en retningsbestemt emission. Fondsaktieemission ændrer ikke minoritetens én gang opnåede ret. Derimod kan en sådan emission i særegne tilfælde skabe minoritetsrettigheder, nemlig hvis minoritetsbeføjelsen, således som det er tilfældet i visse bestemmelser i 5. selskabsdirektiv-udkast og i udkastet til statut for europæiske aktieselskaber, er knyttet til et absolut aktiebeløb og ikke (alene) til en relativ kapitalandel.

Ved beregning af minoritetsbrøkerne bortses fra *egne aktier*, som selskabet ejer, samt fra et datterselskabs aktier i moderselskabet, jfr. § 67, stk. 3, 2. pkt.⁹. Det må antages, at selskabet ikke ved at afhænde en beholdning af egne aktier – med den følge, at minoritetsbrøken skal beregnes af en større aktiekapital – kan standse en påbegyndt minoritetsaktion, forudsat minoriteten opfylder brøken på det tidspunkt, hvor beføjelsen blev gjort gældende over for selskabet¹⁰.

Selv om kun § 70 (om den ekstraordinære generalforsamling) efter opregningen af den til minoritetsbeføjelsen krævede brøkdel tilføjer: »*eller den mindre brøkdel, som vedtægterne måtte bestemme*«, må det bestemt antages, at vedtægterne også for så vidt angår de øvrige minoritetsbeføjelser kan fastsætte mindre brøkdele end angivet i loven eller supplere den legale brøkdel med et (lavere) alternativt absolut aktiebeløb¹¹. Ligeledes kan vedtægterne skabe *andre typer minoritetsbeføjelser* end de legalt opregnede. Sådanne vedtægtsmæssige minoritetsbeføjelser kan eksempelvis være ret til minoritetsrepræsentation i bestyrelse eller repræsentantskab, ret for en minoritet til at kræve udbytteudbetaling, når visse objektive betingelser er opfyldt, og ret for en minoritet til at kræve behandling af regnskab m.v. udskudt til et senere tidspunkt inden for fristen i § 69, stk. 1, 1. pkt. Beføjelserne kan tillægges minoriteter beregnet som brøkdele af hele aktiekapitalen, ligesom de kan tillægges en bestemt aktieklasse eller en brøkdel af en klasse¹².

I det omfang der til en generalforsamlingsbeslutning ex lege eller vedtægtsmæssigt kræves kvalificeret majoritet, særligt quorum eller særlig aktionærtilslutning, gives der en minoritet – efter omstændighederne endog den enkelte aktionær – beføjelse til at påvirke beslutningen, nemlig således at denne bliver negativ (ikke således, at den ikke træffes. Beslutningen træffes, den er negativ). Disse *minoritetsbeføjelser af negativ art*

9. Gomard s. 171. Gomard: Grundrids s. 60.

10. SOU 1971:15 s. 224.

11. Bet. 1969 s. 114.

12. SOU 1971:15 s. 219.

er overordentlig betydningsfulde, men egner sig systematisk bedst til behandling under andre afsnit, nemlig foran under III.5. om generalforsamlingens kompetence i forhold til selskabsdeltagerne og nedenfor under 4.5. om beslutninger, der kræver mere end simpel majoritet. De beføjelser, der omtales i nærværende sammenhæng, er således alene de *positive* minoritetsbeføjelser – beføjelsen til at gennemtvinge beslutninger, der hidfører bestemte positive resultater, og som medfører, at selskabet i visse henseender administreres på bestemte måder¹³.

I det omfang man som omtalt foran accepterer, at beslutninger kan træffes med *relativt flertal*, kunne man umiddelbart sige, at beslutningen er gennemtvunget af et mindretal og således truffet med mindre end simpel majoritet. Ikke desto mindre hører det relative flertal ikke hjemme under nærværende afsnit. Relativt flertal er ikke mindre end simpelt flertal – det er en undergruppe af det simple flertal, der som nævnt kan opdeles i absolut simpelt og relativt simpelt flertal. Karakteristisk for det relative simple flertal er jo også, at forslaget har opnået flere stemmer end de modforslag, der konkurreres imod. Herved adskiller det forslag, der er gennemført, sig fra de forslag, der omtales i nærværende afsnit. Disse forslag udmærker sig jo nemlig ved, at de – uanset at de kommer i *mindretal* på generalforsamlingen og således efter almindelige regler skulle anses forkastet – under visse betingelser alligevel kan betragtes som vedtaget.

Også de formalitetsbeslutninger, der kan gennemtvinges som minoritets- eller individualbeføjelser, er udskilt fra nærværende afsnit. Sådanne er eksempelvis krav om skriftlig og hemmelig afstemning eller om, at dirigentvalg sker efter stemmevægt og ikke efter aktionærtal. Disse beslutningstyper behandles bedst under reglerne om afstemningsproceduren, altså foran under 4.1. og 4.2.

Det samme gælder afstemningsmetoder, der medfører, at en minoritet i kraft af selve metoden får valgt sin kandidat, skønt flertallet ved anvendelse af en anden afstemningsmetode ville have udelukket kandidaten fra at blive valgt. En sådan metode, der favoriserer minoriteten, kan eksempelvis være et system med kumulativ stemmeret. Imidlertid medfører dette system jo netop, at den foretrukne kandidat får et *flertal* (der blot opstår på en anden måde), og allerede af den grund er spørgsmålet uinteressant i nærværende sammenhæng, der belyser forslag, som anses vedtaget, skønt de kommer i mindretal.

Foran under IV.2.1. er det om den eventuelle anvendelighed af general-klausulen i AL § 80 på tilfælde af såkaldt »*minoritetsmisbrug*« konklude-

13. Gomard s. 340 f.

ret, at generalklausulen ikke kan antages at ramme sådanne tilfælde. Særligt i forbindelse med de i dette afsnit nævnte minoritetsbeføjelser må det på ny fremhæves, at minoritetsmisbrug næppe kan statueres¹⁴. Krav om medrevisor (§ 82, stk. 2) og om statsautoriseret revisor (§ 84, stk. 2) må klart respekteres uden skelen til minoritetens motiver. Nægtelse af décharge (§ 144, stk. 3) medfører ikke i sig selv konsekvenser. Mere interessant er, om der derefter anlægges erstatningssag, og om sagen vindes, men dette afgøres jo af en domstol efter erstatningsretlige regler. Granskning, der sikkert i særlige tilfælde kan skade selskabets omdømme, jfr. nedenfor, kan kun iværksættes i henhold til en minoritetsbeslutning, hvis skifteretten finder anmodningen tilstrækkeligt begrundet, jfr. AL § 95, stk. 2. Også opløsning i den særdeles kvalificerede situation i § 119 kræver en domstols medvirken. Indkaldelse af generalforsamlingen i medfør af § 70, 2. pkt., synes ubetinget, men ved grove og gentagne misbrug synes der at måtte bestå en art »censurbeføjelse« for overregistrator, jfr. herved § 72, stk. 2, og nærmere herom ovenfor V.3.1.

Også yderligere vedtægtskabte minoritetsbeføjelser vil typisk være indrettet således, at reelt misbrug ikke kan statueres. Hvis en minoritetsret til udbytteuddeling er knyttet til objektive indtjenings- og egenkapitalkriterier, ses misbrug ikke at kunne statueres. Er en ret til at udskyde regnskabsvedtagelse til en senere generalforsamling lagt i faste tidsrammer, ses ej heller denne ret at kunne misbruges væsentligt, bortset fra ulejligheden ved den fornyede eller fortsatte generalforsamling. En vis misbrugsmulighed synes måske at kunne bestå ved ret til minoritetsrepræsentation i bestyrelsen, nemlig hvis minoriteten benytter sin ret til at indvælge en person, der har tilknytning til konkurrerende interesser. Men dels er vedkommende jo bundet af sin tavshedspligt, dels synes problemet at kunne undgås ved en supplerende vedtægtsbestemmelse som foreslået af *Gersted*, hvorefter valget skal kunne tilsidesættes, hvis det sandsynliggøres, at den valgte har tilknytning til konkurrerende interesser¹⁵.

Alt i alt er der derfor næppe noget grundlag for at udvikle synspunkter om »minoritetsmisbrug«. Sådanne synspunkter skulle i givet fald tjene det formål at give selskabet ret til at se bort fra en rettighedsudøvelse, der – som beskrevet af *Blok* – ikke kan tjene nogen berettiget interesse, men alene udøves chikanøst¹⁶. På to mindre undtagelser nær – chikanøs benyttelse af retten til generalforsamlingsindkaldelse og indsættelse af en kon-

14. Blok s. 574.

15. *Gersted* UfR 1965 B s. 52.

16. Blok s. 574.

kurrerende minoritetsrepræsentant i bestyrelsen – synes minoritetsmisbrugsbegrebet at være uden praktisk betydning. Det kan formentlig heller ikke karakteriseres som minoritetsmisbrug, at en minoritet gør *undladelse* af at benytte sig af de for selskabet besværlige minoritetsbeføjelser betinget af opnåelse af lovlige fordele fra selskabet.

Efter disse generelle bemærkninger om beslutninger, der kan gennemføres med mindre end simpel majoritet, skal nogle konkrete situationer gennemgås.

På den *konstituerende* generalforsamling er der ikke nogen ret for en minoritet til at kræve selskabsstiftelsen gennemtvunget. Er der ikke majoritet i to henseender for stiftelsen som nærmere angivet i AL § 10, stk. 3, er spørgsmålet om stiftelsen bortfaldet. I praksis består der dog selvfølgelig – ganske som i foreningsretten¹⁷ – en praktisk »minoritetsret« til at gennemføre en selskabsstiftelse, idet den overstemte minoritet jo blot kan stifte sit eget selskab med det samme formål, dog ikke netop *det* selskab, som man ville have stiftet på den konstituerende generalforsamling.

Der er ikke i dansk ret nogen beføjelse for en minoritet til at søge fastslået ved dom, om der består et *koncernforhold* som nævnt i AL § 2¹⁸.

Ej heller er der som i svensk ABL 9 kap. 5 § 3 st. nogen ret for en minoritet på $\frac{1}{10}$ af aktiekapitalen til at kræve visse spørgsmål *henskuet til en senere generalforsamling* mindst én, højst to måneder senere¹⁹.

Legalt er der ikke tillagt en minoritet nogen *bestyrelses- eller repræsentantskabsrepræsentation*²⁰.

I selskaber, som ikke er børsnoterede, og som derfor ikke i medfør af AL § 84, stk. 1, skal have mindst én statsautoriseret revisor, kan aktionærer, der ejer $\frac{1}{10}$ af aktiekapitalen, på en generalforsamling, hvor der skal vælges revisor, *kræve, at der vælges en statsautoriseret revisor*, jfr. § 84, stk. 2. Minoriteten vælger imidlertid ikke selv den pågældende revisor²¹. Vælger generalforsamlingen trods minoritetskravet ikke en statsautoriseret revisor, udnævner overregistrator en sådan revisor, når begæring herom fremsættes af en aktionær senest én måned efter generalforsamlingen, jfr. § 87, stk. 2.

En minoritet på $\frac{1}{10}$ af aktiekapitalen kan på en generalforsamling, hvor valg af revisor er på dagsordenen, beslutte, at bestyrelsen skal opfordre overregistrator til at *udnævne en medrevisor* for tiden til og med næste

17. Hartwig s. 125.

18. Cfr. art. 225, stk. 2, litra a, i udkastet til statut for europæiske aktieselskaber.

19. Rodhe s. 202 f.

20. Bet. 1964 s. 138. Dyrbye s. 52.

21. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 333.

generalforsamling, jfr. § 82, stk. 2²². Beføjelsen tilkom tidligere en minoritet på 25%, hvilken brøk dog i erkendelse af, at det ofte vil være umuligt eller meget vanskeligt at samle så stor en tilslutning, blev nedsat til 10% i overensstemmelse med den generelle tendens hertil. Selv om der på generalforsamlingen kan etableres flere minoriteter hver på 10%, udnævnes der dog kun én medrevisor. Udøvelsen af beføjelsen kræver ingen begrundelse²³.

Ud fra blandt andet den betragtning, at generalforsamlingsflertallet, der oftest må formodes at være i samklang med selskabsledelsen (eller omvendt), ikke bryder sig om at drage ledelsen til ansvar for dens forvaltning²⁴, er der i AL 1973 § 144, stk. 2, skabt garanti for, at generalforsamlingen ikke ved en flertalsbeslutning kan forskertse selskabets rimelige krav mod ledelsen. Har aktionærer, der repræsenterer mindst $\frac{1}{10}$ af kapitalen, modsat sig *déchargebeslutning*, kan enhver aktionær anlægge erstatningssøgsmål. Stemmeafgivningen på generalforsamlingen iværksætter således ikke automatisk erstatningssøgsmålet, men sikrer alene muligheden for anlæg af et sådant trods majoritetens beslutning om det modsatte²⁵. Den eller de aktionærer, der eventuelt anlægger erstatningssøgsmålet, behøver ikke tilhøre den minoritet, der på generalforsamlingen modsatte sig *décharge*²⁶.

Også foreningsretligt antages det, at majoritetens *déchargebeslutning* efter omstændighederne kan omstødes ved domstolene²⁷.

Tysk AktG § 93, stk. 4, bestemmer, at der tidligst kan meddeles *décharge* tre år efter erstatningskravets opståen og ikke, hvis en minoritet på 10% af aktiekapitalen protesterer herimod til generalforsamlingsprotokollen.

Art. 16 i udkastet til 5. selskabsdirektiv er lidt anderledes indrettet end AL § 144. Efter udkastet kan selskabets erstatningssøgsmål anlægges af én eller flere aktionærer, hvis aktier udgør et relativt bestemt beløb, der ikke må fastsættes højere end 5% af aktiekapitalen, eller et absolut bestemt beløb, der ikke må fastsættes højere end 100.000 ERE. Det fremgår af udkastets art. 18, stk. 2, litra b, at generalforsamlingens *déchargebeslutning* (selvfølgelig) ikke berører minoritetens søgsmålsret efter art. 16.

Tilsvarende er bestemt i art. 72, stk. 3, i udkastet til statut for europæiske aktieselskaber.

Der er ikke efter dansk ret tillagt en minoritet nogen ret til at forlange en skønsmæssig *prøvelse af, om medlemmer af ledelse eller revision bør af-*

22. Bet. 1969 s. 121. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 330.

23. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 329. Poul Persson i Revisionsorientering april 1981 s. 3 og 8.

24. Rodhe s. 221.

25. Samme s. 235.

26. Samme s. 235.

27. Hartwig s. 128.

*skediges*²⁸.

Den minoritet, der i medfør af AL § 82, stk. 2, har begæret udnævnelse af en medrevisor for tiden til og med næste generalforsamling, kan ikke selv afskedige *medrevisoren*. Under ganske særlige omstændigheder er det dog antaget, at medrevisoren kan fratræde før den ordinære generalforsamling:

Aktieselskabsregisteret har i en sag herom (j. nr. B 12.593/81) tilladt, at en medrevisor fratrådte i utide i et tilfælde, hvor ejeren af en meget betydelig aktiepost, der var i opposition til selskabets ledelse, havde begæret minoritetsrevisor udnævnt, men hvor aktieposten efter revisorudnævnelsen overgik til en ny aktionærgruppe, der i forståelse med selskabets ledelse ønskede medrevisorens hverv bragt til ophør, fordi der ikke længere bestod noget modsætningsforhold mellem ledelsen og ejerne af aktieposten. Registeret tiltrådte, at revisor kunne træde tilbage under følgende forudsætninger:

1. Revisor måtte erklære sig indforstået hermed og måtte ikke under sit hidtidige arbejde have fundet kritisable forhold hos selskabet (et bankaktieselskab).
2. Han skulle fremkomme med forslag til sit honorar, som skulle godkendes både af overregistrator, jfr. § 82, stk. 2, i. f., og af selskabets bestyrelse.
3. De nye ejere af aktieposten skulle formelt samtykke i tilbagetrædelsen, og
4. der skulle (selvfølgelig) af selskabet udfærdiges B-anmeldelse herom.

Det overvejedes under sagen af registeret, hvorvidt tilbagetrædelsen kunne hindres af den betragtning, at en anden minoritet på mindst 10% eventuelt kunne ønske medrevisors hverv opretholdt. Registeret konkluderede imidlertid, at der ikke kunne tages hensyn til et sådant hypotetisk ønske, når en sådan minoritet ikke havde givet sig til kende på den pågældende generalforsamling i medfør af § 82, stk. 2.

Der består hverken efter AL 1973 eller efter svensk ABL 1975 nogen ret for en minoritet svarende til svensk ABL 1944 139 § til at forlange spørgsmålet om *størrelsen af vederlag* til bestyrelsesmedlemmer, revisor m.fl. domstolsprøvet²⁹. Reglen viste sig at være af yderst begrænset praktisk betydning.

Der blev ikke i AL 1973 – som i svensk ABL 12 kap. 3 § 2 st. – optaget nogen *udsultningsregel*, hvorefter en minoritet af en vis størrelse under visse betingelser kan forlange en vis udbytteuddeling³⁰. Der er intet til hinder for optagelse af en sådan bestemmelse i vedtægterne. Dog må en sådan bestemmelse i et moderselskab utvivlsomt vige for AL § 110, stk. 2, hvorefter der, selv om udbytteuddeling ellers er tilladt, ikke må udbetales så stort udbytte, at uddelingen under hensyn til koncernens stilling i øvrigt må anses som stridende mod god forretningsskik.

Forkastes et forslag om *granskning* – der kan fremsættes på den ordi-

28. Cfr. for eksempel art. 55, stk. 3, i udkastet til 5. selskabsdirektiv.

29. SOU 1971:15 s. 246.

30. Bet. 1969 s. 156. Gomard s. 352. Rodhe s. 227.

nære generalforsamling eller på en generalforsamling, hvor dette emne er sat på dagsordenen, jfr. § 95, stk. 1 – men opnår det dog tilslutning fra 25% af aktiekapitalen, kan skifteretten efter anmodning fra en aktionær udnævne granskningsmænd, hvis anmodningen findes tilstrækkeligt begrundet, jfr. § 95, stk. 2³¹.

Minoritetsbrøken var i det oprindelige udkast 10%, men folketingets erhvervsudvalg ønskede brøken forhøjet til 25% under hensyn til den skade, der kan forvoldes selskabet ved, at en lille minoritet i spekulationsøjemed begærer granskning³².

De nævnte betænkeligheder er formentlig overdrevne. Klinten bliver skilt fra hveden hos skifteretten, der kun skal imødekomme anmodningen, hvis den findes tilstrækkeligt begrundet. Herved frasorteres ikke blot – med *Perssons* ord – »rene kværlantanmodninger«³³, men ligeledes anmodninger, der må anses for at være unødvendige, fordi de forhold, hvorom granskning ønskes, er klart oplyst.

Forholdet illustreres af en VLK af 29/6 1981 (VL nr. B 1409/81), hvor granskning vedrørende et bankaktieselskabs gaveydelse til en selvejende institution blev afslået både af skifteretten og VLR, idet det fandtes, at der forelå fuld klarhed med hensyn til forholdet mellem banken og modtageren, og at minoritetens interesser måtte anses betryggende sikret blandt andet ved det offentliges indsigt i bankens forhold og ved en sket udnævnelse af medrevisor i henhold til AL § 82, stk. 2³⁴.

Bortset fra de eventuelle omkostninger ved førelsen af skifteretssagen er det gratis for minoriteten at anvende granskningsinstituttet, idet vederlag til granskningsmændene i medfør af § 95, stk. 4, udredes af selskabet, der også skal udrede et eventuelt depositum til granskningsmændene.

I ØLK af 7/3 1979 (6. afd. kæresag 9/79) var der udnævnt en granskningsmand til at undersøge et anpartsselskabs regnskaber (ApL § 76, stk. 2). Granskningsmanden fremsatte anmodning om sikkerhedsstillelse for sit honorar. Selskabet nægtede at stille sikkerhed, idet det gjorde gældende, at denne måtte stilles af den anpartshaver, der havde begæret granskning. Da det efter ApL § 76, stk. 4, (AL § 95, stk. 4) påhviler selskabet at betale granskningsmandens vederlag, fandtes det pågældende selskab ikke at have haft føje til at nægte at efter-

31. Det er herhjemme overvejet, men forkastet, også at tillægge granskningsbeføjelsen til en minoritet bestående af 1/3 af den på generalforsamlingen repræsenterede kapital, jfr. svensk ABL 10 kap. 14 §. Rodhe s. 194. Bet. 1969 s. 126.

32. Erhvervsudvalgets bet. af 24/5 1973 ad IX. Forinden havde den radikale ordfører i tinget erklæret sig noget betænkelig ved forslaget, idet han forestillede sig en gruppe, der ønsker at overtage et selskab og gennem et krav om granskning fremkalder kursfald på børsen for derefter at opkøbe aktierne til en beskedn kurs. FF 28/2 1973, sp. 4104.

33. Persson i Revisionsorientering april 1981, s. 8.

34. Werlauff UfR 1982 B s. 204 f.

komme anmodningen om sikkerhedsstillelsen.

Noget ganske andet er, at et skruppelløst selskab synes at kunne forsinke gransknings-sagen ganske betydeligt ved at ignorere granskningsmandens krav om depositum.

Granskningsreglerne foreslås overført til en eventuel lovgivning om *kommanditselska-ber*, jfr. lovudkastets § 30.

Tysk AktG § 142, stk. 2, giver retten til at forlange udnævnelse af »Sonderprüfer« til en minoritet på $\frac{1}{10}$ af aktiekapitalen. Der stilles krav om, at forslagsstillerne har været aktio-nærer i *mindst tre måneder* før generalforsamlingen. Herved håber man at undgå chikane-tilfælde. Endvidere er de emner, der efter AktG kan blive genstand for granskning, mere kvalificerede end i dansk ret, idet der skal foreligge »Unredlichkeit oder grobe Ver-letzungen des Gesetzes oder der Satzung«³⁵.

En *flertalsbeslutning* om granskning i medfør af § 95, stk. 1, der kan være fattet for at tage brodden af minoritetens granskningsforslag, afskærer ikke minoritetsgranskning i medfør af § 95, stk. 2. Minoriteten kan ønske temaet formuleret anderledes, eller den kan være utilfreds med den af flertallet valgte granskningsmand^{35a}. Tysk AktG § 142, stk. 4, bestemmer udtrykkeligt, at retten på minoritetens begæring kan udnævne en anden granskningsmand, hvis dette findes påkrævet på grund af gransknings-mandens person, særligt hvis han mangler sagkundskab eller ikke er til-strækkeligt uafhængig.

Udkastet til statut for *europæiske aktieselskaber* indeholder ret detaljerede granskningsreg-ler. Ekstraordinær granskning kan ifølge art. 97, stk. 1, begæres ved den kompetente dom-stol af aktionærer med mindst 10% af aktiekapitalen eller et aktiebeløb på 200.000 ERE. Sagen behandles af retten for lukkede døre, jfr. art. 98, stk. 1. Retten træffer sin afgørelse efter en foreløbig undersøgelse, jfr. stk. 2. Dens afgørelser er inappellable, jfr. stk. 3. Retten kan forlange, at selskabet stiller sikkerhed for betaling af granskningsmændenes honorar, jfr. stk. 4³⁶.

Vedtægtsændringer, som er nødvendige for at *bringe vedtægterne i over-ensstemmelse med en ændret aktieselskabslovgivning*, vil ifølge ikraft-trædelsesbestemmelserne som regel kunne gennemføres af en minoritet, idet det oftest bestemmes, at sådanne vedtægtsændringer, som er nødven-dige, og som ikke på generalforsamlingen har opnået den majoritet, der efter vedtægterne er nødvendig til deres gennemførelse (AL § 78), allige-vel skal anses som gyldigt vedtagne af generalforsamlingen, hvis der ikke på denne er afgivet så stort et antal stemmer *imod* ændringerne, som efter vedtægterne kræves til beslutning om selskabets opløsning³⁷.

35. Cfr. om dansk rets mildere betingelser Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 350.

35a. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 351

36. Bull. suppl. 4/75 s. 168.

37. Sådanne bestemmelser var indeholdt i AL 1930 § 90, stk. 2, AL 1973 § 164, stk. 2, § 5, stk. 1, i lov nr. 266 af 16/6 1980 og § 6, stk. 1, i lov nr. 282 af 9/6 1982.

Normalt kræver beslutning om *likvidation* simpel eller kvalificeret majoritet, jfr. henholdsvis § 116, stk. 2, 1. og 2. pkt. Vedtægterne kan imidlertid bestemme, at der som en minoritets- eller individualbeføjelse tilkommer aktionærer ret til at forlange opløsning under visse betingelser, for eksempel hvis der er sat en vis frist for selskabets levetid, hvis dets formål er begrænset og nu er udtømt, eller hvis grundlaget for dets virksomhed bortfalder, eksempelvis ved udløbet af en koncession, en patentret eller lignende³⁸. Det kan også være foreskrevet, at retten til at forlange likvidation tilkommer aktionærer som en minoritets- eller individualbeføjelse i tilfælde af kapitaltab af en vis størrelse. Derimod antages det ikke, at der vedtægtsmæssigt kan tillægges aktionærene nogen *individualbeføjelse* til diskretionært at kræve selskabet opløst³⁹, hvorimod diskretionær opløsningsret sikkert vil kunne tillægges en vis *minoritet*⁴⁰. I en ganske særlig, stærkt kvalificeret situation, som er nævnt i AL § 119, kan retten efter påstand af mindst 10% af aktiekapitalen bestemme, at selskabet skal opløses, nemlig hvis aktionærer ved forsætlig medvirken til en generalforsamlingsbeslutning i strid med generalklausulen i AL § 80 eller på anden måde med misbrug af deres indflydelse i selskabet har medvirket til overtrædelse af AL eller vedtægterne, jfr. nedenfor VIII.4.⁴¹.

I tilfælde af likvidation vælges *likvidator* af generalforsamlingens flertal, jfr. AL § 120, stk. 1. Imidlertid kan i medfør af bestemmelsens stk. 2 aktionærer, der ejer $\frac{1}{4}$ af aktiekapitalen vælge en medlikvidator. Bestemmelsen må formentlig forstås således, at enhver aktionærgruppe, der mønstrer $\frac{1}{4}$ af aktiekapitalen, har ret til at vælge en medlikvidator⁴². Er den eller de flertalsvalgte likvidatorer for eksempel valgt på grundlag af en stemmeafgivning fra aktionærer med dobbelt stemmeret, idet disse aktionærer eksempelvis besidder 10% af aktiekapitalen, kan der i yderste konsekvens bestå tre minoriteter hver på $\frac{1}{4}$ af aktiekapitalen, der hver har ret til at vælge en medlikvidator. Medlikvidator afsættes af den aktionærminoritet, der har valgt ham, jfr. AL § 121, stk. 2⁴³.

Det kan spørges, om der selskabsretligt består en pendant til samejets og interessentskabets uskrevne regel, hvorefter enhver af deltagerne må kunne kræve, at der udføres sådanne foranstaltninger ved fællesejet, som er påbudt ved lov, eller som i øvrigt er *nødvendige for at undgå skade på*

38. Torp s. 276.

39. Torp s. 278.

40. Gomard s. 421. UfR 1937.631 ØLD. Se om opløsning af sameje Illum: Dansk tingsret, 3. udg. ved Vagn Carstensen, 1976, s. 151. Se om opløsning af partrederi sølovens § 54.

41. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 383.

42. Samme s. 385.

43. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 389.

*fællesformuen*⁴⁴. Når aktieselskabslovgivningen skærpes, er det, som nævnt foran, sædvanligt at foreskrive i ikrafttrædelsesbestemmelserne, at obligatoriske vedtægtsændringer skal anses gennemført, selv om de ikke har opnået fornødent flertal, blot der ikke imod dem er et flertal, som kunne beslutte likvidation. Herved gives der i realiteten minoriteten en ret til at gennemtrumfe visse nødvendige foranstaltninger. Der kan imidlertid ikke sluttes analogt herfra til andre områder, hvor hensigtsmæssigt det end kunne være for at undgå, at majoriteten til skade for minoriteten gennem passivitet forringer selskabsformuen. Minoriteten må i denne situation henvises til at gøre brug af generalklausulen (§ 80), reglerne om ledelsesansvar (§ 144) og – i særlige situationer – reglerne om aktionæransvar (§ 142).

Ved udøvelsen af alle foran nævnte minoritetsbeføjelser må minoriteten *legitimere* sig som sådan. Dette giver sig selv, når beføjelsen udøves på generalforsamlingen, hvor den pågældendes adgangs- og stemmeret vil være kontrolleret efter de almindelige regler herom, men hvor beføjelsen udøves uden for generalforsamlingen – eksempelvis ved minoritetens henvendelse om granskning til skifteretten i medfør af AL § 95, stk. 2, eller minoritetens henvendelse til selskabet med krav om ekstraordinær generalforsamling i medfør af AL § 70, 2. pkt. – må navneaktionærer opfylde betingelsen i AL § 27, 1. pkt., om at være noteret i aktiebogen eller at have anmeldt og dokumenteret deres erhvervelse, medens ihændehaveaktionærer må dokumentere aktionærforholdet gennem forevisning af aktierne eller en frisk depotkvittering⁴⁵.

4.5. Beslutninger, der træffes ved mere end simpel majoritet.

4.5.1. Generelt

Det forekommer naturligt, at beslutninger, der efter deres indhold har en rækkevidde ud over det rent administrative og konserverende¹, til deres gennemførelse kræver særlig aktionærtilslutning. Udgangspunktet, hvorefter den simple generalforsamlingsmajoritet bestemmer, må modificeres ud fra et hensyn til mindretallet og ud fra et ønske om, at et simpelt flertal ikke må kunne hidføre foranstaltninger, der på grund af deres indgribende karakter kan virke værdiforringende for den enkelte aktionærs

44. Illum-Carstensen anførte værk s. 146 f. Blok s. 588 f.

45. Gomard s. 212.

1. Blok s. 527.

kapitalbesiddelse². Der er derfor en række beslutninger, hvis vedtagelse fordrer mere end simpel majoritet, nemlig kvalificeret majoritet. I kravet om kvalificeret majoritet ligger ikke andet end et krav om noget mere end simpel majoritet: Beslutningen må vedtages med en større brøkdel end over halvdelen af de afgivne stemmer³.

Sådanne kvalificerede majoritetskrav er af konservativ karakter – de giver det bestående en fortrinsstilling overfor det nye, og de lægger afgørelsen af, om beslutningen skal være positiv eller negativ, i en minoritets hænder⁴. Der er derfor egentlig tale om en minoritetsbeføjelse af negativ karakter: retten til at modsætte sig en beslutning – til at forlange det bestående bevaret⁵.

Blandt de centrale beslutningstyper, der er så vidtrækkende, at kvalificeret majoritet kræves, er *vedtægtsændringer*. Hermed er imidlertid også sagt det modsatte: nemlig at vedtægterne ikke er uforanderlige, og at deres ændring ikke kræver enighed som ved en kontrakt, medmindre der er tale om kvalificerede, stærkt indgribende ændringer som nævnt i § 79⁶. Bortset fra »almindelige« vedtægtsændringer er de tilfælde, der kræver kvalificeret majoritet, særligt *kapitalændringer* (§ 29, stk. 1, og § 44, stk. 1), *bemyndigelse* til bestyrelsen til senere kapitalforhøjelse (§ 37, stk. 1), beslutning om udstedelse af *konvertible gældsbreve* (§ 41), beslutning om *likvidation*, hvor denne ikke er påbudt (§ 116, stk. 2, 2. pkt.) og beslutning om *fusion* (§ 134 e, stk. 1 og stk. 2, 3. pkt.)⁷.

Under vedtægtsændringerne må nævnes *formålsændring*, der således (kun) kræver kvalificeret majoritet⁸.

Før AL 1917 krævedes normalt i selskabernes vedtægter tilslutning fra alle aktionærer ved beslutning om formålsændring⁹.

AL 1917 § 33, litra e, krævede tilslutning fra samtlige aktionærer ved væsentlige formålsændringer.

AL 1930 § 57, stk. 2, nøjedes med tilslutning fra $\frac{2}{10}$ af aktiekapitalen.

AL 1973 har ingen særregel herom, hvorfor kvalificeret majoritet efter § 78 vil være tilstrækkelig, når der ikke samtidig træffes beslutninger som nævnt i § 79.

2. Gomard s. 324.

3. Skriver Svendsen s. 19. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 100. Andersson s. 98. Möser s. 66.

4. Skriver Svendsen s. 72 f. Gomard: Grundrids s. 82. Blok s. 528.

5. Blok s. 508.

6. SOU 1971:15 s. 238. Gomard s. 324.

7. Gomard: Grundrids s. 82.

8. Gomard: Grundrids s. 83. Gomard s. 333.

9. H.O. Jensen i UfR 1944 B s. 242.

Som nævnt foran er det afgørende for, om der kræves kvalificeret majoritet, ikke *generalforsamlingstypen*, men *beslutningstypen*.

Cfr. for eksempel *fransk* Loi art. 153, stk. 3, og art. 155, stk. 3, hvoraf det fremgår, at der på den ekstraordinære generalforsamling kræves $\frac{2}{3}$ majoritet, medens der på den ordinære som hovedregel kræves simpel majoritet¹⁰.

Både § 78 om den kvalificerede majoritet og § 79 om yderligere samtykkekrav er *præceptive* i den forstand, at vedtægterne ikke kan opstille mildere tilblivelseskrav.

Kravet om kvalificeret majoritet finder kun anvendelse ved den *afsluttende afstemning*, hvor det definitivt afgøres, om forslaget vedtages eller forkastes, men ikke under præjudicielle afstemninger, hvorved eksempelvis et hovedforslag modificeres på grund af ændringsforslag¹¹. Skriver Svendsen påpeger – efter min mening med rette – at dette almindeligt anerkendte dogme, sammenholdt med de traditionelt benyttede afstemningsmetoder, kan få visse paradoksale konsekvenser. På grund af kravet om kvalificeret majoritet i sidste runde sammenholdt med den omstændighed, at der i de foreløbige afstemninger alene kræves simpel majoritet, kan der opstå den situation, at mindretallet under den definitive afstemning stemmer det i de foreløbige afstemninger vindende forslag ned, fordi det ikke tilfredsstiller minoriteten, medens der efter omstændighederne kunne være skabt tilstrækkelig kvalificeret majoritet for et af de nedstemte forslag – nemlig hvor et af de nedstemte forslag fra flere sider anses som et kompromisforslag, der ganske vist ikke er helt tilfredsstillende, men som man dog foretrækker frem for status quo¹². Skriver Svendsens kritik kan ikke imødekommes med de sædvanligt benyttede stemmemetoder, hvorimod der synes at kunne tages mere hensyn til synspunktet, hvis man benytter den af Skriver Svendsen så stærkt anbefalede »kvalifikations-« eller »tvekampmetode«, hvilket dog som nævnt foran under 4.1. og 4.2. ikke er sædvanligt forekommende.

En kvalificeret majoritet kan *udmåles i forhold til stemmer* eller til kapital, og i begge situationer kan der sondres mellem udmåling i forhold til det repræsenterede, til det stemmeafgivende eller til det totale tal¹³. AL § 78 tager hensyn til afgivet stemmetal og repræsenteret kapital, medens § 79 i visse henseender tager hensyn til repræsenteret kapital (stk. 2 samt stk. 3, 2. pkt.), i andre henseender til det totale antal aktionærer eller til

10. Thorbek s. 151.

11. Skriver Svendsen s. 72 f. Kobbernagel: Dirigenten s. 99.

12. Skriver Svendsen s. 73.

13. Roos s. 164.

alle aktionærer af en vis kategori (stk. 1 samt stk. 3, 1. pkt.)

Når vi bevæger os væk fra de simple majoritetstilfælde i § 77, skal der således i det system, som udgøres af §§ 78 og 79, sondres mellem to beslutningskategorier: de ukvalificerede tilfælde i § 78, hvor almindelig kvalificeret majoritet er tilstrækkelig, og de kvalificerede tilfælde i § 79, hvor der kræves noget mere¹⁴.

Overvejelserne angående den til en konkret beslutning fornødne majoritet vil ofte kredse omkring to til hinanden *grænsende alternativer*: man vil overveje, om der kræves simpel eller kvalificeret majoritet, § 77 eller § 78, eller man vil overveje, hvorvidt kvalificeret majoritet er nok, eller om der kræves yderligere tilslutning, § 78 eller § 79. Der er imidlertid intet i vejen for, at springet kan være endnu større, nemlig fra § 77 til § 79, idet overvejjelsens genstand kan være, om der kræves simpel majoritet eller tilslutning fra alle. En sådan situation foreligger eksempelvis, hvor det vurderes, om en gaveydelse ligger inden for rammerne af § 114. I bekræftende fald kan gavebeslutningen fattes med simpel majoritet, i modsat fald må der foreligge samtykke fra alle aktionærerne, jfr. § 79, stk. 1, nr. 1¹⁵.

Ved beregningen af den kvalificerede majoritet efter § 78 eller § 79 fragår *egne aktier*, som selskabet ejer, jfr. AL § 67, stk. 3, 2. pkt.¹⁶. Ikke-afhændede fondsaktier, jfr. § 40, henregnes i denne forbindelse *ikke* til egne aktier¹⁷. Det må antages, at aktier, for hvilke der ikke vil kunne stemmes på grund af *inhabilitet* i medfør af § 67, stk. 4, må fraregnes ved majoritetsberegningen¹⁸.

Foran under IV.2.1. samt VI.4.4. er det drøftet, hvorvidt der i særlige situationer kan statueres »*minoritetsmisbrug*«. Det er konkluderet, at sådant misbrug formentlig ikke vil kunne statueres. Noget tilsvarende må gælde, når der tales om kvalificeret majoritet. Kravet om kvalificeret majoritet indebærer, at en minoritet får ret til at hidføre en negativ beslutning. Hvor uberettiget majoriteten end kan anse obstruktionen for at være, og hvor hårdkogte (lovlige) betingelser der end kan blive stillet fra minoriteten for at stemme for forslaget, ses der ej heller at være plads til misbrugsbegrebet her¹⁹.

14. Bet. 1969 s. 117.

15. Werlauff i UfR 1982 B s. 204.

16. Sindballe-Klerk s. 22. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 290.

17. Gomard s. 150, note 39.

18. Se Gomard s. 320 om fraregning af en inhabil aktionærs aktier ved quorumberegning.

19. Blok s. 574.

4.5.2. AL § 78

§ 78 er som nævnt den almindelige regel om ukvalificerede tilfælde af vedtægtsændringer. Den kræver $\frac{2}{3}$ af de afgivne stemmer og af den på generalforsamlingen repræsenterede stemmeberettigede aktiekapital foruden opfyldelse af de yderligere tilblivelsesforskrifter, som vedtægterne måtte indeholde, jfr. nedenfor under punkt 5. Reglen, der blev indført ved AL 1973, antoges ikke at gå ud over, hvad der var sædvanligt i de fleste selskabsvedtægter.

Art. 39, stk. 1, i udkastet til 5. *selskabsdirektiv* bestemmer, at lovgivningens majoritetskrav ved vedtægtsændringer ikke må være mindre end $\frac{2}{3}$ af de stemmer, som er knyttet til de på generalforsamlingen repræsenterede aktier, eller af den på forsamlingen repræsenterede tegnede kapital. Der er ifølge art. 39, stk. 2, mulighed for også at opstille lovbestemt quorumkrav, nemlig på halvdelen af den tegnede kapital¹.

§ 78 kræver altså for det første tiltrædelse fra mindst $\frac{2}{3}$ af de afgivne stemmer. Herved fraregnes ugyldige stemmesedler, ligesom det er almindeligt antaget, at blanke stemmesedler fraregnes².

Majoritetskravet om $\frac{2}{3}$ af de afgivne stemmer kan jo imidlertid opfyldes ved, at én eller flere aktionærer, der besidder aktier med særlig stemmevægt, jfr. § 67, stk. 1, 2. pkt., stemmer for forslaget, medens aktionærer, der repræsenterer en betydelig del af *kapitalen*, er imod. Det er derfor ligeledes foreskrevet, at beslutningen skal tiltrædes af $\frac{2}{3}$ af den på generalforsamlingen repræsenterede stemmeberettigede aktiekapital.

Det følger af ordlyden, »stemmeberettigede aktiekapital«, at *stemmeløse aktier* ikke medregnes. Sådanne kan som tidligere nævnt være tegnet til og med 1973, jfr. § 169, stk. 1.

Det er foran under V.6.3. antaget at være retsstillingen i nyere dansk selskabsret, at *isoleret overdragelse af den til aktien knyttede stemmeret* kan finde sted. Er aktionæren mødt, medens den, der er rådende over den isoleret overdragne stemmeret, ikke har givet møde, må der antages at være tale om ikke-stemmeberettigede aktier med den følge, at aktiebeløbet ikke medregnes ved beregningen af majoritetskravet i § 78³.

Ordvalget »den på generalforsamlingen repræsenterede stemmeberettigede aktiekapital« leder naturligt til det spørgsmål, om et aktiebeløb skal medregnes, skønt aktionæren faktisk *ikke er til stede under den pågæl-*

1. Se Blok s. 428 om den kvalificerede majoritet på ejerforeningens generalforsamling.

2. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 93. Gomard: Grundrids s. 83 med note 3. Poul Madsen i UfR 1975 B s. 344. Ricard i UfR 1977 B s. 156. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 312.

3. Poul Madsen i UfR 1975 B s. 344.

dende afstemning. Forskellige situationer kan tænkes: Aktionæren har løst adgangskort og er optaget i deltagerlisten, men møder ikke. Denne situation giver ingen anledning til tvivl: disse aktier er ikke repræsenteret på generalforsamlingen⁴. Men hvad nu, hvis aktionæren møder op og deltager i generalforsamlingen, men forlader den inden den relevante afstemning? Svensk ret antager herom, at den én gang oprettede (obligatoriske) deltagerfortegnelse (röstlängd) står fast med den følge, at de i fortegnelsen optagne aktier under alle omstændigheder er repræsenteret på hele generalforsamlingen⁵. *Haefliger* antager det modsatte standpunkt for schweizisk ret: afgørende må være, hvilke aktionærer der er til stede på afstemningstidspunktet⁶. Efter min opfattelse forekommer *Haefligers* standpunkt rimeligt. Deltagerfortegnelsen er et værktøj af praktisk karakter, men den er ikke efter dansk ret bindende – den kan når som helst revideres. Det på aktiekapitalen baserede majoritetskrav i § 78 tjener til at udligne stemmewægtsforskelle mellem aktier, men bør ikke anvendes til at skabe kunstige betingelser, som der ville blive tale om, hvis der skete medtælling af kapital, som slet ikke havde mulighed for at gøre sig gældende under den pågældende afstemning. Resultatet forekommer helt sikkert, hvor en aktionær dirigenten bekendt definitivt har forladt generalforsamlingen på afstemningstidspunktet uden at lade sig repræsentere af en fuldmægtig, men det samme synes at måtte antages, hvor den pågældende blot midlertidigt er borte, for eksempel udvist af ordensmæssige grunde uden at have ladet sig repræsentere af en anden⁷.

Det er en helt klar følge af det på kapital grundede majoritetskrav i § 78, at også aktier med *reduceret stemmewægt* medregnes⁸. Også hvor en aktionærs stemme ifølge vedtægterne er maksimeret, således at overtallige aktier reelt ikke giver stemmeret, må hele aktionærens aktiebeløb medregnes⁹. Herved skifter kapitalbetingelsen i § 78 imidlertid karakter: principielt skal den beskytte »svage« aktionærer med aktier med reduceret stemmewægt mod den stemmetunge kontrolgruppes overvægt, men i den netop beskrevne situation med et vedtægtsmæssigt stemmemaksimum kommer reglen reelt til at fjerne det »demokratisk« begrundede

4. Ved større generalforsamlinger kan det dog være besværligt at kontrollere, hvem der møder, og derefter opstille eller revidere en lang deltagerliste. I praksis vil man derfor ofte lade sig nøje med de tal, der fremgår af den i forvejen udarbejdede deltagerliste.

5. SOU 1971: 15 s. 236.

6. *Haefliger* s. 91.

7. Også her vil praktiske hensyn i større forsamlinger dog ofte medføre, at man lader deltagerlisten stå uændret.

8. Rodhe s. 220. Gomard: Grundrids s. 83.

9. Gomard s. 323. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 313.

stemmemaksimum, således at storaktionæren i denne henseende vejer med sin fulde vægt.

I en skrivelse af 17/9 1980 (j. nr. B 6687/80) har aktieselskabsregisteret udtalt sig i en sag, hvor et bankaktieselskabs vedtægter bestemte, at hver aktionær kun har én stemme uanset antallet af aktier. På generalforsamlingen havde selskabets bestyrelse fremlagt forslag til vedtægtsændringer, der opnåede betydelig tilslutning fra aktionærkredsen, nemlig 1.119 stemmer, hver altså svarende til én aktionær. Imod stemte kun 11 aktionærer, der altså udgjorde 11 stemmer. Kapitalbeløbene forrykkede imidlertid resultatet radikalt: de 1.119 ja-stemmende aktionærer repræsenterede et aktiebeløb på 3.859.000 kr., medens de 11 nej-stemmende repræsenterede 4.729.000 kr. Dirigenten anså derfor forslaget for at være forkastet, men selskabets ledelse forespurgte nu registeret, om der ved afstemningen kunne være bortset fra kravet i § 78 om tilslutning fra $\frac{2}{3}$ af den på generalforsamlingen repræsenterede stemmeberettigede aktiekapital. Ledelsen anførte i sin henvendelse til registeret, at kapitalreglen i § 78 i modsat fald ville komme til at fungere som en art »udemokratisk« majoritetsbegunstigelse. Registeret meddelte, at der ikke kunne bortses fra kapitalkravet i § 78.

I samme retning går blandt andet handelsministeriets udtalelse af 10/3 1978 (j. nr. 106-5-78) vedrørende en forespørgsel fra et andet bankaktieselskab om, hvorvidt samtlige aktier, hvortil der er knyttet stemmeret, uanset vedtægtsmæssig begrænsning i antallet af stemmer, der tilkommer de enkelte aktieindehavere, skulle medregnes til den på generalforsamlingen repræsenterede stemmeberettigede aktiekapital, hvilket blev besvaret bekræftende af ministeriet.

Tysk AktG § 134, stk. 1, i.f., gør udtrykkeligt op med spørgsmålet, idet den i tilslutning til de i samme stk. opregnede muligheder for vedtægtsmæssigt at fastsætte stemmemaksimering bestemmer: »Bei der Berechnung einer nach Gesetz oder Satzung erforderlichen Kapitalmehrheit bleiben die Beschränkungen (i.e.: stemmeretsmaksimeringsreglerne) ausser Betracht.«

Hvad nu, hvis en aktionær giver møde uden at have stemmeret, fordi hans aktier er erhvervet inden for en vedtægtsmæssig *noteringsfrist*, jfr. § 67, stk. 2? Hans aktier er selvfølgelig repræsenteret, og de er i princippet også stemmeberettiget – blot ikke endnu, ikke på denne generalforsamling. Aktieselskabsregisteret antager i konsekvens af den foran nævnte praksis om tilfælde, hvor der foreligger vedtægtsmæssig stemmemaksimering, at også aktier, for hvilke stemmeretten midlertidigt ikke kan udøves på grund af en noteringsfrist, skal medregnes ved kapitalberegningen efter § 78¹⁰.

Registeret har blandt andet udtalt dette i en skrivelse af 3/3 1981¹¹ til brug for en retssag, ligesom registerets standpunkt er gengivet hos Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 313. Regi-

10. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 313.

11. Intet j. nr. angivet på skrivelserne.

sterets standpunkt har dog tilsyneladende ikke altid været sådan. I en afgørelse af 30/1 1978 (j. nr. 9437) har registeret på forespørgsel fra et bankaktieselskab oplyst, at der ved nogle vedtægtsændringer skulle bortses ikke blot fra egne aktier, men også fra »aktier, hvor noteringsbetingelserne ikke er opfyldt, jfr. § 78, 2. pkt. «.

Efter min mening kan handelsministeriets (helt korrekte) praksis om medregning af kapital, der er omfattet af stemmeretsmaksimering, ikke føre så vidt som til den her nævnte antagelse vedrørende kapital, der er omfattet af en noteringsbestemmelse. Der er en betydelig forskel på de to situationer: I førstnævnte er de overtallige aktier principielt stemmeberettigede, hvilket straks ville vise sig, hvis de ejedes af andre, der ikke havde ramt stemmeloftet, medens aktierne i det andet tilfælde er uden stemmeret og vedbliver at være det, indtil en frist (senere) udløber. Registerets opfattelse kan efter min mening ikke begrundes ved en antagelse om, at de af noteringsfristen omfattede aktier principielt er stemmeberettigede, men at stemmeretten blot ikke kan *udøves* på grund af noteringsbestemmelsen¹² – det er netop ikke udøvelsen af stemmeretten, men derimod selve stemmeretten, der er betinget af noteringen, jfr. § 172, stk. 3, 2. pkt., der udtrykkeligt taler om «stemmeret betinget af aktiernes notering». Registerets opfattelse kan medføre, at der ligefrem opstår et stemmemæssigt vakuum, hvis en større aktiepost skifter ejer: vedtægtsændringen kan ikke gennemføres, uanset hvor gerne aktionæren ville stemme for. Problemet kan da kun løses, ved at aktionæren udebliver.

Forholdet illustrerer efter min opfattelse, at ordene »repræsenterede stemmeberettigede aktiekapital« må forstås som en kapital, der faktisk *har det i sin magt at gøre sig gældende for eller imod i den pågældende afstemning*¹³, hvilket netop ikke vil være tilfældet med en kapital, der er omfattet af noteringsreglen. Registerets opfattelse synes tillige at være i modstrid med de nordiske motiver til AL 1973: De svenske motiver¹⁴ berører udtrykkeligt spørgsmålet om behandlingen af aktier, der er omfattet af en noteringsregel i relation til udmålingen af den »repræsenterede stemmeberettigede aktiekapital.« Motiverne påpeger i denne forbindelse, at blandt andet det danske forslag er tydeliggjort ved medtagelsen af kravet om, at den pågældende kapital skal være stemmeberettiget. For at udelukke enhver tvivl nævner de svenske motiver ligeledes, at det danske (og norske) forslags medtagelse af angivelsen »repræsenterede stemmeberettigede aktiekapital« blandt andet skyldes, at aktionærer, som efter bestem-

12. Jfr. således Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 313.

13. Enten selvstændigt eller – i stemmemaksimeringstilfældet – som accessorium til andre aktier.

14. SOU 1971:15 s. 223.

melser i vedtægterne ikke opnår stemmeret før et vist stykke tid efter aktieerhvervelsen, har ret til at være til stede på generalforsamlingen¹⁵. Også *Haefliger* antager det her forfægtede standpunkt¹⁶.

4.5.3. AL § 79

Hvad angår § 79 er der foran under III.5. søgt foretaget en afgrænsning af generalforsamlingens kompetence i forholdet til selskabsdeltagerne, hvorved en materiel beskrivelse af § 79 er søgt foretaget. I nærværende sammenhæng skal derfor alene søges beskrevet formelle omstændigheder ved bestemmelsen, hvis formål er at sikre en ganske særlig aktionærtilslutning – eventuelt fra alle aktionærer – til beslutninger, der er af særlig vidtrækkende og indgribende karakter i forhold til aktionærer eller aktieklasse¹.

§ 79 antages at kunne anvendes *analogt på enkeltstående dispositioner*, der ikke har karakter af vedtægtsændringer². I så fald skal dels opfyldes kravet i § 77 om simpel stemmemajoritet, dels det relevante tilslutningskrav i § 79. Oftest vil § 79 imidlertid finde anvendelse på *vedtægtsændringer*, jfr. selve ordlyden, og vedtægtsændringerne skal da både opfylde § 78- og § 79-kravene, jfr. § 78, i.f.

Hvor § 79 kræver tilslutning fra *en vis kapitalandel*, henvises til det foran om § 78 udviklede. § 79, stk. 2, anvender betegnelsen » $\frac{1}{4}$ af den på generalforsamlingen repræsenterede stemmeberettigede aktiekapital«, hvorimod § 79, stk. 3, 2. pkt., (forskydning mellem aktieklasser) anvender betegnelsen »mindst $\frac{1}{3}$ af den på generalforsamlingen repræsenterede del af den aktieklasse, hvis retsstilling forringes«. – Det bemærkes, at ordet »stemmeberettiget« er udeladt i sidstnævnte tilfælde.

I øvrigt er det et karakteristikon ved bestemmelsen, at den stiller krav om *tiltrædelse* fra bestemte aktionærer – i stk. 1 fra samtlige selskabets aktionærer, i stk. 3, 1. pkt., fra aktionærer, hvis retsstilling forringes³. Det har stedse været antaget om disse krav om tiltrædelse fra aktionærer, at de kan opfyldes ved særskilte forudgående eller efterfølgende *samtykkeerklæringer*⁴. Det forudgående samtykke forekommer mest betryg-

15. SOU 1971:15 s. 239.

16. *Haefliger* s. 91.

1. Blok s. 527 f. Bet. 1964 s. 155.

2. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 315.

3. SOU 1971:15 s. 243.

4. Nial s. 55. Sindballe-Klerk s. 239. Krenchel s. 289. Bet. 1964 s. 160 f. Gomard s. 328.

gende, fordi det muliggør, at det straks på generalforsamlingen kan konstateres, om forslaget er vedtaget eller ej. Det efterfølgende samtykke forekommer derimod mere problematisk. Generalforsamlingen må da – ud fra en forventning om, at man senere opnår en fraværende aktionærs tiltrædelse – vedtage forslaget vel vidende, at det egentlig ikke er vedtaget. Faktisk må dirigenten på grund af det manglende samtykke netop konstatere, at forslaget er forkastet, men gøres det overfor dirigenten gældende, at selskabets ledelse forventer efterfølgende at kunne indhente de manglende samtykkeerklæringer, må dirigenten formentlig formulere beslutningen således, at denne er gyldigt vedtaget forudsat tiltrædelse fra nærmere opregnede aktionærer. For at gyldighedsspørgsmålet ikke skal holdes svævende for længe, bør der sættes en frist for indhentelsen af dette samtykke. Da aktionærerne endvidere forlader generalforsamlingen uden at vide, om forslaget gyldigt bliver vedtaget eller ej, bør dirigenten ligeledes afkræve selskabets ledelse det løfte, at selskabet ved fristens udløb bekendtgør resultatet.

§ 79-samtykke *overflødig* ikke generalforsamlingen (medmindre der er tale om en universalforsamling), idet beslutningen som nævnt ikke blot må opfylde § 79, men tillige må være gyldigt vedtaget efter § 78, henholdsvis § 77⁵. Tysk AktG § 138 foreskriver afholdelse af en *specialforsamling* eller i det mindste en *separat afstemning*, hvis en beslutning skal tiltrædes af visse aktionærer. Herhjemme må det antages, at en specialforsamling kun kan holdes, hvis der foreligger vedtægtshjemmel derfor. For så vidt angår separat afstemning bemærkes, at afstemningen på generalforsamlingen som udgangspunkt må være universel, men at der urtherover efter omstændighederne kan være behov for en specialafstemning for at konstatere, om tiltrædelseskravene i § 79, stk. 3, er opfyldt.

5. Særlige tilblivelseskrav i vedtægterne

De fleste selskabsvedtægter indskrænker sig blot til de lovmæssige tilblivelseskrav til generalforsamlingsbeslutninger¹. Vedtægtskoncipientens arbejde lettes, når lovens tilblivelseskrav er tilstrækkelige, ligesom det undgås, at vedtægterne opstiller særligt strenge tilblivelseskrav, som tiden senere løber fra med den følge, at hensigtsmæssige ændringer bliver

5. Sindballe-Klerk s. 239.

1. Gomard: Grundrids s. 21.

uigennemførlige².

Der er imidlertid intet til hinder for, at vedtægterne skærper tilblivelseskravene, jfr. AL § 77, 1. pkt.: »... ved simpelt stemmeflertal, hvis ikke denne lov eller vedtægterne bestemmer andet« samt § 78, 3. pkt.: »beslutningen skal i øvrigt opfylde de yderligere forskrifter, som vedtægterne måtte indeholde«³. Det må antages, at der – efter at AL 1973 har fastsat tilblivelsesforskrifter, der i de fleste tilfælde vil være hensigtsmæssige og tilstrækkelige – kun vedtægtsmæssigt vil blive fastsat yderligere forskrifter, hvor der består et særligt begrundet behov derfor.

For investeringsforeninger gælder, at strengere tilblivelseskrav end de i IFL nedfældede kan opstilles i vedtægterne⁴.

Efter art. 39 i udkastet til 5. selskabsdirektiv kan selskabets vedtægter stille strengere betingelser end de lovmæssigt opstillede⁵. Der kan således stilles strengere majoritetskrav, krav om alle aktionærers samtykke eller krav om en generalforsamling nr. 2.

Også efter art. 243, stk. 2, 2. pkt., i udkastet til statut for europæiske aktieselskaber gælder, at vedtægterne kan stille videregående krav om majoritet end det majoritetskrav på $\frac{3}{4}$ af de gyldigt afgivne stemmer, der er udkastets hovedregel. Den eneste tilladelige skærpses måde er imidlertid opstilling af et krav om større majoritet, hvorimod der ikke kan opstilles andre krav⁶.

Det kan spørges, om vedtægterne kan opstille *mildere* tilblivelseskrav. ApL § 59, stk. 1, der er modstykket til AL § 78, foreskriver udtrykkeligt, at andet kan være bestemt i vedtægterne. Disse kan således opstille mildere tilblivelseskrav end angivet i bestemmelsen⁷. Noget sådant er ikke muligt med hensyn til § 78, der betegner et minimumskrav. Det samme gælder den simple flertalsregel i AL § 77, dog med undtagelse af de tilfælde som nævnt ovenfor under VI.4.3. og VI.4.4., hvor rettigheder vedtægtsmæssigt kan tillægges en minoritet som led i en udvidet minoritetsbeskyttelse, medens det ikke generelt kan bestemmes, at beslutninger, der ellers kræver et flertal, kan vedtages af en minoritet. Kan kravene i § 79 lempes ved bestemmelse i vedtægterne? Svaret må formentlig være afvisende, idet § 79 må anses at betegne de minimale tilblivelseskrav på samme måde som § 78. Dog antager Gomard, at særreglerne i § 79, stk. 2 og 3, formentlig kan fraviges ved vedtægtsbestemmelse i forbindelse med stiftelsen, eller ved kapitalforhøjelse for så vidt angår den nye kapital⁸.

2. Bet. 1969 s. 167.

3. SOU 1971:15 s. 237. Gomard: Grundrids s. 83. Bet. 1969 s. 167.

4. Bet. 942/1981 s. 62.

5. Thorbek s. 421.

6. Bull.suppl. 4/75 s. 193.

7. Gomard: Grundrids s. 83.

8. Gomard: a.st.

Ikke blot kan vedtægterne opstille skærpede tilblivelseskrav, de kan også gennem fastlæggelse af en detaljeret afstemningsprocedure m.v. *præcisere tilblivelseskravene*. Således vil der være tale om en præcisering af tilblivelseskravene, hvis vedtægterne bestemmer en nærmere fremgangsmåde ved valg og afstemninger, for eksempel tager stilling til, hvorvidt relativ majoritet er nok, i tilfælde, hvor der er mere end to valgmuligheder⁹. Det vil dog formentlig høre til sjældenhederne, at vedtægterne rummer en sådan præcisering.

Det vil være naturligt og ofte nødvendigt, at vedtægtsbestemmelser om skærpede tilblivelseskrav definerer, på hvilke *beslutningstyper* kravene finder anvendelse. Nogle selskaber vil måske – under indtryk af arvegodset fra AL 1930 § 57, stk. 2 – foreskrive en særligt forhøjet kvalificeret majoritet ved væsentlige formålsændringer¹⁰. Skønt fusion og likvidation normalt blot kræver majoritet i henhold til AL § 78, kan det efter omstændighederne være hensigtsmæssigt at fastsætte yderligere forskrifter i vedtægterne, jfr. § 134 e, stk. 1, 1. pkt., og § 116, stk. 2, 2. pkt., jfr. § 78, 3. pkt.¹¹. I selskaber, hvor der lægges særlig vægt på aktionærernes fortegningsret ved kapitalforhøjelser, kan det for eksempel bestemmes i vedtægterne, at der til afvigelser fra fortegningsretten kræves en særligt kvalificeret majoritet eller måske samtykke fra samtlige aktionærer, hvis fortegningsret berøres¹².

Et skærpet tilblivelseskrav kan bestå i, at visse *anliggender, der ellers kunne afgøres ved simpel majoritet, kræver kvalificeret majoritet*, jfr. AL § 77, 1. pkt., i.f.¹³. Der kan næppe være tvivl om, at et sådant skærpet tilblivelseskrav må foreskrives med betydelig varsomhed for ikke at lamme generalforsamlingens handlekraft i almindelige »administrative« anliggender.

Sædvanligvis vil de skærpede tilblivelseskrav dog blive anvendt, *hvor AL i forvejen foreskriver kvalificeret majoritet* – §§ 78 og 79. Skærpelsen kan bestå i, at lovens majoritetsbrøk forhøjes – $\frac{2}{3}$ bliver for eksempel til $\frac{3}{4}$ ¹⁴.

Hyppigt består skærpelsen imidlertid i opstilling af et særligt *quorum-krav*. Dette skal hindre, at en generalforsamling, på hvilken et ringe antal aktionærer giver fremmøde, overraskende gennemfører vedtægtsæn-

9. Boye Jacobsen i J 1974.136.

10. Thorbek s. 343.

11. Bet. 1969 s. 167.

12. Erhvervsudvalgets bet. 24/5 1973 ad pkt. IV.

13. Kobbernagel: Dirigenten s. 98.

14. Roos s. 119.

dringer med virkning for alle aktionærer¹⁵. AL opstiller i sig selv intet quorumkrav, og generalforsamlingen er derfor efter AL beslutningsdygtig uanset fremmødet, når blot aktiekapital overhovedet er repræsenteret¹⁶.

Foreningsretligt antages der ikke uden særlig vedtægtsbestemmelse derom at bestå noget quorumkrav¹⁷ – ligeså i *andelsretten*¹⁸.

IFL § 11, stk. 1, opstiller et legalt quorumkrav ved ændring af investeringsforeningens vedtægter, idet mindst halvdelen af foreningsformuen skal være repræsenteret, ligesom beslutningen skal vedtages med mindst $\frac{2}{3}$ af de afgivne stemmer. § 11, stk. 1, 2. og 3. pkt., indeholder en undtagelsesbestemmelse om afholdelse af en generalforsamling nr. 2.

Tysk AktG § 133, stk. 1 (almindelige beslutninger) og § 179, stk. 2 (vedtægtsændringer) opstiller intet quorumkrav, men et sådant kan opstilles i vedtægterne, jfr. § 179, stk. 2, i.f.¹⁹.

Fransk ret opstiller quorumkrav for både ordinære og ekstraordinære generalforsamlinger²⁰.

Udkastet til 5. *selskabsdirektiv* indeholder intet quorumkrav, men udelukker ikke, at et sådant opstilles²¹.

Art. 243, stk. 1, i udkastet til statut for *europæiske aktieselskaber* opstiller ved vedtægtsændringer et quorumkrav på mindst halvdelen af aktiekapitalen, men tillader reparation af manglende quorum gennem en generalforsamling nr. 2. Der har været en ikke ubetydelig betænkelighed ved quorumkravet blandt de medlemsstater, der ikke legalt kender et sådant, men kravet er blevet fastholdt af de stater, der selv opstiller quorumkrav, nemlig Belgien, Frankrig, Italien og Luxemborg²². Art. 58, stk. 2, opstiller et tilsvarende quorumkrav for gældsbevægelsesgruppenes forsamling.

Ved beregning af et quorum i forhold til den samlede aktiekapital sker der ikke medregning af *egne aktier*, som selskabet ejer, jfr. AL § 67, stk. 3, 2. pkt. Ej heller medregnes aktier, hvis ejer rammes af *speciel inhabilitet* i medfør af § 67, stk. 4²³. Derimod medregnes – medmindre vedtægtsbestemmelsen klart giver holdepunkt for andet – også *stemmeløse aktier* (AL § 169, stk. 1), aktier med *reduceret stemmевægt* (AL § 67, stk. 1, 2. pkt.) og aktier, for hvilke stemme midlertidigt ikke kan afgives på grund af en *noteringsregel* (AL § 67, stk. 2).

Quorumkravet finder ikke anvendelse ved *præjudicielle afstemninger*,

15. Bet. 942/1981 s. 61 f.

16. Kobbernagel: *Dirigenten* s. 93. Gomard: *Grundrids* s. 83. Bet. 1964 s. 154.

17. Meyer s. 58.

18. Hørlyck: *Dansk andelsret* s. 237.

19. Thorbek s. 82.

20. Hémard-Terré-Mabilat s. 213 f. Thorbek s. 151. Ligesa belgisk ret for så vidt angår vedtægtsændringer. Thorbek s. 208.

21. Thorbek s. 422.

22. Bull. suppl. 4/75 s. 192 f.

23. Krenchel s. 278.

hvorved et hovedforslag modificeres på grund af fremsatte ændringsforslag²⁴. Kun under den definitive afstemning finder kravet anvendelse.

Det kan spørges, om det er tilstrækkeligt, at quorumkravet er opfyldt ved *generalforsamlingens begyndelse*, eller om det (tillige) skal være opfyldt ved en senere afstemning. Hvis ikke vedtægtsbestemmelsen klart må fortolkes anderledes, må det sikkert kræves, at quorumkravet er opfyldt på tidspunktet for afstemningen om netop det forslag, hvis vedtagelse ifølge vedtægterne kræver det pågældende quorum²⁵.

Anderledes efter *engelsk* ret for så vidt angår selskaber, der anvender de standardvedtægter, som er angivet i lovens bilag »Table A«, hvorefter »it suffices if a quorum is present at the beginning«²⁶. Den engelske ordning er administrativt bekvem, og det kan ikke udelukkes, at man i praksis i større forsamlinger herhjemme går frem på samme måde, idet man ved generalforsamlingens begyndelse på grundlag af deltagerlisten én gang for alle udregner quorum.

Som særligt tilblivelseskrav kan det være foreskrevet, at en beslutning skal *tiltrædes af bestemte aktionærer*, eller – eksempelvis ved koncessionerede selskaber – af en *deciderende myndighed*²⁷.

Et særligt tilblivelseskrav kan bestå i en forskrift om, at *et vist antal stemmer eller et vist kapitalbeløb skal have deltaget i afstemningen*. Herved kan muligvis medregnes blanke stemmesedler²⁸, hvorimod disse som nævnt ikke kan medregnes ved opgørelsen af, om forslaget er tiltrådt af en tilstrækkelig majoritet af de *afgivne* stemmer²⁹.

En – i hvert fald før AL 1973 – meget brugt særlig tilblivelsesforskrift er en bestemmelse om, at et forslag skal underkastes *flere behandlinger*. Forskriften kan være udformet således, at der ubetinget kræves vedtagelse på to generalforsamlinger, men noget sådant ses formentlig ret sjældent³⁰. Hyppigere er afholdelse af generalforsamling nr. 2 foreskrevet som alternativ i tilfælde, hvor et vedtægtsmæssigt quorumkrav ikke var opfyldt på generalforsamling nr. 1³¹. Det må formentlig antages, at forslaget også skal undergives realitetsbehandling – men ikke nødvendigvis afstemning – på den første generalforsamling³². Den omstændighed, at

24. Kobbernagel: Dirigenten s. 101.

25. Krenchel s. 268.

26. Gower s. 542.

27. von Eyben i Festskrift for Borum, 1964: Statslige og kommunale aktieselskaber, s. 136.

28. Kobbernagel: Dirigenten s. 94. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 312.

29. Kobbernagel a.st. Ricard i UfR 1977 B s. 156.

30. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 65. Bet. 1969 s. 110.

31. Sindballe-Klerk s. 241. Krenchel s. 270. Bet. a.st.

32. Krenchel s. 269.

forslaget undergives behandling på to generalforsamlinger, kan ikke medføre ret til at lempe de legale minimumskrav i AL § 78 eller § 79. Der kan således ikke efter AL 1973 bestå forskrifter om, at forslag, der på generalforsamling nr. 1 ikke opnåede fornøden majoritet, kan vedtages på generalforsamling nr. 2 med simpel majoritet. Herved ville forslaget jo ikke opnå den i § 78 foreskrevne tilslutning³³. Anderledes må forholdet stille sig, hvor anledningen til generalforsamling nr. 2 er et manglende vedtægtsmæssigt quorum på generalforsamling nr. 1, medens vedtagelse på generalforsamling nr. 1 i øvrigt fuldt ud skete under iagttagelse af majoritetskravene i § 78. Når lovens minimumskrav således er opfyldt, må vedtægterne kunne tillade, at der bortses fra quorumkravet i forbindelse med forslagets vedtagelse på generalforsamling nr. 2 med simpel majoritet. Vedtægterne kunne jo gå endnu videre og helt undlade quorumkravet og generalforsamling nr. 2.

På grund af dårlige praktiske erfaringer med generalforsamlinger, der holdtes i umiddelbar forlængelse af hinanden, foreskriver nu AL 1973 § 73, stk. 1, 3. pkt., om de nævnte tilfælde, hvor en generalforsamlings beslutnings gyldighed i vedtægterne er gjort betinget af vedtagelse på to generalforsamlinger, at indkaldelse til den anden generalforsamling ikke kan foretages, før den første er afholdt³⁴. Ofte vil det i vedtægterne eller i en fuldmagts tekst være fastsat, at fuldmagten også skal være gyldig på en sådan fornyet generalforsamling medmindre den udtrykkelig tilbagekaldes. Dette må formentlig også gælde, selv om vedtægter og fuldmagt ikke indeholder udtrykkelig bestemmelse derom³⁵.

Oligarkiske klausuler, der som yderligere tilblivelsesforskrift kræver bestyrelsens tiltrædelse, eller som opstiller særlige quorum- eller majoritetskrav i tilfælde, hvor bestyrelsestiltrædelse ikke foreligger, er ikke direkte forbudt ved AL og kan ej heller som udgangspunkt antages at være i strid med generalklausulen i § 80³⁶.

I UfR 1966.465 VLD gennemførte et bankaktieselskabs generalforsamling nogle vedtægtsændringer, der blandt andet ændrede reglerne om kravet til majoritet ved vedtægtsændringer. Efter de gældende regler krævedes et quorum på $\frac{1}{3}$ af kapitalen. Forelå dette ikke, kunne vedtagelse ske på en ny generalforsamling. Efter den nye udformning krævedes et quorum på halvdelen ved forslag fremsat af andre end repræsentantskab og bestyrelse. Muligheden for en ny generalforsamling som »redningsplanke« forelå i så fald ikke. En aktionær A søgte beslutningen anfægtet blandt andet under henvisning til, at ledelsens magt ved ændringen styrkedes i en sådan grad til skade for de menige aktionærers stilling, at dette

33. Bet. 1969 s. 110. Hørlyck s. 113.

34. Jfr. den foreningsretlige ØLD i UfR 1947.431.

35. Gomard s. 319.

36. Krenchel s. 266. Bet. 1969 s. 117. Gomard s. 339. Gomard: Grundrids s. 83. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 309.

måtte stride mod almindelige grundsætninger om minoritetsbeskyttelse, jfr. herved AL 1930 § 57. A havde først søgt at få medhold i sine indsigelser hos tilsynet med banker og sparekasser, men uden held. Ej heller ved VLR fik A medhold. Retten udtalte ganske vist, at gennemførelsen af vedtægtsændringer på forslag af menige aktionærer praktisk taget ville blive umuliggjort som følge af de ændrede regler. Dette medførte imidlertid ikke i sig selv nogen forskel med hensyn til de enkelte aktionærers indbyrdes retsstilling, men alene en forskel mellem ledelsens og de øvrige aktionærers muligheder for at gennemføre vedtægtsændringer. En sådan forskel var, sagde VLR, ikke usædvanlig eller unaturlig. Herefter og henset til formålet med ændringen fandt VLR ikke grundlag for at statuere, at ændringerne betød en sådan tilsidesættelse af de menige aktionærers ret, at vedtagelsen af den grund måtte være ugyldig. Hvad angår »formålet med ændringen« bemærkes, at der i bankens argumentation intet andet var oplyst, end at »det er naturligt at styrke ledelsen, som skal forme bankens udvikling.«

Også i UFR 1921.283 HD blev nogle vedtægtsændringer, hvorved der blandt andet blev indført et krav om kvalificeret majoritet ved beslutning om køb og salg af skibe, når den korresponderende reder var imod købet eller salget, fundet gyldige.

Oligarkiske klausuler af den nævnte art er principielt betænkelige, fordi de i alt for høj grad virker konserverende og begunstiger den siddende kontrolgruppe på oppositionens bekostning. De tiltag i retning af ligestilling, som blandt andet den præceptive stemmевægtsregel i AL § 67, stk. 1, 2. pkt., er et udslag af, vil i nogen grad kunne gøres illusoriske, hvis en kontrolgruppe, der fra begyndelsen besætter bestyrelsesposterne, kan indrette selskabets vedtægter således, at kontrolgruppens egne forslag kan gennemføres blot under iagttagelse af lovens minimumskrav til majoritet, medens der til oppositionelle forslag, som ikke tiltrædes af bestyrelsen (i.e.: kontrolgruppen), stilles så betydelige majoritets- og/eller quorumkrav, at oppositionsforslag i realiteten er uigennemførlige. Ved særligt vidtgående oligarkiske klausuler må det efter min opfattelse med styrke kunne gøres gældende, at klausulerne er egnet til at skaffe nogen en utilbørlig fordel af organisatorisk karakter på andre aktionærers bekostning, således at forholdet efter omstændighederne bør kunne rammes af generalklausulen i AL § 80.

Et særligt tilblivelseskrav kan bestå i, at vedtægterne kræver tilslutning fra et *absolut flertal* af aktionærerne, regnet efter antal af aktionærer, efter stemmetal eller efter kapital³⁷. Som ved de øvrige vedtægtsmæssige tilblivelseskrav gælder, at beslutningen desuden må opfylde tilblivelseskravene i AL §§ 77, 78 og 79.

Der kan vedtægtsmæssigt opstilles krav om tilslutning fra *alle aktionærer* i visse situationer, for eksempel ved beslutning om kapitalforhøjelse³⁸.

37. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 81.

38. Sindballe-Klerk s. 175.

Hvor der ikke er tale om selskaber med en yderst beskeden aktionærkreds, kan sådanne klausuler dog være særdeles betænkelige, fordi de kan lægge meget snærende bånd på selskabets udvikling. Snarere vil det være naturligt at udbygge AL § 79, stk. 1, i vedtægterne, enten således, at de i lovbestemmelsen indeholdte énstemmighedssituationer mere detaljeret beskrives og måske ligefrem eksemplificeres i vedtægterne, eller således, at der lægges noget til § 79, stk. 1, for eksempel et krav om, at der ved enhver kapitaludvidelse uden fortegningsret kræves énstemmighed³⁹.

Kan en vedtægtsbestemmelse gøres *uforanderlig*?⁴⁰ Principielt må spørgsmålet formentlig besvares bekræftende, men det forekommer ikke praktisk. Hvis nogen har betydelig interesse i, at den pågældende bestemmelse ikke ændres, vil det snarere være praktisk at foreskrive, at ændring kun kan ske med samtykke fra vedkommende. Skulle »uforanderlighed« være fastsat i en vedtægtsbestemmelse, uden at det fremgår, at nogen bestemt person eller institution er berettiget til at kræve uforanderligheden opretholdt, må det formentlig antages, at en ændring kan ske med samtykke fra alle aktionærer.

Der kan også tænkes at opstå *diskrepans mellem forskellige tilblivelsesforskrifter i vedtægterne*. Krenchel antager, at tilblivelseskravet da må forstås »efter den af bestemmelserne, der må anses for den almen gyltige«⁴¹. For at undersøge, om dette udsagn er dækkende, er det formentlig nødvendigt at foretage en eksemplifikation:

1. § X foreskriver for vedtægtsændringer $\frac{2}{3}$ majoritet af de afgivne stemmer. § Y foreskriver om aktiekapitalforhøjelse $\frac{1}{3}$ af de afgivne stemmer. En kapitalforhøjelse må opfylde $\frac{1}{3}$ -kravet – dette rummer jo også førstnævnte krav.
2. § X kræver til vedtægtsændringer $\frac{2}{3}$ majoritet af de afgivne stemmer samt et quorum på halvdelen af aktiekapitalen. § Y foreskriver ved kapitalforhøjelse $\frac{1}{3}$ af de afgivne stemmer, men intet quorum. En kapitalforhøjelse må da sikkert kræve både $\frac{1}{3}$ majoritet samt opfyldelse af det nævnte quorumkrav – der er jo tale om en beslutning, der både indebærer en vedtægtsændring og en kapitalforhøjelse, hvorfor begge forskrifter må opfyldes.
3. § X foreskriver ved vedtægtsændringer $\frac{1}{3}$ majoritet af de afgivne stemmer. § Y foreskriver ved aktiekapitalforhøjelse $\frac{2}{3}$ majoritet af de afgivne stemmer. En kapitalforhøjelse må da kræve $\frac{1}{3}$ majoritet, fordi den også indebærer en vedtægtsændring.

Det kan naturligvis indvendes, at vedtægtsbestemmelser, der efterlader fortolkningstvivl eller rummer logiske selvmodsigelser, slet ikke burde være registreret. Denne idealtilstand kan imidlertid ikke opretholdes fuldt ud, når henses til det kolossale arbejdspress hos registreringsmyn-

39. Bet. 1969 s. 110. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 316.

40. Gower s. 556 f.

41. Krenchel s. 267.

digheden, og når endvidere henses til, at en logisk selvmodsigelse ofte først bliver klar på et senere tidspunkt, når en konkret problematik foreligger. Det er jo ikke alle problemer, der er så »enfoldige« som foranævnte eksempler. – I nogen grad kan der tillempe »lex specialis«-synspunkter, således at den specielle regel tillægges forrang for den mere generelle. Rigtigere vil det dog formentlig – som det fremgår af foranstående eksempler – hvor ikke andet klart fremgår af vedtægterne, være at antage, at begge tilblivelsesforskrifter må opfyldes – den specielle forskrift, fordi den nu en gang rammer den pågældende beslutningstype, og den generelle forskrift, fordi den under alle omstændigheder må være opfyldt, når den ikke udtrykkeligt har undtaget denne beslutningstype.

Særlige tilblivelseskrav i vedtægterne kan *ophæves* efter de derom i vedtægterne indeholdte regler. Normalt vil vedtægterne være så rimeligt grundigt udformet, at en bestemmelse, der opstiller et særligt tilblivelseskrav for visse beslutningstyper, husker at nævne, at bestemmelsen selv kun kan ændres eller ophæves under iagttagelse af det samme tilblivelseskrav. Hvad hjælper det nemlig at foreskrive, at afvigelse fra aktionærernes fortegningsret kun kan beslutes med $\frac{1}{10}$ majoritet, hvis selve vedtægtsbestemmelsen herom kan ophæves med $\frac{2}{3}$ majoritet – og hvad hjælper det at foreskrive, at A's samtykke skal indhentes til beslutning om kapitalforhøjelse, hvis den særlige vedtægtsbestemmelse derom kan ophæves med almindelig kvalificeret majoritet uden A's samtykke? Normalt vil der i samtykkesituationen være tilsagt den pågældende en umistelig ret⁴², men er dette ikke tilfældet, må vedtægtsbestemmelsen kunne ændres eller ophæves efter vedtægternes og AL's almindelige regler om vedtægtsændringer.

I den foreningsretlige UfR 1939.197 ØLD antog⁴³ nogle bestemmelser i en forenings vedtægt om, at urafstemning blandt foreningens medlemmer krævedes til visse beslutninger, at kunne ophæves på samme måde som foreningens øvrige vedtægtsbestemmelser.

6. Habilitet

Udgangspunktet for aktionærernes stemmeafgivning er, at de har ret til derigennem at gavne deres egne interesser – til at stemme egoistisk.

Gower udtrykker det således: »... votes are proprietary rights, to the

42. Gomard s. 281.

same extent as any other incidents of the shares, which the holder may exercise in his own selfish interests even if these are opposed to those of the company»¹. Nial fremhæver som begrundelse for den ret begrænsede rækkevidde af inhabilitetsreglerne i forbindelse med stemmeafgivning, at enhver aktionær ifølge sagens natur i større eller mindre udstrækning forfølger sine egne interesser ved stemmeafgivningen². Nial beskriver endvidere³ inhabilitetsproblematikken som et spørgsmål om aktionæernes »økonomiske personlighedsspaltning« og nævner, at disse situationer er kilden til nogle af selskabsrettens vanskeligste problemer.

Også i nyere dansk teori er det klart antaget, at aktionæren som udgangspunkt ikke har nogen pligt til at fremme selskabets interesser, og at han gyldigt kan deltage i afstemningen, uanset om han har personlig interesse i afgørelsen⁴. Aktionæren har ikke nogen særlig »troskabspligt« overfor selskabet eller medaktionærerne⁵.

Udgangspunktet brydes imidlertid i visse situationer, hvor aktionærens interesse i sagen er af så stærk og veldefineret konkret karakter, at der bliver behov for et inhabilitetsbegreb.

I *foreningsretten* antages det, at almindelige habilitetsbetragtninger ikke kan finde anvendelse, eftersom generalforsamlingen er et udtryk for et samspil af forskelligartede foreningsinteresser. Personer, der er særligt interesserede i en beslutning, er ikke afskåret fra at deltage i afstemningen derom. Inhabilitet består (selvfølgelig) ej heller, fordi den pågældende på forhånd har erklæret sig for en bestemt løsning af et tvivlsspørgsmål⁶.

Ej heller i *ejerforeningsretten* antages der at bestå nogen almindelig regel om inhabilitet ved interessekollision, idet inhabilitet kun antages at foreligge i forbindelse med beslutninger angående tvister mellem medlemmet og foreningen⁷.

Hørlyck anfører, at det for så vidt angår *andelsretten* må anses at være usikkert, hvorvidt der gælder nogen inhabilitetsregel, hvis vedtægterne ikke indeholder bestemmelser derom⁸. Hertil kan bemærkes, at det formentlig ikke vil være urigtigt at anvende principper svarende til AL § 67, stk. 4, i både andels- og foreningsretten.

Udkastet til en lovgivning om *kommanditselskaber* overfører AL § 67, stk. 4⁹.

Efter Europaparlamentets ønske er det i det seneste udkast til statut for *europæiske aktieselskaber* præciseret i art. 87, stk. 1, at aktionærerne ikke mister deres stemmeret, blot fordi de bliver medlemmer af direktion eller tilsynsråd¹⁰.

1. Gower s. 615.

2. Nial s. 28 med note 39.

3. Side 33.

4. Krenchel s. 276. Bet. 1969 s. 174 f.

5. Bet. 1969 s. 175. Gomard s. 320. Dyrbye s. 53. Hørlyck s. 104.

6. Meyer s. 61 og 63.

7. UfR 1980.552 HD. Blok s. 439 f.

8. Hørlyck: Dansk andelsret s. 234.

9. Udkastets § 18. Bet. 937/1981 s. 80.

10. Bull.suppl 4/75 s. 166.

Inhabilitetsreglerne på generalforsamlingen er af en anden karakter end reglerne i bestyrelsen. Medens bestyrelsesreglerne (AL § 58) skal sikre, at den, der har fået et mandat til at handle med retsvirkning for en opdragsgiver (selskabet), ikke skaffer sig personlige fordele på selskabets bekostning gennem bestyrelsesbeslutningerne, skal generalforsamlingsreglerne (AL § 67, stk. 4) snarere fungere som en minoritetsbeskyttelsesregel, der skal frasortere særligt grove tilfælde af interessekollision¹¹. Væsensforskellen mellem de to situationer viser sig særligt i to henseender:

1. Medens § 58 helt udelukker den inhabile fra at deltage i behandlingen af spørgsmålet i bestyrelsen, afskærer § 67, stk. 4, kun den inhabile aktionær fra at deltage i afstemningen, men ikke i den forudgående debat.
2. De situationer, der trækker inhabilitet med sig, er defineret mere vidtgående i § 58 end i § 67, stk. 4, idet førstnævnte også statuerer inhabilitet, når der er tale om aftaler mellem selskabet og den pågældende, hvilket ikke er tilfældet ved § 67, stk. 4¹².

Samspillet mellem bestyrelse og generalforsamling kan være interessant i flere henseender. Når det gælder AL's generalklausul, er der fuldstændig koordination mellem klausulens rækkevidde i henholdsvis bestyrelse og generalforsamling, jfr. § 63 og § 80. Når det derimod gælder inhabilitetsreglerne, er der som nævnt i det foregående forskel mellem reglernes rækkevidde i de to organer, og der vil derfor kunne opstå situationer, hvor en aktionær, der tillige er bestyrelsesmedlem, ikke kan deltage i sagens behandling i bestyrelsen, medens vedkommende udmærket kan afgive stemme om den samme sag, hvis den forelægges generalforsamlingen. Indbringelsen for generalforsamlingen kan have flere årsager: Beslutningen kan være af så vidtgående rækkevidde, at den efter almindelige selskabsretlige grundsætninger ikke kan træffes af bestyrelsen alene, eller der kan være tale om, at et eller flere bestyrelsesmedlemmers inhabilitet medfører, at den øvrige bestyrelse ikke er beslutningsdygtig – måske er endog alle bestyrelsesmedlemmer inhabile¹³. Sagens indbringelse for generalforsamlingen medfører dog ikke, at der nu er »frit slag« til vedtagelse af betænkelige beslutninger. Som det vil fremgå af det følgende, må generalklausulen i § 80 antages at spænde et sikkerhedsnet un-

11. Rodhe s. 208.

12. Hørlyck s. 133.

13. Gomard s. 306.

der netop sådanne situationer¹⁴. Derved undgås det, at reglerne om bestyrelsesmedlemmers inhabilitet bliver gjort illusoriske gennem »organ shopping«.

Inhabilitet efter § 67, stk. 4, foreligger for det første ved afstemning om *søgsmål mod aktionæren selv*. Det er underordnet, hvad søgsmålets genstand er. Oftest vil det være af selskabsretlig oprindelse, men det kan dreje sig om forhold, der intet har at gøre med aktionærens selskabsretlige forbindelse med selskabet.

Inhabilitet foreligger desuden ved afstemning om *søgsmål mod andre*, hvis aktionæren deri har en betydeligere interesse, der kan være stridende mod selskabets.

Trods formuleringen »søgsmål mod ham selv« må reglen i begge de nævnte tilfælde utvivlsomt være analogt anvendelig på aktionærens eller andres søgsmål mod selskabet. Afgørende må være, at der er tale om en tvist mellem selskabet og aktionær/andre.

Endvidere foreligger inhabilitet, hvor der er tale om afstemning om aktionærens *ansvar* overfor selskabet – eller om andres ansvar, hvis aktionæren deri har en betydelig interesse, der kan være stridende mod selskabets. Ansvar vil oftest skyldes den pågældendes udførelse af et hverv for selskabet, typisk som bestyrelsesmedlem eller direktør, men reglen må ligeledes kunne finde anvendelse på andre – herunder ikke-selskabsretlige – former for ansvar, som aktionæren har pådraget sig overfor selskabet, eksempelvis et sælgeransvar eller ansvar for en skadevoldende handling uden for kontrakt¹⁵. Det følger umiddelbart af bestemmelsen, at inhabilitet også vil foreligge ved *décharge*afstemning, hvorimod inhabilitet ikke foreligger ved regnskabsafstemningen¹⁶. *Korsø Jensen* antager som en praktisk konsekvens af inhabiliteten ved *décharge*, at det i mange selskaber med en begrænset aktionærkreds slet ikke vil være muligt at meddele *décharge*¹⁷. Hertil må dog siges, at afstemningen jo oftest kan gennemføres, hvis blot én aktionær er habil, og at der helt kan bortses fra inhabilitet, hvis alle er inhabile, jfr. herom nedenfor.

Sædvanligvis stemmes der om kollektiv *décharge*, men hvis der stemmes individuelt for hvert medlem af ledelsen, kan det spørges, om inhabiliteten skal udstrækkes også til afstemningen om de andre medlemmer. Der må formentlig antages at bestå en så nær sammenhæng mellem an-

14. Gomard: Grundrids s. 75.

15. SOU 1971:15 s. 228.

16. UfR 1925.244 HD. N.H. Bache i UfR 1925 B s. 40. Sindballe-Klerk s. 257. Krenchel s. 277 f. Bet. 1969 s. 112. Gomard s. 404.

17. Korsø Jensen i UfR 1974 B s. 320.

svarsspørgsmålene for de enkelte medlemmer af ledelsen, at alle medlemmerne vil være inhabile i alle afstemningerne. I modsat fald kunne medlemmerne af ledelsen jo gensidigt »vaske hinandens hænder« ved indbyrdes at aftale, at alle skal stemme for de andres décharge.

Art. 34, litra a, i udkastet til 5. *selskabsdirektiv*, der bestemmer, at en aktionær eller en repræsentant for denne er inhabil, når generalforsamlingens forhandlinger som formål har »décharge for denne aktionær«, skal næppe tages så bogstaveligt, at det leder til det modsatte resultat af det her antagne.

Det kan spørges, om et bestyrelsesmedlem eller en direktør, der tillige er aktionær, kan være inhabil i medfør af § 67, stk. 4, hvis der på generalforsamlingen stemmes om et forslag om ekstraordinær *granskning*, jfr. § 95, stk. 1. Som udgangspunkt kan inhabilitet sikkert ikke antages at foreligge, men granskningstemaet kan være således formuleret, at der ønskes en undersøgelse af den pågældendes eventuelle ansvar over for selskabet, og i så fald må det formentlig antages, at der foreligger inhabilitet. Det kan ikke antages, at § 67, stk. 4, skal fortolkes så indskrænkende, at den blot rammer afstemninger, hvorved generalforsamlingen direkte beslutter, om ansvar skal gøres gældende eller ej. Det vil være rimeligt at antage, at bestemmelsen tillige rammer tilfælde, hvor generalforsamlingen beslutter, om der skal iværksættes en undersøgelse af, hvorvidt den pågældende har pådraget sig ansvar.

Tysk AktG § 142, stk. 1, 2. pkt., bestemmer udtrykkeligt om granskningsbeslutningen: »Bei der Beschlussfassung kann ein Mitglied des Vorstands oder des Aufsichtsrats weder für sich noch für einen anderen mitstimmen, wenn die Prüfung sich auf Vorgänge erstrecken soll, die mit der Entlastung eines Mitglieds des Vorstands oder des Aufsichtsrats oder der Einleitung eines Rechtsstreits zwischen der Gesellschaft und einem Mitglied des Vorstands oder des Aufsichtsrats zusammenhängen.«

Det vil være nærliggende at antage et tilsvarende resultat i dansk ret.

Medens AL § 58 om bestyrelsesmedlemmers og direktørers inhabilitet også rammer visse aftaler, fremgår det klart modsætningsvis af § 67, stk. 4, om generalforsamlingsbeslutninger, at inhabiliteten hér ikke omfatter *aftalesituationen*. Til aftalesituationerne må henregnes spørgsmål om den pågældendes ansættelse i selskabets tjeneste, jfr. herved UfR 1966.739 VLD. Der må dog gøres undtagelse for så vidt angår situationer, hvor aftalen udmunder i søgsmål eller medfører, at den pågældende kan have pådraget sig ansvar overfor selskabet. I begge disse situationer vil tilfældet være omfattet af § 67, stk. 4.

Aftalesituationen falder uden for bestemmelsen ud fra den begrundelse, at det vil være urimeligt, om en ringe minoritet af aktionærer

skulle blive udslagsgivende i så væsentlige spørgsmål¹⁸. Begrundelsen forekommer imidlertid ikke overbevisende. Noget tilsvarende kunne med omtrent samme styrke anføres også om andre beslutningstemaer, og sætningen synes nærmest at kunne anvendes efter for godt befindende. Resultatet bliver, at minoriteten i aftalesituationen alene er beskyttet af generalklausulen i § 80, hvis strenge kriterier kun er opfyldt i særlige tilfælde, og som kan frembyde fortolkningstvív, således at minoriteten – og dirigenten – ikke har nogen klar rettesnor på generalforsamlingen¹⁹.

Svensk ABL 1944 statuerede også inhabilitet i aftalesituationen²⁰, medens *ABL 1975* tilpassedes de øvrige nordiske forslag²¹.

Italiensk ret statuerer inhabilitet, hvor aktionæren befinder sig i en interessemodsatning til selskabet²².

Art. 34, litra d, i udkastet til 5. *selskabsdirektiv* statuerer inhabilitet i tilfælde, hvor generalforsamlingens forhandlinger som formål har godkendelse af kontrakter indgået mellem selskabet og aktionæren. Ligeså art. 91, stk. 3, litra c, i udkastet til statut for *europæiske aktieselskaber*.

Det ses i praksis, at aktionærer, der i henhold til § 67, stk. 4, strengt taget ikke ville være inhabile, fordi der er tale om afstemning om en aftale mellem selskabet og dem, *afholder sig fra at stemme* for at undgå kritik, også hvor forholdet klart falder uden for generalklausulen i § 80.

Når generalforsamlingen fastsætter *bestyrelsestantiemen* eller reglerne for dens fastsættelse, jfr. § 64, stk. 1, 2. pkt., vil der ikke foreligge inhabilitet hos aktionærer, der tillige er bestyrelsesmedlemmer²³.

Ej heller i situationer, hvor der foreligger et *obligationsretligt forhold* mellem selskabet og aktionæren, kan inhabilitet statueres, medmindre der er tale om en søgsmåls- eller ansvarssituation som nævnt i § 67, stk. 4.

Hvor en aktionær med en bestemmende indflydelse tillige er *kreditor* for betydelige beløb overfor selskabet, kan der på generalforsamlingen opstå situationer, hvor aktionæren klart er fristet til at stemme ud fra sin kreditorinteresse snarere end sin aktionærinteresse, hvorved der kan opstå skadevirkning for minoritetsaktionærerne. Ej heller denne situation rammes af § 67, stk. 4 (medmindre der er tale om en afstemning om søgsmål eller ansvar), og også her må sikkerhedsnettet derfor søges i generalklausulen i § 80. På grund af dennes strenge betingelser, og tillige fordi

18. RT 1928/29, tillæg A, sp. 3294. SOU 1971:15 s. 228.

19. Gomard s. 320. Roos s. 163.

20. Rodhe s. 217 f.

21. SOU 1971:15 s. 228.

22. Thorbek s. 270.

23. Rodhe s. 208.

det ofte på tidspunktet for generalforsamlingen vil henstå som usikkert, om klausulen kan finde anvendelse, hvilket måske først definitivt afgøres efter flere års retssag, må minoritetsaktionærens beskyttelse anses for at være af tvivlsom værdi²⁴.

AL 1930 § 56, stk. 7, indeholdt en bestemmelse, hvorefter en aktionærs stemmeafgivning var ugyldig, såfremt den bevisligt var bestemt ved hans deltagelse i *spekulationsforretninger* vedrørende selskabets aktier. Ved AL 1973 udgik bestemmelsen som værende uden praktisk betydning²⁵.

Aktielovkommissionen overvejede med forbillede i finsk ret en bestemmelse, hvorefter den, der *ved selskabsstiftelsen foretager apportindskud*, ikke måtte deltage i afstemningen om selskabets godkendelse af overtagelsen. Tanken blev opgivet, hovedsageligt fordi reglen kunne medføre »praktisk uheldige resultater« i visse tilfælde, særligt hvor en sluttet kreds indskyder en virksomhed, der har været drevet som interessentskab, og selv tegner hele aktiekapitalen. Dette argument mod reglen synes ikke overbevisende, når henses til, at inhabilitet netop bortfalder, hvis alle er inhabile. Tværtimod synes gode grunde at tale for en generel regel om inhabilitet ved apportindskud, ikke blot ved selskabsstiftelsen, men også ved senere kapitalforhøjelse. Efter 1982-ændringerne af AL må en sådan inhabilitetsregel dog anses overflødiggjort på grund af kravene om vurderingsberetning i tilfælde, hvor selskabet skal overtage værdier fra stiftere m.fl., jfr. § 6 a og § 33, stk. 1.

Når generalforsamlingen i et ophørende selskab træffer beslutning om *fusion*, jfr. § 134 e, stk. 1, kan det – hvor det fortsættende selskab er aktionær i det ophørende selskab – spørges, om repræsentanterne for det fortsættende selskab er inhabile. § 134 e løser ikke problemet, og således som § 67, stk. 4, er formuleret, må det antages, at inhabilitet ikke direkte kan statuere – modsat art. 235, stk. 1, i udkastet til statut for *europæiske aktieselskaber*, hvorefter der ved afstemningen om fusionstilbud fra en herskende koncernvirksomhed ikke er forbundet stemmeret med de aktier, der direkte eller indirekte tilhører den herskende virksomhed. Værnet må altså i Danmark søges i generalklausulen i § 80 samt i § 134 f, hvorefter aktionærer i det ophørende selskab kan kræve erstatning, hvis vederlaget for aktierne ikke er rimeligt og sagligt begrundet. Disse regler beskytter kun aktionærernes interesse i at få fuldt vederlag, men ikke

24. Se dagspressen for 27/11 1981 om en situation, hvor et forsikringselskab både var storkaktionær og storkreditor i et aktieselskab, hvis virksomhed af forsikringselskabet foretoges solgt.

25. Bet. 1969 s. 113. Gomard s. 308 og 320.

deres principielle interesse i at være autonome i spørgsmålet om, hvorvidt fusionen overhovedet skal finde sted. Da fusion for så vidt indebærer en aftale mellem de to selskaber, vil inhabilitet formentlig foreligge, hvis forholdet skal bedømmes efter art. 34, litra d, i udkastet til 5. selskabsdirektiv.

En *aktionær, der er bestyrelsesmedlem*, kan i bestyrelsen deltage i beslutningen om ledelsens forslag til generalforsamlingen om *resultatdisponering*²⁶, og han kan efterfølgende på generalforsamlingen afgive stemme om spørgsmålet, skønt han må siges at have en personlig interesse deri.

Det er utvivlsomt, at bestyrelsesmedlemmer ikke er inhabile ved *valg* eller afskedigelse af bestyrelse, uanset om de selv er på valg²⁷.

Det ses intet steds herhjemme behandlet, hvad der bliver konsekvensen, hvis en *aktie ejes af flere* og nogle, men ikke alle samejerne er inhabile. Det må formentlig antages, at inhabilitet i så fald rammer dem alle²⁸.

Hvor den, der i henhold til en *stemmebindingsaftale* har retten til at beslutte, hvorledes stemmeretten skal udøves, ville være inhabil i medfør af § 67, stk. 4, hvis han selv var aktionær, må stemmeafgivning på de pågældende aktier antages at være udelukket²⁹.

Det er klart, at aktionærens inhabilitet ikke kan afhjælpes ved, at han lader sig repræsentere af en *fuldmægtig* på generalforsamlingen. Inhabiliteten rammer også deltagelse i afstemningen ved fuldmægtig, jfr. selve ordlyden af § 67, stk. 4³⁰.

Også fuldmægtigen selv undergives en selvstændig habilitetsbedømmelse efter § 67, stk. 4, jfr. selve ordlyden. Men gælder dette alle fuldmægtige? Bestemmelsen siger jo: »En aktionær må ikke ... som fuldmægtig for andre deltage i afstemning ...« Herved synes bestemmelsen kun at ramme fuldmægtige, der selv er aktionærer i selskabet, hvorimod fuldmægtige, der ikke er aktionærer, skulle gå fri. Dette kan umuligt have været meningen.

26. Gomard: Grundrids s. 75.

27. Krenchel s. 278. Rodhe s. 190. Se sølovens § 47 om afskedigelse af den bestyrende reder. Er denne selv partreder, antages han dog ikke at være inhabil i en afstemning om sin egen afskedigelse. Søloven med kommentarer ved Jørgen Bredholt og Allan Phillip s. 108.

28. Haefliger s. 48.

29. Gomard s. 276. Roos s. 319.

30. Blok s. 442.

Art. 34 i udkastet til 5. *selskabsdirektiv* er for så vidt klarere end § 67, stk. 4, på dette punkt, idet den bestemmer, at en aktionær eller en repræsentant for denne er inhabil i de opregnede situationer.

Reglen om, at fuldmægtige underkastes en selvstændig habilitetsbedømmelse, får væsentlig praktisk betydning for så vidt angår *fuldmagter, som indsamles af selskabet*, og som sædvanligvis er udstedt til selskabets bestyrelse. På disse fuldmagter kan der ikke afgives stemme eksempelvis om *déchargespørgsmålet*³¹.

Eftersom en fuldmægtig kan være inhabil, kan det for fuldstændigheds skyld spørges, om også en *rådgiver* kan rammes af inhabilitet. Skønt rådgiveren i høj grad kan præge aktionærens stemmeafgivning, således at en person med stærkt personlig interesse i afstemningens udfald i realiteten får lov til at præge stemmeafgivningen, kan § 67, stk. 4, ikke antages at omfatte denne situation. Derimod kan inhabilitet foreligge, hvis der er så nær tilknytning mellem aktionæren og rådgiveren, at aktionærens stemmeret er udelukket i medfør af bestemmelsens sidste led – nemlig fordi der er tale om søgsmål mod andre eller andres ansvar, hvori aktionæren har en betydeligere interesse, der kan være stridende mod selskabets.

Universel inhabilitet foreligger, når alle generalforsamlingsdeltagere – men ikke nødvendigvis alle selskabets aktionærer – er ramt af inhabilitet. Denne situation kunne tænkes løst enten ved at afskære generalforsamlingen fra overhovedet at træffe beslutning – således som det er tilfældet i den tilsvarende situation i bestyrelsen – eller ved at bortse fra inhabiliteten. Det sidste antages af naturlige, praktiske årsager at være tilfældet³².

Medens inhabilitet i bestyrelsen afskærer den pågældende fra at deltage i hele *behandlingen* af sagen, jfr. § 58, medfører inhabilitet på generalforsamlingen kun, at den pågældende er afskåret fra at deltage i afstemningen, hvorimod hans ytringsret under den forudgående debat er ubeskåret³³. De danske lovmotiver begrundet ikke denne forskel nærmere. De svenske nævner blot, at det ofte vil føre for vidt at afskære den pågældende fra at deltage i de forudgående forhandlinger på generalforsamlingen, og at det tværtimod kan være ønskeligt, at vedkommende får mulighed for at udvikle sine synspunkter over for forsamlingen³⁴. Hermed synes forskellen dog stadig ikke fyldestgørende begrundet. Kunne en tilsvarende argumentation ikke anføres om inhabilitet i bestyrelsen, hvor

31. Roos s. 176 og 188. NRT 1929.1038. Gomard: Grundrids s. 148. Blok s. 442.

32. Roos s. 188. Rodhe s. 207. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 291.

33. Bet. 1969 s. 106.

34. SOU 1971:15 s. 228.

det vel også kan være af interesse at høre den inhabiles syn på sagen? Forskellen, der må anses for at være velbegrundet, må efter min opfattelse snarere søges i, at den inhabiles deltagelse i forhandlingerne kan gøre mere skade i bestyrelsen, hvor hemmelig afstemning ikke kan finde sted, og hver deltagerne er færre og ofte med snævrere indbyrdes forbindelse, end tilfældet er på generalforsamlingen. I praksis vil den tilsyneladende forskel mellem de to bestemmelser imidlertid ofte blive udvisket, fordi også en bestyrelse vil ønske at høre den inhabiles syn på sagen, inden han udelukkes fra de videre forhandlinger³⁵.

Hvor inhabilitet ikke foreligger efter det foran udviklede, vil som nævnt *generalklausulen* i AL § 80 udgøre minoritetens garanti for, at der ikke i tilfælde af interessekonflikt træffes beslutninger, som skaffer de interesserede en utilbørlig fordel på andres bekostning³⁶. Som det ligeledes vil være fremgået af det foregående, er denne beskyttelse imidlertid efter min opfattelse svag, allerede fordi den ikke indebærer klare habilitetskriterier på generalforsamlingen, men pålægger minoriteten en streng bevisbyrde.

§ 67, stk. 4, omhandler kun inhabilitet ved afstemning. Også i andre henseender kan inhabilitet imidlertid foreligge, idet en person, der *deltager i generalforsamlingens afvikling*, kan have en sådan personlig interesse i den sag, der er under behandling, at vedkommende ikke bør kunne beklæde sit hverv. Dirigenten bør således (midlertidigt) træde tilbage, hvis der stemmes om et forslag eller valg, hvori han personligt er interesseret³⁷, ligesom en stemmeoptæller ikke bør deltage i optællingen af stemmer i forbindelse med en afstemning, i hvis udfald den pågældende selv er interesseret. Dette udelukker dog ikke, at der kan gives valgets kandidater eller modstående forslagsstillere adgang til at overvære stemmeoptællingen uden ret til at medvirke aktivt ved denne.

7. Efterfølgende tilblivelseskrav

Udgangspunktet er, at en generalforsamlingsbeslutning, der opfylder de foran omhandlede generelle og specielle tilblivelseskrav, er gyldig *eo ipso*, uden at efterfølgende tilblivelseskrav behøver at være opfyldt. Beslutningens gyldighed er ikke betinget af anmeldelse til eller registrering i aktie-

35. Hæfliger s. 73.

36. Gomard s. 320 og 325. Rodhe s. 218.

37. Skriver Svendsen s. 12 f. Andersson s. 90.

selskabsregisteret¹. Ej heller protokollering af generalforsamlingsbeslutningen er nogen gyldighedsbetingelse – beslutningen har sin selvstændige retlige eksistens uden for protokollatet².

Cfr. tysk AktG § 130, hvoraf det fremgår, at generalforsamlingsbeslutningerne til deres gyldighed kræver retlig eller notariel bekræftelse³.

Det forhold, at registreringen i aktieselskabsregisteret ikke er en gyldighedsbetingelse, medfører, at udførelsen af en generalforsamlingsbeslutning, der kræver iværksættelseshandlinger, ikke behøver opsættes, til anmeldelse eller registrering har fundet sted. Dog løber selskabet den risiko, at aktieselskabsregisteret ved sin prøvelse af en anmeldelsespligtig beslutning, jfr. AL § 156, stk. 1, opdager indholds- eller tilblivelsesmangler, som medfører, at beslutningen ikke kan gennemføres efter sit indhold. I et sådant tilfælde kan der efter omstændighederne blive tale om at tilbageføre gennemførte iværksættelseshandlinger, såfremt dette overhovedet er muligt. I det store flertal af tilfælde følger selskabet sig overbevist om, at den senere prøvelse i aktieselskabsregisteret vil medføre beslutningens registrering, og da ekspeditionstiden i alt fald for tiden er ganske betydelig i registeret, vil selskabet oftest iværksætte gennemførelsesforanstaltningerne med det samme. Når sagen da som oftest ender med, at beslutningen anerkendes som gyldig i registeret og registreres dér, opnår beslutningen på det senere registreringstidspunkt ikke blot virkning *ex nunc*, men *ex tunc*, nemlig fra beslutningstidspunktet.

Også en generalforsamlingsbeslutning, der ændrer selskabsnavnet, opnår selskabsretlig gyldighed fra beslutningstidspunktet, hvorimod den eneretlige navnebeskyttelse over for omverdenen tidligst opnås ved anmeldelsen⁴.

I UfR 1961.949 ØLD havde et aktieselskab på en ekstraordinær generalforsamling ændret navn, hvilket anmeldtes til aktieselskabsregisteret. Inden registreringen var sket, anlagde selskabet en retssag under anvendelse af det nye navn. En afvisningspåstand blev ikke taget til følge af ØLR.

Derimod blev i UfR 1977.393 ØLK en afvisning fra dagbogen af et løsørepandebrev, der var udstedt af et anpartsselskab, anset retmæssig under følgende omstændigheder: Selskabet var registreret under ét navn, men havde senere på en generalforsamling ændret navn, hvilket var anmeldt til aktieselskabsregisteret, men endnu ikke registreret og bekendtgjort. Tinglysningssdommeren anførte i sin begrundelse, hvortil ØLR henholdt sig, at tinglysnin-

1. Bet. 1969 s. 118.

2. Haefliger s. 94.

3. Hefermehl s. 20.

4. Bet. 1969 s. 118.

gen som et væsentligt formål har, at tredjemand får kendskab til pantsætningen, og at det derfor må være af afgørende betydning, at det navn, hvorunder pantsætningen tinglyses, vil være tredjemand bekendt, og at pantsætterens ret til at føre navnet ikke kan anfægtes.

I visse tilfælde får *registreringen* i aktieselskabsregisteret imidlertid egentlig *retskonstitutiv* betydning. Dette er således tilfældet med selskabsstiftelsen. Den konstituerende generalforsamlings stiftelsesbeslutning er vel gyldig i sig selv, men den kan ikke få den tilsigtede virkning – selskabets opnåelse af en selvstændig juridisk personlighed – før registrering er sket, jfr. AL § 12⁵.

Også i andre tilfælde må registreringen siges at være retskonstitutiv. Er aktier således tegnet under forbehold, således at aktietegningen som udgangspunkt er ugyldig, bliver aktietegningen dog bindende og forbeholdet bortfalder, såfremt der ikke inden selskabets registrering er gjort indsigelse over for aktieselskabsregisteret, jfr. AL § 7, stk. 2 (tegning ved stiftelse) og § 35, jfr. § 7, stk. 2 (tegning ved kapitalforhøjelse). Også ved fondsaktieemission har beslutningens registrering en slags konstitutiv effekt, idet kapitalforhøjelsen ikke kan gennemføres, før beslutningen er registreret, jfr. § 39, stk. 3. Der må således ikke inden registreringen ske udlevering af nye aktiebreve eller forhøjelse af bestående, hvorimod fornødne posteringer i selskabets regnskabsbøger straks bør finde sted⁶.

Også ved beslutning om selskabets omdannelse til anpartsselskab har registreringen en retskonstitutiv effekt – der endog ikke er tilstrækkelig i sig selv, idet der tillige skal ske bekendtgørelse i Statstidende – eftersom omdannelsen først anses for at være sket, når vedtægterne er ændret, således at de opfylder kravene i ApL, og vedtægtsændringerne er registreret og bekendtgjort, jfr. AL § 134 1, stk. 2.

Tysk AktG § 181, stk. 3, gør gyldigheden af en beslutning om vedtægtsændring afhængig af registrering, der således får retskonstitutiv effekt.

Det tilsvarende standpunkt antages vistnok, dog under tvivl, af fransk teori⁷.

Ej heller selve *anmeldelsen* til aktieselskabsregisteret er normalt nogen gyldighedsbetingelse. Anmeldelsen kan være mangelfuld, således at registrering ikke kan finde sted på det foreliggende grundlag, men beslutningens gyldighed berøres ikke heraf, medmindre der netop er tale om en af de foran opregnede beslutningstyper, hvis gyldighed forudsætter registrering. Derimod kan det selvsagt medføre ulemper, at registrering ikke

5. Gomard: Grundrids s. 37. Se om foreninger og interessentskaber Gomard s. 22 og 33.

6. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 197. Bet. 1969 s. 88.

7. Thorbek s. 170.

finder sted, og hvor en manglende registrering skyldes, at ledelsen undlader at berigtige mangler ved anmeldelsen, må det antages, at både aktionærer og andre, der har retlig interesse deri, kan få bestyrelsen dømt til at lovliggøre forholdet⁸.

I visse situationer er anmeldelsen imidlertid en gyldighedsbetingelse. Anmeldes en generalforsamlingsbeslutning om kapitalnedsættelse således ikke inden for fristen på én måned i AL § 156, stk. 1, mister beslutningen sin gyldighed, jfr. § 44, stk. 3. Den herved indtrådte ugyldighed er definitiv. En efterfølgende generalforsamling kan således ikke reparere forholdet *ex tunc*⁹.

I stiftelsessituationen vil manglende anmeldelse til aktieselskabsregisteret inden for den i AL § 11 nævnte frist på seks måneder fra stiftelsesoverenskomstens oprettelse medføre, at registrering ikke kan finde sted, jfr. AL § 11, stk. 3. Anmeldelsen er således en efterfølgende gyldighedsbetingelse, ligesom det er tilfældet ved senere kapitalforhøjelse i medfør af AL § 36, stk. 2, 2. pkt., hvorefter forhøjelsesbeslutningen er bortfaldet, hvis anmeldelse om kapitalforhøjelsen ikke er indgivet til aktieselskabsregisteret inden et år efter beslutningen. Derimod er det ikke en gyldighedsbetingelse, at stiftelses-, henholdsvis forhøjelsesbeløbet fortsat er i behold på anmeldelses- eller registreringstidspunktet¹⁰.

Det er intetsteds i AL foreskrevet, at en *forny*et anmeldelse er nødvendig for at opretholde en allerede behørigt registreret beslutnings gyldighed, cfr. § 11 i bekendtgørelse af 14/4 1926 om foreningsregisteret, hvorefter den ved registreringen erhvervede navnebeskyttelse ophører, når anmeldelse om fornyelse ikke sker inden 10 år fra den oprindelige registreringsdag og derefter hvert 10. år.

Bank- og forsikringsaktieselskaber er undergivet en tilsynsmyndighed – henholdsvis bank- og forsikringstilsynet – hvis stadfæstelse af selskabets vedtægter samt af generalforsamlingsbeslutninger om vedtægtsændringer – men normalt ikke af andre generalforsamlingsbeslutninger – er en gyldighedsbetingelse, jfr. BL § 6 og forsikringslovens § 33, stk. 2¹¹.

Se UfR 1933.1049 HD, hvor det antoges, at en generalforsamlingsbeslutning om ændret anvendelse af en opsparet reservefond ikke havde gyldighed uden handelsministeriets godkendelse.

IFL § 4 og § 11, stk. 2, har indført et tilsvarende godkendelsessystem for *investeringsfor-*

8. Berning i UfR 1975 B s. 258.

9. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 207 f.

10. Hørlyck s. 50.

11. Se bank- og sparekasseloven med kommentarer ved K. Bjørn Jensen og Jørgen Nørsgaard s. 62 f.

eninger. Også fusion af sådanne foreninger skal godkendes af tilsynsmyndigheden, jfr. § 57, der herved forventes at påse, dels at fusionen må anses for rimelig og hensigtsmæssig i forhold til samtlige medlemmer, dels at fusionen ikke er uønskelig set ud fra en samfundsmæssig synsvinkel. Medens der i de fleste andre situationer sker stadfæstelse hos tilsynsmyndighederne ud fra et *legalitetskriterium*, synes der herved at være indført et – måske ikke helt ubetænkeligt – *hensigtsmæssighedskriterium*.

Efterfølgende *offentliggørelse* af en generalforsamlingsbeslutning i Stats-tidende er ikke en gyldighedsbetingelse, men har betydning for spørgsmålet om, hvilke beslutninger der anses for at være kommet til tredjemands kundskab, jfr. AL § 158, stk. 2. I et enkelt tilfælde er offentliggørelse dog retskonstitutiv for beslutningens gyldighed, nemlig ved beslutning om omdannelse af selskabet til et anpartsselskab, jfr. § 134 1, stk. 2¹².

I tilfælde, hvor en generalforsamlingsbeslutning har *relation til tredjemand*, vil underretning af denne ikke være en gyldighedsbetingelse. Derimod kan underretning være påkrævet, hvis generalforsamlingsbeslutningen kræver iværksættelsesforanstaltninger, kontraktindgåelse m.v., og i det omfang sådan iværksættelse svigter, kan beslutningen blive konkret uvirksom. I en særlig situation medfører manglende underretning ifølge AL, at en generalforsamlingsbeslutning i relation til andre kan blive konkret uvirksom, nemlig hvor vedtægterne kræver selskabets samtykke til aktieovergang, og hvor afgørelsen heraf er henlagt til generalforsamlingen i medfør af AL § 20, stk. 2, i.f. Selv om generalforsamlingen beslutter at afslå samtykket, kan denne beslutning blive uvirksom i forhold til andrageren, hvis underretning ikke gives inden to måneder efter anmodningens fremsættelse, jfr. § 20, stk. 1, i.f.

Et efterfølgende tilblivelseskrav ved stiftelsen er *aktiekapitalens indbetaling*, idet registrering ikke kan finde sted, medmindre der af aktiernes pålydende med tillæg af eventuel overkurs er indbetalt mindst halvdelen og ialt mindst 300.000 kr., jfr. § 11, stk. 2. Manglende restindbetaling er anset for at være en så alvorlig mangel ved det nye selskabs tilblivelse, at selskabet ikke bør kunne fortsætte i denne situation¹³. Ved senere kapitalforhøjelse gælder det, at anmeldelse derom ikke kan optages i aktieselskabsregisteret, forinden der af den nytegnede aktiekapitals pålydende er indbetalt mindst $\frac{1}{4}$ og en eventuel overkurs er fuldt indbetalt, jfr. § 36, stk. 2, 1. pkt.

12. Boye Jacobsen i J 1973.325.

13. Jfr. bet. 1969 s. 68. Den efter AL 1930 § 14 tidligere bestående dispensationsadgang er slettet som værende uden væsentlig praktisk betydning.

Ifølge BL § 3, 2. pkt., skal den tegnede aktiekapital for en bank være fuldt indbetalt, inden banken optages i aktieselskabsregisteret, hvilket tillige gælder ved forhøjelse af aktiekapitalen, jfr. 3. pkt.

Til de efterfølgende tilblivelseskrav kan også henregnes *efterfølgende indhentelse af aktionærsamtykke* i tilfælde, hvor dette ikke forelå i fornødent omfang på generalforsamlingstidspunktet i medfør af AL § 79. Denne situation er omtalt foran under 4.5. og skal derfor ikke nærmere beskrives her.

Også for »almindelige« aktieselskaber, der ikke som bank- eller forsikringsaktieselskaber er underlagt en tilsynsmyndighed, kan vedtægterne foreskrive, at *approbation* fra en offentlig myndighed eller andre er fornøden, hvilket eksempelvis kan være tilfældet i koncessionerede selskaber. Selv om vedtægtsbestemmelsen blot er formuleret således, at de pågældende generalforsamlingsbeslutninger skal forelægges ministeriet, inden de sættes i kraft¹⁴, må det sikkert antages, at der her er tale om et egentligt efterfølgende tilblivelseskrav.

Til de efterfølgende tilblivelseskrav må også henregnes tilfælde, hvor AL pålægger selskabet at *ordne visse forhold med sine kreditorer*, før generalforsamlingsbeslutningen kan opnå virkning efter sit indhold. Således gælder det ifølge AL § 46, stk. 1, 2. pkt., i tilfælde af kapitalnedsættelse, hvis provenu skal anvendes til udbetaling til aktionærerne, afskrivning på aktionærforskrivninger eller henlæggelse til en særlig fond, der kun må anvendes efter beslutning af generalforsamlingen, *at* der skal indrykkes proklama i Statstidende, og *at* kapitalnedsættelsen ikke må gennemføres, så længe anmeldte forfaldne krav ikke er fyldestgjort og der ikke på forlangende er stillet betryggende sikkerhed for uforfaldne eller omtvistede krav.

Ligeledes gælder det, at en fusions retsvirkninger, der ifølge art. 19, stk. 1, i 3. *selskabsdirektiv* alle skal indtræde samtidig, først kan indtræde, når aktionærkrav i henhold til § 134 f og kreditorkrav i henhold til § 134 g er afgjort, jfr. § 134 h, stk. 1, nr. 3.

Ændres vedtægternes bestemmelser om selskabsnavn, aktiernes status som navne- eller ihændeleverpapirer, aktieklasser, noteringsfrist, særlige rettigheder, indløsningspligt, aktiernes status som omsætningspapirer, omsættelighedsindskrænkninger eller udenretlig mortifikation, skal bestyrelsen så vidt muligt drage omsorg for, at *aktiebrevene får påteg-*

14. von Eyben: Statslige og kommunale aktieselskaber, festskrift til Borum, 1964, s. 141.

ning om ændringen eller ombyttes med nye aktiebreve, jfr. AL § 21, stk. 6, 2. pkt. Der er imidlertid her alene tale om en ordensforskrift, ikke om en efterfølgende gyldighedsbetingelse¹⁵.

8. Omgørelse

En sag, der er afgjort af generalforsamlingen, vil som udgangspunkt blive betragtet som færdigbehandlet i dette selskabsorgan. Tillader man en fri adgang til genoptagelse på samme generalforsamling af allerede færdigbehandlede sager, kan generalforsamlingen trækkes ud i det uendelige¹. Praktiske hensyn tilsiger derfor, at omgørelse ikke bør kunne finde sted i alt for vidt omfang. Bortset fra dette praktiske hensyn er spørgsmålet imidlertid, om der retligt kan anses at bestå en som udgangspunkt fri omgørelsesadgang på samme eller en efterfølgende generalforsamling. Når *Krenchel* anfører, at der kun ganske undtagelsesvis kan blive tale om genoptagelse², er dette formentlig for restriktivt. Generalforsamlingen – på hvilken den juridiske persons viljesdannelse finder sted – må i et vist omfang have adgang til at ombestemme sig, ligesom det er tilfældet med den fysiske person. Det er klart, at relationerne til omverdenen, for eksempel obligationsretlige forpligtelser, kan medføre, at »bordet fanger«, når beslutningen én gang er truffet og viderekommunikeret, men bortset herfra må det retlige udgangspunkt være, at også den juridiske person har ret til at ombestemme sig³. Hensynet til selskabsdeltagerne sætter dog visse rammer for omgørelsesadgangen.

I NJA 1894.228 udtaltes det udtrykkeligt, at den omstændighed, at selskabet tidligere havde truffet beslutning i modsat retning, ikke i sig selv forhindrede det i at træffe en anden beslutning⁴.

Ægte omgørelse foreligger, hvor en beslutning ophæves eller erstattes med en beslutning af et andet indhold. Det er derimod ikke ensbetydende med omgørelse, at generalforsamlingen under samme sag træffer en be-

15. Bet. 1964 s. 106.

1. *Krenchel*: Håndbog for dirigenter s. 77. Jfr. FFO § 33, stk. 2, hvorefter en beslutning som hovedregel ikke kan forandres under samme behandling, hvorunder den er taget.

2. *Krenchel* a. st.

3. *Haeftiger* s. 115.

4. Se endvidere SvJT 1929.53 H. – Roos s. 338 f.

slutning, der blot er et accessorium til den foregående beslutning. Er der således i medfør af AL § 95, stk. 1, truffet generalforsamlingsbeslutning om granskning med et bestemt tema og en bestemt granskningsmand, vil det ikke være udelukket på ny at træffe granskningsbeslutning (eller at gennemføre denne i medfør af § 95, stk. 2) om et andet tema og med en anden granskningsmand. Den nye beslutning er ikke en omgørelse af den tidligere, men knytter sig accessorisk til den.

Behovet for omgørelse af en generalforsamlingsbeslutning kan skyldes, at sagen ikke kan anses for at være behandlet på behørig vis på det foreliggende grundlag, fordi man bliver opmærksom på indholds- eller tilblivel-sesmangler eller mangler ved beslutningsgrundlaget⁵. Det kunne heroverfor indvendes, at omgørelse må forudsætte en gyldig beslutning, hvorfor de nævnte tilfælde falder uden for omgørelsesbegrebet og i stedet må henføres til problematikken omkring reparation. Formelt er denne betragtning rigtig, men i praksis vil man ofte ikke skelne så skarpt. Opdager man på en generalforsamling, at en tidligere truffet beslutning er behæftet med mangler, vil man søge at omgøre den, så at den bliver mangelfri. Om man »reparerer« eller »omgør«, er i denne forbindelse ikke så væsentligt, når blot resultatet bliver en uangribelig beslutning.

Art. 45, 1. pkt., i udkastet til 5. *selskabsdirektiv* bestemmer udtrykkeligt om en generalforsamlingsbeslutning, der ellers ville være anfægtelig, at beslutningen ikke længere kan kendes ugyldig, såfremt den er blevet erstattet af en anden, som er i overensstemmelse med loven og vedtægterne.

Behovet for omgørelse kan endvidere skyldes, at forudsætningerne for den trufne beslutning er bristet, eksempelvis fordi den lovgivning, der regulerer det pågældende forhold, efterfølgende er blevet så afgørende ændret, at beslutningen aldrig ville være blevet truffet med kendskab til de nye regler⁶.

I UfR 1920.295 SHD ansås et aktieselskabs generalforsamling at have været berettiget til med bindende virkning for alle aktionærerne og uden udstedelse af proklama til kreditorerne at annullere en tidligere beslutning om udstedelse af fondsaktier, fordi der efter vedtagelsen indførtes en ny skatteregel, hvorefter fondsaktier skulle henregnes til modtagerens skattepligtige indkomst med deres fulde værdi ved udstedelsen på samme måde som aktieudbytte⁷.

5. Hartwig s. 144. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 77.

6. Sindballe-Klerk s. 233.

7. Samme a.st. Gomard s. 330.

Det vil imidlertid være forkert at antage, at omgørelsesmuligheden er afhængig af et *legalitetskriterium*, således at omgørelse kun kan finde sted, hvis der opdages mangler ved indhold, tilblivelse eller beslutningsgrundlag, eller ved indtræden af bristende forudsætninger. Tværtimod må omgørelse kunne ske ud fra et *hensigtsmæssighedskriterium*, idet generalforsamlingen simpelthen ud fra en ændret holdning til den pågældende sag ønsker at træffe en anden beslutning end den tidligere⁸. En generalforsamlingsbeslutning om udstedelse af konvertible gældsbreve, der har været foranlediget af selskabets forbindelse med en bestemt investor, kan eksempelvis omgøres, hvis planerne om kapitaltilførselen glipper⁹.

Rigtigst er det formentlig at antage, at *hver enkelt generalforsamling står frit* med hensyn til at omgøre egne eller tidligere generalforsamlings beslutninger, for så vidt omgørelse ikke af særlige grunde kan anses udelukket, typisk fordi den strider mod AL eller vedtægterne¹⁰. Det må erkendes, at dette standpunkt ligger temmelig fjernt fra *Krenchels* i indledningen refererede udgangspunkt. Der må imidlertid tillige tages det forbehold, at omgørelse på samme generalforsamling ikke må have karakter af et kup, foretaget efter at flertallet af generalforsamlingsdeltagerne har forladt mødet, jfr. herom nedenfor.

Principielt kan *enhver generalforsamlingsbeslutning omgøres*¹¹. Imidlertid kan der ved generalforsamlingsbeslutninger, der fordrer iværksættelseshandlinger, være foretaget sådanne foranstaltninger i tillid til den trufne beslutning, at omgørelse ikke længere er praktisk mulig. I så fald kan omgørelse ganske vist ske formelt, men den bliver materielt virkningsløs. Forholdet til tredjemand – der efter omstændighederne kan være en aktionær – kan medføre, at omgørelse selskabsretligt kan finde sted, men at den obligationsretligt ikke vil få virkning efter sin hensigt, fordi tredjemand kan have krav på naturalopfyldelse eller erstatning.

Denne sontring mellem omgørelsens obligations- og selskabsretlige virkninger findes i udenlandsk teori, jfr. således *Haefliger*, der sondrer mellem »Aussen- und Innenwirkung des Widerrufs«¹².

Det er ikke helt klart, i hvilket omfang aktionærene kan påberåbe sig beslutninger af *selskabsretlig* karakter som værende obligationsretligt bin-

8. Roos s. 339. Se Gomard s. 149 om anvendelse af reserver, der efter vedtægterne eller en tidligere generalforsamlingsbeslutning skal bruges til bestemte formål, til andre formål end de foreskrevne.

9. Berning UfR 1975 B s. 258 f.

10. Roos s. 340.

11. Haefliger s. 116 f.

12. Samme s. 115 f.

dende på en sådan måde, at generalforsamlingen ikke gennem omgørelse af beslutningen kan gøre indgreb i de rettigheder, der ved beslutningen er tillagt aktionærerne. *Sindballe-Klerk* antager, at beslutninger om kapitalforhøjelse ved nytegning, udstedelse af fondsaktier, kapitalnedsættelse med udbetaling til aktionærerne eller bortfald af forpligtelser i henhold til aktionærforskrivninger samt beslutninger om udbetaling af udbytte må opfattes som et *tilsagn* til aktionærerne, som begrunder en kontraktmæssig ret for disse, således at generalforsamlingen ikke kan gøre indgreb deri¹³. Den forannævnte dom om fondsaktier i UfR 1920.295 SHD, der ikke helt stemmer med denne argumentation, forklares af *Sindballe-Klerk* ud fra synspunktet bristende forudsætninger. I et vist omfang må *Sindballe-Klerks* standpunkt formentlig accepteres, dog ikke for så vidt angår fondsaktier, jfr. nedenfor. En generalforsamlingsbeslutning om udbetaling af beløb til aktionærerne vil ofte skabe berettigede økonomiske forventninger hos disse, og den bør derfor ikke kunne omgøres i reduktiv retning, medmindre omgørelsen følger så hurtigt efter beslutningen, at det i beslutningen liggende tilsagn til aktionærerne endnu ikke kan have nået at virke bestemmende på deres handlemåde, jfr. princippet i aftalelovens § 39, i. f.

I fransk ret antages en generalforsamlingsbeslutning om udbetaling af udbytte at være obligationsretligt bindende for selskabet¹⁴.

I afgørelsen i VLT 1944.297 vedtog et selskabs ordinære generalforsamling at overføre et beløb fra en særlig reservefond til blandt andet betaling af udbytte. I henhold hertil modtog en aktionær A et udbyttebeløb. Selskabet modtog imidlertid meddelelse fra skattemyndighederne om, at visse skattemæssige fordele for selskabet ville bortfalde, når den særlige reservefond således anvendtes til udbytteudbetaling. For at undgå disse skattemæssige konsekvenser indkaldte bestyrelsen en ekstraordinær generalforsamling med forslag om tilbagebetaling af udbytte. VLR fastslog,

1. at den første udbyttebeslutning (på den ordinære generalforsamling) måtte anses lovligt vedtaget, og
2. at A ikke var pligtig at tilbagebetale det modtagne udbyttebeløb.

Der lagdes blandt andet vægt på, at A havde modtaget beløbet uden kendskab til nogle særlige skattemæssige erklæringer, som selskabets bestyrelse et års tid forinden havde afgivet over for skattemyndighederne.

Ligesom det ikke kan antages, at en senere generalforsamling kan nedsætte et tidligere besluttet udbytte, må det antages, at den ej heller kan *forøge udbyttet*, eftersom udbyttebeslutningen skal træffes på den ordi-

13. *Sindballe-Klerk* s. 232 f.

14. *Hémard-Terré-Mabilat* s. 327.

nære generalforsamling, jfr. AL § 69¹⁵.

Medens en udbyttebeslutning således må anses at rumme et bindende løfte til aktionærerne, kan det samme ikke antages at være tilfældet med en beslutning om udstedelse af *fondsaktier*, der principielt ikke rummer noget økonomisk løfte. En sådan beslutning må kunne omgøres, indtil anmeldelse til aktieselskabsregisteret har fundet sted¹⁶.

Særlige regler i AL kan udelukke omgørelse. Opnår forslaget om selskabsstiftelsen således ikke den fornødne majoritet på den konstituerende generalforsamling, er spørgsmålet om selskabets stiftelse definitivt bortfaldet, jfr. AL § 10, stk. 3, i.f., og denne afgørelse kan ikke omgøres på en ny konstituerende generalforsamling for det samme selskab¹⁷. Ej heller kan den konstituerende generalforsamlings beslutning om at stifte selskabet som et aktieselskab omgøres, således at der i stedet skal være tale om et anpartsselskab. Har registrering af aktieselskabet ikke fundet sted, må stiftelsen annulleres og selskabet nystiftes som anpartsselskab. Har registrering fundet sted, må omdannelse ske efter reglerne i § 134¹⁸.

Man kunne måske antage, at en generalforsamlingsbeslutning om *likvidation* kunne påberåbes af enhver aktionær som et tilsagn om udbetaling af aktionærens andel i selskabsformuen¹⁹. Problemet løses imidlertid udtrykkeligt i modsat retning af AL § 126, der under visse betingelser tillader, at generalforsamlingen omgør beslutningen om likvidation²⁰. Omgørelse af likvidationsbeslutningen kan endog finde sted uden iagttagelse af § 126, hvis dette sker inden beslutningens registrering²¹.

AL § 144, stk. 2, indeholder en regel, der udtrykkeligt tillader omgørelse, nemlig hvor generalforsamlingen tidligere har besluttet *ansvarsfrihed* for eller har afstået fra at anlægge erstatningssøgsmål mod bestyrelsesmedlemmer, direktører m.fl., men hvor der ikke i alt væsentligt er givet rigtige og fuldstændige oplysninger til generalforsamlingen, inden beslutningen blev truffet²².

Initiativet til en omgørelse kan komme fra flere sider. Dirigenten kan under generalforsamlingen blive opmærksom på, at en beslutning er behæftet med mangler, og i den anledning foreslå genoptagelse. Ledelsen kan

15. Gomard: Grundrids s. 100.

16. Gomard s. 150, men cfr. som nævnt Sindballe-Klerk s. 232 f.

17. Hørlyck s. 31.

18. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 429 f.

19. Sindballe-Klerk s. 233.

20. Se også art. 260 a, stk. 1, i udkastet til statut for europæiske aktieselskaber.

21. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 400.

22. Gomard s. 404. Bet. 1969 s. 175 og 178. Rodhe s. 205.

senere finde, at beslutningen er blevet uhensigtsmæssig. Overregistrator kan finde, at mangler ved en anmeldt generalforsamlingsbeslutning kan afhjælpes ved beslutning på en ny generalforsamling, hvorfor der i medfør af AL § 157, stk. 2, fastsættes en frist til forholdets berigtigelse.

Omgørelsen må have mindst samme *beslutningsrang* som den beslutning, der omgøres. En beslutning, der er truffet ved simpel majoritet i medfør af AL § 77, kan omgøres med mindst samme majoritet, medens beslutninger om vedtægtsændringer i medfør af AL § 78 eller § 79 må omgøres med mindst samme majoritet og tilslutning²³. Det er ikke udelukket, men forekommer formentlig ikke i praksis, at vedtægterne stiller særlige tilblivelseskrav til omgørelsesbeslutninger.

Kan et flertal, der vedtager en beslutning, men frygter, at den senere kan blive omgjort, gardere sig herimod ved at foreskrive særligt strenge betingelser for omgørelse eller ved at bestemme, at omgørelse slet ikke kan finde sted? Næppe. Er der tale om en beslutning med simpel majoritet efter AL § 77, må den kunne ændres med samme majoritet, uanset hvad beslutningen selv siger herom. Ønskes en beslutning tillagt en mere permanent karakter, må dette ske gennem indføjelse i vedtægterne af selve beslutningen og af de særlige forskrifter for dens ændring. Dog kan en højere grad af »uforanderlighed« opnås ved at gøre beslutningens eventuelle senere ændring betinget af et samtykke fra en bestemt person eller institution.

Det er indlysende, at *kompetencen* til at omgøre en generalforsamlingsbeslutning er hos generalforsamlingen. Hvor kompetencen til at træffe beslutninger med vedtægtsrang undtagelsesvis er hos bestyrelsen, jfr. herved §§ 38, 42, 47 og 134 e, men beslutningen desuagtet er blevet hen-skudt til generalforsamlingen, for eksempel fordi andre bestemmelser i vedtægterne samtidig skulle ændres af denne, må det formentlig antages, at også omgørelsekompetencen eksklusivt er henlagt til generalforsamlingen.

Medens kompetencen til selve omgørelsen således som altovervejende hovedregel ligger hos generalforsamlingen, er det et andet spørgsmål, hvem der har kompetencen til at *forlange sagen genoptaget*. Skal genoptagelsen ske på en ny generalforsamling, må kompetencen følge de almindelige regler om generalforsamlingsindkaldelse, jfr. foran V.3.1. Ønskes genoptagelse derimod foretaget på samme generalforsamling, er forholdet et andet. Her må genoptagelsesforslaget kunne fremkomme i form af et positivt formalitetsforslag fra dirigenten, et bestyrelsesmedlem eller en

23. Haeftliger s. 116.

aktionær²⁴, hvorimod generalforsamlingen selv med simpel majoritet må afgøre, om sagen skal genoptages. Ved denne majoritetsafgørelse er der ikke sket nogen præjudicering af, om genoptagelsen faktisk ender med en omgørelse²⁵.

Når det antages, at generalforsamlingen er frit stillet med hensyn til at genoptage også sager, der er afgjort på den samme generalforsamling, kan det spørges, om en sådan fri genoptagelsesadgang ikke kan blive til betydelig ulempe for generalforsamlingsdeltagerne. Der tænkes ikke her ved så meget på ulempen ved på ny at skulle beskæftige sig med samme emne som snarere på den risiko, der kan være ved at forlade generalforsamlingen inden dennes afslutning med fare for, at et allerede afgjort emne genoptages og der på grund af ændrede stemmeforhold træffes en anden beslutning end tidligere. Kontinental teori synes her at yde ringe beskyttelse til den generalforsamlingsdeltager, der forlader generalforsamlingen i utide. *Haefliger* antager, at aktionæren ikke har nogen ret til at forvente, at generalforsamlingen ikke vender tilbage til allerede afgjorte sager. Han nævner, at aktionærer, der forlader generalforsamlingen før tiden, ikke på samme måde som ved generalforsamlingens afslutning kan forlade sig på, at færdigbehandlede emner ikke genoptages og omgøres, og han konkluderer, at aktionærer, der forlader generalforsamlingen i utide, gør dette på eget ansvar²⁶. I samme retning går *Hémard-Terré-Mabilat*, der antager en helt fri omgørelsesadgang lige til generalforsamlingens slutning, idet disse forfattere anfører, at generalforsamlingen udgør et hele, og at intet i realiteten er definitivt afgjort, før generalforsamlingen er afsluttet²⁷. Noget mere forsigtig synes nordisk teori at være. Her har spørgsmålet særligt været behandlet i foreningsretlig sammenhæng, men principperne må i vid udstrækning kunne overføres til selskabsretten. *Andersson* antager, at det må være en forudsætning for omgørelsesadgangen, at stort set de samme deltagere fatter den nye beslutning²⁸.

Andersson nævner et i den svenske dagspresse refereret tilfælde, hvor en forenings generalforsamling – tydeligvis for at udmatte majoriteten, der tidligere på aftenen havde truffet en bestemt beslutning – blev trukket ud, indtil majoriteten havde forladt forsamlingen, hvorefter de tilbageværende omgjorde den tidligere beslutning. Der var klart tale om en kuplignende aktion.

24. *Haefliger* s. 115.

25. Samme s. 71.

26. *Haefliger* s. 114 f.

27. *Hémard-Terré-Mabilat* s. 326 f.

28. *Andersson* s. 113.

Andersson betragter med rette en sådan fremgangsmåde som forkastelig, men tilføjer forsigtigt, at omgørelse ikke kan være udelukket, fordi nogle få personer har forladt et større møde under sidste del af dette. *Hartwig* antager, at der ikke ubetinget kan stilles krav om ganske de samme personers tilstedeværelse, men at forholdet må bero på dirigentens skøn²⁹. Er debatten om væsentlige punkter ikke tilendebragt, og må dette stå foreningens medlemmer klart, kan det ikke afskære genoptagelse, at nogle medlemmer har forladt forsamlingen med den tilfældige følge, at stemmemajoriteten nu er forrykket³⁰. *Hartwig* tilføjer dog, at det selvfølgelig vil være forkasteligt, om genoptagelse tillades på et tidspunkt, hvor generalforsamlingen reelt er sluttet, men hvor dagsordenen formelt ikke er udtømt, fordi enkelte uvæsentlige punkter endnu ikke er færdigbehandlet, og hvor medlemmerne er begyndt at udvandre fra mødet³¹. Ved princippernes overførelse til selskabsretten må tages ét væsentligt forbehold: stemmeretten er oftest anderledes i aktieselskaber. Medens ét eller to medlemmers udvandring fra en forenings generalforsamling sjældent vil være udslaggivende, fordi hvert medlem normalt vil have én stemme, kan én storaktionærs udvandring fra et aktieselskabs generalforsamling medføre en afgørende forrykkelse i majoritetsforholdene. Sker en sådan udvandring på et tidspunkt, hvor generalforsamlingen er så vidt fremskreden, at der alene tilbagestår uvæsentlige punkter, for eksempel en færdigbehandling af punktet »eventuelt«, må det være uberettiget at tillade genoptagelse.

29. *Hartwig* s. 144 f.

30. *Samme* s. 145.

31. *Samme* s. 144 f.

VII. Ugyldighed

1. Mangler, der kan medføre ugyldighed

1.1. Generelt

De indholds- og tilblivelsesnormer, der er beskrevet i det foregående, er i alt væsentligt egnet til at sikre retmæssige og hensigtsmæssige generalforsamlingsbeslutninger under rimelig hensyntagen til på den ene side selskabseffektiviteten og på den anden side minoritets- og individualbeskyttelsen – vel at mærke forudsat at normerne faktisk overholdes¹. Tilsvarende må det om de interne eller eksterne retsvirkninger af en generalforsamlingsbeslutning siges, at disses indtræden forudsætter, at beslutningen både i henseende til indhold og tilblivelse overholder de opstillede normer, altså at beslutningen er fejlfri².

Karakteristisk for den mangelfri beslutning er netop, at den opnår retsvirkning efter sit indhold dels i relation til selskabet, hvis øverste selskabsvilje den betegner, dels i forhold til alle selskabsdeltagerne, herunder også dem, der var imod beslutningen eller undlod at tage stilling³, og endelig i relation til omverdenen. Er beslutningen derimod behæftet med mangler, kan den blive ramt af ugyldighed, hvorved i denne forbindelse forstås, at beslutningen ikke opnår retsvirkning efter sit indhold, idet den helt eller delvis er uden retsvirkning enten i forhold til alle eller i forhold til nogle personer⁴.

Genstanden for dette afsnit er en undersøgelse af, hvornår der foreligger sådanne mangler ved beslutningen, at dens gyldighed berøres deraf⁵. Eftersom generalforsamlingsbeslutningerne er et udtryk for den interne

1. Rodhe s. 231.

2. Nial s. 5.

3. Kobbernagel: Dirigenten s. 43.

4. Taxell: Rättsskydd s. 167.

5. Nial s. 6.

viljedannelse i selskabet, bliver undersøgelsens genstand, i hvilket omfang denne viljedannelse svigter, således at selskabet og selskabsdeltagerne efterlades uden en afgørelse af den pågældende sag eller dog med en afgørelse, der viser sig at blive anderledes, end man havde forestillet sig.

Den situation, at en generalforsamlingsbeslutning er mangelfuld, *forudses (naturligvis) i AL*, jfr. §§ 81 og 157⁶. Eftersom på den ene side indholds- og tilblivelsesforskrifter og på den anden side mangler og ugyldighed er to sider af samme sag, har det allerede tidligt været naturligt at forudse ugyldighedssituationen. Allerede oktrojerne for 1600- og 1700-tallets danske aktieselskaber indeholdt således ofte bestemmelser om, at vedtagelser i konventionen (vedtægterne), der var i strid med oktrojen, var ugyldige.

Eksempelvis bestemte kap. IX, § 4, i konventionen af 12/2 1778 for det 2. asiatiske kompagni, at generalforsamlingsbeslutninger, der stred mod den i konventionen fastlagte kompetence, kunne kasseres ved dom. Ved oktrojfornyelsen 12/4 1792 fastslog oktrojens § 22, at en juridisk direktør skulle påse, at der intet besluttedes på generalforsamlingen, som stred mod oktrojen eller almindelige love og anordninger. Hvis generalforsamlingen var uenig i den juridiske direktørs skøn om spørgsmålet, skulle sagen forelægges kongen til endelig afgørelse⁷.

AL 1917 § 34 talte om at »søge en generalforsamlingsbeslutning omstødt som retsstridig«, hvilken sprogbrug blev gentaget i AL 1930 § 58. Allerede før dansk AL 1917 havde *udenlandske retssystemer* beskæftiget sig med ugyldighed. Art. 222 i den tyske aktienovelle af 1884 bestemte således:

»Ein Beschluss der Generalversammlung kann wegen Verletzung des Gesetzes oder des Gesellschaftsvertrages als ungültig im Wege der Klage angefochten werden«. Bestemmelsen dannede forbillede for svensk ABL 1895 § 39⁸.

Retsstridighedsbegrebet fra AL 1917 og 1930 er i AL 1973 § 81, stk. 1, afløst af den mere konkrete angivelse »... en generalforsamlingsbeslutning, som ikke er blevet til på lovlig måde eller er stridende mod denne lov eller selskabets vedtægter«. Da der imidlertid, som det vil fremgå af det følgende, ikke derved kan antages udtømmende at være gjort op med de indholdsnormer, hvormed generalforsamlingsbeslutningen kan kollidere med ugyldighed til følge, er ugyldighedsbeskrivelsen i AL 1973 i realiteten

6. AL 1973 § 81 foreslås overført til eventuel lovgivning om kommanditselskaber. Ud-kastets § 18. Bet. 937/1981 s. 80 f.

7. H.O. Jensen UfR 1944 B s. 232 f. og 242.

8. Roos s. 336.

ikke til større hjælp end retsstridighedsbetegnelsen i de tidligere aktieselskabslove.

Som det indledningsvis bemærkedes, kan ugyldighed foreligge, hvor en beslutning i materiel eller formel henseende er behæftet med en mangel. Det skal i det følgende søges nærmere fastslået, hvori mangler, der kan få konsekvenser for gyldigheden, består, og det skal derfor foreløbig blot nævnes, at en mangel i henseende til *tilblivelse* foreligger, hvor beslutningen ikke er blevet til under iagttagelse af de tilblivelsesnormer, der er angivet i AL og selskabets vedtægter, medens en mangel i henseende til *indhold* foreligger, hvor beslutningen materielt afviger fra, hvad der er foreskrevet i AL, vedtægterne eller andre indholdsnormer, som er *selskabsretligt* bindende. En ikke uvæsentlig opgave er at søge nærmere fastlagt, hvornår sådanne *andre normer* kun bliver obligations- eller offentligretligt bindende for selskabet, og hvornår normerne er bindende på det selskabsretlige plan, så at kollisionen får interne selskabsretlige konsekvenser, nemlig for beslutningens gyldighed⁹.

Det må understreges, at fremstillingen i dette afsnit ikke gør op med spørgsmålet, hvorvidt en mangel *faktisk vil medføre* ugyldighed. Dette spørgsmål kan kun besvares, når der tillige tages hensyn til det nedenfor under 3. beskrevne væsentlighedskriterium (kausalitetskriterium) og til de nedenfor under 7. nærmere behandlede individuelle betingelser for at påberåbe sig ugyldighed. I nærværende afsnit behandles det således alene, hvorvidt en mangel af den pågældende type principielt *kan* medføre ugyldighed, ikke om den konkret *gør* det.

Alle beslutningstyper kan principielt være behæftet med sådanne mangler, at de rammes af ugyldighed. Det gælder både realitets- og formalitetsbeslutninger og både positive og negative beslutninger. Således kan eksempelvis en negativ realitetsbeslutning, hvorved et forslag materielt forkastes, være ugyldig¹⁰, men også en præjudiciel »mellembeslutning«, hvorved et ændringsforslag til et hovedforslag forkastes, kan være ugyldig med den følge, at den senere (definitive) vedtagelse af hovedforslaget bliver ugyldig¹¹.

Indholdsmangler består i tilfælde af *legalitetskollisioner* med de indholdsnormer, hvormed der sammenlignes, hvorimod *hensigtsmæssigheds- eller opportunitetskollisioner* ikke kan medføre ugyldighed. Generalforsamlingens beslutninger kan vise sig at være ukloge og uhensigts-

9. Om det forvaltningsretlige mangelbegreb se Poul Andersen: Dansk forvaltningsret, s. 266 ff, samt Ole Krarup i UfR 1963 B s. 76 ff: Om forvaltningsakters ugyldighed.

10. Blok s. 577.

11. Haefliker s. 79.

mæssige, men dette berører ikke i sig selv gyldigheden¹².

Ugyldigheden vil ofte ramme hele generalforsamlingsbeslutningen, men hvor en beslutning består af flere led eller rummer flere elementer – for eksempel en række vedtægtsændringer eller en beslutning om godkendelse af et regnskab – kan der blive tale om *partiell ugyldighed* i tilfælde, hvor der ikke består en sådan sammenhæng mellem beslutningens enkelte elementer, at ugyldighed for ét elements vedkommende nødvendigvis må trække de andre med sig¹³.

I UfR 1934.142 var en tantiembeslutning i strid med AL 1930 § 51, stk. 1 (AL 1973 § 64, stk. 1), men dette antoges ikke at medføre omstødelse af det godkendte årsregnskab, der indeholdt de ulovlige tantiemer¹⁴.

Foretages valg af flere under ét, vil ugyldigheden ofte ramme hele valg-handlingen og dermed alle de valgte. Men også hvor der foretages enkeltvis besættelse af flere poster, vil det ofte være nærliggende, at ugyldighed i forbindelse med én af valghandlingerne trækker de øvrige med sig.

Se indenrigsministeriets skrivelse af 22/5 1970 refereret i lov om kommunernes styrelse ved Espersen og Harder, 3. udg., 1978, s. 50 f, hvor der i forbindelse med kommunalbestyrelsens konstituering var tilblivelsesmangler ved formandsvalget, således at der skulle ske omvalg. Ministeriet udtalte, at dersom formanden ikke blev genvalgt ved omvalget, ville der være at foretage nyt valg også til posterne som næstformand og alle poster i økonomiudvalg, stående udvalg, kommissioner, bestyrelser m.v.

Sekundær eller afledet ugyldighed kan siges at foreligge, hvor generalforsamlingsbeslutningen (den sekundære beslutning) vel ikke i sig selv er behæftet med mangler, men træffes på grundlag af vedtægter, der er resultat af en anfægtelig beslutning (den primære beslutning). Den afledede ugyldighed kan vedrøre indhold eller tilblivelse, alt efter hvorvidt den primære beslutning ændrede materielle vedtægtsbestemmelser (for eksempel bestemmelse om den tilladte størrelse af udbyttet) eller formelle bestemmelser (for eksempel indkaldelsesvarsel, eller majoritet ved visse vedtægtsændringer). Eftersom det klart må antages, at en senere konsta-

12. Gomard s. 348. Se om tilsynsrådernes prøvelse af kommunalbestyrelseres beslutninger, jfr. § 61 i lov om kommunernes styrelse: Lov om kommunernes styrelse ved Espersen og Harder, 3. udg., 1978, s. 164 f., hvor det nævnes, at der er tale om en legalitets-, ikke en hensigtsmæssighedsprøvelse.

13. Jfr. princippet i voldgiftslovens § 7, indledningen, hvorefter en voldgiftskendelse kan blive ugyldig i sin helhed eller for en del. Se ligeledes art. 221, stk. 2, i.f., i udkastet til statut for europæiske aktieselskaber, hvorefter retten »kan begrænse følgerne af ugyldigheden« ved omstødelse af årsregnskab og årsberetning.

14. Gomard s. 382 f.

tering af den primære beslutnings ugyldighed indebærer, at den primære beslutning var ugyldig *ex tunc* (fra beslutningstidspunktet), vil dette medføre, at den sekundære beslutning for at være gyldig må være i overensstemmelse med normerne i vedtægterne, således som disse så ud, *før* de blev ændret ved den primære beslutning. Opfylder den sekundære beslutning ikke disse oprindelige normer, vil det kunne medføre den sekundære beslutnings ugyldighed.

1.2. Stiftelsen

Er den beslutning, der rammes af ugyldighed, selve den konstituerende generalforsamlings beslutning om selskabsstiftelsen, får ugyldigheden meget vidtgående følger, idet *selve selskabet* derved rammes af ugyldighed.

1. *selskabsdirektiv* rummer i art. 11 en udtømmende opregning af ugyldighedstilfælde, der kan medføre, at et selskab anses for ikke at eksistere. Disse situationer er manglende stiftelsesoverenskomst, ulovligt formål, manglende angivelse af selskabsnavn, kapital og formål, manglende foretagelse af den legale mindsteindbetaling, et stifterantal under to, såfremt dette er i strid med national ret, eller manglende retsevne hos samtlige stiftere.

1.3. Fusion

Også en *fusionsbeslutning* kan være ugyldig med den følge, at hele fusionen er ugyldig, jfr. forudsætningen herom i art. 22, stk. 1, litra b, i 3. *selskabsdirektiv*, hvilken bestemmelse dog ikke udtrykkeligt er overført til dansk ret. Jfr. ligeledes AL § 134 h, stk. 1, nr. 1, der som en af betingelserne for fusionens indtræden opstiller, at fusionen er besluttet (hvorved forstås: lovligt besluttet) i alle de fusionerende selskaber.

1.4. Kompetence

En beslutning, hvorved generalforsamlingen overskrider sin kompetence, enten i forhold til andre selskabsorganer eller i forhold til selskabsdeltagere, vil være ugyldig¹.

1. Sindballe-Klerk s. 243. Se voldgiftslovens § 7, nr. 3, hvorefter en voldgiftskendelse er ugyldig, såfremt voldgiftsretten har overskredet sin kompetence.

1.5. Indhold

En generalforsamlingsbeslutning, hvis indhold er i modstrid med *indholdsnormer, der selskabsretligt binder* generalforsamlingen, vil naturligt nok være ugyldig¹. De to indholdsnormer, man først tænker på, er AL samt vedtægterne for dette selskab, jfr. AL § 81, stk. 1: »stridende mod denne lov eller selskabets vedtægter« og § 157, stk. 1: »... ikke fyldestgør lovens forskrifter eller ikke stemmer med aktieselskabets vedtægter.« Hvad AL angår, er det klart, at enhver selskabsdeltager må have ret til at forlange, at generalforsamlingen følger de i loven opstillede indholdsnormer for dette og andre selskaber². Ugyldighed på grund af indholdsmæssig uoverensstemmelse med AL vil foreligge, hvor beslutningens indhold kolliderer med præceptive forskrifter i AL, for eksempel hvor generalforsamlingen giver revisor direktiver vedrørende revisionen, men disse direktiver strider mod bestemmelser i AL, jfr. § 88, stk. 3³. Indholdsmæssig modstrid med AL kan også foreligge, hvor beslutningen åbenbart rummer en utilbørlig begunstigelse som nævnt i general-klausulen i § 80⁴. Lige så klart er det, at enhver selskabsdeltager må have ret til at forlange, at generalforsamlingsbeslutningerne indholdsmæssigt respekterer dette selskabs *vedtægter*⁵, medmindre der da netop er tale om en generalforsamlingsbeslutning, der går ud på at ændre vedtægterne, hvorved imidlertid disses forskrifter om sådan ændring jo skal respekteres. Til vedtægtsbestemmelserne hører også vedtægternes formålsangivelse. Det kan næppe antages, at en beslutning indholdsmæssigt godt må være i strid med formålsangivelsen, blot beslutningen vedtages med majoritet som til vedtægtsændringer⁶. Ønskes der gennemført en beslutning, der er i strid med formålsbestemmelsen, må denne ændres.

I UfR 1966.31 HD forelagdes på en ordinær generalforsamling den 28/3 1962 selskabets regnskab for kalenderåret 1961. I de foregående år havde selskabet engageret sig i betydelige mellemværender med et andet selskab, og en aktionær gjorde nu gældende, at dette engagement lå uden for selskabets formål. For så vidt angår de foregående års engagement fik

1. Krarup om forvaltningsakters ugyldighed i UfR 1963 B s. 71. Haeffliger s. 122.
2. Nial s. 22. Krenchel s. 268. Blok s. 576. Art. 95, stk. 1, og art. 245, stk. 2, i udkastet til statut for europæiske selskaber.
3. Efter regnskabskapitlets (kap. 12) ophævelse på grund af årsregnskabslovens ikrafttrædelse vil den indholdsnorm, hvormed generalforsamlingsbeslutningen i denne situation skal sammenholdes, dog hyppigst være regnskabsloven. Rodhe s. 197.
4. Thorbek s. 339. Gomard s. 348. Krenchel s. 220.
5. Nial s. 22. Krenchel s. 268. Art. 245, stk. 2, i udkastet til statut for europæiske aktieselskaber.
6. SOU 1971:15 s. 244.

aktionæren ikke medhold. Derimod havde selskabet i februar 1962 udvidet engagementet meget betydeligt, og aktionæren fik medhold i, at dette lå uden for formålet. Som følge heraf kendte HR's flertal generalforsamlingens beslutninger om godkendelse af beretning og regnskab ugyldige⁷.

I nogle situationer må ugyldighed foreligge efter forholdets natur, selv om det ikke udtrykkeligt fremgår af de citerede bestemmelser i AL. Det må herved bemærkes, at det givetvis ikke har været hensigten med formuleringen af AL § 81, stk. 1, at indskrænke de tilfælde, hvor ugyldighed kan statueres, og at det derfor ikke vil være berettiget at slutte modsætningsvis fra bestemmelsens opregning af AL og vedtægterne. For så vidt var AL 1917 og 1930 måske mere dækkende, når de talte om omstødelse af en generalforsamlingsbeslutning som »retsstridig«. – Til disse ulovbestemte ugyldighedssituationer må for det første henregnes tilfælde, hvor beslutningen efter sit indhold går ud på *noget umuligt* eller indeholder *væsentlige logiske selvmodsigelser*, der medfører, at beslutningen ikke kan gennemføres⁸.

Hjejlé nævner i denne forbindelse om voldgiftskendelser, at man må sondre mellem på den ene side ugyldighed på grund af selve det materielle indhold, og på den anden side ugyldighed på grund af kendelsens formelle konstruktion⁹. Sidstnævnte tilfælde er relevant netop i denne forbindelse.

Generalforsamlingen har ikke pligt til at *motivere* sine beslutninger, men er en beslutning alligevel motiveret, og er præmisserne faktisk eller retligt urigtige, kan dette medføre ugyldighed¹⁰.

Det vil ikke være udelukket indholdsmæssigt at sammenholde generalforsamlingsbeslutningen med *andre love end AL*¹¹. Hverken AL § 81 om domstolsprøvelsen eller § 157 om aktieselskabsregisterets prøvelse løser spørgsmålet herom, idet de taler om henholdsvis »denne lov« og »lovens forskrifter«. I relation til registerets prøvelse antages det, at overregistrator har ret, men ikke pligt til at påse, om andre love end AL er overtrådt¹². Dette er dog ikke nødvendigvis ensbetydende med, at overtrædelse af andre love end AL kan have ugyldighedsvirkning. Overregistrators prøvelse kunne jo tænkes blot at have til formål at medføre anmeldelse til en kompetent myndighed, for eksempel monopolmyndighederne eller anklagemyndigheden, for så vidt særlove var overtrådt, hvorimod

7. Kommenteret UfR 1966 B s. 129.

8. Nial s. 69 med note 103.

9. Hjejlé s. 127.

10. Samme a.st.

11. Bergendahl s. 26 ff. Nial s. 29 med note 69. Rodhe s. 337 med henvisninger. Krenchel s. 268.

12. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 504.

der intet er sagt om gyldighedsspørgsmålet. Ikke desto mindre må det som nævnt sikkert antages, at overtrædelsen kan medføre ugyldighed.

Som eksempler kan nævnes, at en generalforsamlingsbeslutning om godkendelse af regnskab og status eller om resultatdisponering er i konflikt med *årsregnskabsloven*, eller at en beslutning om beregning af tantieme, udbetaling af *udbytte* eller udstedelse af *fondsaktier* er i konflikt med en (*midlertidig*) *forbudslovgivning* herom. I disse tilfælde forekommer resultatet imidlertid ret indlysende, fordi sådanne love klart kan forudses at regulere også beslutninger på generalforsamlingen. Anderledes bliver spørgsmålet, hvis der er tale om overtrædelse af en *civilretlig lov*, for eksempel aftaleloven eller købeloven, idet generalforsamlingen beslutter, at selskabet skal handle på en bestemt måde i forhold til tredjemand. Denne situation kan imidlertid mest hensigtsmæssigt behandles under spørgsmålet om generalforsamlingens bundethed af aftaler med tredjemand, jfr. nærmere herom nedenfor¹³. Snarere kunne man i nærværende sammenhæng spørge, om generalforsamlingen er bundet af (*præceptive*) *erhvervsretlige love* såsom monopollovgivning, bygningslovgivning, midlertidig avancementlovgivning m.m. Det kan her anføres, at generalforsamlingsbeslutningens retsstridighed i forhold til det offentlige – eller efter omstændighederne i forhold til tredjemand, som kunne støtte ret på den pågældende lovgivning – kan synes selskabsretligt irrelevant og uden konsekvenser for generalforsamlingsbeslutningens gyldighed. Det kunne endvidere anføres, at det for det offentlige, henholdsvis den krænkede tredjemand, er uden relevans, om beslutningen om at bryde den præceptive lov er taget af direktion, bestyrelse eller generalforsamling – det afgørende er, at selskabet eksternt forholder sig i strid med lovgivningen¹⁴. Synspunktet må for så vidt accepteres, eftersom det offentlige, henholdsvis den krænkede tredjemand, helt klart ikke kan gribe ind i selskabets interne beslutningsproces ved gennem anfægtelsessøgsmål at få generalforsamlingsbeslutningen kendt ugyldig. Om dette resultat er der ingen tvivl.

Men skal dette resultat nødvendigvis føre til, at overtrædelse af den pågældende lovgivning aldrig kan få konsekvenser for beslutningens gyldighed? Accepteres denne konsekvens, medfører det¹⁵, at mindretallets aktionærer henvises til stiltiende at se på, medens generalforsamlingsflertallet i strid med præceptiv lovgivning beslutter at lade selskabet handle på en måde, som efter omstændighederne kan pådrage det erstatnings- og/eller

13. SOU 1971:15 s. 246.

14. Blok s. 576.

15. Som berørt foran under IV. 2.3. og IV. 2.4.1.

bødeansvar og måske offentlig infami. Hensynet til den enkelte aktionærs beskyttelsesværdige krav på, at også andre præceptive lovregler end de i AL indeholdte iagttages på generalforsamlingen, må efter min mening føre til, at generalforsamlingsbeslutninger som de her nævnte kan rammes af ugyldighed¹⁶. Ganske som det antages om voldgiftslovens § 7, at dens opregning af ugyldighedssituationer ikke er udtømmende, men må suppleres med en gyldighedsbedømmelse efter almindelige regler¹⁷, må noget tilsvarende efter min opfattelse antages om AL § 81. Noget sådant synes da også klart antaget af *Krenchel*¹⁸.

Foreningsretligt er det klart antaget, at generalforsamlingsbeslutninger er ugyldige, hvis de strider imod udtrykkelige bestemmelser i den almindelige lovgivning, for eksempel bestemmelser af erhvervsretlig art¹⁹.

Hvis det om *boligaktieselskaber* antages, at lejelovens regler i almindelighed vil komme til anvendelse i forholdet mellem aktieselskabet og aktionærerne (beboerne)²⁰, må der også her opstå en situation, hvor præceptive bestemmelser i andre love end AL kan finde anvendelse ved bedømmelsen af generalforsamlingsbeslutningernes gyldighed.

Det må bestemt antages, at en beslutning, der er i strid med en *straffebestemmelse*, vil kunne være selskabsretligt ugyldig²¹. Ugyldigheden vil ramme beslutningen, hvad enten den er i strid med straffeloven eller en straffebestemmelse i særlovgivningen. Heri findes i øvrigt endnu et indicium for, at overtrædelsen af præceptive bestemmelser i andre love end AL kan være ugyldighedssanktioneret, eftersom adskillige erhvervsretlige forbudslove afslutningsvis belægger overtrædelsen af de deri indeholdte normer med strafansvar.

Også en beslutning, hvis indhold – uden at det direkte strider mod et straffebud – er i strid med »lov og ærbarhed« (DL 5-1-2), er usædelig eller er i strid med »ordre public«, må efter omstændighederne kunne rammes af selskabsretlig ugyldighed²². Er en generalforsamlingsbeslutning i et bankaktieselskab i strid med »redelig forretningsskik« eller »god bankpraksis«, jfr. BL § 1, stk. 6, eller er et forsikringsselskabs beslutning i

16. Se om voldgiftskendelsers ugyldighed ved konflikt med præceptive retsregler voldgiftslovens § 7, nr. 4. Hjejle s. 127.

17. Hjejle s. 125.

18. Side 268.

19. Meyer s. 60.

20. Ejlerlejlighedsbetænkning nr. 395/1965 s. 20. UfR 1951.662 ØLD. Kallehauge i UfR 1971 B s. 96.

21. Nial s. 48. Roos (måske noget tvivlende) s. 334. Roos mener, at spørgsmålet er af ringe praktisk betydning.

22. Nial s. 49. (Tvivlende) Roos s. 334., der affærdiger også dette spørgsmål med, at det synes at være af ringe praktisk betydning. Som teksten SOU 1971:15 s. 246.

strid med »redelig forretningsskik« eller »god forsikringspraksis«, jfr. forsikringslovens § 7, vil det sikkert ikke være udelukket at statuere selskabsretlig ugyldighed.

Tysk AktG § 241, nr. 4, bestemmer, at en generalforsamlingsbeslutning er ugyldig blandt andet i tilfælde, hvor den »durch seinen Inhalt gegen die guten Sitten verstösst«.

Art. 11, stk. 2, litra b, i 1. *selskabsdirektiv* foreskriver, at selskabets ugyldighed blandt andet kan fastslås i tilfælde, hvor selskabets formål er ulovligt eller strider mod den offentlige orden («ordre public»).

Det er den klassiske opfattelse, at generalforsamlingsbeslutningens selskabsretlige ugyldighed ikke kan statueres, fordi beslutningen er i strid med *selskabets kontraktmæssige forpligtelser* overfor tredjemand. Den eksterne obligationsretlige forpligtelse og den interne selskabsretlige beslutningsproces befinder sig efter denne opfattelse på to forskellige planer, og gyldigheden af resultatet af sidstnævnte påvirkes ikke af en uoverensstemmelse med førstnævnte. Anfægtelsesretten er et indre aktieretligt instrument, der ikke kan anvendes til at beskytte mod ydre retskrænkelser, imod hvilke retsordenens sædvanlige beskyttelsesmidler må anvendes i form af traditionelle krav om naturalopfyldelse, erstatning m.v.²³.

Roos nævner, at svensk ABL 1895 indeholdt udtrykket »lag eller författning«, men at dette netop ændredes ved ABL 1910, fordi den tidligere formulering, tolket helt efter ordlyden, ville medføre en meget vidtgående anfægtelsesadgang, herunder mulighed for at anfægte generalforsamlingsbeslutninger, der indebar en tilsidesættelse af selskabets ved lov regulerede kontraktmæssige forpligtelser overfor tredjemand.

Se i samme retning *Blok*²⁴, der antager, at retsstridighed i forhold til tredjemand ikke kan betragtes som et spørgsmål om gyldighed eller ugyldighed.

Tredjemand kan ikke anfægte beslutningen som sådan, men må hævde sin ret efter almindelige regler.

Også om andelsretten antager *Hørlyck*²⁵, at tilsidesættelse af tredjemands rettigheder næppe kan medføre ugyldighed.

Mit syn på spørgsmålet er det samme som det foran anførte vedrørende præceptive lovregler uden for AL: Der er ingen tvivl om det resultat, at *tredjemand* ikke kan angribe generalforsamlingsbeslutningens gyldighed. Han må forholde sig efter almindelige obligationsretlige regler. Men dette kan efter min mening ikke medføre, at generalforsamlingsbeslutninger i strid med selskabets obligationsretlige forpligtelser aldrig kan

23. Nial s. 21, 43, 56 med note 84 og 125 med note 232. Ligeså Roos s. 334 f. og 341 f.

24. Side 576 og 582.

25. Dansk andelsret s. 251.

være ugyldige. *Selskabsdeltagerne* kan have en beskyttelsesværdig interesse i at angribe en retsstridig flertalsbeslutning, som kan volde selskabet skade. Antag eksempelvis, at flertallet af politiske grunde bøjer sig for en regerings ikke juridisk forpligtende henstilling om at bryde en obligationsretlig forpligtelse, som selskabet har over for tredjemand. Skal det overstemte mindretal da blot være henvist til passivt at iagttage, hvorledes selskabet sagsøges af medkontrahenten og måske ifalder et betydeligt erstatningsansvar? Erstatningsreglerne vedrørende selskabets ledelse yder ikke minoriteten tilstrækkelig beskyttelse. Ugyldighedsvirkning kan efter min opfattelse ikke på forhånd udelukkes i denne situation. Det sagte må – måske endog med særlig styrke – gælde, hvor medkontrahenten er selskabets arbejdstager. Her bør selskabsretlig ugyldighed kunne gribe en beslutning, hvorved flertallet vedtager, at selskabet skal forholde sig retsstridigt til arbejdstagerne, enten gennem bevidst brud på ansættelsesforhold eller kollektive overenskomster eller gennem brud på lovregler om kollektive afskedigelser, ligebehandling, virksomhedsoverdragelse m.v.

Det sagte gælder også ved navnespørgsmål. Det er med rette antaget, at en generalforsamlingsbeslutning om antagelse af et selskabsnavn, der er i strid med tredjemands ret, ikke medfører behov for en ugyldighedshjemmel i forhold til den krænkede, idet denne kan sagsøge selskabet efter almindelige navneretlige regler, jfr. for eksempel UfR 1975.131 HD²⁶. Men også her vil jeg mene, at anfægtelsesinstrumentet ikke kan være udelukket i relation til selskabsdeltagerne, der kan have en betydelig interesse i at forhindre, at selskabets virksomhed måske forsinkes og selskabet pådrager sig erstatnings- og/eller godtgørelsesansvar gennem antagelse af et retsstridigt navn.

Den gennem en generalforsamlingsbeslutning krænkede tredjemand kan være en kreditor i henhold til et konvertibelt gældsbevis. Det kan eksempelvis være bestemt, at der i tiden indtil konverteringen højst må udbetales et vist udbytte. Det er tilrådeligt, men ikke obligatorisk, at aftalen med gældsbeviskreditorerne angiver disses retsstilling ved aftalebrud. Angiver aftalen ikke sådanne sanktioner, må disse alene antages at være af obligationsretlig karakter – altså i første række erstatningskrav – men ikke af selskabsretlig karakter – kreditor har altså ingen anfægtelsesmulighed. Også her vil jeg mene, at aktionærene må kunne påberåbe sig ugyldighedsvirkning, fordi aftalebruddet kan medføre betydelige ulemper og omkostninger for selskabet.

Hvorvidt den her forfægtede antagelse, at retskrænkelse i forhold til tredjemand kan medføre anfægtelsesret for aktionærer, bestyrelsesmed-

26. Kommenteret UfR 1975 B s. 124 ff.

lemmer og direktører og dermed selskabsretlig ugyldighed, er korrekt, kan ikke anses afklaret. For fuldstændigheds skyld bemærkes, at problemet ikke løses ved AL § 157, stk. 4, der tillader tredjemand, som finder, at en stedsfunden registrering er ham til skade, at indbringe spørgsmålet om registreringens udslettelse for domstolene. Reglen gør kun op med registreringsspørgsmålet, men eftersom beslutningernes gyldighed ikke er afhængig af registreringen, og eftersom langt fra alle beslutninger skal registreres, løser bestemmelsen ikke spørgsmålet, og den løser slet ikke spørgsmålet om *aktionærens* søgsmålsret ved disse retskrænkelser.

Det fremgår i øvrigt af UfR 1981.605 ØLD (jfr. UfR 1979.924 ØLK), at bestemmelsen ikke kan anvendes på navnespørgsmål efter AL § 153, stk. 2. Sagens realitet var i øvrigt et spørgsmål, om to selskabsnavne var forvekslelige. Forvekslelighed antoges ikke at foreligge, hvorfor der ikke forelå nogen overtrædelse af AL § 153, stk. 2, eller af markedsføringslovens § 5, der også var påberåbt.

Det tilføjes ligeledes for fuldstændigheds skyld, at anfægtelsesinstrumentets anvendelighed bliver utvivlsom, hvis tredjemands ret er *inkorporeret i vedtægterne*, således at rettigheden allerede af denne grund er placeret på det selskabsretlige plan²⁷. En sådan inkorporering hører imidlertid til sjældenhederne.

Der er foran redegjort for ugyldighedsvirkningen – eller mangelen på samme – i forbindelse med *selskabets aftaler*. Mindst lige så problematisk er imidlertid spørgsmålet, hvorvidt ugyldighedsvirkning kan indtræde ved brud på *aktionærers indbyrdes aftaler*. Spørgsmålet er af interesse i forbindelse med den undergruppe af aktionæraftaler, som sædvanligvis benævnes *stemmebindingsaftaler*, hvorved aktionæren er både beføjet og legitimeret til selv at afgive stemme på sin aktiebeholdning, men over for én eller flere andre aktionærer eller tredjemand har forpligtet sig til at stemme på en nærmere angiven måde. Det klassiske standpunkt har her været det samme som angivet foran under selskabets aftaler, at stemmebindingsaftalen alene befinder sig på det obligationsretlige plan: Den er bindende inter partes, og brud derpå kan medføre hævebeføjelse, erstatningsansvar m.v., men den er ikke bindende i forhold til selskabet. Svensk samt klassisk tysk doktrin har været af denne opfattelse, der ligeledes har været fremherskende her i landet. *David* søgte at vinde gehør for et andet standpunkt²⁸, men hans (med Borums ord) »inciterende lokketoner»²⁹

27. Nial s. 22.

28. David i UfR 1947 B s. 205 ff.

29. Borum i UfR 1966 B s. 97.

vandt ikke straks genklang. I nyere dansk teori har dog særligt *Gomard* gjort sig til talsmand for, at den aftalestridige stemmeafgivning under visse omstændigheder kan medføre generalforsamlingsbeslutningens ugyldighed³⁰. Gomard henviser særligt til to afgørelser:

I UfR 1923.636 SHD var det mellem aktionærerne i et selskab aftalt, at selskabet skulle opløses, hvis bestemte forhold indtrådte. Desuagtet besluttede generalforsamlingsflertallet, da betingelserne for likvidation var opfyldt, at selskabet ikke skulle opløses. Beslutningen kendtes ugyldig, og minoriteten fik dom for, at selskabet skulle opløses.

I en utrykt ØLD af 30/9 1957 (8. afd. nr. 347/1955) blev der mellem tre aktionærer, der ejede majoriteten af aktiekapitalen i et forsikringsaktieselskab, indgået en aktionæroverenskomst, hvorefter de tre aktionærer forpligtede sig til at virke for, at de blev repræsenteret i bestyrelsen i forhold til deres stemmer. Tredjemand T erhvervede imidlertid aktier fra to af de øvrige aktionærer, og der opstod nu efter en årrække tvist om, hvorvidt T var bundet af aktionæroverenskomsten. Overenskomsten fandtes at bestå, og selskabet tilpligtedes at anerkende, at stemmeafgivning i strid med overenskomsten ville være ugyldig.

Gomard påpeger selv, at sidstnævnte afgørelse har nær sammenhæng med selskabets processuelle standpunkt, men finder dog, at dommen måske kan siges at ligge nærmest den opfattelse, at et aftalebrud som det nævnte har ugyldighedsvirkning³¹. Gomards konklusion er herefter i sammentrængt form følgende: Det må i almindelighed medføre ugyldighedsvirkning, *hvis* selskabet tilsidesætter en forpligtelse, som det har efter en stemmeretsaftale til ved afstemning i visse spørgsmål at anse en aktionær som havende stemt på en bestemt måde, og *hvis* tilsidesættelsen af denne forpligtelse har ført til, at der er truffet en anden beslutning, end hvis aktionæren havde stemt, som han skulle. Når den »rigtige« beslutning anses for truffet, må den »forkerte« beslutning nødvendigvis kendes ugyldig. Hævdelse af aftalen med virkning for selskabet må dog forudsætte, at selskabet er eller bliver bekendt dermed³². Gomard modificerer dette udgangspunkt under hensyn til, at usikkerheden om trufne beslutningers gyldighed kan være til skade for selskabet og aktionærerne. Modifikationen består særligt i, at en ugyldighedsvirkning, der vil kunne være til skade for selskabet eller aktionærerne, ikke kan indtræde,

1. hvor stemmeretsaftalen ikke enten omfattede alle aktionærerne eller dog var alle aktionærerne og selskabet bekendt, eller

30. Gomard: Aktieselskabsret, 1. udg. (stencileret, 1966) s. 156 ff. Samme J 1969.365 f. Gomard, 2. udg., s. 263 ff.

31. Gomard s. 265.

32. Gomard s. 265 og 267.

2. hvor den ved afstemning truffe afgørelse om forståelsen af stemmeretsaftalen ikke kan betegnes som åbenbart forkert, selv om forståelsen senere findes at være urigtig³³.

Disse modifikationer reducerer i betydelig grad rækkevidden af udgangspunktet, idet ugyldighedsvirkning således ikke vil kunne indtræde i større selskaber, hvor stemmebindingsaftalen ikke omfatter alle aktionærerne og ikke er kendt for både selskabet og samtlige aktionærer. I virkeligheden synes udgangspunktet at blive reduceret til kun at få betydning i lukkede selskaber med en begrænset aktionærkreds.

Også *Adam Jacobi* antager i tilslutning til 1957-dommen, at det ikke vil være udelukket at nå til samme resultat i andre tilfælde, hvor stemmeretsaftalen er tilstrækkeligt klar og utvetydig – måske ligefrem fikseret ved dom over for den pågældende aktionær – forudsat at der ikke gør sig væsentlige modhensyn gældende til udenforstående aktionærer. *Jacobi* vil navnlig gå ind for dette resultat i tilfælde, hvor en stemmeretsaftale om bestyrelsesrepræsentation ikke tilsigter at give den berettigede flere bestyrelsesmandater, end hvad der svarer til hans andel i den samlede aktiekapital³⁴.

Særligt *Borum* har imidlertid i nyere tid forsvaret den klassiske opfattelse. Han erkender, at selskabet må respektere en *ved dom* forud for generalforsamlingen truffet afgørelse om, *hvem* stemmeretten for de pågældende aktier tilkommer³⁵, men han afviser de øvrige synspunkter om håndhævelsen af stemmebindingsaftaler, hvilke synspunkter han finder afspejler et forældet kontraktmæssigt syn på aktieselskabsforhold³⁶. *Borum* finder ikke, at en aktionær bør kunne fastholdes på en pligt til at stemme for eksempel for regnskabets godkendelse eller for meddelelse af décharge, hvis han hævder, at han af saglige grunde, som ikke uden videre kan forkastes, er kommet til et andet resultat end det, som han tidligere anså for det rigtige, og som dannede grundlag for aftalen³⁷. Ligeså ved stemmebinding i forbindelse med valg: Kan aktionæren overhovedet anføre en rimelig begrundelse for, hvorfor han ikke som aftalt vil stemme på en person, tvivler *Borum* stærkt på, om nogen dansk domstol vil indlade sig på en stillingtagen til kandidatens kvalifikationer. Endnu sikrere anser *Borum* resultatet for at være, hvor aftalen levner aktionæren et

33. Gomard s. 266 f.

34. *Adam Jacobi* i UfR 1967 B s. 32.

35. *Borum* UfR 1966 B s. 100. Hørlyck s. 109.

36. *Borum* a.st.

37. *Borum* UfR 1971 B s. 217.

vist spillerum. Er aktionærens stemmepligt ikke énsidigt bestemt, er der efter Borums opfattelse ikke anden udvej end som hidtil at falde tilbage på erstatning eller en eventuel aftale om konventionalbod³⁸. Borum afviser betydningen af både 1923- og 1957-dommen – 1923-dommen, fordi overenskomsten var indgået mellem alle selskabets tre aktionærer³⁹, og 1957-dommen, fordi den skyldes selskabets processuelle standpunkt⁴⁰. Imidlertid gør Borum den indrømmelse, at der i *lukkede selskaber sikkert må være adgang til håndhævelse af aftalen over for selskabet også i form af anfægtelse, i tilfælde hvor alle aktionærer er parter i eller bekendt med aftalen*⁴¹. Den praktiske afstand mellem Gomards og Borums standpunkter synes herefter at være relativt beskeden – også når Borum, nærmest for fuldstændigheds skyld og modsætningsvis, konkluderer, at ugyldighedsvirkningen ikke kan indtræde ved generalforsamlingsbeslutninger i offentlige, børsnoterede selskaber under påberåbelse af, at en aktionærgruppe har afgivet stemme i strid med en stemmeretsaftale, hvorom man intet har hørt⁴².

Holmgaard synes stemt for at gå videre, idet han anfører, at springet ikke er langt til de åbne selskaber, hvis aktier, anfører han, hyppigt gøres til genstand for pantsætning⁴³. Det er dog næppe berettiget at gå så vidt. *Boye Jacobsen* anfører⁴⁴, at AL går ud fra, at aktionær-overenskomster ikke binder selskabet. Denne opfattelse kan ikke tiltrædes. *Poul Madsen* gør med rette opmærksom på, at en aktionæroverenskomst i alt fald kun kan være bindende for selskabets organer (have selskabsretlig virkning), i det omfang overenskomsten ikke strider mod AL's præceptive regler⁴⁵.

Hørlyck sammenfatter nyere retsopfattelse således, at stemmeretsaftaler, der har omfattet alle aktionærerne eller dog været alle aktionærerne og selskabet bekendt, kan håndhæves i forhold til selskabet, når aftalen kun hjemler én stemmemulighed, eller når den ganske vist hjemler flere stemmemuligheder, men der kun er forelagt generalforsamlingen ét forslag, der er i overensstemmelse med stemmebindingsaftalen⁴⁶.

Om *engelsk* ret anfører *Gower*, at stemmeretsaftaler kan gennemføres ved anfægtelsessøgsmål (injunction), og at en omhyggeligt udformet aftale, der kan sanktioneres ved anfægtelsessøgsmål i betydelig grad kan forøge beskyttelsen af minoritetsaktionærerne⁴⁷.

Se om *amerikansk* ret *Roos* s. 355. Her antages samme resultat.

Art. 93, stk. 2, 2. pkt., i udkastet til statut for *europæiske aktieselskaber* foreskriver, at

38. Borum a.st.

39. Borum UfR 1971 B s. 218. Roos s. 341. Gomard J 1969.367 note 17.

40. Roos 342.

41. Borum UfR 1971 B s. 218.

42. Borum s. 219.

43. Holmgaard i UfR 1972 B s. 149.

44. J 1974.126

45. Poul Madsen i UfR 1975 B s. 342.

46. Hørlyck s. 108 f. Hørlyck: Dansk andelsret s. 235. Roos s. 343 ff og 404.

47. Gower s. 569 og 615.

stemmer, der er afgivet på grundlag af en stemmeretsaftale, før denne er anmeldt over for selskabet, er ugyldige. Skal denne ugyldighed ved *stemmeafgivningen* have rimelig betydning, må den efter omstændighederne kunne medføre *generalforsamlingsbeslutningens* ugyldighed.

1.6. Tilblivelse

Om tilblivelsesmangler må det indledningsvis anføres, at en generalforsamlingsbeslutning udmærket kan være indholdsmæssigt velbegrunder, men alligevel være behæftet med sådanne tilblivelsesmangler, at den bliver ugyldig¹. Den omstændighed, at generalforsamlingen må antages at ville have truffet en afgørelse af samme indhold, hvis tilblivelsesforskrifterne havde været overholdt, kan ikke gøre beslutningen gyldig.

Tilblivelsesmangelsbegrebet beskrives i AL § 81 således: »en generalforsamlingsbeslutning, som ikke er blevet til på lovlig måde«, medens begrebet i § 157, stk. 1, beskrives således: »en beslutning, (der) ikke er blevet til på den måde, som loven eller vedtægterne foreskriver«.

Medens det ved bedømmelsen af beslutningens indhold kunne diskuteres, med hvilke normer indholdet skulle sammenholdes (bortset fra AL og vedtægterne), er der ingen tvivl for så vidt angår tilblivelsen: Normerne herfor findes i AL og i dette konkrete selskabs vedtægter.

Nial anførte, at alle lovens forskrifter må antages at have en sådan karakter, at deres tilsidesættelse som udgangspunkt medfører ugyldighed, medens vedtægtsbestemmelser kan være af en sådan type, at de ikke påvirker gyldigheden, for eksempel bestemmelser om afholdelse af generalforsamlingen på en bestemt ugedag eller mellem visse klokkeslet². Denne sondring kan ikke tiltrædes. Også bestemmelser i AL kan være af en sådan karakter, at deres overtrædelse ikke får ugyldighedsvirkning, jfr. eksempelvis seks-månedersfristen i § 69, stk. 1, 1. pkt., for generalforsamlingens afholdelse, medens regler i vedtægterne, for eksempel om særlige majoritets- eller quorumkrav, kan være af en sådan betydning, at deres ikke-iagttagelse helt klart har ugyldighedsvirkning. Der kan altså ikke opstilles en præsumption for, at brud på tilblivelsesnormerne i AL er »værre« end brud på normer i vedtægterne.

Den enige *universalforsamling* kan sætte sig ud over tilblivelsesforskrifterne med den følge, at brud derpå ikke får ugyldighedsvirkning³.

1. Krarup i UfR 1963 B s. 72.

2. Nial s. 9.

3. Gomard s. 316. Gomard: Grundrids s. 81.

1.6.1. Generalforsamlingstidspunkt

Brud på forskrifter om *generalforsamlingstidspunktet* kan medføre ugyldighed. Er der i vedtægterne fastsat en frist for indgivelse af forslag fra aktionærerne, jfr. herved AL § 71, kan generalforsamlingen ikke indkal- des før dette tidspunkt.

I UfR 1918.330 SHD var fristen den 1. februar. Beslutninger truffet på en generalforsam- ling i januar måned kendtes ugyldige.

Indføres en noteringsregel i medfør af AL § 67, stk. 2, vil beslutninger truffet på en generalforsamling, der holdes så hurtigt derefter, at aktio- nærer ikke kan nå at få noteret deres erhvervelser, blive ugyldige.

Jfr. forudsætningen i UfR 1918.348 SHD, hvor indførelse af noteringsfrist fandtes at ville have været uangribelig, hvis den havde været begrænset til et senere tidspunkt, hvortil alle aktier kunne have været noteret på navn. Men indførelsen af fristen var ugyldig med hen- syn til generalforsamlinger i samme år. Reglen lød på, at notering skulle ske inden udgangen af det foregående års december måned.

Derimod medfører overskridelse af seks-måneders fristen i AL § 69, stk. 1, 1. pkt., for afholdelse af den ordinære generalforsamling ikke i sig selv ugyldighed¹.

Skønt bestyrelsen som udgangspunkt vælger generalforsamlingstids- punktet inden for spillerummet i vedtægterne, kan tidspunktet være valgt så akavet og så åbenbart i chikanøs hensigt, at dette kan medføre ugyldig- hed².

1.6.2. Sted

Afholdelse af generalforsamlingen på et *sted*, der ikke er tilladt efter ved- tægterne, kan medføre ugyldighed. Selv hvor stedet formelt er i overens- stemmelse med vedtægterne, kan lokaliteterne i chikanøs hensigt være valgt så upraktisk og afsides, at dette efter omstændighederne kan med- føre ugyldighed³.

1.6.3. Indkaldelsesforskrifter

Brud på *indkaldelsesforskrifterne* i AL og vedtægterne kan medføre ugyl- dighedsvirkning. Det er klart, at dette vil være tilfældet ved manglende

1. Hémard-Terré-Mabilat s. 25 f.

2. Möser s. 33

3. Möser s. 33.

indkaldelse⁴, men også fejl ved en udsendt indkaldelse kan medføre ugyldighed⁵.

Indkaldelse foretaget af personer, der mangler kompetence dertil, eller af en bestyrelse, der selv er valgt ved en ugyldig generalforsamlingsbeslutning, vil medføre ugyldighed.

I den foreningsretlige dom UfR 1964.620 HD blev foreningsformanden afsat på en generalforsamling, der senere ved dom kendtes gyldig. Ikke desto mindre indkaldte den afsatte F – angiveligt på forlangende af $\frac{1}{10}$ af medlemmerne, der efter vedtægterne kunne forlange generalforsamling – en ny generalforsamling. Denne kendtes af ØLR ugyldig. HR stadfæstede ØLR's afgørelse in terminis. ØLR havde henvist til foreningens argumentation, hvis hovedindhold var: Det var ikke dokumenteret, at $\frac{1}{10}$ af medlemmerne havde krævet generalforsamlingen indkaldt, og selv om dette havde været tilfældet, måtte indkaldelsen ske gennem foreningens bestyrelse. Kun denne kunne indkalde, hvilket ikke var sket. F's indkaldelse var således ikke gyldig, og generalforsamlingens beslutninger var derfor ugyldige⁶.

Både AL og vedtægternes angivelse af minimalt og maksimalt indkaldelsesvarsel er sanktioneret med ugyldighed⁷.

I JU 1868.670 HSD (foreningsretlig dom) fandtes en generalforsamlings eksklusionsbeslutning ugyldig, da generalforsamlingen ikke var indkaldt med lovligt varsel. Det vedtægtsmæssige mindstevarsel var otte dage, men faktisk skete indkaldelsen med fem dages varsel⁸.

Også brud på forskrifter i AL eller vedtægter om indkaldelsens indhold, for eksempel kravet om gengivelse af det væsentligste indhold af forslag om vedtægtsændringer (AL § 73, stk. 3, 2. pkt.), kan medføre ugyldighed.

1.6.4. Overskridelse af dirigentens ordensbeføjelser

Ugyldighed kan også være en følge af dirigentens *overskridelse af rammerne for udøvelsen af ordensbeføjelserne* i forbindelse med generalforsamlingsdeltagernes adgangs- og ytringsret⁹.

4. Hémard-Terré-Mabilat s. 55.

5. Sindballe-Klerk s. 243. Meyer s. 54. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 29. Gomard s. 316. Hørlyck: Dansk andelsret s. 229 og 248. Art. 42, litra a, i udkastet til 5. selskabsdirektiv.

6. Hémard-Terré-Mabilat s. 5. Thorbek s. 349.

7. Sindballe-Klerk s. 243. Meyer s. 55.

8. Kobbernagel: Dirigenten s. 16.

9. Hæfliger s. 61 og 66.

1.6.5. Anmeldelsesfrist

Såfremt det antages, at bestyrelsen kan vælge at *bortse fra en anmeldelsesfrist* i henhold til AL § 65, stk. 1, 2. pkt., blot dispensationen sker under iagttagelse af et lighedsprincip, jfr. foran V.4., vil en sådan dispensation ikke i sig selv kunne medføre ugyldighed¹⁰, hvorimod ugyldighed kan blive følgen, hvis bestyrelsen anvender dispensationsmuligheden til at begunstige »loyale« aktionærer, medens anmeldelsesfristen håndhæves strengt over for oppositionelle.

I UfR 1925.874 HD kendtes generalforsamlingens beslutning om regnskabsgodkendelse gyldig, skønt en vedtægtsbestemmelse om, at adgangskort skulle være afhentet senest tre dage før generalforsamlingen, ikke var overholdt.

1.6.6. Afvisning af aktionærer. Uvedkommende til stede

Uretmæssig afvisning af aktionærer kan medføre ugyldighed.

I UfR 1920.10 ØLD var der med urette nægtet aktionærer adgang til generalforsamlingen, men beslutningen opretholdtes – hvilket kan forekomme betænkeligt, jfr. nedenfor VII.3. – med den begrundelse, at afvisningen havde været uden indflydelse på resultater¹¹.

Art. 42, litra c, i udkastet til 5. selskabsdirektiv pålægger medlemsstaterne at sikre, at en generalforsamlingsbeslutning er ugyldig, hvis en aktionær ikke har fået adgang til at deltage i generalforsamlingens forhandlinger i overensstemmelse med udkastets art. 26.

Også uretmæssig afvisning af en rådgiver må – under henvisning til den væsentlige betydning, rådgiverens virksomhed kan have for aktionærens stillingtagen til dagsordenpunkterne – kunne medføre ugyldighed.

I den foreningsretlige ØLD af 27/10 1981 (5. afd. nr. 35/1981) kendtes en andelsboligforenings generalforsamlingsbeslutninger ugyldige, fordi der var nægtet nogle medlemmer ret til at møde med rådgiver. Retten hertil var ikke fastslået i vedtægterne.

Uvedkommendes deltagelse i generalforsamlingen kan formentlig under særlige omstændigheder medføre ugyldighed. Ugyldighedsvirkningen kan næppe være knyttet til den blotte tilstedeværelse, men derimod til at det tillades uvedkommende at påvirke debatten¹².

10. Roos s. 162.

11. Krenchel s. 262 og 268.

12. Haefliger s. 22 og 24.

1.6.7. Ytringsret

Beslutninger, der er truffet, efter at én eller flere aktionærers *ytringsret* uretmæssigt har været afskåret eller kraftigt beskåret, kan efter omstændighederne være ugyldige¹³.

Dette princip anerkendes i den foran omtalte foreningsretlige ØLD 27/10 1981, hvor rådgiverens adgangs- og dermed ytringsret blev afskåret, og hvor ØLR udtalte, at der måtte antages at foreligge en reel mulighed for, at udfaldet af generalforsamlingen ville være blevet anderledes, blandt andet såfremt rådgiveren ikke var blevet afskåret fra at tage ordet.

Selv en debatstandsning, der rammer alle aktionærer ligeligt, kan være uretmæssig, nemlig hvis den sker på et så tidligt tidspunkt, at en reel debat om emnet ikke har fundet sted, eller hvis debatten er beskåret så kraftigt, at aktionærernes beslutningsgrundlag i væsentlig grad er svækket¹⁴.

1.6.8. Stemmeret, stemmevægt

Uretmæssig udelukkelse af generalforsamlingsdeltageres *stemmeret* kan medføre ugyldighed¹⁵. Det samme gælder tilfælde, hvor der tillægges generalforsamlingsdeltagere forkert stemmevægt, jfr. forudsætningen herom i art. 42, litra e, i udkastet til 5. selskabsdirektiv. Også manglende iagttagelse af en vedtægtsmæssig stemmemaksimering kan have ugyldighedsvirkning¹⁶. Ligeså hvor der er tildelt uvedkommende stemmeret¹⁷. Situationen er ikke så upraktisk, som den umiddelbart kan synes, idet tilfældet eksempelvis kan forekomme, hvor stemmeret er adskilt fra aktieret, og hvor det er tvivlsomt, til hvem af flere personer aktieejeren har overdraget stemmeretten eller den midlertidige udøvelse af denne.

I UfR 1926.1012 ØLD havde aktionæren tilbagekaldt en efter sit indhold uigenkaldelig fuldmagt til F₁ og udstedt en ny fuldmagt til F₂. Begge fuldmægtige hævdede på generalforsamlingen at kunne udøve stemmeretten. F₁ godkendtes som stemmeberettiget af dirigenten på grund af uigenkaldelighedsbestemmelsen. ØLR anså imidlertid aktionæren for at have været berettiget til at tilbagekalde fuldmagten. Stemmeret havde derfor været udøvet af en uberettiget, og beslutningen kendtes ugyldig.

13. Samme s. 73.

14. Meyer s. 58.

15. Rodhe s. 158 og 232.

16. Samme s. 159.

17. Nial s. 13. Sindballe-Klerk s. 191 og 212. Rodhe s. 158. Roos s. 209.

Uberettiget stemmeafgivning med deraf følgende ugyldighedsvirkning kan også foreligge, hvor stemmeret er tildelt en aktiepost i strid med en vedtægtsmæssig *noteringsbestemmelse*, jfr. AL § 67, stk. 2¹⁸.

I svensk ret, hvor stemmerettens adskillelse fra aktieretten ikke anerkendes, vil ugyldighed kunne blive følgen, hvis stemmer afgives på grundlag af særskilt stemmeretsoverdragelse¹⁹.

1.6.9. Fuldmægtig, fuldmagter

Uretmæssig afvisning af en *fuldmægtig* – eller af enkelte *fuldmagter* medbragt af en generalforsamlingsdeltager, der repræsenterer flere opdragsgivere – kan medføre ugyldighed.

Jfr. den foran omtalte foreningsretlige ØLD 27/10 1981 (5. afd. nr. 35/1981), hvor der nægtedes medlemmer af en andelsboligforening ret til at lade sig repræsentere ved fuldmægtig. Generalforsamlingsbeslutningerne kendtes ugyldige.

Som nævnt foran under V.6.3. er det et omtvistet spørgsmål, i hvilket omfang fuldmægtigens overskridelse af sin bemyndigelse kan få ugyldighedsvirkning. *Taxell* fastslår kategorisk, at dette ikke kan være tilfældet, uanset om direktiverne er angivet i fuldmagten, således at legitimation og bemyndigelse er sammenfaldende²⁰. *Roos* sonder mellem legitimation og bemyndigelse: Er stemmedirektivet angivet i fuldmagten, og stemmer fuldmægtigen i strid hermed, kan ugyldighedsvirkning ikke udelukkes, mener *Roos* – der imidlertid finder denne situation upraktisk²¹. Fremgår direktivet ikke af fuldmagten, kan beslutningens gyldighed efter *Roos'* opfattelse ikke berøres²².

Tysk AktG § 135, stk. 6, bestemmer, at gyldigheden af stemmeafgivningen ikke berøres af, at fuldmægtigen stemmer i strid med opdragsgiverens direktiver.

Haefliger antager, at selv direktiver i fuldmagten ikke på nogen måde forpligter generalforsamlingen til at overvåge, at fuldmægtigen respekterer direktiverne²³.

Art. 28 i udkastet til 5. *selskabsdirektiv* løser ikke problemet. Ganske vist fastslår den, at en opfordring til at afgive fuldmagt skal indeholde opfordring til at give instrukser for udøvelse af stemmeretten og tillige indeholde meddelelse om, efter hvilke retningslinier den befuldmægtigede vil udøve sin stemmeret i mangel af instrukser, ligesom bestemmelsen fastslår, at stemmeretten skal udøves efter aktionærens instrukser. Men det siges ikke i direktivudkastet, hvad følgen af instruksens overtrædelse bliver.

18. Jfr. således SHT 1918.400. Krenchel s. 272.

19. *Roos* s. 254.

20. *Taxell* s. 52 ff.

21. *Roos* s. 180 ff.

22. Samme s. 183.

23. *Haefliger* s. 52.

Der er næppe tvivl om, at stemmeafgivning i strid med en *intern bemyndigelse*, som ikke fremgår af fuldmagten, ikke kan medføre ugyldighed. Svaret er derimod mindre indlysende ved overskridelse af en *ekstern legitimation*, der fremgår af fuldmagten. En pligt for selskabet (dirigenten) til at overvåge, at stemmeafgivningen respekterer direktiverne fra opdragsgiveren, ville medføre brud på hemmelighedsprincippet og kan allerede af denne grund efter min opfattelse ikke bestå. Hvor imidlertid stemme afgives åbenlyst – hvilket eksempelvis kan være tilfældet i mere lukkede selskaber, hvor man kender hinandens standpunkter, eller i tilfælde, hvor aktionær og fuldmægtig selv giver afkald på hemmelighedsprincippet – og hvor det således er selskabet og dirigenten bekendt, at stemmen klart afgives i strid med opdragsgiverens direktiv, kan det sikkert ikke udelukkes, at ugyldighed kan blive følgen²⁴.

1.6.10. Protokollering

Protokollering af beslutningerne er ikke en gyldighedsbetingelse, og undladelse heraf kan derfor ikke medføre ugyldighedsvirkning²⁵. *Båndoptagelse* af generalforsamlingen i tilfælde, hvor sådan optagelse må anses for uretmæssig efter det foran under V.7. udviklede, kan ikke påvirke beslutningernes gyldighed²⁶.

1.6.11. Dirigent

Eftersom AL § 75, stk. 1, præceptivt foreskriver, at generalforsamlingen skal ledes af en *dirigent*, og eftersom en mødeleder må anses nødvendig for at sikre ordnet forløb af forsamlingen samt en autoritativ afgørelse om og kommunikation af afstemningsresultater m.v., må manglende tilstedeværelse af en dirigent formentlig antages at have ugyldighedsvirkning²⁷.

1.6.12. Obligatorisk emne

Hvor generalforsamlingen uretmæssigt afviser at træffe realitetsbeslutning om et emne, der efter det foran under VI.1. udviklede udgør et *obligatorisk beslutningstema*, kan det spørges, hvilke konsekvenser en sådan

24. Gomard s. 246 om den uigenkaldelige fuldmagt til panthaveren.

25. Nial s. 19. Haeffliger s. 94.

26. Haeffliger s. 96.

27. Cfr. Haeffliger s. 59.

uberettiget afvisning får. Det er indlysende, at afvisningen ikke kan få den konsekvens, at det forslag, hvormed generalforsamlingen burde have beskæftiget sig, kan anses vedtaget. Derimod kan der statueres ugyldighed for så vidt angår selve den negative formalitetsbeslutning, hvorved det obligatoriske tema uretmæssigt afvistes²⁸.

1.6.13. Dagsorden

Afgørelse af en sag, der ikke efter det foran under VI.2. udviklede *explicite* eller *implicite* er *sat på dagsordenen*, vil medføre beslutningens ugyldighed²⁹.

1.6.14. Beslutningsgrundlag

Også mangler i generalforsamlingens *beslutningsgrundlag* kan medføre ugyldighed, men det er svært at give en generel regel herom, fordi de herunder hørende situationer er så forskellige.

Foran er nævnt den situation, at ytringsretten uberettiget afskæres eller kraftigt beskæres. Når noget sådant kan få ugyldighedsvirkning, skyldes det ikke blot det principielle forhold, at generalforsamlingsdeltagerne i rimeligt omfang skal have mulighed for at komme til orde, men ligeledes den reelle nødvendighed, at emnet må være ordentligt belyst, inden der skrides til afstemning³⁰.

Ufuldstændige eller urigtige oplysninger afgivet af selskabets ledelse i et cirkulære i forbindelse med generalforsamlingsindkaldelsen må efter omstændighederne kunne medføre ugyldighed for så vidt angår beslutninger om de i cirkulæret nævnte emner³¹.

Også *manglende fremlæggelser og udsendelser* før generalforsamlingen i medfør af AL § 73, stk. 4, forringer beslutningsgrundlaget og må således efter omstændighederne kunne medføre ugyldighed³².

Manglende *bestyrelses- eller revisionsberetning* svækker i så alvorlig grad beslutningsgrundlaget, at en sådan mangel må medføre ugyldigheds-

28. Haeffliger s. 72.

29. Meyer s. 60. Sindballe-Klerk s. 243. Art. 42, litra b, i udkastet til 5. selskabsdirektiv.

30. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 72 med note 2.

31. Gower s. 536. Roos s. 70 om de amerikanske regler om »proxy statements« m.v. Efter disse regler kan Security and Exchange Commission (SEC) gribe ind, gennemføre generalforsamling og indlede straffesag m.v., men overtrædelsen medfører tilsyneladende ikke i sig selv ugyldighedsvirkning.

32. SOU 1971:15 s. 234.

virkning for beslutninger om regnskab, resultatdisponering m.v.³³.

Også manglende *angivelse i bestyrelsens årsberetning af væsentlige oplysninger* som nævnt i årsregnskabslovens § 56 kan svække beslutningsgrundlaget så afgørende, at mangelen kan medføre ugyldighed for regnskabsgodkendelse, resultatdisponering m.v.³⁴. Det samme må naturligvis gælde, hvor selve *årsregnskabet* ikke indeholder de i årsregnskabsloven påbudte oplysninger. Ligeså, hvor regnskabet er blevet til uden en *habil revisors medvirken*³⁵. Selve den omstændighed, at revisor trods sin formelle habilitet viser sig reelt at være *udygtig*, kan ikke medføre ugyldighed, men forholdet kan medføre, at regnskabet bliver så mangelfuldt, at ugyldighed af denne grund kan statueres.

Art. 63 i udkastet til 5. *selskabsdirektiv* opregner en række tilfælde, hvor regnskabsgodkendelse er ugyldig, nemlig

- a. hvor regnskabet ikke er behørigt revideret,
- b. hvor revisionspåtegning på årsregnskabet er nægtet,
- c. hvor regnskabet ikke er blevet revideret af en person, der er behørigt valgt (udpeget) dertil,
- d. hvor regnskabet er blevet revideret af en person, som ikke burde være udpeget til hvervet som revisor efter habilitetsbestemmelsen i udkastets art. 53, eller som senere er blevet afskediget ved dom eller generalforsamlingsbeslutning³⁶.

Et vigtigt led i opbygningen af beslutningsgrundlaget er den aktive medvirken på generalforsamlingen fra *personer, der sidder inde med oplysninger*, som kan være nyttige for aktionærerne. Den omstændighed, at bestyrelsesmedlemmer udebliver, kan imidlertid ikke i sig selv begrunde ugyldighed³⁷. Hvor revisor udebliver, skønt hans nærværelse er anset for nødvendig af hensyn til de spørgsmål, der skal behandles, jfr. AL § 93, 2. pkt., kan det ikke udelukkes, at generalforsamlingens beslutningsgrundlag herved bliver så mangelfuldt, at beslutningen kan blive ugyldig³⁸. Uretmæssig nægtelse af oplysninger, som kunne være krævet i medfør af AL § 76, stk. 1, må kunne medføre ugyldighed³⁹. Ligeså naturligvis, hvor ledelsen af egen drift burde have givet oplysningen – for eksempel fordi dens eksistens ikke kunne antages at være kendt for aktionærerne⁴⁰.

33. Hefermehl s. 24. Hémar-Terré-Mabilat s. 286.

34. Se i denne retning art. 220, stk. 1, i udkastet til statut for europæiske aktieselskaber.

35. Rodhe s. 194. Gomard: Revisors stilling i retlig belysning s. 85.

36. Se ligeledes art. 221, stk. 2, i udkastet til statut for europæiske aktieselskaber.

37. Haefliger s. 33.

38. Rodhe nævner blot s. 159, at der ikke er fastlagt konsekvenser af udeblivelsen. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 348.

39. SOU 1971:15 s. 233.

40. Meyer s. 61.

I UfR 1936.1033 HD pålagdes det bestyrelsen at omgøre et årsregnskab, idet bestyrelsen havde forsømt sin oplysningspligt på den generalforsamling, hvor regnskabsgodkendelsen fandt sted.

Tysk AktG § 243, stk. 4, bestemmer udtrykkeligt, at anfægtelsessøgsmål kan støttes på den omstændighed, at en oplysning er nægtet. Det er herved uden betydning, om generalforsamlingens flertal eller enkelte aktionærer erklærer, at nægtelsen ikke har påvirket deres beslutning. Tilsvarende må sikkert kunne antages i dansk ret^{40a}.

Art. 42, litra d, i udkastet til 5. *selskabsdirektiv* pålægger medlemsstaterne at sikre, at ugyldighed blandt andet indtræder, hvis en aktionær i strid med fremlæggelsesreglen i udkastets art. 30 ikke har kunnet få kendskab til et dokument, eller hvis en oplysning i strid med interpellationsreglen i art. 31 er blevet ham nægtet.

Mere specielt bestemmer AL § 144, stk. 2, at *erstatningssøgsmål* mod bestyrelsesmedlemmer m.fl. kan anlægges, selv om generalforsamlingen har meddelt décharge, såfremt der ikke i alt væsentligt blev givet rigtige og fuldstændige oplysninger, inden beslutningen blev truffet. Om man vil betegne denne bestemmelse som en ugyldighedsregel eller som en uvirk-somhedsregel (jfr. nedenfor punkt 5), er i denne forbindelse ikke afgø- rende. Vigtigst er, at den beslutning, der ikke er blevet taget på grundlag af et stort set rigtigt og fuldstændigt beslutningsgrundlag, er uden rets- virkning⁴¹. Som nævnt ovenfor under VI. 3. vil det næppe være helt for- kert at betragte betegnelsen »i alt væsentligt rigtige og fuldstændige op- lysninger« som et kriterium, der også kan anvendes ved vurdering af be- slutningsgrundlaget for andre beslutningstyper end décharge, således at beslutninger truffet på et grundlag, der ikke opfylder dette kriterium, kan blive ugyldige.

1.6.15. Afstemning

Anvendelse af en vedtægtsstridig *afstemningsmetode* eller fejl ved proce- duren for *valghandlingen*, herunder ved stemmeoptællingen, kan med- føre ugyldighed. Anvendelsen af en for »primitiv« afstemningsmetode så- som afstemning ved håndsoprækning kan medføre ugyldighed, hvis aktionærene – som det næsten altid vil være tilfældet – har krav på an- vendelse af en mere avanceret og korrekt metode⁴². Det må antages, at også en afstemningsmetode, der ikke sikrer en rimelig grad af hemme- lighed, vil kunne have ugyldighedsvirkning.

40a. Bundesgerichtshof-dom i NJW 1983.878 ff.

41. Rodhe s. 205.

42. Haeffliger s. 85.

Spørgsmålet var fremme i UfR 1944.172 ØLD, hvor beslutningen imidlertid blev opretholdt, fordi aktionæren, der var til stede under generalforsamlingen, havde forsømt at påtale forholdet over for dirigenten.

Antagelse af et forslag eller valg af en kandidat med relativt simpelt stemmeflertal i § 77-situationen antages ikke at kunne medføre ugyldighed, medmindre vedtægterne udtrykkeligt foreskriver absolut stemmeflertal⁴³. Brud på dagsordenens rækkefølge, herunder ændring af rækkefølgen for afstemninger, vil normalt ikke i sig selv kunne have ugyldighedsvirkning, ej heller selv om dirigenten, eventuelt med generalforsamlingsflertallets samtykke, vælger en uhensigtsmæssig rækkefølge⁴⁴. Dog må ugyldighed efter omstændighederne kunne statueres, hvis der – måske ligefrem med det formål at manipulere med generalforsamlingen – vælges en sådan rækkefølge, at resultatet bliver i modstrid med generalforsamlingsflertallets reelle holdning til de pågældende sager, eksempelvis hvor emner, der ikke meningsfyldt kan afgøres, før andre beslutninger er truffet – som altså er suppositive i forhold til sidstnævnte – sættes under afstemning før disse, hvorved der altså forelægges generalforsamlingen et kaptiøst spørgsmål til afgørelse. Forsyndelse imod de foran under VI.4. beskrevne principper om, hvornår der bør stemmes individuelt og hvornår kollektivt om décharge, kan næppe have ugyldighedsvirkning⁴⁵.

1.6.16. Vildfarelse. Aftaleloven

Vildfarelse hos generalforsamlingsdeltagerne om, hvad der egentlig er afstemningens genstand, kan have ugyldighedsvirkning⁴⁶. Spørgsmålet er, i hvilket omfang principperne i *obligationsrettens regler om ugyldige viljeserklæringer* kan anvendes på generalforsamlingsbeslutninger med disses ugyldighed til følge. Der må i denne forbindelse sondres mellem på den ene side situationer, hvor *den enkelte aktionærs stemmeafgivning* individuelt er behæftet med en ugyldighedsgrund, for eksempel fordi denne aktionær har været genstand for tvang, svig, afpresning eller vildfarelse eller har indgået en urimelig stemmeretsaftale, og på den anden side situationer, hvor *generalforsamlingen som helhed* – som organ – kollektivt er offer for viljesmangel, eksempelvis på grund af vildfarelse som følge af urigtig belæring fra dirigenten eller ledelsen, svigagtige udtalelser fra samme eller – i ganske særegne tilfælde – måske endog tvang.

43. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 102. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 309.

44. Hæfliger s. 71 og 83.

45. Samme s. 107.

46. Hæfliger s. 84 og 112.

De bestemmelser i aftaleloven, der eventuelt kan være relevante ved både den individuelle og den kollektive viljesmangel, er § 28 og § 29 (tvang), § 30 (svig), § 31 (udnyttelse) og § 32 (fejlskrift og vildfarelse). Hvad angår den individuelle viljesmangel synes desuden § 33 (aftale imod almindelig hæderlighed), § 36 (urimelige aftaler) samt myndighedslovens § 65 (fornuftmangel) at kunne finde anvendelse, måske ligeledes aftalelovens § 34 (viljeserklæring på skrømt). Disse bestemmelsers anvendelse på den kollektive viljeserklæring synes derimod på forhånd udelukket – for § 33 og § 36's vedkommende, fordi der næppe er plads til dette »milde« urimelighedsbegreb ved siden af det meget strenge utilbørlighedsbegreb i AL § 80.

Nial finder det tvivlsomt, om der ved bedømmelsen af den enkelte aktionærs stemmeafgivning kan tages hensyn til aftalelovens ugyldighedsgrunde⁴⁷.

Hæfliger synes uden videre at ville anvende samtlige civile ugyldighedsgrunde på generalforsamlingen⁴⁸.

Blok synes ej heller at være i tvivl om, at i hvert fald den individuelle stemmeafgivning efter omstændighederne kan tilsidesættes som ugyldig som følge af svig, urigtige forudsætninger eller lignende⁴⁹.

Taxell antager, at en generalforsamlingsbeslutning kan erklæres ugyldig, hvis den er blevet til under sådanne omstændigheder, at en aftale eller anden retshandel under tilsvarende forhold ville være ugyldig⁵⁰.

Som påpeget af *Taxell* møder reglernes anvendelse i generalforsamlings-situationen imidlertid betydelige vanskeligheder, blandt andet fordi der ikke kan opereres med et god-tros-begreb. Hvad angår tvang og svig samt aftaler mod almindelig hæderlighed vil *Taxell* sondre mellem, hvorvidt den retsstridige virksomhed er udøvet af aktionærer (i hvilket tilfælde han vil tillade ugyldighedsvirkningen), eller hvorvidt virksomheden er udøvet af tredjemand (hvilket efter hans opfattelse ikke vil påvirke gyldigheden). Efter min opfattelse er der imidlertid ikke behov for denne sondring. Når talen er om ugyldighedsbedømmelse af den enkelte aktionærs stemmeafgivning, må der formentlig anlægges betragtninger i lighed med, hvad der foran er anført om fuldmægtigens kendelige overskridelse af legitimationen. Det må således ved de svage ugyldighedsgrunde antages at være afgørende, om forholdet var kendeligt for generalforsamlingen. Hvis ikke, kan der næppe tages hensyn til ugyldighedsgrunden. Ved ugyldighedsgrunde, der har relation til generalforsamlingen som organ, for eksempel på grund af urigtige eller direkte svigagtige udtalel-

47. *Nial* s. 11.

48. *Hæfliger* a.st. samt s. 110 f.

49. *Blok* s. 582.

50. *Taxell*: Rättsskydd s. 53.

ser fra ledelsen, må ugyldighedsgrunden forudsættes at være forsamlingen og selskabet bekendt, således at ugyldighed i denne situation kan stueres i betydeligt videre omfang.

Det vil således være relevant at tale om ugyldighed på tre niveauer:

1. Aktionærens *aftale* med en anden aktionær eller med trediemand kan være behæftet med en ugyldighedsgrund, for eksempel i medfør af aftalelovens § 36.
2. *Stemmeafgivning* på basis af den ugyldige aftale kan derfor være ugyldig.
3. Er en række betingelser opfyldt – navnlig kendeligheds- og væsentlighedsbetingelserne – kan selve *generalforsamlingsbeslutningen* blive ramt af ugyldighed.

Er der i denne forbindelse også plads til *forudsætningslæren*? Formentlig ja. Som nævnt foran kan et urigtigt eller ufuldstændigt beslutningsgrundlag medføre generalforsamlingsbeslutningens ugyldighed, og om man i denne forbindelse nærmest vil anslå

- a. forvaltningsretlige strenge og tale om sagens oplysning, beslutningsgrundlag m.v. eller
- b. obligationsretlige strenge og dermed tale om væsentlige, kendelige forudsætninger m.v.,

kan ikke være afgørende i denne forbindelse. Skal man sammenholde med forudsætningslæren, må følgende påpeges:

1. Også væsentlighedsbetingelsen må være opfyldt, hvis generalforsamlingsbeslutningen skal rammes af ugyldighed, jfr. nedenfor punkt 3 om væsentligheds- eller kausalitetskriteriet.
2. Kendelighedskriteriet synes at måtte være opfyldt *eo ipso*: Det bestyrelsesmedlem eller den revisor, der i forbindelse med debatten forud for en afstemning afgiver faktiske oplysninger, medvirker herved kendeligt for selskabet og for forsamlingen til at tilvejebringe en opfattelse af sagens faktiske forhold, som vil indgå i generalforsamlingens forudsætninger for sagens afgørelse.
3. Også kravet om, at det skal stemme med ret og billighed at lægge risikoen for forudsætningens bristen på »modparten« – in casu selskabet, der må tåle beslutningens omstødelse – synes *eo ipso* at være opfyldt.

Både foreningsretligt⁵¹ og selskabsretligt⁵² er det da også antaget, at en generalforsamlingsbeslutning kan være ugyldig, hvis den hviler på urigtige forudsætninger.

1.6.17. Valg af inhabil

En valghandling, hvorved *inhabile personer vælges* til bestyrelsesmedlemmer, jfr. § 52, eller til revisorer, jfr. § 85, vil være ugyldig⁵³.

Se art. 55 i udkastet til 5. *selskabsdirektiv* om domstolskontrol med revisorvalget. Der sondres mellem

1. situationer, hvor valget er behæftet med en retlig mangel (art. 55, stk. 2) og hvor indgrebet i generalforsamlingens kompetence er en individualret, og
2. situationer, hvor der er tale om et skøn, idet vægtige grunde taler for afsættelse af den pågældende, og hvor indgrebet i generalforsamlingskompetencen er en minoritetsbeføjelse (stk. 3).

Også valg af en revisor, der ikke opfylder kvalifikationskravene i § 84, vil være ugyldigt, hvorimod det selvsagt ikke medfører ugyldighed at vælge en »overkvalificeret« revisor.

Hvor bestyrelsen efter art. 4, stk. 2, i udkastet til 5. *selskabsdirektiv* vælges af generalforsamlingen, vil valghandlingen være undergivet almindelige ugyldighedsregler, jfr. herom foran. Hvor bestyrelsen selv udpeger sine medlemmer i henhold til art. 4, stk. 3, tilkommer der generalforsamlingen en art negativ kompetence, idet den i visse tilfælde kan rejse indsigelse mod udpegningen. Også generalforsamlingens udøvelse af denne negative kompetence må være underlagt de i dette kapitel omhandlede ugyldighedsregler.

1.6.18 Stemmelighed

Er det i vedtægterne bestemt, at *dirigents stemme* er udslagsgivende ved *stemmelighed*, vil en afgørelse der således træffes på grund af dirigents stemme, antagelig blive ugyldig, hvis dirigenten ikke i forvejen er stemmeberettiget⁵⁴.

51. Meyer s. 61.

52. Krenchel s. 268.

53. Thorbek s. 396 om 1. selskabsdirektiv. Gomard: Revisors stilling i retlig belysning s. 85.

54. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 99.

1.6.19. Kan udøvelse af minoritetsbeføjelser rammes af ugyldighed?

Möser antager, at *udøvelsen af minoritetsbeføjelser* næppe kan rammes af ugyldighed på samme måde som en generalforsamlingsbeslutning⁵⁵. Der er næppe tvivl om, at selve minoritetens handling – eksempelvis minoritetsforlangende om ekstraordinær generalforsamling (§ 70, 2. pkt.), om medrevisor (§ 82, stk. 2) og om statsautoriseret revisor (§ 84, stk. 2) – kan rammes af almindelige ugyldighedsgrunde. Men kan der siges at være tale om en generalforsamlingsbeslutning, der kan være genstand for anfægtelsessøgsmål i medfør af § 81? Der kan i denne forbindelse straks ske frasortering af de beføjelser, der udøves uden for generalforsamlingen, for eksempel krav i medfør af § 70 om indkaldelse af ekstraordinær generalforsamling samt opløsningssøgsmål i medfør af § 119. Tilbage bliver en række beføjelser, der udøves på generalforsamlingen på en sådan måde, at resultatet af deres (gyldige) udøvelse bliver en beslutning, som binder selskabet, og som i flere henseender opnår samme retsfølger som en generalforsamlingsbeslutning: Stemmer den fornødne minoritet således derfor i medfør af § 82, stk. 2, gælder det som en beslutning truffet på generalforsamlingen, at overregistrator skal udnævne en medrevisor. Stemmer den fornødne minoritet derfor i medfør af § 84, stk. 2, skal generalforsamlingen vælge en statsautoriseret revisor. Og stemmer den fornødne minoritet derfor i medfør af § 95, stk. 2, kan en aktionær gå til skifteretten og anmode om granskning. Som yderligere eksempler kunne nævnes tilfælde, hvor selskabets vedtægter tillægger minoriteter yderligere rettigheder, for eksempel retten til at udpege et bestyrelsesmedlem. Vel er det rigtigt, at der til vedtagelse af disse beslutninger kun kræves et (bestemt) mindretal – hvilket for så vidt også er tilfældet, når en beslutning vedtages med relativ majoritet – men mindretallet forårsager en beslutning, der inden for ganske bestemte retlige rammer udløser retsfølger som en generalforsamlingsbeslutning.

I tilfælde, hvor en i henhold til § 81 søgsmålsberettiget finder, at én af disse af en minoritet forårsagede beslutninger er behæftet med ugyldighedsgrunde, ses der intet grundlag for at afskære et anfægtelsessøgsmål, hvis resultatet i de nævnte tilfælde kan blive,

- at medrevisor ikke skal udnævnes,*
- at der ikke kan kræves valgt en statsautoriseret revisor,*
- at der ikke kan indgives granskningsbegæring til skifteretten, og*
- at den af en minoritet i henhold til en vedtægtsbestemmelse udpegne kandidat til bestyrelsen ikke anses gyldigt valgt.*

55. Möser s. 69.

Konklusionen må derfor blive, at ugyldighedsvirkning også kan ramme beslutninger, der i medfør af lov- eller vedtægtsbestemmelser er iværksat af en minoritet⁵⁶.

1.6.20. *Tilsidesættelse af minoritetsbeføjelser*

Der er ingen tvivl om, at ugyldighed kan blive følgen, hvis generalforsamlingen *tilsidesætter minoritetsbeføjelser*, for eksempel ved at undlade at respektere en vedtægtsbestemmelse om minoritetsrepræsentation i bestyrelsen⁵⁷.

Efter gældende ret er der ikke hjemmel til at kende en minoritets valg af et bestyrelsesmedlem ugyldigt, selv om den valgte minoritetskandidat viser sig at have tilknytning til konkurrerende erhvervsinteresser⁵⁸. Måske kan § 80 dog bruges i ekstreme tilfælde.

1.6.21. *Ikke opnået fornøden majoritet*

Det er indlysende, at beslutninger, der *ikke opnår den til vedtagelsen fornødne majoritet* i henhold til AL §§ 77-79, er ugyldige⁵⁹. Også tilsidesættelse af de *yderligere tilblivelsesforskrifter*, som vedtægterne måtte indeholde, jfr. AL § 77, 1. pkt., i.f., og § 78, 3. pkt., 1. led, for eksempel et vedtægtsbestemt quorumkrav, har ugyldighedsvirkning⁶⁰.

I Ufr 1936.35 HD blev en generalforsamlingsbeslutning om likvidation kendt ugyldig, fordi et vedtægtsbestemt quorumkrav ikke havde været opfyldt på generalforsamlingen.

1.6.22. *Stemmer afgivet af inhabile*

Afgives stemmer af inhabile, jfr. AL § 67, stk. 4, kan dette medføre beslutningens ugyldighed⁶¹.

56. Nial s. 40 med note 48 samt s. 60.

57. Hørlyck: Dansk andelsret s. 248.

58. Gersted s. 52. Roos s. 112.

59. Sindballe-Klerk s. 243. Gomard s. 323. Gomard: Grundrids s. 84. Art. 42, litra f, i udkastet til 5. selskabsdirektiv.

60. Gomard s. 323.

61. Gomard s. 341. Jfr. endvidere – særligt om déchargebeslutninger – Krenchel s. 220 og 277. Roos s. 177 med domshenvisning. Art. 42, litra e, i udkastet til 5. selskabsdirektiv.

1.6.23. Efterfølgende tilblivelseskrav

De fleste *efterfølgende tilblivelseskrav* kan betegnes som gyldighedsbetingelser, eftersom deres tilsidesættelse normalt vil medføre, at generalforsamlingsbeslutningen mister eller slet ikke opnår gyldighed. Hvor det i særlige tilfælde er besluttet, at personer eller instanser skal høres i forbindelse med en beslutning, vil manglende opfyldelse af høringspligten oftest medføre ugyldighed, også selv om svaret kun er vejledende.

Jfr. således art. 248, stk. 3, i udkastet til statut for *europæiske aktieselskaber*, hvorefter der inden en generalforsamlingsbeslutning om opløsning af selskabet skal ske høring af det europæiske samarbejdsudvalg. Der er ingen pligt til at følge høringssvaret, men et sådant skal foreligge⁶².

2. Generelle mangler ved generalforsamlingen contra specielle mangler ved beslutningen

AL § 81, stk. 4, 1. pkt., nævner, at retten kan kende »generalforsamlingsbeslutningen« ugyldig eller ændre den. Også § 157, stk. 1, om aktieselskabets prøvelsespligt taler om »den beslutning«, i henhold til hvilken den anmeldte ordning er truffet. Det er således lovens udgangspunkt, at gyldighedsprøvelsens genstand er en generalforsamlingsbeslutning, ikke en flerhed af beslutninger og ikke hele generalforsamlingen.

Ikke desto mindre står det fast, at en tilblivelsesmangel i modsætning til en indholdsmangel kan medføre ugyldighed for en *flerhed af generalforsamlingsbeslutninger*, enten fordi mangelen har relation til etableringen og afviklingen af generalforsamlingen som helhed, eller fordi mangelen – uden at vedrøre hele generalforsamlingen – dog gør sig gældende i forbindelse med flere beslutninger på samme generalforsamling.

Hvor et brud på tilblivelsesnormer om *tid, sted eller indkaldelse* medfører ugyldighed, vil denne ugyldighed trække alle generalforsamlingens beslutninger med sig – dog kan der for så vidt angår indkaldelsens *indhold* blive tale om ugyldighed alene for visse beslutninger, der eventuelt er utilstrækkeligt angivet.

Ugyldighed på grund af generalforsamlingens afholdelse (og indkaldelse) *før udløbet af fristen for indgivelse af aktionærforslag*, jfr. herved AL § 71, vil medføre ugyldighed for hele generalforsamlingen og alle dens

62. Bull.suppl. 4/75 s. 144.

beslutninger¹. Det samme gælder, hvor generalforsamlingen holdes før udløbet af en *nyindført noteringsfrist* i henhold til § 67². Også ugyldighed på grund af *mangler ved indkaldelsen* vil som nævnt ramme hele generalforsamlingen³. Dette vil således gælde indkaldelse med et for kort varsel⁴ samt *manglende skriftlig indkaldelse til aktionærer*, hvor dette påbydes i vedtægterne, eller hvor noterede aktionærer har fremsat begæring derom i medfør af AL § 73, stk. 2, 2. pkt., jfr. herved nedenfor under 3. om væsentlighedskriteriet⁵. Hvor indkaldelsen er *foretaget af personer, der ikke har kompetence* dertil, for eksempel en bestyrelse, der selv er valgt ved en ugyldig valghandling, vil ugyldigheden ramme hele generalforsamlingen⁶.

Brud på reglerne om *adgangs- og ytringsret* vil sædvanligvis vedrøre hele generalforsamlingen og dermed alle dens beslutninger, men kan efter omstændighederne alene vedrøre beslutninger truffet efter et vist tidspunkt, fordi manglerne indtræder undervejs, eksempelvis hvor adgangs- og ytringsret uretmæssigt afskæres i tilfælde af dirigentens overskridelse af proportionalitetsgrænserne ved opretholdelse af ro og orden på generalforsamlingen.

Også uretmæssig *nægtelse af at admittere en fuldmægtig eller en rådgiver* vil, hvor nægtelsen medfører ugyldighed, ramme hele generalforsamlingen⁷, medmindre den uretmæssige udelukkelse alene er sket under visse dagsordenpunkter, eksempelvis på grund af overskridelse af dirigentens ordensbeføjelser.

Manglende iagttagelse af tilblivelsesforskrifter om *stemmeret* kan, fordi fejlen går igen under hele generalforsamlingen, efter omstændighederne medføre ugyldighed for alle beslutninger, der er truffet *ved afstemning*, men mangelen kan også være af en sådan karakter, at den alene får betydning for en enkeltstående afstemning. Mangler ved *beslutningsgrundlag og afstemningsprocedure samt manglende iagttagelse af særlige tilblivelseskrav i vedtægterne* vil tillige med tilfælde, hvor *inhabilitet* foreligger, *efterfølgende tilblivelseskrav* ikke iagttages eller *omgørelse uretmæssigt* finder sted, alene medføre den konkrete beslutnings ugyldig-

1. Jfr. UfR 1918.330 SHD.

2. Jfr. UfR 1918.348 SHD.

3. Torp s. 233 f. Meyer s. 54 f. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 29. Kobbernagel: Dirigenten s. 68.

4. Kobbernagel: Dirigenten s. 16.

5. Bet. 1969 s. 115.

6. Nial s. 102. Jfr. den foreningsretlige dom i UfR 1964.620 HD.

7. Jfr. den foreningsretlige dom ØLD af 27/10 1981 (5. afd. nr. 35/1981) Se H. G. Carlsen i AB 1982.101.

hed.

I de særegne tilfælde, hvor de fremmødte *ikke er sig bevidst at træffe beslutning i selskabsforhold* og således ikke handler som generalforsamling, jfr. foran III.1. og IV.1., eller hvor generalforsamlingsforløbet er så *kaotisk og tumultarisk*, at der ikke kan tales om en generalforsamling, vil ugyldigheden normalt ramme alle beslutningerne på generalforsamlingen⁸. For så vidt angår sidstnævnte eksempel må dog gøres den modifikation, at generalforsamlingen ordensmæssigt kan »gå i opløsning« efter at have truffet en række beslutninger, der både i henseende til indhold og tilblivelse er uangribelige. I dette tilfælde vil ugyldigheden kun ramme beslutninger, der træffes efter sammenbruddet.

Rammer ugyldigheden hele *selskabsstiftelsen* – hvad enten dette skyldes generelle mangler ved indkaldelsen af den konstituerende generalforsamling eller specielle mangler ved selve stiftelsesbeslutningen – synes dette for så vidt at ville medføre ugyldighed for alle dispositioner, der senere foretages af selskabets organer, herunder generalforsamlingen, således at alle følgende generalforsamlinger og deres beslutninger bliver ugyldige, eftersom der er tale om et »ikke-selskab«. Denne konsekvens kan dog ikke fuldt ud opretholdes – i alt fald ikke i det omfang, generalforsamlingsbeslutningerne har relation til tredjemand. 1. selskabsdirektiv har netop i art. 10–12 fastsat kauteler, der skal begrænse ulemperne for omverdenen i tilfælde, hvor et helt selskab erklæres ugyldigt. Det fremgår af bestemmelserne, at ugyldighedsdommen ikke får virkning *ex tunc*, men kun *ex nunc*, nemlig fra dommens offentliggørelse⁹.

I en utrykt ØLD af 20/12 1972 (12. afd. nr. 139/1972) stiftedes et aktieselskab 30/9 1969, det registreredes 23/11 1970, og det trådte i likvidation den 17/3 1971. En kreditor K sagsøgte stifterne med påstand om at de var personligt ansvarlige for gælden. K gjorde blandt andet gældende, at der var så grove mangler ved regnskab, revision og ledelse, at der *slet ikke forelå et aktieselskab*. ØLR frifandt stifterne og lagde blandt andet til grund, at K's sikkerhed ikke i væsentlig grad forringedes ved aktieselskabets overtagelse af gælden.

I ganske særlige tilfælde vil det måske kunne medføre hele generalforsamlingens ugyldighed, hvis *ledelsen på forhånd uretmæssigt har foretaget de til generalforsamlingsbeslutningernes gennemførelse fornødne iværksættelseshandlinger*, så at selve generalforsamlingen reduceres til en tom formalitet.

8. Haefliker s. 10

9. Se herom Thorbek s. 366 f.

Synspunktet gjordes gældende under en sag, der afgjordes ved skrivelse af 10/7 1978 fra aktieselskabsregisteret (j. nr. B. 4535/78). På et bankaktieselskabs generalforsamling vedtoges det mod en minoritets protest at udbetale udbytte. Minoriteten fandt, at selskabet burde konsolidere sig. Det viste sig, at udbyttecheckene til aktionærerne var afsendt af banken, nogle timer inden generalforsamlingen traf beslutningen om udbytteudbetalingen. Ved klage til aktieselskabsregisteret gjorde minoriteten gældende, at dette måtte medføre hele generalforsamlingens ugyldighed. Banken oplyste over for registeret, at checkenes for tidlige afsendelse skyldtes en ekspeditionsfejl. Registeret udtalte, at det ikke er korrekt at udbetale udbytte, før generalforsamlingens vedtagelse heraf foreligger, men fremhævede, at der var tale om en ekspeditionsfejl, og tilføjede, at generalforsamlingen efter det oplyste ikke efter registerets mening kunne anses for ulovligt afholdt¹⁰.

3. Væsentlighed og kausalitet

Konstateres det, at en generalforsamlingsbeslutning er behæftet med en mangel af en type, der kan medføre ugyldighed, ville det enkleste og mest konsekvente være at statuere, at beslutningen under alle omstændigheder er ugyldig. Ligesom det eksempelvis er tilfældet i forvaltningsrettens lære om ugyldige forvaltningsakter, gælder det imidlertid også i selskabsretten, at ikke enhver mangel medfører ugyldighed.

Rent praktisk må dette søges begrundet dels deri, at der i løbet af en kompleks generalforsamlingsprocedure lige fra indkaldelsen og til generalforsamlingens afslutning relativt let kan opstå formelle fejl, som imidlertid ofte er uden reel betydning, dels deri, at etableringen og afviklingen af en generalforsamling i alt fald i ikke helt små selskaber er forbundet med et ikke ubetydeligt mål af omkostninger og besvær, hvorfor det ville være upraktisk og urimeligt, om enhver nok så ubetydelig fejl ville tvinge selskabet til at gentage generalforsamlingen for at tilvejebringe en helt mangelfri lovlig beslutning.

Haefliger, der som tidligere nævnt i en række henseender anlægger et obligationsretligt syn på generalforsamlingsbegrebet, begrunder forholdet således: »Diese Einschränkung der Anfechtung findet ihre Rechtfertigung darin, dass die Leistung der Gesellschaft (die Veranstaltung der Generalversammlung) nur schwer »Wiederholdbar« ist»¹. Selve det obligationsretlige ydelsessynspunkt kan ikke tiltrædes, hvorimod synspunktet i øvrigt er fuldt forsvarligt.

10. Det kunne dog med større styrke have været diskuteret, om checkafsendelsen snarere burde medføre netop udbyttebeslutningens ugyldighed.

1. Haefliger s. 22.

Det siges ofte, at kun *væsentlige* mangler medfører ugyldighed – eller det siges negativt: *uvæsentlige* mangler skal ikke kunne medføre ugyldighed². I realiteten anlægges der på tilblivelsesmanglerne et *materielretligt grundsyn*, idet væsentlighedsbedømmelsens formål er at udfinde, om den formelle mangel har materiel betydning – om indholdet kan være påvirket af den mangelfulde tilblivelse³. Medens der for så vidt angår mangelfulde forvaltningsakter tales om, hvorvidt forvaltningsaktens tilblivelsesmåde har sikret en så *rigtig* afgørelse som muligt⁴, er dette ikke helt dækkende for generalforsamlingens vedkommende. Den ene generalforsamlingsafgørelse er ikke nødvendigvis mere materielt »rigtig« end den anden – naturligvis forudsat afgørelsen ikke strider mod præceptive bestemmelser. Derimod kan afgørelsen være et mere eller mindre dækkende (præcist) *udtryk for generalforsamlingsviljen*. Tilblivelsesforskrifterne skal altså ikke nødvendigvis sikre »rigtige« eller »retfærdige« afgørelser, hvorimod de skal sikre, at den trufne afgørelse har den højest mulige grad af overensstemmelse med holdningen hos det relevante generalforsamlingsflertal.

Efter min opfattelse er udtrykket »væsentlig« i forbindelse med mangelbedømmelsen ikke tilstrækkeligt dækkende – i alt fald ikke når der er tale om mangler ved generalforsamlingsbeslutninger. Eftersom problemet netop er at udfinde, om der er en *årsagsforbindelse* mellem mangelen og beslutningens indhold, vil det snarere være dækkende at tale om et *kausalitetskriterium*. Dog er der plads til et væsentlighedskriterium i forbindelse med typebestemmelsen af mangler, jfr. nedenfor.

Kausalitetsbedømmelsen kan være *konkret*, således at der lægges vægt på, om den formelle mangel faktisk har påvirket beslutningen materielt, eller *generel*, således at det afgørende er, om mangelen blot må antages at have påvirket beslutningen, fordi mangler af den pågældende art erfaringsmæssigt har konkret kausalvirkning⁵.

Lad os antage, at tilstedeværelsen af en mangel er påvist. Bortset fra det netop foran nævnte problem, hvorvidt kausalitetsbedømmelsen skal være konkret eller generel, opstår ligeledes det spørgsmål, om der skal foreligge en *præsumption for eller imod kausalitet*. Kombineres disse to problemer, fås følgende fire bedømmelsesmåder:

1. Ugyldighed foreligger, hvis mangelen *faktisk har påvirket* beslutningen (konkret kausalitetskriterium med ligefrem bevisbyrde for den,

2. Meyer s. 56. Kobbarnagel: Dirigenten s. 15.

3. Hørlyck: Dansk andelsret s. 249. Krarup i UfR 1963 B s. 72.

4. Krarup a. st.

5. Se om det tilsvarende problem i forvaltningsretten Krarup s. 72 med konklusion s. 76.

- der anfægter).
2. Ugyldighed foreligger, hvis mangelen *kan antages at have påvirket* beslutningen (generelt kausalitetskriterium med ligefrem bevisbyrde).
 3. Ugyldighed foreligger, medmindre mangelen *ikke kan antages at have påvirket* beslutningen (generelt kriterium med præsumption for kausalitet).
 4. Ugyldighed foreligger, medmindre mangelen *faktisk ikke har påvirket* beslutningen (konkret kriterium med præsumption for kausalitet).

Som det vil ses, bliver skalaen i realiteten glidende med svagere og svagere krav til den, der søger at anfægte beslutningen. Inden jeg går over til at redegøre for, hvad der er antaget herom i teorien, skal jeg forsøge at give et bud på, hvorledes skalaen efter min opfattelse bør anvendes i praksis:

Ved mangelkategorier, der *typemæssigt ikke på forhånd kan antages at være uvæsentlige*, må skalaens *punkt 4* finde anvendelse. Det tilkommer således selskabet – eller de aktionærer, der under en anfægtelsessag måtte intervenere til støtte for selskabets synspunkt – at føre fornødent bevis for, at den dokumenterede mangel faktisk ikke har påvirket beslutningen. Løftes denne bevisbyrde ikke, medfører kausalitetspræsumptionen beslutningens ugyldighed.

Dette udgangspunkt må imidlertid brydes ved mangelkategorier, der *typisk er uvæsentlige*, jfr. herom nedenfor. Ved sådanne mangeltyper må skalaens *punkt 2* finde anvendelse. Den anfægtende må her tilvejebringe en rimelig bevisstyrke for kausalitet, fordi det nu en gang præsumptivt antages, at den pågældende slags mangler ikke er kausale. På grund af den udenforståendes typisk ringere bevismuligheder bør der imidlertid ikke stilles krav om en sådan dokumentation ud fra et konkret, men alene ud fra et generelt kausalitetskriterium.

Torp anfører, at en begået formfejl ikke medfører omstødelse af beslutningen, hvis det bevises, at fejlen har været uden indflydelse på udfaldet⁶. Her er altså tale om et konkret kausalitetskriterium med omvendt bevisbyrde. Også Nial anvender præsumptionsreglen, men vil slække lidt på beviset, idet han antager, at ugyldighed ikke foreligger, hvis en begået fejl bevises eller må antages at have været uden betydning for beslutningen⁷.

6. Torp s. 239.

7. Nial s. 10.

Meyer antager⁸, at en mangel, der er væsentlig – altså en mangel af en type, som erfaringsmæssigt karakteriseres som væsentlig – uden videre bør medføre beslutningens ugyldighed, således at domstolene ikke bør skønne over, hvilken indflydelse den formelle mangel faktisk har haft på beslutningens vedtagelse⁹. Meyer bliver således ved visse væsentlige mangler ikke blot stående ved et princip om præsumption med omvendt bevisbyrde, men vil helt nægte modbeviset mod kausalitet. Efter *Sindballe-Klerk* vil en formel fejl være uden betydning, når det kan betragtes som sikkert, at afgørelsen ville være blevet den samme, hvis fejlen ikke var begået¹⁰. Også her genfindes det konkrete kausalitetskriterium med omvendt bevisbyrde. *Krenchels* formulering synes lidt mere vag, idet det her blot nævnes, at manglende iagttagelse af formalia in concreto kan være af en sådan art, at beslutningens gyldighed ikke anfægtes deraf¹¹. *Bet. 1969* anvender ordret *Sindballe-Klerks* formulering¹². I samme retning går de *svenske motiver*, der antager, at den formelle fejl ikke medfører beslutningens ugyldighed, hvis det er tydeligt, at fejlen ikke har indvirket på beslutningens indhold¹³. De *norske motiver* taler om formfejl, som ikke kan have haft nogen betydning for beslutningens indhold¹⁴. *Gomard* anfører i »Aktieselskabsret«, at beslutningen er gyldig, hvis det kan fastslås med sikkerhed, at tilsidesættelsen af et formelt krav til behandlingen af forslaget ikke kan have haft betydning for den trufne afgørelse¹⁵. Også her er der tale om en præsumption for en kausalitet, hvor der synes at blive anvendt et konkret kriterium, der imidlertid i *Gomards* nyere fremstilling »Grundrids« synes at blive lempet en smule, idet det her anføres, at tilsidesættelse af forskrifterne om afholdelsen af møder medfører vedtagelsernes ugyldighed, medmindre fejlen ikke kan antages at have haft betydning for vedtagelsen¹⁶. *Kobbernagel* antager, at formelle fejl, der er uden reel betydning, ikke bør bevirke ugyldighed, medmindre den formelle regels tilsidesættelse bevirker, at væsentlige sikkerhedsregler til værn for den enkelte aktionærs ret bliver tilsidesat¹⁷. *Rodhe* udtrykker forholdet således, at kun sådanne tilblivelsesmangler, som kan

8. Ganske vist foreningsretligt, men det må anses berettiget at anføre princippet her.

9. Meyer s. 56.

10. *Sindballe-Klerk* s. 243.

11. *Krenchel* s. 268.

12. *Bet.* s. 119.

13. *SOU 1971:15* s. 234 og 248.

14. *Innstilling 1970*, s. 138.

15. *Gomard* s. 323.

16. *Gomard: Grundrids* s. 81.

17. *Kobbernagel: Dirigenten* s. 36.

have indvirket på generalforsamlingens beslutning, er afgørende ved ugyldighedsbedømmelsen¹⁸. Hos *Blok* genfindes det konkrete kausalitetsprincip med præsumption for kausalitet, idet det anføres, at beslutningen må anses for gyldig, hvis det kan godtgøres, at tilsidesættelsen ikke har haft betydning for afstemningsresultatet¹⁹, men der genfindes tillige en antydning af det hos *Meyer* antagne strenge princip, hvorefter mangler kan være så væsentlige, at kausalitetsbetragtninger helt bliver irrelevante, idet *Blok* tilføjer: »... i hvert fald, hvis der kun er tale om en mindre væsentlig forskrift«²⁰.

Voldgiftslovens § 7, nr. 2, statuerer ugyldighed blandt andet i situationer, hvor voldgiftsrettens behandling af sagen ikke har været i overensstemmelse med de regler, der var gældende for voldgiftsretten, og fravigelsen kan have været af væsentlig betydning for afgørelsen. Indpasses reglen i den hér anvendte terminologi, er der altså tale om et generelt kausalitetskriterium med ligefrem bevisbyrde.

I samme retning går art. 95, stk. 2, i udkastet til statut for *europæiske aktieselskaber*, hvorefter ugyldighed er betinget af, at generalforsamlingens beslutning kunne ændres eller påvirkes af overtrædelsen af de formelle regler. Et tidligere udkast til statuten krævede, at overtrædelsen faktisk havde haft indvirkning på generalforsamlingsbeslutningen, men i 1975-udkastet er der sket ændring til det nævnte generelle kausalitetskriterium, men altså fortsat tilsyneladende med ligefrem bevisbyrde²¹. Imidlertid bliver der i realiteten tale om en kausalitetspræsumption, således at bevisbyrden altså vendes om, idet det nemlig fremgår af motiverne²², at der – såfremt der forekommer mangler som omtalt i art. 42, litra a–d, i udkastet til 5. selskabsdirektiv – ved den retlige bedømmelse i henhold til SE-udkastets § 95, stk. 2, i hvert enkelt tilfælde skal *gås ud fra, at aktionæren kunne have påvirket* forhandlingerne og beslutningen, hvis han havde kunnet udøve sine rettigheder på forskriftsmæssig måde. De i art. 42, litra a–d, opregnede mangeltilfælde er: visse indkaldelsesfejl, mangler ved indkaldelsens dagsordenangivelse, nægtelse af adgangsret, manglende dokumentindsigt og nægtelse af oplysning.

I *civilprocessen* gælder det for så vidt angår anke til hjemvisning i medfør af Rpl. § 369, stk. 1, at mangler uden reel betydning ikke fører til hjemvisning²³.

Ligeså i *strafferetsplejen*, hvor det i Rpl. § 946, stk. 1, hedder, at tilsidesættelse eller fejlagtig anvendelse af en rettergangsregel ikke skal bevirke ophævelse af en påanket dom, medmindre det findes antageligt, at iagttagelse af den pågældende regel kunne have medført et andet udfald af sagen. Der er altså med den foran anvendte terminologi tale om et generelt kausalitetskriterium med ligefrem bevisbyrde²⁴.

18. Rodhe s. 232.

19. Blok s. 423.

20. Blok a. st. og s. 575.

21. Bull. suppl. 4/75 s. 168.

22. Anførte sted.

23. Retsplejelovskomentaren 1982 ad § 369 note 31, side 438. Gomard: *Civilprocessen* s. 417.

24. Kobbernagel: *Dirigenten* s. 36 med note 13.

Der synes herefter at fremstå en retsstilling, hvor væsentlighedsbedømmelsen for så vidt angår ugyldighedsvirkningen ved generalforsamlingsbeslutninger bør falde i to led:

1. Der må foretages en *typebestemmelse af mangelen*: Er denne erfaringsmæssigt væsentlig eller uvæsentlig?
2. Ud fra en konkret mangelbedømmelse må der foretages en *kausalitetsvurdering*: Har den formelle mangel været materielt kausal?

Faldt typebedømmelsen således ud, at der var tale om en mangel af væsentlig type, må der *præsumptivt* antages kausalitet, men der kan føres et konkret modbevis. Var mangelen efter sin type uvæsentlig, står det den anfægtende åbent at søge at dokumentere kausalitetsmuligheden generelt. Eller endnu kortere: Ved væsentlige mangeltyper foreligger ugyldighed, medmindre mangelen faktisk ikke har påvirket beslutningen materielt. Ved uvæsentlige mangeltyper foreligger ugyldighed, hvis mangelen kan antages at have påvirket beslutningen materielt.

Ved visse mangeltyper er kausalitetsbedømmelsen imidlertid slet ikke relevant. Dette gælder således ved *indholdsmangler*, eftersom formålet med kausalitetsbedømmelsen netop er at søge udfundet, om manglerne har påvirket indholdet²⁵. I et enkelt tilfælde, der efter min opfattelse kan rubriceres under indholdsmanglerne, jfr. foran IV.2.4., er kausalitetsbedømmelsen dog ikke udelukket, nemlig hvor der er afgivet stemme i strid med en *stemmebindingsaftale*, således at beslutningen materielt er blevet anderledes, end det var fastlagt i en underliggende indholdsnorm, nemlig stemmebindingsaftalen.

Ej heller ved mangler, der er så grove, at generalforsamlingsbeslutningen er en *nullitet*, skal der foretages nogen kausalitetsbedømmelse. Sådanne beslutninger er og forbliver ugyldige²⁶. Heller ikke hvor ugyldigheden skyldes, at generalforsamlingen har handlet uden for sin *kompetence*, kan der opstilles noget krav om, at mangelen skal have været kausal²⁷. Dette kan ses som et udslag af, at kompetenceoverskridelse medfører, at beslutningen er en nullitet, jfr. AL § 81, stk. 3, nr. 1 og 2. Det samme gælder, hvis beslutningen uretmæssigt *tilsidesætter minoritetsrettigheder*. Ej heller er der behov for noget kausalitetskriterium her²⁸.

Foran under punkt 1 er det nævnt, at ugyldighed efter omstændighederne kan konstateres på *flere niveauer*. En aktionæroverenskomst kan

25. Blok s. 249 f.

26. Haefliger s. 24 og 122. Se nedenfor under punkt 5.

27. Blok s. 275.

28. Blok s. 575.

være behæftet med en ugyldighedsgrund, hvilket kan medføre, at denne aktionærs stemmeafgivning bliver ugyldig, hvilket atter efter omstændighederne kan medføre generalforsamlingsbeslutningens ugyldighed. Kausalitetskriteriet er i denne forbindelse alene relevant ved den sidstnævnte gyldighedsbedømmelse.

Ligeledes er der foran under punkt 1 omtalt et begreb, som jeg i mangel af andre betegnelser har benævnt *sekundær eller afledet ugyldighed*, nemlig hvor en beslutning (den sekundære beslutning) (træffes på grundlag af vedtægter, der i sig selv er resultat af en anfægtelig beslutning (den primære beslutning). Ved omtalen af kausalitetskriteriet kan det i denne forbindelse spørges, om det for gyldigheden af den sekundære beslutning får betydning, hvorvidt en formel mangel ved den primære beslutning var materielt kausal for denne. Hvis prøvelsen af den primære beslutning medfører, at beslutningens gyldighed opretholdes, fordi mangelen *ikke* var kausal, må dette naturligt nok medføre, at også den sekundære beslutnings gyldighed består. Kendes den primære beslutning derimod ugyldig, fordi mangelen ved denne var kausal for indholdet, bliver også den sekundære beslutning ugyldig, idet det ikke kan »redde« den sekundære beslutning, at mangelen ved den primære beslutning eventuelt syntes at savne kausalitet, da den sekundære beslutning blev truffet.

Hvor der foreligger præsumption for kausalitet, må det som nævnt påhvile selskabet at *dokumentere, at mangelen faktisk ikke har påvirket indholdet*.

Schweizisk OR art. 691, stk. 3, bestemmer udtrykkeligt, at generalforsamlingsbeslutningen ikke kan omstødes i tilfælde, hvor uvedkommende har deltaget i en afstemning, hvis selskabet er i stand til at bevise, at »diese Mitwirkung (fra uvedkommende) kein Einfluss auf die Beschlussfassung ausgeübt hatte«²⁹.

Også efter schweizisk ret kan en tilblivelsesmangel imidlertid være så grov, at kausalitetsmodbevis overhovedet ikke tillades, eksempelvis hvor en aktionær uretmæssigt er blevet bortvist fra generalforsamlingen, jfr. også OR art. 691, stk. 3, i. f.³⁰.

Når det netop antages, at kausalitetsmodbeviset skal være konkret, må beviset være af en sådan styrke og objektivitet, at kausalitetens ikke-tilstedeværelse ikke blot sandsynliggøres abstrakt, men dokumenteres præcist³¹. Ganske som det i en erstatningssag antages at gælde, at skadelidtes bevisbyrde for kausalitet kan blive lettere, jo grovere culpa der påvises hos skadevolderen, således må det også antages, at selskabets bevisbyrde for

29. Haefliger s. 22.

30. Samme a. st.

31. Samme s. 124.

manglende kausalitet bliver strengere, jo grovere tilblivelsesmangelen er³².

Ved *meget grove mangler* må modbevis mod kausalitet helt anses udelukket – ikke blot ved mangler, der medfører nullitet, men også ved de groveste af de øvrige tilblivelsesmangler³³.

Bortset herfra gælder det almindelige civilretlige princip om den frie bevisbedømmelse, jfr. Rpl. § 344, stk. 1.

I øvrigt må det sikkert gælde, at manglende eller svigtende *kontrol* fra selskabets side af *afstemningsresultaterne* må forhøje beviskravene i de tilfælde, hvor selskabet fører modbevis mod kausalitetspræsumption.

I et særligt tilfælde må selskabets bevisbyrde mod kausalitet blive overordentlig nem at løfte, nemlig hvor generalforsamlingen har garanteret sig med en *dobbelt beslutning*. Er der således på generalforsamlingen begrundet tvivl om, hvorledes en tilblivelsesforskrift i AL eller vedtægterne skal forstås, eller hvilken af flere forskellige forskrifter der skal opfyldes ved vedtagelsen af netop denne beslutning, vil det være tilrådeligt, om dirigenten foreskriver, at beslutningsproceduren først gennemføres efter den tilblivelsesforskrift, hvis anvendelse dirigenten finder mest nærliggende, men at der derefter foretages en kontrolafstemning under anvendelse af den procedure, der alternativt kunne finde anvendelse. Fører begge procedurer til samme materielle resultat, er – i tilfælde hvor den primært valgte procedure senere findes forkert, idet den sekundært anvendte burde have været anvendt – manglende kausalitet *eo ipso* påvist.

Kausalitetsbeviset kan efter omstændighederne være *udelukket* på grund af *tab af bevismidler*, eksempelvis fordi stemmemateriale er gået til grunde eller andre faktiske omstændigheder ikke er blevet tilstrækkelig nøje registreret. Dette synes umiddelbart at måtte komme den til skade, der skal løfte sin bevisbyrde. Hvor selskabet således ved væsentlige mangeltyper skal søge at løfte bevisbyrden for, at kausalitet ikke forelå, må bevistabet komme selskabet til skade. Mere betænkeligt forekommer det at antage samme resultat, hvor det ved uvæsentlige mangeltyper påhviler den anfægtende at dokumentere generel kausalitet. I denne situation må beviskravet efter omstændighederne slækkes eller helt opgives, særligt hvis bevistabet med rette kan bebrejdes selskabet.

Der søges herefter gennemgået nogle enkeltssituationer, hvor kausalitetsspørgsmålet kan blive af interesse. Opregningen tilsigter ikke at være udtømmende.

32. Gomard: Civilprocessen s. 318.

33. Hæfliger s. 73 og s. 122 f.

Som nævnt foran kan kausalitetsspørgsmålet blandt andet blive relevant i en situation, der efter min opfattelse må karakteriseres som et *indholdsspørgsmål* – nemlig i tilfælde af stemmeafgivning i strid med en *stemmebindingsaftale*. Borum har herom antaget, at der bør ske udsættelse af generalforsamlingen, hvis de »bundne« aktier vil blive afgørende for afstemningens resultat og de bundne aktiers indehavere erklærer at ville stemme imod det, som de ved stemmebindingsaftalen påstår at have forpligtet sig til at stemme for³⁴. Udsættelsen skal muliggøre, at det ved dom fastslås, hvorvidt den påståede stemmepligt eksisterer under de på generalforsamlingen foreliggende forhold. Efter min opfattelse forekommer denne løsning ikke praktisk. En retssag af denne karakter vil sædvanligvis være en landsretssag med mulighed for appel til højesteret, og tvistens afgørelse kan derfor vare flere år. Herpå kan generalforsamlingen ikke bero. Hvis stemmebindingsaftalens parter erklærer at ville lade forholdene bero på en afgørelse fra en hurtigt arbejdende voldgiftsret, kan udsættelse måske være relevant, men denne situation forekommer næppe ofte. Hyppigst vil der derfor ske det, at afstemningen må gennemføres – parterne og generalforsamlingen må tage risikoen for en senere anfægtelsessag. En dobbelt beslutningsprocedure med kontrolafstemning som omtalt foran vil netop vise, at kausalitet forligger: Stemmes der forsøgsvis anderledes på de aftalebundne aktier, bliver generalforsamlingsbeslutningen modsat. Men hvor kausaliteten ikke umiddelbart er klar, skal det under det senere anfægtelsessøgsmål ikke blot retligt søges fastlagt, hvorledes den stemmende aktionær burde have stemt, men ligeledes, om en eventuel pligt til at stemme anderledes skal have konsekvenser for generalforsamlingsbeslutningens gyldighed. Jeg vil her mene, at bevisbyrden for kausalitet må påhvile den anfægtende, og at bevisbyrden måske endda må være så streng, at der undtagelsesvis (i modsætning til, hvad jeg ellers har antaget om de situationer, hvor der er ligefrem bevisbyrde) må være tale om et *konkret* kausalitetskriterium. Jo mere tvivlsom forståelsen af stemmebindingsaftalen har været på generalforsamlingstidspunktet, jo strengere må kausalitetsbevisbyrden antages at være³⁵.

Om *formalitetsmangler* bemærkes: For *tidlig afholdelse* af generalforsamlingen – enten som følge af afholdelse før en nyvedtaget noteringsfrists udløb eller som følge af afholdelse før udløbet af aktionærernes forslagsfrist – er næppe en mangel af så væsentlig type, at der på forhånd må være en præsumption for kausalitet.

34. Borum UfR 1971 B s. 219.

35. Gomard s. 267. Hørlyck s. 109.

I UfR 1918.348 SHD gennemførtes på en generalforsamling i april en vedtægtsændring, hvorefter aktierne skulle være noteret på navn inden udgangen af det foregående års december måned. I oktober samme år holdtes en generalforsamling, hvor der kun kunne afgives stemme for aktier, som var noteret på navn. Da flertallet af selskabets aktier antoges at være unoteret, blev denne generalforsamlings beslutninger erklæret ugyldige. SHR synes at have anlagt et generelt kausalitetskriterium med en ligefrem bevisbyrde.

Tilsidesættes *indkaldelsesreglerne* i et omfang, der ikke kan karakteriseres som væsentligt, må der foreligge ligefrem bevisbyrde for kausalitet, jfr. herved AL § 81, stk. 3, nr. 3, e.c.³⁶. Eksempelvis kan indkaldelse være sket i almindeligt i stedet for anbefalet brev, men alle brevene er faktisk nået frem. Indkaldelsesvarslet skulle måske have været 14, men blev kun 13 dage³⁷. Anderledes hvis minimumsfristen efter vedtægterne er kort – for eksempel den legale minimumsfrist på otte dage – og mangelen har medført en måske ikke helt ubetydelig yderligere afkortning heraf³⁸.

Hvor indkaldelse slet ikke finder sted, eller indkaldelsesreglerne væsentligt tilsidesættes, er der tale om en væsentlig mangeltype, jfr. direkte AL § 81, stk. 3, nr. 3 – indrykning i de vedtægtsmæssigt foreskrevne dagblade sker eksempelvis ikke, eller et ikke helt ubetydeligt antal aktionærer, der skulle have haft brevindkaldelse, modtager ikke denne³⁹. Derimod kan en enkeltstående, undskyldelig forglemmelse af at indkalde en aktionær, der efter vedtægterne eller AL § 73, stk. 2, 2. pkt., skulle have haft brevindkaldelse, ikke medføre ugyldighed, medmindre den anfægtende fører generelt kausalitetsbevis⁴⁰. En væsentlig mangeltype må imidlertid foreligge, hvor der er tale om et ikke ubetydeligt antal undladelser, selv om disse er undskyldelige, eller hvor der er tale om en forsætlig chikanøs undladelse, selv om denne er enkeltstående. Det kunne i denne forbindelse spørges, om enhver undladelse, uanset hvor enkeltstående og undskyldelig den er, som medfører, at i hvert fald én aktionær ikke kom til stede, bør betragtes som væsentlig med deraf følgende kausalitetspræsumption – nemlig ud fra den betragtning, at netop denne aktionær uanset stemmевægt måske på afgørende måde *kunne have påvirket* beslutningsresultatet på grund af sine ytringer under debatten forud for stemmeafgivningen. Et sådant resultat synes antaget i fransk ret, dog ikke i situationer, hvor aktionæren alligevel møder op, fordi han får underretning på en anden måde⁴¹.

36. Bet. 1969 s. 115. Hørlyck: Dansk andelsret s. 249.

37. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 29. Hørlyck a. st.

38. Nial s. 10 f.

39. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 29.

40. Bet. 1964 s. 157. Bet. 1969 s. 109 og 115. Gower s. 532.

41. Hémard-Terré-Mabilat s. 55. Nial s. 10. SOU 1971:15 s. 234.

UfR 1937.1162 ØLD: En afsat foreningsformand kunne ikke anfægte gyldigheden af beslutningen, skønt spørgsmålet ikke var angivet i dagsordenen, da han dog var vidende om, at spørgsmålet ville blive rejst.

SHT 1947.220: Undladelse af at indkalde samtlige medlemmer til en generalforsamling. Fejlen fandtes at have været uden reel betydning for det klagende medlems forhold.

Efter min mening må det i moderne selskabsret antages, at enhver indkaldelsesmangel, der dokumenteres at have haft til følge, at én eller flere aktionærer udebliver, må være af væsentlig karakter med deraf følgende kausalitetspræsumption. Modbeviset synes i denne situation overordentlig vanskelig – ja, næsten umuligt, fordi der ikke under en anfægtelsessag kan gisnes om, hvorledes den eller de udeblevne aktionærer ville have påvirket debatten.

Om mangler ved gennemførelsen af aktionærernes *adgangsret* har det med støtte i UfR 1920.10 ØLD (hvor nogle aktionærer uretmæssigt nægtedes adgang, men beslutningen opretholdtes, fordi afvisningen havde været uden indflydelse på resultatet) været antaget, at sådanne afvisninger ikke i sig selv gør beslutningerne ugyldige, hvis afvisningen har været uden indflydelse på resultatet⁴². Synspunktet forekommer ikke ubetænkeligt. Adgangsretten er en så fundamental individualret, og selv »små« aktionærers muligheder for gennem ytringer på generalforsamlingen at påvirke dennes beslutninger er præsumptivt så betydelige, at i alt fald grovere brud på adgangsretten bør medføre, at mangelen henregnes til de væsentlige typer, således at der er en præsumption for kausalitet, og således at bevisbyrden herimod kun vanskeligt eller måske slet ikke kan løftes, jfr. det foran udviklede om udeblivelse på grund af manglende brevindkaldelse.

Jfr. i denne retning den andelsforeningsretlige ØLD af 27/10 1981 (5. afd. nr. 35/1981), hvor der nægtedes medlemmer af en andelsboligforening ret til at møde med advokat, og hvor generalforsamlingsbeslutningerne blandt andet af denne grund omstødtes, fordi der måtte antages at foreligge en reel mulighed for, at udfaldet af generalforsamlingen ville være blevet anderledes, såfremt rådgiveren ikke var blevet afskåret fra at tage til orde⁴³.

Også (alvorlige) brud på *ytringsretten*, for eksempel en standsning af diskussionen, inden en reel debat om et forslag har fundet sted, må antages at være af en sådan væsentlig karakter, at der foreligger præsumption for kausalitet⁴⁴. Det samme må gælde i alt fald grove overskridelser af

42. Krenchel s. 262 og 268. Kobbernagel: Dirigenten s. 36.

43. Se i øvrigt bet. 1969 s. 105 om den rent uagtsomme undladelse af at give et bestyrelsesmedlem adgang til at deltage i en sags behandling. Bet. antager ikke, at en sådan undladelse kan gøre den tagne beslutning ugyldig.

44. Meyer s. 58.

grænserne for dirigentens udøvelse af beføjelserne til *opretholdelse af ro og orden* på generalforsamlingen⁴⁵.

Fejl, der består i, at *uvedkommende tillades at stemme*, eller at *aktionærer nægtes stemmeret*, vil ofte være to sider af én sag, nemlig hvor det er tvivlsomt, hvem af flere personer stemmeretten tilkommer⁴⁶. Medmindre der er tale om ganske ubetydelige aktieposter, der aldeles åbenbart ikke kan have gjort udslaget, må en mangel af denne type anses at være så væsentlig, at der må foreligge kausalitetspræsumption. Det er indlysende, at modbevis herimod må tillades ført. Er der imidlertid chikanøst nægtet aktionærer stemmeret, synes der at være tale om et så groft brud på de grundlæggende aktionærrettigheder, at kausalitetsafkræftelse end ikke bør tillades.

I UfR 1926.1012 ØLD, hvor spørgsmålet var, hvilken af to fuldmægtige der retmæssigt repræsenterede en aktionær, godkendtes på generalforsamlingen den »forkerte« fuldmægtig, og dennes stemme gjorde udslaget⁴⁷.

I samme retning UfR 1949.637 VLD hvor spørgsmålet om, hvem der havde stemmeretten på båndlagte aktier, ville være afgørende for det materielle resultat.

Også hvor der tildeles aktionærer *forkert stemmewægt*⁴⁸, må der ved mindre betydelige aktieposter antages at være tale om en uvæsentlig mangel, således at den anfægtende må dokumentere kausaliteten ud fra et generelt kriterium.

I UfR 1975.534 HKK (konkursretlig afgørelse) gjorde en kreditor, der ikke var optaget på kreditorfortegnelsen i et konkursbo, gældende, at konkursdekretet måtte ophæves, blandt andet fordi han skulle have været stemmeberettiget. HR lagde til grund, at kreditoren i hvert fald ikke kunne antages at være kreditor for en fordring af en sådan størrelse, at den ville kunne få indflydelse på afstemningsresultatet.

Samme betragtninger som de nævnte vedrørende stemmewægten må gælde, hvis der ved en fejltagelse ikke sker respekt af en vedtægtsmæssig *stemmeretsmaksimering*.

I UfR 1925.874 HD forelå blandt andet den mangel, at der var stemt for et større antal aktier end tilladt på samme hånd, men generalforsamlingsbeslutningen godkendtes alligevel, fordi der også bortset herfra havde været rigeligt flertal for beslutningen.

45. Haefliger s. 61 og 66.

46. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 77 f. SOU 1971:15 s. 248.

47. Roos s. 199 f.

48. Nial s. 10.

Hvad angår grundsætningen om *dagsordenens bindende karakter*, må det, i alt fald når den anfægtende er en ikke-fremmødt aktionær, antages, at der er tale om en mangel af så væsentlig karakter, at der foreligger en kausalitetspræsumption, som næppe overhovedet kan tilbagevises⁴⁹. Hvis man som sket foran under VI.2. anser princippet om dagsordenens bindende karakter for at være en ramme, der i virkeligheden begrænser denne konkrete generalforsamlings kompetence, giver det sig selv, at en mangel af denne type ipso iure medfører ugyldighed, fordi kausalitetskriteriet slet ikke er relevant ved kompetenceoverskridelser. Påberåbes mangelen af en af de aktionærer, der var mødt på generalforsamlingen, kan der næppe bestå en præsumption for kausalitet, men det må stå aktionæren åbent at dokumentere kausalitet, for eksempel fordi han på grund af manglende forberedelse på emnet ikke kunne tage saglig stilling dertil.

De mangler, der består i, at *beslutningsgrundlaget* er urigtigt eller ufuldstændigt, er så forskelligartede, at det formentlig ikke er muligt under ét at karakterisere denne mangeltype i relation til væsentligheds-kriteriet. Er reglerne om fremlæggelse af dokumenter før generalforsamlingen brudt, men godtgøres det, at ingen aktionær forgæves har henvendt sig for at få indsigt i dokumenterne⁵⁰, må der sikkert være tale om en uvæsentlig mangeltype. Ej heller hvor oplysninger er nægtet en aktionær på generalforsamlingen, jfr. herved AL § 76, kan der på forhånd opstilles nogen formodning for eller imod væsentlighed⁵¹. Den nægtede oplysning kan være af en sådan karakter, at det er indlysende, at generalforsamlingen ikke ville have ladet sig påvirke deraf. Det må under alle omstændigheder ved væsentligheds- og kausalitetsbedømmelsen være uvæsentligt, om generalforsamlingsflertallet eller enkelte aktionærer har erklæret, at de er ligeglade med, om oplysningen bliver meddelt. Jfr. i denne retning den tidligere nævnte AktG § 243, stk. 4.

Anvendes der en ganske utilstrækkelig *afstemningsmetode* – for eksempel håndsoprækning i stedet for skriftlig afstemning – må det sikkert antages, at denne mangel er så væsentlig, at kausalitetsbedømmelsen slet ikke bliver relevant⁵².

Hvor afstemningen er behæftet med en mangel, fordi en *enkelt aktionærs stemmeafgivning er ugyldig*, for eksempel som følge af svig, vildfarelse eller fornuftmangel, må kausalitetsbeviset påhvile den anfæg-

49. Nial s. 11.

50. SOU 1971:15 s. 235.

51. SOU 1971:15 s. 234 f. Meyer s. 61.

52. Haeffliger s. 85.

tende⁵³. Det modsatte resultat må formentlig antages, hvor en ugyldighedsgrund af en af de nævnte typer – svig, vildfarelse m.v. – rammer generalforsamlingen som helhed, eftersom det her står klart, at alles stemmeafgivning er eller kan være påvirket.

4. Reparable eller irreparable mangler

Allerede længe før AL 1973 var det aktieselskabsregisterets praksis at sondre mellem reparable og irreparable mangler¹. Sondringen blev lovfæstet ved AL 1973 § 157, stk. 2, hvorefter overregistrator, såfremt han finder, at en fejl eller mangel kan afhjælpes ved beslutning på generalforsamlingen eller i bestyrelsen, fastsætter en frist for forholdets berigtigelse. Sker berigtigelse ikke inden den fastsatte frist, nægtes registrering. Principielt kan der være tale om på denne måde at reparere både tilblivelses- og indholdsmangler.

Reparable *tilblivelsesmangler* kan være sådanne, som vedrører enkelte aktionærs forhold – deres indkaldelse til generalforsamlingen, adgangsgivet og stemmeret – hvor der er begået en uret, men hvor denne kan redresseres ved tilslutningen fra de berørte. Eller der kan være tale om, at efterfølgende tilblivelseskrav henstår uopfyldte, således at hele beslutningen i visse tilfælde falder, men at en ny generalforsamling ratihaberer den tidligere beslutning, hvorefter de efterfølgende tilblivelseskrav iagttages.

Imidlertid synes området for de reparable mangler – i hvert fald det område, der typisk vil blive påset af aktieselskabsregisteret – at have sin største betydning ved *indholdsmangler*. Medens registeret i tilfælde, hvor registrering overhovedet skal ske, for så vidt angår tilblivelses-spørgsmål ofte kun vil have en lakonisk konstatering i den indsendte kopi eller ekstraktudskrift af generalforsamlingsprotokollatet om dirigentens konstatering af »generalforsamlingens lovlighed«, vil registeret være i besiddelse af de vedtagne beslutningers fulde ordlyd, som registeret materielt *skal* sammenholde med AL og dette selskabs vedtægter og *kan* sammenholde med anden lovgivning end AL. Ved denne materielle kontrol kan der blive observeret indholdsmangler, der ganske vist forhindrer registrering, men som dog er af så begrænset rækkevidde, at der bør

53. Haeffliker s. 85.

1. Bet. 1964 s. 193. Bet. 1969 s. 184.

gives selskabet mulighed for at redressere dem.

Forudsat reparationen er formelt og materielt uangribelig, *udelukker* den – ja, dens formål er netop at udelukke – den reparerede beslutnings *ugyldighed*.

Jfr. således udtrykkeligt *tyisk* AktG § 244, 1. pkt.: »Die Anfechtung kann nicht mehr geltend gemacht werden, wenn die Hauptversammlung den anfechtbaren Beschluss durch einen neuen Beschluss bestätigt hat und dieser Beschluss innerhalb der Anfechtungsfrist nicht angefochten oder die Anfechtung rechtskräftig zurückgewiesen worden ist«.

Se i samme retning art. 22, stk. 1, litra c, i.f., i 3. selskabsdirektiv (om fusion) og art. 45 i udkastet til 5. *selskabsdirektiv*, hvorefter en generalforsamlingsbeslutning ikke længere kan kendes ugyldig, såfremt den er blevet erstattet af en anden, som er i overensstemmelse med loven og vedtægterne.

Reparationens afhjælpningseffekt afhænger af, at reparationen *faktisk gennemføres* – det er ikke tilstrækkeligt, at der foreligger et reparations-tilbud fra selskabet. Dog kan efter omstændighederne et reparationstilbud være af en sådan karakter, at det fordrer en reaktion fra de berørte – således at forstå, at den manglende reaktion på reparationstilbudet efter omstændighederne kan medføre, at mangelen ikke anses som kausal.

I Ufr 1930.762 ØLD holdtes ordinær generalforsamling i januar, skønt vedtægterne foreskrev 1. marts som frist for indgivelse af aktionærforslag. På generalforsamlingen protesterede en fremmødt aktionær, og selskabet lovede at reparere forholdet enten gennem en kontinueret ordinær generalforsamling eller gennem en ekstraordinær generalforsamling. Da aktionæren imidlertid ikke indgav noget forslag til behandling på en sådan (kontinueret) generalforsamling, anså ØLR den i januar holdte generalforsamling for at være gyldig, selv om reparation faktisk ikke var foretaget. Den manglende accept af reparationstilbudet fungerede således i realiteten som bestyrelsens dokumentation for, at tilblivelsesmangelen ikke havde været kausal.

Reparation forudsætter, at der *er en mangel at reparere*. Medens omgørelse således principielt er en ændring af en gyldig beslutning, betegner reparationen det forhold, at en ugyldig beslutning erstattes med en gyldig. Som nævnt foran under VI.8. kan det dog i praksis forekomme, at denne principielle forskel mellem omgørelse og reparation udviskes.

Hvor den enige *universalforsamling* sætter sig ud over mangler indtrådt før forsamlingstidspunktet, for eksempel indkaldelsesmangler og mangler vedrørende generalforsamlingstid og -sted, er der for så vidt tale om reparation. Hvor universalforsamlingen derimod vælger at sætte sig ud over andre tilblivelsesforskrifter, for eksempel ved at beskæftige sig med emner, der ikke er opført på dagsordenen, er der ikke tale om re-

paration af en mangel².

Afgøres derimod en sag, der ikke er på dagsordenen, i en forsamling, hvor nogle få aktionærer ikke er til stede, men indhentes disses tiltrædelse senere, er der helt klart tale om efterfølgende reparation af en mangel, der forelå på generalforsamlingstidspunktet.

Initiativet til at iværksætte reparation kan komme fra flere sider. Under generalforsamlingen kan det komme fra dirigenten, der eventuelt bliver opmærksom på, at en beslutning må antages at være behæftet med tilblivelses- eller indholdsmangler³, ligesom initiativet kan komme fra ledelsen eller en aktionær. Efter generalforsamlingen vil initiativet ofte komme fra ledelsen eller fra aktieselskabsregisteret i medfør af AL § 157, stk. 2.

Efter den nævnte bestemmelse i AL fastsætter overregistrator en *frist til afhjælpningen*. Sanktionen ved manglende afhjælpning er registreringsnægtelse. Tilsvarende gælder efter AL § 118 om den situation, hvor selskabet ikke rettidigt har indsendt årsregnskab m.v. i behørig stand, eller hvor det ikke har den i loven eller vedtægterne foreskrevne ledelse eller revision, at overregistrator fastsætter en frist, hvis overskridelse i disse tilfælde er sanktioneret med selskabets opløsning⁴.

Medens AL § 69 a om væsentlige kapitaltab intet foreskriver om konsekvensen af, at generalforsamlingen eventuelt forkaster bestyrelsens forslag om redningsforanstaltninger, foreskriver ApL § 85 a, stk. 2, om den situation, at der ved det nævnte væsentlige kapitaltab ikke indkaldes til generalforsamling, eller at generalforsamlingen ikke beslutter at berigtige selskabets kapitalforhold, at overregistrator fastsætter en frist for forholdets berigtigelse, hvis overskridelse er sanktioneret med opløsning.

AL § 118 danner forbillede for § 32, stk. 2, i forslaget til en lov om *kommanditselskaber*. Se endvidere fristbestemmelsen i art. 22, stk. 1, litra d, i 3. *selskabsdirektiv*. Denne bestemmelse foreskriver om fusioners ugyldighed, at retten, såfremt det er muligt at afhjælpe en mangel på grund af hvilken en fusion kan erklæres ugyldig, skal give de pågældende selskaber en frist dertil.

Kompetencen til at foretage afhjælpningen ligger som udgangspunkt hos det organ, der traf beslutningen, det vil sædvanligvis sige generalforsamlingen. AL § 157, stk. 2, forudsætter dog, at afhjælpning i visse tilfælde kan ske ved bestyrelsesvedtagelse. Det vil selvfølgelig først og fremmest gælde i de tilfælde, der er nævnt i AL § 38, stk. 1, (ændringer nødvendig-

2. Nial s. 54. Meyer s. 54.

3. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 78.

4. Bet. 1969 s. 161.

gjort af kapitalforhøjelse i medfør af § 37), § 42, stk. 3, (konvertering til aktier af konvertible gældsbreve), § 47, stk. 1, (vedtægtsændringer nødvendiggjort af amortisation) og § 134 e, stk. 2, (optagelse af et ophørende selskabs navn eller binavn som navn for et fortsættende selskab ved fusion).

Der er imidlertid plads for en videre bestyrelseskompetence til reparation, nemlig hvor bestyrelsen handler i henhold til en udtrykkelig bemyndigelse fra generalforsamlingen. Sådant bemyndigelse til at berigtige mangler, der senere måtte blive konstateret, kan være særdeles hensigtsmæssig, hvor generalforsamlingen vedtager et kompleks af vedtægtsændringer, og hvor det ikke på forhånd kan udelukkes, at nogle af vedtagelserne kan være behæftet med mindre indholdsmangler⁵.

I visse situationer ligger afhjælpningskompetencen reelt hos enkelte aktionærer, nemlig hos sådanne, hvis rettigheder er tilsidesat, hvis samtykke er forsømt indhentet eller lignende, og som har det i deres magt gennem efterfølgende tiltrædelse at medvirke til reparation af den ellers ugyldige beslutning⁶.

Hvor kompetencen ligger hos generalforsamlingen, vil *reparationsmåden* i tilfælde af, at generalforsamlingen ikke er afsluttet, være, at sagen genoptages og en formelt og materielt uangribelig beslutning træffes. Er generalforsamlingen afsluttet, må en ny generalforsamling træffe beslutningen⁷.

Hvor reparation sker, ved at et ikke opfyldt quorum- eller majoritetskrav afhjælpes gennem indhentelse af efterfølgende samtykkeerklæringer, stiller aktieselskabsregisteret – under hensyn til, at enhver aktionær har ret til at tage ordet på generalforsamlingerne og derved mulighed for med sine meninger at påvirke de øvrige aktionærer – følgende strenge betingelser for reparationen, her gengivet efter Græsvænge-Larsen-Thomsen⁸:

1. Ingen aktionær må på generalforsamlingen have stemt imod beslutningen, ej heller aktionærer fra eventuelle andre klasser.
2. Tilstedeværende aktionærer, der ikke har stemt, må give deres tilladelse til indhentelse af de efterfølgende samtykkeerklæringer.
3. De aktionærer, der meddeler efterfølgende samtykke, skal have haft stemmeret på generalforsamlingsdatoen (dette krav kan derimod ikke

5. Bet. 1964 s. 194. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 504.

6. SOU 1971:15 s. 234.

7. Roos s. 339 f. Hémar-Terré-Mabilat s. 55.

8. Side 313 f.

opstilles, når der er tale om efterfølgende at reparere et manglende samtykke i henhold til § 79, stk. 1, hvor det jo netop ikke er af betydning, om den pågældende har stemmeret).

4. Dirigenten må – ad betingelse nr. 3 – ved påtegning på samtykkeerklæringen attestere, at de pågældende var stemmeberettigede i selskabet for det anførte antal stemmer.

5. Ugyldighed eller uvirksomhed

Medens ugyldighed foreligger, når en generalforsamlingsbeslutning overhovedet ikke opnår retsvirkninger efter sit indhold¹, kan uvirksomhed siges at foreligge, når beslutningen ganske vist er gyldig, men alligevel i visse henseender eller i visse situationer viser sig ikke at opnå de tilsigtede retsvirkninger.

Nu og da ses anfægtelsespåstande i selskabs- og foreningsretten formuleret således, at en truffet beslutning skal være »uden retsvirkning«², og hermed menes helt klart, at beslutningen skal være ugyldig, medmindre det særligt præciseres, at beslutningen blot skal være uden retsvirkning for eksempel i forhold til sagsøgeren.

Det antages som nævnt at være udgangspunktet, at generalforsamlingens gyldighed ikke påvirkes af, at den er *retsstridig i forhold til tredjemand*. Udgangspunktet er ganske vist søgt undergivet visse modifikationer ovenfor under IV.2.4. samt VII.1., men i det omfang princippet opretholdes, vil der være tale om, at beslutningen er selskabsretligt gyldig, men uden retsvirkning i forhold til den krænkede tredjemand³.

Medens der i forenings- og andelsretten kan opstå den situation, at en generalforsamlingsbeslutning er *retsstridig i forhold til visse medlemmer* – for eksempel fordi beslutningen skærper en bestående udtrædelsesadgang – *men alligevel gyldig*, idet medlemmerne blot bevarer den hidtidige ret til udtræden⁴, kan en tilsvarende situation ikke opstå, hvor en generalforsamlingsbeslutning i et aktieselskab i medfør af AL § 79, stk. 1, kræver tiltrædelse fra samtlige aktionærer, eller hvor den i medfør af § 79, stk. 3, 1. pkt., kræver tiltrædelse af de aktionærer, hvis retsstilling forringes.

1. Ussing: Aftaler s. 117 f.

2. Jfr. eksempelvis den foran citerede utrykte ØLD af 27/10 1981 (5. afd. nr. 35/1981).

3. Nial s. 46. Blok s. 576. Se Gomard s. 423 og 428 om generalforsamlingens valg af en opgørelsesdag forskellig fra vedtagelsestidspunktet i likvidationssituationen.

4. Hørlyck: Dansk andelsret s. 247.

Man kan således ikke nøjes med at statuere, at beslutningen er retsstridig i forhold til de krænkede aktionærer, som ikke er bundet deraf, men i øvrigt gyldig. Tværtimod fremgår det udtrykkeligt af de nævnte bestemmelser, at den manglende tiltrædelse medfører egentlig ugyldighed, således at de tilsigtede retsvirkninger udebliver i forhold til alle aktionærerne.

Indeholder vedtægterne bestemmelser om *forkøbsret* til aktier, jfr. AL § 19, kan bestemmelserne efter omstændighederne føre til en åbenbart urimelig pris eller til åbenbart urimelige vilkår i øvrigt, og i denne situation kan bestemmelserne helt eller delvis tilsidesættes ved dom i medfør af § 19, stk. 1, 2. pkt. Som det fremgår af ordvalget »tilsidesættes«, er der her ikke tale om en generel ugyldighedsvirkning, men alene om en konkret uvirksomhed⁵.

Det ses om *déchargebeslutninger* anført, at disse for så vidt er uden retsvirkning, fordi der er så vidtgående muligheder for at anlægge erstatningssag trods *déchargen*⁶.

Se tysk AktG § 120, stk. 2, der bestemmer, at generalforsamlingen gennem *déchargen* billiger ledelsens forvaltning af selskabet, men ikke derved giver afkald på erstatningsansvar.

Fransk Loi art. 246, stk. 2, er lige så vidtgående⁷.

Også af art. 71, stk. 4, og art. 81, stk. 3, i udkastet til statut for *europæiske aktieselskaber* fremgår det, at *déchargemeddelelsen* er uden retsvirkning⁸.

Det vil sikkert efter gældende dansk ret være at gå for vidt at betegne forholdet således, at en *déchargebeslutning* reelt er uvirksom. Det fremgår netop modsætningsvis af AL § 144, stk. 2 og 3, at erstatningssøgsmål ikke kan anlægges, hvis der i alt væsentligt er givet generalforsamlingen rigtige og fuldstændige oplysninger, og hvis ikke en aktionærminoritet som nævnt i stk. 3 har modsat sig beslutningen.

5. Bet. 1969 s. 71 og 187. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 134. Tilsidesættelse in concreto kan også finde sted i tilfælde, hvor vedtægtsbestemmelsen stammer fra tiden før 1/1 1974, jfr. AL § 166, 2. pkt.

6. Rodhe s. 205.

7. Thorbek s. 151.

8. Bull. suppl. 4/75 s. 166.

6. Nullitet eller anfægtelighed

Begrebet »ugyldighed« som udtryk for, at en generalforsamlingsbeslutning ikke opnår retsvirkninger efter sit indhold, er et overbegreb for to former for ugyldighed, hvis forskellighed har deres udspring deri, at ugyldighedsgrundene (retsstridigheden) kan have forskellig art og styrke,

at der kan være tale om tilsidesættelse af forskellige typer interesser, og
at styrken af den beskyttelse, som man vil give de krænkede interesser eller personer, kan variere¹.

Forskellen gør det hensigtsmæssigt at operere dels med

1. en ugyldighedstype, der som nævnt af *Karlgreen*² er svævende og vilkårlig af natur, og dels
2. en anden type, der er mere definitiv og ubetinget.

Sidstnævnte ugyldighedstype (nullitet) ses ofte betegnet »selvvirkende«³, hvorved det sprogligt understreges, at denne type ugyldighed indtræder uafhængigt af anfægtelsesforanstaltninger.

I stedet for at bruge betegnelsen nullitet kunne man sige, at der slet ikke foreligger en generalforsamlingsbeslutning⁴. Fremstillingsmæssigt forekommer det imidlertid hensigtsmæssigt at betegne beslutningen som sådan⁵.

Der kan være anledning til sprogligt at gøre en bemærkning om begrebet nullitet. Egentlig burde begrebet alene anvendes som betegnelse for en groft mangelfuld beslutning: »Beslutningen er en nullitet«. I daglig sprogbrug anvendes begrebet imidlertid også som betegnelse for én af de to typer ugyldighed, idet man sondrer mellem »anfægtelighed og nullitet«. I denne anvendelse bliver »nullitet« en betegnelse for en særlig type ugyldighed. Da misforståelse næppe er mulig, turde der ikke kunne rettes indvendinger mod denne anvendelse af betegnelsen.

Nial fremhævede om begrebet nullitet, at dette indebærer, at beslutningen ikke har de virkninger, som ellers tilkommer generalforsamlingsbeslutningen⁶. Herved adskiller nullitet sig imidlertid ikke fra anden

1. Taxell: Rättsskydd s. 168. Se Stig Luul s. 147 om Code Civile's sontring mellem nullitet og anfægtelighed (nullité de plein droit og annullabilité). Se samme s. 127 og 130 om tysk BGB's sontring mellem Nichtigkeit og Anfechtbarkeit.
2. Hjalmar Karlgreen: »Et gammalt tvisteämne: nullitet och angripelighet«, Festskrift til Ussing, 1951, s. 249.
3. Taxell: Bolagsstämma s. 66. Samme: Rättsskydd s. 167.
4. Nial s. 57.
5. SOU 1971:15 s. 245.
6. Nial s. 57 og 101.

ugyldighed, der jo også medfører, at generalforsamlingsbeslutningen ikke får retsvirkninger efter sit indhold. – Snarere bør man sige: Den generalforsamlingsbeslutning, der er en nullitet, har ikke – og *kan aldrig få* – retsvirkning efter sit indhold. Den er »uhjælpeligt«⁷, definitivt ugyldig. Den »er og forbliver« ugyldig⁸ og medfører »overhovedet«⁹ ikke de tilsigtede retsvirkninger, og ingen reaktion er nødvendig som betingelse for virkningernes udeblivelse.

Heroverfor står begrebet anfægtelighed, der ikke efter sin natur er definitivt, men betinget, nærmest fleksibelt. Denne »svage« ugyldighedstype har sin begrundelse deri, at både selskabet og dets aktionærer ved mindre graverende mangler naturligt nok må ønske afklaret inden en rimelig tid, hvorvidt beslutningen skal falde eller opretholdes¹⁰. Det er her ikke udelukket, at beslutningen får retsvirkninger efter sit indhold, men der er mangler ved beslutningen, som medfører, at retsvirkningerne *måske* ikke indtræder¹¹. Karakteristisk for den beslutning, der »kun« er anfægtelig, er netop den beslutningen iboende latente gyldighed¹². Den får lov at bestå og får retsvirkninger efter sit indhold, medmindre den af bestemte personer angribes på en bestemt måde inden for en bestemt frist. Netop dette, at angrebet skal foretages på en vis måde, kvalificerer yderligere vilkårligheden og svækker således yderligere denne ugyldighedstype¹³.

Også eksempelvis *engelsk ret* sonderer mellem den beslutning, der er en nullitet (void ab initio), og den, der er anfægtelig (voidable)¹⁴.

3. *selskabsdirektiv* (fusioner) art. 22, stk. 1, litra b, sonderer i den danske version mellem, hvorvidt afgørelsen er »ugyldig eller anfægtelig«.

Art. 42, indledningen, i udkastet til 5. *selskabsdirektiv* sonderer i den danske udgave mellem, om generalforsamlingsbeslutningen er »ugyldig eller omstødelig«. I disse tilfælde bruges betegnelsen »ugyldig« som synonym for »nullitet«, medens betegnelsen »omstødelig« er synonym med »anfægtelighed«. Skønt tysk ret traditionelt kender både betegnelserne »Nichtigkeit« og »Anfechtbarkeit«¹⁵, benytter eksempelvis den tyske udgave af udkastet til 5. selskabsdirektiv sig af vendingen »nichtig ist oder für nichtig erklärt werden kann«. Det træder her tydeligt frem, at beslutningen i første tilfælde *er og forbliver ugyldig* (den selv-virkende ugyldighed), medens den i andet tilfælde må *erklæres* ugyldig for at miste sin virk-

7. Nial s. 70.

8. Gomard s. 355 f.

9. Karlgreen s. 248.

10. Sindballe-Klerk s. 244.

11. Karlgreen a. st.

12. Samme s. 249.

13. Karlgreen s. 250. Nial s. 86.

14. Se eksempelvis Gower s. 616 med note 16.

15. Jfr. foran om luul s. 130.

ning. Denne sondring går klart igen i udkastets art. 43, indledningen, der sonderer mellem »konstatering eller fastslåelse af ugyldighed«, tysk: »Feststellung oder Erklärung der Nichtigkeit«.

Hørlyck går ud fra, at der blandt andet i andelsretten, hvor ingen lovregel gælder om spørgsmålet, både kan eksistere nullitet og anfægtelighed, alt efter mangelens grovhed¹⁶. Ligeså for foreningers vedkommende *Kobbernagel*¹⁷. *Blok* forkaster imidlertid sondringen¹⁸. Uden særlig hjemmel kan der efter hans opfattelse ikke opstilles en sondring mellem anfægtelighed og nullitet. Med støtte i aftaleretten¹⁹ anfører *Blok*, at anfægtelighedsbegrebet bør afvises, hvor det ikke er særligt hjemlet. Spørgsmålet er, om der alligevel ikke er plads for et anfægtelighedsbegreb i foreningsretten. I forenings- og andelsretten må der oftest slutes fra selskabsretlige, ikke fra obligationsretlige begreber, og der er i høj grad i disse selskabsretslignende discipliner behov for anfægtelighedsinstituttet. Vel kan der ikke uden hjemmel antages at bestå en bestemt præskriptionsfrist som i AL § 81, men der kan anlægges rimelige passivitetsbetragtninger²⁰, som i realiteten medfører, at et til anfægtelighedsbegrebet svarende institut må accepteres.

Er nullitet eller anfægtelighed hovedreglen? Formentlig må anfægtelighed være udgangspunktet, når henses til, at AL § 81, stk. 3, udtrykkeligt opregner, i hvilke tilfælde nullitet skal foreligge. Det skal nedenfor behandles, hvorvidt opregningen kan anses for udtømmende.

AL 1917 § 34 foreskrev som udgangspunkt en præskriptionsfrist og dermed anfægtelighed, hvilket dog ikke gjaldt de i lovens § 33 omhandlede beslutninger, der krævede énstemmighed, nemlig indførelse af

- a. yderligere indskudspligt,
- b. indløsningspligt,
- c. omsættelighedsindskrænkning,
- d. bestemmelse om, at aktieret skal være forbrudt på grund af restance trods foretagen indbetaling, og
- e. væsentlige formålsændringer.

AL 1930 § 58 foreskrev ligeledes som udgangspunkt anfægtelighed. Undtagelsen var de i lovens § 57, litra a–d, nævnte tilfælde, som svarede til AL 1917 § 33, litra a–d.

Også efter AL 1973 § 81, stk. 2, er udgangspunktet som nævnt anfægtelighed. Stk. 3, nr. 1–3, definerer nogle nullitetssituationer:

1. når beslutningen ikke lovligt kunne tages selv med samtlige aktionærers samtykke,
2. når der ifølge AL eller selskabets vedtægter kræves samtykke til beslutningen af alle eller visse aktionærer og sådannes samtykke ikke er givet, og
3. når indkaldelse til generalforsamlingen ikke er sket, eller de for selskabet gældende regler for indkaldelse væsentlig er tilsidesat.

Nr. 4, der omtales nedenfor, tillader søgsmål efter præskriptionsfristens udløb under visse betingelser, men er ikke en nullitetsregel.

16. *Hørlyck*: Dansk andelsret s. 250.

17. Side 45.

18. *Blok* s. 579.

19. *Ussing*: Aftaler s. 237 ff og 256 f.

20. *Kobbernagel*: *Dirigenten* s. 45.

Nullitet foreligger for det første, når beslutningen *ikke lovligt kunne tages selv med samtlige aktionærers samtykke*. Dette vil være tilfældet, hvor beslutningens *indhold* strider mod præceptive bestemmelser i AL eller anden lov²¹. Præceptiviteten vil ofte skyldes hensyn, der rækker videre end hensynet til selskabets nuværende aktionærkreds, for eksempel hensynet til fremtidige aktionærer, offentlige myndigheder, arbejdstagere, kreditorer eller offentligheden i det hele taget²². Til denne kategori må høre beslutninger, der efter deres indhold strider mod straffebud i straffeloven eller særlovgivningen, mod lov og ærbarhed, jfr. DL 5-1-2, eller mod generalklausulen i AL § 80²³.

Beslutning om udbetaling af udbytte i strid med en udbyttebegrænsningslov vil sikkert være en nullitet. Det samme vil gælde beslutning om udbytteudbetaling i strid med AL § 110 eller § 111²⁴. Også grove fejl i regnskabet, der medfører, at godkendelsesbeslutningen ikke indholdsmæssigt stemmer med årsregnskabsloven, vil sikkert henhøre herunder²⁵. En beslutning om at undlade at vælge bestyrelse eller revisor vil ligeledes være en nullitet²⁶.

En årsag til, at en generalforsamlingsbeslutning ikke lovligt kan tages med samtlige aktionærers samtykke, kan være, at beslutningen strider mod *tredjemands ret*. Men det er jo netop antaget, at generalforsamlingsbeslutningers indholdsmæssige uoverensstemmelse med tredjemands kontraktmæssige rettigheder ikke gør beslutningerne ugyldige, jfr. nærmere om berettigelsen af denne antagelse ovenfor under IV.2.4. samt VII.1. Hvor der, som antaget af mig de nævnte steder, alligevel må være plads for ugyldighed efter påstand fra en af de ifølge AL § 81, stk. 1, søgsmålsberettigede, må det formentlig antages, at der foreligger nullitet. Det samme vil sikkert være tilfældet, hvor tredjemands ret støttes på en bestemmelse i vedtægterne, og hvor det således er utvivlsomt, at beslutning i strid med denne selskabsretligt bindende tredjemandsret er ugyldig²⁷.

Medens *Nial* ville begrænse nulliteten til indholdsmangler²⁸, er det efter moderne selskabsret klart, at også visse *grove tilblivelsesmangler*

21. *Nial* s. 69 f.

22. *Nial* s. 70. Sindballe-Klerk s. 243. Gomard s. 356. Kobbernagel: *Dirigenten* s. 46. *SOU* 1971:15 s. 247. Rodhe s. 233. Hæfliger s. 120. Karlgreen s. 259 f.

23. Karlgreen s. 260. Kobbernagel: *Dirigenten* s. 46.

24. Gomard s. 356.

25. Gomard s. 375.

26. Gomard s. 386.

27. Blok s. 578. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 326.

28. *Nial* s. 69.

kan medføre nullitet²⁹. Dette gælder således, hvor AL eller vedtægterne kræver *alle eller visse aktionærs samtykke* til beslutningen og sådant samtykke ikke er givet, jfr. AL § 81, stk. 3, nr. 2. Det manglende samtykke kan ses som et udslag af en kompetenceoverskridelse. Situationen foreligger i de tilfælde, der er nævnt i AL § 79, stk. 1 (samtykke krævet fra samtlige aktionærer) og i § 79, stk. 3, 1. pkt. (samtykke krævet fra de aktionærer, hvis retsstilling forringes). Den foreligger derimod ikke i § 78 (2/3) eller § 79, stk. 3, 2. pkt. (2/3 af en klasse) medmindre der i de nævnte situationer i henhold til AL § 78, 3. pkt., som en yderligere vedtægtsmæssig tilblivelsesforskrift består et krav om tilslutning fra alle eller visse aktionærer³⁰.

I Ufr 1927.617 HD kunne et generalforsamlingsflertal ikke gyldigt vedtage, at der fremtidigt skulle være én stemme pr. aktionær. Selv om sagen var anlagt efter udløbet af præskriptionsfristen i AL 1930 § 58, kendtes beslutningen, der således fandtes at være en nullitet, ugyldig³¹.

Også ved nogle meget grove *indkaldelsesmangler*, nemlig når indkaldelse slet ikke er sket, eller indkaldelsesreglerne væsentligt er tilsidesat, foreligger nullitet, jfr. § 81, stk. 3, nr. 3. Her opstår et spørgsmål: er en indkaldelsesmangel »uvæsentlig« (ukausal), medfører den slet ikke ugyldighed, jfr. foran under punkt 1. Er den væsentlig medfører den som netop nævnt nullitet, jfr. § 81, stk. 3, nr. 3. Betyder det nu, at der ikke er nogen mellemvej – at alternativet er henholdsvis gyldighed og nullitet? Sikkert ikke. § 81, stk. 3, nr. 3, omhandler indkaldelsesfejl, der er så grove, at en generalforsamlingsbeslutning reelt ikke foreligger. Er fejlen ikke så grov, må der foretages en sædvanlig væsentligheds- og kausalitetsbedømmelse som nævnt foran under punkt 1. Er fejlen ukausal, er beslutningen gyldig. Er den kausal, er beslutningen anfægtelig. Vi får således en skala som følger:

1. Ukausale, uvæsentlige indkaldelsesmangler, der ikke påvirker gyldigheden.
 2. Kausale mangler, der ikke er så grove, at ingen beslutning kan siges at foreligge, og som således medfører anfægtelighed.
 3. Meget grove mangler, der medfører nullitet³².
- Gomard synes dog ikke begejstret for en sådan tredeling³³.

29. Möser s. 83. Hæfliger s. 10.

30. SOU 1971:15 s. 247. Dyrbye s. 60. Nial s. 47.

31. Gomard s. 338 og 356.

32. Sindballe-Klerk s. 244.

33. Gomard s. 356 note 58. Se tilsyneladende som teksten bet. 1964.s. 163 og bet. 1969 s. 119.

Som eksempler på grove indkaldelsesmangler, der medfører nullitet, kan nævnes, at indkaldelse ikke er sket offentligt, skønt selskabets aktier kan lyde på ihæندهaver, jfr. AL § 73, stk. 2, 2. pkt., eller skønt vedtægterne foreskriver offentlig indkaldelse³⁴. Ligeså hvor indkaldelsen ikke angiver generalforsamlingsstedet eller -tiden³⁵. Endelig kan nævnes det tilfælde, at noterede aktionærer ikke er indkaldt som foreskrevet i AL § 73, stk. 2, 1. pkt., eller i en vedtægtsbestemmelse derom, og at mangelen ikke er enkeltstående og undskyldelig. Er fristen i indkaldelsen for kort, og er der ikke tale om en ubetydelig mangel, må også dette medføre nullitet³⁶.

§ 81, stk. 3, synes at fremstå som *udtømmende* i sin opregning af nullitetssituationerne, men det samme kunne siges om § 79, der dog ikke anses for at være udtømmende i sin opregning af beskyttelsestilfælde³⁷. Det må formentlig antages, at også andre tilblivelsesmangler end de i stk. 3, nr. 2 og 3, opregnede i meget grove tilfælde kan medføre nullitet³⁸. Det må dog være rent undtagelsesvis, idet hovedreglen vil være, at de øvrige tilblivelsesmangler alene medfører anfægtelighed³⁹.

Eksempler på nullitet ud over de lovbestemte situationer må være, at der i betydeligt omfang gives uvedkommende adgangs-, ytrings- og stemmeret⁴⁰, at generalforsamlingen afvikles så tumultuarisk, at den mister sin karakter af generalforsamling⁴¹, eller at der i øvrigt sker så grov tilsidesættelse af fundamentale krav til sagsbehandlingen, at det ikke ville forekomme rimeligt, om følgen skulle blive anfægtelighed⁴². En omfattende teoretisk diskussion om dette spørgsmål kan dog formentlig udelades, eftersom der netop i § 81, stk. 3, nr. 4, er givet domstolene et instrument til at tillade anfægtelsessøgsmål efter præskriptionsfristens udløb i indtil to år efter beslutningstidspunktet, når blot sagsøgeren har haft rimelig grund til forsinkelsen og retten under hensyn hertil og til omstændighederne i øvrigt finder, at præskriptionsfristen ville føre til åbenbar ubillighed. Om domstolene ved meget grove brud på fundamentale sagsbehandlingsprincipper vil foretrække at sige, at der foreligger nullitet, fordi opregningen i stk. 3, nr. 1, ikke er udtøm-

34. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 326.

35. Möser s. 3 og 23. Haeffliger s. 121.

36. Græsvænge-Larsen-Thomsen a. st.

37. Samme forfattere s. 315.

38. SOU 1971:15 s. 247.

39. Sindballe-Klerk s. 244. Nial s. 68. Haeffliger s. 121.

40. SOU 1971:15 s. 248.

41. Haeffliger s. 121. Hørlyck: Dansk andelsret s. 250.

42. Gomard s. 356.

mende, eller
at søgsmål kan admitteres efter præskriptionsfristen i medfør af stk. 3,
nr. 4,
kan i denne forbindelse ikke være afgørende.

For *aktieselskabsregisterets behandling* af en i henhold til AL § 156 anmeldelsespligtig generalforsamlingsbeslutning gør det en væsentlig forskel, om beslutningen er behæftet med en mangel, der medfører anfægtelighed eller nullitet. Registrering kan aldrig ske, når der er tale om nullitet, men den beslutning, der »kun« er anfægtelig, opnår gyldighed efter præskriptionsfristens udløb, således at den efter dette tidspunkt kan registreres⁴³, medmindre der foreligger en mangel, som skal afhjælpes i henhold til AL § 157, stk. 2.

Det kan spørges, om det med hensyn til *ugyldighedens indtrædelsestidspunkt* gør nogen forskel, om der foreligger anfægtelighed eller nullitet. Spørgsmålet må besvares benægtende. I begge situationer bliver følgen af den dom, der fastslår ugyldighed, at generalforsamlingsbeslutningen er ugyldig ex tunc fra beslutningstidspunktet. Ugyldighedsdommen er ikke retskonstitutiv, og der kan ikke i anfægtelsessituationen antages at bestå gyldighed, indtil ugyldigheden fastslås⁴⁴. Det følger heraf, at der i anfægtelsessituationen kan indtræde et betragteligt spænd af tid, hvor det er uvist, om beslutningen er gyldig eller ugyldig. Fastslås gyldigheden senere, vil også denne gælde fra beslutningstidspunktet.

Det er ikke nødvendigt, at den, der sagsøger selskabet, i sin påstand eller anbringender nærmere tager stilling til, om der foreligger nullitet eller anfægtelighed⁴⁵. Derimod vil det være naturligt at komme nærmere ind på dette spørgsmål under domsforhandling og procedure. Hvor der er tvist om søgsmålsfristen, vil det efter omstændighederne endog være nødvendigt at komme ind herpå.

43. Rodhe s. 234. Krenchel s. 268.

44. Taxell: Rättsskydd s. 167. Möser s. 89. Karlgreen s. 252.

45. Nial s. 124.

7. Særlige betingelser for påberåbelse af ugyldighed

Medens Nial synes betænkelig ved at tillade afkald på anfægtelsesretten og er tilbøjelig til at antage, at enhver aktionær kan anfægte, hvis blot én aktionær kan¹, må det i hvert fald i moderne selskabsret antages, at afkald kan gives over for selskabet med den virkning, at den pågældende mister sin anfægtelsesret.

Det må sikkert – som det er tilfældet med ankeafkald i procesretten – antages, at bindende *forhåndsafkald* ikke kan gives.

Når der er tale om en generalforsamlingsbeslutning, der materielt er i strid med *præceptive regler i AL eller anden lov*, må det givetvis antages, at afkald hverken kan gives udtrykkeligt eller stiltiende².

Medens et udtrykkeligt afkald ikke i øvrigt synes at frembyde væsentlige problemer og næppe heller forekommer særlig ofte, knytter der sig betydelig interesse til at fastslå, hvornår en søgsmålsberettigets handling eller passivitet har en sådan karakter, at den kan få virkning som et *stiltiende afkald* på anfægtelsesretten³.

Det må under alle omstændigheder kræves, at den søgsmålsberettigede på tidspunktet for den handling eller undladelse, der tillægges virkning som stiltiende afkald, har et sådant *kendskab til de relevante omstændigheder*, der kan begrunde anfægtelse, at den søgsmålsberettigede kunne have foretaget sig noget for at hævde sin ret. Som det fremhæves af Blok, må der sikkert foretages en konkret samlet vurdering, hvorved blandt andet hensyn må tages til, om der foreligger undskyldelige forhold hos den søgsmålsberettigede, ligesom retskrænkelsens grovhed og forholdets betydning for selskabets aktionærer, herunder den søgsmålsberettigede, må være af betydning⁴.

Ofte kan det fastslås, hvem der direkte *berøres af en fejl*. En aktionær har for eksempel ikke modtaget indkaldelse som foreskrevet i AL eller vedtægterne eller har måske ikke haft mulighed for trods forespørgsel at gennemse dokumenter fremlagt før generalforsamlingen⁵. Det kan da spørges, om kun den forurettede vil være søgsmålsberettiget, eller om dette vil gælde hele den i AL § 81, stk. 1, nævnte personkreds. Det må

1. Nial s. 109 f.

2. Blok s. 576, men cfr. måske Möser s. 83.

3. Problemet er materielt, og det er således forskelligt fra de problemer, der omtales nedenfor under XII.3. om, hvem der kan optræde som sagens parter, jfr. herved SOU 1971:15 s. 246.

4. Blok s. 585. Se iøvrigt Meyer s. 60.

5. SOU 1971:15 s. 248.

6. Jfr. art. 43, litra a.

sikkert antages, at principielt enhver af de i § 81, stk. 1, nævnte er søgsmålsberettiget, uanset hvem fejlen har ramt, men hvis fejlen er af begrænset udstrækning og den forurettede godkender beslutningen, kan dette få betydning ved kausalitetsvurderingen, således at ugyldighed ikke statueres.

Udkastet til 5. selskabsdirektiv fastlægger i art. 43 detaljeret, hvem der er søgsmålsberettiget ved forskellige mangeltyper. Er generalforsamlingen *ikke indkaldt forskriftsmæssigt*, kan enhver aktionær, som ikke har været til stede eller repræsenteret på generalforsamlingen, anlægge søgsmål⁶. Hvor en *oplysning* eller kendskab til et *dokument uretmæssigt er nægtet*, er enhver aktionær, som ikke har kunnet få kendskab til dokumentet, eller hvem man har nægtet oplysningen, søgsmålsberettiget⁷. Ved brud på reglerne om *adgangsret* tilkommer søgsmålsretten enhver aktionær, som ikke har fået adgang til at deltage i generalforsamlingens forhandlinger⁸. Er der sket fejl ved tildelingen af *stemmeret*, tilkommer søgsmålsretten enhver aktionær, som er blevet udelukket fra at deltage i afstemningen, eller som bestrider en anden aktionærs deltagelse i afstemningen⁹.

Er *fornødent flertal ikke opnået*, er enhver aktionær søgsmålsberettiget¹⁰.

Hovedindtrykket af direktivudkastets regler er, at de har til formål at give netop en forurettet aktionær en anfægtelsesmulighed, men at de næppe i tilstrækkeligt omfang tager hensyn til, at hele *beslutningsgrundlaget* kan være blevet forrykket, fordi beslutningen eventuelt ville have fået et andet indhold, hvis netop den forurettede aktionær (som ikke selv anlægger sag) havde fået sin indkaldelse, havde fået sin aktindsigt, havde fået sin oplysning eller havde fået sin adgangsret. Regler af denne type, der reelt begrænser kredsen af søgsmålsberettigede, kan ikke uden særlig hjemmel antages at gælde i dansk ret, og det vil næppe være nogen fordel at få dem indført.

En aktionær, der *selv har begæret et bestemt anliggende indbragt for generalforsamlingen*, kan ikke senere anfægte generalforsamlingens beslutning i anliggendet under anbringende af, at sagen ikke henhørte under generalforsamlingens kompetence.

I Ufr 1966.739 VLD havde en aktionær indbragt et spørgsmål om direktøransættelse og -vederlæggelse for generalforsamlingen, idet aktionæren var utilfreds med bestyrelsens afgørelse af spørgsmålet. Generalforsamlingen godkendte bestyrelsens afgørelse. Under et anfægtelsessøgsmål gjorde aktionæren blandt andet gældende, at de nævnte anliggender ifølge vedtægterne var et bestyrelsesanliggende, hvorfor generalforsamlingen havde været inkompetent. Herom sagde VLR, at sagsøger ved selv at begære spørgsmålet prøvet af generalforsamlingen for så vidt havde underkastet sig dennes kompetence.

7. Jfr. art. 43, litra d.

8. Jfr. art. 43, litra c.

9. Jfr. art. 43, litra f.

10. Jfr. art. 43, litra f.

Et af de største problemer er, i hvilket omfang det påhviler generalforsamlingsdeltageren straks at fremsætte indsigelse mod en beslutning. Nial antager herom, at stiltiende godkendelse næppe kan indlægges deri, at man blot undlader at protestere mod fejlen¹¹. Möser antager at aktionæren må fremsætte udtrykkelig indsigelse med henblik på protokollering¹². Han lægger vægt på, at generalforsamlingen derved advares om anfægtelsesmuligheden, således at forsamlingen får anledning til at tænke sig om endnu en gang. Sindballe-Klerk nævner, at påtale over for dirigenten vil kunne være en betingelse for senere anfægtelighed¹³. Om foreringsretten antager Meyer, at i hvert fald formelle indsigelser synes at ville blive afskåret, når sagsøgeren har været til stede ved beslutningens vedtagelse uden at nedlægge protest¹⁴. Særligt om indkaldelsesmangler antager Krenchel, at de tilstedeværende må anses afskåret fra at gøre indsigelse gældende, hvis der ikke straks ved dirigentens forespørgsel herom protesteres¹⁵.

Hørlyck antager om andelsretten generelt, at en andelshaver for at kunne anfægte gyldigheden af generalforsamlingsbeslutningen må have gjort indsigelse på generalforsamlingen, såfremt han var til stede¹⁶.

Det må sikkert med Blok antages¹⁷, at der ikke kan opstilles nogen generel regel om absolut pligt til indsigelse på generalforsamlingen som betingelse for senere anfægtelse. Spørgsmålet må afgøres konkret ud fra en samlet vurdering af de foreliggende omstændigheder. Et indsigelseskrav kan i hvert fald ikke opstilles, hvis beslutningen vil være en nullitet, for eksempel hvor den materielt strider mod en præceptiv bestemmelse i AL, hvor § 79-tilslutning ikke foreligger, eller hvor der foreligger meget grove indholdsmangler, jfr. i det hele AL § 81, stk. 3. Tilbage bliver en række tilblivelsesmangler, om hvilke det sikkert må antages, at manglende indsigelse i et vist omfang medfører fortabelse af anfægtelsesretten. Det må forudsættes, at den søgsmålsberettigede havde et sådant kendskab til de faktiske omstændigheder, at han kunne have fremsat indsigelse, og der må formentlig desuden frasorteres tilfælde, hvor fremgangsmåden – eksempelvis under en afstemning – er så kompliceret eller rummer så betyde-

11. Nial s. 55.

12. Möser s. 84 f.

13. Sindballe-Klerk s. 243.

14. Meyer s. 63.

15. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 29 og 50 f.

16. Hørlyck: Dansk andelsret s. 250.

17. Blok s. 584 f.

lige juridiske problemer, at man ikke med føje kan forlange, at en »menig« aktionær straks gør sig sin stilling klar og fremsætter indsigelse¹⁸.

Generelt er det min opfattelse, at man måske lidt for hyppigt forudsætter en indsigelsespligt. Det må erindres, at den retrospektive vurdering af sagens faktiske og juridiske omstændigheder foregår i ro og mag med tid til overvejelse, gennemgang af faglitteratur m.v., medens aktionæren på generalforsamlingen ikke har tilsvarende tid og sagkundskab til at danne sig en sikker mening om den anvendte procedure. Er der tale om en større generalforsamling med en stram tidsplan, kræver det givetvis mod at stå frem som »menig« aktionær og protestere mod den anvendte fremgangsmåde, hvis man måske ikke føler sig sikker i sin sag.

Tysk AktG § 245, nr. 1, synes meget »firkantet«, når den fastslår: »Zur Anfechtung ist befugt ... jeder in der Hauptversammlung erschienenen Aktionär, wenn er gegen den Beschluss Widerspruch zur Niederschrift erklärt hat«.

Art. 43, litra b, i udkastet til 5. *selskabsdirektiv* foreskriver om de tilfælde, hvor emnet for beslutningerne ikke er blevet meddelt eller offentliggjort forskriftsmæssigt, at søgsmålsret tilkommer enhver aktionær, medmindre denne har været til stede eller repræsenteret på generalforsamlingen uden til protokollen at have fremsat indvendinger mod beslutningen. Art. 41, stk. 2, litra d, bestemmer udtrykkeligt, at der blandt andet skal ske protokolforsel af en aktionærs eventuelle indvendinger mod en vedtagelse. I samme retning går art. 220, stk. 1, i.f., i udkastet til statut for *europæiske aktieselskaber*.

I UfR 1944.172 ØLD var stemmesedlerne nummereret med samme nummer som adgangskortene, og en aktionær søgte generalforsamlingens beslutninger anfægtet under anbringende af, at afstemningen herved blev sat under kontrol. ØLR medgav, at fremgangsmåden i sig selv måtte skønnes mindre heldig af hensyn til den frie stemmeafgivning, men frifandt dog selskabet, fordi en påberåbelse af forholdet som ugyldighedsgrund måtte »kræve, at Sagsøgeren, der var til stede paa Generalforsamlingen og var kendt med Forholdet og en i Dagspressen fremsat Kritik deraf, over for Dirigenten havde paataalt Forholdet¹⁹«.

I UfR 1966.465 VLD søgte en aktionær at anfægte nogle vedtægtsændringer i et bankaktieselskab. Aktionæren gjorde blandt andet gældende, at der forelå tilblivelsesmangler, idet nogle aktionærer, ifølge hans opfattelse i strid med en stemmeretsmaksimering i vedtægterne, ifølge fuldmagt repræsenterede flere end en enkelt af de andre aktionærer. VLR medgav ham, at vedtægtsbestemmelsen herom »sprogligt vel ikke (var) helt klar«, men lagde vægt på, at reglen hidtil fra alle sider havde været forstået og praktiseret som sket på generalforsamlingen. Herefter fandtes sagsøgeren, »der i øvrigt efter referatet i generalforsamlingsprotokollen og sagsøgerens skriftlige henvendelse til dirigenten samme dag ikke kan antages på generalforsamlingen eller i tilslutning til den at have hævdet den af ham senere påberåbte fortolkning«, ikke at kunne anfægte lovligheden.

Efter min opfattelse går 1966-afgørelsen betænkeligt vidt i retning af at kræve juridisk indsigt og »parat-viden« hos en aktionær på generalfor-

18. Se om formelle mangler Gomard s. 323, og Blok s. 423 og 585.

19. Krenchel s. 268. Gomard s. 323.

samlingen.

I tilfælde, hvor en aktionær på generalforsamlingen rejser indvendinger mod et forslags indhold, er hans senere udøvelse af anfægtelsesretten ikke betinget af, at han på generalforsamlingen gennem *fremsættelse af ændringsforslag* søger at skaffe forslaget et materielt korrekt indhold²⁰.

Hvor det – som det er tilfældet ved stemmeafgivning i strid med *stemmebindingsaftaler* – kan være tvivlsomt, om forholdet kan medføre ugyldighed, må der være særlig anledning til, at en generalforsamlingsdeltager, der mener, at en anden deltager stemmer i strid med en sådan aftale, straks gør indsigelse²¹. Ved manglende indsigelse kan anfægtelsesretten sikkert fortabes, hvorimod det bestemt må antages, at en fremsat indsigelse for så vidt ikke kan forbedre anfægtelsesmuligheden, hvis forholdet alligevel er uden for de tilfælde, hvor den uretmæssige stemmeafgivning (undtagelsesvis) kan medføre ugyldighed²².

Det er indlysende, at den, der på generalforsamlingen fremsætter indsigelse mod tilblivelsen eller indholdet af et forslag, ikke vil stemme derfor. Derimod kan der i de situationer, hvor der efter det forudgående ikke kan antages at bestå pligt til at fremsætte indsigelse, opstå det spørgsmål, om den, der *stemmer for forslaget*, senere er afskåret fra at søge det anfægtet. Nial besvarede i sit klassiske værk spørgsmålet benægtende²³. Også Taxell besvarer det (forsigtigt) benægtende²⁴.

Motiverne til ABL 1975 antager, at den omstændighed, at en aktionær har stemt for generalforsamlingsbeslutningen, ikke i sig selv betyder, at han er afskåret fra at anfægte den²⁵.

Meyer antager ret generelt, at ugyldighed ikke vil kunne påberåbes af foreningsmedlemmer, som har stemt for beslutningen²⁶.

1964-udkastets § 73 foreskrev, at anfægtelsessøgsmålet skulle være »anlagt af en aktionær, der ikke har stemt for beslutningen«. Denne forskrift, der synes at generalisere i for høj grad, blev som bekendt ikke gennemført.

Sindballe-Klerk antager generelt, at en aktionær, der har stemt for en beslutning på generalforsamlingen, ikke kan anlægge søgsmål til dens omstødelse²⁷.

Særligt hvor der er tale om beslutningens materielle uoverensstemmelse med præceptive forskrifter, antager Taxell, sikkert med rette, at også aktionærer, som har bidraget til beslutningen, kan anfægte denne. I til-

20. Haeffliger s. 79.

21. Gomard s. 267.

22. Borum UfR 1971 B s. 219.

23. Nial s. 110.

24. Taxell: Rättsskydd s. 164 f.

25. SOU 1971:15 s. 246.

26. Meyer s. 63.

27. Sindballe-Klerk s. 244.

fælde, hvor beslutningen overskrider generalforsamlingens kompetence i forhold til selskabsdeltagerne, fordi ikke alle aktionærers tiltrædelse foreligger, jfr. AL § 79, stk. 1 (og efter omstændighederne § 79, stk. 3, 1. pkt.), må det som udgangspunkt med Taxell antages, at den, der har stemt for beslutningen, ikke selv kan anfægte den²⁸.

Fortabelsen af anfægtelsesretten i de sidstnævnte situationer må dog forudsætte, at der i forbindelse med vedtagelsen i det væsentlige er givet generalforsamlingen rigtige og fuldstændige oplysninger. Roos nævner specielt om generalforsamlingens godkendelse af deltagerfortegnelsen (röstlängden) efter svensk ret, at aktionærer, som har godkendt denne, ikke senere kan anfægte beslutningen²⁹. Dette princip må sikkert gælde også i andre situationer, hvor forsamlingen ved mødets begyndelse adspørges af dirigenten, om der foreligger indvendinger mod indkaldelsen, herunder situationer, hvor dirigenten eventuelt forsøgsvis adspørger generalforsamlingen, hvorvidt flertallet kan godkende indkaldelsen trods (mindre) fejl.

Beslutninger, der er *nulliteter*, kan også anfægtes af dem, der måtte have stemt derfor³⁰. Dette gælder således beslutninger, der materielt strider mod præceptiv lovbestemmelse³¹.

Generelt må det sikkert siges, at den, der ligefrem bidrager til beslutningen ved at stemme derfor, i højere grad bør afskæres fra anfægtelse, end den, der blot undlader at fremsætte indsigelse. Men hvorledes kan disse refleksioner egentlig forenes med det foran under VI.4.1. antagne princip om afstemningens hemmelighed? Det kan det sikkert heller ikke fuldt ud. Situationen er klar, hvis beslutningen er énstemmig, enten fordi alle stemmerne ved en hemmelig afstemning er for forslaget, eller fordi dette vedtages helt uden afstemning efter dirigentens forespørgsel, hvorvidt nogen er imod forslaget. Situationen bliver vanskeligere, hvis der skriftligt og hemmeligt er stemt for og imod. Det synes afgjort ikke at være retmæssigt, om selskabet under anfægtelsessøgsmålet ved hjælp af afstemningsmaterialet – eventuelt på grundlag af sin viden om det antal stemmer, der tilkom netop den anfægtende aktionær, på grundlag af numre på stemmesedlerne eller lignende – søger at rekonstruere, hvorledes aktionæren har stemt, for derefter at gøre gældende, at aktionæren er afskåret fra at anfægte beslutningen, fordi han må antages at have stemt for forslaget. Næsten lige så uantageligt synes det at måtte være,

28. Taxell s. 165 f.

29. Roos s. 175.

30. Möser s. 82 f. Haeffliger s. 120.

31. Blok s. 576.

om selskabet under anfægtelsessagen skal have lov til at opfordre (processuelt »provokere«) aktionæren til at oplyse, hvorledes han stemte, og forlange aktionærens eventuelle undladelse af at oplyse dette tillagt processuel skadevirkning i medfør af retsplejelovens § 344, stk. 2.

Det bliver således efter min opfattelse i en lang række situationer af temmelig underordnet betydning, hvorledes aktionæren faktisk har stemt. Hertil kommer, at en aktionær, der anfægter en beslutning, skønt han har stemt for denne, måske på ingen måde har været udslagsgivende. Skal hans (hemmeligt afgivne) standpunkt på generalforsamlingen da tillægges retsvirkning som et stiltiende afkald på anfægtelse? Efter min mening nej³².

Af de foran nævnte årsager kan det ej heller være af betydning, om aktionæren har søgt at markere sit standpunkt ved at stemme imod beslutningen. Ofte vil en sådan stemmeafgivning blot være en tom gestus.

I UfR 1915.994 HSD (foreningsretlig dom) tillagdes det ikke betydning, at et medlem havde været til stede på den generalforsamling, hvor den anfægtelige beslutning blev truffet, og undladt at stemme imod forslaget, idet en sådan stemmeafgivning ville have været betydningsløs, da så godt som alle de tilstedeværende stemte for forslaget.

I en situation, hvor aktionæren åbenlyst stemmer for forslaget eller undlader at stemme imod, og hvor hans stemmeafgivning bliver udslagsgivende, må det dog antages, at han derved afskærer sig fra anfægtelses-søgsmål.

Det må sikkert indebære et stiltiende afkald på anfægtelse, at en aktionær uden forbehold *efterkommer generalforsamlingens beslutning*, for eksempel ved at foretage indbetaling i henhold til beslutningen³³. Dog kan næppe enhver handling fra aktionærens side, der har relation til beslutningens iværksættelse, indebære afkald. Modtager aktionæren således udbyttebeløb, skønt han ønsker at anfægte beslutningen om regnskabsgodkendelse eller udbyttebetaling, kan dette næppe i sig selv indebære afkald på anfægtelsesretten. Men afkræver han selskabet det fulde udbyttebeløb, skønt han på generalforsamlingen gjorde gældende, at udbytte ikke burde udbetales eller burde være lavere, må dette sikkert anses for at indebære et afkald³⁴.

32. Det forudsættes herved stadig, at vi er uden for de situationer, hvor aktionæren har fortabt sin anfægtelsesret, allerede fordi han har undladt at fremsætte indsigelse.

33. Blok s. 585. Cfr. Möser s. 87.

34. Jfr. om ankeafkald Gomard: Civilprocessen s. 410 f. og den dér nævnte retspraksis vedrørende stiltiende ankeafkald i forbindelse med domhaverens modtagelse af domsbeløbet.

Tiltræder aktionæren senere sådanne *konsekvensbeslutninger*, som tjener til gennemførelse af en tidligere generalforsamlingsbeslutning, må aktionæren herved afskære sig fra at anfægte den første beslutning³⁵. Også hvor aktionæren forud for beslutningen selv har været med til at indstifte en bestemt praksis i selskabet, kan han under uændrede forudsætninger næppe senere til støtte for anfægtelsessøgsmål, hvor der ikke foreligger nullitet, påberåbe sig, at denne praksis skulle være retsstridig.

I UfR 1924.584 ØLD var en vedtægtsændring gennemført ved hjælp af nogle aktier tilhørende et andet selskab, hvilke aktier var noteret som tilhørende det andet selskabs ansatte, som havde udstedt blankofuldmagter til deres arbejdsgiver. En aktionær, der i et par år havde været direktør i det selskab, der afholdt generalforsamlingen, ansås ikke berettiget til at anfægte beslutningen, idet han selv havde været vidende om, at de nævnte aktier reelt ikke tilhørte de pågældende funktionærer, men deres arbejdsgiver, og idet han ikke tidligere havde rejst indsigelse mod denne fremgangsmåde.

Der kan ikke indfortolkes et afkald deri, at en aktionær *undlader særskilt at anfægte senere generalforsamlingsbeslutninger*, der baserer sig på den anfægtede³⁶.

Sluttelig kan det spørges, i hvilket omfang *identifikationssynspunkter* medfører, at en aktionærs anfægtelsesret er fortabt. Hvis aktionæren er repræsenteret ved fuldmægtig, må sådanne handlinger fra fuldmægtigens side, som ville medføre anfægtelsesrettens fortabelse i henhold til det foran anførte, hvis de udførtes af aktionæren selv, blive bindende for aktionæren³⁷. Dette må også gælde, hvis fuldmægtigen handler uden for sin bemyndigelse. Derimod kan det næppe gælde, hvis fuldmægtigen kendeligt for dirigent, ledelse og generalforsamling handler uden for sin legitimation, eller hvis fuldmægtigens handlinger kan tilsidesættes som følge af svig eller urigtige forudsætninger³⁸. Formentlig bør der heller ikke ske identifikation, hvor der er tale om en fuldmagt, som for nogen tid siden inden for gyldighedsperioden i AL § 66, stk. 2, er givet til selskabets ledelse eller en anden aktionærgruppe i forbindelse med en fuldmagtsindsamling, og hvor aktionæren ikke har kunnet forudse den på generalforsamlingen opståede situation.

Er *stemmeretten overdraget særskilt*, kan det spørges, om aktieejeren skal identificeres med den stemmende, og hvem af de to anfægtelsesretten overhovedet tilkommer. Spørgsmålet ses ikke drøftet, men efter min opfattelse må anfægtelsesretten tilkomme den stemmeberettigede, hvis

35. Möser s. 86. Hémard-Terré-Mabilat s. 55.

36. Möser s. 87.

37. Blok s. 582.

38. Samme a. st.

handlinger eller undladelse således må blive afgørende for spørgsmålet om anfægtelsesrettens fortabelse.

Endelig kan det spørges, om den, der *efter generalforsamlingen erhverver aktier*, skal identificeres med overdrageren. Det er klart, at man ikke afskæres fra at anlægge anfægtelsessøgsmål, blot fordi man først er blevet aktionær efter generalforsamlingen³⁹. Derimod må det sikkert antages, at man i henseende til et udtrykkeligt eller stiltiende afkald på anfægtelsesmuligheden indtræder i cedentens retsstilling⁴⁰. I modsat fald ville der blive åbnet muligheder for omgåelse.

39. Sindballe-Klerk s. 244 f.

40. Blok s. 582.

VIII. Andre retsfølger end ugyldighed ved mangelfulde beslutninger

1. Erstatning

1.1. Indledning

Den følgende gennemgang af erstatningsansvaret er på ingen måde udtømmende og foretager ingen gennemgang af almindelige erstatningsregler, men kun af de forhold, der er af speciel interesse i forbindelse med generalforsamlingsbeslutninger. Erstatningsreglerne kan her være et væsentligt supplement eller alternativ til ugyldighed: Hvor det ikke er tilstrækkeligt at fastslå beslutningens ugyldighed, idet den har medført tab for selskab, aktionærer eller andre, bliver erstatningsreglerne af betydning. Erstatning kan kræves, selv om der ikke påstås ugyldighed.

International-privatretligt antages det almindeligvis, at selskabsdeltageres ansvar beror på stiftelseslandets lov¹. Er der imidlertid en klar tilknytning til et andet land, hvor en skadevoldende handling foretages, kan det sikkert ikke være udelukket at påberåbe de dér gældende erstatningsbestemmelser.

Hvis majoriteten ignorerer en dom, der i medfør af AL § 81 kender en generalforsamlingsbeslutning ugyldig, kan erstatningsreglerne blive den skadelidte minoritets eneste effektive redning².

1.2. Stifternes ansvar

Stifternes ansvar reguleres af den almindelige erstatningsregel for stiftere, bestyrelsesmedlemmer og direktører i AL § 140, jfr. herom straks nedenfor. Medens selve underskriften på stiftelsesoverenskomsten nor-

1. Philip s. 359.

2. Rodhe: »Kan minoritetsskyddet i aktiebolagen gøres effektivare?«. Festskrift til Borum, 1964, s. 432. Rodhe s. 234.

malt vil medføre ansvar for skadevoldende, culpøse forhold i forbindelse med denne, kan der ikke automatisk bestå et stifteransvar for skadevoldende handlinger hidrørende fra beslutninger på den konstituerende generalforsamling. En stifter kan jo helt være fraværende og uden viden eller burde-viden om, hvad der foregår dér.

I ØLD af 20/12 1972 (12. afd. nr. 139/72) gjorde en kreditor i et likvideret aktieselskab gældende, at stifterne var personligt ansvarlige for gælden, blandt andet fordi der efter kreditors opfattelse var så grove mangler ved regnskab, revision og ledelse, at der slet ikke forelå et aktieselskab. ØLR frifandt imidlertid stifterne og lagde herved blandt andet vægt på, at kreditors sikkerhed ikke var forringet i væsentlig grad ved selskabets overtagelse af gælden.

1.3. Selskabets ansvar

Medens AL §§ 140, 141 og 142 regulerer stifteres, bestyrelsesmedlemmers, direktørers, vurderingsmænds, revisorers, granskingsmænds og aktionærers erstatningsansvar, behandler AL intetsteds *selskabets ansvar* i forbindelse med skadevoldende generalforsamlingsbeslutninger. Hvor en generalforsamlingsbeslutning krænker lighedsprincippet eller aktionærers individualrettigheder eller (i øvrigt) medfører tab for aktionæren, må dennes erstatningskrav kunne rettes mod selskabet som sådant³. Selskabet kan ikke til støtte for ansvarsfrihed påberåbe sig, at det ikke hæfter for de beslutninger, generalforsamlingen træffer⁴. Ledelsen skal nægte at efterkomme generalforsamlingsbeslutninger, i det omfang disse er ugyldige som stridende mod AL eller vedtægterne, jfr. AL § 63, 2. pkt., men der ses ikke i denne bestemmelse at være hjemmel til at nægte iværksættelsesforanstaltninger for så vidt angår beslutninger, der er gyldige, men pådrager selskabet erstatningsansvar.

Hvor beslutningen strider mod tredjemands rettigheder, men tredje- mand ikke kan påberåbe sig selskabsretlig ugyldighed, vil der være anledning til at rette erstatningskravet mod selskabet⁵. Således kan der blive tale om erstatningsansvar, hvis generalforsamlingen træffer beslutninger, som indebærer brud på de rettigheder, der tilkommer indehavere af konvertible gældsbreve. Er der ved aftale tillagt tredje- mand ret til at forlange kapitalforhøjelse, men træffer generalforsamlingen beslutning i strid hermed, kan der ligeledes opstå et erstatningsansvar for selskabet⁶.

3. Gomard s. 408.

4. Torp s. 275.

5. SOU 1971:15 s. 239. Se endvidere Dyrbye, 3. udg., s. 54 ff.

6. Krenchel s. 96.

1.4. Revisors ansvar

Også *revisors* ansvar skal bedømmes efter reglen i § 140, jfr. § 141. Ved bedømmelsen skal revisors handlinger sammenholdes med begrebet god revisionsskik, jfr. UfR 1978.653 HD⁷. Ansvarsmulighederne er her mangfoldige. Der kan være tale om forkert eller utilstrækkelig påtegning på regnskabet eller forkerte oplysninger på generalforsamlingen⁸.

1.5. Dirigentens ansvar

Dirigenten optræder ikke som selskabsorgan og er ikke omfattet af AL's erstatningsregler, hvorimod han kan pådrage sig erstatningsansvar efter dansk rets almindelige regler, hvis han begår fejl ved ledelsen af generalforsamlingen eller bekræfter protokoludskrifter med urigtigt indhold, hvorved der forvoldes tab for selskab, aktionærer eller tredjemand⁹.

1.6. Udenforståendes ansvar ved beslutningsapprobation

Hvor det i vedtægterne er foreskrevet, at *udenforstående* – oftest en institution eller en offentlig myndighed – skal *approbere vedtægtsændringer* eller andre generalforsamlingsbeslutninger som betingelse for disses gyldighed, vil der kunne opstå erstatningsansvar for den pågældende tredjemand ved approbation af retsstridige beslutninger.

Jfr. herved IFL § 19, hvorefter *investeringsforeningens* depotselskab er ansvarlig efter dansk rets almindelige regler over for investeringsforeningen for enhver skade, som foreningen måtte lide som følge af manglende eller mangelfuld opfyldelse af depotselskabets forpligtelser. Til disse forpligtelser hører i henhold til IFL § 18, litra d, at påse, at udbetaling af udbytte eller henlæggelse af overskud til forøgelse af formuen foregår i overensstemmelse med vedtægternes regler herom.

7. Gomard: Revisors stilling i retlig belysning s. 69.

8. Som anført af Gomard kan det næppe heller udelukkes, at en aktiesælger i et selskab, hvis aktier har stået alt for lavt i kurs, bl.a. fordi regnskabet har hemmeligholdt meget betydelige reserver, kan kræve erstatning for sit tab af revisor. Gomard a.v. s. 63, note 12.

9. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 306.

1.7. Aktionærers ansvar

Hvad angår *aktionærer* er udgangspunktet, at de principielt er uden ansvar for selskabets forpligtelser¹⁰. Også før AL 1973 § 142 antoges det imidlertid, at ansvar kunne pålægges en aktionær i ekstraordinære situationer, hvor aktionæren aktivt har medvirket til vedtagelsen af eller gennemførelsen af åbenbart uredelige foranstaltninger¹¹. Med AL 1973 § 142 blev denne særlige mulighed for »Haftungsdurchgriff« kodificeret¹².

Meget strenge betingelser skal være opfyldt: Subjektivt skal der foreligge forsæt eller grov uagtsomhed, og de normer, hvormed der sammenlignes ved culpabedømmelsen, er alene AL og dette selskabs vedtægter. Motiverne anser reglens væsentligste funktion for at være præventiv¹³. Uanset bemærkningerne om »Haftungsdurchgriff« må det understreges, at der ikke er tale om en hæftelsesregel, men en egentlig erstatningsregel¹⁴. Den vil navnlig kunne få betydning i selskaber med få aktionærer, hvor der relativt tilkommer den enkelte betydelig indflydelse¹⁵.

Korsø Jensen anser reglen for at være »udtryk for en teoretisk betragtning uden synderlig jordforbindelse«¹⁶. Jeg er ikke helt enig i denne betragtning, idet det næppe kan udelukkes, at der kan forekomme selskaber, hvis ledelse er indsat af en aktionær med en bestemmende indflydelse, som selv holder sig i baggrunden og trækker i trådene. Hvis denne indflydelse bliver misbrugt, kan der være rimelig anledning til at statuere ansvar hos storaktionæren.

Et andet, ikke helt upraktisk eksempel på reglens anvendelsesområde er, at aktionærer stemmer for et årsregnskab, som de véd er urigtigt, hvorved der påføres selskabet, andre aktionærer eller tredjemand tab¹⁷.

Det må fastholdes, at reglen ikke har til formål at pålægge erstatningspligt i tilfælde, hvor aktionærer stemmer for en disposition, der viser sig at blive tabgivende, for eksempel på grund af konjunkturafmatning¹⁸. Har aktionæren imidlertid en sikker formodning om, at dispositionen vil blive tabforvoldende, og stemmer han alligevel derfor, måske fordi den på en

10. Bet. 1969 s. 174.

11. Gomard s. 414.

12. Gomard: Grundrids s. 146. Reglen har forbillede i norsk og svensk ret. Bet. 1969 s. 174. Gomard s. 413 f. Rodhe s. 209.

13. Bet. 1969 s. 177.

14. Poul Holmgaard i J 1976.24.

15. Bet. 1969 s. 175. Korsø Jensen UfR 1974 B s. 325.

16. Korsø Jensen UfR 1974 B s. 325.

17. Gomard s. 414. Bet. 1969 s. 177. Hørlyck s. 153.

18. Bet. 1969 s. 174.

eller anden måde vil begunstige ham, jfr. nedenfor om § 80, må erstatningspligt kunne statueres¹⁹. Det må sikkert antages, at aktionærene ved culpavurderingen skal bedømmes efter forskellige normer, alt efter hvilken indflydelse de har i selskabet. Kravet til hoved- og eneaktionærer må skærpes²⁰, hvilket ligeledes må gælde kravene til et moderselskabs handlinger i datterselskabet²¹. Hvor stat eller kommune deltager med en betydelig eller bestemmende indflydelse i aktieselskabet, må der formentlig forlanges større agtpågivenhed end hos andre aktionærer²².

Anvendelsen af § 142 vil være nærliggende ved generalforsamlingsbeslutninger *i strid med generalklausulen* i § 80²³. Selv om de skadelidte vil have et erstatningskrav mod bestyrelse og direktion i medfør af § 140, jfr. § 63, 2. pkt., kan kravet mod en bestemmende storaktionær i medfør af § 142 måske blive den skadelidtes eneste chance for at opnå dækning for erstatningskravet.

En *storaktionærs erstatningspligt* kan opstå, fordi han tilskynder ledelsen til at overtræde AL eller vedtægterne, hvorved der opstår tab for selskabet eller de øvrige aktionærer. Erstatningsansvar mod medlemmer af ledelsen vil måske være udsigtsløst på grund af deres økonomiske forhold. Her bliver AL § 142 af betydelig værdi²⁴. Da en sådan påvirkning typisk vil blive udøvet uden for generalforsamlingen, falder forholdet for så vidt uden for nærværende fremstilling, men det kan dog tænkes, at storaktionæren netop *tilskynder ledelsen til i forbindelse med generalforsamlingen at give aktionærene forkerte oplysninger for at bevæge dem til at træffe en beslutning*, der stemmer med storaktionærens interesser.

AL § 113, stk. 1, indeholder en regel om aktionærers *hæftelse i tilfælde af ulovlige udbetalinger*. Reglen er *ikke en erstatningsregel*, men en regel, der stemmer med almindelige retsprincipper om urigtige udbetalinger²⁵.

Tilbagebetalingskravet efter § 113, stk. 1, er kun objektivt i andre tilfælde end ved udbytte, hvorimod udbyttetilbagebetaling er betinget af, at aktionæren indså eller burde have indset, at udbetalingen var ulovlig. Før 1982 påhvilede bevisbyrden aktionæren, medens den i 1982 under indtryk af art. 16 i 2. *selskabsdirektiv* pålagdes selskabet. Samtidig forhøjedes renten

19. Bet. 1969 a. st.

20. Bet. 1969 s. 177. Hørlyck s. 154.

21. Gomard: Grundrids s. 102.

22. von Eyben i: Statslige og kommunale aktieselskaber, Festskrift til Borum, 1964, s. 141.

23. Bet. 1969 s. 177. Hørlyck s. 154. SOU 1971:15 s. 245.

24. Rodhe s. 213. Bet. 1969 s. 177.

25. Bet. 1969 s. 155 og 157 samt 174. Se endvidere den tidligere nævnte VLT 1944.297.

af tilbagebetalingskravet til Nationalbankens diskonto +4 %²⁶. God tro kan eksempelvis bestå, hvor der var fejl i regnskabet, uden at dette kunne ses af en ukyndig²⁷. God tro vil derimod næppe kunne antages at have bestået hos aktionærer med nær tilknytning til selskabet og med aktiv deltagelse deri.

Derimod indeholder § 113, stk. 2, en erstatningsregel: Er et *tilbagebetalingskrav efter stk. 1 uerholdeligt*, for eksempel på grund af insolvens hos modtageren, eller kan søgsmålet om indbetaling ikke gennemføres på grund af god tro ved udbytteudbetalingen, er »de, som har medvirket til beslutningen om udbetalingen eller gennemførelsen af denne eller til opstillingen eller godkendelsen af den urigtige regnskabsopgørelse«, ansvarlige efter erstatningsreglerne i §§ 140–143. Dette ansvar vil under de strenge betingelser i § 142 også kunne ramme aktionærer, der har medvirket til generalforsamlingsbeslutningen²⁸.

§ 113 taler om udbetaling til aktionærerne i strid med bestemmelserne »i denne lov«. Hvad bliver konsekvensen, hvis generalforsamlingen beslutter udbetaling i strid med en udbyttebegrænsningslov, for eksempel fordi loven fortolkes forkert eller der sker fejl ved beregningerne? Da det jo netop antages, at reglen om tilbagebetaling fra en ondtroende aktionær er udslag af et almindeligt retsprincip, må noget tilsvarende sikkert antages i denne situation. Udbyttebegrænsningslovene indeholder normalt en bestemmelse, hvorefter der kan pålægges dem, der er ansvarlige for beslutningen, at indbetale et tilsvarende beløb til selskabet²⁹. Reglen må sikkert forstås i overensstemmelse med de almindelige erstatningsregler i §§ 140–143, jfr. § 113, stk. 2, i.f.

I tilfælde af *kapitaltab som nævnt i AL § 69 a* vil der sikkert kunne opstå erstatningspligt for aktionærer, der på generalforsamlingen stemmer imod nødvendige foranstaltninger, herunder selskabets opløsning, med den følge, at der opstår et (yderligere) tab for selskabets kreditorer og øvrige aktionærer³⁰.

Ved *overtrædelse af en stemmeretsaftale*, særligt en stemmebindingsaftale, vil en aktionær kunne blive erstatningspligtig overfor sin medkontrahent, men dette ansvar må støttes på almindelige erstatningsretlige grundsætninger. Det er ikke et selskabsretligt ansvar efter AL § 142. I øvrigt har Roos sikkert ganske ret, når han anfører, at erstatning er et

26. Se nr. 51 a i brev af 9/12 1977 fra Gomard-panelet. Krenchel s. 193.

27. Rodhe s. 94.

28. Gomard s. 414. Bet. 1969 s. 174 og 177 samt s. 157.

29. Jfr. således § 6 i lov nr. 58 af 15/2 1974, § 6 i lov nr. 50 af 11/3 1975, § 7 i lov nr. 414 af 20/8 1976 og § 8 i lov nr. 531 af 28/12 1979.

30. Rodhe s. 257.

uhensigtsmæssigt retsmiddel i disse situationer³¹. I stedet anbefaler han konventionalbod, for eksempel fastsat i forhold til størrelsen af de aftalebundne aktieposter³².

Kan en aktionær blive erstatningsansvarlig som følge af den skade, han måtte tilføje selskabets omdømme (»tab, tort og kreditspilde«) i forbindelse med en af ham indgivet *granskningsanmodning* i henhold til § 95, stk. 2, eller med et af ham anlagt *anfægtelsessøgsmål* i medfør af § 81? Som udgangspunkt må spørgsmålet klart besvares benægtende. Den for selskabet »infamerende« virkning af disse lovlige foranstaltninger er en beklagelig, men ikke ansvarspådragende følge af beføjelsens udøvelse. Der kan dog muligvis tænkes ganske ekstreme situationer, hvor en virksomhed eksempelvis har opkøbt aktier hos et konkurrerende aktieselskab og indledt gransknings- eller anfægtelsessag i den åbenbare hensigt at tilføje selskabets omdømme skade. I sådanne særlige situationer kan det næppe udelukkes, at et ansvar kan komme på tale, støttet på almindelige erstatningsregler, ikke på § 142.

Art. 95, stk. 4, i udkastet til statut for *europæiske aktieselskaber* bestemmer, at retten på selskabets begæring efter indhentelse af en udtalelse fra sagsøgeren kan bestemme, at denne skal stille sikkerhed for den eventuelle skade, som måtte forårsages af anfægtelsessagen eller af udsættelsen af beslutningens udførelse, for det tilfælde, at rettens afgørelse måtte komme til at gå ud på, at en anfægtelsesgrund åbenbart ikke foreligger.

Sluttelig bemærkes, at *lempelses- og regresreglerne i AL § 143* ikke blot gælder for ledelsens, men også for aktionærernes ansvar.

1.8. Bestyrelsesmedlemmers og direktørers ansvar

Bestyrelsesmedlemmers og direktørers erstatningsansvar reguleres af den tidligere nævnte § 140. Det er indlysende, at den skadevoldende handling kan ske ikke blot i forbindelse med den daglige ledelse, men også i forbindelse med en generalforsamling, herunder ved afgivelse af oplysninger til denne.

I UfR 1972.835 ØLK søgte A, der var aktionær i et aktieselskab i likvidation, dettes bestyrelse og direktion med påstand om erstatning, fordi A's aktiepost var blevet værdiløs. A gjorde gældende, at ledelsen havde siddet forskellige bestemmelser i vedtægterne overhørig, nemlig bestemmelser om indbetaling af aktiekapital, aktionærers forkøbsret til aktier, indkaldelse af generalforsamling og regnskabsaflæggelse. A gjorde endvidere gældende, at han

31. Roos s. 374.

32. Roos s. 94, 374 ff. og 404.

blandt andet som følge af den manglende overholdelse af indkaldelsesforskrifterne ikke havde haft mulighed for at varetage sine aktionærinteresser. Ledelsen påstod afvisning eller frifindelse, allerede fordi likvidator havde afslået at anlægge sag mod ledelsen. ØLR tillod realitetsbehandling, idet adgangen til at gennemføre søgsmålet ikke kunne bero på, hvordan man fra likvidators side stillede sig med hensyn til ansvarsspørgsmålet. Sagen hævedes imidlertid som forligt. Udenretligt forligtes den således, at der betaltes halvdelen af det påståvnte beløb, hvilket dog ikke fremgår af UfR's referat.

Det *normsæt, hvormed ledelsens handlinger skal sammenholdes*, er forskelligt, alt efter om skaden er tilføjet enten (1) selskabet eller (2) aktionærer, kreditorer eller tredjemand i øvrigt. I tilfælde (2) skal der alene sammenholdes med AL og vedtægterne, jfr. § 140, 2. pkt., i. f.

Bevisbyrden for culpa er ligefrem.

Tysk AktG § 117, stk. 2, 2. pkt., foreskriver omvendt bevisbyrde: »Ist streitig, ob sie (i.e.: bestyrelsesmedlemmer og direktører) die Sorgfalt eines ordentlichen und gewissenhaften Geschäftsleiters angewandt haben, so trifft sie die Beweislast«.

Ligeså art. 14, stk. 2, i udkastet til 5. *selskabsdirektiv* hvorefter ledelsens medlemmer kan befri sig for ansvaret, *hvis de beviser, at der ikke kan tilregnes dem nogen uforsvarlig adfærd*.

Bliver ledelsen *ansvarsfri, hvis dispositionen er godkendt af generalforsamlingen*? Tysk AktG § 93, stk. 4, besvarer spørgsmålet bekræftende for så vidt angår ansvaret overfor selskabet³³. Efter dansk ret må spørgsmålet som udgangspunkt besvares ud fra en henvisning til AL § 63, hvorefter ledelsen ikke må efterkomme ugyldige generalforsamlingsbeslutninger. Ledelsen har en selvstændig prøvelsespligt og kan derfor ikke henholde sig til den omstændighed, at man blot har eksekveret en generalforsamlingsbeslutning. I situationer, hvor generalforsamlingsbeslutningen er tabforydende *uden at være ugyldig*, kan det imidlertid ikke afvises, at generalforsamlingens godkendelse af den tabgivende handle måde vil indebære ansvarsfrihed i forhold til selskabet, når generalforsamlingen har haft tilstrækkelige og rigtige oplysninger om sagen.

Erstatningspligt for ledelsen kan opstå, hvis den i tilfælde af *kapitaltab* som nævnt i AL § 69 a undlader at indkalde generalforsamlingen, redegøre for selskabets økonomiske stilling og stille forslag om de foranstaltninger, der bør træffes. En bestemmelse i det oprindelige lovforslag³⁴ om omvendt bevisbyrde, således at bestyrelsesmedlemmernes ansvar skulle indtræde, medmindre de godtgør, at de hverken indså eller burde indse, at halvdelen af aktiekapitalen var tabt, udgik³⁵.

33. Hefermehl s. 19.

34. Forslaget til § 140, stk. 2.

35. Et flertal i Gomard-panelet havde fundet den almindelige culpa-regel tilstrækkelig.

2. Indløsning

En indløsningsbestemmelse fandtes ikke før AL 1973.

I UfR 1955.932 ØLD misligholdtes et forlig om selskabets virksomhed, og den forurettede aftalepart påstod og fik indløsning. Dommen var dog ikke udtryk for nogen almindelig indløsningsret, idet parternes processuelle standpunkter var således, at de blot ønskede rettens afgørelse af, om en væsentlig misligholdelse forelå, medens der i øvrigt var enighed om indløsning som en konsekvens af en eventuel sådan misligholdelse¹.

AL § 142, 2. pkt., giver nu retten mulighed for at dømme en aktionær, som ved forsætlig eller groft uagtsom overtrædelse af AL eller vedtægterne har tilføjet en anden aktionær skade, til at indløse den skadelidende aktionærs aktier. Det er en forudsætning, at retten af hensyn til faren for fortsat misbrug og forholdene i øvrigt finder, at der er særlig grund til indløsningen.

Reglen supplerer dels reglen om aktionærers erstatningspligt i § 142, 1. pkt., dels opløsningsreglen i § 119 om langvarigt misbrug af indflydelse m.v. Indløsningsreglen kan subjektivt finde anvendelse ved forsæt eller grov uagtsomhed, medens opløsningsreglen i § 119 kræver forsæt.

Det ses anført, at indløsningsreglen er væsentlig i tilfælde, hvor dokumentation for et lidt tab glipper eller i øvrigt er meget vanskelig². Hertil må dog siges, at § 142, 2. pkt., ved anvendelsen af ordet »desuden« synes at forudsætte, at et tab i henhold til 1. pkt. *er dokumenteret*, og at indløsningsreglen snarere har betydning ved at give den forurettede aktionær ret, men ikke pligt til at komme helt ud af selskabsforholdet³.

Indløsningsreglen er *ikke et alternativ til ugyldighed*, eksempelvis til ugyldighed i henhold til generalklausulen i § 80, men et supplement dertil. Der kan således ikke foreskrives indløsning i stedet for, men kun sammen med ugyldighed og kun efter påstand fra sagsøgeren⁴.

Bestemmelsen kan eksempelvis få betydning, hvor majoriteten ignorerer én eller flere domme, der statuerer generalforsamlingsbeslutningernes ugyldighed.

Indløsningspligten *påhviler de skadevoldende aktionærer*, ikke selskabet.

Indløsningskursen fastsættes »under hensyn til selskabets økonomiske stilling og til, hvad der efter omstændighederne i øvrigt findes rimeligt«.

1. Gomard s. 273 og 345.

2. Kjølbjerg UfR 1973 B s. 264. Bet. 1969 s. 177.

3. Rodhe s. 236.

4. Bet. 1969 s. 118 f.

1964-motiverne anførte, at der må være tale om værdien af selskabet som »going concern« opgjort på grundlag af regnskaberne for de senere år og en vurdering af fremtidsudsigterne, hvorimod skattekursen og værdien ved eventuel likvidation ikke kan være afgørende. På aktivsiden må ifølge disse motiver hensyn tages til good-will og hemmelige reserver og på passivsiden til skattetilsvær og til pensionsforpligtelser⁵. 1969-motiverne siger blot, at der hverken er tale om likvidations-, skatte- eller børskursen, men om »værdien af aktierne, når selskabets virksomhed skal fortsættes, under hensyntagen til selskabets udsigter, dets likviditet og reserver«⁶. Med støtte i en svensk højesteretsdom i Nytt juridisk Arkiv 1957/1 og 14 fremhæver *Borum*, at vi også herhjemme bør ansætte kursen til »aktiens virkelige værdi«. *Borum* anfører endvidere, at aktiernes egenkab af minoritetsaktier i denne forbindelse er uden betydning⁷. *Dahlgreen-Moberg* påviser⁸, hvilke kolossale diskrepanser der kan være mellem forskellige skønsmænds og instansers skøn over de samme aktiers værdi, og disse forfattere drager heraf den lære, at der ikke findes nogen objektiv værdi af en virksomhed, og at værdien oftest beror på vurderingssituationen⁹.

*Borum*s opfattelse, hvorefter aktierne skal vurderes, *som om de var majoritetsaktier*, er uden tvivl korrekt¹⁰. Deskriptivt kommer *Dahlgreen-Moberg*¹¹ til samme resultat ved deres gennemgang af en lang række vurderinger i voldgiftssager.

Borum tør ikke tage stilling til, om vurdering skal ske ud fra *afkastningsværdien* eller ud fra *substansværdien* (»slagteværdien«)¹². For kontrollens skyld mener han, at begge metoder bør forsøges anvendt. I NJA 1957.1 anvendte den svenske HR substansværdien¹³. *Dahlgreen-Moberg*s undersøgelse af voldgiftsretternes praksis viser, at de fleste vurderinger er baseret på afkastet.

Børskursen synes ikke altid at være tilstrækkelig, fordi der kan være skjulte reserver, patentrettigheder m.v., som ikke giver sig udslag i kursen, eller fordi selskabet kan have ført en restriktiv udbyttepolitik, som

5. Bet. 1964 s. 162.

6. Bet. 1969 s. 177.

7. *Borum* i UfR 1966 B s. 102. Gunnar Flodhammar: Tvångsinlösen av aktier i SvJT 1971.102 ff.

8. Se side 48 f.

9. Se i samme retning Flodhammar s. 104.

10. Rodhe s. 239. *Dahlgreen-Moberg* s. 56. NJA 1957.1.

11. Side 69.

12. *Borum* UfR 1966 B s. 103.

13. *Dahlgreen-Moberg* s. 49.

har påvirket kursen nedad¹⁴.

Ej heller spørgsmålet om *vurderingstidspunktet* løses i AL. Medens en langvarig sag verserer, kan der ske betydelige værdisvingninger. Der må sikkert tages hensyn til begivenheder så nært frem til sagens optagelse til dom som muligt¹⁵, og den udløste aktionær må sikkert finde sig i visse svingninger som følge af konjunkturer m.v. Derimod skal aktionæren ikke finde sig i en væsentlig værdinedgang som følge af majoritetens dispositioner foretaget med det formål at udhule værdien af indløsningspligten, ligesom han ifølge Dahlgreen-Moberg næppe heller bør have andel i værdistigninger som følge af rationalisering eller andre foranstaltninger iværksat af majoriteten¹⁶.

I UfR 1977.61 HD opstod der spørgsmål om indløsningskursen ved fusion. Generalforsamlingen besluttede fusion den 29/3. Selskabet tilbød kurs 295 svarende til børskursen den 28/3. Skønsmænd udmeldt i august s.å. lagde vægt på, at selskabet var ophørt med alle erhvervmæssige aktiviteter. Derfor kunne hverken »price/earning-ratio« (den pris, aktiekøberen betaler for at deltage i 1 kroners overskud) eller børskursen være afgørende. Skønsmændene udregnede likvidationskursen til 385, som de lagde til grund. Både ØLR og HR godkendte imidlertid kurs 295. HR's flertal fandt, at udgangspunktet ved børsnoterede aktier måtte tages i aktiernes værdi, således som denne er kommet til udtryk i børskursen. De udtrædende aktionærer vil ifølge HR's flertal ikke, når selskabet netop fortsætter sin virksomhed, have krav på at blive stillet, som om likvidation fandt sted, og der forelå ikke i sagen særlige omstændigheder, som kunne begrunde beregning efter likvidationskursen. Mindretallet lagde vægt på de meget likvide aktiver og på, at selskabet ikke kunne bedømmes som »going concern«. Aktierne var i kvartalet før generalforsamlingen faldet fra kurs 374 til ca. 300, formentlig blandt andet på grund af fusionsplanerne. Da de udtrædende aktionærer ikke under sagen havde påberåbt sig en tidligere børskurs (!), lagde mindretallet skønsmændenes kurs til grund.

I utrykt ØLD af 13/3 1954 (6. afd. nr. 7/54) udtrådte en aktionær af et selskab, som han og medaktionæren tidligere havde drevet som interessentskab. Den udtrædende, der havde en minoritetspost, gjorde gældende, at der var truffet mundtlige aftaler om fremgangsmåden i denne situation, og at den betaling, han skulle have for sine aktier, også skulle inkludere good-will-betaling. ØLR fandt det ikke godtgjort, at der forelå en mundtlig aftale, og fandt ej heller holdepunkt for kravet om, at købesummen skulle forhøjes med good-will'en.

14. Borum UfR 1966 B s. 103.

15. Dahlgreen-Moberg s. 69.

16. Dahlgreen-Moberg s. 58 f.

3. Straf

Medens AL 1930 § 86, stk. 1, generelt foreskrev bødestraf for overtrædelser, som ikke faldt ind under straffeloven, er AL 1973 §§ 160 og 161 formuleret således, at det konkret angives, hvilke overtrædelser der er belagt med straf. Man har haft for øje, at en række andre sanktionsformer end straf – særligt ugyldighedsvirkningen for generalforsamlingsbeslutninger og afskedigelse for så vidt angår bestyrelsen – vil kunne have den fornødne effekt¹.

Hvad angår *generalforsamlingsbeslutningernes indhold* kriminaliserer AL § 161, stk. 1, en række enkeltsituationer, nemlig aktieudstedelse til underkurs, beslutning om erhvervelse af egne aktier i strid med § 48, stk. 1–2, ulovlig uddeling af selskabsmidler og manglende henlæggelse til lovpligtig reservefond m.v. De sidste to tilføjelser blev gjort ved 1982-ændringen.

Udbyttebegrænsningslove sanktioneres oftest med straf, der pålægges selskabet som sådant.

Også i forbindelse med generalforsamlingsbeslutningers *tilblivelse* kan bestyrelsesmedlemmer og direktører pådrage sig strafansvar. Dette gælder eksempelvis ved manglende indkaldelse af og redegørelse over for generalforsamlingen i tilfælde af tab af halvdelen af aktiekapitalen, ligeså i tilfælde af manglende førelse og fremlæggelse af generalforsamlingsprotokol, jfr. § 161, stk. 1.

Straffelovens § 296, stk. 1, kriminaliserer blandt andet *urigtige eller vildledende angivelser* angående aktieselskabers forhold gennem offentlige meddelelser, i beretninger, regnskabsopgørelser eller erklæringer til generalforsamlingen. Der er tale om visse bedragerilignende forhold, der falder uden for § 279, men som dog medfører fare for, at nogen som følge af de urigtige eller vildledende erklæringer indgår på tabgivende dispositioner².

IFL § 59, stk. 2, kriminaliserer afgivelse af urigtige eller vildledende oplysninger om forhold vedrørende investeringsforeningen til blandt andet »noget foreningsorgan«, hvorved også forstås generalforsamlingen.

Bilag IV, punkt V, til udkastet til statut for *europæiske aktieselskaber* foreskriver kriminalisering af forsætlig afgivelse af urigtige oplysninger eller fortielse af væsentlige omstændigheder i årsregnskabet eller koncernregnskabet m.v.

I en utrykt underrettsdom af 5/12 1953³ blev bestyrelsen straffet for urigtige angivelser

1. Bet. 1969 s. 185.

2. Greve-Unmack Larsen-Lindegaard: Straffeloven, speciel del, 2. udg., 1980, s. 414. Se også Krenchel i UfR 1940 B s. 143. Endvidere Krenchel s. 351.

3. Citeret hos Krenchel s. 353.

om aktieselskabets regnskabsmæssige forhold til generalforsamlingen og offentligheden.

I UfR 1957.778 HD straffedes et bankaktieselskabs direktør blandt andet efter straffelovens § 296, stk. 1, nr. 2, idet han var skyld i, at bankens offentliggjorte årsregnskab, der blev forelagt generalforsamlingen, blev urigtigt.

I utrykt ØLD af 19/12 1951⁴ blev revisorerne straffet for at have afgivet urigtige og vildledende forklaringer og regnskaber overfor blandt andet generalforsamlingen.

I UfR 1969.782 ØLD straffedes en revisor efter straffelovens § 157 om grov eller oftere gentagen forsømmelse eller skødesløshed i tjenesten, idet han havde meddelt blank revisionspåtegning på et klart urigtigt regnskab⁵. Påtegningen var sket uden behørig undersøgelse, og regnskaberne indeholdt groft urigtige angivelser af virksomhedens varesalg og varelager, hvorved virksomheden opnåede lån og kredit hos sine bank- og forretningsforbindelser med betydelige tab for disse til følge.

Skafter nogen sig med forsæt uberettiget adgang til at deltage i en afstemning eller til at afgive flere stemmer, end der tilkommer vedkommende, eller bevirker han forsætligt, at afstemningen forvanskes, kan han straffes efter straffelovens § 304, stk. 1.

Bilag IV, punkt IV, i udkastet til statut for *europæiske selskaber* forlanger kriminalisering af den situation, hvor nogen til udøvelse af stemmeret på generalforsamlingen forsætligt *benytter de en anden person tilhørende aktier*, som han med dette formål har skaffet sig ved ydelse af eller løfte om særlige fordele, eller hvor nogen til en anden person med det angivne formål overlader aktier mod ydelse af eller løfte om særlige fordele.

En selskabsledelse, der foretager en strafbar handling, kan ikke opnå straffrihed under henvisning til, at handlingen tjener til iværksættelse af en generalforsamlingsbeslutning.

Efter omstændighederne kan dog, som påpeget af Nial, en frifindende dom i et anfægtelses-søgsmaal om den pågældende generalforsamlingsbeslutnings gyldighed medføre, at der ikke kan anses at have foreligget den fornødne tilregnelser⁶. Situationen forekommer ikke praktisk.

4. Opløsning

Mangler ved selskabsstiftelsen, som ikke afhjælpes, og som er af en sådan karakter, at de medfører ugyldighed, indebærer, at selskabet må træde i likvidation på samme måde som ved opløsning af eksisterende selskaber, jfr. art. 12, stk. 2, i 1. selskabsdirektiv.

4. Citeret hos Krenchel a. st.

5. Gomard: Revisors stilling i retlig belysning s. 56 f.

6. Nial s. 48 med note 66.

Er det påbudt i *vedtægterne*, at opløsning skal ske under bestemte forhold, jfr. AL § 116, stk. 2, 1. pkt., men beslutter generalforsamlingen ikke opløsning trods pligten dertil, opløses selskabet på overregistrators anmodning af skifteretten på selskabets hjemsted, jfr. § 117, stk. 1. Overregistrators beslutning kan ikke rekurreres til industriministeren, jfr. § 117, stk. 2, men kan domstolprøves.

Generalforsamlingen kan ikke tvinges til at *godkende et fremlagt regnskab*, men sanktionen ved undladelsen er opløsning, jfr. § 118¹. I den oprindelige udformning af bestemmelsen forudsatte opløsning, at selskabet i tre på hinanden følgende år ikke havde indsendt årsregnskab til aktieselskabsregisteret. Det forudsattes, at selskabets virksomhed i så fald oftest ville være ophørt². Da reglen imidlertid ikke fik den tiltænkte betydning, skærpedes den i 1982, således at den kan anvendes, allerede når ét regnskab udebliver efter fristens udløb. For at undgå urimelige konsekvenser er opløsningsmuligheden dog gjort fakultativ, og opløsning besluttet ikke før udløbet af en frist, der fastsættes af overregistrator, jfr. § 118, i.f.

§ 32, nr. 2, i udkastet til en lov om *kommanditselskaber* muliggør opløsning, hvis selskabet i to på hinanden følgende år ikke har indsendt årsregnskab til aktieselskabsregisteret.

Ej heller kan man tvinge generalforsamlingen til at *vælge den i AL og vedtægterne foreskrevne bestyrelse*, men undladelse er sanktioneret med opløsning, jfr. § 118. Generalforsamlingens forsømmelse af en *pligt til at vælge repræsentantskab* er ikke opløsningssanktioneret – repræsentantskabet forestår jo ikke selskabets ledelse, jfr. § 54, e.c.³.

Generalforsamlingens undladelse af at *vælge den i AL eller vedtægterne foreskrevne revision* var tidligere ikke sanktioneret med opløsning, fordi overregistrator i medfør af AL § 87 på *begæring* skal udnævne revisor i denne situation⁴. Eftersom overregistrator imidlertid ikke ex officio kan udnævne revisor i medfør af § 87, opstod der i praksis en række utilfredsstillende tilfælde, og dette forhold er ved 1982-ændringen søgt løst gennem en udvidelse af § 118, således at også mangel af den i AL eller vedtægterne foreskrevne revision medfører fakultativ opløsningsadgang. Også her skal overregistrator fastsætte en afhjælpningsfrist.

I forbindelse med *ændringer af aktieselskabslovgivningen* bestemmes det sædvanligvis, at overregistrator foranlediger selskabet opløst, hvis vedtægterne ikke inden en nærmere angiven frist er ajourført trods på-

1. SOU 1971:15 s. 230.

2. Bet. 1969 s. 162.

3. Se § 32, nr. 2, i udkastet til en lov om kommanditselskaber.

4. Bet. 1969 s. 161.

krav⁵.

Generalforsamlingens undladelse af at *vedtage fornødne foranstaltninger under den generalforsamling, der behandler kapitaltab* på halvdelen af aktiekapitalen, jfr. AL § 69 a, er ikke sanktioneret ved opløsning.

Cfr. *Apl* § 85, stk. 2, hvorefter en sådan undladelse er opløsningsgrund, og § 249, stk. 4, i udkastet til statut for *europæiske selskaber*, der om den nævnte situation, hvor halvdelen af aktiekapitalen er tabt, foreskriver, at selskabet efter udløbet af en frist på to år automatisk er at anse for opløst, hvis ikke generalforsamlingen har truffet beslutning om opløsning eller nedsættelse af aktiekapitalen⁶.

AL § 119 indeholder en *ganske ekstraordinær opløsningsadgang*. Opløsningen forudsætter:

- (1) Aktionærers forsætlige medvirken enten
 - (a) til en generalforsamlingsbeslutning i strid med generalklausulen i § 80 eller
 - (b) på anden måde,
- (2) misbrug af indflydelse i selskabet,
- (3) overtrædelse af AL eller vedtægterne,
- (4) at der foreligger særlig anledning til at beslutte opløsning,
 - (a) enten som følge af misbrugets langvarighed
 - (b) eller af andre grundeog endelig
- (5) at der nedlægges påstand om opløsning fra aktionærer, der repræsenterer mindst $\frac{1}{10}$ af aktiekapitalen.

Bestemmelsen fjerner den tidligere tvivl om, hvorvidt likvidation kunne fastsættes som følge af minoritetskrænkelser⁷.

Forbilledet for § 119 er *engelsk og norsk ret* om aktionærens mulighed for at kræve opløsning i tilfælde af andre aktionærers optræden i åbenbar modstrid med forudsætningerne med selskabsstiftelsen⁸.

Der skal være tale om et *meget groft misbrug*, og opløsning er den absolut sidste udvej, når ugyldighed, erstatning, indløsning og/eller straf har været overvejet eller brugt som sanktioner⁹.

Bestemmelsen forudsætter (med *Gomards* ordvalg) »et uovervindeligt

5. Jfr. således § 164, stk. 3 samt § 5, stk. 2, i lov nr. 266 af 16/6 1980 og § 6, stk. 2, i lov nr. 282 af 9/6 1982.

6. Bull. suppl. 4/75 s. 193 f.

7. Gomard s. 325.

8. Bet. 1969 s. 160 og 162.

9. Bet. 1969 s. 177.

og alvorligt modsætningsforhold« mellem selskabsdeltagerne¹⁰. Rodhe omtaler bestemmelsen som en sidste udvej ud af et »ulykkeligt ægteskab« mellem majoritet og minoritet¹¹.

I henseende til forholdets grovhed ses der en *strengere og strengere skala*, alt efter om der påstås

(1) erstatning,

(2) indløsning eller

(3) opløsning:

(1) Erstatning forudsætter tabsforvoldelse ved aktionærs forsætlige eller groft uagtsomme overtrædelse af AL eller vedtægterne.

(2) Indløsning forudsætter *desuden* en fortsat misbrugsrisiko.

(3) Opløsning forudsætter (retrospektivt) konstatering af et *faktisk* (langvarigt eller groft) misbrug.

Roos spørger med rette, om opløsningsbestemmelser virkelig er gavnlige for minoriteten¹². Tværtimod kan det være i majoritetens interesse at få selskabet opløst til »slagteværdi«, få den besværlige minoritet ud uden at skulle betale andel i good-will eller lignende, købe selskabets aktiver til scrapværdi under likvidationen og derefter fortsætte på egen hånd. – § 119 er sikkert et tveægget sværd for minoriteten.

Der er næppe tvivl om, at bestemmelsen kun yderst sjældent vil blive anvendt i praksis. Dens værdi er da også mest anset at være på det præventive plan¹³. Hvor præventivt den egentlig vil virke, når henses til de yderst strenge betingelser og den nævnte tvivlsomme værdi for minoriteten, kan nok diskuteres.

Ikke blot synes opløsning at være en yderst dårlig løsning for minoriteten, opløsningen kan også blive til betydelig skade for selskabets arbejdstagere og kreditorer¹⁴.

Det kan ikke være en forudsætning for anvendelsen af § 119, at det dokumenteres, at der vil være *overskud til minoriteten*, når selskabets gæld er betalt¹⁵.

Den overtrædelse af AL eller vedtægterne, som er en forudsætning for bestemmelsens anvendelse, behøver ikke at være foretaget af de pågældende aktionærer selv – de kan have *tilskyndet ledelsen dertil*¹⁶.

Bestemmelsen indeholder ingen begrænsning af, hvem de »aktionæ-

10. Gomard: Grundrids s. 123.

11. Rodhe s. 236.

12. Roos s. 401.

13. Boye Jacobsen J 1974.138.

14. Rodhe s. 237.

15. Cfr. om engelsk ret Gower s. 721.

16. Bet. 1969 s. 162.

rer« kan være, hvis misbrug kan udløse opløsning. Ifølge motiverne kan der være tale om en aktionærmajoritet, en hovedaktionær eller en af andre grunde særligt indflydelsesrig aktionær¹⁷.

§ 119 kan bruges af aktionærer, der repræsenterer *mindst 1/10 af aktiekapitalen*. Erhververen af en navneaktie må for at kunne udøve beføjelsen være noteret i aktiebogen eller have anmeldt og dokumenteret sin erhvervelse, jfr. § 27, 1. pkt.¹⁸. Ihændeleveraktionæren må dokumentere aktionærforholdet gennem forevisning af aktierne eller en frisk depotkvittering¹⁹.

Der er ikke hjemmel efter dansk – i modsætning til svensk – ret til at *beslutte indløsning i stedet for opløsning* efter påstand fra selskabet, hvis det ikke tiltrædes af aktionæren²⁰.

§ 119 må kunne anvendes i ekstreme *udsultningssituationer*. Det vil imidlertid ikke være tilstrækkeligt, at der føres en endog overordentlig »fedtet« udbyttepolitik. Generalforsamlingsbeslutningerne om det manglende eller meget lave udbytte må tillige være i strid med vedtægterne eller – mere praktisk – i strid med generalklausulen i § 80, fordi beslutningen åbenbart skaffer visse aktionærer eller andre en utilbørlig fordel på de udsultedes bekostning²¹.

Intertemporalt bemærkes, at § 119 finder anvendelse fra AL's ikrafttræden 1/1 1974, jfr. lovens hovedregel i § 162, stk. 1, 1. pkt. Man kan således næppe påberåbe sig misbrug, der er udøvet før nævnte dato, hvorimod misbrug, der er påbegyndt før denne dato, kan tænkes at fortsætte efter lovens ikrafttræden og derved muliggøre anvendelse af § 119²².

5. Andre retsfølger

5.1. Registreringsnægtelse

Registrering skal nægtes af aktieselskabsregisteret, hvis anmeldelsen eller »den anmeldte ordning« – d.v.s. de beslutninger m.v., der anmeldes til registeret – ikke (materielt) fyldestgør forskrifterne i AL eller selskabets vedtægter, eller dersom den beslutning, i henhold til hvilken »den an-

17. Bet. 1969 a. st.

18. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 159.

19. Gomard s. 212.

20. Bet. 1969 s. 160. Rodhe s. 237.

21. Bet. 1969 s. 157. Rodhe s. 238.

22. Bet. 1969 s. 190.

meldte ordning« er truffet, ikke (formelt) er blevet til på den måde, som AL eller vedtægterne foreskriver, jfr. i det hele AL § 157, stk. 1.

Der er ikke fuldstændig kongruens mellem området for beslutninger, der er ugyldige, og det område, hvor registrering skal nægtes. En beslutning kan være behæftet med fejl, der gør den mangelfuld, men dog ikke ugyldig¹, men desuagtet kan der blive tale om registreringsnægtelse. Derimod bør det omvendte ikke kunne blive tilfældet: registrering skal nægtes, hvis ugyldighed foreligger – forudsat registeret forsynes med sådanne oplysninger, at det bliver opmærksomt derpå.

Foreligger anfægtelighed i modsætning til nullitet, og er anfægtelsesfristen i AL § 81, stk. 2, udløbet, uden at anfægtelsessag er anlagt, kan registrering ske – nu er beslutningen jo gyldig. Dog kan der være behov for at kræve reparation. Foreligger nullitet, skal registrering under alle omstændigheder nægtes².

Undladelse af registrering er ikke ensbetydende med registreringsnægtelse.

I UfR 1962.563 ØLD beroede aktieselskabsregisterets registrering af nogle vedtægtsændringer på høringer af blandt andet advokatrådet, handelsministeriet og justitsministeriet. Anmelderen anlagde ca. to år efter den første anmeldelse (der var foretaget flere berigtigende anmeldelser) sag mod registeret med påstand om, at registrering nu skulle ske »med de rettelser og ændringer ..., som (registeret) måtte forlange«. Anmelderen fik imidlertid ikke medhold af ØLR i, at undladelsen måtte sidestilles med registreringsnægtelse.

Er et *revisorvalg* ugyldigt, for eksempel på grund af inhabilitet hos den valgte, nægter aktieselskabsregisteret registrering, jfr. § 157, stk. 1, og fremsættes der begæring derom af et bestyrelsesmedlem, en direktør eller en aktionær, udnævner overregistrator revisor, jfr. AL § 87, stk. 1. Fremsættes ingen begæring, kan opløsning blive følgen, således som § 118 nu er formuleret.

5.2. »Naturalopfyldelse«

Hvor det kan fastslås, at en generalforsamlingsbeslutning burde have været anderledes, er der plads for en art »naturalopfyldelse«. Som det vil blive omtalt nedenfor under XII.4. om påstandene under et anfægtelsessøgsmål, har retten nemlig i henhold til AL § 81, stk. 4, 1. og 2. pkt., hjemmel til at ændre en mangelfuld generalforsamlingsbeslutning, hvis

1. Jfr. foran VII.3.3 og VII.7.
2. Gomard s. 355.

der nedlægges påstand derom og retten er i stand til at fastslå, *hvilket indhold beslutningen rettelig skulle have haft*¹. Retten er altså ikke henvist til blot at virke som »kassationsdomstol«.

Cfr. § 61, stk. 1, i *lov om kommunernes styrelse*, hvorefter tilsynsmyndigheden kan sætte en kommunalbestyrelses beslutning ud af kraft, når beslutningen findes stridende mod lovgivningen. Tilsynsmyndigheden har derimod ingen mulighed for at sætte en anden beslutning i stedet for den annullerede². Det må anses for usikkert, om domstolene på *områder, hvor der ikke gælder en til AL § 81, stk. 4, svarende regel* – altså eksempelvis i forenings- og andelsretten – har hjemmel til at ændre generalforsamlingsbeslutningen i stedet for blot at ophæve den. *Kobbernagel* anser dette for muligt³, hvorimod *Hørlyck*⁴ nærmest besvarer spørgsmålet benægtende.

Retten foretager en egentlig realitetsprøvelse og sætter, hvis det er muligt, en anden realitetsbeslutning i stedet for generalforsamlingens mangelfulde beslutning. Har generalforsamlingen for eksempel besluttet at udbetale et udbytte på 10 %, medens AL §§ 110–112 sammenholdt med selskabets vedtægter fører til et maksimalt tilladt udbytte på 8 %, ophæver retten ikke beslutningen om de 10 %, men erstatter den materielt mangelfulde beslutning med en anden realitetsbeslutning, nemlig om 8 %. Hvis retten finder, at en beslutning strider mod generalklausulen i § 80, vil en ændring dog kun sjældent kunne forekomme. Giver retten eksempelvis minoritetsaktionæren medhold i, at udbyttet ud fra et »udsultningssynspunkt« burde have været højere, vil retten ikke kunne fastsætte et bestemt højere udbytte i stedet for det vedtagne, men må nøjes med at forkaste beslutningen.

Dette var sagsøgerne på det rene med i den foran under IV.2.1. citerede ØLD af 25/2 1983 (ØL 14. afd. nr. 316/1981), hvor sagsøgernes påstand alene lød på, at selskabet tilpligtedes at anerkende, at udbyttebeslutningerne var ugyldige.

Er der begået fejl under en afstemningsprocedure, således at et forslag fejlagtigt er anset forkastet, medens det burde være anset for vedtaget, ophæver retten ikke blot den (i formel henseende mangelfulde) negative realitetsbeslutning, men erstatter den med en anden realitetsbeslutning, nemlig med en positiv beslutning om forslagens vedtagelse. Er der begået fejl under en valghandling, således at A fejlagtigt er anset valgt i stedet for B, konstaterer retten, at B anses valgt⁵.

1. *Kobbernagel*: Dirigenten s. 47.

2. Jfr. *lov om kommunernes styrelse* ved Espersen og Harder, 3. udg., 1978, s. 165.

3. *Kobbernagel*: s. 47.

4. *Dansk andelsret* s. 248 f.

5. *Bet.* 1969 s. 119 f. *SOU* 1971:15 s. 245 f.

Skønt ændringsmuligheden efter § 81, stk. 4, tilsyneladende fremstår som et alternativ til ugyldighed – jfr. ordene »kendes ugyldig eller ændres«⁶ – er dette ikke tilfældet. Ændringen er ikke et alternativ til ugyldighed, men én af flere mulige reaktioner i tilfælde af ugyldighed. Som det fremgår af indledningen til § 81, stk. 4, er det netop en forudsætning for ændringshjemmelen, at beslutningen tillige omfattes af § 81, stk. 1, altså at den formelt eller materielt er mangelfuld. Ændring forudsætter således ugyldighed, og det vil derfor være rigtigst at sige, at retten i tilfælde, hvor en mangelfuld generalforsamlingsbeslutning er ugyldig, kan vælge at ophæve eller ændre beslutningen.

Ændringsmuligheden i § 81, stk. 4, er ikke en hjemmel til at ændre ud fra et hensigtsmæssighedsskøn, men til af legalitetsgrunde at anse den beslutning for truffet, som dokumenteres at burde være truffet.

En anden situation, hvor myndighederne har mulighed for at gennemtvinge en beslutning, som burde have været truffet – gennemtvinge »naturalopfyldelse« – foreligger, hvor generalforsamlingen ikke vedtager opløsning i tilfælde, hvor dette er påbudt i lovgivningen eller selskabets vedtægter, jfr. § 116, stk. 2, 1. pkt. I så fald opløses selskabet af skifteretten på overregistrators anmodning, jfr. § 117.

Derimod foreligger der i relation til tredjemand ingen mulighed for en selskabsretlig »naturalopfyldelse« – således at forstå, at tredjemand, der har en aftale med selskabet, ikke kan gennemtvinge en generalforsamlingsbeslutning i overensstemmelse med aftalen⁷. Den forurettede tredjemand må være henvist til at gøre erstatningskrav eller obligationsretlig naturalopfyldelse gældende efter almindelige obligationsretlige regler. Det er imidlertid foran under IV.2.4. og VII.1. drøftet, om ugyldighed kan statueres på begæring af en aktionær, hvis en generalforsamlingsbeslutning er i uoverensstemmelse med en aftale, hvori selskabet er part. Jeg har de nævnte steder antaget, at det ikke helt bør udelukkes at tillægge aktionæren en sådan ret, fordi en aftalestridig beslutning efter omstændighederne kan blive meget bekostelig og ubehagelig for selskabet. Accepteres dette standpunkt, må det antages, at den af aktionæren påberåbte ugyldighed kan medføre ændring af beslutningen, således at der i denne situation efter omstændighederne kan blive tale om en selskabsretlig »naturalopfyldelse«.

6. Fremhævet af mig.

7. Roos s. 404. Berning UfR 1975 B s. 258 om konvertible gældsbreve.

5.3. Reparation

Reparation af mangler ved en generalforsamlingsbeslutning, jfr. § 157, stk. 2, og foran under VIII.4., er *ikke* en retsfølge af mangler, men tværtimod en måde, hvorpå det efter omstændighederne kan undgås, at retsfølger indtræder.

5.4. Ny generalforsamling

I det omfang en ny generalforsamling tjener til reparation af mangler, er denne nye generalforsamling således ej heller en retsfølge af manglerne, men tværtimod et middel til at undgå, at ubehagelige retsfølger indtræder¹.

Spørgsmålet er imidlertid, om der alligevel findes situationer, hvor en ny generalforsamling kan blive en retsfølge af mangler.

I SHT 1918.268 havde dirigenten uretmæssigt afvist behandling af et emne, som var obligatorisk efter vedtægterne. Bestyrelsen dømtes til at indkalde en ny generalforsamling til behandling af emnet².

I UfR 1931.332 VLD fastslog retten, at en aktionær havde krav på, at bestyrelsen indkaldte en ekstraordinær generalforsamling til behandling af et forslag, som aktionæren havde fremsat forud for generalforsamlingen, men som var blevet utilstrækkeligt gengivet i den udsendte indkaldelse.

I UfR 1930.762 ØLD³ godkendtes en generalforsamling, skønt den blev holdt før udløbet af aktionærernes vedtægtsmæssige frist for indgivelse af forslag, idet bestyrelsen afgav løfte om at lade en ny generalforsamling afholde, såfremt forslag fra aktionærer fremkom inden for den vedtægtsmæssige frist. Resultatet kritiseres med rette af *Bache*⁴ og *Krenchel*⁵.

Som det fremgår af de citerede afgørelser, må det stillede spørgsmål sikkert besvares bekræftende.

En ny generalforsamling kan være en naturlig følge eller endog en retsfølge af ugyldighed: Er en beslutning, som selskabet ikke behøvede at gennemføre – altså en beslutning om et ikke-obligatorisk tema – blevet ophævet, *kan* selskabet – men det *skal* ikke – holde ny generalforsamling,

1. Gomard s. 108.

2. Samme s. 317.

3. Jfr. N. H. Bache UfR 1930 B s. 276.

4. Anførte sted.

5. Krenchel s. 256.

hvor beslutningen vedtages på materielt og formelt retmæssig måde. Her vil den ny generalforsamling være en *naturlig følge* af ugyldigheden. Om en *retsfølge* kan der derimod blive tale, hvor en generalforsamlingsbeslutning ophæves, og hvor der er tale om et obligatorisk emne, hvori generalforsamlingen *skal fatte beslutning*, for eksempel stillingtagen til regnskab eller valg af bestyrelse.

Retsfølgens indtræden – den ny generalforsamling – beror imidlertid i alle disse situationer på selskabets eget initiativ. Ingen myndighed gennemtvinger generalforsamlingen. Bliver følgen af undladt generalforsamling, at regnskab ikke vedtages, eller at bestyrelse eller revisor ikke vælges, kan konsekvensen ganske vist blive opløsning i medfør af § 118, men der er stadig ingen myndighed, der ex officio gennemtvinger nogen generalforsamling. Først når én af de i § 72, stk. 2, opregnede situationer foreligger og overregistrator modtager begæring fra én af de efter bestemmelsen berettigede personer, gennemtvinges en generalforsamling.

Bliver en ny generalforsamling også følgen, hvis et *aktionærforslag uretmæssigt er udeladt i indkaldelsen eller afvist på generalforsamlingen*? Har den uretmæssige undladelse nær sammenhæng med behandlingen af andre forslag, og bliver disse vedtaget, kan undladelsen medføre disse beslutningers ugyldighed. Men vedrører de uretmæssigt udeladte forslag sagligt helt andre emner end dem, der blev vedtaget på generalforsamlingen, kan de gennemførte beslutninger ikke blive ramt af ugyldighed. Men hvad bliver så følgen af udeladelsen? Det er utilfredsstillende at henvise aktionæren til at forlange indkaldt ekstraordinær generalforsamling i medfør af § 70, 2. pkt. – det er jo ikke sikkert, at den forurettede aktionær som krævet i bestemmelsen ejer $\frac{1}{10}$ af aktiekapitalen eller den mindre brøkdelt, som vedtægterne måtte bestemme. Nej, det eneste retsmiddel, der i denne situation kan interessere den forurettede aktionær, er, at der bliver holdt en generalforsamling, som realitetsbehandler det uretmæssigt udeladte forslag. Dette resultat kom de foran citerede domme fra 1918 og 1931 jo også til, og det kan sikkert ikke antages, at aktionærens retsstilling skulle være blevet ringere siden da. Retten til at forlange generalforsamling må i dette tilfælde fortsat være en individual-, ikke en minoritetsbeføjelse. Spørgsmålet er, om aktionæren må være henvist til at få selskabet dømt til at indkalde generalforsamlingen, eller om aktionæren kan gå direkte til overregistrator i medfør af AL § 72, stk. 2, eller dennes analogi. Sidstnævnte løsning forekommer mest praktisk, men spørgsmålet kan næppe anses afklaret.

5.5. Anerkendelsessøgsmål

Ligesåvel som aktionærer kan undlade at anfægte generalforsamlingsbeslutninger, kan de under et anerkendelsessøgsmål nedlægge *påstand om, at selskabet ikke har været berettiget til at træffe en beslutning af det pågældende indhold eller på den pågældende måde, uden at aktionæren drager den konklusion af sit standpunkt, at han kræver beslutningen omstødt*.¹ En sådan situation kan opstå, hvor det er tilstrækkeligt for en aktionær at få dom for, at beslutningen er retsstridig og derfor ikke kan træffes igen.

5.6. Gennemtvindingelse af likvidatorvalg m.v.

Er likvidation besluttet, og undlader generalforsamlingen at vælge likvidator, er der ikke brug for ugyldighed, men for at gennemtvinge likvidatorvalget. Dette sker, ved at likvidationen overgår til skifteretten, der udnævner likvidator, jfr. AL § 117, stk. 1, 1. pkt.¹.

Det kunne måske være hensigtsmæssigt, om myndighederne uden for likvidationssituationen kunne *gennemtvinge bestyrelsesvalg*, hvis et sådant ikke finder sted, men nogen hjemmel hertil findes ikke.

5.7. Tvangsbøder

Tvangsbøder kan pålægges af overregistrator, hvis bestyrelse, direktion eller likvidator ikke i rette tid efterkommer »de pligter, der ifølge loven påhviler dem i forhold til aktieselskabsregisteret«, jfr. AL § 160, stk. 2.

Pligterne kan imidlertid påhvile ledelsen ifølge vedtægterne eller en generalforsamlingsbeslutning, og i disse situationer er tvangsbødeinstituttet uden betydning. Der kan eksempelvis blive tale om, at ledelsen undlader at foretage, hvad der er nødvendigt til at opfylde særlige efterfølgende tilblivelseskrav i vedtægterne, jfr. foran VI.7., eller undlader at foretage reparation af en indholdsmæssigt mangelfuld beslutning trods en bemyndigelse fra generalforsamlingen til reparation.

1. Gomard s. 344.

1. Gomard: Grundrids s. 124 med note 7. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 378.

IX. Beslutningsprøvelse før generalforsamlingen

1. Ledelsen

Selskabets bestyrelse forbereder, ofte med aktiv hjælp fra direktion og revision, de anliggender, der skal behandles på generalforsamlingen, lader udarbejde regnskabsudkast og årsberetning samt forslag til resultatdisponering, bestyrelsesvalg, revisorvalg og eventuelle vedtægtsændringer eller andre beslutninger.

Det siger sig selv, at bestyrelsen herved må holde sig for øje, på hvilken måde og med hvilket indhold de pågældende beslutninger retmæssigt kan tages af generalforsamlingen. Ledelsen må i hvert fald sørge for, at beslutningsforslag, som ledelsen selv fremlægger, *indholdsmæssigt* er uangribelige. Også i tilfælde, hvor der fra aktionærer bliver fremsat forslag til behandling på generalforsamlingen, må ledelsen påse, at forslagene lovligt vil kunne vedtages. I modsat fald må ledelsen søge forslaget ændret, så at det retmæssigt vil kunne sættes under afstemning.

Jfr. aktieselskabsregisterets afgørelse af 6/7 1979 (j. nr. B 2383/79), hvor et selskab havde afvist at indkalde en generalforsamling, der var forlangt af en aktionær i henhold til AL § 70, 2. pkt. Aktionærens forslag måtte efter selskabets opfattelse omformuleres, før det retmæssigt kunne sættes under afstemning. Overregistratør tiltrådte standpunktet.

Selv om spørgsmålet om *tilblivelsesforskrifter* henhører under dirigenten på generalforsamlingen, jfr. nedenfor X.1., må ledelsen på forhånd gøre sig tanker herom og efter omstændighederne foretage fornødne undersøgelser, så at den under generalforsamlingen kan træde hjælpende til, hvis der opstår tvivlsspørgsmål.

Ledelsen må ikke på forventet efterbevilling foretage irreversible dispositioner på grundlag af et forslag, for eksempel til godkendelse af regnskab, når forslaget endnu ikke er godkendt af generalforsamlingen¹.

1. Sindballe-Klerk s. 268.

Jfr. aktieselskabsregisterets udtalelse af 10/7 1978 (j. nr. B 4535/78) om det uretmæssige i, at udbyttechecks var afsendt, før generalforsamlingen havde godkendt ledelsens udbytteforslag².

Ledelsens forslag til resultatdisponering bør forelægges revisor med henblik på dennes konstatering af, at det er i overensstemmelse med AL § 110 og § 111¹.

2. Administrative myndigheder

Administrative myndigheders udtalelse om en forventet generalforsamlingsbeslutning forudsætter selskabets høring af myndigheden, og iværksættelsen af denne høring kan være obligatorisk eller fakultativ.

2.1. Obligatorisk forudgående høring

I dansk ret foreskrives *obligatorisk forudgående høring* uhyre sjældent. Straks ved aktieselskabsregisterets oprettelse ved AL 1917 stod det klart, at der skulle være tale om en registrerings- og ikke en tilsynsmyndighed, og at der endvidere skulle være tale om en efterfølgende virksomhed fra myndighedens side¹. Langt de fleste dispositioner må selskabet således foretage på eget ansvar i forventning om, at dispositionen senere viser sig at være retmæssig. Ej heller i de for omverdenen, herunder specielt selskabskreditorerne, ret så alvorlige tilfælde, hvor selskabet ønsker at foretage kapitalnedsættelse, er der opstillet noget krav om forudgående høring af en offentlig myndighed².

Ganske undtagelsesvis bestemmer lovgivningen imidlertid, at forudgående høring er fornøden.

Således bestemte lov nr. 58 af 15/2 1974 om *udbyttebegrænsning* m.v., at der som hovedregel ikke måtte udstedes fondsaktier, men sådan udstedelse kunne alligevel i tilfælde af

2. Overregistrator fremhævede dog, at der var tale om en ekspeditionsfejl fra en bankfunktionær, og udtalte som sin opfattelse, at generalforsamlingen ikke kunne anses for ulovligt afholdt.
3. Gomard: Revisors stilling i retlig belysning s. 98.

1. Gomard s. 70.
2. Gomard: Grundrids s. 57.

fusion tillades af handelsministeren til udligning af forskelle i aktiers indre værdi, jfr. lovens § 2, stk. 3.

For bank- og forsikringsaktieselskaber, hvor der foreligger en egentlig tilsynsvirksomhed, er forudgående administrativ kontrol i et vist omfang foreskrevet indirekte, jfr. eksempelvis *bankers pligt til at indsende resultatopgørelse og status* så vidt muligt inden udgangen af januar måned. Herved opnår banktilsynet mulighed for at påse, om regnskabsopstillingen er korrekt³, og der sikres en vis indholdsmæssig kontrol forud for generalforsamlingen. I tilfælde af *alvorlige kapitaltab* kan banktilsynet forud for generalforsamlingen tillade, at denne indkaldes med kortere frist end fastsat i vedtægterne, jfr. BL § 43, stk. 2, 2. pkt.

IFL § 4 og § 57 indebærer en vis *forudgående kontrol med investeringsforeningers dispositioner*, men i øvrigt er det også her hovedreglen, at der er tale om en efterfølgende kontrol.

Heller ikke de nugældende *EF-regler* foreskriver nogen forudgående kontrol. Måske kan der blive tale om en sådan i forbindelse med kreditorbeskyttelsen ved international fusion⁴. Art. 11 i udkastet til 8. selskabsdirektiv om autorisation af revisorer bestemmer, at der til revisor ikke kan udpeges en autoriseret person, hvis uafhængighed konkret ikke synes tilstrækkeligt sikret. Det fremgår af motiverne, at det vil påhvile for eksempel disciplinærmyndighederne at udøve denne kontrol *forud* for den planlagte udpegning⁵.

Man kunne måske forestille sig forskrifter om, at et selskabs massehenvendelser til aktionærerne i forbindelse med fuldmagtsindsamling forudgående skulle censureres administrativt, således som det i et vist omfang er tilfældet i USA⁶. Langt mere praktisk vil det dog sikkert være at fastsætte præceptive beskyttelsesregler på området, således som det er tanken med 5. selskabsdirektiv.

2.2. Fakultativ forudgående høring

Bortset fra disse ganske spredte og særegne undtagelsessituationer er den absolutte hovedregel imidlertid som nævnt, at forudgående høring af en administrativ myndighed om en kommende generalforsamlingsbeslutning er *fakultativ*. Den fakultative høring har sikkert til gengæld stor praktisk betydning. Selskaber, der er i tvivl om lovens indholds- eller tilblivelseskrav, kan indhente udtalelser herom fra aktieselskabsregisteret, for bank- eller forsikringsaktieselskabers vedkommende tillige fra bank-

3. Bank- og sparekasseloven med kommentarer ved K. Bjørn Jensen og Jørgen Nørgaard s. 131 f.

4. Thuesen i AB 1982.135.

5. Bull. suppl. 4/78 s. 21.

6. Roos s. 70.

eller forsikringstilsynet. Disse udtalelser er ofte af væsentlig betydning som rettesnore for selskabets ledelser. Udtalelserne vil dog normalt være afgivet med det forbehold, at spørgsmålenes endelige afgørelse henhører under domstolene⁷.

3. Domstolene

Den altovervejende hovedregel er, at domstolsprøvelse af en generalforsamlingsbeslutning finder sted, *efter at beslutningen er truffet*, jfr. forudsætningen herom i AL § 81, stk. 1, »er blevet til på lovlig måde eller er stridende mod ...«¹.

I et vist – omend praktisk yderst begrænset – omfang er der imidlertid plads for en forudgående domstolsprøvelse.

3.1. Fogedretten

I særegne tilfælde kan et fogedforbud før generalforsamlingen komme på tale, hvor der er behov for at håndhæve en undladellespligt, jfr. Rpl. § 646. Af størst interesse vil forbudsmuligheden være, hvor en aktionær i ord eller gerning – jfr. herved kriteriet i § 648, stk. 1 – har givet grund til at antage, at han på den kommende generalforsamling *vil stemme i strid med en stemmebindingsaftale*. Det må antages, at forbudsforretning kan anvendes i denne situation¹.

Da *kun undladellespligter* kan håndhæves ved forbud, vil en fogedforretning ikke kunne anvendes til at gennemtvinge en positiv stemmeafgivning.

Den omstændighed, at tvister i henhold til en stemmebindingsaftale skal afgøres ved *voldgift*, kan næppe i sig selv afskære fogedforbud til håndhævelse af en pligt til at undlade at stemme i strid med aftalen, medmindre andet klart fremgår af denne².

7. Græsvænge i Faglige artikler nr. 7, 1969, s. 9.

1. Fremhævet af mig.

1. Gomard J 1969.366. Gomard: Fogedret, 3. udg., s. 263. Se også J. A. Andersen: Tvangsfuldbyrdelse, 1981, s. 69 ff.

2. Gomard: Voldgift i Danmark s. 22.

Det ses ikke drøftet i litteraturen, om en aktionær, et bestyrelsesmedlem eller en direktør kan få nedlagt *fogedforbud over for selskabet mod at gennemføre en retsstridig generalforsamlingsbeslutning* på en kommende generalforsamling.

Det må efter min opfattelse antages, at der består en sådan forbudsmulighed. Det er ikke afgørende, om rekvirenten kan påvise en økonomisk interesse – den ideelle interesse i, at der ikke træffes retsstridige beslutninger, må være tilstrækkelig. I situationer, hvor en efterfølgende gyldighedsprøvelse i medfør af AL § 81 klart må forventes at medføre beslutningens ophævelse, må det derfor være muligt at fremrykke prøvelsen foreløbigt, hvorved væsentlige ulemper for selskabet, aktionærerne og ledelsen i forbindelse med en ulovlig generalforsamlingsbeslutning vil kunne undgås.

I den foreningsretlige UfR 1976.426 ØLD stadfæstedes et *fogedforbud mod et fagforbunds forventede eksklusion* af nogle medlemmer. Eksklusionen kunne besluttes af forbundets forretningsudvalg eller bestyrelse, men kunne af medlemmet forlanges indbragt for generalforsamlingen. Ingen af disse instanser havde endnu besluttet eksklusion, men der var foretaget handlinger, der gav begrundet formodning om en forestående eksklusionsbeslutning i forretningsudvalg eller bestyrelse. Det ville sikkert ikke have udelukket forbudsmuligheden, hvis eksklusionskompetencen eksklusivt havde henhørt under generalforsamlingen.

Efter omstændighederne vil imidlertid et fogedforbud mod en generalforsamlingsbeslutning, der i det væsentlige er retmæssig samt hensigtsmæssig for selskabet, kunne betegne et alvorligt indgreb for dette. *Proportionalitetsgrundsætningen*³ må derfor medføre, at der ikke kan nedlægges forbud mod forventede beslutninger, blot fordi nogle underordnede led i disse findes retsstridige, hvis forholdet i øvrigt må antages at kunne repareres i medfør af AL § 157, stk. 2, eller hvis manglen må antages »kun« at kunne medføre ændring af beslutningen efter § 81, stk. 4.

Foretages der *udlæg i aktier*, i hvilket tilfælde stemmeretten normalt ikke medfølger, og godtgør rekvirenten, at en antageliggjort fremtidig stemmeafgivning fra rekvisiti side vil kunne reducere de udlagte aktiers værdi væsentligt, må der kunne nedlægges forbud mod en sådan stemmeafgivning⁴.

3. Gomard: Fogedret, 3. udg., s. 359.

4. Gomard s. 234.

3.2. De ordinære domstole

Nogen forudgående – eller med ordene i 1. selskabsdirektiv art. 10: »forebyggende« – domstolskontrol med generalforsamlingsbeslutninger finder ikke sted herhjemme. Alligevel kan de ordinære domstole i ganske specielle situationer komme til forudgående at beskæftige sig med en generalforsamling. Allerede på grund af de meget lange berammelsestider er forudgående prøvelse af en konkret generalforsamlingsbeslutning imidlertid upraktisk, hvorimod en verserende tvist om en tidligere generalforsamlingsbeslutning, hvis løsning også vil få betydning for kommende generalforsamlinger, kan siges at indebære en art forudgående domstolsprøvelse.

Domstolene giver som bekendt ikke generelle responsa om fortolkning af love eller vedtægtsbestemmelser, men foreligger der en konkret tvist og en tilstrækkelig retlig interesse, vil det være muligt at opnå domstolenes *forudgående* syn på den konkrete fortolkning.

I UfR 1958.90 HD forelå en sådan situation. Selskabet havde en stam- og en præferencekapital med lige stemmeret. Præferencekapitalen havde ret til kumulativt udbytte og forlods indløsning ved likvidation. Selskabet havde ret til kontant at indløse præferenceaktierne pro rata når som helst. På en generalforsamling foreslog en stamaktionær A, at han indløste præferenceaktierne, der derefter skulle overdrages til stamaktionærerne. Han mente, at kun stamaktionærerne var stemmeberettigede i sagen. Dette bestred dirigenten imidlertid, og forslaget nedstemtes, idet blandt andet alle præferenceaktierne stemte imod. A anlagde derefter sag mod den største præferenceaktionær (og denuntierede lis over for alle de øvrige) med påstand om, at generalforsamlingen *ville kunne beslutte indløsning* af præferenceaktierne ved en afstemning alene blandt stamaktionærerne. HR's flertal¹ fortolkede vedtægtsbestemmelsen således, at præferenceaktierne havde ret til uden begrænsning at deltage i afstemningen om indløsning.

I 1958-sagen fik aktionæren således – på grund af den konkret opståede tvistighed – sit »responsum« om fortolkningen af vedtægterne, og man undgik herved et belastende efterfølgende anfægtelsessøgsmål.

Selv om 1958-dommen kunne tyde på det modsatte, bør selskabet medinddrages i en sådan sag.

Hvor flere er uenige om, *hvem stemmeretten på en aktiepost tilkommer*, må selskabet respektere en domstolsafgørelse om spørgsmålet, der er truffet inden generalforsamlingen².

Ved *stemmebindingsaftaler* kan det ved *undladelsesdom* pålægges

1. HR delte sig 6-6, og retsformandens stemme gjorde herefter udslaget, jfr. Rpl. § 216, stk. 1, 2. pkt.
2. Borum UfR 1966 B s. 100.

aktionæren at undlade at stemme anderledes end aftalt³. Ofte vil en sådan dom imidlertid ikke være tilstrækkelig til at beskytte den berettigede. Denne kan være interesseret i en anerkendelsesdom, der positivt fastslår, hvorledes den forpligtede skal stemme, men endnu mere interesseret vil den berettigede være i en *positiv handlingsdom*. Det må formentlig antages, at en sådan kan opnås, og at dens overtrædelse kan sanktioneres med straf i medfør af Rpl. § 535⁴. Hvis det som hos Gomard⁵ antages, at handlingsdommen kan blive »self-executing«, fordi selskabet, når det underrettes om dommen, bliver pligtig at anse aktionæren som stemmende på den måde, dommen kræver, bliver der intet praktisk behov for den nævnte Rpl.-bestemmelse. Fuldbyrdelsesakten ligger da i domhaverens anmeldelse af dommen over for selskabet senest på generalforsamlingen.

3. Gomard s. 263. Roos s. 366 f.

4. Gomard s. 263 f. Roos s. 368 f., 372 og 404. Borum UfR 1966 B s. 99 og samme UfR 1971 B s. 216.

5. Side 262.

X. Beslutningsprøvelse under generalforsamlingen

1. Dirigenten

AL § 75, stk. 1, foreskriver, at generalforsamlingen ledes af en dirigent. Det væsentligste ansvar for generalforsamlingsbeslutningernes lovlighed påhviler dirigenten¹, der ses beskrevet som generalforsamlingens tillidsmand², men i det omfang, han udpeges af andre, jfr. nedenfor, er denne betegnelse næppe helt dækkende³.

Dirigenten fungerer ikke blot som ordstyrer, men har en *selvstændig kompetence til at afgøre en række spørgsmål* om sagernes behandlingsmåde, altså spørgsmål vedrørende *tilblivelsesforskrifter*⁴. Som det vil fremgå af det følgende, må dirigenten imidlertid også i et vist omfang påse *indholdsforskrifters overholdelse*⁵.

Dirigenten påser lovlig indkaldelse, optæller repræsenteret aktiekapital og stemmer, kontrollerer fuldmagters gyldighed, påser overholdelse af quorum- og majoritetskrav og træffer beslutninger vedrørende afstemningsmåden, ligesom han i rimeligt omfang censurerer beslutningsforslagenes indhold, inden de sættes under afstemning.

Ofte ses det i vedtægterne fastlagt, at dirigenten »leder forhandlingerne og afgør alle spørgsmål vedrørende sagernes behandlingsmåde, stemmeafgivningen og dens resultater«. Dette må gælde også uden udtrykkelig vedtægtshjemmel.

Gower udtrykker det sammenfattende således, at dirigenten »will be in charge of the meeting and will be responsible for ensuring that its business is properly conducted«⁶.

1. Kobbernagel: Dirigenten s. 43.

2. Samme: samme værk s. 69.

3. Børge Rasmussen s. 37.

4. Krenchel s. 263. Gomard s. 317.

5. Gomard: Grundrids s. 81. Hørlyck: Dansk andelsret s. 230. Meyer s. 57. Hartvig s. 136. Kobbernagel: Dirigenten s. 63. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 44.

6. Gower s. 543.

Dirigenten *vælges som nævnt af generalforsamlingen*, medmindre vedtægterne bestemmer andet, jfr. AL § 75, stk. 1. Det kan på forhånd være bestemt i vedtægterne, at for eksempel bestyrelsens eller repræsentantskabets formand er »født dirigent«⁷, eller det kan være bestemt, at dirigenten udpeges af bestyrelsen eller en offentlig myndighed⁸.

Om de *generelle habilitetskrav* til dirigenten bestemmes blot i § 75, stk. 1, at dirigenten vælges »blandt aktionærerne eller uden for disses kreds«. Det synes dog klart, at dirigenten må være myndig, og ofte vil man – uden at der består nogen pligt dertil – foretrække en professionel, for eksempel en jurist. Principielt er der ganske vist intet til hinder for at vælge en af selskabets funktionærer, dets bestyrelsesformand eller lignende, men ud fra ønsket om at sikre fornøden uafhængighed må en sådan fremgangsmåde anses for uheldig⁹.

Speciel inhabilitet kan opstå, hvor dirigenten selv er interesseret i udfaldet af en sag. Dirigenten bør ikke lede et valg, der omfatter ham selv¹⁰, eller andre afstemninger, hvori han har personlig interesse. Herhjemme sker det formentlig sjældent, at man udpeger en »vicedirigent« med henblik på sådanne situationer. I stedet vil dirigenten i praksis midlertidigt overlade hvervet til bestyrelsesformanden. Stilles der krav derom fra forsamlingen, må det dog antages, at der foreligger pligt til at *vælge* en sådan »reservedirigent«, så længe den »rigtige« dirigent fralægger sig sit hverv.

Det er til dirigenten, selskabsdeltagere må rette *eventuelle klager over indkaldelsen, behandlingsmåden eller lignende*, ikke til bestyrelsen¹¹.

I begrænset udstrækning må dirigenten kunne *delegere sine funktioner til forsamlingen*. Det ses anført, at sådan delegation kan finde sted, hvor der eksempelvis består tvivl, hvorvidt indkaldelsen er lovlig¹², men jeg er ikke enig i denne antagelse: dirigenten kan ikke skyde spørgsmålet om jus fra sig, men må eksklusivt tage stilling dertil, hvorimod han er berettiget – i visse situationer forpligtet – til at søge generalforsamlingens støtte ved afgørelsen af spørgsmål om praktisk tilrettelæggelse af en fremgangsmåde¹³.

Dirigenten kan *søge bistand fra stemmeoptællere og andet hjælpepersonel*, men kan ikke delegere nogen del af sin beslutningskompetence til

7. Bet. 1969 s. 115.

8. Anførte værk s. 116. Rodhe s. 167.

9. Rodhe a.s. meyer s. 57. Hartwig s. 136.

10. Andersson s. 90.

11. Jfr. UfR 1944.172 ØLD. Gomard s. 323.

12. Bet. 1969 s. 115.

13. Gomard s. 317.

disse¹⁴. Han bør foretage fornøden kontrol af deres arbejde.

Ofte vil dirigentens overvejelser være vanskelige, eksempelvis hvor der opstår *fortolkningstvivl* vedrørende vedtægter eller AL, eller hvor dirigenten kommer i tvivl, hvorvidt en tilblivelsesmangel for eksempel i forbindelse med indkaldelsen, er så væsentlig, at behandling af emnet ikke bør finde sted. Dirigenten må træffe sin afgørelse efter bedste overbevisning, idet han blandt andet må tage hensyn til, hvad der bliver konsekvensen, hvis han tager fejl¹⁵. Eftersom dirigenten sjældent har tid og faciliteter til at foretage tilbundsgående juridiske undersøgelser, må der levnes ham en rimelig margin¹⁶. Den, der forventer at blive valgt som dirigent på en kommende forsamling, kan imidlertid i nogen grad orientere sig om de problemer, der kan forventes at opstå, og derved gennem forudgående undersøgelser søge at befæste sin afgørelse.

Det tilkommer dirigenten at opstille en eventuel *deltagerfortegnelse med angivelse af stemme- og kapitaltal*. Oftest vil et udkast til listen være udfærdiget af selskabets funktionærer til forelæggelse for og godkendelse af dirigenten¹⁷, men denne kan ikke efter gældende dansk ret delegere beføjelsen til at godkende listen til generalforsamlingen eller andre.

Dirigentens første opgave efter tiltrædelsen er at konstatere, om *generalforsamlingens indkaldelse* er »lovlig« – om den er mangelfri. Typisk vil dirigenten opregne AL's og vedtægternes regler om indkaldelse samt de faktiske forhold omkring den konkrete indkaldelse. Han vil derefter udtale sin opfattelse af spørgsmålet og forespørge, om nogen i forsamlingen har bemærkninger dertil. Er dette tilfældet, må bemærkningerne påhøres, og der må tages stilling til dem¹⁸. Det er herefter alene dirigentens afgørelse, om han anser indkaldelsen for at være behæftet med mangler. Er dette tilfældet, må han ligeledes afgøre, om manglerne er så væsentlige, at generalforsamlingen ikke bør holdes. Dette spørgsmål, som er af juridisk art, kan efter min opfattelse ikke overlades til forsamlingen¹⁹. Finder dirigenten, at forsamlingen kan holdes trods de konstaterede mangler, bør han oplyse generalforsamlingen om disse samt meddele og begrunde sin afgørelse om, at forsamlingen alligevel kan holdes²⁰. Finder han manglerne så væsentlige, at generalforsamlingen ikke bør holdes, meddeler han forsamlingen dette. Han bør imidlertid ikke i denne situa-

14. Børge Rasmussen s. 43. Andersson s. 23. Haefliger s. 63 og 88 f. Andersson s. 92 f.

15. Kobbarnagel: Dirigenten s. 65.

16. Gower s. 543.

17. Bet. 1969 s. 116.

18. Børge Rasmussen s. 37.

19. Cfr. tilsyneladende bet. 1969 s. 115.

20. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 29.

tion hæve generalforsamlingen, således som det ses anført²¹. Det kunne jo være, at forsamlingen ønskede at vælge en anden til dirigent, og at denne havde et andet juridisk syn på manglerne, således at generalforsamlingen kan gennemføres under denne andens ansvar. Dirigenten må derfor, når han ikke ønsker at tage ansvaret for forsamlingens afholdelse, træde tilbage, hvorefter bestyrelsesformanden må meddele, om bestyrelsen bringer en anden i forslag som dirigent, eller om bestyrelsen vælger at hæve generalforsamlingen. Bestyrelsens beslutning om at hæve forsamlingen i denne situation må sikkert anses for at være definitiv. Den enkelte generalforsamlingsdeltager kan ikke antages at have noget krav på at kunne foreslå en anden som dirigent med den eventuelle følge, at den nye dirigent tillader generalforsamlingens fortsættelse.

Finder dirigenten det tvivlsomt, om en mangel er så væsentlig, at forsamlingen ikke bør holdes, vil han ofte lade generalforsamlingen fortsætte af hensyn til det betydelige apparat, der allerede er sat i gang, jfr. bemærkningerne foran om, at dirigenten ved sine afgørelser ofte må tage hensyn til, hvad der bliver konsekvensen, hvis han tager fejl.

Haefliger begrundes den nævnte antagelse således: »... der Aktionär hat ein Recht darauf, gesetz- oder statutenwidrige Beschlüsse anzufechten, nicht aber darauf, dass solche Beschlüsse überhaupt nicht gefasst werden«²². Begrundelsen forekommer lidt teoretisk, men det samme resultat kan begrundes rent praktisk som sket foran.

Det sagte gælder ikke, hvis mangelen er så alvorlig, at beslutningen ville blive en nullitet, jfr. AL § 81, stk. 3, nr. 3.

Dirigenten påser, at *kun sager, der er sat på dagsordenen, afgøres*, medmindre en enig universalforsamling samtykker i det modsatte, jfr. AL § 74²³. Dirigenten kan, hvis han finder det hensigtsmæssigt, *bytte om på dagsordenens punkter*. Han *skal* bytte om på rækkefølgen, hvis punkter, der forholder sig suppositivt til andre, fejlagtigt er opført før sidstnævnte på dagsordenen. Er der fremsat forslag til en vedtægtsændring om bestyrelsens sammensætning, må dette punkt afklares, før der skrides til bestyrelsesvalg. Derimod kan dirigenten ikke på egen hånd tillade, at et punkt helt udgår af dagsordenen. Hertil kræves generalforsamlingens samtykke²⁴, hvilket givetvis må forudsætte, at ingen protesterer mod udeladelsen.

De fornødne forholdsregler til *opretholdelse af ro og orden*, såsom fra-

21. Kobbernagel: Dirigenten s. 68 f.

22. Haefliger s. 67.

23. Kobbernagel: Dirigenten s. 63.

24. Krenchel: Håndbog for dirigenten s. 53.

tagelse af ordet, udvisning af deltagere og suspension af mødet, udøves af dirigenten²⁵. Opstår der almindelig uorden, påhviler det dirigenten at suspendere generalforsamlingen eller om nødvendigt hæve den²⁶. Ved udøvelse af ordensbeføjelserne må der levnes dirigenten en rimelig margin, men der må foreligge proportionalitet mellem ordensbruddet og dirigentens reaktion.

Art. 89, stk. 3, i udkastet til statut for *europæiske aktieselskaber* bestemmer, at dirigenten kan træffe alle forholdsregler til ordenens opretholdelse, som han anser for påkrævet.

Om *båndoptagelse* af generalforsamlingen skal tillades, må bero på dirigentens afgørelse, men dirigenten må kunne delegere spørgsmålet herom til generalforsamlingsflertallet²⁷.

Dirigenten træffer afgørelse om generalforsamlingsdeltageres, gæsters, sagkyndiges, hjælpepersonnellets og andres *adgangsret*. Ligeså vedrørende *ytringsretten*²⁸.

Også afgørelsen af, hvem der har *stemmeret* og med hvilken stemmewægt, henhører under dirigentens eksklusive kompetence²⁹, ligeså spørgsmålet om *fuldmagters gyldighed*³⁰. Det samme gælder spørgsmålet om, hvem der kan anses berettiget til at stemme i tilfælde, hvor en *stemmeretsaftale* er indgået eller en *håndpantesætning* af aktier foreligger³¹. Også i tilfælde, hvor det på generalforsamlingen bliver af betydning, hvorvidt en aktionær ved dom eller stemmebindingsaftale kan anses *forpligtet til at stemme på en bestemt måde*, og dette skal påses af selskabet, henhører dette spørgsmål under dirigentens opgaver³².

Afstemningsmåden afgøres som anført af dirigenten, der herved skal iagttage vedtægternes eventuelle bestemmelser derom³³. Ligeledes bestemmes rækkefølgen for afstemningerne af dirigenten³⁴.

Dirigenten kan og skal *nægte at sætte forslag under afstemning*, hvis de ikke lovligt vil kunne vedtages,

1. af tilblivelsesårsager, for eksempel fordi de ikke er dækket af dagsordenen, jfr. AL § 74, eller ikke behørigt er angivet i indkaldelsen, jfr.

25. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 64.

26. Jfr. FFO § 29, stk. 4.

27. Haefliger s. 97.

28. Hartwig s. 137 f. Haefliger s. 61.

29. Krenchel s. 263. Bet. 1969 s. 116.

30. Haefliger s. 52.

31. Jfr. utrykt ØLD 17/11 1981 (12. afd. 367/80 og 368/80).

32. Roos s. 352. Borum UfR 1966 B s. 100. Samme UfR 1971 B s. 219.

33. Meyer s. 57. Haefliger s. 85.

34. Jfr. art. 89 i udkastet til statut for europæiske selskaber.

§ 73, stk. 3, eller

2. af indholdsårsager, fordi de strider mod præceptiv lovbestemmelse³⁵.

Dirigenten foretager eller overvåger *opgørelsen af afstemningsresultatet* og forkynder det for generalforsamlingen³⁶. Han afgør, om en stemmeseddel skal forkastes som ugyldig, og kan næppe henskyde denne afgørelse til forsamlingen³⁷.

Hvorvidt en aktionær skal *udelukkes fra at deltage i en afstemning på grund af inhabilitet*, jfr. AL § 67, stk. 4, afgøres ligeledes af dirigenten³⁸.

Ved *negative formforslag, for eksempel om debatafslutning*, må dirigenten påse, at forslaget ikke sættes under afstemning, før en reel debat om det materielle forslag har fundet sted³⁹.

Dirigenten må som nævnt, så godt som det er ham muligt, *øve kontrol med beslutningsforslagenes indhold*, idet han bør nægte at sætte et forslag under afstemning, hvis det strider mod en præceptiv lovbestemmelse eller mod en vedtægtsbestemmelse (i sidstnævnte tilfælde forudsat der ikke netop er tale om en behørig vedtægtsændring). Gennem forhandling med forslagsstilleren må han i givet fald søge forslaget omredigeret, så at det indholdsmæssigt bliver retmæssigt. Lykkes dette ikke, må han nægte afstemning derom⁴⁰. Mange forslag, for eksempel til vedtægtsændringer, vil imidlertid være så komplekse, at nogen tilbundsgående indholdskontrol ikke kan udøves af dirigenten, der derfor må forlade sig på, at en grundig indholdskontrol er udøvet af selskabets bestyrelse inden generalforsamlingen. Det vil næppe være forkert at sige, at indholdskontrollen i praksis overvejende – men ikke udelukkende – vil påhvile bestyrelsen, medens tilblivelseskontrollen vil påhvile dirigenten.

Også hvad angår *regnskabet*, må dirigenten, så vidt det er ham muligt, *øve indholdskontrol*⁴¹, men nogen tilbundsgående kontrol kan der ifølge sagens natur ikke blive tale om.

Som nævnt kan dirigenten *suspendere generalforsamlingen*, hvis forholdene gør det fornødent, eksempelvis af ordensmæssige grunde, hvis nærmere overvejelser af et forslag er nødvendige, eller hvis stemmeoptælling, der kræver dirigentens deltagelse, skal foretages. Udsættelse til en senere dag må antages at kræve tiltrædelse fra generalforsamlings-

35. Hæfliger s. 78.,

36. Kobbernagel: Dirigenten s. 66.

37. Cfr. Andersson s. 97.

38. Hartwig s. 137.

39. Samme s. 142 f.

40. Andersson s. 41.

41. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 19.

majoriteten⁴².

Kan dirigenten *hæve generalforsamlingen*? Han kan træde tilbage, hvis han ikke mener at kunne opretholde ro og orden, eller hvis han ikke mener, at forsamlingen lovligt kan fortsætte, men jeg mener som foran anført ikke, at han kan beslutte forsamlingens opløsning. Aktionærerne eller bestyrelsen kunne jo have ønske om valg af en anden dirigent med større autoritet eller med et andet tilkendegivet syn på opståede juridiske problemer.

Dirigenten er *i retsspørgsmål den højeste myndighed* på stedet, og hans afgørelse kan hverken indankes for forsamlingen eller for bestyrelsen. Er man utilfreds med afgørelserne, må man – d.v.s. den, der har udpeget dirigenten – afsætte ham. Hans afgørelser må under selve generalforsamlingen respekteres som definitive⁴³. Derimod er det klart, at dirigentens afgørelser kan indbringes for domstolene, idet der kan ske domstolsprøvelse af selve generalforsamlingsbeslutningerne.

2. Forsamlingen

Generalforsamlingen er ikke velegnet til at tage stilling til de mange og forskelligartede tvivlsspørgsmål, der kan opstå i løbet af et ofte langvarigt møde. Denne uegnethed har flere årsager: Forsamlingens behandling af en sag er ofte tidkrævende på grund af debatten og den efterfølgende afstemning. Hertil kommer, at det tvivlsspørgsmål, der skal afgøres, ofte vil være af betydning for selve den måde, hvorpå spørgsmålet skal afgøres: er der tvivl om adgangsretten for generalforsamlingsdeltagere, skal disse da admittes ved behandlingen af spørgsmålet? Er der tvivl om stemmeret, skal da den eller de, hvis stemmeret er omtvistet, deltage i afstemningen derom? Endelig kommer hertil det traditionelle argument, at answeret forflygtiges, når det fordeles på deltagerne i en større forsamling², og at dirigenten sædvanligvis vil besidde en saglig indsigt og objektivitet, hvormed forsamlingen normalt ikke er udstyret. Sidste led af argumentationen er fuldgyldigt, medens værdien af første led (ansvarsforflygtigelsen) forekommer svag: det er vist uhyre sjældent, at en dirigent person-

42. Hartwig s. 139. Krenchel s. 264. Andersson s. 34. Gower s. 549.

43. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 43. Børge Rasmussen s. 37.

1. Haefliger s. 26. Krenchel s. 263.

2. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 45.

ligt drages til ansvar for en ukorrekt afgørelse. Byrden vejer for så vidt langt tungere på generalforsamlingen, hvis beslutning kan blive omstødt, hvis der begås fejl, med den følge at det besværlige maskineri skal startes igen. Uanset at værdien af dette ene argument således kan betvivles, er der dog ingen tvivl om resultatet: ethvert juridisk skøn og afgørelsen af enhver fortolkningstvivil må ligge hos dirigenten, hvorimod praktiske administrative spørgsmål kan overlades til forsamlingen³. Generalforsamlingen er ikke *klageinstans i forhold til dirigentens afgørelser*. Det ses anført, at visse af dirigentens afgørelser, for eksempel spørgsmålet om, hvem der er stemmeberettiget, kan omgøres af generalforsamlingen⁴. Dette må efter min opfattelse bestrides. Afgørelsen af sådanne spørgsmål af juridisk og/eller fortolkningsmæssig art ligger definitivt hos dirigenten, men under ansvar over for domstolene således at forstå, at en forkert afgørelse kan medføre den påfølgende beslutnings ugyldighed. Indsigelser fra generalforsamlingen mod dirigentens afgørelser må derfor afvises, også selv om de støttes af en stemmemæssig majoritet⁵. Ej heller et kvalificeret flertal, for eksempel som til vedtægtsændringer, kan omstøde dirigentens afgørelser⁶. Er generalforsamlingen så utilfreds med afgørelserne, at den ikke mener at kunne fortsætte med dirigenten, må den vælge en anden – forudsat der er tale om en generalforsamlingsvalgt dirigent, jfr. AL § 75, stk. 1⁷.

Det ses antaget, at dirigenten kan *overlade afgørelsen af visse spørgsmål*, for eksempel spørgsmålet, hvorvidt mangler ved indkaldelsen skal medføre generalforsamlingens »ulovlighed«, til *generalforsamlingen selv*⁸. Også dette må bestrides af forannævnte årsager⁹.

Derimod kan dirigenten *uforbindende udbede sig generalforsamlingens syn på en sag* – han kan »høre« forsamlingen¹⁰. En sådan disposition kan være tilrådelig, hvis dirigenten er i tvivl og der senere – hvis hans afgørelse viser sig urigtig – kan opstå spørgsmål om, hvorvidt tilstedeværende protesterede mod fremgangsmåden, og hvorvidt dirigentens urigtige afgørelse blev kausal for beslutningsresultatet¹¹. Med denne

3. Samme: anførte værk s. 44. Krenchel s. 263. Gomard s. 317.

4. Bet. 1969 s. 116.

5. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 43 og 46. Kobbernagel: Dirigenten s. 68. Hørlyck: Dansk andelsret s. 230. Haeffliger s. 65.

6. Meyer s. 57.

7. Hartwig s. 137. Gomard s. 317.

8. Bet. 1969. s. 115.

9. Haeffliger s. 66.

10. Samme s. 65.

11. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 29. Kobbernagel: Dirigenten s. 65.

modifikation må det i øvrigt fastholdes, at generalforsamlingens tilslutning til dirigentens afgørelse efter en sådan »høring« ikke i sig selv kan gøre en mangelfuld afgørelse fejlfri¹².

Jfr. UfR 1912.855 HSD hvor en generalforsamling ikke var indkaldt med vedtægtsmæssigt varsel, og hvor denne mangel ikke kunne anses repareret derved, at generalforsamlingen havde vedtaget at anerkende indkaldelsen som lovlig.

Vedtægterne kan sikkert udvide generalforsamlingens prøvelseskompetence noget på bekostning af dirigentens, idet det kan fastsættes, at visse spørgsmål skal forelægges generalforsamlingen. Der må dog formentlig opstilles meget snævre grænser for en sådan kompetenceoverflytning. Overflytningen må aldrig blive så vidtgående, at generalforsamlingen ikke længere – med lovens ord – »ledes« af dirigenten, men af generalforsamlingsflertallet. Flertallet kunne jo lede generalforsamlingen på en »unfair« måde, som tilsidesætter mindretallets interesser, hvorimod dirigenten netop har til opgave at sørge for, at spillereglerne følges, også – ja, netop – hvor flertallet er indstillet på at betvinge mindretallet. Af samme grund vil der næppe i dansk ret kunne antages det, som er antaget af Haeftiger¹³ om schweizisk ret, nemlig at vedtægterne endog kan gøre generalforsamlingen til almindelig ankeinstans for dirigentens beslutninger¹⁴.

Det tilkommer ikke generalforsamlingen, men dirigenten at *godkende en eventuel deltagerfortegnelse* og den deri indeholdte opregning af stemme- og kapitalvægt¹⁵.

I visse situationer må forsamlingen imidlertid kunne *gribe ind i dirigentens afgørelser, forudsat der derved sker en forbedring af den enkelte generalforsamlingsdeltagers retssikkerhed* i forbindelse med afgørelserne. Har dirigenten således fundet det tilstrækkeligt at foretage en samlet afstemning over et større forslagskompleks, der er opdelt i paragraffer, vil en generalforsamlingsmajoritet utvivlsomt kunne *forlange, at der foretages paragrafvis afstemning* derom¹⁶. I tilfælde, hvor dirigenten nægter at *genoptage behandlingen* af et færdigbehandlet emne – for eksempel hvor det af generalforsamlingsdeltagere anføres, at der blev begået fejl under behandlingen – må majoriteten kunne gennemtvinge gen-

12. Kobbernagel: a. st.

13. Side 66 f.

14. Rodhe s. 163 f. Hartwig s. 126.

15. SOU 1971:15 s. 236. Roos s. 175.

16. Kobbernagel: Dirigenten s. 129.

optagelsen¹⁷. I de nævnte situationer er der tale om, at majoriteten gennemtvinger en afgørelse, der forbedrer kvaliteten af sagsbehandlingen. Derimod må dirigenten afvise forsamlingens indgriben, hvis denne vil føre til en væsentlig *forringelse af sagsbehandlingskvaliteten*. Dette kan være tilfældet, hvis generalforsamlingsmajoriteten er indstillet på at vedtage, at *debatten standses*, og at der straks foretages afstemning¹⁸. Har en forsvarlig diskussion ikke fundet sted, så at det efter dirigentens skøn vil være urimeligt at skride til afstemning, må dirigenten modsætte sig debatafslutningen.

Prøvelsen af, hvorvidt et forslag *indholdsmæssigt* må afvises eller ændres inden afstemningen på generalforsamlingen, fordi det strider mod en præceptiv lovbestemmelse eller mod en vedtægtsbestemmelse, der ikke samtidig tilsigtes ændret på behørig måde, tilkommer dirigenten og kan ikke overlades til forsamlingen¹⁹.

3. Ledelsen

Selskabets bestyrelse og direktion må i henhold til AL § 63, 2. pkt., *ikke efterkomme generalforsamlingsbeslutninger, der er ugyldige*, fordi de strider mod AL eller vedtægterne. Nedenfor under XI.2. redegøres der for konsekvenserne heraf efter generalforsamlingen. Foreløbig bemærkes blot, at den efterfølgende prøvelsespligt for ledelsen giver denne både pligt og ret til at bekendtgøre det allerede under generalforsamlingen, for så vidt ledelsen finder, at en beslutning materielt eller formelt er behæftet med mangler.

Medens der eksempelvis er tillagt bestyrelsen en »vetoret« vedrørende for højt udbytte, jfr. § 112, 2. pkt., indebærer § 63, 2. pkt., ikke en ubetinget vetoret. Ledelsen kan ikke ved at erklære sig imod en beslutning ud fra legalitets- eller hensigtsmæssighedsovervejelser straks vælte denne beslutning. Derimod er det naturligt, at ledelsen straks bekendtgør det, hvis den nærer betænkeligheder ved beslutningen. Ved en sådan omgående erklæring kan det ofte undgås, at en uretmæssig beslutning får skadevirkning.

17. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 77.

18. Meyer s. 58. Andersson s. 37.

19. Andersson s. 41 f.

Jfr. den foreningsretlige UfR 1912.851 HSD, hvor en fagforenings generalforsamling pålagde et medlem meget snævre restriktioner for så vidt angår påtagelse af arbejde. Da bestyrelsen ikke straks på generalforsamlingen eller senere offentligt havde erklæret beslutningen for ugyldig, blev foreningen dømt til at betale medlemmet erstatning.

Ledelsen er imidlertid under ingen omstændigheder ankeinstans for dirigentens afgørelser. Dirigenten leder generalforsamlingen, jfr. § 75, stk. 1, og er i så henseende suveræn alene med de modifikationer, der er nævnt foran under punkt 1. og 2. Det kan sikkert heller ikke vedtægtsmæssigt betemmes, at ledelsen eller et til formålet indsat organ skal kunne omgøre dirigentens afgørelser, idet der derved i strid med AL § 75, stk. 1, ville indtræde den situation, at generalforsamlingen reelt ikke blev ledet af dirigenten¹.

Det er imidlertid bestyrelsen og ikke dirigenten, der skønner, om en *oplysning skal nægtes* efter skadereglen i AL § 76². Derimod er det dirigenten, der må drage de konsekvenser for generalforsamlingens afvikling, som vægringen måtte give anledning til. Mener han således ikke, at det pågældende dagsordenpunkt kan behandles forsvarligt uden oplysningerne, må han afslå at lade beslutning træffe på det foreliggende grundlag.

I visse situationer kommer *bestyrelsens* repræsentant, typisk bestyrelsesformanden, til at udøve *dirigentbeføjelser*, nemlig når der skal vælges dirigent (hvis valget henhører under generalforsamlingen, jfr. § 75, stk. 1), hvad enten valget sker ved generalforsamlingens begyndelse³, eller der senere foretages nyt dirigentvalg, fordi der er udtrykt mistillid til dirigenten⁴. Også hvor dirigenten rammes af speciel inhabilitet, vil hvervet som nævnt oftest blive overtaget af bestyrelsesformanden, medens sagen behandles⁵.

1. Cfr. Haefliger s. 67, der anfører, at man ved større generalforsamlinger kan indsætte et »Beirat«, der fungerer som »ein privates Verwaltungsschnellgericht«.

2. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 55.

3. Kobbernagel: Dirigenten s. 58. Rodhe s. 166. Bet. 1969 s. 115.

4. Kobbernagel: Dirigenten s. 61.

5. Samme: anførte værk s. 67.

XI. Beslutningsprøvelse efter generalforsamlingen

Medens beslutningsprøvelsen før og under generalforsamlingen har til formål at udvirke, at generalforsamlingens beslutninger både indholdsmæssigt og tilblivelsesmæssigt bliver uangribelige, stiller forholdet sig anderledes med den efterfølgende beslutningsprøvelse. Denne prøve sætter sig mod en generalforsamlingsbeslutning, der er truffet, og bortset fra de tilfælde, hvor reparation kan finde sted, vil prøvelsens formål derfor være at konstatere, *om* generalforsamlingsbeslutningen lider af sådanne mangler, at den helt eller delvis må tilsidesættes, og *om* dette bør have andre følger end ugyldighed.

Den efterfølgende prøve kan ske

1. på en ny generalforsamling,
 2. hos selskabets ledelse,
 3. hos administrative myndigheder eller
 4. ved domstolene,
- men disse instansers reaktionsmuligheder er forskellige.

1. En ny generalforsamling

En ny generalforsamling kan komme ind i billedet som prøvelsesorgan af flere grunde. Det kan tænkes, at selskabets ledelse eller enkelte aktionærer konstaterer mangler ved en tidligere generalforsamlings beslutninger og tager initiativet til afholdelse af en ny generalforsamling til reparation deraf. Det kan endvidere tænkes, at aktieselskabsregisteret under sin prøve af en registreringspligtig beslutning finder denne mangelfuld og fastsætter en frist til afhjælpning, jfr. AL § 157, stk. 2. Endelig kan det tænkes, at en dom under et efterfølgende anfægtelsessøgsmål finder den tidligere beslutning ugyldig, men ikke ændrer denne i medfør af § 81, stk. 4, 2. pkt., således at der alene sker ophævelse af beslutningen. Selskabet står således uden en beslutning om det pågældende emne, og det kan alt

efter emnets art være fornødent at holde en ny generalforsamling for at træffe en mangelfri beslutning. I denne situation er der dog ikke tale om en rendyrket efterfølgende prøvelse hos generalforsamlingen – prøvelsen fandt jo sted hos domstolen. Generalforsamlingen drager blot konsekvenserne deraf ved at erstatte den ophævede beslutning med en ny, mangelfri¹.

En mangelfuld beslutning er ikke bindende for selskabets senere generalforsamlinger i den forstand, at man blot skulle være henvist til at afvente, hvorvidt den mangelfulde generalforsamlingsbeslutning ophæves eller ændres af retten under et eventuelt anfægtelsessøgsmål, eller om den får lov at blive stående². Tværtimod vil det være helt acceptabelt, at en efterfølgende generalforsamling søger at erstatte den mangelfulde beslutning med en mangelfri.

2. Ledelsen

Generalforsamlingen er for så vidt angår iværksættelsen af beslutningerne henvist til at forlade sig på et eksekutivorgan, nemlig på selskabsledelsens bistand. De fleste generalforsamlingsbeslutninger vil direkte eller indirekte rumme handlingsdirektiver til ledelsen¹.

Det er temmeligt indlysende, at bestyrelse og direktion skal efterkomme retmæssige generalforsamlingsbeslutninger².

Jfr. således allerede UfR 1879.925 (Københavns Overrets dom) hvor et forsikringsselskabs bestyrelse »efter almindelige Retsregler« ansås pligtig at rette sig efter en af selskabets generalforsamling på lovlig måde taget beslutning, da selskabets vedtægter ikke indeholdt nogen modsat bestemmelse.

Ledelsen er ude af stand til at foretage sig noget i situationer, hvor generalforsamlingen ikke har truffet beslutning i en sag, der henhører under forsamlingens kompetence. Har generalforsamlingen nægtet at godkende regnskabet, kan ledelsen ikke foretage dispositioner på grundlag af regnskabsudkastet³.

1. Blok s. 584. Roos s. 353.

2. Taxell: Rättsskydd s. 145.

1. Haefliger s. 118. Nial s. 43.

2. Gomard: Grundrids s. 74. Haefliger s. 117 f. Nial s. 5. Tysk AktG § 83, stk. 2.

3. Sindballe-Klerk s. 268. Krenchel: Håndbog for dirigenter s. 20.

Når der i det følgende tales om ledelsens prøvelsespligt og dermed -ret, må det som udgangspunkt fastslås, at prøvelsen vedrører spørgsmålet om, hvorvidt generalforsamlingsbeslutningen på grundlag af *oprindelige mangler* måtte være ugyldig, hvorimod ledelsen ikke er berettiget til at nægte at efterkomme beslutningen, blot fordi den finder, at efterfølgende omstændigheder har gjort beslutningen uhensigtsmæssig. I sidstnævnte situation må bestyrelsen lade holde en ny generalforsamling og forelægge denne et forslag til omgørelse af den første afgørelse⁴.

Det fremgår af AL § 63, 2. pkt., at ledelsen *ikke må efterkomme generalforsamlingsbeslutninger, der er ugyldige* »som stridende mod denne lov eller selskabets vedtægter«. Sikkerhedskautelerne omkring generalforsamlingen kunne blive illusoriske, hvis de ikke var bindende for bestyrelsen, der blot efterfølgende kunne iværksætte mangelfulde beslutninger⁵. Skønt reglen først blev kodificeret med AL 1973, har der allerede tidligt været antaget tilsvarende grundsætninger⁶.

Sprogbrugen i bestemmelsen kunne tyde på, at prøvelsespligten alene vedrører *indholdsmangler*, jfr. den tilsvarende sprogbrug i § 81, stk. 1, vedrørende indholdsmanglerne, og at de normer, hvormed der skal sammenholdes, alene er *AL og selskabets vedtægter*. Ikke desto mindre må det for så vidt angår normsættene antages, at der indholdsmæssigt også er pligt til at *sammenholde med andre normer*. Eksempelvis kan bestyrelsen aldrig være forpligtet eller berettiget til at iværksætte generalforsamlingsbeslutninger, som strider mod et straffebud eller mod lov og ærbarehed⁷. Ej heller kan der iværksættes beslutninger, der strider mod præceptive erhvervsretlige love⁸, for eksempel monopollovgivningen.

Også for så vidt angår *tilblivelsen* må der antages at påhvile ledelsen en prøvelsespligt⁹. Dette forekommer indlysende for så vidt angår mangler, der er så grove, at beslutningen bliver en nullitet, men også for så vidt angår ikke uvæsentlige mangler, der blot medfører anfægtelighed, må der foreligge en prøvelsespligt, jfr. dog nedenfor om bestyrelsens holdning i tvivltilfælde og efter anfægtelsesfristens udløb.

I tilfælde, hvor det må stå ledelsen klart, at generalforsamlingen ikke har været sig mangelen bevidst, vil det være naturligt straks at *indkalde en ny generalforsamling* til behandling af problemet. Hvis det imidlertid

4. Haeffliger s. 118.

5. Rodhe s. 224.

6. Torp s. 246. Bet. 1969 s. 108 og 119. Gomard s. 413. Rodhe s. 229.

7. SOU 1971:15 s. 220. Nial s. 72.

8. Sindballe-Klerk s. 231.

9. Taxell: Rättsskydd s. 144.

står klart, at generalforsamlingen har været sig problemerne bevidst, men alligevel har truffet sin beslutning og insisteret på dens iværksættelse, vil det være naturligt, at bestyrelsen *træder tilbage* på grund af denne mere permanente konflikt¹⁰.

Af retspraksis om prøvelsespligten kan nævnes:

Ifølge UfR 1896.779 kendtes en bestyrelse berettiget til at undlade at opfylde en generalforsamlingsbeslutning om, at selskabet skulle afkøbe en aktionær et parti aktier til en vis kurs, idet beslutningen ville medføre en tilsidesættelse af aktionærernes ligestilling, blandt andet fordi beslutningen var truffet ved hjælp af stemmer fra den aktionær, der var interesseret i købet¹¹.

I den foreningsretlige dom UfR 1912.851 HSD indskrænkede en fagforenings generalforsamling uretmæssigt et medlems erhvervsmuligheder. Foreningen blev erstatningspligtig, og der toges herved hensyn til, at foreningen – d.v.s. dens bestyrelse – ikke straks på generalforsamlingen eller senere havde erklæret beslutningen for ugyldig.

I UfR 1924.147 ØLD »saboterede« bestyrelsens flertal en generalforsamlingsbeslutning om, at selskabets aktier kunne belånes til kurs 225 i selskabet, idet bestyrelsesflertallet afsatte bestyrelsesformanden, da han traf forberedelser til at gennemføre den ugyldige beslutning¹².

I den foreningsretlige UfR 1964.620 HD opstod spørgsmål om en afsat bestyrelses udlevering af protokoller, kassebog m.v. til en ny bestyrelse, hvis valg var omtvistet.

I UfR 1980.55 HD nægtede rådet (»bestyrelsen«) i et »selskab« (en institution, der forvaltede ophavsrettigheder) at efterkomme en generalforsamlingsbeslutning, der – som det senere viste sig – uretmæssigt vedtog en ændret fordeling af selskabets »stamfond«.

Ledelsens prøvelse af en generalforsamlingsbeslutning kan ske *aktivt ved anlæg af anfægtelsessøgsmål* i medfør af AL § 81 eller *passivt ved nægtelse af at efterkomme beslutningen*, jfr. § 63, 2. pkt. Sidstnævnte fremgangsmåde forekommer mest nærliggende ud fra den betragtning, at ledelsen sikkert vil vige tilbage for en offentlig retssag mod sit eget selskab. Hertil kommer, at en retssag tager tid, og at bestyrelsen i ventetiden normalt ikke kommer uden om at tage selvstændig stilling til iværksættelses-spørgsmålet.

Ledelsens prøvelsespligt udelukkes ikke af den omstændighed, at aktionærer eller dissenterende bestyrelsesmedlemmer har *mulighed for at anlægge anfægtelsessøgsmål* i medfør af § 81, eller af, at sådant søgsmål faktisk er anlagt¹³. Omvendt må det siges, at ledelsen principielt ikke har nogen pligt til at afvente anfægtelsesfristens udløb, inden generalforsamlingsbeslutningen iværksættes, hvis bestyrelsen selv finder beslutningen

10. Haeffliger s. 119.

11. Krenchel s. 276 f.

12. Gomard s. 405.

13. Taxell: Rättsskydd s. 145.

retmæssig. Der er således ikke tale om, at beslutningen bliver »retskraftig« netop på dette tidspunkt¹⁴. Uafhængigt af anfægtelsesfristen må ledelsen foretage en selvstændig prøvelse af beslutningens gyldighed, og ledelsen må iværksætte beslutningen, hvis den findes retmæssig – selv om anfægtelsesfristen ikke er udløbet, og selv om man forventer, at en anfægtelsessag vil blive anlagt.

Alligevel er der en væsentlig *sammenhæng mellem prøvelsespligt og anfægtelsesfrist*. Er der tale om en beslutning, der vel er behæftet med en mangel, men hvor det dog står klart, at der alene er tale om anfægtelighed i modsætning til nullitet, og anfægtes beslutningen ikke inden tre måneder, jfr. AL § 81, stk.2, vil ledelsen efter fristens udløb have både ret og pligt til at iværksætte beslutningen, hvis dette ikke er sket forinden, idet usikkerheden om mangelens konsekvenser da er faldet bort¹⁵.

Det er nævnt foran, at ledelsen trods ordvalget i § 63, 2. pkt., sikkert også må sammenholde med andre indholdsnormer end AL og vedtægterne, for eksempel med strafferetlige bestemmelser, almindelige principper om lov og ærbarhed og med præceptive erhvervsretlige regler. Det kan spørges, om ledelsens prøvelsespligt og -ret også omfatter situationer, *hvor generalforsamlingsbeslutningen strider mod tredjemands ret*, eksempelvis hvor beslutningen går ud på at bryde selskabets kontraktmæssige forpligtelser. Nial antog¹⁶, at ledelsen må være pligtig at iværksætte en sådan beslutning. Krenchel synes¹⁷ at antage det modsatte. Efter min opfattelse må ledelsen have en selvstændig prøvelsespligt og -ret også i sådanne situationer. Det er dog et spørgsmål, hvorledes prøvelsen bør gennemføres. Hvis man på generalforsamlingen ikke har været opmærksom på beslutningens kollision med den obligationsretlige forpligtelse, forekommer det ikke rimeligt, at ledelsen blot ignorerer beslutningen. Ledelsen bør indkalde en ny generalforsamling og forelægge denne problemet. Er beslutningen derimod bevidst truffet af generalforsamlingen med fuldt kendskab til kollisionen med de obligationsretlige forpligtelser (og omstødes beslutningen ikke efter søgsmål fra aktionærer, bestyrelsesmedlemmer eller direktører, i det omfang et sådant anfægtelsessøgsmål overhovedet kan tillades, således som det er antaget i det foregående under IV.2.4. og VII.1.), må ledelsen sikkert respektere beslutningen, iværksætte denne og derefter imødesee erstatningskrav m.v. fra den krænkede tredjemand. Mener bestyrelsen sig ude af stand til

14. Nial s. 91.

15. Rodhe s. 229. Kobbernagel: Dirigenten s. 45.

16. Side 43.

17. Side 254.

at gennemføre en sådan iværksættelseshandling, må den træde tilbage. I tilfælde, hvor en generalforsamling har besluttet at yde en gave, der falder uden for rammerne af AL § 114, således at ikke blot aktionærernes ret til udbytte eller udlodning formindskes, men at der ligeledes opstår fare for selskabets kreditorer, skal bestyrelsen utvivlsomt under alle omstændigheder nægte at iværksætte beslutningen¹⁸.

Det kan spørges, hvordan ledelsen bør forholde sig, hvis det *forekommer den tvivlsomt, om en beslutning, der skal iværksættes, er ugyldig*. Nial anbefaler¹⁹, at ledelsen suspenderer iværksættelsen, så længe det ikke er helt udelukket, at beslutningen kan blive ophævet. *Sindballe-Klerk* anfører, at ledelsen i tvivlstilfælde ikke er beføjet til at anerkende berettigelsen af en protest mod beslutningens gyldighed – ledelsen må altså iværksætte beslutningen²⁰.

Efter min opfattelse bør der sondres mellem på den ene side situationer, hvor iværksættelsen vil være irreversibel, eller hvor den ikke nødvendigvis behøver at foretages straks, og på den anden side situationer, hvor følgerne af en eventuel fejlposition senere vil kunne genoprettes, for eksempel gennem regnskabsmæssige reguleringer og efterposter, eller hvor der skal disponeres snarest. I førstnævnte situationer bør ledelsen være meget tilbageholdende med at iværksætte beslutningen, og den bør i tvivlstilfælde suspendere iværksættelsen uden definitivt at afslå den. I de sidstnævnte tilfælde må bestyrelsen iværksætte beslutningen, men i det omfang den har relation til andre, må bestyrelsen ved iværksættelsen tage de fornødne forbehold om tilbagesøgning m.v.

AL § 63, 2. pkt., løser ikke spørgsmålet, hvorvidt ledelsens prøvelsespligt alene medfører en beføjelse til helt at undlade iværksættelse – altså en slags fuldstændig ophævelse de facto – eller hvorvidt der er mulighed for *partielt at iværksætte og partielt at ignorere beslutningen*. Det må formentlig som udgangspunkt antages, at bestyrelsen ikke, således som det er tilfældet med domstolene i henhold til § 81, stk. 4, har nogen beføjelse til at ændre beslutningen til det, bestyrelsen finder retmæssigt. Hvis uretmæssigheden imidlertid alene vedrører beløbsstørrelser, må en partiel iværksættelse være mulig. Har generalforsamlingen besluttet udbetaling af et udbytte på 12 %, skønt kun 10 % efter bestyrelsens opfattelse vil være lovligt, må bestyrelsen udbetale de 10 %.

18. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 364.

19. Side 93.

20. Sindballe-Klerk s. 231 f. og 244.

Særligt hvor et sådant beløbsproblem har relation til tredjemand, kunne man overveje at deponere differencen, men forholdet ses ikke omfattet af de situationer, der i henhold til deponeringslovens § 1, stk. 1 og 2, tillader en skyldner at deponere med frigørende virkning.

En udvidet *prøvelsespligt* og *-ret* kan bestå, hvor generalforsamlingen for eksempel i forbindelse med et kompleks af beslutninger har *bemyndiget bestyrelsen til at foretage sådanne ændringer* i det vedtagne, som måtte blive krævet af aktieselskabsregisteret som betingelse for registrering af anmeldelsen. Denne prøvelse er imidlertid af begrænset betydning i nærværende sammenhæng, fordi den ikke levner ledelsen noget selvstændigt legalitetsskøn, men alene bemyndiger den til at iværksætte, hvad en anden prøvelsesinstans, nemlig aktieselskabsregisteret, måtte forlange.

3. Administrative myndigheder

3.1. Overregistrator

Eftersom visse generalforsamlingsbeslutninger skal registreres i aktieselskabsregisteret, opnås herved en vis prøvelse *ex officio* af beslutningernes tilblivelse og indhold¹. Denne prøvelse er i Danmark administrativ, medens den i en række lande er *judiciel*².

Udgangspunktet er, at en generalforsamlingsbeslutning er et internt anliggende, et udtryk for tilblivelsen af selskabsviljen, og at registrering ikke skal finde sted.

Beslutningerne er, med *Gowers* ord, »a matter of purely domestic concern – part of the company's indoor management«³.

Imidlertid skal en række generalforsamlingsbeslutninger anmeldes til aktieselskabsregisteret, nemlig sådanne, hvorved der sker ændring i selskabets vedtægter eller noget andet forhold, for eksempel bestyrelsens sammensætning, hvorom anmeldelse er sket, jfr. AL § 156. Anmeldelse skal ske, selv om det står selskabet klart, at beslutningen vil blive anfægtet – ja, selv om anfægtelsessøgsmål allerede er anlagt.

Aktieselskabsregisteret er som nævnt en registrerings-, ikke en kontrol- eller tilsynsmyndighed. Allerede dette opstiller snævre rammer for

1. Rodhe s. 233.

2. Gomard: Grundrids s. 158.

3. Gower s. 551.

prøvelsesmulighederne⁴. Overregistrators prøvelse må ifølge sagens natur blive mere foreløbig og sporadisk, end det kan være tilfældet ved en domstol. Registreringen indebærer således ikke nogen garanti for, at beslutningen er mangelfri i henseende til indhold og tilblivelse⁵. En række dokumenter, der kan være af væsentlig betydning ikke blot i forholdet mellem aktionærerne, men tillige for generalforsamlingsbeslutningerne, for eksempel aktionæroverenskomster, skal slet ikke forevises aktieselskabsregisteret, hvilket ligeledes gælder indkaldelsesdokumenter.

De mangler, der obligatorisk skal påses, er i henhold til AL § 157, stk. 1, indholds- og tilblivelsesmangler, hvorved vel at mærke i begge tilfælde *sammenholdes med AL og vedtægterne*. Registeret antages dog at have en fakultativ adgang til også at påse overholdelsen af andre love end AL⁶.

Aktieselskabsregisterets sanktionsmuligheder indskrænker sig til nægtelse af registrering, eventuelt berøstillelse af sagen med henblik på mangelfhjælpning inden for en given frist, jfr. § 157, stk. 2, hvorimod overregistrator *ikke har myndighed til at erklære en generalforsamlingsbeslutning ugyldig*.

Selve undladelsen af at registrere beslutningen, eksempelvis fordi sagen stilles i bero på høringer af andre myndigheder, er ikke ensbetydende med registreringsnægtelse⁷.

Overregistrator har adgang til at udøve en betydelig *officialvirksomhed*, idet registeret kan forlange alle oplysninger, som er nødvendige, for at der kan tages tilling til, om AL og selskabets vedtægter er overholdt, jfr. AL § 156 a⁸. Trods bestemmelsens ordlyd må det sikkert antages, at overregistrator også er beføjet til at indkalde oplysninger til bedømmelse af, om andre love end AL er overholdt.

Registerets prøvelse er principielt uafhængig af en eventuel *sideløbende prøvelse under et anfægtelsessøgsmål* i medfør af AL § 81. Således udelukker en anfægtelsessag ikke registrering⁹. I praksis vil der dog sikkert blive udvist betydelig forsigtighed med hensyn til registrering af beslutninger, der er omtvistet under et anfægtelsessøgsmål. Er søgsmålet teme-

4. Bet. 1964 s. 192. Græsvænge i Faglige artikler nr. 7, 1969, s. 9. Ministerens bemærkninger til 1973-lovforslaget ad almindelige bemærkninger til lovens kap. 19. I det omfang anmeldelsen tillige skal behandles af en tilsynsmyndighed, hvilket er tilfældet ved bankaktieselskaber, vil der ske en vis dobbelt prøvelse.

5. Sindballe-Klerk s. 161. Krenchel s. 268. Taxell: Rättsskydd s. 147. Gomard: Grundrids s. 158.

6. Krenchel s. 346. Taxell: Rättsskydd s. 147. Bet. 1964 s. 193.

7. Jfr. UfR 1962.563 ØLD.

8. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 503. Bet. 1969 s. 184.

9. Nial s. 93.

rært, eller føler registeret sig af andre grunde overbevist om, at det vil blive vundet af selskabet, er der imidlertid principielt intet til hinder for registrering. Registreringen præjudicerer ikke afgørelsen under anfægtelsessagen. Ej heller præjudicerer en foretagen registrering selve muligheden for at anlægge anfægtelsessøgsmål¹⁰. Registreringen er ikke *retskonstitutiv* – den tillægger ikke en i øvrigt anfægtelig generalforsamlingsbeslutning nogen retsvirkning, som den ellers ikke ville have haft. Dog er registreringen af selskabsstiftelsen retskonstitutiv for så vidt angår selskabets selvstændige eksistens som juridisk person¹¹.

Selv om overregistrators prøvelse ikke har nogen direkte sammenhæng med anfægtelsesmuligheden, består der dog en betydelig sammenhæng med anfægtelsesfristen i AL § 81, stk. 2. Er der således tale om en mangelfuld beslutning, der ikke er en nullitet, må og bør registrering ske, når den ordinære anfægtelsesfrist i § 81, stk. 2, er udløbet, uden at anfægtelsessag er anlagt¹².

Registerets prøvelse vedrørende *indsendte regnskaber* må ifølge sagens natur blive relativt overfladisk, idet der alene kan ske en prøvelse af, om der foreligger forhold, som er uforenelige med AL's eller årsregnskabslovens udtrykkelige forskrifter om regnskabets godkendelse, indhold og revision¹³. På grundlag af regnskabet kan det ses, om beholdningen af egne aktier overstiger lovens grænser, om der er foretaget lovpligtige henlæggelser, om den lovpligtige reservefond er benyttet korrekt, og om der består ulovlige aktionærlån¹⁴. Er regnskabet revideret af en inhabil revisor, må det afvises af registeret¹⁵.

Sker der til registeret anmeldelse af *valg af bestyrelsesmedlemmer eller revisor*, som ikke opfylder lovens habilitetskrav, må registrering nægtes¹⁶.

Derimod kan aktieselskabsregisteret ikke påtage sig at kontrollere, om en generalforsamlingsbeslutning *strider mod tredjemands ret*. Kun for så vidt angår beslutninger, som eksempelvis strider mod præceptive bestemmelser i AL, fordi de ville kunne bringe kreditorernes stilling i fare, for eksempel reglerne i kap. 7 om nedsættelse af aktiekapitalen og i kap. 8 om erhvervelse af egne aktier, og regler, som beskytter anden mands navn,

10. Taxell: Rättsskydd s. 146.

11. Sindballe-Klerk s. 162 ff.

12. Gomard s. 358. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 325. Rodhe s. 234.

13. Græsvænge i Faglige artikler nr. 7, 1969, s. 9 og 56 f.

14. Græsvænge a.st. s. 57.

15. Gomard: Revisors stilling i retlig belysning s. 85.

16. Samme: a.v. s. 85.

kan og skal disse forhold påses af aktieselskabsregisteret¹⁷.

Omgørelse af overregistrators beslutning om at foretage registrering kan ikke ske, ligesom registrering ikke kan ophæves ved administrativ rekurs.

Jfr. dog AL § 16 (om manglende indbetaling på aktier tegnet ved kapitalforhøjelse) og § 174 (om sletning af bestående selskaber, der ikke er omfattet af AL § 1, stk. 4 og 5)¹⁸.

Derimod kan registreringen prøves *judicielt* dels indirekte gennem et anfægtelsessøgsmål i medfør af § 81, hvis udfald også vil blive afgørende for registreringsspørgsmålet, dels gennem et søgsmål i medfør af § 157, stk. 4, der direkte retter sig mod en stedfunden registrering, som efter sagsøgerens opfattelse kan blive ham til skade. Derimod kan registreringsnægtelse *rekurreres* af selskabet til industriministeriet i medfør af § 157, stk. 3, 1. og 2. pkt., ligesom registerets eller ministeriets registreringsnægtelse hver for sig kan domstolprøves i medfør af bestemmelsens 3. pkt.

Ministeriets afgørelser må domstolsprøves ved Østre landsret, jfr. retsplejelovens § 226, stk. 2, nr. 2, sammenholdt med § 239, medens overregistrators afgørelser om registreringsnægtelse må indbringes for Københavns byret, jfr. § 226, stk. 1, nr. 2, e.c., sammenholdt med § 239. Sag anlagt i medfør af § 157, stk. 4, til registreringsudslettelse må anlægges ved selskabets hjemsted, jfr. retsplejelovens § 238 sammenholdt med AL § 4, stk. 1, nr. 2, og § 159, stk. 1, 1. pkt.

3.2. Andre administrative myndigheder

3.2.1. Tilsynet med banker og sparekasser

Vedtægtsændringer i *bankaktieselskaber* skal stadfæstes og dermed kontrolleres af tilsynet med banker og sparekasser, jfr. BL § 6¹. Tilsynet kontrollerer også regnskabets indhold, jfr. BL § 37, stk. 1. Ligeså kontrolleres det, at en fusionsbeslutning er truffet på vedtægtsmæssig måde, jfr. BL § 48². Eftersom tilsynet i det hele påser overholdelsen af BL og de bestemmelser, der er udstedt i medfør deraf, jfr. BL § 49, udøver tilsynet

17. Se om navnet Gomard: Grundrids s. 155. Se endvidere en detaljeret gennemgang af registerets praksis vedrørende selskabsnavne Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 464 ff.

18. Krenchel s. 317. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 505. Gomard: Grundrids s. 158.

1. Bank- og sparekasseloven med kommentarer ved K. Bjørn Jensen og Jørgen Nørgaard s. 62.

2. A.v. s. 172.

også en vis kontrol med bankaktieselskabers *øvrige beslutninger, selv om de ikke indebærer vedtægtsændring*. I denne forbindelse påses det, at banken handler i overensstemmelse med sine egne vedtægter³. Om fornødent kan tilsynet udstede pålæg til banken for at bringe retsstridige forhold til ophør.

I UfR 1966.465 VLD søgte en aktionær, der var utilfreds med en generalforsamlingsbeslutning, først at få medhold i sine indsigelser hos tilsynet med banker og sparekasser, men da dette ikke lykkedes, anlagde aktionæren anfægtelsessøgsmål.

I særlige tilfælde kan der blive tale om, at tilsynet træder i funktion over for *andre aktieselskaber* end banker, nemlig hvis andre selskaber ikke overholder BL's eneretsbestemmelser. For eksempel kan der blive tale om indskriden over for en generalforsamlingsbeslutning om antagelse af et selskabsnavn, der er i strid med BL § 2, 2. pkt., hvorefter andre virksomheder end banker ikke i deres navn eller til betegnelse af virksomheden må benytte ordet »bank« eller betegnelser, der er egnede til at fremkalde det indtryk, at de er banker.

3.2.2. Forsikringstilsynet

En tilsvarende tilsynsmyndighed udøves over for *forsikringsselskaber* af forsikringstilsynet, der påser overholdelsen af lov om forsikringsvirksomhed og af de bestemmelser, der er udstedt i medfør deraf, jfr. lovens § 237. Forsikringstilsynet er både tilsyns- og registreringsmyndighed, idet overregistrator ved aktieselskabsregisteret dog bistår ved registerets førelse, jfr. lovens § 243, stk. 1.

3.2.3. Industriministeriet. Forsikringsnævnet

Industriministeriet kan komme til at tage stilling til gyldighedsspørgsmål, når det fungerer som rekursinstans. Dette er tilfældet ved registreringsnægtelse i »almindelige« aktieselskaber, jfr. AL § 157, stk. 3, og gælder i øvrigt efter almindelige forvaltningsretlige regler for så vidt angår overregistrator's afgørelser, ligesom det er tilfældet for så vidt angår banktilsynets afgørelser⁴. Også forsikringstilsynets afgørelser kan rekrurreres til ministeriet, dog påklages en række afgørelser til *forsikrings-*

3. A. v. s. 176.

4. Bank- og sparekasseloven med kommentarer ved K. Bjørn Jensen og Jørgen Nørgaard s. 62 f.

nævnet, jfr. lovens § 247, stk. 1, 1. pkt., hvilket eksempelvis er tilfældet for så vidt angår tilsynets afgørelser om stadfæstelse af vedtægtsændringer, jfr. herved lovens § 33, stk. 2.

3.2.4. Andre ministerier

Både industriministeriet og andre *ministerier* kan komme til at tage stilling til gyldighedsspørgsmål, i det omfang de eksempelvis i vedtægter måtte være indsat som *approberende myndighed*, ligesom det kan være tilfældet ved visse *koncessionerede selskaber*. Vedtægtsændringer i privatejede aktieselskaber, der *tilvirker krigsmateriel*, kræver *justitsministeriets samtykke*, jfr. § 8, stk. 2, i lov nr. 139 af 7/5 1937.

3.2.5. Folketingets ombudsmand

I ganske særlige tilfælde kan *folketingets ombudsmand* komme til at tage stilling til et aktieselskabs dispositioner, nemlig hvor der er tale om et statsligt aktieselskab, og hvor der opstår spørgsmål om, hvorvidt tjenestemænds virksomhed i selskabet har været behæftet med fejl eller forsømmelse⁵.

4. Domstolene

4.1. Generelt – Tillades voldgift?

Forløber beslutningsprocessen i selskabet normalt, må aktionærens vigtigste ret siges at være stemmeretten og den dertil knyttede adgangs- og ytringsret. Hvor beslutningsprocessen imidlertid forløber unormalt, bliver den vigtigste aktionærretlige beføjelse anfægtelsesretten – retten til gennem søgsmål ved domstolene at anfægte en mangelfuld generalforsamlingsbeslutning¹. På denne ret kan aktionæren ikke på forhånd give afkald. Ej heller kan den fratages ham gennem »endelighedsbestemmelser« i vedtægterne².

Foran under 1., 2. og 3. er beskrevet andre instanser end domstolene, der har mulighed for at foretage en art efterfølgende prøvelse af en gene-

5. von Eyben: »Statslige og kommunale aktieselskaber«, Festskrift til Borum, 1964, s. 140.

1. Möser s. 80.

2. Krenchel s. 291.

ralforsamlingsbeslutning. Domstolenes prøvelsesmulighed adskiller sig imidlertid fra de nævnte instansers ved at være forlenet med en særlig hjemmel, nemlig beføjelsen til *autoritativt at fastslå, at en generalforsamlingsbeslutning er ugyldig* og derfor skal ophæves eller ændres. Domstolene har »monopol« på at statuere sådan ugyldighed. Noget andet er, at der gennem en tilsynsmyndigheds stadfæstelses- og overregistrators registreringsnægtelse kan opnås retsvirkninger, der i flere henseender er af samme rækkevidde som domstolenes konstatering af ugyldighed.

Domstolenes hjemmel til at fastslå ugyldighed fremgår af AL § 81³, der tager stilling til en række forhold:

1. hvilke mangeltyper der kan foreligge: indholds- og tilblivelsesmangler,
2. med hvilke normer, indholdet skal sammenholdes, hvorved bemærkes, at opregningen ikke kan anses for udtømmende, jfr. foran VII.1.,
3. hvem der er søgsmålsberettiget,
4. søgsmålsfristen – både en ordinær og en ekstraordinær,
5. sondringen mellem nullitet og anfægtelighed,
6. ugyldighedens umiddelbare konsekvens: ophævelse eller ændring og
7. dommens retskraft.

Således som det danske system er indrettet, *forudsætter domstolsprøvelse et sagsanlæg* – altså en aktivitet fra en utilfreds søgsmålsberettiget. Systemet indebærer derfor ikke nogen automatisk kontrol, således som det ville være tilfældet, hvis en domstol førte registeret.

Man kan eksempelvis sammenligne med tingbogssystemet og med forslaget i udkastet til statut for europæiske aktieselskaber⁴.

AL § 81 indebærer ikke nogen udtømmende angivelse af *de måder, hvorpå en domstol kan komme til at tage stilling til gyldigheden* af en generalforsamlingsbeslutning. Af andre tilfælde kan nævnes:

- a. Overregistrators registreringsnægtelse såvel som industriministrens stadfæstelse deraf kan domstolsprøves, jfr. herved AL § 157, stk. 3.
- b. Det samme gælder tilfælde, hvor nogen mener, at en stedfunden registrering er ham til skade, jfr. § 157, stk. 4.
- c. også en tilsynsmyndigheds eller dennes rekursinstans' afgørelse kan efter almindelige forvaltningsretlige regler prøves ved domstolene,

3. Bestemmelsen er i alt væsentligt ens i de nordiske love, jfr. SOU 1971:15 s. 245.

4. Gower s. 90. Bull. suppl. 4/75 s. 12 og 150. Se SE-udkastets art. 42, 60, 245, 266 og 271 g.

jfr. grundlovens § 63, stk. 1⁵.

- d. I tilfælde, hvor en aktionær finder, at en generalforsamlingsbeslutning er ugyldig, og hvor dens gennemførelse kræver iværksættelseshandlinger i forhold til ham, kan han ofte vælge at forholde sig passiv og lade selskabet tage initiativet gennem et søgsmål mod ham, jfr. direkte tysk AktG § 249, stk. 1, i.f.⁶.
- e. Endvidere kan en aktionær ønske uretmæssigheden af en af selskabet fulgt praksis fastslået ved domstolene uden af den grund at påstå nogen generalforsamlingsbeslutning kendt ugyldig.
- f. Endelig kan aktionæren for at undgå erstatningsansvar eller konventionalbod i henhold til en aktionæroverenskomst ønske at opnå dom for, hvorledes han i henhold til aftalen rettelig burde stemme, uden at hans formål med søgsmålet er at påstå ugyldighed for selve generalforsamlingsbeslutningen⁷.

Alle domstole kan – definitivt eller præjudicielt – komme til at tage stilling til spørgsmål om gyldigheden af en generalforsamlingsbeslutning. Hyppigst vil spørgsmålet komme for de *ordinære domstole*, jfr. nedenfor 4.2. og VII.1., men spørgsmålet kan komme for *fogedretten*, jfr. nedenfor 4.1., hvor et forbud ønskes nedlagt. Også *skifteretten* kan i særlige situationer komme til at beskæftige sig med gyldighedsspørgsmål, for eksempel hvor den skal tage stilling til en granskningssag efter § 95, stk. 2⁸. Retssager mellem et boligaktieselskab og beboerne er *boligsager*⁹, hvilket formentlig også må gælde anfægtelsessager. Hvor en generalforsamlingsbeslutning fordrer iværksættelseshandlinger, der indebærer tinglysningsmæssige ekspeditioner, kan *tinglysningsdommeren* præjudicielt komme til at tage stilling til gyldighedsspørgsmål¹⁰.

Endelig kan det spørges, om det ved bestemmelse i vedtægterne kan foreskrives, at anfægtelsessøgsmål kun kan anlægges ved en *voldgiftsret*¹¹.

En efterfølgende voldgiftsaftale om anfægtelsesspørgsmålet har i nær-

5. Bank- og sparekasseloven med kommentarer ved K. Bjørn Jensen og Jørgen Nørgaard s. 175 f.

6. Taxell: Rättsskydd s. 159.

7. Haeffliger s. 110.

8. Jfr. ØLK af 7/3 1979 (6. afd. kæresag nr. 9/1979).

9. Kallehauge i Ufr 1971 B s. 96.

10. Blok s. 581. Jfr. VLT 1939.146, hvor tinglysningsdommeren ved tinglysning af et skøde angående salg af selskabets faste ejendom måtte tage stilling til, om vedtægternes krav om ¾ stemmemajoritet ved salg af fast ejendom var opfyldt, når der på generalforsamlingen havde været 25 stemmer for, 5 stemmer imod og 4 blanke.

11. Werlauff i J 1983.33 ff.

værende forbindelse ikke stor interesse, fordi den kun får virkning inter partes, men ikke kan få den retskraft over for hele aktionærkredsen, som er et af kendemærkerne ved en dom i et anfægtelsessøgsmål, jfr. AL § 81, stk. 4, i.f. Det stillede spørgsmål om tilladeligheden af voldgift kan tænkes besvaret på én af følgende tre måder:

1. voldgift tillades overhovedet ikke,
2. voldgift tillades på grundlag af en betryggende vedtægtsbestemmelse herom, eller
3. voldgift kan i henhold til betryggende vedtægtsbestemmelse ske vedrørende visse sagligt afgrænsede problemer i anfægtelsessagen, der iøvrigt henhører under domstolene, jfr. nedenfor.

Lovbestemmelser af interesse for spørgsmålet er dels § 81, der ikke direkte løser spørgsmålet, og dels voldgiftslovens § 1, stk. 2, hvorefter det fremgår, at visse tvister efter deres art ikke kan afgøres ved voldgift. Der tænkes herved særligt på retsområder, hvor parternes dispositionsret er afskåret eller stærkt begrænset, for eksempel retskonstitutive sager¹². Det kan efter min opfattelse ikke antages, at selskabsvoldgift omfattes heraf, idet tvisten principielt er dispositiv.

Medens der på det foreningsretlige område er adskillige retsafgørelser om spørgsmålet¹³, ses spørgsmålet om selskabsvoldgift ikke at være afklaret i retspraksis, formentlig fordi (endnu) ingen aktie- eller anparts-selskaber har søgt at få registreret en voldgiftsklausul i vedtægterne.

Derimod har teorien behandlet spørgsmålet. *Gomard* mener¹⁴, at lovgivningen til beskyttelse af en persongruppe, som i øvrigt må antages selv at være i stand til at tage vare på sine interesser, jfr. herved eksempelvis AL § 81 (Apl § 62), ikke udelukker, at der træffes vedtægtsbestemmelse om voldgift.

Heroverfor antager *Græsvænge-Larsen-Thomsen*¹⁵, at bestemmelserne er præceptive, således at de ikke vedtægtsmæssigt kan fraviges også med virkning for

1. aktionærer, der ikke har stemt derfor, og
 2. fremtidige aktieerhververe, hvortil kommer
 3. den til lovbestemmelsen knyttede offentlige interesse,
- idet der efter forfatterens mening ikke kan lægges samme vægt på en voldgiftskendelse som på en dom, når aktieselskabsregisteret udøver sin

12. Bet. 414/1966 om voldgift s. 39. Højesteret: Frivillig voldgift s. 27 ff.

13. Jfr. Højesteret s. 38 ff.

14. Voldgift i Danmark, 1979, s. 15. Gomard nævner allerede i Aktieselskabsret, 2. udg., 1970, s. 315, 'voldgift som en mulighed i tilfælde af »dead-lock« på generalforsamlingen. Måske tænkes der dog her på aktionæroverenskomster.

15. Aktielovskommentaren, 2. udg., 1982, s. 324 f., 3. udg. s. 296

pligt til at påse, at de beslutninger, der registreres, ikke strider mod lov eller vedtægter, og at de er blevet til på lovlig måde, jfr. herved AL § 157, stk. 1.

Registeret har, nævner forfatterne,¹⁶ ikke modtaget anmeldelser om voldgiftsbestemmelser, men det må antages, at registrering i givet fald vil blive nægtet.

Allerede længe før svensk aktieselskabslov af 1975, 9. kap. 18 §, gav en særlig regel om selskabsvoldgift, antoges det specielt om anfægtelsesvoldgiften af *Nial*¹⁶, at denne burde tillades. *Nial* henviste særligt til fordelene ved den hurtige sagsbehandling og til, at parterne også under en domstolssag selv kan disponere over processen. Også *Roos* antager dette resultat¹⁷. Det samme gælder *Ekelöf*¹⁸.

Derimod stiller tysk selskabsretlig teori, der ellers synes at have sympati for selskabsvoldgift, sig afvisende overfor anfægtelsesvoldgiften¹⁹.

Forskellige forhold må tages i betragtning ved afgørelsen af spørgsmålet:

- a. Den omstændighed, at parterne ret frit kan disponere over en voldgiftssag, kan ikke udelukke voldgift²⁰. Også i en civil domstolssag om ikke-retskonstitutive spørgsmål gælder dispositionsmaksimen, man kan opnå erkendelsesdom etc. Blot kan man ikke få dom i strid med præceptive regler i AL eller andre love, men en tilsvarende begrænsning gælder voldgiftssagen. Herved adskiller voldgift sig altså ikke væsentligt fra domstolssag²¹.
- b. Domstolssagen er offentlig, hvilket ikke gælder voldgiftssagen. Dette har næppe stor praktisk betydning. Den manglende offentlighed kan være en fordel for parterne.
- c. hvad angår andre aktionærers mulighed for at indtræde i sagen må dette sikkert tillades ganske som ved en retssag. Foreskriver vedtægterne voldgift, således at dette er alle aktionærers retsmiddel mod anfægtelige beslutninger, må andre aktionærer givetvis have ret til at intervenere. Den aktionær, der ønsker at støtte sagsøgeren, må indtræde til støtte for denne, medens den, der ikke tror, at selskabet selv

16. Side 114 ff.

17. *Roos* s. 384.

18. Per Olof *Ekelöf* i TfR 1977.553.

19. Hackenburg-Barz m.fl.: Grosskommentar zum GmbH-Gesetz, 1975, ad § 13, note 20. Heinrich Sudhoff: Der Gesellschaftsvertrag der GmbH, 1982, s. 573 f. Johannes Bärmann i »Festschrift für Friedrich Weber«, 1975: Schiedsfähigkeit, anmeldt af *Ekelöf* i TfR 1977.552, særligt s. 553. Gomard anf. v.s. 15, note 18.

20. *Ekelöf* a.st.

21. *Nial* s. 117.

kan eller vil føre sagen effektivt, og ønsker beslutningen opretholdt, må indtræde på selskabets side²².

- d. Antages anfægtelsesvoldgift i øvrigt at måtte tillades, må det også antages, at en anlagt voldgiftssag kan afbryde søgsmålsfristen i AL § 81, stk. 2 og 3. Selskabet og de øvrige aktionærer stilles ikke ringere herved end ved domstolsbehandling, fordi voldgift normalt vil sikre, at spørgsmålet hurtigere finder sin afgørelse, hvorved længerevarende retsusikkerhed undgås²³.
- e. Imidlertid har domstolene ifølge AL § 81 mulighed for at ændre generalforsamlingsbeslutningen i stedet for blot at ophæve den, jfr. bestemmelsens stk. 4, 1. og 2. pkt. På områder, hvor der ikke er klar hjemmel herfor, kan en sådan ændringsmulighed næppe antages at bestå²⁴.

Konsekvenserne heraf er, at voldgiftsretten synes at savne hjemmel til at ændre beslutningen. Tillades vedtægtsbestemt anfægtelsesvoldgift, må dette derfor forudsætte, at vedtægtsbestemmelsen afspejler AL § 81 og altså gengiver dennes ændringshjemmel, hvorved voldgiftsrettens ændringskompetence bliver klar.

- f. Dernæst kan det spørges, om der er hjemmel til at tillægge en fældende voldgiftskendelse retskraft overfor de øvrige aktionærer, jfr. § 81, stk. 4, i.f. En voldgiftskendelse uden hjemmel i vedtægterne bliver af ringe værdi, fordi den kun har virkning inter partes. Også dette problem synes imidlertid at kunne afbødes ved at lade vedtægtsbestemmelsen afspejle lovbestemmelsen.
- g. Hvis anfægtelsesvoldgift tillades, må det nødvendigvis forudsætte, at man som aktionær bliver bundet deraf ved selve aktieerhvervelsen i selskabet. Også i foreninger er det sædvanligvis nok, at man indmelder sig som medlem. Heroverfor kunne imidlertid indvendes, at aktieselskaber ofte (men ikke altid) har større økonomisk betydning for deltagerne, og at en aktieinvestering jo ikke er en handling af samme karakter som en indmeldelse i en forening. Ikke desto mindre er der her tale om en risiko, som enhver løber ved aktieerhvervelse: Der kan være særegne bestemmelser i vedtægterne, som man bindes af ved sit blotte aktiekøb. Køber man aktier af hensyn til de dertil knyttede økonomiske rettigheder, er man oftest ligeglad – køber man dem af hensyn til de forvaltningsmæssige beføjelser, bør man i egen interesse

22. Ekelöf a. st.

23. Nial s. 117.

24. Jfr. f.eks. Hørlyck: Dansk andelsret s. 248 f.

efterse vedtægterne inden købet²⁵. Af samme grund kan jeg ikke være enig i Græsvænge-Larsen-Thomsens antagelse²⁶ af det betænkelige ved at indføre vedtægtsbestemt voldgift med virkning for fremtidige aktieerhververe. Samme forfatteres argument, at voldgift ikke kan indføres med virkning for aktionærer, der ikke har stemt derfor²⁷, kan i sig selv vel i det højeste føre til et krav om, at voldgiftsbestemmelsen – om den iøvrigt tillades – må indføres allerede fra stiftelsestidspunktet. End ikke så langt mener jeg imidlertid, at argumentet kan føre. Hvis voldgift som her antaget findes at være lige så betryggende som domstolsbehandling, må en vedtægtsbestemmelse herom kunne indføres med majoritet i henhold til AL § 78, hvorimod der næppe kan stilles krav om tilslutning fra alle i medfør af § 79 eller dennes analogi.

- h. Omkostningsspørgsmålet afgøres vistnok ofte således i voldgiftssager, at de generelle omkostninger, særligt honorarerne til voldgiftsrettens medlemmer, ligedeles mellem parterne. Dette er måske rimeligt ved voldgift mellem erhvervsdrivende, men forekommer mindre rimeligt, hvor en (præsumptivt økonomisk svag) aktionær står overfor et mere kapitalstærkt selskab. – Der kunne i vedtægterne fastlægges omkostningsprincipper svarende til hovedreglen i Rpl. § 312, således at den tabende part principielt udreder modpartens omkostninger, men herved vil der – hvis en tabende aktionær skal bære, hvad der omtrent svarer til to advokatsalærer med tillæg af generelle voldgiftsomkostninger – opstå en så betydelig procesrisiko, at den reelle anfægtelsesmulighed vil blive afskåret for mange. Snarere kan det bestemmes, at de generelle voldgiftsomkostninger altid udredes af selskabet, og at der for så vidt angår parternes advokatomkostninger m.v. gælder principper svarende til Rpl. § 312. Det kan efter min opfattelse ikke befrygtes, at der derved vil komme flere anfægtelsessager end ellers, for sagsøgeren er jo – bortset fra besparelsen af en beskeden retsafgift – ikke anderledes stillet økonomisk end ved en domstolssag.
- j. Den offentligtretlige interesse, der ifølge Græsvænge-Larsen-Thomsen skulle tale imod voldgift, og som vel iøvrigt kun kan have relevans ved generalforsamlingsbeslutninger, der skal registreres, jfr. AL § 156, udelukker ikke, at man i en domstolssag kan disponere over sagen og eventuelt få erkendelsesdom, eller at aktionærer m.v. helt undlader at anfægte en mangelfuld generalforsamlingsbeslutning, som ikke er

25. Jfr. Gomards bemærkning a.st. om »en persongruppe, som iøvrigt må antages selv at være i stand til at tage vare på sine interesser«.

26. Aktielovskommentaren, 2. udg., 1982, s. 324 f.

27. Samme sted.

en nullitet. Reglerne er altså i forvejen således indrettet, at det offentlige inden for visse grænser finder sig i at registrere »tvivlsomme« beslutninger, når blot selskabet og aktionærer m.v. mener at kunne leve med dem. Herfra er springet ikke stort til at tillade voldgift under forudsætning af betryggende forskrifter derom.

- k. Selv om det ikke kan udelukkes, at der under en anfægtelsessag opstår spørgsmål om fortolkningen af EF-regler, for eksempel et selskabsdirektiv, kan den omstændighed, at en privat voldgiftsret ikke på egen hånd kan rejse et præjudicielt spørgsmål for EF-domstolen i henhold til EØF-traktaten²⁸, næppe i sig selv afgørende tale imod selskabsvoldgift.
- l. Hvis voldgift tillades, vil sikkerhedskautelerne i voldgiftslovens § 1, stk. 2, § 4 og § 7 give aktionæren en lige så betryggende sagsbehandling som ved domstolene – og vel at mærke hurtigere og ret erhvervskyndig. Blot har aktionæren givet afkald på sin ankemulighed, men dette er en indvending, der kan rettes mod enhver voldgiftsaftale, og den kan næppe specielt tale mod selskabsvoldgift.

Efter min opfattelse bør man i det mindste tillade en sagligt afgrænset voldgiftsbestemmelse, der henskyder visse bestemte problemer, for eksempel regnskabstekniske spørgsmål, til voldgift, medens resten af anfægtelsessagen domstolsbehandles. Men også en voldgiftsbestemmelse om hele tvistens voldgiftsbehandling bør efter min opfattelse tillades, hvis voldgiftsklausulen tager hensyn til ovennævnte forhold om intervention, ændring af generalforsamlingsbeslutningen, retskraft og omkostninger samt i øvrigt foreskriver betryggende regler om voldgiftsrettens konstitution og funktion. Som det vil fremgå af det foregående, kan retsstillingen imidlertid endnu ikke anses at være afklaret.

4.2. Fogedforbud

AL § 81, der regulerer den ordinære anfægtelsessag til omstødelse af en mangelfuld generalforsamlingsbeslutning, udelukker ikke, at en aktionær, et bestyrelsesmedlem eller en direktør, som finder en generalforsamlingsbeslutning retsstridig, og som vil undgå, at der gennem iværksættelse deraf inden opnåelse af en retskraftig dom tilføjes selskabet eller andre uoprettelig skade, søger nedlagt fogedforbud mod beslutningens gennemførelse i medfør af Rpl. § 646. Fogedretten kommer herved præjudicielt til at tage (foreløbig) stilling til beslutningens gyldighed.

28. EF-domstolens dom af 23/3 1982 i »Nordsec«-sagen.

Anvendelsen af fogenforbud forudsætter, at selskabet giver rekvirenten *grund til at antage*, at det vil foretage de pågældende iværksættelseshandlinger, jfr. herved Rpl. § 648, stk. 1. Forbud kan således ikke anvendes, hvis selskabets bestyrelse erklærer at ville stille iværksættelsen i bero på udfaldet af en ordinær anfægtelsessag i henhold til AL § 81.

Den i forbindelse med læren om fogenforbud antagne *proportionalitetsgrundsætning* må medføre, at iværksættelseshandlinger, hvis hindring vil volde selskabet uforholdsmæssigt besvær set i forhold til den ret, som rekvirenten søger at beskytte gennem forbudsforretningen, ikke vil kunne hindres gennem et fogenforbud.

Kun *undladelse* af iværksættelsen kan håndhæves ved forbudsforretning, hvorimod der ikke kan gennemtvinges foranstaltninger, hvortil selskabet vil være forpligtet, hvis generalforsamlingsbeslutningen findes ugyldig.

Kan rekvirenten *opnå ganske den samme retsbeskyttelse på anden måde*, for eksempel gennem indsigelse over for en tilsynsmyndighed eller over for overregistrator, må det formentlig antages, at han vil være afskåret fra at få gennemført forbudsforretningen.

Eftersom den påfølgende *justifikationssag* ikke blot tager stilling til forbudets retmæssighed, men tillige til beslutningens gyldighed, må sagsanlægget sikkert ikke blot overholde fristen på en uge fra tidspunktet for fogenforretningen, men ligeledes fristerne i AL § 81, stk. 2, henholdsvis stk. 3, regnet fra generalforsamlingstidspunktet.

XII. Særligt om efterfølgende domstolsprøvelse

1. Værneting m.v.

1.1. Stedlig kompetence

Retternes stedlige kompetence i anfægtelsessøgsmål mod selskabet bestemmes af AL § 159, hvorefter sagen skal anlægges ved retten på det sted, hvor selskabet har sit hjemsted. Reglen er en særregel i forhold til Rpl. § 238, stk. 1¹.

Har selskabet mistet enhver tilknytning til det vedtægtsmæssige hjemsted, således at dets *faktiske virksomhed* er i en anden retskreds, må denne være afgørende².

I ØLK af 26/3 1975 (13. afd. nr. 88/1975) (konkursretlig afgørelse) var hjemstedet i henhold til anmeldelsen til aktieselskabsregisteret Rødovre, medens selskabets virksomhed faktisk lå i Ringsted. Selskabet var skatteansat i Næstved, hvor to af bestyrelsens tre medlemmer boede. Selskabet havde intet hovedkontor. Konkursbegæringen ansås med rette taget under behandling af skifteretten i Næstved³.

Udkastet til statut for *europæiske aktieselskaber* fastsætter udtrykkeligt i art. 10 a om den retlige kompetence, at der ved selskabets hjemsted alene skal forstås det eller de i *vedtægterne* nævnte hjemsteder. Man har bevidst herved villet udelukke anvendelsen af et eventuelt også foreliggende faktisk hjemsted (hovedkontor)⁴.

AL § 159 udelukker ikke anvendelse af *undtagelsesværnetingene* i Rpl.kap. 22, for eksempel § 240 (tinglig ret over fast ejendom), og § 244 (fornærmelses- eller deliktsværneting) samt § 247 (aftaleværneting)⁵. Disse vil dog næppe få stor praktisk betydning bortset måske fra aftale-

1. Gomard: Civilprocessen, 1977, s. 512. Se art. 10 a i udkastet til statut for europæiske selskaber. Bull. suppl. 4/75 s. 138.

2. Gomard: Aktieselskabers likvidation og konkurs s. 66.

3. Afgørelsen er her refereret på grundlag af Gomard a.v. s. 66, note 1.

4. Bull. suppl. 4/75 s. 140.

5. Gomard: Civilprocessen s. 512.

værnetinget.

I særlige situationer kan der opstå »værnetskonkurrence«: En aktionær vil anfægte en generalforsamlingsbeslutning gennem søgsmål anlagt på det vedtægtsmæssige hjemsted, medens en anden anlægger søgsmål ved det faktiske, eller en aktionær træffer aftale om værneting med selskabet, jfr. Rpl. § 247, medens en anden aktionær ikke ønsker at indgå en sådan aftale og anlægger sag ved hjemstedet i henhold til AL § 159. Sådan konkurrence er yderst uhensigtsmæssig og vil sikkert oftest blive søgt undgået, allerede fordi de anfægtende aktionærer vil forene deres anstrengelser i én og samme sag. Er dette imidlertid ikke tilfældet, kan det blive nødvendigt, at én af sagerne udsættes for at afvente afgørelsen i den anden sag, jfr. Rpl. § 345. Den først anlagte sag har ikke litispendensvirkning for den anden, når der netop ikke er tale om samme parter⁶.

Også hvor det undtagelsesvis er selskabet, der *anlægger sagen* for positivt at få fastslået en generalforsamlingsbeslutnings gyldighed, vil hjemtinget kunne anvendes, jfr. Rpl. § 238, stk. 2. Dette forudsætter dog, at aktionærforholdet er uomtvistet⁷.

1.2. International kompetence

Konventionen af 27/9 1968 om værneting og fuldbyrdelse af domme i civile sager, der i art. 16, nr. 2, bestemmer, at den eksklusive stedlige (internationale) kompetence i sager angående selskabsorganers beslutninger tilkommer domstolene i *den stat, hvor selskabet har sit hjemsted*, ses ikke at få væsentlig praktisk betydning i disse sager. Dog kan bestemmelsen blive af betydning, hvor man af bekvemmelighed har stiftet selskabet i en anden stat end Danmark, for eksempel af skattemæssige grunde, men selskabets virksomhed faktisk foregår her i landet, hvor tillige aktionærer og bestyrelsesmedlemmer bor, og hvor generalforsamlingerne holdes. Opstår der spørgsmål om et sådant selskabs generalforsamlingsbeslutninger, må konventionens bestemmelser formentlig medføre, at det vedtægtsmæssige hjemsted bliver afgørende, men det må formodes, at parterne vil aftale dansk domstol i medfør af Rpl. § 247¹.

I øvrigt har bestemmelsen den betydning, at en i X-land bosiddende person, der er aktionær i et selskab med hjemsted i Y-land, ikke kan an-

6. Gomard: Civilprocessen s. 67 f. Retsplejelovskommentaren, 1982, ad § 348, note 1, 1.2.

7. Gomard: Civilprocessen s. 512.

1. Bull. suppl. 4/75 s. 140.

fægte en generalforsamlingsbeslutning ved søgsmål i X-land, selv om selskabet eventuelt har agiteret for aktietegning i X-land. Selskabet kan ikke »slæbes væk« fra sit hjemting.

1.3. Saglig kompetence

Prøvelse af en generalforsamlingsbeslutnings gyldighed skal under alle omstændigheder ske ved de *ordinære domstole, også selv om selskabet erklæres konkurs*.

Den saglige kompetence bestemmes af de almindelige regler i Rpl. kap. 21. Ofte vil sagsøgers påstand ikke have økonomisk værdi, og sagen vil da skulle behandles ved den landsret, i hvis kreds selskabet har sit hjemsted, Rpl. § 226, stk. 1, nr. 1, jfr. § 225.

Kan der undtagelsesvis »sættes pris« på søgsmålet – for eksempel fordi aktionæren under sagen kræver et bestemt beløb udbetalt og kun som et led i sine anbringender gør beslutningens ugyldighed gældende – vil sagen henhøre under byret, såfremt kravets økonomiske værdi ikke overstiger 100.000 kr., jfr. Rpl. § 225, nr. 1. I tilfælde, hvor en sådan sag indebærer stillingtagen til komplicerede selskabsretlige problemer, eller hvor sagens udfald vil få væsentlig betydning for en større kreds, eksempelvis alle selskabets øvrige aktionærer, vil der være mulighed for, at byretten efter begæring henviser sagen til landsretten i medfør af Rpl. § 227, stk. 1, nr. 1 og 2. Kræver sagen stillingtagen til EF-retlige selskabsdirektiver, vil henvisningshjemlen kunne søges i § 227, stk. 1, nr. 5. Er der allerede ved landsret anlagt søgsmål om samme generalforsamlingsbeslutning, kan henvisning ske i medfør af § 227, stk. 1, nr. 6.

Ved Københavns byrets beslutning af 18/2 1982 (sag nr. A 239/1982) henviste retten efter begge parter begæring en sag til behandling ved landsret i medfør af § 227, stk. 1, nr. 1. Sagen drejede sig om nogle tantiemekrav baseret på vedtægts- og aktionæroverenskomstbestemmelser, og den indebar stillingtagen til en generalforsamlingsbeslutning, der muligt var i strid med tantiemeretten.

1.4. Erstatningssag

Er der tale om erstatningssøgsmål mod stiftere, bestyrelsesmedlemmer eller direktører, kan sagen dels anlægges ved de pågældendes hjemting, jfr. Rpl. § 235, dels ved fornærmelses- eller deliktsværnetinget, jfr. § 244, og dels ved selskabets hjemting, jfr. AL § 146. Sagsøgeren har valgt mellem de flere mulige værneting, jfr. Rpl. § 246.

AL § 146 blev indført ved AL 1973¹. Bet. 1969's forslag om, at sagsanlæg i København skulle ske ved Sø- og Handelsretten, udgik i det endelige lovforslag. Denne rets saglige kompetence afgøres herefter af Rpl.s almindelige regler, jfr. lovens § 6, stk. 5, hvorefter der ved handelssager forstås sager, i hvilke fagkundskab i handelsforhold skønnes at være af betydning, idet der ved afgørelsen heraf tages særligt hensyn til, om partene ønsker at retten skal tiltrædes af sagkyndige medlemmer.

1.5. Registreringsnægtelse

Sag til omstødelse af en registreringsnægtelse indbringes for Københavns Byret for så vidt angår overregistrators registreringsnægtelse, og for Østre Landsret for så vidt angår industriministerens nægtelse, jfr. AL § 157, stk. 3¹.

2. Frister

Anfægtelsessag skal være anlagt inden tre måneder efter generalforsamlingsbeslutningen, ellers anses denne for gyldig, jfr. AL § 81, stk. 2. Fristen kan ikke indskrænkes ved bestemmelse i vedtægterne¹, hvorimod den må kunne forlænges.

I de tilfælde, der er omfattet af tre-månedersfristen, jfr. nærmere nedenfor, kan det ikke antages, at selskabet i en konkret sag kan give *samtykke til, at sagen anlægges efter fristens udløb*, idet ikke blot selskabet, men også de øvrige aktionærer har krav på, at beslutningen står ved magt, når fristen er udløbet².

Det må antages, at fristen skal prøves ex officio af retten.

Sagen kan dog anlægges efter fristens udløb, hvis både selskabet og alle aktionærer er enige deri.

Selv om det med de i øjeblikket gældende berammelsestider forekommer temmelig hypotetisk at anføre følgende, må det dog fastslås, at domsforhandling ikke bør finde sted før fristen er udløbet. Andre aktionærer bør nemlig have den fulde tre-måneders-frist til at indtræde i den verse-

1. Bet. 1969 s. 179.

1. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 505.

1. Taxell: Rättsskydd s. 124.

2. Möser s. 84.

rende sag eller – såfremt de ikke er enige i et mellem selskabet og den første sagsøger aftalt værneting – anlægge deres egen sag på selskabets hjemsted.

Jfr. således udtrykkeligt tysk AktG § 246, stk. 3, 2. pkt.: »Die mündliche Verhandlung findet nicht vor Ablauf der Monatsfrist (...) statt«.

Som det fremgår af § 81, stk. 2, 1. pkt., *regnes fristen fra beslutningen*. Ajourneres generalforsamlingen, må fristen regnes fra den dato, hvor den pågældende beslutning faktisk blev endeligt truffet³. Selv om beslutningen kræver stadfæstelse fra en tilsynsmyndighed eller tiltrædelse fra en approbationsinstans, eller selv om andre forskrifter efterfølgende skal være opfyldt som betingelse for beslutningens gyldighed – for eksempel registrering og bekendtgørelse i Statstidende ved omdannelse til anparts-selskab, jfr. AL § 134 1, stk. 2 – må fristen dog regnes fra beslutningstidspunktet⁴. Det er imidlertid ikke indlysende, at det samme resultat bør antages⁵, hvis beslutningen efter sit indhold er betinget⁶. Hvis den omtvistede beslutning er suspensivt betinget, må det antages, at der slet ikke foreligger nogen beslutning, så længe betingelsen ikke er opfyldt, og fristen bør derfor først begynde at løbe, når betingelsen er opfyldt og beslutningen derfor anses truffet. Samme resultat kan dog opnås i medfør af billighedsreglen i § 81, stk. 3, nr. 4, jfr. nedenfor. Det sagte kan dog ikke føre til, at anfægtelse først tillades, når det viser sig, at den efterfølgende betingelse opfyldes – anfægtelse må kunne ske straks efter generalforsamlingen.

Principielt er det uden betydning for fristens beregning, hvornår aktionæren får *kendskab til beslutningen*⁷. Den aktionær, der ved, at en generalforsamling har været holdt, må principielt selv skaffe sig viden om de truffede beslutninger, hvilket kan ske ved gennemsyn af forhandlingsprotokollen eller udskriften deraf på selskabets kontor i medfør af AL § 75, stk. 3⁸. I visse situationer forekommer det dog ikke rimeligt at opretholde dette udgangspunkt. For det første må fristen formentlig kunne udskydes, hvis anfægtelsesgrunden netop er, at aktionæren ikke blev indkaldt til generalforsamlingen og derfor i længere tid har svævet i uvished om denne⁹. Dernæst må der ske fristudskydelse, hvis aktionæren ikke trods forsøg derpå opnår kendskab til, hvilke beslutninger der blev truffet, for

3. Gower s. 549.

4. Boye Jacobsen J 1973.325.

5. Eksempelvis kan beslutningen gøres betinget af, at sagen godkendes i et andet selskab.

6. Nial s. 67. Rodhe s. 233.

7. Krenchel s. 265.

8. Dyrbye s. 60. Se endvidere Dyrbye, 3. udg., s. 55.

eksempel fordi selskabet forsømmer eller bevidst nægter at give protokolindsigt.

Art. 95, stk. 3, 2. pkt., i udkastet til statut for *europæiske aktieselskaber* bestemmer i så henseende udtrykkeligt om tilfælde, hvor anfægtelsesgrunden er holdt skjult, at sagen kan anlægges inden tre måneder efter, at grunden er blevet åbenbar.

I de fleste situationer vil det samme resultat kunne opnås gennem anvendelse af billighedsbestemmelsen i § 81, stk. 3, nr. 4, jfr. nedenfor.

Ligeledes kan det spørges, om fristens begyndelse kan udskydes, hvis der er givet *forkerte oplysninger* på generalforsamlingen. Man kunne forestille sig, at fristen først skulle begynde at løbe, når aktionæren fik kendskab til de faktiske forhold. Også her må det dog antages, at løsningen skal søges i billighedsreglen i § 81, stk. 3, nr. 4.

Fristens længde er i dansk ret *tre måneder, og den må ifølge udkastet til 5. selskabsdirektiv ikke være kortere, hvorimod den legalt vil kunne forlænges til op til ét år, jfr. udkastets art. 44⁹.*

Hvilke tvister er det, der udelukkes ved forældelsens indtræden? Muligheden for at anse generalforsamlingsbeslutningen for ugyldig udelukkes – fra nu af anses den for gyldig, oven i købet gyldig *ex tunc*. Der kan altså disponeres på grundlag af beslutningen, hvis den kræver iværksættelseshandlinger, for så vidt disse ikke allerede er gennemført. Men indebærer forældelsen også, at enhver ret til at hævde beslutningens retsstridighed fortabes? Det synes at være den overvejende opfattelse i teorien, jfr. således *Sindballe-Klerk*¹⁰, *Gomard*¹¹ og *Hørlyck*¹².

Selv om synspunktet kan forekomme rimeligt og konsekvent, fordi generalforsamlingsbeslutningen efter forældelsens indtræden principielt må anses for mangelfri, vil jeg dog til-lade mig at sætte et forsigtigt spørgsmålstegn ved den nævnte opfattelse. § 81 regulerer alene spørgsmålet, hvorvidt en generalforsamlingsbeslutning på grund af indholds- eller til-blivelsesmangler bliver selskabsretligt ugyldig – hvorvidt den ikke opnår retsvirkning efter sit indhold. For dette interne aktieretlige spørgsmål er der af praktiske årsager sat en rela-tivt kort præskriptionsfrist. Om aktieselskabet derimod ifalder erstatningsansvar over for aktionærer efter den almindelige culpapregel, om ledelsen ifalder erstatningsansvar i medfør af § 140 på grund af culpøs skadetilføjelse i strid med AL eller vedtægterne, eller om aktio-nærer ifalder sådant erstatningsansvar i medfør af § 142 på grund af forsætlig eller groft uagtsom overtrædelse af de nævnte regelsæt, må afgøres efter almindelige erstatningsret-

9. Se endvidere seks-måneders-fristbestemmelserne i art. 22, stk. 1, litra c og 4, i 3. sel-skabsdirektiv. Ligeledes tre-måneders-fristreglen i art. 95, stk. 3, i udkastet for euro-pæiske selskaber.

10. Side 245.

11. Side 344.

12. Side 151.

lige regler og – i mangel af klare holdepunkter for en kortere forældelsesfrist – med en fem-årig forældelsesfrist som angivet i § 1, nr. 5, i forældelsesloven fra 1908, hvorved bemærkes, at skadetilføjelse over for aktionærerne ikke i denne forbindelse kan anses sket i kontraktsforhold.

Anfægtelsesretten i § 81 er et aktieretligt middel, og den deri indeholdte præskriptionsfrist gælder derfor alene den aktieretlige anfægtelse, men ikke den *anfægtelse, der søges gennemført på andet retsgrundlag*, for eksempel på grundlag af en aktionæroverenskomst – i det omfang sådan anfægtelse overhovedet antages at kunne ske, jfr. foran VII.1.¹³. Af samme årsag gælder præskriptionsfristen ej heller, hvis aktionæren alene ønsker dom for, at *netop hans stemmeafgivning var ugyldig*, hvilket aktionæren eksempelvis kan have interesse i for at undgå erstatning eller konventionalbod i henhold til en stemmebindingsaftale¹⁴. Af samme grund gælder det endvidere, at tredjemand – i det omfang han overhovedet undtagesvis kan have mulighed for at påberåbe sig, at der i selskabets interne beslutningsproces foreligger ugyldighed – ikke er bundet af den aktieretlige anfægtelsespræskription¹⁵.

I visse ganske særlige tilfælde kan den ordinære frist medføre et urimeligt retstab, og det er derfor i AL § 81, stk. 3, nr. 4, bestemt, at sag kan rejses *indtil to år efter beslutningen*, hvis den rejses af en aktionær (bestyrelsesmedlemmer eller direktører kan modsætningsvis ikke være omfattet heraf), der har haft rimelig grund til forsinkelsen, og hvis retten på grund heraf og under hensyn til omstændighederne i øvrigt finder, at en anvendelse af den ordinære frist ville føre til åbenbar ubillighed. Der er ikke tale om en nullitetssituation, hvor fristerne slet ikke gælder, men om en ekstraordinært forlænget søgsmålsfrist. Reglen er en sikkerhedsventil¹⁶, der kun skal anvendes i ganske særlige situationer¹⁷. Forudsætningerne for reglens anvendelse er bevidst gjort meget strenge, og det er på ingen måde meningen, at reglen skal kunne administreres således, at det altovervejende udgangspunkt – tre-måneders-fristen – derved tilsidesættes¹⁸.

Det er klart, at en skønsregel som denne kan medføre resultater, der konkret synes urimelige, men dette må man formentlig leve med, hvis man ønsker at give domstolene en sådan sikkerhedsventil.

13. Krenchel s. 291. Gomard s. 266, 357 og 422. UfR 1923.636 SHD. UfR 1955.932 ØLD.

14. Haeffliger s. 111.

15. Sindballe-Klerk s. 245. Gomard s. 357.

16. Bet. 1969 s. 119.

17. SOU 1971:15 s. 248.

18. SOU 1971:15 s. 249.

Åbenbart ubilligt kan det være at anvende den ordinære frist, hvis aktionæren på grund af sygdom, bortrejse eller chikane fra selskabet har været i uvidenhed om en beslutning af væsentlig betydning for ham, jfr. foran om begyndelsestidspunktet for tre-måneders-fristen¹⁹. Bevisbyrden for de særlige omstændigheders tilstedeværelse og for den åbenbare ubillighed må efter almindelige bevisbyrderegler påhvile aktionæren.

I UfR 1981.262 HD blev bestemmelsen anvendt i en ret særegen sag. S og rederen R organiserede deres samarbejde gennem oprettelsen af A/S R, hvori begge blev aktionærer og fik sæde i bestyrelsen. Ifølge vedtægterne krævede aktieoverdragelse bestyrelsens samtykke. På en generalforsamling den 28/2 1974 hævdede både S og R at besidde majoriteten. Hver part afgav stemme for en ny bestyrelse uden repræsentation fra modparten. S anlagde sag ved VLR om gyldigheden af generalforsamlingsbeslutningerne og fik medhold. S, der efter generalforsamlingen havde overdraget sine rettigheder til N, som ønskede at opløse aktieselskabet, gik imidlertid nu konkurs, og konkursboet tog under anken af anfægtelsesdommen bekræftende til genmæle (UfR 1975.1076 HD). HR's dom afsagdes 24/10 1975. Inden tre måneder herefter anlagde N sag mod aktieselskabet med påstand blandt andet om, at generalforsamlingsbeslutningerne fra 1974 kendtes ugyldige. VLR gav ved dom af 13/12 1977 N medhold. Under anke til HR gjorde aktieselskabet blandt andet gældende, at fristen i AL § 81, stk. 2, var overskredet. HR afviste imidlertid dette under henvisning til billighedsbestemmelsen i § 81, stk. 3, nr. 4.

Er anfægtelsessag anlagt inden søgsmålsfristens udløb, kan fristudløbet ikke i sig selv afskære sagsøgeren fra at *ændre, herunder udvide, sine anbringender* til støtte for påstanden om ugyldighed. Adgangen til ændring af anbringender må således reguleres af de almindelige regler i Rpl. § 357, stk. 1, og § 363, stk. 1. Derimod må det formentlig antages, at der ved søgsmålsfristens udløb indtræder en vis præklusion med hensyn til *udvidelse af påstanden*. Går påstanden vedrørende en anfægtelig generalforsamlingsbeslutning blot ud på, at sagsøgeren for sit vedkommende ikke skal respektere denne, vil han næppe efter præskriptionsfristens udløb kunne udvide påstanden til at angå beslutningens ophævelse eller ændring med virkning for hele aktionærkredsen²⁰. Ligeså må det formentlig gælde, at en påstand om ugyldighed kan fremsættes som en sagsøgt aktionærs modpåstand, forudsat dette sker inden for præskriptionsfristen, hvorimod sådan modpåstand med virkning for hele aktionærkredsen sikkert ikke vil kunne nedlægges efter fristens udløb. Det sagte gælder ikke, hvor den mangelfulde beslutning er en nullitet²¹, jfr. nedenfor.

Som det fremgår af AL § 81, stk. 3, nr. 1-3, gælder præskriptionsfri-

19. SOU 1971:15 s. 248.

20. Nial s. 111 f.

21. Samme s. 122.

sten ikke, hvor generalforsamlingsbeslutningen er en *nullitet*²². Dog kunne man spørge, om der selv ved nulliteter må gælde en eller anden ydergrænse for, hvor længe man kan angribe beslutningen. Almindelige passivitetsbetragtninger kunne eventuelt tænkes at afskære anfægtelsesmuligheden, for så vidt angår en beslutning, som både selskabet og aktionærerne har affundet sig med i længere tid²³. En særregel herom overvejedes i 1964-betænkningen blandt andet ud fra den nedenfor nævnte UfR 1945.1085 HD, men kommissionen fandt ikke tilstrækkeligt behov for at give en særlig lovregel derom.

Man anførte,
at 1945-dommen angik et meget specielt tilfælde,
at den formentlig ikke udelukker domstolene fra at tillægge passivitet fra en aktionærs side betydning i andre tilfælde, og
at problemet i øvrigt næppe har større praktisk betydning for så vidt angår beslutninger, der skal registreres, på grund af overregistrators prøvelse af disse beslutninger²⁴.

Karlgreen støtter antagelsen af en passivitetsgrundsætning²⁵, ligeså de svenske motiver²⁶, der anfører, at længere tids passivitet fra aktionærernes side efter almindelige retsregler kan have den virkning, at de mister deres ret til at anfægte beslutningen.

Også *andels- og foreningsretligt*, hvor der ikke gælder legale præskriptionsfrister, antages anfægtelsessøgsmål at skulle anlægges inden for en rimelig tidsfrist²⁷.

En aktieretlig dom, nemlig 1945.1085 HD, går imidlertid meget langt i retning af at nægte afskæring af søgsmålsret på grund af passivitet:

Selskabet stiftedes i 1895 med en omsættelighedsbegrænsning i vedtægterne. Omsættelighedsbegrænsningen skærpedes i 1919. I 1945 opnåedes der dom for, at skærpelsen var ugyldig, og en afdød aktionær, hvis aktier omsattes, ansås ikke for at have udvist en passivitet, der kunne betragtes som tiltrædelse af skærpelsesbeslutningen fra 1919.

Søgsmålsfristen til *omstødelse af registreringsnægtelse* er seks måneder, jfr. AL § 157, stk. 3. Det samme gælder tredjemands sagsanlæg i anledning af en stedfunden registrering, som han mener er ham til skade, jfr. §

22. Nial s. 66 og 121. Taxell: Rättsskydd s. 211. UfR 1927.617 HD.

23. Krenchel s. 291.

24. Bet. 1964 s. 163.

25. Karlgreen i Festskrift til Ussing s. 251.

26. SOU 1971:15 s. 245.

27. Jfr. således Hørlyck: Dansk andelsret s. 250. Blok s. 578 ff. Kobbernagel: Dirigenten s. 45.

157, stk. 4.

Aktionærers søgsmål om erstatning i tilfælde af *fusion*, hvor vederlaget til aktionærerne i det ophørende selskab ikke menes at være rimeligt og sagligt begrundet, skal anlægges senest 14 dage efter, at fusionen er besluttet i alle de fusionerende selskaber, jfr. § 134 f.

Erstatningssøgsmål mod bestyrelsesmedlemmer m.fl. som følge af en minoritets protest mod déchargebeslutning i medfør af § 144, stk. 3, skal anlægges senest seks måneder efter, at generalforsamlingsbeslutningen blev truffet, eller – hvis granskning er iværksat – efter at granskningen er afsluttet, jfr. § 145, stk. 1. Går selskabet konkurs, således at fristdagen indtræder inden to år efter déchargebeslutningen, kan konkursboet dog i medfør af § 144, stk. 4, anlægge erstatningssag uden hensyn til beslutningen, og for dette søgsmål gælder i henhold til § 145, stk. 2, en frist på tre måneder efter at selskabet er erklæret konkurs. Denne frist finder ikke anvendelse, hvis der ikke er truffet en déchargebeslutning efter § 144, stk. 4²⁸.

3. Parter

3.1. Sagsøger

3.1.1. Aktionærer

Sagsøger kan for det første være en af selskabets aktionærer, jfr. AL § 81, stk. 1. Søgsmålsretten tilkommer disse som en *individual*-, ikke en *minoritetsbeføjelse*.

Se art. 63, stk. 2, i udkastet til 5. *selskabsdirektiv*, men cfr. art. 220, stk. 1, i udkastet til statut for *europæiske aktieselskaber*, hvor retten til at anfægte årsregnskab og årsberetning på grund af indholdsmangler er en *minoritetsbeføjelse*, der tilkommer aktionærer, som råder over 5 % af aktiekapitalen eller aktier til et samlet pålydende af 100.000 ERE.

Søgsmålsretten forudsætter ikke stemmeret¹. Retten gælder også, hvor aktionæren ikke har stemmeret, fordi der er tale om en beslutning truffet i en delegeretforsamling². Ej heller forudsætter søgsmålsretten, at aktio-

28. Jfr. UfR 1981:973 HD.

1. Bet. 1969 s. 119.

2. Jfr. tysk Bundesgerichtshof-dom i NJW 1982.2558.

næren kan påvise en konkret *økonomisk interesse* i søgsmålet³. Det er heller ikke nødvendigt at dokumentere en *ideel interesse*⁴ – aktionærens abstrakte retlige interesse i, at der ikke opretholdes mangelfulde generalforsamlingsbeslutninger i selskabet, er tilstrækkelig.

I den foreningsretlige ØLD af 27/10 1981 (5. afd. nr. 35/1981) påstod den sagsøgte andelsboligforening afvisning af et søgsmål til omstødelse af nogle generalforsamlingsbeslutninger om blandt andet vedtægtsændringer. Foreningen påstod afvisning, da »der ikke på de omhandlede generalforsamlinger blev truffet beslutninger, der forpligter medlemmerne«. Sagsøgerne ville derfor efter sagsøgtes opfattelse »ikke opnå andet end et responsum fra landsretten«, og de havde derfor efter sagsøgtes mening ikke retlig interesse i søgsmålet. Sagsøgerne gjorde heroverfor gældende, at de med deres påstand om, at generalforsamlingsbeslutningerne kendtes ugyldige, mente, at det på generalforsamlingen passerede var uden retsvirkning, således at der måtte holdes nye generalforsamlinger. ØLR tiltrådte under henvisning til sagsøgernes argumentation, at der bestod fornøden retlig interesse i sagens gennemførelse.

Hvor der er begået *fejl med hensyn til indkaldelse eller adgangs-, ytrings- eller stemmeret*, behøver den sagsøgende aktionær ikke selv at være krænket⁵. Den principielle mulighed for, at krænkelsen mod en anden kan have haft materiel betydning, er tilstrækkelig⁶.

Det er ikke nødvendigt, at sagsøgeren *var aktionær på tidspunktet for den anfægtede beslutning*, end mindre at han selv var til stede på generalforsamlingen⁷. Cedentens holdning i forbindelse med generalforsamlingen kan dog i overensstemmelse med det foran under VII.7. udviklede have udelukket cedenten fra at anfægte beslutningen, hvilket ikke kan reparereres gennem aktiernes overdragelse, hvorved omgåelse ville blive muliggjort. Nial antager⁸, at cedenten ikke kan binde cessionaren til at afstå fra anfægtelsessøgsmål. Denne opfattelse kan ikke tiltrædes. Ligesom en aktionær med fuldt kendskab til anfægtelsesgrundene kan erklære at ville afstå fra at benytte sin anfægtelsesret, og ligesom han passivt kan lade præskriptionsfristen udløbe uden at have udnyttet anfægtelsesmuligheden, må også en aktieerhverver med fuldt kendskab til anfægtelsesgrundene kunne binde sig til at undlade anfægtelse.

3. Möser s. 85.

4. Cfr. art. 95, stk. 2, i udkastet til statut for europæiske aktieselskaber. Bull.suppl. 4/75 s. 168.

5. Nial s. 106.

6. Rodhe s. 158. Noget andet er, at den, der er krænket, kan have tiltrådt beslutningen, eller at fejlen måske ikke har været kausal. Dette har imidlertid intet med søgsmålsberettigelsen at gøre.

7. SOU 1971:15 s. 246. Rodhe s. 232.

8. Side 109 f.

Sagsøgeren må om fornødent kunne *legitimere sig som aktinær*. Er han ihændehaber-aktionær, må han kunne forevise aktierne eller en frisk depotkvittering for disse. Er han navneaktionær, må han være noteret i aktiebogen eller have anmeldt og dokumenteret sin erhvervelse, jfr AL § 27, 1. pkt.⁹.

Hvor *aktier indgår i en konsortiaftale*, vil det stadig være den enkelte aktionær, der er søgsmålsberettiget – ikke konsortiet, der som oftest vil have karakter af en art samarbejdsaftale. Er aktierne i forbindelse med konsortiaftalen overdraget til deltagerne i fællesskab, må søgsmålet udøves gennem en fælles befuldmægtiget, jfr. AL § 28¹⁰.

3.1.2. Bestyrelsesmedlemmer og direktører

Også et bestyrelsesmedlem eller en direktør kan anlægge anfægtelses-søgsmål, jfr. § 81, stk. 1. Det er *det enkelte medlem* af bestyrelsen eller direktionen, der er søgsmålsberettiget, men der er sikkert intet til hinder for, at bestyrelsen som organ anlægger sagen¹¹, hvorimod selskabet af naturlige årsager ikke kan anlægge sagen mod sig selv. Ligesom det er tilfældet med aktionærens søgsmålsret, er bestyrelsesmedlemmets eller direktørens søgsmålsret ikke betinget af tilstedeværelsen af en mere konkret retlig interesse.

Cfr. tysk AktG § 245, nr. 5, hvorefter bestyrelsesmedlemmer og direktører kun er søgsmålsberettigede, »wenn durch die Ausführung des Beschlusses Mitglieder des Vorstands oder des Aufsichtsrats eine strafbare Handlung oder eine Ordnungswidrigkeit begehen oder sie ersatzpflichtig werden würden«.

Bestyrelsesmedlemmernes og direktørernes søgsmålsbeføjelse er af *selskabsretlig karakter*. De kan udøve den, hvis de ud fra deres forpligtelse til at varetage selskabets interesser finder en generalforsamlingsbeslutning mangelfuld, men de kan ikke bruge beføjelsen til at gennemføre anfægtelsessøgsmål til varetagelse af egne kontraktmæssige interesser over for selskabet¹², ej heller deres tantiemerettigheder. Hvad angår obligationsretlige rettigheder må bestyrelsesmedlemmerne og direktørerne være henvist til at anvende retsordenens almindelige beføjelser over for selskabet.

9. SOU 1971:15 s. 246. Rodhe s. 232.

10. Roos s. 284 f.

11. Nial s. 107.

12. Nial s. 106.

3.1.3. Revisor

Der er ikke tillagt revisor nogen søgsmålsret. Man kunne ellers forestille sig, at en revisor, der fortvivlet ser, hvorledes generalforsamlingen foretager sådanne ændringer i regnskabsudkastet, at det vedtagne regnskab får et ulovligt indhold, eller hvorledes generalforsamlingen stiller krav til hans revision, som strider mod lov, vedtægter eller god revisionsskik¹³ kunne have en selvstændig retlig interesse i at anfægte beslutningen. Revisor er imidlertid henvist til at udtrykke sig gennem sin revisionspåtegning, jfr. § 90, gennem eventuelle anmærkninger, jfr. § 91, gennem revisionsprotokollen, jfr. § 92, og gennem eventuelle ytringer på generalforsamlingen, jfr. § 93. Som yderste konsekvens kan revisor nedlægge sit hverv.

3.1.4. Arbejdstagere

Ej heller selskabets arbejdstagere er tillagt nogen selvstændig anfægtelsesret, skønt de ofte i vidt omfang vil blive berørt af generalforsamlingens beslutninger. Arbejdstagere, der er aktionærer, har dog anfægtelsesret i denne egenskab.

3.1.5. Tredjemand

En tredjemand, der finder generalforsamlingsbeslutningen retsstridig i forhold til sig selv, har ingen søgsmålsret¹⁴.

Cfr. art. 22, stk. 1, litra f, i 3. selskabsdirektiv, hvorefter medlemsstaternes lovgivning kan tillade tredjemand at påklage en retsafgørelse om en fusions ugyldighed.

3.1.6. Likvidator

Er selskabet trådt i likvidation, tilkommer bestyrelsesmedlemmers og direktørers anfægtelsesret likvidator. Der består imidlertid fortsat en selvstændig anfægtelsesret for aktionærerne, og disses anfægtelsessøgsmål er derfor på ingen måde afhængigt af, at likvidator tiltræder søgsmålet¹⁵.

13. AL § 88, stk. 3.

14. Torp s. 241. Nial s. 124 f. Hørlyck: Dansk andelsret s. 251. Blok s. 582.

15. Jfr. UfR 1972.835 ØLK.

3.1.7. »Retlig interesse« hvor længe?

En anfægtelsessag kan være langvarig, og det kan derfor blive aktuelt, hvor længe sagsøgerens »retlige interesse« i søgsmålet skal bestå. Om aktionæren må det antages, at aktionærforholdet må bestå under hele retssagen¹⁶ – det vil sikkert sige: lige til sagen optages til dom¹⁷. Det samme må formentlig antages om et bestyrelsesmedlem og en direktør¹⁸, men det må være klart, at dette ikke kan gælde, hvor den påberåbte anfægtelsesgrund netop er mangler ved selve den generalforsamlingsbeslutning, hvorved afskedigelse af det pågældende bestyrelsesmedlem er sket.

3.1.8. Selskabet som sagsøger

I visse tilfælde kan selskabet være sagsøger i den sag, hvorunder gyldighedsspørgsmålet opstår. Dette kan således være tilfældet, hvor selskabet søger at gennemføre en generalforsamlingsbeslutning over for en aktionær eller et bestyrelsesmedlem og denne som indsigelse gør ugyldighedssynspunktet gældende. Der er imidlertid her ikke tale om et § 81-søgsmål, men nærmest om det modsatte: et iværksættelsessøgsmål.

Optræder selskabet under en erstatningssag som sagsøger over for et tidligere bestyrelsesmedlem, kan sagsøgte tænkes at gøre gældende, at den generalforsamlingsbeslutning, hvorefter erstatningssøgsmålet skal anlægges, jfr. § 144, stk. 1, er ugyldig. I denne situation vil selskabet dog – lige som det vil være tilfældet, hvis det helt har forsømt at indhente generalforsamlingens samtykke inden sagsanlægget – kunne afhjælpe mangelen ved at indhente en mangelfri generalforsamlingsbeslutning inden domsforhandlingen i erstatningssagen.

I den norske afgørelse i NRt 1982.1720 HKK forelå netop den situation, at et erstatningssøgsmål mod et bestyrelsesmedlem var anlagt uden generalforsamlingens tiltrædelse. Sagen blev anlagt 8/8 1980. Da sagsøgte påstod afvisning, holdtes ekstraordinær generalforsamling 13/10 1980, hvorunder søgsmålet godkendtes. Den 25/1 1982 afviste byretten sagen for så vidt angår erstatningsspørgsmålet, medens lagmannsretten den 30/6 1982 besluttede at admittere sagen. Sidstnævnte afgørelse stadfæstedes af HR.

16. SOU 1971:15 s. 246.

17. Nial s. 108. Rodhe s. 232.

18. Nial s. 107. SOU 1971:15 s. 246.

3.2. Sagsøgte

Rette sagsøgte i et anfægtelsessøgsmål er selskabet, ikke for eksempel bestyrelsen. Derimod er det klart, at medlemmerne af bestyrelsen og af direktionen repræsenterer selskabet under sagen i kraft af deres almindelige repræsentationsmagt i henhold til AL § 60¹. Stævning kan forkyndes for enhver af dem².

Der kan opstå spørgsmål om ledelsens mulighed for at *tage bekræftende til genmæle*. Om legitimation hertil er der ingen tvivl: de, der møder for selskabet i retten, er legitimerede til at disponere over processen, jfr. AL § 61. Den interne bemyndigelse er derimod mere problematisk. *Sindballe-Klerk* nævner³, at ledelsen i tvivlstilfælde ikke kan være berettiget til at anerkende en protest mod generalforsamlingsbeslutningens gyldighed. Synspunktet er sikkert rigtigt. Antoges en alt for vidtgående intern bemyndigelse for ledelsen, kunne de strenge majoritetskrav i AL § 78 og § 79 omgås, idet ledelsen underhånden kunne aftale med en aktionær, at ledelsen ville tage bekræftende til genmæle over for en anfægtelsespåstand af passende indhold⁴. I tvivlstilfælde må ledelsen derfor »kæmpe imod«, og ønsker den ved nærmere eftertanke at tage bekræftende til genmæle i den tvivlsomme sag, må den sikre sig en generalforsamlings tilslutning hertil med den majoritet, der er fornøden ved materielle beslutninger af den kategori, som anerkendelsesdommen vil resultere i. Pligten til at »kæmpe imod« kan dog ikke række så vidt, at der også består pligt til at *appellere* en dom, der går selskabet imod, medmindre dommen er åbenbart urigtig.

Også hvor *sagen anlægges af et medlem af bestyrelsen eller af en direktør*, repræsenteres selskabet under processen af (andre) bestyrelsesmedlemmer og/eller direktører. Ved behandlingen i bestyrelsen af spørgsmålet, hvorledes selskabet skal forholde sig under processen, vil den eller de sagsøgende være inhabile i medfør af AL § 58. Er det hele bestyrelsen, der sagsøger selskabet, må de interne beslutninger om processen og den eksterne repræsentation under denne overlades andre, for eksempel direktionen eller (helst) uafhængige repræsentanter ad hoc⁵.

1. *Sindballe-Klerk* s. 253.

2. FT 1971/72, tillæg A, sp. 7653. *Hørlyck* s. 139.

3. Side 244.

4. Se H. Munch-Petersen: *Den danske retspleje* II, 2. udg., s. 269. De sammentrængte processuelle bemærkninger i dette afsnit støttes delvist på et af J. A. Andersen for et bankaktieselskab i en konkret retstvist udarbejdet responsum.

5. *Nial* s. 114.

Tysk AktG § 246, stk. 2, 2. pkt., bestemmer i så henseende: »Klagt der Vorstand oder ein Vorstandsmitglied, wird die Gesellschaft durch den Aufsichtsrat, klagt ein Aufsichtsratsmitglied, wird sie durch den Vorstand vertreten«.

Der kan være anledning til at *medsagsøge andre end selskabet* under sagen, hvor beslutningen har direkte betydning for bestemte aktionærer eller for tredjemand⁶. Også hvor der er tale om ugyldighed på grund af stemmeafgivning i strid med en stemmebindingsaftale, kan det være naturligt – ja, efter omstændighederne direkte nødvendigt – at medsagsøge de øvrige konsortialbundne aktionærer⁷. I øvrigt skulle under den nugældende AL medinddragelse af aktionærer ikke være fornøden.

I UfR 1924.147 ØLD anlagdes sag (til omstødelse af en generalforsamlingsbeslutning om belåning af selskabets aktier til 225 %) af selskabets øvrige bestyrelse også på selskabets vegne *mod selskabets bestyrelsesformand*, der var leder af den flertalsgruppe, der havde gennemtvunget beslutningen.

I UfR 1958.90 HD anlagde en stamaktionær sag *mod den største præferenceaktionær* (og denuncierede lis over for alle de øvrige) med påstand om, at vedtægterne skulle fortolkes således, at generalforsamlingen ville kunne beslutte indløsning af præferenceaktierne ved en afstemning alene blandt stamaktionærerne.

I UfR 1960.256 ØLD, hvor en virksomhed var omdannet til aktieselskab, delvis i strid med nogle aftaler truffet i forbindelse med et arveafkald, anlagde en arving sag *mod selskabets fem aktionærer* med påstand principalt om selskabets opløsning, subsidært om ændring af vedtægterne for så vidt angår aktiernes stemmeret.

Blok nævner, at anfægtelsessøgsmål i en *ejerforening* ikke blot kan anlægges mod foreningen, men også *mod flertallet*, hvilket ifølge Blok kan være naturligt, eksempelvis hvor flertallet alene udgøres af den oprindelige ejer⁸.

Er selskabet *under stiftelse*, kan det i henhold til AL § 12, stk. 1, 2. pkt., ikke være part i retssager⁹. Et sådant selskab må derfor sagsøges ved stifterne. Det kan ikke antages, at søgsmålet skal anlægges mod dem, der har stemt for beslutningen, jfr. herved § 12, stk. 2¹⁰.

At et selskab *betegner sig ved et andet navn end det registrerede*, udelukker naturligvis ikke sagsanlægget mod selskabet¹¹.

Er selskabet *opløst og afmeldt af registeret*, skal sagen afvises ex officio¹².

6. Taxell: Rättsskydd s. 208.

7. Gomard i J 1969.366.

8. Blok s. 583.

9. Dette gælder dog ikke søgsmål til indkrævning af tegnede aktiebeløb og andre søgsmål vedrørende aktietegningen, hvilket imidlertid ikke ses at være af praktisk betydning her.

10. Se Gomard: Civilprocessen s. 139. Sindballe-Klerk s. 155. Bet. 1969 s. 65.

11. Jfr. UfR 1961.949 ØLD. Gomard: Civilprocessen s. 139, note 7.

12. Gomard s. 430. UfR 1943.997 SHD. Se endvidere de foreningsretlige afgørelser i UfR 1925-990 VLD og UfR 1953.856 ØLD.

3.3. Intervention og litis denuntiation

Aktionærer, bestyrelsesmedlemmer eller direktører, der ikke er tilfredse med den af en sagsøger nedlagte påstand, kan indtræde som *hoved-intervenienter*. Vil de blot støtte en af parterne, kan de indtræde som *bi-intervenienter*¹.

Gennem intervention kan der sikkert efter omstændighederne tilføres anfægtelsesprocessen væsentligt faktisk eller retligt materiale, men interventionen støder ofte på den praktiske hindring, at aktionærene ikke ifølge loven skal underrettes om et anlagt anfægtelsessøgsmål. Ofte vil et sådant søgsmål – i hvert fald i visse selskaber – have pressens bevågenhed, hvorved selskabets aktionærer får kendskab derom, og i særlige situationer kan det være naturligt, at ledelsen underretter aktionærene om den verserende sag².

Tysk AktG § 246, stk. 4, foreskriver udtrykkeligt, at sagsanlægget og tidspunktet for domsforhandlingen ufortøvet skal bekendtgøres i de af selskabet anvendte blade.

Hvor afgørelsen har særlig betydning for bestemte aktionærer eller andre, som måske sidder inde med oplysninger af faktisk betydning, men hvor der dog ikke er anledning til at medsagsøge de pågældende under processen, kan det være naturligt at *denunciere lis* over for dem³.

4. Påstande

Sagsøgerens påstand under anfægtelsessøgsmålet vil ofte gå ud på, at selskabet tilpligtes at anerkende, at en eller flere *nærmere angivne generalforsamlingsbeslutninger er »ugyldige«*. Det behøver ikke at fremgå af påstanden, men vil og bør normalt fremgå af anbringenderne, hvorvidt sagsøgeren anser beslutningen for at være en nullitet eller blot anfægtelig¹.

Hvor der er tale om, at hele generalforsamlingen er behæftet med mangler, for eksempel på grund af indkaldelsesfejl, således at alle beslutningerne på generalforsamlingen søges anfægtet, bør påstanden forment-

1. Möser s. 88. Nial s. 110. Krenchel s. 347.

2. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 327.

3. Jfr. således den foran nævnte UfR 1958.90 HD.

1. Nial s. 124. Taxell: Rättsskydd s. 207.

lig formuleres således, at de på den pågældende generalforsamling truffne beslutninger kendes ugyldige.

I den foreningsretlige ØLD af 27/10 1981 (5. afd. nr. 35/1981) påstod sagsøgerne principalt to omtvistede generalforsamlinger, subsidiært visse af beslutningerne på disse, *kendt ugyldige*. Mest subsidiært krævedes der dom for, at de truffne beslutninger var »*ugyldige i et af retten nærmere fastsat omfang*«. Under en procedure om sagsøgtes afvisningspåstand præciserede sagsøgerne om deres synspunkt, at der med ugyldighedspåstandene mentes, at det på generalforsamlingerne passerede, herunder de truffne beslutninger, var *uden retsvirkning*. Retten giver i sine præmisser sagsøgerne medhold i, »at det på generalforsamlingerne passerede er uden retsvirkning«. Domskonklusionen lyder, at »sagsøgte ... bør anerkende, at foreningens generalforsamlinger den 14/1 1981 og de derpå truffne beslutninger er uden retsvirkning«.

Selv om enhver naturligvis vil vide, hvad der menes med en domskonklusion som den i 1981-dommen anvendte, forekommer formuleringen måske ikke fuldt ud dækkende, eftersom generalforsamlingerne og disses beslutninger meget vel kan få retsvirkninger, idet de eksempelvis kan tænkes at medføre erstatningsansvar. Derimod får beslutningerne ikke retsvirkninger *efter deres indhold*, idet de bliver ugyldige. Efter min opfattelse bør betegnelsen »ugyldig« derfor indgå i påstanden og domskonklusionen.

En påstand om ugyldighed medfører, hvis den tages til følge, beslutningens ophævelse. Ønsker sagsøgeren beslutningen *ændret*, fordi det kan fastslås, hvilket indhold den retteligt skulle have haft, må sagsøgeren nedlægge påstand herom, jfr. udtrykkeligt AL § 81, stk. 4, 2. pkt.²

Det behøver ikke at fremgå af påstanden, hvis sagsøger mener, at bestyrelsen uberettiget har *nægtet oplysninger* i strid med AL § 76. Derimod er det naturligt, om det fremgår af sagsfremstillingen.

Oftest vil søgsmålet være formuleret som et anerkendelsessøgsmål, men mener sagsøgeren, at der i sagens anledning tilkommer ham et pengebeløb, kan påstanden formuleres som en *fuldbyrdelsespåstand*³. I øvrigt er der normalt ikke behov for, at sagsøger i sin påstand opregner de *iværksættelsesforanstaltninger*, der vil blive fornødne, hvis han får medhold. Kendes beslutningen ugyldig, må der principielt ske en *tilbageførelse* til den retsstilling, der var gældende, før beslutningen blev truffet, og det vil, når der foreligger en endelig ugyldighedsdom, være ledelsens opgave at foretage denne tilbageførelse⁴. Det er således ikke nødvendigt

2. Nial s. 119 f. Bet. 1969 s. 119. Boye Jacobsen i J 1974.137. Taxell: Rättsskydd s. 207. Gomard i J 1969.366. UfR 1919.175 SHD.

3. Taxell: Rättsskydd s. 208.

4. Meyer s. 63.

udtrykkeligt at nedlægge påstand om, at en ugyldighedsdom medfører pligt for selskabet til at foranledige en stedfunden registrering af den omstødte beslutning slettet i aktieselskabsregisteret.

Cfr. den udtrykkelige påstand herom i VLD af 5/7 1963 (VL nr. 426/1963).

Der er ikke efter dansk ret nogen hjemmel til en *midlertidig påstand*, der *forhindrer den anfægtede beslutnings iværksættelse*, eller en påstand om, at anfægtelsessøgsmålet tillægges »suspensiv virkning« med hensyn til beslutningens gennemførelse⁵. I givet fald må fogedforbud anvendes.

Der er næppe anledning til at gøre særlige bemærkninger om det *sagsogte selskabs påstand*, der ofte blot vil være frifindelse.

Uanset hvorledes parternes påstande måtte være udformet, skal retten *ex officio påse*, at dommen ikke kommer til at stride mod *præceptive regler* i AL eller andre love⁶.

Der er ikke efter nugældende dansk ret nogen hjemmel for retten til *ex officio* at fastsætte en *afhjælpningsfrist*, således som aktieselskabsregisteret har mulighed for i henhold til AL § 157, stk. 2.

Art. 45, 2. pkt., i udkastet til 5. *selskabsdirektiv* foreskriver, at den kompetente domstol skal kunne indrømme selskabet en *afhjælpningsfrist*.

Se ligeledes art. 22, stk. 1, litra d, i 3. *selskabsdirektiv*.

Om parternes *editionspligt* gælder den almindelige regel i Rpl. § 298, idet der til undladelse af at efterkomme rettens opfordring om fremlæggelse af et dokument er knyttet fakultativ processuel skadevirkning i medfør af § 344, stk. 2, jfr. § 298, stk. 2. Mod selskabets protest kan det ikke tilpligtes at fremlægge aktieprotokollen. jfr. ØLK af 5/7 1971 (13. afd. 293/70). Eftersom retssagen er offentlig, vil der sikkert af erhvervsmæssige grunde være en del oplysninger, som det i praksis ikke vil lykkes at fremprovokere i henhold til editionsreglerne. Der er ikke efter gældende dansk ret hjemmel til dørlukning.

Cfr. art. 220, stk. 4, og art. 90, stk. 5, i udkastet til statut for *europæiske aktieselskaber*.

5. Cfr. om svensk ret SOU 1971:15 s. 249.

6. Karlgreen i Festskrift til Ussing s. 260. Hjejle: Frivillig voldgift s. 130.

5. Sagsomkostninger

Rettens afgørelse om sagsomkostningerne træffes efter de almindelige regler i Rpl. kap. 30. Taber sagsøgeren, men har han haft rimelig grund til at føre processen, kan det næppe på forhånd udelukkes, at retten på grund af det typisk relativt skæve forhold mellem parternes økonomiske formåen vil være lidt mere tilbøjelig til at *ophæve omkostningerne* end ellers, jfr. Rpl. § 312, stk. 1, i.f. Nogen mulighed for en *skønsmæssig reduktion efter partens økonomiske formåen* findes dog ikke i dansk ret.

Cfr. tysk AktG § 247, stk. 2. Efter denne regel kan retten – hvis en part sandsynliggør, at de takstmæssige procesomkostninger vil påvirke partens økonomiske stilling i betydelig grad – bestemme, at forpligtelsen til at betale sagsomkostninger begrænses i overensstemmelse med partens økonomiske formåen.

Selv om et verserende anfægtelsessøgsmål kan skade selskabets omdømme i betydelig grad, findes der ikke hjemmel til at afkræve sagsøgeren *sikkerhedsstillelse* for sagsomkostninger eller erstatningsansvar¹.

Se reglen om sikkerhedsstillelse i art. 95, stk. 4, i udkastet til statut for *europæiske aktieselskaber*².

Et særkende ved aktionærens anfægtelsessøgsmål er, at det anlægges mod et selskab, hvoraf aktionæren selv er medejer. De selskabet ved processen påførte omkostninger *belaster derfor indirekte aktionæren*. Efter en langvarig og kostbar proces, der tabes af selskabet overfor en sagsøgende aktionær med en betydelig aktiepost, kan aktionæren, når denne får tilkendt omkostninger fra selskabet, næsten sætte sig ned og regne ud, hvor stor en del af disse omkostninger der i realiteten belaster ham selv. Det kan i særlige situationer ikke på forhånd være udelukket at søge erstatning herfor hos selskabets ledelse, jfr. § 140, eller hos aktionærer, der forsætligt eller groft uagtsomt måtte være ansvarlige for den omstødte beslutning, jfr. § 142.

*Blok nævner*³, at en *ejerforening, der taber sagen*, ikke synes at kunne opføre sagsomkostningerne som en fællesomkostning. Omkostningen bør efter Bloks opfattelse fordeles mellem de lejlighedsejere, der udgjorde flertallet på generalforsamlingen. Antagelsen forekommer sympatisk, men kan ikke overføres på aktieselskaber, hvor der ikke finder opkrævninger sted hos aktionærerne. At fradrage forholdsmæssige dele af sagsomkostningerne i udbytte til aktionærer, der vides at have stemt for den omstødte beslutning, er ugørligt.

1. Möser s. 88.

2. Sammenhold endvidere dansk retsplejelovs § 323 om udlændinges søgsmål.

3. Side 583.

Det er ikke på forhånd udelukket at bevilge *fri proces* til et anfægtelsessøgsmål, forudsat der ikke er tale om en rent erhvervsmæssig aktieinvestering, ligesom det ikke på forhånd kan udelukkes, at der i særlige tilfælde kan meddeles selskabet *fri proces*⁴.

Ligeledes vil et anfægtelsessøgsmål være omfattet af den til almindelige familieforsikringer knyttede *retshjælpsforsikring*, forudsat der ikke er tale om en erhvervsmæssig investering⁵.

Der henvises til bemærkningerne foran under XI.4.1. om den eventuelle mulighed for *voldgiftsbehandling* af anfægtelsessagen og bemærkningerne om sagsomkostninger herved.

6. Retskraft

En dom, der fastslår en generalforsamlingsbeslutnings ugyldighed, vil kun være af begrænset værdi, hvis den alene har retsvirkning inter partes. Af denne grund fastslår AL § 81, stk. 4, i.f., at rettens afgørelse også har gyldighed for de aktionærer, der ikke har anlagt sag. Der er hermed i et vist omfang taget stilling til rækkevidden af dommens *materielle retskraft*, hvorunder hører dels retskraftens negative funktion, som består i en afvisningsvirkning for så vidt angår nye sager om det samme spørgsmål, dels den positive funktion, som består i afgørelsens virkning i andre sager, der præjudicielt fordrer stillingtagen til det under anfægtelsessøgsmålet påkendte problem¹.

Allerede i aktielovskommissionens foreløbige udkast af 1961 foresloges det, at en dom, hvorved en generalforsamlingsbeslutning erklæres ugyldig, skulle have retskraft i forhold til samtlige aktionærer. *Retsplejerådet* frarådede imidlertid bestemmelsen af forskellige grunde. Dels påpegede rådet, at indholdet af de beslutninger, som træffes på en generalforsamling, er meget forskelligartede, dels lagde rådet vægt på, at de grunde, som kan gøre en generalforsamlingsbeslutning ugyldig, er af meget forskelligartet karakter. Endelig fremhævede rådet, at spørgsmålet om en generalforsamlingsbeslutnings gyldighed i forhold til en aktionær næppe altid vil kunne afgøres uden hensyntagen til den stilling, aktionæren har taget til beslutningen under generalforsamlingen². Forslaget blev derfor udeladt i 1964-udkastet, men kom altså – i en lidt ændret skikkelse – med i AL 1973³.

4. Kjølbjerg i J 1972.15. Kallehauge i UfR 1973 B s. 159.

5. Se assurandørsocietetets responsum nr. 2158 af 21/10 1976 gengivet i UfR 1977.225.

1. Se om retskraftsterminologien Gomard: Civilprocessen s. 438 f.

2. Se Gomard i »Retsplejeloven 50 år« s. 238 f.

3. Gomard: Civilprocessen s. 475.

Selv om § 81, stk. 4, i.f., ikke direkte siger det, må den sikkert forstås på samme måde som 1961-udkastet: den materielle retskraft for hele aktionærkredsen består *kun ved en retsafgørelse, der kender generalforsamlingsbeslutningen ugyldig, men ikke ved en frifindende afgørelse*, jfr. således udtrykkeligt tysk AktG § 248, stk. 1⁴.

Tilsvarende må det antages om en anerkendelses- eller udeblivelsesdom i anfægtelsessagen, at en sådan dom ikke har den i § 85, stk. 4, i.f., nævnte retskraft⁵.

Det, der er afgjort retskraftigt ved dommen, er *spørgsmålet om generalforsamlingsbeslutningens gyldighed*. Dette gyldighedsspørgsmål kan imidlertid afhænge af afgørelsen af præjudicielle spørgsmål under sagen – for eksempel spørgsmålet om ejendomsretten til nogle aktier, hvorpå der er afgivet stemme – men dommen i anfægtelsessagen rummer ikke nogen retskraftig afgørelse af dette underliggende spørgsmål, der selvstændigt kan gøres til genstand for tvist under en sag derom⁶.

Selv om det ikke fremgår af § 81, stk. 4, i.f., forekommer det indlysende, at dommen i anfægtelsessagen også har materiel *retskraft for selskabets ledelse*: Tantieme udbetalt ved en omstødt beslutning må tilbagebetales. Bestyrelsesmedlemmer valgt ved et ugyldigt valg må udtræde af bestyrelsen⁷. Påtænkte iværksættelsesforanstaltninger må opgives, medens iværksatte foranstaltninger må tilbageføres, i det omfang det er muligt⁸.

Også for *aktieselskabsregisteret* må det sikkert antages, at dommen er retskraftig i samme omfang som for aktionærkredsen og ledelsen: Var den omstødte beslutning registreret, må registreringer udslettes.

Medens det i § 157 (om domstolsprøvelse af en registrering, der af tredjemand formenes at være ham til skade) er foreskrevet, at retten skal tilstille overregistrator udskrift af dommen, er tilsvarende forskrifter ikke opstillet i § 81. Det må dog antages, at selskabet vil have pligt til at tilstille overregistrator et eksemplar af en dom, der omstøder en registreret beslutning.

Tysk AktG § 248, stk. 2, foreskriver udtrykkeligt om tilfælde, hvor den omstødte beslutning indebar en vedtægtsændring, at der til registerføreren (handelsregisteret) skal ske indsen-

4. Nial s. 48, 94 og 121. Taxell: Rättsskydd s. 208. Gomard: Civilprocessen s. 475. Blok s. 583.

5. Gomard: a.st. UfR 1977.123 HKK om en anerkendelsesdom.

6. Roos s. 335.

7. Hørlyck: Dansk andelsret s. 248.

8. Nial s. 94. Taxell: Rättsskydd s. 145.

delse ikke blot af dommen, men tillige af den fuldstændige ordlyd af vedtægterne, således som disse vil komme til at lyde efter dommen. Pligten til at indsende dommen til registeret påhviler i henhold til § 248, stk. 1, 2. pkt., direktionen.

I forhold til tredjemand har dommen i anfægtelsessagen derimod ikke samme retskraft som over for ledelsen og aktionærkredsen. Tredjemand kan som udgangspunkt være ligeglad, om der er mangler ved selskabets interne beslutningsproces. Kun resultatet af beslutningsprocessen – nemlig det løfte, tredjemand modtager fra selskabets tegningsberettigede – vil normalt interessere ham. Det må afgøres efter AL § 61, om løftet binder selskabet. Dette spørgsmål skal ikke behandles detaljeret på dette sted – blot skal det nævnes, at hovedreglen (at selskabet er forpligtet) brydes i tilfælde, hvor de tegningsberettigede har handlet i strid med de begrænsninger i deres beføjelser, som er fastsat i AL, hvorimod hovedreglen ikke brydes, blot fordi det i selskabets vedtægter er foreskrevet, at retshandelen krævede godkendelse på generalforsamlingen⁹. Ej heller den omstændighed, at et eller flere tegningsberettigede bestyrelsesmedlemmer, med hvem tredjemand indgik retshandelen, senere viser sig at være valgt ved en ugyldig generalforsamlingsbeslutning, berører aftalens bindende virkning for selskabet. Selskabet er – med *Thorbeks* ord¹⁰ – nærmest til at bære risikoen for en mangelfuld udnævnelse¹¹. Problemet løses efter forskrifterne i art. 8 i 1. selskabsdirektiv, af AL § 62, hvorefter mangler ved valget ikke kan påberåbes overfor tredjemand, efter at valget er bekendtgjort i Statstidende i overensstemmelse med § 158, medmindre selskabet godtgør, at tredjemand var i ond tro med hensyn til mangelen. § 62, i.f., bruger udtrykket, at tredjemand »kendte« mangelen, men det må antages, at dette skal forstås i overensstemmelse med dansk rets sædvanlige ond-tros-begreb¹².

Også art. 42 (indledningen) i udkastet til 5. *selskabsdirektiv* tager ved gennemgangen af de mangler, der kan medføre generalforsamlingsbeslutningers ugyldighed, det forbehold, at ugyldigheden fastslås »med forbehold af godtroende tredjemænds velerhvervede rettigheder«¹³.

9. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 274.

10. Thorbek s. 396.

11. Möser s. 89.

12. Græsvænge-Larsen-Thomsen s. 277.

13. Se i samme retning art. 22, stk. 1, litra g, i 3. selskabsdirektiv. Se endvidere Bull. suppl. 4/75 s. 166 om udkastet til art. 83 i statut for europæiske aktieselskaber.

Kendes en *emissionsbeslutning* ugyldig, må aktiebrevene tilbageleveres¹⁴. *Sindballe-Klerk* antager¹⁵, at tilbagelevering ikke kan fordres fra en godtroende omsætnings erhverver. – Omstødes en beslutning om *omdannelse til anpartsselskab*, efter at omdannelsen er sket – d.v.s. efter at registrering er sket og bekendtgørelse i Statstidende foretaget – må selskabet føres tilbage til retsstillingen før omdannelsen, kapitalen må igen bringes op på det for aktieselskabet gældende mindstebeløb og aktionærerne må ubetinget tilbagebetale, hvad de måtte have modtaget. Også de før beslutningen gældende vedtægter må reassumeres¹⁶. – *Tantieme* udbetalt til bestyrelsesmedlemmer eller direktører på grundlag af en ugyldig generalforsamlingsbeslutning må som nævnt tilbagebetales¹⁷.

En dom, der fastslår ugyldighed, kan få *konsekvensvirkninger* for andre generalforsamlingsbeslutninger, der vel ikke udtrykkeligt er omfattet af processen, men som dog afleder deres indhold eller tilblivelse fra den omstødte beslutning¹⁸. Omstøder dommen regnskabet for år 1, og er der, medens retssagen verserede, godkendt regnskab for år 2 og 3, der begge tager deres udgangspunkt i en transport fra det omstødte regnskab, må de senere regnskaber anses for omstødt i samme omfang¹⁹.

Forholdet udtrykkes således af *Möser*²⁰: »Die Bilanzen treten ipso iure insoweit ausser Kraft, als sie mit dem Anfechtungsurteil in Widerspruch stehen«.

I det omfang anfægtelsesdommen er afsagt af en domstol, der efter det foran udviklede var rette værneting, er der ingen tvivl om, at dommens retskraft ikke blot har national, men tillige *international udstrækning*, for eksempel til udenlandske selskaber i samme koncern. Den internationale retskraft kan få betydning i forholdet til de øvrige nordiske lande²¹, ligesom den kan få betydning i relation til de øvrige EF-lande i henhold til EF-domskonventionen²².

14. Nial s. 95.

15. Side 208.

16. Boye Jacobsen i J 1973.324 f.

17. Nial s. 100.

18. Nial s. 95.

19. Nial s. 95.

20. Side 87.

21. Jfr. lov nr. 300 af 8/6 1977, som ændret ved lov nr. 158 af 6/5 1980, samt bekendtgørelse nr. 622 af 14/12 1977, og nr. 144 af 30/3 1981.

22. Se bull. suppl. 4/75 s. 140.

For så vidt angår *retskraften af en afgørelse i en voldgiftssag* – i det omfang voldgiftsbehandling overhovedet kan antages at være tilladt i anfægtelsessager – henvises til bemærkningerne foran under XI. 4. 1. om voldgift²³.

23. Roos s. 382. Werlauff i J 1983.33 ff.

Sammenfatning. Nogle retspolitiske overvejelser

Afhandlingens genstand er aktieretlige generalforsamlingsbeslutningers indhold, tilblivelse og anfægtelse. En samlet fremstilling heraf findes ikke i nordisk litteratur. Kortfattede fremstillinger gengiver retsstillingen for så vidt angår foreningers og selskabers generalforsamlinger, særligt for så vidt angår tilblivelseskravene, medens et svensk værk fra 1934 kortfattet gennemgår retsstillingen for så vidt angår generalforsamlingsbeslutninger, der er anfægtelige eller nulliteter. Nærværende værk søger således at udfylde et tomrum i teorien.

I relevant omfang foretages der sammenligning med andre organisationstyper end aktieselskaber (foreninger, anpartsselskaber m.v.) og med udenlandsk ret, men nogen egentlig komparativ fremstilling er ikke tilrettelagt.

Kap. I omhandler emnevalg og -afgrænsning, metode og disposition, medens kap. II behandler retsudviklingen: de første danske aktieselskaber i 1600- og 1700-tallet, træk af praksis indtil den første danske aktieselskabslov af 1917, loven af 1930, reformforslag 1964 og endelig den nugældende lov af 1973.

Derefter falder afhandlingen i to led. Først beskrives (kap. III–VI) emnets positive aspekt: reglerne om generalforsamlingen, dens beslutninger og disses indhold og tilblivelse. Dernæst beskrives (VII–XII) det negative aspekt: de materielle konsekvenser af brud på indholds- eller tilblivelsesforskrifter og den formelle fremgangsmåde ved prøvelsen af, om normerne er overholdt.

Kap. III gennemgår reglerne om generalforsamlingen og dens kompetence. Generalforsamlingen søges defineret som et obligatorisk internt selskabsorgan af ikke-permanent karakter med adgang for alle aktionærer og med den højeste myndighed i selskabet.

Det spørges ofte, om generalforsamlingen i realiteten er blevet en tom formalitet. Det må i denne forbindelse fastholdes, at generalforsamlingens reelle betydning som selskabsorgan afhænger af reglerne for dens kompetence og virke, herunder ikke mindst adgangen til at bryde majori-

tetsprincippet gennem forskrifter om minoritetsbeføjelser. Generalforsamlingen som begreb har i det højeste den reelle betydning, som den til enhver tid gældende lovgivning ønsker at tillægge den. Som det vil fremgå af de følgende overvejelser, er der rige muligheder for – også gennem justeringer af lovgivningen – at forøge generalforsamlingens reelle betydning.

Efter i kap. III, underafsnit 1–4, at have søgt at fastlægge generalforsamlingsbegrebet og generalforsamlingens kompetence i forhold til andre selskabsorganer (generalforsamlingen er på få undtagelser nær suveræn efter dansk ret) og dens muligheder for delegation af kompetence til andre, søges (underafsnit 5) dens kompetence i forhold til selskabsdeltagerne fastlagt. Denne fastslæggelse er i realiteten en afgrænsning mellem et majoritets- og et énstemmighedsprincip. Tendensen synes at gå bort fra énstemmighedsprincippet hen imod et (eventuelt kvalificeret) majoritetsprincip, men for at denne tendens ikke skal lade minoriteter og enkeltaktionærer i stikken, må udviklingen i det mindste ledsages af en udvidelse af minoritetsbeskyttelsen gennem etablering af positive minoritetsbeføjelser på konkrete områder. Det kan diskuteres, om de isolerede minoritetsbeføjelser, der i denne forbindelse er etableret – eksempelvis reglerne om granskning og minoritetsrevisor – er tilstrækkelige. Under alle omstændigheder må det imidlertid fastholdes, at énstemmighedsprincippet allerede ud fra sin stærkt konservative natur ofte ikke er den rette form for minoritets- og individualbeskyttelse.

Kap. IV søger at definere generalforsamlingsbeslutningen – nemlig som generalforsamlingens afgørelse af en sag – og opregner et antal beslutningstyper og de normer, der opstiller krav til beslutningens indhold. Som en selvfølge fastslås det for det første, at beslutningerne ikke må være i strid med præceptive bestemmelser i aktieselskabsloven. Forholdet eksemplificeres, men eksemplifikationen prætenderer ikke at være udtømmende. En særlig gennemgang foretages af indholdsnormen i generalklausulen i aktieselskabslovens § 80, hvorefter generalforsamlingen ikke må træffe beslutninger, som åbenbart er egnet til at skaffe visse aktionærer eller andre en utilbørlig fordel på andre aktionærers eller selskabets bekostning. På basis af teori og praksis søges bestemmelsens rækkevidde fastlagt. Selv om det utvivlsomt indebærer en fordel både retssikkerhedsmæssigt og præventivt, at loven indeholder en sådan generalklausul, kan det spørges, om den er tilstrækkelig effektiv.

På grund af dens overordentlig strenge betingelser, og tillige fordi domstolene utvivlsomt vil være tilbageholdende med at bringe en bestemmelse af så relativt »infamerende« karakter i anvendelse, ville man efter min opfattelse være bedre hjulpet ved at ophæve bestemmelsen og i stedet

anvende normer svarende til aftalelovens § 36 om retshandler, som det vil være urimeligt eller i strid med redelig handlemåde at gøre gældende. Når den nugældende aktieselskabslov netop indeholder en *lex specialis* af meget strengere karakter end den nævnte bestemmelse i aftaleloven, må aftalelovens bestemmelse vige.

Underafsnit 2.3. gennemgår sådanne andre love end aktieselskabsloven, som indholdsmæssigt lægger bånd på generalforsamlingens autonomi. Der er eksempelvis tale om straffeloven, bogføringsloven, årsregnskabsloven, lov om banker og sparekasser og eventuelle midlertidige udbyttebegrænsningslove. Det gennemgås nærmere, i hvilket omfang aftalelovens ugyldighedsbestemmelser kan antages at finde anvendelse.

Kap. V og VI omhandler tilblivelsesnormerne. Kap V gennemgår de tilblivelsesnormer, der er generelle for hele generalforsamlingen, herunder tid og sted for denne, indkaldelsesreglerne, adgangs-, ytrings- og stemmeretten samt protokolleringsreglerne. Af teksten kan nævnes følgende:

Indkaldelsesfristerne er efter min opfattelse indrettet således, at de – sammenholdt med muligheden for at foreskrive i vedtægterne, at adgangskort skal løses op til fem dage før generalforsamlingen – efter omstændighederne kan levne aktionærerne meget begrænset reaktionstid, og reglerne kan derfor få en af lovgiveren givetvis utilsigtet overrumpningseffekt over for aktionæren. Der plæderes i fremstillingen for indførelse af en regel som kendt fra udenlandske retssystemer, hvorefter indkaldelsesfristen – der legalt bør være længere end den nugældende minimumsfrist på otte dage – skal regnes tilbage fra den dato, der er sidste frist for anmeldelse af aktionærers deltagelse.

En deltagerliste vil ofte blive opstillet, men det kunne overvejes legalt at foreskrive, at en sådan er obligatorisk, og at den skal fremlægges til aktionærernes eftersyn på generalforsamlingen.

Arbejdstagerne er ikke adgangs- eller ytringsberettigede og dermed ej heller stemmeberettigede på generalforsamlingen, medmindre de er aktionærer. Ud fra den opfattelse, at virksomhedens og arbejdstagernes interesser oftest vil være sammenfaldende, og at arbejdstagerne meget vel kan tilføre generalforsamlingen impulser af betydning for forsamlingens beslutninger, kunne det overvejes at give arbejdstagerne eller repræsentanter for disse acces til beslutningsprocessen på generalforsamlingen i form af adgangs-, ytrings- og måske tillige stemmeret. Når man har givet arbejdstagere koncernrepræsentation i moderselskaber og tillige planlægger at gøre det i aktiebesiddende »moderfonde«, har man jo i øvrigt allerede hævet arbejdstagernes indflydelsessfære op fra bestyrelses- til generalforsamlingsniveauet.

På grund af den mere og mere betydelige kapitalkoncentration i offentlige fonde m.v. vil der sikkert i stigende grad opstå medejerskab for sådanne institutioner i aktieselskaberne. Det kunne i denne forbindelse endvidere overvejes at foreskrive, at stemmeretten for sådanne aktieposter udøves af det pågældende aktieselskabs arbejdstagere.

Dernæst gennemgås reglerne om stemmeret. Udviklingen går bort fra uligheder mellem aktierne, herunder stemmeløse aktier, og det kunne overvejes at tage skridtet fuldt ud og foreskrive fuldstændig stemmelighed, dog eventuelt kombineret med en mulighed for at foreskrive halv stemmeret for aktier med en præferencestilling ved udlodninger. Eventuel indførelse af en sådan stemmemæssig lighed mellem aktierne bør ikke være til hinder for det enkelte selskabs valgfrihed med hensyn til indførelse af regler om degressive stemmeskalaer (»Abstufung«), hvilke regler tilstræber en højere grad af lighed mellem aktionærerne uanset deres kapitalbesiddelse, altså en tilnærmelse til andelslignende principper.

I underafsnit 6.3. (kap. V) gennemgås situationer, hvor stemmeretten midlertidigt eller permanent adskilles fra aktieretten. Fremtidig udvikling kommer næppe udenom en præceptiv regulering af selskabets eller andres systematiske indsamling af fuldmagter fra aktionærerne. Sådanne regler bør sikkert indeholde forskrifter om pligt for fuldmægtigen til at udbede sig stemmedirektiver fra opdragsgiveren. Det vil formentlig være hensigtsmæssigt ligeledes at foreskrive fuldmagtsredegørelser (»proxy statements«), hvori fuldmægtigen redegør for en række relevante faktiske omstændigheder og tillige for sin egen holdning til de aktuelle beslutningstemaer. Det vil dog sikkert være at gå for vidt at give enkeltaktionærer ret til dissenterende indlæg i fuldmagtsredegørelsen ad modum engelsk ret.

Underafsnit 7 (kap. V) behandler protokollering af beslutninger. Skønt protokollatet ikke i sig selv udgør definitivt bevis for det passerede, vil det dog i praksis få en betydelig – måske den afgørende – bevisvægt under et anfægtelsessøgsmål, fordi det næppe vil lykkes en anfægtende aktionær at føre modbevis derimod, når dirigenten og ledelsen støtter det fremlagte protokollat. Det kan ikke udelukkes, at der herved kan opstå retstab for den anfægtende aktionær. Man kunne til imødegåelse heraf foreskrive, at protokollatet skal optages af en notar eller anden kyndig og neutral person, hvis det inden en vis frist før generalforsamlingen forlanges af en aktionærminoritet af en bestemt størrelse.

Kap. VI omhandler de tilblivelsesnormer, der er specielle for den enkelte beslutning. Underafsnit 1 drager grænsen mellem obligatoriske og fakultative beslutningstemaer, altså mellem sådanne emner, som generalforsamlingen henholdsvis skal og kan beskæftige sig med. Med den nye

årsregnskabslov er det blevet obligatorisk, at bestyrelsens årsberetning skal omtale selskabets forventede udvikling, men selve dette emne synes at være så vigtigt, at det meget vel kunne fortjene en præceptiv placering som særskilt dagsordenpunkt.

Underafsnit 2 behandler dagsordenens bindende karakter, altså spørgsmålet om, hvilke emner der *explicite* eller *implicite* kan anses indeholdt i dagsordenen med den følge, at den konkrete generalforsamlings beslutningskompetence er begrænset til disse emner.

Underafsnit 3 søger at definere grundlaget for generalforsamlingens beslutninger, altså indhold og tilvejebringelse af i det væsentlige rigtige og fuldstændige oplysninger, der skal sætte generalforsamlingsdeltagerne i stand til at beslutte sig i forbindelse med stemmeafgivningen. Afvejningen mellem på den ene side selskabets interesse i hemmeligholdelse af forretningshemmeligheder og på den anden side generalforsamlingsdeltagernes behov for oplysningerne søges foretaget. Det gøres gældende, at aktionærernes lovbestemte spørgsmålsret bør antages at være sanktioneret ved særskilt søgsmål, og at aktionærerne således ikke blot må være henvist til at kræve spørgsmålet om oplysningspligtens rækkevidde afgjort præjudicielt under et søgsmål til anfægtelse af den påfølgende generalforsamlingsbeslutning.

Underafsnit 4 behandler principperne for afstemninger. Underafsnit 4.1. opregner de forskellige afstemningsmetoder og nævner om den simple majoritet, at relativ majoritet som regel må anses for tilstrækkelig, hvor ikke andet er særskilt foreskrevet. Særligt om afstemningen ved valg nævner underafsnit 4.2. majoritetsprincippet, der medfører, at de aktionærer, der besidder en simpel stemmeflerhed, kan besætte alle de generalforsamlingsvalgte pladser i selskabets bestyrelse. Tidligere udkast til regler om minoritetsrepræsentation ud over de ordinære, majoritetsvalgte bestyrelsesmedlemmer er aldrig gennemført. Det ses i litteraturen antaget, at forholdstalsvalg til et »eksekutivorgan« som betyrelsen vil være skadeligt for organets og dermed selskabets handlekraft. Det er for mig tvivlsomt, om denne opfattelse er rigtig. I alt fald burde den vige for de meget betydelige fordele, der ville være forbundet med minoritetsdeltagelse i et aktieselskab, hvis de forskellige synspunkter blev repræsenteret i bestyrelsen gennem proportionalvalg. Kimen til mange permanente konflikter med betydelig skadevirkning for selskabet ville hermed formentlig kunne undgås.

Underafsnit 4.3. gennemgår de beslutninger, der træffes med simpel majoritet, som er lovens udgangspunkt. Majoritetsprincippet kan blive til ulempe for en minoritet, hvor et interessentskab omdannes til aktieselskab, eller hvor en snæver kreds af personer på anden måde beslutter at

drive virksomhed i aktieselskabsform, idet minoritetens vetoet over for en lang række beslutningstyper mistes. En fuldstændig løsningsmodel til disse problemer kan næppe nogen sinde tilbydes af lovgivningsmagten. Dog kan der sikkert gøres en del gennem foreskrivelse af proportionalvalg til bestyrelsen som berørt foran, ligesom lovgivningsmagten som påtænkt bør tilbyde andre selskabstyper (»det tredje selskab«), der byder på en række af aktieselskabets fordele, men som deklaratorisk har énstemmighedsprincipper til fælles med interessentskabet. Også ved passende præceptive indløsningsbestemmelser, jfr. nedenfor om kap. VIII.2., vil lovgivningsmagten kunne hjælpe disse »lukkede« aktieselskaber.

Underafsnit 4.4. omhandler en række foranstaltninger, der skal iværksættes, selv om de ikke støttes af en generalforsamlingsmajoritet, blot deres iværksættelse opnår tilslutning fra en tilstrækkelig minoritet. Blandt disse foranstaltninger findes ikke nogen forskrift, hvorefter en minoritet under visse betingelser kan forlange udbetaling af et vist udbytte. Generalklausulen i aktieselskabslovens § 80, der ganske vist principielt er anvendelig på sådanne forhold, yder reelt meget ringe beskyttelse i så henseende. Det kunne overvejes at fastsætte sådanne – eventuelt blot deklatoriske – lovmæssige »udsultningsbestemmelser«, som på rimelig måde tilgodeser både selskabets konsolideringsbehov og aktionærernes afkastbehov.

Underafsnit 5 gennemgår mulighederne for i vedtægterne at fastsætte tilblivelseskrav, der går videre end lovgivningens krav. Det antages som udgangspunkt ikke at være i strid med generalklausulen i § 80 at opstille skærpede tilblivelseskrav for så vidt angår forslag, der ikke er tiltrådt af selskabets ledelse. Sådanne oligarkiske vedtægtsbestemmelser, der efter min opfattelse i stadigt stigende grad burde anses for at være i strid med de »selskabsdemokratiske« udviklingstendenser, hvoraf blandt andet fjernelse af alt for store stemmeuligheder er et konkret udslag, bør formentlig reguleres eller helt forbydes.

I samme underafsnit nævnes det, at en urafstemning ikke kan træde i stedet for beslutningsprocessen på generalforsamlingen, hvorimod sådan afstemning sikkert kan foreskrives som yderligere tilblivelseskrav, ligesom en urafstemning af middelbar karakter de facto kan etableres gennem ledelsens fuldmagtsindsamling kombineret med en opfordring til aktionærerne om ved fuldmagtsudstedelsen at meddele direktiver om stemmeafgivning henholdsvis for og imod forslaget. Det burde måske overvejes legalt at tildele urafstemningsbegrebet en vis betydning i selskabsretten. For så vidt angår meget vidtgående beslutninger kunne det – eventuelt som en erstatning for det yderst uhåndterlige énstemmighedskrav – foreskrives, at beslutningen kun anses vedtaget, såfremt den efter gennem-

drøftelse på en generalforsamling opnår en nærmere foreskrevet kvalificeret majoritet af de afgivne eller af samtlige stemmer under en påfølgende urafstemning.

Underafsnit 6, 7 og 8 omhandler henholdsvis generalforsamlingsdeltageres specielle habilitet, efterfølgende tilblivelseskrav til generalforsamlingsbeslutningerne samt generalforsamlingens mulighed for at omgøre beslutninger truffet på samme eller en tidligere generalforsamling.

De følgende kapitler behandler det negative: Konsekvenserne af, at de foran opregnede kompetence-, indholds- eller tilblivelsesnormer tilsidesættes.

Underafsnit 1 under kap. VII søger at eksemplificere de mangeltyper, der kan medføre, at generalforsamlingsbeslutningen bliver ugyldig, således at forstå, at den ikke opnår retsvirkning i overensstemmelse med sit indhold. Alle beslutningstyper – både realitets- og formalitetsbeslutninger og både positive og negative beslutninger – kan rammes af ugyldighed. I forbindelse med en gennemgang af nyere teori drøftes det, hvorvidt en generalforsamlingsbeslutnings indholdsmæssige kollision med en aktionæroverenskomst kan medføre ugyldighed. Sådan ugyldighed antages at kunne blive følgen i visse afgrænsede tilfælde.

Underafsnit 3 gennemgår begreberne væsentlighed og kausalitet. Kausalitetsbegrebets kerne er et materielretligt grundsyn, hvorefter kausalitetsbedømmelsens formål er at udfinde, om en formel mangel har haft materiel betydning for generalforsamlingsbeslutningen. Kausalitetsbedømmelsen kan være konkret, så at der lægges vægt på, om den formelle mangel faktisk har påvirket beslutningen materielt, eller generel, således at det afgørende er, om mangelen blot må antages at have påvirket beslutningen.

Der kan foreligge præsumption for eller imod kausalitet. – Der plæderes i fremstillingen for den antagelse, at der ved mangelkategorier, der typemæssigt ikke på forhånd kan antages at være uvæsentlige, må foreligge ugyldighed, medmindre mangelen faktisk ikke har påvirket beslutningen, altså et konkret kausalitetskriterium med præsumption for kausalitet. Dog må udgangspunktet brydes ved mangelkategorier, der typisk er uvæsentlige, idet der ved disse mangeltyper må foreligge ugyldighed, hvis mangelen kan antages at have påvirket beslutningen, altså et generelt kausalitetskriterium med ligefrem bevisbyrde. Derefter gennemgås en række mangeltyper med henblik på deres eventuelle rubricering som værende præsumptivt væsentlige eller uvæsentlige.

Underafsnit 4 omhandler muligheden for at undgå ugyldighed gennem afhjælpning (reparation) af mangelen.

I underafsnit 5 søges draget en skillelinie mellem sådanne omstændig-

heder, som medfører ugyldighed (generalforsamlingsbeslutningen opnår overhovedet ikke retsvirkninger efter sit indhold), og sådanne omstændigheder, som blot medfører konkret uvirksomhed (en iøvrigt gyldig generalforsamlingsbeslutning tilsidesættes af særlige grunde i en konkret situation).

Underafsnit 6 søger nærmere at fastlægge sontringen mellem på den ene side beslutninger, der er behæftet med så svære mangler, at de bliver definitivt ugyldige (nulliteter), og på den anden side beslutninger, der blot bliver anfægtelig således at forstå, at den som udgangspunkt ugyldige beslutning er forlenet med en iboende gyldighed, der slår igennem, hvis anfægtelse ikke søges foretaget inden visse frister. Skillelinien er blevet nemmere at drage, efter at den danske aktieselskabslov af 1973 har opregnet en række mangeltyper, der henregnes til nulliteterne.

I underafsnit 7 gennemgås nogle særlige personlige betingelser for påberåbelse af ugyldighed, eller rettere: fremstillingens genstand er, hvilke handlinger fra en ellers søgsmålsberettigets side der kan betragtes som udtrykkelig eller stiltiende accept af en i forbindelse med generalforsamlingen anvendt fremgangsmåde, som ellers ville kunne påberåbes som mangel. Det gøres gældende, at man måske bør være mindre tilbøjelig til at afskære en generalforsamlingsdeltager fra anfægtelsesmuligheden på grund af manglende indsigelse under generalforsamlingen, idet det anføres, at den »menige« generalforsamlingsdeltagers situation på generalforsamlingen ikke kan sammenlignes med den senere retrospektive vurdering af sagens faktiske og juridiske omstændigheder. Der er derfor efter min opfattelse anledning til at være mere liberal med hensyn til indsigelsespligten.

Kap. VIII gennemgår andre retsfølger, der vil kunne finde anvendelse alternativt eller simultant med ugyldighed, nemlig erstatning, indløsning, straf, opløsning og andre retsfølger, herunder registreringsnægtelse i aktieselskabsregisteret. Betingelserne for ved dom at foreskrive indløsning efter påstand fra en forurettet aktionær er overordentlig strenge, jfr. aktieselskabslovens § 142. Det kunne overvejes at liberalisere disse betingelser for i kvalificerede situationer at give aktionærer mulighed for at komme ud af en permanent minoritetsposition. Betingelserne for en sådan liberaliseret indløsningsret må sikkert ligge et sted mellem de to yderpunkter: på den ene side diskretionær indløsningsret, der må anses for uacceptabel, og på den anden side den nuværende indløsningsret, der er betinget af så ekstraordinære omstændigheder, at dens praktiske betydning – herunder dens præventive værdi – må anses for at være overordentlig begrænset. Opløsningsadgangen (aktieselskabslovens § 119), der også er betinget af ganske ekstraordinære omstændigheder, må for-

mentlig anses for at være et dårligt retsmiddel til beskyttelse af minoriteten. Tværtimod fører sådan opløsning til et ganske urimeligt værdispild, idet minoriteten risikerer kun at få sin andel i selskabets »slagteværdi« (scrapværdi), medens aktiverne eventuelt opkøbes af majoriteten, der derved for en billig penge bliver ejer af selskabets materielle og immaterielle aktiver, herunder good-will. Opløsningsinstituttets præventive værdi for den fastlåste aktionærminoritet må blandt andet af disse grunde anses for at være yderst begrænset.

Efter den materielle gennemgang i kap. VII og VIII af ugyldighedsbegrebet og dets retsfølger følger i kap. IX–XII en i vid forstand procesuel gennemgang af reglerne om generalforsamlingsbeslutningernes prøvelse. Kap. IX omhandler beslutningsprøvelsen før generalforsamlingen, der foretages af ledelsen, men efter omstændighederne kan foretages af administrative myndigheder eller af domstolene. Den største praktiske betydning har ledelsens forudgående beslutningsprøvelse, men administrative myndigheders uformelle prøvelse gennem ledelsens forelæggelse for en tilsyns- eller registreringsmyndighed af påtænkte beslutningsforslag har en ikke uvæsentlig betydning i praksis. Forudgående domstolsprøvelse ved de ordinære domstole er allerede på grund af de meget lange sagsbehandlingstider ikke praktisk, hvorimod et fogedforbud mod en påtænkt retsstridig beslutning efter omstændighederne kan blive aktuell.

Kap. X omhandler beslutningsprøvelsen under generalforsamlingen. Denne prøvelse udøves i det væsentlige af dirigenten, men tillige i begrænset omfang af forsamlingen og ledelsen.

Kap. XI behandler beslutningsprøvelsen efter generalforsamlingen. En slags »prøvelse« kan ske under en ny generalforsamling i form af omgørelse eller reparation, ligesom prøvelse finder sted hos ledelsen, der har en selvstændig forpligtelse til at undlade at efterkomme ugyldige generalforsamlingsbeslutninger, herunder generalforsamlingsbeslutninger, der materielt strider mod generalklausulen i aktieselskabslovens § 80. Hos administrative myndigheder sker en betydningsfuld efterfølgende prøvelse, dels hos overregistrator, dels for så vidt angår bank- og forsikringsselskaber hos disse selskabstypers respektive tilsynsmyndigheder. Overregistrator's afgørelse kan efter almindelige regler om prøvelse af forvaltningsmyndigheders afgørelse indbringes for domstolene, ligesom rekurs til industriministeren kan finde sted. Det kunne – som tidligere nævnt i litteraturen – overvejes at ændre prøvelsesproceduren, således at aktieselskabsregisterets afgørelser indbringes for landsret ved kæremål.

I underafsnit 4.1. (kap. XI), der generelt omhandler den efterfølgende

ordinære domstolsprøvelse, plæderes der for, at voldgiftsbehandling må kunne erstatte domstolsprøvelse, ikke blot for så vidt angår interesselvister mellem for eksempel lige stærke, fastlåste aktionærgrupper, men også for så vidt angår retstvister i form af egentlige anfægtelsessager. Det forudsættes herved, at der er tale om en i vedtægterne foreskrevet voldgiftsbehandling, og at vedtægtsbestemmelsen nøje afspejler aktieselskabslovens § 81, blandt andet for så vidt angår rettens mulighed for at ændre den mangelfulde beslutning i stedet for blot at ophæve den og for så vidt angår hjemlen til at tillægge den fældende retsafgørelse retskraft i forhold til hele aktionærkredsen. Ligeledes forudsættes det, at alle selskabets aktionærer har mulighed for at intervenere i voldgiftssagen, at der er fastsat betryggende omkostningsregler, så at der ikke påhviler den anfægtende aktionær en alt for stor økonomisk procesrisiko, samt at der er fastsat betryggende regler om voldgiftsrettens konstitution og funktion.

Hvad angår den efterfølgende domstolsprøvelse kunne det i øvrigt overvejes, om domstolene overhovedet er et velegnet forum til afgørelse af anfægtelselvister. Dels er sagsbehandlingstiden oftest lang, dels er de ordinære domstole måske ikke specielt kyndige på dette område, og dels medfører anvendelsen af de almindelige processuelle editionsregler sammenholdt med den omstændighed, at selskabet besidder væsentlige dele af det relevante bevismateriale, at den anfægtende aktionær risikerer at lide retstab allerede af bevismæssige grunde. En særlig sagkyndig myndighed med større mulighed for officialvirksomhed end domstolene og med en mere smidig – omend stadig kontradiktorisk – sagsbehandlingsform, måske endog en slags »selskabsombudsmand« eller et arbitrage- eller ankenævn, frembyder større muligheder for en effektiv konfliktløsning og indebærer en mere slagkraftig præventiv effekt. En sådan »selskabsombudsmand« (»selskabsnævn«) kunne på grundlag af en kontradiktorisk og som udgangspunkt skriftlig behandlingsprocedure med betydelig officialvirksomhed, med mulighed for mundtlig procedure efter begæring og selvsagt under domstolskontrol, jfr. den almindelige regel i grundlovens § 63, præstere effektive, hurtige og billige resultater. Måske kunne det i en overgangsperiode gøres deklaratorkisk, hvorvidt selskaberne ønskede at tilslutte sig en sådan »ankenævns«-ordning. Under alle omstændigheder må det fastholdes, at behovet for en sådan instans ikke kan læses ud af det beskedne antal domstolssager om anfægtelse af generalforsamlingsbeslutninger, eftersom det må antages, at mange sager på forhånd opgives af en forurettet aktionær på grund af de med en sådan sag forbundne vanskeligheder og omkostninger.

Afslutningsvis gennemgår kap. XII nogle særlige spørgsmål i forbindelse med den efterfølgende beslutningsprøvelse ved de ordinære dom-

stole, nemlig spørgsmålene om værneting, søgsmålsfrister, processens parter og påstande, sagsomkostninger og domstolsafgørelsens retskraft. I forbindelse med underafsnit 5 om sagsomkostninger bemærkes, at det ikke er udelukket at meddele sagsøgeren fri proces, hvis lovgivningens almindelige betingelser herfor er opfyldt, og at omkostningernes dækning af de sædvanlige retshjælpsforsikringer ej heller på forhånd er afskåret, alt under forudsætning af, at der ikke er tale om erhvervsmæssige aktieinvesteringer. Bortset fra disse muligheder er omkostningsreglerne efter min opfattelse ikke egnede til at betrygge aktionærens reelle anfægtelsesmuligheder. Aktionæren bærer selv sin økonomiske procesrisiko, medens modpartens risiko bæres af det præsumptivt mere kapitalstærke selskab. Regler om de tyske (AktG § 247, stk. 2), der under særlige betingelser tillader retten at afpasse en parts sagsomkostninger efter partens økonomiske situation, ville sikkert være formålstjenlige.

Underafsnit 6 om dommens retskraft nævner blandt andet den naturlige – men ikke juridiske – pligt, som selskabsledelsen må antages at have til at viderekommunikere i hvert fald en fældende dom og måske også blot en anlagt anfægtelsessag til aktionærkredsen. Der kunne være anledning til præceptivt at pålægge ledelsen sådanne kommunikationspligter.

Endelig bemærkes, at anfægtelsesreglerne er en nødhjælp. De skal hjælpe krænkede aktionærer i tilfælde, hvor en skade er sket – hvor en generalforsamlingsbeslutning er mangelfuld. De yder en »passiv«, efterfølgende sikkerhed. Mere værdifuldt ville det efter min opfattelse være at yde en »aktiv«, præventiv sikkerhed for materielt og formelt uangribelige generalforsamlingsbeslutninger. Der er i det foregående under omtalen af afhandlingens kap. III–VI anvist en række sådanne foranstaltninger, der – gennem mindre justeringer af loven uden væsentlige omkalfattringer af dennes grundsubstans – vil kunne forbedre den »aktive«, præventive sikkerhed.

Résumé en français. Etude de politique du droit

L'objet de cette thèse est le contenu, le devenir et la contestation des décisions concernant le droit des actionnaires prises lors d'une assemblée générale. Un exposé complet de la question n'existe pas dans la bibliographie juridique danoise. De brefs exposés présentent le statut juridique des assemblées générales d'associations ou de sociétés, spécialement en ce qui regarde les conditions de leur formation; et en 1934 une œuvre suédoise a résumé les règles juridiques concernant les décisions d'assemblées générales qui sont contestables ou nulles.

Dans la mesure où c'est utile, une comparaison est faite avec d'autres types d'organisations que les sociétés anonymes (associations, SARL, etc.) et avec le droit d'autres états, mais un véritable travail comparatif n'est pas le dessein de l'auteur.

Le chapitre premier traite du choix du sujet, de sa délimitation et de la méthode qu'il requiert; le chapitre II décrit l'évolution du droit: les premières sociétés anonymes des XVIIe et XVIIIe siècles, quelques grandes lignes sur la jurisprudence en la matière jusqu'à la première loi danoise ayant pour objet des sociétés anonymes, de 1917, la loi de 1930, le projet de réforme de 1964 et enfin la loi en vigueur de 1973.

Ensuite, la thèse se divise en deux parties: l'aspect positif du sujet est décrit dans la première (chapitres III–VI): les règles concernant l'assemblée générale, ses décisions, le contenu et le devenir de celles-ci. Ensuite (chapitres VII–XII) est présenté l'aspect négatif du sujet: les conséquences matérielles de la violation des normes réglant le contenu et le devenir des décisions, et la forme du procédé à suivre pour vérifier si les normes ont été respectées.

Le chapitre III explique les règles de l'assemblée générale et sa compétence. Il essaie de définir l'assemblée générale comme organe interne obligatoire d'une société, dont le caractère n'est pas permanent, auquel tous les actionnaires ont accès et qui est l'autorité suprême de la société. On demande souvent si l'assemblée générale n'est pas devenu de fait une pure formalité. Dans cet ordre d'idées, il faut réaffirmer que la valeur

réelle de l'assemblée générale comme organe d'une société dépend des règles fixant sa compétence et sont action, en particulier et surtout de la possibilité de s'écarter du principe de majorité en prévoyant des clauses accordant des capacités à la minorité. L'idée elle-même d'assemblée générale comprend au plus la valeur de fait que lui attribue en tout temps la législation en vigueur. Les réflexions de lege ferenda qui suivent nous feront comprendre qu'il y a de larges possibilités, éventuellement grâce à de légers ajustements de la législation, d'accroître la valeur réelle de l'assemblée générale.

Après avoir cherché, dans le chapitre III, alinéas 1-4, à établir le concept d'assemblée générale, la compétence de l'assemblée générale en face d'autres organes de la société (l'assemblée générale est à peu d'exceptions près souveraine selon le droit danois) et la possibilité qu'elle a de déléguer sa compétence à d'autres, on veut maintenant (alinéa 5) fixer sa compétence à l'égard des actionnaires. Etablir cette compétence est en réalité fixer une démarcation entre un principe de majorité et un principe d'unanimité. Il semble qu'il y ait tendance à s'écarter du principe d'unanimité au profit d'un principe de majorité (éventuellement qualifiée), mais pour que cette tendance n'abandonne pas à leur sort les minorités et les actionnaires individuels, il faut à l'avenir étendre la protection des minorités en attribuant à celles-ci des capacités positives dans des matières concrètes. On peut se demander si les capacités isolées de minorités qui ont été accordées à ce propos – par exemple à la suite des règles sur le contrôle des sociétés et sur le vérificateur des comptes désigné à cause de la minorité – sont suffisantes. De toute façon, on ne peut pas nier que, souvent, ne fût-ce que par sa nature nettement conservatrice, le principe d'unanimité n'est pas la bonne forme de protection des minorités et des individus.

Le chapitre IV veut définir la décision d'une assemblée générale, spécialement comme décision d'une affaire par l'assemblée générale, il énumère un certain nombre de décisions types et indique les normes qui règlent le contenu des décisions. Comme allant de soi, on rappelle d'abord que les décisions ne peuvent être en désaccord avec les dispositions impératives de la loi sur les sociétés anonymes. Des exemples sont apportés, sans qu'on prétende que leur choix soit exhaustif. Une attention particulière est donnée à la règle concernant le contenu, que formule la loi sur les sociétés anonymes, art. 80, selon laquelle l'assemblée générale ne peut pas prendre de décision qui se prête manifestement à donner à certains actionnaires ou à d'autres personnes un avantage indu au détriment d'autres actionnaires ou de la société. Sur la base de la théorie et de la pratique, on essaie de fixer la portée de cette article. Même s'il ne fait pas de doute que ce soit un avantage, comme garantie légale et comme mesure

préventive, que la loi contienne une telle clause générale, on peut cependant se demander si celle-ci est suffisamment efficace. En raison de ses conditions extrêmement graves, et aussi parce que les tribunaux hésiteront certainement à faire usage d'une disposition de caractère à ce point «infamant», j'estime qu'il serait plus utile d'abroger la disposition et d'employer à sa place des normes répondant à la loi sur la conclusion des contrats, art 36, traitant d'actes qu'il serait déraisonnable ou contraire à une conduite honnête de faire valoir. Lorsque la législation en vigueur sur les sociétés anonymes contient précisément une loi spéciale dont les conditions sont beaucoup plus strictes que la disposition en question de la loi sur la conclusion des contrats, celle-ci doit céder.

L'alinéa 2.3 étudie d'autres lois que la loi sur les sociétés anonymes, celles dont le texte modère l'autonomie de l'assemblée générale. Il s'agit par exemple du code pénal, de la loi sur la tenue des livres, de la loi sur le bilan annuel, de la loi sur les banques et caisses d'épargne et d'éventuelles lois provisoires sur la limitation du profit. On y étudie en détail dans quelle mesure on peut penser que sont applicables les clauses de nullité de la loi sur la conclusion des contrats.

Les chapitres V et VI traitent des normes présidant à la réunion d'une assemblée générale. Le chapitre V étudie ces normes, qui portent sur toute l'assemblée générale, en particulier la date et le lieu de la réunion, les règles de la convocation, le droit d'admission, de parole et de vote, ainsi que les règles de la rédaction du compte rendu. On peut lire dans le texte que les délais de convocation sont, à mon avis, fixés de telle sorte que, en regard de la possibilité que les statuts prescrivent qu'il faille se faire délivrer la carte d'admission dans les cinq jours avant l'assemblée générale, ces délais peuvent ne laisser à l'actionnaire qu'un temps très court pour réagir; ces règles peuvent donc avoir chez l'actionnaire un effet de surprise certainement non prévu par le législateur. L'exposé plaide pour l'instauration d'une règle – d'ailleurs connue dans des systèmes judiciaires étrangers – et selon laquelle le délai de convocation, devant être légalement plus long que le délai minimal actuel de huit jours, doit être calculé à partir de la date qui est le dernier délai pour l'avis de participation des actionnaires.

Souvent une liste des participants sera établie, mais on pourrait envisager de prescrire par loi que cette liste soit obligatoire et qu'elle soit présentée à l'examen des actionnaires à l'assemblée générale.

Les personnes employées par la compagnie n'ont pas le droit d'accès, de parole ni de vote, à moins qu'ils ne soient actionnaires. En partant de cette considération que les intérêts de l'entreprise et ceux des personnes employées se confondent le plus souvent et que les personnes employées

peuvent très bien apporter à l'assemblée générale de précieuses inspirations, on pourrait envisager d'admettre les personnes employées ou leurs représentants aux travaux des délibérations de l'assemblée générale en donnant le droit d'accès, de parole ou peut-être aussi de vote. Etant donné la concentration de plus en plus dense des capitaux dans des fonds et autres institutions parallèles, on se trouvera sûrement de plus en plus devant la question de la participation de ces institutions dans des sociétés anonymes. On pourrait aussi envisager à ce sujet de prescrire que le droit de vote attaché à ces portefeuilles d'actions soit exercé par les personnes employées par la compagnie en cause.

Ensuite sont étudiées les règles relatives au droit de vote. La tendance est de s'écarter des inégalités des actions, on pense entre autres aux actions ne donnant pas droit de vote; on pourrait peut-être aller jusqu'au bout et prescrire une égalité parfaite de droit de vote, en combinant éventuellement cette mesure avec la possibilité d'accorder une demi-voix aux actions ayant une position de préférence en vue de la répartition aux ayants-droit ou d'autres sortes de droit de préférence. Au cas où cette égalité des actions en ce qui concerne le droit de vote qu'elles apportent serait décidée, cela ne doit pas empêcher la liberté de choix de chaque compagnie dans l'établissement ou le maintien de règles sur l'échelonnement dégressif des voix et sur la fixation du maximum des voix ou l'une des deux dispositions seulement, règles qui visent un degré plus haut d'égalité entre les actionnaires quelle que soit la part du capital qu'ils possèdent, donc une approche vers les principes coopératifs.

A l'alinéa 6.3 (chapitre V), on examine des cas où le droit de vote est distinct à titre provisoire ou permanent du droit de propriété de l'actionnaire. A l'avenir, on ne pourra guère éviter une réglementation impérative du rassemblement fait systématiquement par la société ou par d'autres des pleins pouvoirs délégués par les actionnaires. Ces règles devront certainement comporter des prescriptions sur l'obligation du mandataire de demander au mandant comment voter. Il sera sans doute également utile de prescrire des rapports de procuration, où le mandataire rendra compte des diverses circonstances de fait pertinentes, ainsi que de sa propre position dans les sujets actuels des délibérations. Ce sera peut-être aller trop loin que de donner à un «simple» actionnaire le droit de présenter des conclusions différenciées dans les rapports de procuration de la société comme dans le droit anglais.

L'alinéa 7 (chapitre V) traite du procès-verbal des délibérations. Quoique la teneur du procès-verbal ne constitue pas en soi une preuve définitive du déroulement d'une assemblée, il aura cependant dans la pratique une valeur de preuve importante, sinon décisive, lors d'une

action en nullité; en effet un actionnaire en contestation ne peut guère réussir à apporter des preuves contraire lorsque le président des débats et la direction soutiennent le procès-verbal produit. On ne peut pas exclure l'hypothèse qu'il n'y ait par là perte de droit pour l'actionnaire en contestation. Pour faire face à cette difficulté, on pourrait décider que le procès-verbal doive être dressé par un notaire ou une autre personne compétente et neutre, du moment que, dans un certain délai avant l'assemblée générale, la demande en ait été faite par une minorité d'actionnaires d'une quantité déterminée, par exemple les 5 % du capital d'actions.

Le chapitre VI traite des normes de formation, spéciales pour chaque délibération. L'alinéa premier marque la limite entre les sujets de délibérations obligatoires et les facultatifs, c'est-à-dire entre ces sujets dont l'assemblée générale d'une part doit, d'autre part peut s'occuper. Avec la nouvelle loi danoise sur les comptes annuels, il est maintenant obligatoire que le rapport annuel du conseil d'administration décrive les espérances de la société pour l'avenir, mais même ce sujet paraît si important qu'il mériterait vraiment une place imposée à l'ordre du jour.

L'alinéa 2 traite du caractère obligatoire de l'ordre du jour, donc de la question de savoir quels sujets peuvent être considérés comme explicitement ou implicitement contenus à l'ordre du jour avec cette conséquence que la compétence concrète de décision de l'assemblée générale est limitée à ces sujets.

L'alinéa 3 tente de définir la base des délibérations de l'assemblée générale, c'est-à-dire la teneur et le mode d'acquisition des renseignements pour l'essentiel exacts et complets qui doivent mettre les participants de l'assemblée générale en état de prendre une décision au moment du vote. La confrontation des intérêts de la compagnie d'une part à garder le silence sur les secrets des affaires, en face d'autre part du besoin des participants de l'assemblée générale d'obtenir des renseignements, fait objet d'une analyse. On fait valoir que le droit légal des actionnaires de poser des questions doit être considéré comme devant être sanctionné lors d'un procès particulier et que les actionnaires ne doivent pas seulement être invités à demander que soit tranchée par un procès en nullité la question de savoir jusqu'où s'étend l'obligation de fournir des renseignements.

Le paragraphe 4 traite des principes des votes. L'alinéa 4.1 cite les différentes méthodes de vote et dit, au sujet de la majorité simple, que la majorité relative peut généralement être considérée comme suffisante là où rien d'autre n'est prescrit. Spécialement en ce qui regarde le vote lors d'une élection, l'alinéa 4.2 nomme le principe de majorité, qui a pour conséquence que les actionnaires possédant la majorité simple des voix peuvent nommer à toutes les places du conseil d'administration dont les titu-

lares sont pourvus par élection à l'assemblée générale. Des projets déjà présentés en vue de règles concernant la représentation de la minorité en dehors des membres ordinaires élus par la majorité sont restés à l'état de projet. Certains de ceux qui ont écrit sur ce sujet estiment que le système de la représentation proportionnelle dans un organe exécutif tel que le conseil d'administration nuirait à l'action de cet organe et donc de la société. Cette conception me paraît contestable. En tout cas, il faudrait donner la préférence aux avantages marquants qu'apporterait la participation de la minorité à une société anonyme dont les différents points de vue seraient représentés au conseil d'administration par le système de la proportionnelle. Le principe même de bien des conflits permanents tout à fait préjudiciables à la compagnie pourrait ainsi être écarté.

L'alinéa 4.3 traite des décisions qui se prennent à la majorité simple, légale. Le principe de la majorité peut être un inconvénient pour une minorité là où une société de personne (société en nom collectif) est transformée en société anonyme; de même là où un groupe restreint de personnes décide d'une autre façon de faire des affaires sous la forme de société anonyme, car le droit de *veto* de la minorité est perdu lors de beaucoup de délibérations. Un type de solution parfait pour ce problème ne peut guère être attendu du pouvoir législatif. Cependant on peut faire quelque chose en imposant la représentation proportionnelle au conseil d'administration, comme on vient de le dire; de même le pouvoir législatif doit, comme on y a pensé, proposer d'autres types de sociétés («la troisième société»), qui offrent un certain nombre des avantages de la société anonyme, mais qui de par leur déclaration ont en commun avec la société de personne (société en nom collectif) les principes d'unanimité. Le pouvoir législatif pourrait aussi aider les sociétés anonymes «fermées» par des dispositions obligatoires de remboursement, cf. ci-dessous à propos du chapitre VIII.2.

L'alinéa 4.4. traite d'une série de mesures qui doivent être appliquées même si elles ne sont pas appuyées par une majorité de l'assemblée générale, pourvu que leur réalisation obtienne l'accord d'une minorité suffisante. Parmi ces mesures, il n'y a aucune prescription selon laquelle une minorité puisse sous certaines conditions exiger le paiement d'un dividende donné. La disposition générale de l'article 80 de la loi sur les sociétés anonymes, qui sûrement est en principe d'application dans ces situations, n'offre en fait qu'une bien faible protection à ce sujet. On pourrait envisager d'arrêter des «dispositions de la faim», ne fût-ce que sous forme de déclarations, qui tiennent un compte raisonnable à la fois des besoins de consolidation de la compagnie et des besoins des actionnaires d'obtenir un rendement.

L'alinéa 5 étudie les possibilités de fixer dans les statuts des règles plus strictes que celles de la loi concernant le devenir des délibérations. Comme point de départ, il ne semble pas qu'il soit contraire à la disposition générale de l'article 80 de formuler des règles plus strictes à ce sujet pour autant qu'il s'agisse de projets auxquels ne s'est pas ralliée la direction de la compagnie. De telles dispositions oligarchiques dans les statuts, qui à mon avis devraient de plus en plus être considérées comme contraires aux tendances générales vers une démocratie intérieure des compagnies, dont en particulier la suppression des inégalités absolument trop grandes de voix est une manifestation, doivent sans doute être réglées par contrainte ou totalement interdites.

Dans le même alinéa, on précise qu'un référendum ne peut pas remplacer les délibérations d'une assemblée générale. Mais un référendum peut certainement être fixé dans les statuts comme une condition de plus, à côté des autres règles concernant le devenir des délibérations; de même, un référendum de caractère indirect peut de fait être organisé par la direction en rassemblant les procurations et en même temps en demandant aux actionnaires de donner, non seulement leur procuration, mais aussi des directives sur le vote pour ou contre le projet. On devrait peut-être envisager d'accorder à l'idée de référendum une certaine importance légale dans le droit des sociétés; en effet, la méthode donne de façon excellente un accès de fait aux délibérations. Pour des types très graves de délibérations, on pourrait prescrire, éventuellement pour remplacer l'exigence vraiment mal commode de l'unanimité, que la décision ne soit considérée comme votée que si (après l'étude approfondie de l'affaire par l'assemblée générale) cette décision obtient la majorité qualifiée prescrite avec précision des voix données ou de toutes les voix possibles à un référendum organisé par après.

Les alinéas 6, 7 et 8 parlent respectivement de la habileté spéciale des participants à l'assemblée générale, des règles sur les dispositions qu'il faut prendre après l'assemblée générale pour que les décisions de l'assemblée obtiennent validité, ainsi que de la possibilité de l'assemblée générale de réformer les décisions prises par cette même assemblée générale ou par une assemblée générale antérieure.

Les chapitres suivants traitent l'aspect négatif: les conséquences de la violation des normes étudiées jusqu'ici, concernant la compétence, le contenu et le devenir des décisions de l'assemblée générale.

L'alinéa premier du chapitre VII recherche le moyen de donner des exemples de défauts pouvant entraîner l'invalidité d'une délibération de l'assemblée générale, c'est-à-dire qu'elle n'ait pas les effets juridiques attendues de son contenu. Tous les types de délibération – les décisions au

fond et les décisions quant à la forme, les décisions positives et les décisions négatives – peuvent être entachées de nullité. En relation avec une assez nouvelle théorie, on cherche à voir dans quelle mesure la collision de la teneur d'une délibération d'assemblée générale et d'un accord obligatoire de vote dans une convention entre actionnaires peut entraîner la nullité. On suppose que cette cause de nullité se présente dans quelques cas déterminés.

L'alinéa 3 étudie les idées d'essentialité et de causalité. Le fond de l'idée de causalité est une conception fondamentale dans le domaine de la force de chose jugée, selon laquelle le but du jugement de causalité est d'établir si un défaut de forme a une influence matérielle sur la délibération de l'assemblée générale. Le jugement de causalité peut être concret, de telle sorte que l'accent soit mis sur le fait que le défaut de forme a de fait influencé matériellement la délibération, ou il peut être général, de telle sorte que ce qui est déterminant, c'est de savoir si l'on doit simplement supposer que le défaut a eu de l'influence sur la délibération. Il peut y avoir comme preuve une présomption pour ou contre une causalité. On plaide dans cet exposé pour la thèse que, pour des catégories de défauts dont le type ne doit pas être supposé d'avance comme négligeable, il doit y avoir nullité, à moins que le défaut n'ait de fait pas influencé la délibération, ce qui fait donc un critère concret de causalité avec présomption de causalité. Cependant, le point de départ doit être brisé pour des catégories de défauts qui sont typiquement négligeables; pour ces catégories de défauts, il doit en effet y avoir nullité si on peut supposer que le défaut a influencé la délibération, donc nous avons ici un critère générale de causalité avec une charge directe de preuve. Ensuite, sont étudiés un grand nombre de types de défauts en vue de leur classement éventuel en présumés essentiels ou présumés négligeables.

L'alinéa 4 traite de la possibilité d'éviter la nullité en corrigeant le défaut.

Dans l'alinéa 5, on essaie de faire le départ net entre les circonstances qui entraînent la nullité (la délibération de l'assemblée générale ne sortit absolument pas les effets juridiques de sa teneur) et celles qui entraînent seulement l'inefficacité de fait (une délibération par ailleurs valide n'est pas appliqué pour des raisons spéciales dans une situation donnée).

L'alinéa 6 cherche plus en détail à fixer la distinction entre d'une part des délibérations qui sont grevées de tels défauts qu'elles en deviennent définitivement nulles et d'autre part des délibérations qui sont simplement contestables, de telle façon qu'une décision invalide dès le départ est dotée d'une validité foncière qui résiste si elle n'est pas contestée dans certains délais. Cette distinction est plus facile à opérer depuis que la loi de 1973

sur les sociétés anonymes énumère un certain nombre de types de défauts dirimants qui sont causes de nullité.

A l'alinéa 7, on examine quelques conditions personnelles particulières d'une action en nullité, ou plus précisément: l'objet de l'exposé est de déterminer quels actes accomplis par une personne ayant qualité d'introduire une action peuvent être considérés comme une acceptation explicite ou implicite de la procédure appliquée à l'occasion de l'assemblée générale, qui sinon pourraient être invoqués comme un défaut. On souligne qu'on doit peut-être prendre garde à ne pas mettre obstacle à la faculté d'un participant à l'assemblée générale de contester parce qu'il se serait abstenu de faire opposition au cours de l'assemblée; on peut alléguer que les chances du «simple» participant au cours même de l'assemblée générale ne peuvent se comparer à celles qu'on a lorsqu'on peut par après réétudier à l'aise les circonstances de fait et de droit.

Le chapitre VIII parcourt d'autres effets légaux qui pourront trouver application, soit à la place de la nullité, soit en même temps qu'elle, par exemple le remplacement, le remboursement, la sanction, la dissolution ou autres effets juridiques, parmi lesquels on doit noter le refus d'enregistrement au registre des sociétés anonymes. Les conditions pour imposer le remboursement par jugement à la suite de conclusions présentées par un actionnaire lésé sont extrêmement sévères, voir la loi sur les sociétés anonymes, article 142. On pourrait songer à libéraliser ces conditions pour donner aux actionnaires dans des situations précises la possibilité de se dégager d'une position permanente de minoritaires. L'accès à la dissolution (art. 119), qui dépend aussi de circonstances absolument extraordinaires, doit, semble-t-il, être considéré comme une mauvaise voie de recours pour la protection de la minorité. Au contraire, une dissolution entraîne une perte de valeur disproportionnée; la minorité risque en effet d'avoir sa part dans la «valeur de déchet», tandis que l'actif est éventuellement acheté par la majorité, qui deviendra éventuellement propriétaire à bon compte, dans une nouvelle société, des bien matériels et immatériels.

Après l'étude matérielle du concept de nullité dans les chapitres VII et VIII, vient dans les chapitres suivants de IX à XII l'étude sous l'angle de la procédure des règles concernant la vérification des délibérations de l'assemblée générale. Le chapitre IX traite de la vérification des délibérations avant l'assemblée générale, elle est l'œuvre de la direction, mais selon les cas elle peut aussi être faite par l'autorité administrative ou par les tribunaux. La vérification faite par la direction a la plus grande importance pratique, mais la vérification officieuse de l'autorité administrative sous forme de présentation par la direction des projets prévus pour la délibération, a une importance non négligeable. La vérification préalable faite par

les tribunaux ordinaires n'est pas pratique, ne fût-ce qu'en raison de la longueur des périodes d'attente; au contraire, une opposition à une délibération illicite que certains ont en vue peut devenir actuelle.

Le chapitre X traite de la vérification des délibérations pendant l'assemblée générale. Cette vérification est opérée essentiellement par le président des débats de l'assemblée, mais aussi dans une mesure restreinte par l'assemblée elle-même et par la direction.

Le chapitre XI traite de la vérification des délibérations après l'assemblée générale. Une sorte de «vérification» peut être faite au cours d'une nouvelle assemblée générale sous forme de réformation ou de réparation, de même qu'une vérification se fait chez la direction qui a l'obligation indépendante de se refuser à se conformer aux décisions invalides de l'assemblée générale, en particulier les décisions qui sont matériellement contraires à la disposition générale de l'article 80 de la loi sur les sociétés anonymes. Chez l'autorité administrative se fait une vérification subséquente très importante, en partie chez le chef du Registre des sociétés anonymes (en France, le Registre du Commerce), en partie pour ce qui concerne les sociétés anonymes de banques et d'assurance chez l'autorité de Contrôle respective de ces types de sociétés. Les décisions du chef du Registre des sociétés anonymes peuvent être portées devant les tribunaux, selon les règles ordinaires concernant la vérification par l'autorité administrative, tout comme le recours auprès du ministre de l'Industrie est possible. On pourrait, comme on lit à plusieurs reprises dans la bibliographie, envisager de changer la procédure de vérification, de manière que les décisions du Registre des sociétés anonymes soient portées en appel incident devant la Cour d'appel.

A l'alinéa 4.1 (chapitre XI), qui traite en général de la vérification ordinaire subséquente du tribunal, l'auteur plaide pour qu'une instance d'arbitrage puisse remplacer la vérification du tribunal, non seulement pour ce qui concerne les conflits d'intérêt entre par exemple des groupes bloqués d'actionnaires également forts, mais aussi pour ce qui regarde les litiges sous forme de causes de contestation proprement dites. Cela suppose qu'il y a question d'une instance d'arbitrage prescrite par les statuts et que la disposition des statuts reflète parfaitement l'article 81 de la loi sur les sociétés anonymes, en particulier en ce qui regarde la possibilité du tribunal de modifier la décision défectueuse, au lieu simplement de l'infirmar, et en ce qui regarde le droit d'attribuer à la sentence arbitrale accablante force exécutoire à l'égard de tout le groupe des actionnaires. Cela suppose également que tous les actionnaires de la société aient la possibilité d'intervenir dans l'affaire d'arbitrage, qu'il y ait des règles claires et rassurantes sur les frais, pour que l'actionnaire demandant l'annulation

ne coure pas de risque financier trop grand et qu'il soit aussi fixé des règles rassurantes sur la constitution et la fonction de la cour d'arbitrage.

Quant à la vérification subséquente faite par le tribunal, on pourrait se demander en vérité si les tribunaux sont en aucune façon la juridiction compétente pour régler les litiges en nullité. D'une part la durée de l'instruction est souvent très longue, d'autre part les tribunaux ordinaires ne sont peut-être pas spécialement qualifiés en la matière; de plus, l'application des règles ordinaires de procédure portant sur la production des pièces justificatives (en tenant compte de plus du fait que la société possède les parties essentielles des pièces à conviction pertinentes) aura pour résultat que l'actionnaire demandeur risque la perte de droit simplement par manque de preuves. Une autorité spécialement compétente ayant de plus grandes chances que les tribunaux de préparer l'affaire, spécialement en présentant les renseignements nécessaires, et disposant également d'une forme plus souple, sans cesser d'être contradictoire, de traiter l'affaire, peut-être même une sorte d'«ombudsmand» des sociétés ou une commission d'arbitrage, aurait sans le moindre doute plus de moyens de résoudre réellement un conflit, tout en apportant un effet préventif plus efficace. Une telle autorité pourrait travailler sur la base d'une procédure d'instruction contradictoire et, pour servir de point de référence, écrite, avec une préparation sérieuse en vue de présenter les renseignements nécessaires, avec accès aux enquêtes dans les cadres de la société au même titre que l'autorité de Contrôle et avec la possibilité de faire une procédure orale finale sur demande; cette autorité pourrait alors donner des résultats effectifs, rapides, économiques, bien entendu sur le contrôle juridictionnel conformément à l'article 63 de la Constitution danoise. Peut-être pourrait-on, pendant une période de transition, laisser à la faculté des sociétés d'adhérer ou non à ce système. En tout cas, il importe de maintenir que le besoin d'une telle instance ne peut s'inférer du nombre de procès en nullité des délibérations d'une assemblée générale, puisqu'il faut admettre que beaucoup d'actionnaires lésés renoncent d'avance à l'intenter un procès difficile et coûteux.

En guise de conclusion, le chapitre XII étudie certaines questions particulières relatives à la vérification subséquente faite par le tribunal, à savoir les questions concernant le tribunal compétent d'instance, les délais de l'introduction de la demande, les parties du procès et leurs conclusions, les frais de procédure et la force exécutoire de la sentence. Au sujet de l'alinéa 5 sur les frais, il faut remarquer qu'il n'est pas exclu que le demandeur soit admis à l'assistance judiciaire, du moment que les conditions générales de la législation à ce sujet soient remplies; de même le remboursement des frais par les assurances habituelles d'assistance judi-

ciaire n'est pas nécessairement exclu. Mais dans les deux cas, il est entendu qu'il ne peut être question d'investissements commerciaux des actions. À part ces possibilités, j'estime que les règles du paiement des instances ne conviennent pas pour garantir les chances réelles de l'actionnaire d'attaquer des délibérations. L'actionnaire porte lui-même tout le risque économique de son procès, tandis que le risque de la partie adverse est porté par la société, dont on a tout lieu de croire qu'elle dispose d'un plus grand capital. Des règles semblables à celles qui sont en vigueur en Allemagne, permettant au tribunal, dans certaines circonstances, d'adapter les frais mis à charge d'une partie en rapport avec son pouvoir économique, répondraient certainement à un besoin.

Au sujet de la force exécutoire de la sentence, l'alinéa 6 nomme spécialement le devoir naturel, mais non juridique, que la direction de la compagnie est supposée avoir de faire connaître un jugement en tout cas portant condamnation, et peut-être aussi d'informer l'ensemble des actionnaires de l'action intentée de nullité. Il y aurait peut-être des raisons d'imposer à la direction l'obligation de faire ces communications.

On conclura par la remarque que les règles concernant l'action en nullité ne sont qu'un pis-aller. Elles doivent aider les actionnaires au cas où le mal est fait, où la délibération d'une assemblée générale est défectueuse. Elles offrent une garantie postérieure, « passive ». J'estime qu'il serait plus intéressant d'offrir une garantie préventive, « active », contre ces décisions matériellement et formellement attaquables. Dans ce qui précède, lorsque nous avons résumé les chapitres III à VI du traité, nous avons indiqué une série de ces mesures, qui, moyennant de légers amendements de la loi, sans bouleversements essentiels, pourraient améliorer la garantie « active ». De plus, il faut espérer que l'existence même d'un organe efficace de vérification aura un effet préventif fondamental.

Deutschsprachige Zusammenfassung. Einige rechtspolitische Überlegungen

Thema der Abhandlung sind Inhalt, Entstehung und Anfechtung von aktienrechtlichen Hauptversammlungsbeschlüssen. Eine gesamte Herstellung hiervon gibt es in der nordischen Rechtsliteratur bisher nicht. Kurzgefasste Herstellungen schildern die Rechtslage der Hauptversammlungen in Vereinen und Gesellschaften, besonders was die Forderungen an die Entstehung der Beschlüsse anbelangt, während eine schwedische Herstellung von 1934 kurz die Rechtslage der Hauptversammlungsbeschlüsse beschreibt, die anfechtbar oder nichtig sind. Das vorliegende Werk versucht also, eine Lücke in der Rechtstheorie auszufüllen. Gewissermassen wird mit anderen Organisationsformen (Vereinen, GmbH o.Ä) sowie mit ausländischem Recht verglichen, eine eigentliche komparative Herstellung ist jedoch nicht beabsichtigt.

Kapitel I behandelt Wahl und Abgrenzung des Themas sowie Methode und Disposition, während Kapitel II die Rechtsentwicklung beschreibt: die ersten dänischen Aktiengesellschaften im 17. und 18. Jahrhundert, Züge aus der Praxis bis zum ersten dänischen Aktiengesetz 1917, das Gesetz von 1930, Reformvorschlag 1964 und schliesslich das heutige Gesetz von 1973.

Danach gliedert sich die Abhandlung in zwei Teilen: zuerst (Kap. III–VI) wird der positive Aspekt des Themas behandelt: die Regeln über die Hauptversammlung, die Beschlüsse und deren Inhalt und Entstehung. Danach (Kap. VII–XII) wird der negative Aspekt behandelt: die materiellen Folgen eines Verstosses gegen Vorschriften für den Inhalt oder die Entstehung der Beschlüsse sowie die formelle Weise zu überprüfen, ob ein Verstoß vorliegt.

Kap. III beschreibt die Hauptversammlung und ihre Zuständigkeit. Es wird versucht, eine Definition des Hauptversammlungsbegriffes aufzustellen: ein obligatorisches internes Gesellschaftsorgan von nicht-permanenter Art, mit Zutritt für alle Aktionäre und mit dem obersten Machtbereich der Gesellschaft. Oft wird gefragt, ob die Hauptversammlung in der Tat eine leere Formalität geworden sei. In diesem Zusammen-

hang muss betont werden, dass die reelle Bedeutung der Hauptversammlung als Gesellschaftsorgan in enger Verbindung mit den Normen für ihre Zuständigkeit und Funktion stehe, und zwar mit der Möglichkeit, sich über das Majoritäts-Prinzip durch Vorschriften über Minoritätsbefugnisse hinwegzusetzen. Die Hauptversammlung als Begriff besitzt höchstens die reelle Bedeutung, die von den jeweils geltenden Gesetzen folgt. Wie aus den folgenden rechtspolitischen Überlegungen hervorgehen wird, gibt es – selbst durch kleinere Anpassungen des Gesetzes – reiche Möglichkeiten, die reelle Bedeutung der Hauptversammlung zu erweitern.

Kapitel III, Abschnitt 1–4, versucht, den Hauptversammlungs-begriff, die Zuständigkeit der Hauptversammlung im Verhältnis zu anderen Gesellschaftsorganen (nach dänischem Recht ist die Hauptversammlung beinahe souverän) sowie die Möglichkeit der Hauptversammlung, ihre Zuständigkeit weiterzugeben, zu beschreiben. Danach wird versucht, ihre Zuständigkeit im Verhältnis zu den Gesellschaftern festzustellen. Dadurch wird tatsächlich auch eine Grenze zwischen einem Majoritäts- und einem Einstimmigkeitsprinzip gezogen. Die Entwicklung scheint, sich von dem Prinzip der Einstimmigkeit zu Gunsten eines (etwa qualifizierten) Majoritätsprinzips zu entfernen. Damit jedoch diese Entwicklung Gesellschaftsminoritäre oder Einzelaktionäre im Stich nicht lassen soll, muss die Entwicklung wenigstens von einer Erweiterung des Minoritätsschutzes durch die Gründung von positiven Minoritätsbefugnissen auf konkreten Gebieten begleitet werden. Es scheint nicht sicher, dass die in diesem Zusammenhang gegründeten isolierten Minoritätsbefugnisse, wie z.B. die Regeln der Sonderprüfung oder der Ernennung von einem Wirtschaftsprüfer auf Verlangen einer Minorität, genügend seien. In jedem Fall muss jedoch betont werden, dass das Prinzip der Einstimmigkeit schon wegen seiner in hohem Masse konservativen Natur oft nicht die richtige Weise des Minoritäts- und Individualschutzes sei.

Kapitel IV versucht, den Hauptversammlungsbeschluss zu bestimmen (kurz: die Entscheidung der Hauptversammlung in einer Angelegenheit), zählt eine Anzahl von Beschlusstypen auf und erwähnt die Normen, die an den Inhalt des Beschlusses Anforderungen aufstellen. Zuerst wird als selbstverständlich festgestellt, dass die Beschlüsse gegen zwingende Bestimmungen im Aktiengesetz nicht anstossen dürfen. Beispiele werden angegeben. Besonders werden die Inhaltsvorschriften in § 80 des dänischen Aktiengesetzes (AL) berührt, wonach die Hauptversammlung solche Beschlüsse nicht fassen darf, die offensichtlich dazu geeignet sind, gewissen Aktionären oder anderen unzulässige Vorteile auf Kosten anderer Aktionäre oder der Gesellschaft zu verschaffen. Auf Grund der Theo-

rie und der Praxis wird versucht, den Bereich dieser Bestimmung festzustellen. Obwohl die Anwesenheit einer solchen Generalklausel im Gesetz aus rechtssicherheitsmässigen und präventiven Gründen zweifellos vorteilhaft ist, kann jedoch gefragt werden, ob die Klausel effektiv genug sei. Wegen der ausserordentlich strengen Bedingungen der Bestimmung sowie wegen der vermutlichen Zurückhaltung der Gerichte, eine solche »imfamierende« Bestimmung anzuwenden, wäre es meines Erachtens zweckmässiger, die Bestimmung aufzuheben und Vorschriften anzuwenden, die § 36 des dänischen Vertragsgesetzes entsprechen, der solche Rechtsgeschäfte umhandelt, deren Geltendmachung unbillig oder unredlich wäre. Wenn jedoch das jetzt geltende Aktiengesetz eben eine Spezialbestimmung enthält, die viel strenger als die Bestimmung im Vertragsgesetz ist, muss die Bestimmung des Vertragsgesetzes weichen.

Unterabschnitt 2.3 behandelt solche andere Gesetze als das Aktiengesetz, die die Autonomie der Hauptversammlung beschränken, was den Inhalt der Beschlüsse anbelangt. Es handelt sich beispielsweise um das Strafgesetz, das Buchhaltungsgesetz, das Jahresrechnungsgesetz, das Gesetz über Banken und Sparkassen sowie um etwaige Gesetze über vorläufige Gewinnbeschränkungen. Es wird näher besprochen, in welchem Umfang die Nichtigkeitsbestimmungen des Vertragsgesetzes angepasst werden können.

Kapitel V und VI umhandeln die Entstehungsvorschriften für die Beschlüsse. Kapitel V behandelt solche Vorschriften, die für die ganze Hauptversammlung gelten, einschliesslich Zeit und Ort für die Versammlung, die Regeln über die Einberufung, Regeln über Zutritts-, Äusserungs- und Stimmrecht sowie Regeln über die Protokollierung. Aus dem Text kann folgendes hervorgehoben werden:

Meines Erachtens sind die Einberufungsfristen in einer solchen Weise festgelegt, dass sie – wenn man sie mit der Möglichkeit zusammenhält, in der Satzung zu verlangen, dass sich die Aktionäre spätestens am 5. Tage vor der Hauptversammlung anmelden – den Umständen nach den Aktionären eine sehr beschränkte Zeit zu reagieren übrig lassen, und die Regeln können daher einen gewissen, vom Gesetzgeber zweifellos nicht beabsichtigten Überrumpelungseffekt mit sich bringen. Es wird im Texte dafür plädiert, solche Vorschriften anzuwenden, die man aus ausländischen Rechtssystemen – z.B. dem deutschen AktG § 123, Abs. 2 – kennt, wonach die Einberufungsfrist (die meines Erachtens länger als die jetzt geltende Mindestfrist von 8 Tagen sein sollte) auf solche Weise berechnet wird, dass der Tag, bis zu dessen Ablauf sich die Aktionäre vor der Versammlung anmelden müssen, für die Berechnung der Einberufungsfrist an die Stelle des Tages der Versammlung tritt.

Ein Verzeichnis der Teilnehmer wird oft aufgestellt, es könnte jedoch überlegt werden, gesetzlich vorzuschreiben, dass ein solches obligatorisch sei, sowie dass das Verzeichnis vor der ersten Abstimmung zur Einsicht für alle Teilnehmer auszulegen sei, vgl. AktG § 129.

Die Arbeitnehmer haben kein Zutritts- oder Äusserungsrecht und auch kein Stimmrecht auf der Hauptversammlung, falls sie nicht Aktionäre sind. Aus dem Grund, dass das Interesse der Gesellschaft und das der Arbeitnehmer oft zusammenfallen, sowie dass die Arbeitnehmer sicherlich der Hauptversammlung Impulse von Bedeutung für die Beschlussfassung zuführen können, könnte man überlegen, den Arbeitnehmern oder deren Vertretern Zutritt zu der Beschlussfassung auf der Hauptversammlung, und zwar durch die Zuerkennung von Zutritts-, Äusserungs- und etwa auch Stimmrecht, zu verleihen. Wegen der steigenden Kapitalkonzentration bei öffentlichen Institutionen werden solche Institutionen öfter und öfter Teilnehmer der Aktiengesellschaften. In diesem Zusammenhang könnte man überlegen zu bestimmen, dass das Stimmrecht für solche Aktienbeträge von den Arbeitnehmern der betreffenden Aktiengesellschaft ausgeübt werden solle.

Danach werden die Regeln über das Stimmrecht behandelt. Die Rechtsentwicklung entfernt sich von Ungleichheiten zwischen den Aktien, auch von Stimmlosen Aktien, und es könnte überlegt werden, völlige Stimmengleichheit vorzuschreiben, jedoch etwa mit einer Möglichkeit verbunden, halbes Stimmrecht für Vorzugsaktien zu erlauben. Die Einführung einer solchen stimmenmässigen Gleichheit zwischen den Aktien darf jedoch die freie Wahlmöglichkeit der einzelnen Aktiengesellschaft dazu nicht verhindern, Regeln über Stimmenmässige Abstufung oder über eine Höchstzahl der Stimmenzahl pro Aktionär aufrechtzuerhalten, denn solche Regeln streben nach einer Gleichheit zwischen den Aktionären ohne Rücksicht auf ihren Kapitalbesitz, also eine Annäherung an solche Prinzipien, die man aus dem Genossenschaftsrecht kennt.

Unterabschnitt 6.3 (Kapitel V) behandelt solche Fälle, wo das Stimmrecht vorübergehend oder permanent vom Eigentumsrecht zur Aktie getrennt ist. Zukünftige Rechtsreforme können zwingende Vorschriften für die systematische Sammlung von Vollmachten kaum vermeiden. Nach solchen Vorschriften muss sicherlich eine Pflicht für den Bevollmächtigten dazu bestehen, mit der Aufforderung zur Erteilung der Vollmacht auch dazu aufzufordern, Weisungen für die Ausübung des Stimmrechts zu erteilen. Zweckmässig wäre es auch, zwingend zu verlangen, dass der Bevollmächtigte schriftliche Mitteilung (»proxy statement«) von gewissen Tatsachen sowie von seinem eigenen Urteil darüber abgebe. Sicherlich wäre es doch zu weitgehend, Einzelaktionären Möglichkeit dazu zu geben,

abweichende Meinungen in der Vollmachtserklärung der Gesellschaft auszudrücken, wie man es aus englischem Recht kennt.

Abschnitt 7 (Kapitel V) behandelt die Protokollierung der Beschlüsse. Obwohl die Niederschrift kein endgültiger Beweis für die Tatsachen ist, wird sie jedoch oft in einer Anfechtungs- oder Nichtigkeitsklage ein bedeutendes – vielleicht entscheidendes – Beweismittel sein, weil es kaum dem Kläger gelingen wird, Gegenbeweise zu führen, falls der Leiter der Versammlung und die Leitung der Gesellschaft die vorliegende Niederschrift stützen. Es kann nicht völlig ausgeschlossen werden, dass hierdurch für den Kläger Rechtsverluste entstehen können. Um dies zu vermeiden, könnte man bestimmen, die Niederschrift sei notariell aufzunehmen, wenn dies von einer Aktionärminderheit einer bestimmten Grösse verlangt wird.

Kapitel VI behandelt solche Entstehungsvorschriften, die besonders für den einzelnen Beschluss gelten. Abschnitt 1 zieht die Grenze zwischen obligatorischen und fakultativen Verhandlungsgegenständen, also zwischen solchen Gegenständen, womit sich die Hauptversammlung beschäftigen muss, bzw. kann.

Abschnitt 2 behandelt den zwingenden Charakter der Tagesordnung, d.h. die Frage, welche Verhandlungsgegenstände ausdrücklich oder indirekt in der Tagesordnung enthalten sind mit der Folge, dass die Zuständigkeit der betreffenden Hauptversammlung zu diesen Gegenständen beschränkt ist.

Abschnitt 3 versucht, die Grundlage für die Beschlüsse der Hauptversammlung festzustellen – Thema dieser Darstellung sind also der Inhalt und die Aufbringung solcher, im allen Wesentlichen richtigen und vollständigen Informationen, die den Teilnehmern der Hauptversammlung ermöglichen sollen, sich in Verbindung mit der Stimmabgebung zu entschliessen. Es wird versucht, einerseits das Interesse der Gesellschaft an Geheimhaltung von Geschäftsgeheimnissen mit dem Bedarf der Teilnehmer der Hauptversammlung an Informationen abzuwägen. Es wird behauptet, dass das gesetzliche Fragerecht der Aktionäre durch selbstständige Klage durchgeführt werden könne, so dass die Aktionäre nicht bloss darauf angewiesen seien, die Reichweite der Fragerecht präjudiziell in einer Anfechtungs- oder Nichtigkeitsklage entschieden zu verlangen.

Abschnitt 4 behandelt die Prinzipien der Abstimmung. Unterabschnitt 4.1 zählt die verschiedenen Abstimmungsmethoden auf und erwähnt im Zusammenhang mit der einfachen Stimmenmehrheit, dass eine relative Mehrheit in der Regel genügend ist, falls anders nicht ausdrücklich vorgeschrieben ist. Besonders in Verbindung mit der Abstimmung bei Wahlen erwähnt Unterabschnitt 4.2 das Majoritätsprinzip, woraus folgt,

dass Aktionäre, die eine einfache Stimmenmehrheit beherrschen, alle solche Plätze im Aufsichtsrat der Gesellschaft besetzen können, die zur Zuständigkeit der Hauptversammlung gehören. Frühere Auswürfe zu Regeln über Vertretung einer Aktionärminderheit ausser den von der Mehrheit gewählten Aufsichtsratsmitgliedern sind nie durchgeführt worden. Es wird von einigen Autoren angenommen, dass Proporzwahlen zu einem Exekutivorgan für die Handlungsfähigkeit des Organs und damit der Gesellschaft schädlich seien. Mir scheint es zweifelhaft, ob diese Ansicht richtig sei. Wichtiger scheinen mir die erheblichen Vorteile, die mit dem Minoritätsaktienbesitz in einer Aktiengesellschaft verbunden wären, falls die verschiedenen Gesichtspunkte durch Proporzwahlen im Aufsichtsrat befriedigend vertreten würden. Der Keim zu vielen Konflikten permanenten Charakters mit erheblichen Schadenwirkungen für die Gesellschaft könnte gewiss dadurch vermieden werden.

Unterabschnitt 4.3 behandelt solche Beschlüsse, die mit einfacher Stimmenmehrheit – dem Ausgangspunkt des Gesetzes – gefasst werden. Das Majoritätsprinzip kann für eine Minorität erhebliche Nachteile verursachen, wenn eine Umwandlung einer OHG oder einer GbR in eine Aktiengesellschaft stattfindet, oder wenn eine engere Gruppe von Personen sich auf andere Weise dafür beschliesst, ein Unternehmen in Form einer Aktiengesellschaft zu treiben, indem das Vetorecht der Minderheit gegenüber eine lange Reihe von Beschlüssen verloren geht. Ein vollständiges Lösungsmodell für diese Probleme kann kaum vom Gesetzgeber jemals geschaffen werden. Etwas kann jedoch durch Vorschriften über Proporzwahlen zum Aufsichtsrat wie früher erwähnt gewiss getan werden, ganz wie der Gesetzgeber wie geplant andere Arten von Gesellschaften (z.B. die »dritte Gesellschaft«) anbieten kann, welche eine Reihe der Vorteile der Aktiengesellschaft anbieten, die jedoch – aber nur in Form nachgiebiger Vorschriften – Prinzipien der Einstimmigkeit gemeinsam mit der OHG oder der GbR haben. Auch durch passende zwingende Einlösungsbestimmungen, vgl. Kapitel VIII.2, kann der Gesetzgeber diesen »geschlossenen« Aktiengesellschaften helfen.

Unterabschnitt 4.4 behandelt solche Veranstaltungen, die durchgeführt werden müssen, obwohl sie von einer Mehrheit der Hauptversammlung nicht gestützt werden, wenn bloss ihre Verwirklichung die Zustimmung einer genügenden Minderheit erzielt. Zwischen diesen Veranstaltungen wird man keine Vorschriften finden, wonach eine Minorität unter gewissen Bedingungen Gewinnausschüttungen einer bestimmten Mindestgrösse verlangen kann. Die Generalklausel in § 80 des dänischen Aktiengesetzes kann prinzipiell hier verwendet werden, leistet jedoch in diesem Zusammenhang tatsächlich einen sehr schlechten Schutz. Es empfiehlt

sich, solche – vielleicht bloss nachgiebige – gesetzliche Vorschriften über diese »Aushungerung« zu geben, die auf angemessene Weise sowohl den Bedarf der Gesellschaft an Konsolidierung als auch den Bedarf der Aktionäre an Gewinnverteilung berücksichtigen, vgl. § 254 des deutschen AktG.

Abschnitt 5 behandelt die Möglichkeiten, in der Satzung solche Vorschriften für die Entstehung der Beschlüsse festzulegen, die weitgehender als die Vorschriften des Gesetzes sind. Im allgemeinen ist es mit der Generalklausel in § 80 nicht im Widerspruch, solche weitgehendere Vorschriften aufzustellen, selbst wenn es sich um Vorschläge handelt, die nicht von der Leitung der Gesellschaft gebilligt werden. Solche obligarchische Satzungsbestimmungen, die meines Erachtens im höchsten Masse im Widerspruch mit den »gesellschaftsdemokratischen« Fortschrittstendenzen sind, könnte man gesetzlich zwingend regulieren oder ganz verbieten.

Der selbe Abschnitt erwähnt, dass eine Urabstimmung an Stelle der Hauptversammlungsbeschlüsse nicht treten kann. Dagegen kann eine solche Abstimmung gewiss als zusätzliche Vorschrift bei der Entstehung des Beschlusses vorgeschrieben sein. Ausserdem kann eine de-facto-Urabstimmung mittelbaren Charakters dadurch etabliert werden, dass die Leitung Vollmachten einsammelt und dabei die Aktionäre dazu auffordert, bei der Ausstellung der Vollmacht Weisungen über Stimmabgabe bzw. für oder gegen den Vorschlag mitzuteilen. Man könnte vielleicht überlegen, dem Urabstimmungsbegriff gesetzlich eine gewisse Bedeutung im Gesellschaftsrecht zuzuteilen. Was sehr weitgehende Beschlüsse anbelangt, könnte man – etwa als Ersatz des sehr unpraktischen Begriffes der Einstimmigkeit – bestimmen, dass ein Beschluss nur dann als gefasst worden gilt, wenn er nach der Besprechung auf der Hauptversammlung eine gewisse vorgeschriebene Stimmenmehrheit in einer Urabstimmung erzielt.

Die Abschnitte 6, 7 und 8 erwähnen bzw. die spezielle Handlungsfähigkeit der Teilnehmer an der Hauptversammlung, nachträgliche Entstehungsvorschriften für die Hauptversammlungsbeschlüsse sowie die Möglichkeit der Hauptversammlung, Beschlüsse der selben oder einer früheren Hauptversammlung zu verändern.

Die folgenden Kapitel behandeln den negativen Aspekt: die Folgen davon, dass die vorn erwähnten Normen für Zuständigkeit der Hauptversammlung sowie für Inhalt und Entstehung der Beschlüsse ausserachtgelassen werden.

Abschnitt 1 des Kapitels VII zählt solche Mangeltypen auf, die verursachen können, dass der Hauptversammlungsbeschluss nichtig oder anfechtbar wird, d.h. dass der Beschluss Rechtswirkungen in Übereinstim-

mung mit seinem Inhalt nicht bekommt. Alle Typen von Beschlüssen – sowohl Realitäts- als auch Formalitätsbeschlüsse und sowohl positive als auch negative Beschlüsse – können von Nichtigkeit oder Anfechtbarkeit getroffen werden. Es wird in Verbindung mit neuerer Rechtstheorie besprochen, ob die Nichtübereinstimmung eines Hauptversammlungsbeschlusses mit einem Aktionärabkommen Nichtigkeit oder Anfechtbarkeit verursachen könne. Es wird angenommen, dass die Frage in gewissen Fällen bejahend beantwortet werden müsse.

Abschnitt 3 behandelt die Begriffe »Wesentlichkeit« und »Ursächlichkeit«. Der Kern des Ursächlichkeitsbegriffes ist eine materiellrechtliche Grundanschauung, wonach es bei der Beurteilung über die etwaige Ursächlichkeit darum gilt, herauszufinden, ob ein formeller Mangel eine materielle Bedeutung für den Hauptversammlungsbeschluss gehabt hat. Die Beurteilung über die Ursächlichkeit kann konkret sein, wobei entscheidend ist, ob der formelle Mangel tatsächlich den Beschluss materiell beeinflusst hat, oder sie kann generell sein, wobei entscheidend ist, ob es nur angenommen werden kann, dass der Mangel den Beschluss beeinflusst hat. Es kann eine Vermutung für oder gegen Ursächlichkeit vorliegen. – Es wird im Texte dafür plädiert, dass bei Mangelkategorien, die von vornherein Typmässig nicht als unwesentlich betrachtet werden können, Ungültigkeit vorliegen müsse, es sei denn dass der Mangel tatsächlich den Beschluss beeinflusst hat – also ein konkretes Kriterium der Ursächlichkeit mit einer Präsumption für Ursächlichkeit. Bei solchen Mangelkategorien, die typisch unwesentlich sind, kann dieser Ausgangspunkt jedoch nicht gelten, und Ungültigkeit muss hier vorliegen, falls es angenommen werden kann, dass der Mangel den Beschluss beeinflusst hat – also ein generelles Kriterium der Ursächlichkeit mit einfacher Beweislast.

Danach werden verschiedene Mangeltypen unter Besprechung ihres Charakters als präsumptiv wesentlich bzw. unwesentlich aufgezählt.

Abschnitt 4 behandelt die Möglichkeit, Ungültigkeit dadurch zu vermeiden, dass der Mangel abgeholfen (repariert) wird.

In Abschnitt 5 wird versucht, dazwischen zu sondern, ob die Umstände Ungültigkeit verursachen (der Hauptversammlungsbeschluss bekommt überhaupt keine Rechtswirkungen in Übereinstimmung mit seinem Inhalt), oder ob die Umstände nur konkrete Unwirksamkeit des Beschlusses verursachen (ein sonst gültiger Hauptversammlungsbeschluss wird aus besonderen Gründen in einer konkreten Situation ausserachtgelassen).

Abschnitt 6 versucht, dazwischen zu sondern, ob die Beschlüsse so schwer mangelhaft sind, dass sie nichtig werden, oder ob sie nur anfechtbar werden, so zu verstehen, dass der ursprünglich gültige Beschluss mit einer bedingten Gültigkeit verbunden ist, welche sich dann zeigt, wenn

Anfechtung innerhalb von gewissen Fristen nicht versucht wird. Es ist einfacher geworden, die Grenzlinie zwischen den zwei Arten von Ungültigkeit zu ziehen, nachdem das dänische Aktiengesetz von 1973 ausdrücklich eine Reihe von Mangeltypen aufgezählt hat, die zu den Nichtigkeiten gehören.

Abschnitt 7 behandelt gewisse besondere persönliche Bedingungen dafür, Ungültigkeit zu behaupten – oder eher: der Gegenstand der Herstellung ist, welche Handlungen von einer sonst anfechtungsberechtigten Person als ausdrückliches oder stillschweigendes Akzept eines Verfahrens auf der Hauptversammlung betrachtet werden können. Es wird behauptet, man solle vielleicht zurückhaltender sein, dem Gesellschafter die Möglichkeit der Anfechtung wegen fehlenden Einspruchs während der Hauptversammlung zu entziehen, indem es argumentiert wird, dass die Lage des »gemeinen« Gesellschafters auf der Hauptversammlung keineswegs mit der späteren retrospektiven Schätzung über die tatsächlichen und juristischen Probleme der Angelegenheit verglichen werden kann. Meines Erachtens bestehen daher gute Gründe, liberaler zu sein, was die Pflicht des Einspruchs anbelangt.

Abschnitt 8 umhandelt andere Rechtsfolgen, die entweder alternativ zu oder simultan mit Ungültigkeit Anwendung finden können, d.h. Ersatz, Einlösung, Strafe, Auflösung der Gesellschaft sowie andere Rechtsfolgen, u.A. auch die Verweigerung der Eintragung ins staatliche Gesellschaftsregister. Die Bedingungen dafür, nach Anspruch eines gekränkten Aktionärs in einem Urteil Einlösung des Aktionärs zu bestimmen, sind ausserordentlich streng, vgl. § 142 des dänischen Aktiengesetzes. Man könnte überlegen, diese Bedingungen zu liberalisieren, damit Aktionäre in qualifizierten Fällen die Möglichkeit erzielten, aus einer permanenten Minoritätsposition herauszukommen. Die Bedingungen für die Anwendung eines solchen liberalisierten Einlösungsrechts können etwa zwischen folgenden zwei äussersten Punkten liegen: auf der einen Seite ein rein diskretionär bedingtes Einlösungsrecht, das zweifellos als unakzeptabel bezeichnet werden muss, und auf der anderen Seite das heutige Einlösungsrecht, das von so ganz ausserordentlichen Umständen bedingt ist, dass seine praktische Bedeutung – und auch sein präventiver Wert – als ganz besonders beschränkt bezeichnet werden müssen. Die Möglichkeit nach § 119 des dänischen Aktiengesetzes, die Gesellschaft aufzulösen, welche Möglichkeit auch von ganz ausserordentlichen Umständen bedingt ist, muss sicherlich als ein schlechtes Rechtsmittel des Minoritätsschutzes betrachtet werden. Im Gegenteil verursacht eine solche Auflösung ganz unbillige Wertverluste, da die Minorität riskiert, nichts anderes als ihren Anteil an dem »scrap«-Wert der Gesellschaft zu bekommen, während die

Aktiven der Gesellschaft vielleicht von der Majorität aufgekauft werden. Der vorbeugende Wert der Auflösungsmöglichkeit für eine verschlossene Aktionärminderheit ist aus diesen Gründen beschränkt.

Nach der materiellen Behandlung des Ungültigkeitsbegriffes und der Rechtsfolgen der Ungültigkeit in Kap. VII und VIII folgt in Kap. IX bis XII eine im weitem Sinne prozessuelle Behandlung der Regeln über die Prüfung der Hauptversammlungsbeschlüsse. Kap. IX behandelt die Prüfung vor der Hauptversammlung. Diese Prüfung wird von der Leitung der Gesellschaft vorgenommen, kann jedoch nach Umständen auch von gewissen Verwaltungsbehörden oder von den Gerichten vorgenommen werden. Die grösste praktische Bedeutung hat die vorausgehende Beschlussprüfung der Leitung der Gesellschaft, aber auch die unformelle Prüfung, die bei Aufsichts- oder Registrierungsbehörden auf Anfrage der Leitung wegen eines beabsichtigten Vorschlags stattfindet, hat eine nicht unwesentliche Bedeutung in der Praxis. Vorherige Prüfung bei den allgemeinen Gerichten ist – schon wegen der sehr langen Zeiträume für die Sachbehandlung – unpraktisch. Dagegen kann ein von dem Gerichtsvollzieher ausgesprochenes gerichtliches Verbot gegen einen beabsichtigten rechtswidrigen Beschluss nach Umständen aktuell werden.

Kapitel X behandelt die Beschlussprüfung während der Hauptversammlung. Diese Prüfung wird im wesentlichen von dem Leiter der Versammlung, in beschränktem Umfang jedoch auch von der Versammlung und der Leitung der Gesellschaft, ausgeübt.

Kapitel XI behandelt die Beschlussprüfung nach der Hauptversammlung. Eine Art »Prüfung« kann während einer neuen Hauptversammlung in Form der Veränderung oder Reparation des ersten Beschlusses stattfinden. Ausserdem geschieht eine Prüfung bei der Leitung der Gesellschaft, die eine selbstständige Pflicht dazu hat, ungültigen Hauptversammlungsbeschlüssen – einschliesslich Beschlüssen, die materiell gegen die Generalklausel in § 80 des Aktiengesetzes anstossen – nicht nachzukommen. Auch bei Verwaltungsbehörden – sowohl beim Oberregisterführer als auch bei den Banken- und Versicherungsaufsichtsbehörden – findet eine bedeutende nachträgliche Prüfung der Beschlüsse statt. Die Entscheidungen des Oberregisterführers können nach den allgemeinen Regeln über die Prüfung von Entscheidungen der Verwaltungsbehörden durch gerichtliche Klage geprüft werden, ganz wie die Verwaltungsrechtliche Beschwerde zum Industrieminister möglich ist. Es könnte mit anderen Autoren überlegt werden, das Prüfungsverfahren zu verändern, so dass die Entscheidungen des Oberregisterführers dem Landgericht durch sofortige Beschwerde vorgelegt werden können.

Im Unterabschnitt 4.2 (Kapitel XI), der im allgemeinen die nachträg-

liche gerichtliche Prüfung der Beschlüsse umhandelt, wird dafür plädiert, dass das Schiedsgerichtsverfahren an Stelle der gerichtlichen Prüfung treten könne – nicht nur was Interessestreitigkeiten zwischen Aktionärgruppen in einer verschlossenen Lage anbelangt, sondern auch was eigentliche Nichtigkeits- oder Anfechtungsklagen anbelangt. Es wird hierbei vorausgesetzt, dass es sich um ein in der Satzung vorgeschriebenes Schiedsgerichtsverfahren handelt, sowie dass die Satzungsbestimmung darüber genau § 81 des dänischen Aktiengesetzes (über die gerichtliche Prüfung) widerspiegelt, u.A. was die Möglichkeit des Gerichts anbelangt, den mangelhaften Beschluss zu verändern, statt ihn nur für nichtig zu erklären, und auch was die Möglichkeit anbelangt, den Nichtigkeitspruch als rechtskräftig gegenüber alle Aktionäre der Gesellschaft zu betrachten. Ausserdem wird vorausgesetzt, dass allen Aktionären der Gesellschaft die Möglichkeit offen stehe, in das Schiedsgerichtsverfahren einzutreten, dass befriedigende Regeln über die Schiedsgerichtskosten festgelegt seien, sowie dass befriedigende Regeln über die Konstitution und Funktion des Schiedsgerichts bestehen.

Es könnte übrigens überlegt werden, ob die allgemeinen Gerichten überhaupt geeignete Organe für die Entscheidung der Nichtigkeits- oder Anfechtungsklagen seien. Erstens ist die Dauer des Prozesses oft sehr lang, zweitens sind die allgemeinen Gerichte auf diesem Rechtsgebiet vielleicht nicht besonders kundig, und schliesslich kann die Anwendung der allgemeinen prozessuellen Regeln über die Pflicht der Parteien zur Vorlegung von Urkunden – wenn man bedenkt, dass die Gesellschaft wesentliche Teile der betreffenden Beweismittel besitzt – verursachen, dass für den Kläger schon wegen beweismässiger Umstände Rechtsverluste entstehen können. Eine besonders sachverständige Behörde mit grösseren Möglichkeiten für Handlungen von Amts wegen als die der Gerichte und mit einer geschmeidigeren – aber immer noch kontradiktorischer – Sachbehandlungsform, vielleicht sogar eine Art »Ombudsman« für Gesellschaften oder eine Schieds- oder Beschwerdebehörde, würde zweifellos grössere Möglichkeiten einer effektiven Konkliktlösung anbieten und stärkere vorbeugende Wirkung verursachen können. Eine solche Behörde könnte auf Grundlage einer kontradiktorischen und (als Ausgangspunkt) schriftlichen Sachbehandlung mit erheblichen Möglichkeiten für Handlungen von Amts wegen, mit der Möglichkeit mündtlicher Verhandlung auf Verlangen einer Partei und selbstverständlich unter gerichtlicher Kontrolle § 63 des dänischen Grundgesetzes gemäss, effektive, schnelle und billige Ergebnisse leisten. In einer Übergangsperiode könnte es sicher für die Gesellschaften wahlfrei sein, an einer solchen Ordnung teilzunehmen. Unter allen Umständen muss betont werden, dass sich der

Bedarf einer solchen Behörde aus den relativ bescheidenen Zahl der Anfechtungs- oder Nichtigkeitsprozesse nicht feststellen lässt, da es sicher angenommen werden muss, dass viele Sachen im voraus wegen der mit solchen Sachen verbundenen Schwierigkeiten und Kosten aufgegeben werden.

Schliesslich behandelt Kapitel XII eine Reihe besonderer Fragen im Verbindung mit der Nachträglichen Beschlussprüfung bei den allgemeinen Gerichten, und zwar die Fragen über Gerichtsstand, Fristen für die Klageerhebung, die Parteien und Anträge im Prozess, die Gerichtskosten sowie die Rechtskraft des Urteils. Unter Hinweis auf Abschnitt 5 über die Gerichtskosten muss betont werden, dass es nach dänischem Recht nicht ausgeschlossen ist, dem Kläger das Armenrecht zu bewilligen, falls die allgemeinen Bedingungen hierfür im Gesetz über die Rechtspflege (= ZPO), erfüllt sind, sowie dass Rechtshilfe nach den allgemeinen Familienversicherungsbedingungen möglich ist, in beiden Fällen unter der Voraussetzung, dass es sich um eine gewerbsmässige Aktieninvestition nicht handelt. Von diesen beiden Möglichkeiten abgesehen sind die Regeln über die Gerichtskosten meines Erachtens nicht besonders dazu geeignet, die tatsächlichen Anfechtungsmöglichkeiten des Aktionärs zu sichern. Der Aktionär trägt selbst geldlich seine Prozessgefahr, während die Prozessgefahr des Gegners von der – präsumptiv kapitalstärkeren – Gesellschaft getragen wird. Regeln wie die des deutschen AktG § 247, Abs. 2, wonach das Gericht unter gewissen Umständen anordnen kann, dass die Verpflichtung einer Partei zur Zahlung von Gerichtskosten sich nach einem ihrer Wirtschaftslage angepassten Teil des Streitwerts bemisst, würden zweckmässig sein.

Abschnitt 6 über die Rechtskraft des Urteils erwähnt u.A. die natürliche, aber nicht rechtliche Pflicht der Gesellschaftsleitung, ein rechtskräftiges Urteil, wodurch der Hauptversammlungsbeschluss für nichtig erklärt wird – vielleicht auch die blosser Erhebung der Klage – bekanntzumachen, vgl. AktG § 246, Abs. 4. Es könnte zweckmässig sein, eine solche Pflicht zur Bekanntmachung zwingend im Gesetz festzulegen.

Die Anfechtungsregeln sind ein Notbehelf. Sie sollen verletzten Aktionären helfen, wenn der Schaden geschehen ist – wenn ein Hauptversammlungsbeschluss mangelhaft ist. Sie leisten eine »passive«, nachträgliche Sicherheit. Wertvoller wäre es meines Erachtens, eine »aktive«, vorbeugende Sicherheit für materiell und formell einwandfreie Hauptversammlungsbeschlüsse zu schaffen. Im Voranstehenden unter der Besprechung der Kap. III–VI der Abhandlung habe ich eine Reihe solcher Veranstaltungen erwähnt, die – durch kleinere Anpassungen des Gesetzes ohne wesentliche Veränderungen von dessen Grundsubstanz – die aktive, vorbeugende Sicherheit werden verbessern können.

Litteraturfortegnelse

Andersen, Helge: Mit forslag til ny lov om »takt og tone« blandt aktieejere. Fagbladet (SID) nr. 17/1982, s. 8 ff.

Andersson, Eric: Att sitta ordförande (1973).

Berg-Madsen, S.: Aktionær – hvorfor? hvordan? (1949).

Bergendahl, Ragnar: Aktiebolagets förfatning och dess yttre rättsförhållande enligt svensk rätt (1922).

Berning, Jesper: Om konvertible gældsbreve. UfR 1975 B s. 245 ff.

Betænkning nr. 362/1964 om revision af aktieselskabslovgivningen (cit.: *bet.* 1964).

Betænkning nr. 540/1969 om en fællesnordisk aktieselskabslovgivning (cit.: *bet.* 1969).

Betænkning nr. 690/1973 om Boss of Scandinavia.

Betænkning nr. 793/1977 om det obligations- og aktieløse samfund.

Betænkning nr. 925/1981 Redegørelse fra udvalget om virksomhedsbeskatning.

Betænkning nr. 937/1981 om kommanditselskaber.

Betænkning nr. 942/1981 om etablering af en tilsynslovgivning for investeringsforeninger.

Blok, Peter: Ejerlejligheder (1982).

Bogdan, Michael: 1980-års EG-konvention om tillämplig lag på kontraktsrättsliga förpliktelser. TfR 1982.1 ff.

Borum, O. A.: Stemmeretsaftaler (og -overdragelse). Kursen ved indløsning. UfR 1966 B 97 ff.

– Aktionærers stemmeretsaftaler. UfR 1971 B s. 213 ff.

Bulletin for De europæiske Fællesskaber, supplement 4/1975: Statut for europæiske aktieselskaber. (cit.: *Bull. suppl.* 4/75).

Bulletin for De europæiske Fællesskaber, supplement 8/75: Medindflydelse og selskabsstruktur i det europæiske fællesskab. (cit.: *Bull. suppl.* 8/75).

Cederberg, L.: Minoritetsskydd i aktiebolag. Indlæg på det 15. nordiske juristmøde (1931).

Dahlgreen, Elisabeth & Krister Moberg: Tvånginlösen av aktier (1976).

Dyrbye, Ernst: Kortfattet fremstilling af dansk selskabsret (1983). (Henvisninger til 3. udg. er indarbejdet fra s. 545).

– Retspraksis i andelselskaber siden 1954. UfR 1972 B s. 33 ff.

Espersen, Preben & Erik Harder: Lov om kommunernes styrelse med kommentarer (1978).

v. Eyben, W. E.: Statslige og kommunale aktieselskaber. Festskrift til Borum (1964).

Frommel, S. N. (red.): Company law in Europe (1975).

Gersted, Gunnar: Betænkning om revision af aktieselskabslovgivningen. UfR 1965 B s. 49 ff.

Gomard, Bernhard: Aktieselskabsret, 2. udg. (1970) (cit.: *Gomard*).

– Stemmeretsaftaler i aktieselskaber. J 1969.349 ff.

– Aktieselskabsledelsens erstatningsansvar UfR 1971 B s. 117 ff.

– Aktieselskaber og ansparsselskaber efter lovene af 13. juni 1973 – et foreløbigt grundrids

- (1974) (cit.: *Gomard: Grundrids*).
- Aktieselskabers likvidation og konkurs (1975).
 - Revisors stilling i retlig belysning (1979).
- Gower, L. C. B.: *Company law in Europe* (løbsblad) (1981).
- Gower, L. C. B., J. B. Cronin, A. J. Easson & Lord Wedderburn of Charlton: *Principles of modern company law* (1979) med supplement (1981).
- Græsvænge, Bent: *Aktieselskabsregisterpraksis*. Særtryk af Faglige Artikler nr. 7/1979.
- Græsvænge, Bent, Viggo Larsen & Niels Thomsen: *Aktieselskabsloven med kommentarer*, 1982, 2. reviderede udgave af Bent Græsvænge, Viggo Larsen & Axel Roelsen: AL af 1973 med kommentarer (1973).
- Anpartsselskabsloven af 1973 med kommentarer (1982). (cit.: Græsvænge-Larsen-Thomsen ApL).
- Haefliger, Peter: *Die Durchführung der Generalversammlung bei der Aktiengesellschaft* (1978).
- Hartwig, Ernest (red.): *Håndbog for foreningsledere* (1940).
- Hefermehl, Wolfgang: *Einführung zum AktG. Aktiengesetz – GmbH-Gesetz* (Beck-Texte, DTV, 1982).
- Hémand, Jean, Francois Terré & Pierre Mabilat: *Sociétés commerciales II* (1974).
- Holmgaard, Poul: Anmeldelse af Gomard, *Aktieselskabsret*, 2. udg. UfR 1972 B s. 141 ff.
- Anmeldelse af Græsvænge-Larsen-Roelsen. J. 1974. 146 ff.
 - Anmeldelse af Gomard, *Grundrids*. J. 1976. 20 ff.
- Hørlyck, Erik: *Aktieselskaber, håndbog* (1974).
- *Dansk Andelsret* (1980).
- Illum, Knud: *Dansk tingsret*, 3. udg. ved Vagn Carstensen (1976).
- Innstilling (norsk) om lov om aksjeselskaber, marts 1970.
- Iuul, Stig: *Forelæsninger over hovedlinier i europæisk retsudvikling fra romerretten til nutiden* (1970).
- Jacobi, Adam: Uafsættelige bestyrelsesmedlemmer. UfR 1967 B s. 30 ff.
- Anmeldelse af Gomard, *Grundrids*. J. 1976. 20 ff.
- Jacobsen, C. Boye: Omdannelse af aktieselskaber til anpartsselskaber eller omvendt. J 1973. 322 ff.
- De nye love om aktieselskaber og anpartsselskaber. J 1974. 121 ff.
 - Lov om en værdipapircentral. J 1980. 477 ff.
- Jensen, J. Korsø: Anmeldelse af Græsvænge-Larsen-Roelsen. UfR 1974 B s. 317 ff.
- Jensen, K. Bjørn & Jørgen Nørgård: *Bank- og sparekasseloven med kommentarer* (1976).
- Karlgreen, Hjalmar: Ett gammalt tvisteämne: nullitet och angräplighet. *Festskrift til Ussing* (1951).
- Kobbernagel, Jan: *Ledelse og ansvar* (1945).
- *Dirigenten* (1976).
- Krenchel, H. B.: *Håndbog for dirigenter*, 2. udg. (1951).
- *Håndbog i dansk aktieret*, 2. udg. (1954) (cit.: *Krenchel*)
- Madsen, Poul: Nogle aktieretlige spørgsmål. UfR 1975 B s. 341 ff.
- Meyer, Poul: *Dansk Foreningsret* (1950).
- Möser, Georg: *Die Generalversammlung der Aktiengesellschaft* (1925).
- Nial, Håkan: Om kladerbara och ogiltiga bolagsstämmobeslut (1934).
- En nordisk aktielag? *Festskrift til Borum* (1964).
- Parry, Anthony & James Dinnage: *EEC law* (2. udg. af Parry-Hardy: *EEC law*) (1981).
- Penhoat, C: *Droit des sociétés* (1982).
- Philip, Allan: *Studier i den internationale selskabsrets teori* (1961).

- Dansk international privat og procesret, 3. udg. (1976) (cit.: *Philip Rasmussen, Børge*: Sådan ledes en forening (1981).
- Rodhe, Knut: Kan minoritetsskyddet i aktiebolagen göras effektivare? Festskrift til Borum (1964).
- Aktiebolagsrätt enligt 1975-års aktiebolagslag (1978) (cit.: *Rodhe*).
- Ross, Carl Martin: Avtal och rösträtt (1969).
- Sindballe, Kristian: Dansk Selskabsret I–III, 2. udg. (1936).
- & Niels Klerk: Dansk Selskabsret I og III (1949) (cit.: *Sindballe-Klerk*).
- SOU 1971:15: Statens offentliga utredningar: Förslag til aktiebolagslag m.m.
- Sudhoff, Heinrich: Der Gesellschaftsvertrag der GmbH (1982).
- Tamm, Ditlev: Romerret (1980).
- Taxell, Lars Erik: Om aktierätt vid *bolagsstämma* (1959).
- Aktieägarens *rättsskydd* (1961).
- Thorbek, Jytte: Aktieselskabsorganernes kompetence i EF (1973)
- Torp, Carl: Den danske selskabsret (1919)
- Young, Arthur & Co.: Questions at annual meetings of shareholders (1980).

Forkortelser:

a. st.	anførte sted
AB	Advokatbladet
ABL	(svensk) Aktiebolagslag (hvis ikke andet angives: lov 1975:1385 af 15/12 1975)
Aftl.	Aftaleloven
AktG	(tysk) Aktiengesetz (hvis ikke andet angives: lov af 6/9 1965)
AL	Aktieselskabsloven (hvis ikke andet angives: lov nr. 370 af 13/6 1973)
ApL	Anpartsselskabsloven
art.	artikel
BL	lov om banker og sparekasser
CA	(engelsk) Companies Act af 1948
CC	(fransk) Code Civil af 1804
Décret	(fransk) Décret 67-236 af 23/3 1967 sur les sociétés commerciales
EF	De europæiske Fællesskaber
EGAktG	(tysk) Einführungsgesetz zum Aktiengesetz af 6/9 1965
FFO	Folketingets forretningsorden
FM	Fuldmægtigen
FT	Folketingstidende
Gbl.	Gældsbrevsloven
GmbH	(tysk) Gesellschaft mit beschränkter Haftung
GmbHG	(tysk) Gesetz betreffend Gesellschaften mit beschränkter Haftung af 20/4 1892
HD	Højesterets dom
HKK	Højesterets kæremålsudvalgs kendelse
HR	Højesteret
HSD	Hof- og stadsretsdom
IFL	Lov om investeringsforeninger
J	Juristen og økonomen (før 1974: Juristen)
LOHSD	Landsover- samt hof- og stadsrets dom
Loi	(fransk) Loi 66-537 af 24/7 1966 sur les sociétés commerciales
MfL	Markedsføringsloven
ML	Myndighedsloven
NJW	(tysk) Neue juristische Wochenschrift
OR	(schweizisk) Bundesgesetz über die Revision der Titel XXIV-XXXIII des Schweizerischen Obligationsrechts af 21/2 1928
Rpl.	Retsplejeloven
RR	Revision og Regnskabsvæsen

SE	Societas europæa = europæisk selskab
SHD	Sø- og Handelsrettens dom
SO	Skattepolitisk Oversigt
Strfl.	Straffeloven
TfR	(norsk) Tidsskrift for Rettsvitenskap
UfR	Ugeskrift for Retsvæsen
VCL	Værdipapircentralloven
Vgl.	Voldgiftsloven
VLD	Vestre Landsrets dom
VLK	Vestre Landsrets kendelse
VLR	Vestre Landsret
ØLD	Østre landsrets dom
ØLK	Østre Landsrets kendelse
ØLR	Østre Landsret

Stikordsregister

A

- absolut flertal 450, 456
absorption 110, 332
Abstufung, se: degressiv stemmeskala
a-conto-udbytte 192
adcitation 658
adgangsret 30, 37, 40, 43, 70, 180
297 ff, 317, 531, 545, 557, 571,
616, 653
adhæsionskrav 114
administrativ (# konstitutiv) beslut-
ning 27, 473
advokatvirksomhed 158
afhændelse af virksomhed 98, 100, 226
afkald på stemmeret 237, 337
afskedigelse af revisor 128, 468 f
afstemningsmåde 30, 439 ff, 537 f, 545,
554, 559, 616
afsættelse
– bestyrelsesmedlem 35, 41, 48, 122 f,
407, 455, 468
– dirigent 133, 408
– likvidator 130
– minoritetslikvidator 472
– repræsentantskabsmedlem 125
aftaler 53, 205 f, 226, 231 ff, 412, 494,
520, 522, 524, 540, 601
aftalefrihed 34
aftaleloven 226, 240 ff, 377, 520, 538
akklamation 184, 442
aktiebog 28, 52, 339, 376, 417
aktiebrev 504
aktieklasser 49, 78, 123, 153, 161,
174 ff, 440, 451
aktiemarked III (børs III) 17, 314, 346
aktieselskabsregisteret 33 f, 39, 46,
54, 146, 271, 400, 467, 500, 510,
572, 598, 629 ff, 664
aktionærforening 71, 243, 364
aktionærmøde 64
aktionæroverenskomst, se: stemme-
bindingsaftaler, stemmeoverfør-
selsaftaler
aldersgrænse 120
almennyttigt formål 56, 109, 144, 155 f
amortisation 104, 143, 164, 174, 563
andelsprincip (ved stemmeret) 349
anerkendelsessøgsmål 604, 660
andre love end AL 46, 224, 519 f, 569
anfægtelsessøgsmål 26, 28, 30, 39, 45,
53 f, 58, 180, 189, 299, 429, 433,
522 f, 542, 588, 626, 634 ff
anmeldelse af generalforsamlings-
deltagelse 55, 282, 295, 298, 301,
303 ff, 531
anmeldelse af større aktieposter 59,
278, 301, 374, 377, 418
annullation af beslutning, se:
omgørelse
ansvarlig indskudskapital 73, 142, 226
apportindskud 53, 99, 139, 171, 496
approbation af beslutninger, se:
decision
arbejdstagere 59, 151 f, 203, 226, 249,
278, 313, 321, 655
arbejdstagerrepræsentation i
bestyrelsen 102, 117 f, 249, 454
arrest i aktie 372
asiatisk kompagni, se: ostindisk
kompagni

B

ballottering 30
banker 23 f, 27, 60, 64, 73, 80, 101,
105 f, 112, 115, 117, 124, 127, 129,
136, 138, 142, 146, 151, 219, 226,
248, 252, 266, 275, 281, 301, 314,
351, 358 f, 364, 369 f, 374 f, 401,
421, 434, 469, 470, 479, 487, 502,
521, 607, 632
bankpraksis, god - 521
bankråd 33
begrundelse 184, 294
beretning, bestyrelsens - 34, 46, 52,
59, 396, 420, 535
beslaglæggelse af aktie 372
beslutninger 181 ff
beslutningsdygtighed 34, 72
beslutningsgrundlag 38, 44, 46, 52,
57, 313, 386, 399, 413 ff, 535, 559,
574
bestemmende indflydelse, se:
kontrollerende aktiepost
bestyrelsessuppleanter 117
betalingsstandsning 113, 250
betinget beslutning 186, 395
bevisbyrde, beviskrav 40, 239, 392,
435, 554, 589
blankofuldmagt 351, 356
bogføringsloven 225
boligaktieselskab 158, 230
bonus 151, 194
bortforpagtning af virksomhed 100
brevstemme 79, 337
Bubble Act 24
børs III, se: aktiemarked III
børsselskab 126, 158 f, 249, 274, 314,
416, 462, 527, 591
båndlæggelse af aktie 375
båndoptagelse 383 f, 616

C

cirkulationsbeslutning 79, 393 f
code commerce 24 f

D

dagsorden 21, 33, 38, 43 f, 221 f, 285,
402 ff, 535, 538, 559, 562, 615
datterselskab, se: koncernforhold
dead-lock 102, 461
décharge 26, 38, 236, 389, 398, 409,
413, 437, 442, 459, 463, 466, 468,
493, 498, 509, 537, 565
decision af beslutninger 107, 486, 504,
584, 634
degressiv stammeskala 33, 37, 43,
349
delegation af kompetence 35, 41, 49,
135 ff, 613, 619
delegerede 80, 301
deltagerfortegnelse 387, 478, 614,
620
deponering af aktiebrev 306, 390
differentieret stemmevægt 51, 57,
334, 345, 477, 485, 558
direktøransættelse 125, 574
dirigent 131, 313, 320, 449, 455, 499,
534, 584, 612 ff, 622
»dispensation« fra vedtægter 221 ff
dispositionsbeføjelser 149, 158 ff, 168
dissens 387 f
dobbelt beslutning 554
dørene, afstemning gennem - 443

E

editionspligt 661
egne aktier
– erhvervelse af - 34, 99, 104 f, 137,
223, 411, 436, 459
– stemmeret for - 37, 43, 162, 194,
263, 343 ff, 418, 464, 476, 480, 485
ekskluderende forslag 441
ekspropriation af aktie 373
ekstraordinære dispositioner 97 ff,
146 f
ekstraordinær generalforsamling 30,
39, 42, 45, 51, 84 f, 250, 257, 407,
542
elektronisk afstemning 443

eliminationsmetode 447
engelsk-ostindisk kompagni 24
énmandsselskab 66, 71, 78, 342, 382
erstatning 29, 53, 113 f, 232, 313, 332,
413, 463, 468, 473, 493, 509, 537,
565, 582 ff, 645 f
»eventuelt« (dagsordenpunkt) 289, 512

F

fakultativt (valgfrit) emne 43
familieaktieselskab 48, 57, 77, 122,
312
fast ejendom 98
favørkurs til arbejdstagere 59, 140,
154, 203
fejlskrift 227, 539
filial 98
fimaloven 230
fission (deling) 61, 198, 439
flytning, se: hjemstedsflytning
fogedforbud 608 f, 636, 641 f
fondsaktier 53, 103, 138, 166, 173, 178,
195, 476, 506, 509, 520
forholdstalsvalg, se:
proportionalvalg
forhøjelse af aktiekapital 50, 53, 103 f,
138 ff, 173, 178, 218, 233, 247, 411,
438, 463, 474, 489, 502, 563
forkøbsret 159, 171, 177, 233, 565
formalitetsforslag og -beslutning
187, 444, 465
formindskelse af rettigheder 157 f
formkrav (stemmeretsaftaler m.v.)
238, 355
formålsændring 27, 36, 41, 44, 52, 58,
474, 484
fornuftmangel 559
forretningsudvalg 259
forrykkelse (se også: lighedsgrund-
sætning) 41 f, 49, 56, 166 ff, 199 f
forsikringspraksis, god - 522
forsikringselskaber 33, 60, 146, 160,
502, 521, 607, 633
forskelsbehandling, se:

lighedsgrundsætning
forskydning mellem aktieklasser 41,
49, 56, 174 ff
forslag fra aktionærer 29, 43, 93, 180,
249, 266, 284 ff, 407, 441, 529, 544,
574
fortegningsret 36, 42, 50, 139, 153,
172, 179, 218, 411
fortolkning
– af beslutning 184
– af vedtægter 220, 614
fortsættende selskab (ved fusion) 111,
460
forudsætningslæren 381, 540 f
forvaltnings- eller forfatningsmæs-
sigte rettigheder 70, 149, 168, 196,
218, 299
forældelse af stemmeret 337
forøgelse af forpligtelser 156 ff
fratrædelsesgodtgørelse 214
fremlæggelse af dokumenter til
eftersyn 52, 415, 435, 535, 573
fri proces 663
frynsegoder 213
fuldmagt (stemme-) 21, 29, 37, 51,
55, 57, 160, 264, 294, 299, 305,
308, 318, 340, 342, 351, 352 ff, 432,
497, 532 ff, 540, 545, 616
fuldmagtsredegørelse fra ledelsen
eller andre 363, 414, 533, 607
funktionsperiode
– bestyrelsesmedlem 35, 47 f, 121
– dirigent 132
– granskningsmand 133
– repræsentantskabsmedlem 125
– revisor 47, 128
– vurderingsmand 134
fusion 53, 77, 82, 110, 147, 197, 204,
211, 251, 268, 332, 412, 438, 460,
474, 484, 496, 517, 563
fåmandsselskab 80, 312, 393 f, 493,
527

G

garanter 72, 165 f, 225
gave 56, 109, 144, 155 f, 214, 234,
371, 375, 434, 438, 459, 476, 628
generalfuldmagt 372
generalklausul, se: AL § 80 i §-nøglen
genoptagelse, se: omgørelse
god-tros-begreb 227, 539
gradueret stemmevægt, se:
differentieret stemmevægt
granskning 55, 58, 277, 287, 315,
320, 400, 407, 433 f, 459, 462, 466,
469, 494, 506, 542, 588
»gyldent håndtryk« 214
gældsbreve 73, 105, 117, 165, 225,
316, 321
gældskonvertering 139, 218
gæster på generalforsamlingen 316,
321

H

habilitet, generel - 120, 127, 130,
132 f, 359, 613
– , speciel, se: inhabilitet
handlingsdirektiv til ledelse 34, 226,
624
hemmelig afstemning 448 f, 451,
537 f, 578
henlæggelser 215
hjemsted 197
hjemstedsflytning 197
holdingselskab 171, 373
hollandsk-ostindisk kompagni 24, 26,
28
homogen stemmeafgivning 78, 244,
359, 439 f
hovedparticipant 26, 29
hvalfangst 158
højeste myndighed, se:
øverste myndighed
høring 79, 101 f, 137, 606 ff, 619
håndpantssætning, se: pantsætning
håndoprækning 30, 442, 537

I

ihændeleveraktie 161, 264, 274, 284,
306, 337, 339, 390, 473, 571, 654
ihændeleverfuldmagt 356
improviseret generalforsamling 77
indholdsmangel 515, 518 ff, 552, 560 ff,
569, 617, 621
individualrettighed 21, 42, 149, 204,
426, 463
indkaldelse 37, 43, 50 f, 57, 255 ff, 462,
529 f, 545, 556, 570, 614, 653
indløsning (som sanktion) 45, 50, 54,
590 ff
indløsningspligt 164 ff, 178
inhabilitet 38, 45, 53, 58, 101, 132,
204 f, 207, 238, 490 ff, 541, 543,
613, 617, 622
interessentskab 53, 235, 238, 264
interimsbevis 300
international fusion 197, 607
international selskabsret 59, 85 ff, 197,
244 f
internordisk fusion 198
internt organ
(generalforsamlingen) 75
intern revision 126
interpellationsret, se:
oplysningspligt, ledelsens -
intertemporal selskabsret 51, 85 ff,
598
interval mellem to
generalforsamlinger 249
iværksættelseshandlinger 92, 185,
546, 642, 648, 660

J

Joint Stock Companies Act 24
joint venture 235

K

karaktermetode 452
kausalitet (tilblivelsesmangler) 40,
547 ff, 619
kommunikationsfejl 182

kompetence 29, 32, 34, 41, 47, 49, 55,
64 ff, 89 ff, 517
kompletterende indkaldelse, se:
supplerende indkaldelse
koncernforhold 52, 66, 117, 159, 164,
195, 217, 467
koncernregnskab 52
koncessioneret selskab 107, 117, 270,
454, 486, 504, 634
koncessionsprincip 24 f, 26 f
konkurrenceklausul 227
konkurrencelovgivning 230
konkurrerende interesser,
bestyrelsesmedlem, der
repræsenterer - 49
konkurs 59, 77, 92, 113, 145, 336,
645
konsekvensbeslutning 145, 396, 580,
666
konsolidering 152
konsortiaftale, se:
stemmebindingsaftale,
stemmeoverførselsaftale
konstateringsfejl 182
konstituerende generalforsamling
34, 40, 44, 47, 52, 58, 77, 82, 131,
169, 246, 256, 274, 386, 396, 406,
437, 444, 459, 467, 509, 517
konstitutiv beslutning 27
kontrollerende aktiepost 65, 117, 171,
247, 372, 417
konvertibelt gældsbevis 106, 140 ff,
154, 196, 474, 523, 563
kreditorer
– aktionærers - 372
– selskabets - 72, 126, 278, 316, 321,
495, 504
krig 254
krigsmateriel 158
kumulativ afstemning 432
kup 511
kvalificeret flertal 30, 32, 44, 202,
295, 456, 473 ff, 484, 563
kvalitetskrav til generalforsamlingen

75 f
kvalitetsmetode, se: præferencemetode
køberet 340

L

ledelsesanliggender 94 ff
legitimation (# bemyndigelse ved
fuldmagt) 365, 533
legitimation som aktionær 306, 473,
654
lejeloven 230
lighedsgrundsætning 20, 29, 32, 41 f,
45, 49, 56, 166 ff, 199 ff
likvidation, se: opløsning
likvidation, selskab i - 76, 96, 247,
256, 267, 270, 274, 284, 382, 402,
655
listevalg 454
litis pendens 435, 644
livstid, udpegning for - 35
lukkede selskaber, se:
fåmandsselskaber
lønmodtagere, se: arbejdstagere
lån, se: gældsbevis

M

majoritetsmisbrug 28, 36, 42, 47, 50,
54 f, 199 ff, 381
majoritetsprincip 23, 27, 32, 149,
241, 455 f, 462
maksimering af stemmeret (loft) 33,
41, 43, 170, 348, 359 f, 478 f, 558
maksimering af udbytte 193, 600
maskeret udbytte 109
medarbejdere, se: arbejdstagere
minoritetsbeskyttelse 20 f, 25 f, 28,
36, 40, 42, 47, 56, 60 f, 198 ff, 458,
542, 552
minoritetsbestyrelsesmedlem 48, 55,
117, 232, 453, 467
minoritetslikvidator 45, 129 f, 454,
472
minoritetsmisbrug 149, 204, 267,
465 f, 476

monoritetsrevisor 45, 53, 127 f,
260, 407, 434, 454, 462, 466 ff,
542

misbrug, se: majoritetsmisbrug
mistillidsvotum 122, 408
moderselskab, se: koncernforhold
monopollovgivning 230, 520, 625
mortifikation 337
motivering, se: begrundelse
myndighedsloven 239, 359
mødepligt 58, 312, 536
møderet, se: adgangsret

N

nationalisering af aktier 373
nationalitetsændring 197
naturalopfyldelse 243, 599
navn (selskabets) 230, 364, 399, 524,
563, 658
navneaktie 30, 161, 264, 284, 300,
337, 339, 354, 390, 473, 654
navneopråb, afstemning ved - 442
nedsættelse af aktiekapital 34, 53, 104,
143, 174, 179, 196, 287, 401, 459,
463, 474, 502, 504
negativ beslutning 187
negative minoritetsbeføjelser 148,
464 f, 473 ff
normativsystem 27
noteringsfrist 37, 43, 162, 249,
295, 301, 339 ff, 479, 485, 529,
545
nullitet 53 f, 58, 552, 566 ff, 574, 578,
651
nyudstedt aktie 196

O

obligationer, se: gældsbreve
obligatorisk emne 43, 187, 406, 534
oktroj 27
offentlighed 314, 503
okkupation 254
oligarkisk klausul 170, 219, 455, 487
omdannelse (A/S til ApS eller om-

vendt) 150, 179, 246, 463, 501, 503,
509
omgørelse af beslutning 39, 505 ff, 545,
620
omgåelse af stemmemaksimering 37,
350, 359
omnipotens, generalforsamlingens -
39
omsættelighed 41, 49, 158 ff, 171, 177,
237, 280, 333, 503
omvalg, bundet - 447, 452
opbevaringspligt (fuldmagter,
protokollat, stemmeseddel) 52,
356, 390
opdragsfuldmagt 354
ophævelse af likvidation 113, 450
ophørende selskab (fusion) 111, 496
oplysningspligt, ledelsens - 44, 46,
52, 57 f, 311, 330, 386, 408, 421,
536, 622, 660
opløsning 30, 39, 59, 112, 147 f, 224,
233, 402, 460, 463, 466, 472, 474,
484, 509, 594 f
opmandsorgan 74
ordensforanstaltninger 302, 329, 530,
558, 615 f
ordinære aktier, se: stamaktier
ordinær generalforsamling 30, 37,
42, 50, 82 ff, 137, 247, 396
ordrefuldmagt 356
ordre public 229, 521
organ-shopping 201, 206
ostindisk kompagni 26 ff, 83, 94, 284,
352, 368, 514
overregistrator, se:
aktieselskabsregisteret
overrente 151
overskudsandel 225

P

pantsætning af aktie 160, 236, 278,
342 f, 373 f, 616
paragrafvis afstemning 447, 620
parallemission 171

partialobligation, se: gældsbreve
 patent 225
 per capsulam, beslutning - 79, 393
 pligtforsømmelse 129
 politisk pengebidrag 156
 positiv beslutning 187
 positive minoritetsbeføjelser 39, 44,
 46, 148, 261, 462 ff, 542
 praktisk majoritet 456, 462
 pressen 314, 321
 prioritetsrettigheder, se:
 præferencerrettigheder
 proklama 504
 prokura 94
 proportionalitet ved stemmeret 37,
 43, 334, 345
 proportionalvalg 48, 454
 protokollering 30, 37, 52, 79, 134,
 180, 183, 315, 381 ff, 500, 534
 præferenceaktier 164, 174 f
 præferencemetode 447 ff, 452 ff,
 457, 475
 præferencerettigheder 149
 præjudiciel beslutning 186, 458, 475,
 485
 prøvelsespligt, ledelsens - 18, 33,
 39, 201, 605, 621 f, 624 ff

Q

quorum 34, 44, 71 f, 295, 317, 367,
 484, 563

R

rabat 194
 realitetsbeslutning 444
 redaktionel ændring af beslutning
 49, 146, 629
 referatforbud 315
 registreringsnægtelse 46, 598 f,
 646, 651
 rekonstruktion 104, 204, 218, 346
 relativt flertal 450, 456, 465, 538
 reparable mangel 54, 502, 510,
 560 ff

reparationstilbud 561
 repræsentantskab 41, 48, 55, 102,
 118, 136, 138, 145, 259, 271
 reservefond 152, 215, 222, 226
 retningsbestemt emission 154, 172
 retshjælpforsikring 663
 retskraft (af dom) 45, 627, 663 ff
 retssubjektivitet 27, 32, 34, 501, 631
 revisionsberetning 535
 revisionsprotokol 419, 422
 revisor 226, 260, 319, 421, 462, 536,
 584, 655
 revisorsuppleant 47, 126
 romerretten 23
 rådgiver 43, 55, 299, 306, 309, 318,
 498, 531, 545

S

sagsomkostninger (anfægtelses-
 søgsmål) 640, 662 f
 salg af virksomhed, se:
 afhændelse af -
 sameje om aktie 66, 264, 309, 354,
 497, 654
 samtykke fra aktionærer 36, 49, 66,
 78 f, 161, 440, 481, 504, 563, 570
 Sankt Georgs Banken 23
 selskabsanliggender 69 f, 182, 546
 selskabsdemokrati 346
 selskabsinteresse 199 ff, 207 ff
 selskabsvilje 69, 75
 selvkontrahering 205
 selvsupplering i bestyrelsen 35, 145
 simpel majoritet 450, 455 ff, 476, 484
 simultanstiftelse 78
 simultanvalg 452
 skadereglen (oplysningspligt) 46,
 421, 426 f
 skifteretten 39, 130, 133, 145, 147 f,
 470, 604, 636
 skilteforevisning, afstemning ved - 442
 skrømt, erklæring på - 539
 skyggegeneralforsamling 76
 societas (romerretten) 23

South Sea Company 24
 specialforsamling 71, 77 ff, 261, 302, 482
 Speciesbanken 31
 spørgsmålsret, aktionærernes - , se:
 oplysningspligt, ledelsens -
 stamaktier 174 f
 standsning af virksomheden 459
 statsautoriseret revisor, krav om - 39, 45, 462, 466 f, 542
 statsligt eller kommunalt ejet selskab 62, 66, 217, 440
 statsretlig parallel til aktieretten 69, 95
 stedet for generalforsamlingen 42, 50, 57, 251 ff, 529, 571
 stemmebindingsaftale 21, 231 ff, 497, 524, 540, 554, 577, 587, 608, 610, 616, 649
 stemmedeling, se:
 homogen stemmeafgivning
 stemmekøb 244, 361
 stemmelighed 38, 102, 269, 454, 460 ff, 541
 stemmeløse aktier 43, 51, 178 f, 237, 263, 333, 345, 477, 485
 stemmeoptælling 315, 432, 455, 499, 537, 613 f
 stemmeoverførselsaftale 21, 342, 367, 368 ff, 477, 540, 580 f, 616
 stemmeret 21, 29, 37, 43, 51, 57, 180, 298, 317, 333 ff, 532, 558, 571, 610, 619
 stemmeretsaftale, se: stemmebin-
 dingsaftale, stemmeoverførselsaftale
 stemmeseddel 359, 445
 stemmevægt, forskellig - , se:
 differentieret stemmevægt
 stiftelse 236, 246, 502 f, 509, 517, 546, 582, 631
 stiftelse, selskab under - , se:
 uregistreret selskab
 stiftende generalforsamling, se:
 konstituerende generalforsamling

stillingsfuldmagt (afstemning) 354
 stiltiende beslutning 183 f, 442, 451
 strafferegler 225, 328, 521, 569, 593 f, 625
 strejke 275
 substitutionsret (fuldmagt) 362, 372
 subtraktionsmetode 448
 successivt valg 452
 supplerende indkaldelse 273, 286, 288
 suppositivt forslag 441, 444, 538
 surrogat for generalforsamling 79 f
 suspension af generalforsamling 75, 250, 304, 404, 467, 617
 suspension af revisor 129
 svig 227 f, 539, 559

T

tab af selskabskapital 46, 52, 57, 98, 246, 250, 401, 436, 587, 589, 596
 taleret, se: ytringsret
 tantieme 240, 495
 tegningsret, se: fortegningsret
 telegrafisk eller telefonisk
 stemmeafgivning 79, 337
 testamente 235, 375
 tidspunkt for generalforsamlingen 37, 50, 57, 246, 529, 554, 571
 tilbagekaldelse af fuldmagt 160, 367, 378
 tilbagevirkende kraft (beslutning) 190, 223
 tilblivelsesmangler 39, 515, 528 ff, 554 ff, 560, 569 f
 tillidsvotum 122, 408
 tilsendelse af materiale 51, 57, 180
 to generalforsamlinger 43 f, 50 f, 76, 132, 250, 317, 367, 441, 486, 602 f, 623 f
 tomt selskab 52
 »tredje selskab, det -« 62, 71, 91, 149
 tredjemand, samtykke fra eller aftale med - 102, 221, 231 ff, 412, 503, 522, 564, 569, 601, 627, 631, 655, 665

tumultuarisk forløb af generalforsamlingen 75, 546, 571
tvang 227 f, 539
tvangsbøde 604
tvekampmetode, se: præferencemetode

U

udbytte 28, 46 f, 55, 84, 92, 108 f, 144, 174, 190, 192, 210, 222, 225, 287, 411, 508, 520, 569, 586
udbyttebegrænsningslov 225 f, 520, 587
udbyttegivende gældsbeholdning 46, 105, 142 f, 155
udenforstående 72, 239, 321, 531, 558, 571, 584
udlejning af lokaler 99
udlodning, formindskelse af ret til - 150 ff
udlæg i aktie 264, 336, 372, 609
udnyttelse 227, 539
udnævnelse, udenforståendes
– af bestyrelsesmedlem 35, 117, 454
– af revisor 47, 126, 454
udsultning 46, 215, 469, 598, 600
udsættelse af generalforsamling, se:
 suspension af generalforsamling
udvalg nedsat af generalforsamling 71, 135, 137, 315, 408
udvisning fra generalforsamling 302
uforanderlighed (vedtægter m.v.) 489
ugyldighed 21 f, 25, 39, 45, 53, 240, 377, 513 ff, 559
uigenkaldelig fuldmagt 378
umyndighed 239, 264, 359, 371
underkurs (aktieudstedelse) 36, 195
undladelsesforpligtelse ved
 stemmeafgivning 237
universalforsamling 77 f, 281, 342, 355, 404, 482, 528, 561
universalsuccession 242
urafstemning 79, 440
uregistreret selskab 76, 246, 263, 267, 502, 509, 658

urimelighed 227, 539
utilbørlighed 202 ff, 539
uvirksomhed (beslutning) 564 f

V

valg
– generelt 114 ff, 145, 188, 232, 397, 450 ff, 516
– af bestyrelsesmedlem 34, 47, 55, 115 ff, 497, 604
– af dirigent 35, 131, 350, 613, 622
– af granskningsmand 133
– af likvidator 129, 145, 148, 604
– af repræsentantskab 124 f, 145
– af revisor 34, 126 ff, 145
valgbarhed, se: habilitet, generel -
valgmandssystem 80
varemærkeloven 230
varsel, indkaldelses- 42 f, 50
vederlag til bestyrelse 101, 212, 240, 361, 425, 432, 469, 495, 574
vedtægtsændring 30, 34, 38, 44, 53, 58, 110, 145 f, 221 ff, 292 ff, 410, 458, 471, 474
vestindisk kompagni 31
vildfarelse 538 f, 559
virksomhedsoverdragelse, se:
 afhændelse af virksomheden
voldgift 461, 608, 636 ff
værdipapircentralen 242, 300, 306
værneting 29, 643 ff
væsentlighed (tilblivelsesmangel) 40, 547 ff

Y

ytringsret 43, 180, 186, 299, 316 ff, 532, 545, 557, 571, 616, 653
yderligere udbytte 192, 508 f

Æ

ændringsforslag (til et hovedforslag) 299, 409 ff, 441, 444, 448, 458 f, 475, 577

Ø

økonomiske beføjelser, aktionærens -
149, 168, 172, 196, 299

øverste organ, selskabets - 24, 34,
66 ff, 89

Å

årsregnskabsloven 225, 420, 520,
536

Domsregister

HSD	12.4.1847		32, 166
UfR	1867.879		32
JU	1868.670	HSD	530
UfR	1873.581	SHD	32
–	1879.925		33, 624
–	1896.779		626
–	1897.146		270
–	1898.276	HSD	32
–	1903.517	HSD	32
–	1912.851	HSD	622, 626
–	1912.855	HSD	620
–	1915.46	HD	218
–	1915.994	HSD	578
–	1918.330	SHD	529
–	1918.348	SHD	249, 341, 556
–	1918.352	SHD	290, 341
SHT	1918.268		122, 602
UfR	1919.211	SHD	36
–	1919.695	SHD	375
–	1919.881		36
SHT	1919.122		270
UfR	1920.10	ØLD	35, 40, 137, 531, 557
–	1920.37	ØLD	406
–	1920.295	SHD	39, 506
–	1921.250	HD	36, 199, 203
–	1921.283	HD	204, 488
–	1923.636	SHD	147, 240, 525
–	1924.147	ØLD	37, 39, 122, 168, 203, 210, 626, 658
–	1924.584	ØLD	580
VLD	18.6.1924		454
UfR	1925.244	HD	38
–	1925.874	HD	40, 531, 558
–	1926.1012	ØLD	379, 532, 558
–	1927.617	HD	169, 570
–	1930.349	ØLD	172, 413
–	1930.762		561, 602

–	1931.274	HD	37, 210
–	1931.332	VLD	290, 602
–	1933.25	HD	327
–	1933.271	HD	170
–	1933.1049	HD	502
–	1934.142		516
–	1934.1081	VLD	173, 210
–	1936.35	HD	460, 543
–	1936.1033	HD	52, 424, 537
–	1937.1162	ØLD	291, 403, 557
–	1939.197	ØLD	490
–	1942.178	ØLD	408
–	1942.403	ØLD	266, 291
VLT	1942.206		211
UfR	1943.448	ØLD	460
–	1944.172	ØLD	449, 538, 576
–	1944.763	HD	72, 166
–	1944.1053	ØLD	290
VLT	1944.297		508
UfR	1945.1085	HD	54, 163, 651
VLT	1947.18		328
SHT	1947.220		557
UfR	1949.633	VLD	376, 558
ØLD	19.12.1951		594
URD	5.12.1953		593
ØLD	13.3.1954		235, 592
–	17.6.1954		147, 211
UfR	1955.478	HD	238
–	1955.887	VLD	99
–	1955.932	ØLD	211, 238, 590
–	1956.141	ØLD	344
–	1957.778	HD	594
JD	1957.17		47
ØLD	30.9.1957		241, 525
UfR	1958.90	HD	164, 610, 658 f
–	1959.709	VLD	157, 227, 230
–	1960.256	ØLD	336, 658
–	1960.304	HD	159, 242
–	1961.949	ØLD	500
–	1962.563	ØLD	599
–	1963.111	HD	160, 379
VLD	5.7.1963		163, 661
UfR	1964.620	HD	626
ØLD	1.6.1964		221

UfR	1966.31	HD	518, 530
–	1966.465	VLD	170, 219, 487, 576, 633
–	1966.739	VLD	101, 212, 494, 574
–	1967.46	HD	156
–	1968.766	HD	277, 375
–	1969.782	ØLD	594
ØLK	5.7.1971		661
UfR	1972.601	HD	384
–	1972.835	ØLK	588
ØLD	20.12.1972		546, 583
UfR	1973.853	VLD	213
–	1975.131	HD	523
–	1975.534	HKK	558
–	1975.1076	HD	se: UfR 1981.262 HD
ØLK	26.3.1975		643
UfR	1976.426	ØLD	609
–	1976.755	ØLD	122, 232, 301, 403
–	1977.61	HD	592
–	1977.80	HD	139, 154
–	1977.393	ØLK	500
–	1978.653	HD	584
–	1978.760	ØLK	101
–	1979.924	ØLK	524
ØLK	7.3.1979		434, 470
ØLD	19.10.1979		236
ØLD	16.11.1979		211
UfR	1980.55	HD	68, 94, 626
–	1980.552	HD	200
–	1980.1037	HD	328
ØLD	24.6.1980		214
UfR	1981.262	HD	650
–	1981.605	ØLD	230, 524
ØLD	15.6.1981		238
VLK	29.6.1981		434, 470
ØLD	27.10.1981		310, 353, 444, 531 f, 533, 557, 653, 660
–	17.11.1981		375
KBK	27.10.1982		373
ØLD	25.2.1983		217, 600

Paragrafnøgle

– AL og ApL af 1973

<i>AL</i>	<i>ApL</i> (lignende §)	
§ 2	§ 2	369, 467
§ 4	§ 4	102 f, 159, 164 f, 248, 256, 334
§ 5	§ 5	246, 256, 274, 279
§ 6	§ 5 a	103, 437
§ 6 a		103, 134, 496
§ 6 b		103, 134
§ 6 c		99
§ 7		501
§ 9		82, 131, 256, 274, 279, 386, 396, 437
§ 10		82, 115, 169, 247, 396, 406, 444, 459, 467, 509
§ 11	§ 6	502 f
§ 12	§ 8	501, 658
§ 13	§ 9	93
§ 14	§ 10	263, 300, 337, 401
§ 15	§ 11	193
§ 16	§ 12	104, 110, 193, 401
§ 17	§ 13	166, 174, 201
§ 18	§ 14	158, 165
§ 19	§ 14 a	159, 165, 237, 565
§ 20	§ 14 b	101, 136, 159, 184, 237, 250, 503
§ 20 a	§ 14 c	164 f
§ 21		159, 161, 505
§ 23		300
	§ 15	276, 376
§ 24	§ 16	337, 377
§ 27		276, 285, 299, 339
§ 28	§ 17	264, 309, 354, 654
§ 28 a	§ 17 a	59, 278, 301, 374, 377, 418
§ 29	§ 18	103, 438, 474
§ 30	§ 19	153 f, 411
§ 32	§ 20	139, 164, 196, 299, 438
§ 33	§ 21	103, 134, 496
§ 33 a	§ 21 a	94, 103
§ 34	§ 22	257, 394

<i>AL</i>	<i>ApL</i> (lignende §)	
§ 35		501
§ 36	§ 23	502 f
§ 37		110, 138 f, 143, 411, 474, 563
§ 38		110, 139, 145, 510, 562
§ 39	§ 24	195, 501
§ 40		476
§ 41	§ 25	106, 140, 154, 196, 396
§ 42		110, 140, 145, 510, 563
§ 43		105, 142
§ 44	§ 26	104, 116, 459, 474, 502
§ 44 a	§ 26 a	93, 143, 196, 287, 396, 438, 459
§ 46	§ 28	194, 504
§ 47	§ 29	104, 143, 145, 164, 510, 563
§ 48	§ 30	99, 105, 135, 137, 194, 223, 343, 411, 459
§ 48 a		98 f, 105, 436
§ 48 d		401
§ 48 f		401
§ 48 g		105
§ 49	§§ 31-32	55, 102, 115 ff, 237, 395 f, 454
§ 50	§ 33	122, 407, 455
§ 51		125
§ 52	§ 34	120, 125, 130, 541
§ 54	§ 36	94 f, 98
§ 56	§ 38	120
§ 57	§ 39	102, 259, 269, 461
§ 58	§ 40	207, 492, 498
§ 59		55, 102, 118, 120, 124, 136, 145, 271
§ 60	§ 41	657
§ 61	§ 42	665
§ 63	§ 44	201, 625 ff
§ 64	§ 45	102, 212, 495
§ 65	§ 46	55, 64, 66, 74, 79, 282, 295, 303 f, 341, 404, 531
§ 66	§ 47	55, 306, 308, 353 ff, 369
§ 67	§ 48	57 f, 162, 194, 205, 237 f, 249, 263, 295, 301, 333, 339, 343, 345, 464, 476, 477, 479, 485, 490 ff, 529, 543, 545
§ 68	§ 49	57, 251, 254
§ 69	§ 50	57, 82, 84, 107 f, 144, 186, 191, 247 f, 286, 395 f, 509, 529
§ 69 a	§ 85 a	98, 246, 401, 436, 587, 589, 596
§ 70	§ 51	84, 111, 257 f, 262, 462, 466, 542
§ 71	§ 52	249, 284, 441, 529, 544

<i>AL</i>	<i>ApL</i> (lignende §)	
§ 72	§ 53	132, 260, 268, 271, 400, 462, 466
§ 73	§ 54	57, 250, 256, 272, 276, 304, 402, 487, 530, 535, 545, 571
§ 74	§ 55	181, 221 f, 258, 402 ff, 462
§ 75	§ 56	131, 313, 381 ff, 396, 534
§ 76	§ 57	58, 212, 311, 330, 332, 408, 423, 536, 622, 660
§ 77	§ 58	148, 450, 455 ff, 461, 476, 483 f, 510, 538, 543
§ 78	§ 59	58, 79, 110, 145, 148, 151, 162, 347, 395, 477 ff, 483, 510, 543, 570
§ 79	§ 60	56, 59, 78 f, 150, 156, 161, 165 f, 177, 199, 214, 347, 474, 481 ff, 504, 510, 543, 564, 570
§ 80	§ 61	42, 56, 167, 171, 173, 177, 198 ff, 413, 460, 465, 472 f, 487, 492, 495 f, 499, 569, 586, 600
§ 81	§ 62	58, 189, 429, 514, 542, 544, 570, 588, 634 ff
§ 82	§ 63	126, 128, 260, 312, 395, 407, 434, 454, 462, 466, 468, 542
§ 83	§ 64	127, 134
§ 84	§ 65	126 f, 462, 466 f, 541 f
§ 85	§ 66	127, 134, 541
§ 86	§ 67	128, 134
§ 87	§ 68	467, 595
§ 88	§ 69	97, 226, 230, 260
§ 90	§ 71	422 f
§ 91	§ 72	320, 422 f
§ 93	§ 74	58, 312, 315, 319 f, 332, 422, 536
§ 95	§ 76	133, 277, 287, 315, 320, 400, 407, 433 f, 459, 462, 466, 470, 494, 506, 542, 588
§ 109	§ 79	84, 192 f, 210, 223
§ 110	§ 80	191 ff, 195, 210, 223, 569
§ 111		152, 193, 222 f, 569
§ 112	§ 81	55, 92, 108, 210, 287, 411
§ 113	§ 82	586
§ 114	§ 83	56, 109, 144, 155, 214, 438, 459, 476, 628
§ 116	§ 85	112, 147, 163 f, 382, 402, 460, 463, 472, 474, 484, 595
	§ 85 a	se: AL § 69 a
§ 117	§ 86	112, 147, 224, 402, 595, 604
§ 118	§ 87	113, 271, 460, 562, 595
§ 119	§ 88	463, 466, 472, 590, 596
§ 120	§ 89	96, 129, 145, 148, 454, 472
§ 121	§ 90	76, 130, 148, 247, 256, 270, 284, 382, 472
§ 125	§ 94	77

<i>AL</i>	<i>ApL</i> (lignende §)	
§ 126	§ 95	113, 274, 402, 450, 509
§ 127	§ 96	77, 92, 113
§ 134 a	§ 103 a	439
§ 134 b	§ 103 b	439
§ 134 c	§ 103 c	134, 211, 251, 333, 439
§ 134 d	§ 103 d	251
§ 134 e	§ 103 e	110 f, 147, 251, 268, 412, 460, 474, 484, 496, 510, 563
§ 134 f	§ 103 f	333, 496, 504
§ 134 g	§ 103 g	504
§ 134 h	§ 103 h	77, 82, 115, 251, 504, 517
§ 134 j	§ 103 j	110
§ 134 l	§ 109	179, 219, 246, 501, 503, 509
§ 140	§ 110	93, 114, 583, 588
§ 141	§ 111	114, 583
§ 142	§ 112	114, 473, 583, 585 ff, 590
§ 143	§ 113	588
§ 144	§ 114	114, 236, 332, 389, 398, 413, 438, 463, 466, 468, 473, 509, 537, 565
§ 153	§ 123	400, 524
§ 156	§ 126	392, 500, 502, 572
§ 156 a	§ 126 a	224, 630
§ 157	§ 127	224, 510, 514, 524, 544, 560, 572, 599, 630, 651
§ 158	§ 128	503
§ 159	§ 129	632
§ 160	§ 130	593
§ 161	§ 131	593
§ 164		353, 358
§ 168		119
§ 169		179, 333, 345 f, 485
§ 172		101, 161, 170, 280, 333, 348
§ 177	§ 136	102, 119, 249, 278, 454